

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

*1918-1920-ci illərdə nəşr olunmuş
“Azərbaycan” qəzetinin tam külliyyatı*

20 cildə

I CİLD

(Sentyabr-oktyabr 1918)

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

1918-1920

I CİLD

(Sentyabr-oktyabr 1918)

TRANSLİTERASIYA EDƏNLƏR

Mehdi Gəncəli

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Azad Ağaoğlu

Filoloq, tərcüməçi

ELMİ REDAKTOR

Teymur Kərimli

Akademik

**ADA Universitetinin
təşəbbüsü və dəstəyi ilə nəşr edilir.**

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

Oxucuların diqqətinə

Nömrə 1 (15 sentyabr 1918).....	1
Nömrə 2 (19 sentyabr 1918).....	11
Nömrə 3 (22 sentyabr 1918).....	19
Nömrə 4 (25 sentyabr 1918).....	27
Nömrə 5 (3 oktyabr 1918).....	43
Nömrə 6 (4 oktyabr 1918).....	63
Nömrə 7 (6 oktyabr 1918).....	81
Nömrə 8 (7 oktyabr 1918).....	99
Nömrə 9 (8 oktyabr 1918).....	117
Nömrə 10 (9 oktyabr 1918).....	135
Nömrə 11 (10 oktyabr 1918).....	153
Nömrə 12 (11 oktyabr 1918).....	171
Nömrə 13 (13 oktyabr 1918).....	189
Nömrə 14 (14 oktyabr 1918).....	207
Nömrə 15 (15 oktyabr 1918).....	225
Nömrə 16 (16 oktyabr 1918).....	243
Nömrə 17 (20 oktyabr 1918).....	261
Nömrə 18 (21 oktyabr 1918).....	279
Nömrə 19 (22 oktyabr 1918).....	299
Nömrə 20 (23 oktyabr 1918).....	317
Nömrə 21 (24 oktyabr 1918).....	333
Nömrə 22 (25 oktyabr 1918).....	351
Nömrə 23 (27 oktyabr 1918).....	369
Nömrə 24 (28 oktyabr 1918).....	387
Nömrə 25 (29 oktyabr 1918).....	407
Nömrə 26 (30 oktyabr 1918).....	429
Nömrə 27 (31 oktyabr 1918).....	451
Adlar göstəricisi	471

ÖN SÖZ

ADA Universitetinin təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin orqanı olan “Azərbaycan” qəzetinin (1918-1920) tam külliyyatı ərəb qrafikalı əlifbadan latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına köçürülərək, lüğət, izahlar, şərhlər və adlar göstəricisi əlavə edilməklə nəşrə hazırlanmaqdadır. Təəssüflə qeyd etmək lazımdır ki, bu istiqamətdə ayrı-ayrı təşəbbüslər olsa da (mərhum professor Şirməmməd Hüseynovun çalışmaları xüsusilə yada salınmalıdır), “Azərbaycan” qəzeti kimi mühüm bir nəşrin müasir oxucu üçün əlçatan olmasını təmin edəcək bu səviyyədə bir iş, 30 illik müstəqillik dövründə həyata keçirilməmişdir.

“Azərbaycan” qəzetindəki materiallar Azərbaycan Cümhuriyyətinin bilavasitə tarixini əks etdirir. Qəzetin səhifələrində Azərbaycan Hökumətinin qərarları, Parlament üzvlərinin çıxışları, paytaxtda və bölgələrdə baş verən hadisələrin təfərrüatları, müxtəlif təhlillər, xatirələr öz əksini tapıb. Günümüzdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edən Qarabağ, Zəngəzur bölgələrinə dair materiallar oxucularda böyük maraq doğuracaqdır. Eləcə də, Azərbaycan Cümhuriyyətinin xarici dövlətlərlə münasibətləri, dövrün ab-havası müfəssəl şəkildə qəzetin səhifələrində əks olunub. Ümumiyyətlə bu qəzetin transliterasiyası Azərbaycan Cümhuriyyəti tarixşünaslığında yeni bir səhifə açacaq və gələcək tədqiqatlar üçün mühüm stimül olacaqdır.

İlk dörd nömrəsi Gəncədə, sonrakı nömrələri Bakıda nəşr edilən “Azərbaycan” qəzetinin 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920 tarixləri arasında 443 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Qəzetin redaktorları müxtəlif vaxtlarda Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və

Xəlil İbrahim kimi dövrün qabaqcıl ziyalıları olmuşdur. Qəzet əksəriyyətlə 4 səhifə həcmində çıxsa da, bəzi nömrələrdə səhifələrin sayı fərqlilik göstərir. Hər səhifədəki sütunların sayı və səhifələrin ölçüsü, qəzetin çap olunduğu 19 ay yarımliq müddət ərzində bir neçə dəfə dəyişmişdir.

“Azərbaycan” qəzetinin nüsxələri Azərbaycan Respublikasının Milli Arxiv İdarəsində, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Arxivində, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Siyasi Sənədlər Arxivində, Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda və Azərbaycan Milli Kitabxanasında pərakəndə halda saxlanmaqdadır.

Qəzetin müasir oxucu üçün əlçatan olması tariximizin Cümhuriyyət dövrü kimi zəngin səhifəsinin öyrənilməsi baxımından çox əhəmiyyətlidir. Azərbaycan xalqının tarixi mirasını qorumaq və gələcək nəsillərə ötürmək işinə töhfə verməkdən ADA Universiteti qürur duyur.

Hafiz PAŞAYEV,
ADA Universitetinin Rektoru

OXUCULARIN DİQQƏTİNƏ

“Azərbaycan” qəzetini transliterasiya edərkən, mətnin orijinallığını qorumaqla birgə, materialların müasir oxucu üçün mümkün qədər anlaşılan olmasına çalışdıq. Bu səbəbdən, bəzi sözlərin imlasını müasirləşdirmək lazım gəldi. Məsələn, “çox” yerinə qəzetdəki kimi “çoq”, “yox” yerinə “yoq”, “etməyi” yerinə “etməgi”, “kimi” yerinə “kibi”, “nömrə” yerinə “numero” və s. yazmaq, oxucunun işini çətinləşdirməkdən başqa bir şeyə yaramayacaqdı. Üstəlik, bu sözlərin fərqli yazılışları qəzetdə bəzən eyni səhifədə yanaşı istifadə edilmiş, yəni imla birliyi prinsipi nəzərə alınmamışdı. Bu qəbildən olan sözlərin müasir yazılışına üstünlük verməyin, daha doğru bir addım olacağına inandıq.

Eyni zamanda, “teatro”, “qəzetə”, “böylə” kimi bəzi sözlərə toxunmadıq. Çünki əvvəla, bu sözlər qəzetdə həmişə eyni cür yazılmışdır; ikincisi də, mütaliəni çətinləşdirmədən dövrün ab-havasını saxlamağa xidmət edir.

Osmanlı türkcəsində və müasir Türkiyə türkcəsində indiki zaman şəkilçisi olan “-yor” qəzetdə qaydasız və pərakəndə bir şəkildə işləndiyi üçün (eyni cümlədə həm “-yor”, həm “-ır, -ir, -ur, -ür” şəkilçisindən istifadə edildiyini görmək mümkündür) mətndən çıxarılmışdır. Şeir parçalarında vəznin pozulmasına yol verməmək üçün “-yor” şəkilçisinin saxlandığı istisnalar da var.

Yer adlarını, fərqli versiyaların işlənməsi baxımından (Bolqarıstan – Bolqariya, Lehistan – Polşa, Macarıstan – Venqriya və s.) qəzetdəki kimi saxladıq, fəqət yazılış baxımından müasirləşdirdik (“Bulqarıstan” yerinə “Bolqarıstan”, “Kiyef” yerinə “Kiyev” və s.). Eləcə də, “Bakü” yerinə bugünkü kimi “Bakı” yazdıq. Soyadı sonluqlarını da (“-of”, “-yef” və s.) müasirləşdirməyi (“-ov”, “-yev” və s.) məqsədəuyğun hesab etdik.

Çətin anlaşılan söz və ifadələr üçün cildin sonuna lüğət əlavə etməyi münasib görmədik. Əvvəla, hər dəfə mütaləni kəsərək lüğətə baxmaq oxucu üçün çətin, ikincisi, bəzi sözlərin bir çox mənası içindən məhz hansının nəzərdə tutulduğunu təyin etmək bəzində oxucu tərəddüddə qala bilər. Çətin anlaşılan söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Məsələn: “...xəstəliklərin bittamam rəf’inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər...” Qəzetdəki mətndə səhvən buraxılan sözləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlərlə normal mətnin şrifti eynidir. Məsələn: “...Xarici [İşlər] nazirinin...”

Hər nömrədən sonra əlavə edilən “Qeyd və şərhlər”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Qəzetdəki mürəttib xətlərindən bəziləri (xüsusilə əhəmiyyətli olanları) də burada göstərilmişdir. Əlbəttə, bütün xətalara göstərmək lazım və mümkün deyildi. Xüsusilə Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsi xəbərlərində keçən toponimlər qəzetdə demək olar ki, həmişə səhv yazılmışdır. Bu toponimlər mümkün qədər bərpa edilmiş, eləcə də “Adlar göstəricisi”nə əlavə edilərkən, toponimin aid olduğu dildəki yazılışı da verilmişdir.

Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılan söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhlər” bölməsində verilmişdir.

Cildin sonunda “Adlar göstəricisi” verilmişdir. Mətndəki bütün şəxs, yer, dövlət, xalq, qurum, idarə, təşkilat, şirkət və s. adları, hətta bəzi xüsusi terminlər “Adlar göstəricisi”nə daxil edilmişdir.

Mehdi Gəncəli

Azad Ağaoğlu

Hələlik həftədə iki dəfə nəşr olunan şifalı, elmi və iqtisadi türk qəzetidir.

Məhəll-İdarəsi:
Gənçə "Azərbaycan" İdarəsi.
Tək nüsxəsi 1 rublədir.

AZƏRBAYCAN

Türk və İslamîyə müfid məqalələrə "Azərbaycan" səhifələri açılır.
Dərc olunmayan övraq lada olunmaz.

Abunə qərarı: Yarımnəm 1-dək Gənçədə 30 rublə, ayığı 8 rublə; bəzi yerlər üçün 40 rublə, ayığı 10 rublə.

___ ELAN ___

Öğərliyə alınacaq yəsdə olan bütün müsəlmənlər, yanlarında həmişəlik surətdə uyezd özlü-öğər İdarəsi tərəfindən verilmiş və özlərinin əşkərlikdən azad olduqlarını göstərən bir bilət sələməyə məcburdur. Yanlarında böylə bir bilət olmayan şəxslər əşkərlikdən boyun qaçırmaq hesab olunacaq və bunlar polis tərəfindən tötüf ediləcəkdir.

Daxiliyyə naziri Behbud xan Cavanşir

Nəzərlərdə Məsəlmən Milli Komitəsi geyərlərinin amandan tövdi, yaxud bəzə bir surətli bükünəliqə apas su peyləri bilətsədir İbu sənə sentyabrın 30-dan gec olmayaraq Gənçə vilayəti Övraq İdarəsinə verməyə dəvət olunur. Şümunla bərabər, məktur tərəfdən sonra təftixat yapıldıqda, nəzərlərdə balada məktur geyər müsədmə özüqə misillil, kəndliləri dəst İdarəyi-Öğyriyə tərəfindən şiddətə cəzaya döyər olacağılan da bilən olmur.
Daxiliyyə naziri Behbud xan Cavanşir

Qısmi-essmi HÖKÜMƏT ƏMRLƏRİ

Ziraət Nazirindən

– İrəvan quberniyası Dərəçəkk məşəbəyi müvəlini Vəlid Rəhim oğlu Mahmudov İyulun 20-dən Gənçə quberniyasının birinci cərgə məşəbəyinin müvəlinə təyin olunur.

– Gənçə jinnəzini bittirmiş prapoynik Aleksandr Şerogodski 1918-ci sənə İyulun 16-dən Gənçə quberniyasının 2-ci cərgə məşəbəyi müvəlinə təyin olunur.

– Azərbaycan Cümhuriyyətinin su iqləni müəlymə etmiş sabiq Qafqaz Su İqləli İdarəsi vəkilii Solozova həvalə olunur.

– Hökumətdən bəzi Tiflis gedib və xidmətinə qayıtmayan məşəbəyi müvəlini Vovtovski əvəzətin birindən qulluğundan kənar edilir.

– Təxnik Bobov əvəzətin səkkizindən kondüktorluğundan çıxarılıb, Muğan Su Müdriyyəti Tələfin naziri təyin edilir.

– Peterburq Rəisi məktəbində təhsil etmiş Yvçevski Nilyayevič Səgəyev əvəzətin birindən ikinci cərgə məşəbəyi müvəlini təyin edilir.

– Gədəbəy məşəbəyi Cömpüd Məlik-Səhəzərov əvəzətin 10-dən müvəqqəti övraq Daxiliyyə naziri nəzərdə gəndərlidi.

– Avqust ayının 13-dən Göyçay sakinii Höseyinli Əliyev Bakü quberniyası Göyçay uyezdii pədişahıq yerlərinə nazir təyin edilir.
– Azərbaycan Cümhuriyyətinin Su İdarəsində texniçesli hissəsinə tötüq və məabir mühəndisli N. P. Mərdətki İyulun 30-dan təyin edilir.

– Əhtiyat poruçiik Anton Vasilievich Poddubnı əvəzətin 16-dən Gənçə quberniyasında üçüncü cərgə məşəbəyi müvəlinə təyin edilir.

İmza: Ziraət naziri
X. b. Sütanof

Hökumət İşləri İdarələrindən

31 İyul 1918-ci il

– Cəstiri pəvərenli Təlib Mahamədov İyun ayının 20-dən Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin kətibəlinə təyin edilir.

– Kiyev Daxiliyyə Müdriyyəti şöbəsinə təhsil etmiş Baylar bəy Əlibəyov İyul ayının 22-dən mənim yanımızda xüsusi kətbə təyin edilir.

– Sabiq Bakü Məsəlmən Camiyyəti Xəyriyyəsinin dəftərdari Qasım Nəbiyev İyunun 20-dən Azərbaycan Hökumətinin İdarəsi dəftərdari təyin edilir.

– Peterburq Alii Tikəst məktəbi

tələbəsi İsfəndiyar Vəktov İyulun 15-dən Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti İdarəsinin kərgüzəri təyin edilir.

– Sabiq Xüsusi Zəqaftəz Komitəsi müvəssəli Əlişar Nəcəfov İyun ayının 15-dən Azərbaycan Hökuməti İdarəsinin kərgüzərlərinə təyin edilir.

– Şəxə pəhəli əhəllindən İsləm Təhrəfov İyunun 27-dən Azərbaycan Hökuməti İdarəsinin əkəklətoru təyin edilir.

İmza: Hökumət İşlərinin müdrit
R. Koyul

AZƏRBAYCAN HÖKÜMƏTİNİN QƏRARLARINDAN

15 İyul 1918

65 – Öndü əltiyyəcinə əv həzət etmiş ögün bir Daxiliyyə Komitəyini təşkil olunur və bu həyət Daxiliyyə Nazirətinin, Ömürət-Hərb Dairəsinin və Bələdiyyə İdarəsinin nümayəndələrindən ibarət olur.

66 – 12 İyulda 1918 tarixində hökumət qərarından nəşri mövçibinə, hərbi və mülki vəzifələrdə veriləcək təxliyyə məbləği həmişənin hərbi məmurlara da verilir. Lakin doxtorlara veriləcək təxliyyə məbləği mənasızlıq sənirəyətədi xəstəliklərin bittəməmə rəfinə qədər əşq qətkir.

67 – Ömürət-Hərb Dairəsindən göstəriləcək məhəllələr ki, oranda öndü hissələr üçün yeyəcək mövçqeləri açılması lüzum gətirür, önlək nazirinin sərəvətəltində bir komitə təşkil olunur ki, həyətində: 1) Məşədi Əli Rəfiyev; 2) Nuri Əmirzadə; 3) Qasım Qasimof; 4) Nəsrəddin bəy Səltürdəli; 5) Kəmil bəy Səfəriyev övraq daxil olurlar.

Bu Komitənin iqlərinə əşinə gəzilər dəvətli bittiyər verilir. Məktur Komitənin sərəvətəlti olan X. b. Sütanof binqəzərlərinə təşkil məktərləri ögün əli mənimənətiqəttər açılır.

70 – Avropa mührəbəlindən əvvəlindən bu ana qədər bütün Zəqaftəz qəzildə mövçud müsəlmənlərin cənnə və məllərinə yəttəzin səsərəvətəlti tədqiqlə ögün Xərid [İqlə] nazirinin

riyasetli əltində fəvqəladə bir Tədqiq Komitəyini təşkil edilmiş.

72 – a) Azərbaycan daxilində İdarəyi-Öğyriyyə elənin icbari qərarında tələblər, ətdə ələvə olunur:

1) Fəvqəzər icbari qərarında yazılmış xətinə fəllər və əmllərdən məad, Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəti ələyinə öyən, dövlət sərəvətində, yaxud ölərin öləm təhsilidi və sənirəyətədi bükənənlər ədi məhəllə dənəmə verilməyib İdarəyi-Öğyriyyə dənəmə verilməyib.

b) 1) Azərbaycan Qərdəusunun Qərdü Məhkəməsi 30 İyun 1914 sənədə buraxmış İdarəyi-Öğyriyyə qənnuylu müvəqqi İcra olunur.

2) Müvəqqəti Hökumətin 28 may 1917-ci sənədə Qərdü Məhkəməsinə hərbi dəvə vəkilərinin məhkəmələ iqlətrək etmək qərarı: fəvqəzər qətkir.

3) Öndü Məhkəməsinin qənnəməsi və İdarəyi-Öğyriyyə Qərdü Məhkəməsinin nəzarətində hökumət tədqiq etməyinə, cəstənin yüngüqlədi İqləmə, yaxud hökumət fəvqəzər tədqiq etməyinə. Məktur komandanın nəzarətində Qərdü Məhkəməsinin İqləmə, həmişənin məhəllə pəşin cəstəsinin yüngüqləmə, yaxud əvəf olunması ərizəsi tədqiq olunur. Fəvqəzər məktur İqləmə və əritərlərin verilməsinə İqləmə döndərsə vaxt kəsilir.

4) Qərdusun hökumət Azərbaycan Hökumətinin adına verilir.

Qısmi-əşşəsmi

Gənçə 8 Zillhicə

Körəy-ləzli köndən ləzəyab edən möhəbbətli-özmə hələlik İttihaya yətməmiş də, yəne də yəvçəyevə nəticələr bürəzə verməkdədir. Həmin möhəbbətli demək olar ki, qənnə-təbil ilə İttihaya vaxır. Hər bir mülkət kəndi-kəndinin İttihaya ədə bələcək, bəqəllərinin təhət-himəyindən İqləmə olacaq – İqlə, qənnə Avropa möhəbbətli məydanı burəmə qdan əşşərlə bundan İqləmədir.

Bu bir qənnə-təbilidi və ağıqlı Avropa İmperyalizətdi əbəs-yə bu əşşəllərə zidd gədi milyonlara qurban İqləmə yəni qurbanlar verilir. Adu-römlər dənəmə sərəvətli həmin əşşərlə İqləmə dəyçəkətdi və qeyri-təbil

Bazar, 15 sentyabr 1918-ci il, nömrə 1

AZƏRBAYCAN

Hələlik həftədə iki dəfə nəşr olunan siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 8 zilhiccə 1336.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə “Azərbaycan” səhifələri açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə olunmaz.
Məhəlli-idarəsi: Gəncə, “Azərbaycan” idarəsi. Tək nüsxəsi 1 rublədir.

Abunə şəraiti: Yanvarın 1-dək Gəncədə 30 rublə, aylığı 8 rublə; başqa yerlər üçün 40 rublə, aylığı 10 rublə.

ELAN

Əsgərliyə alınacaq yaşda olan bütün müsəlmanlar, yanlarında həmişəlik surətdə, uyezd Əxzi-Əsgər [hərbi qulluğa çağırış] İdarəsi tərəfindən verilmiş və özlərinin əsgərlikdən azad olduqlarını göstərən bir bilet saxlamağa məcburdur. Yanlarında böylə bir bileti olmayan şəxslər əsgərlikdən boyun qaçırmış hesab olunacaq və bunlar polis tərəfindən tövqif [həbs] ediləcəkdirlər.

Daxiliyyə naziri
Behbud xan Cavanşir

* * *

Nəzdlərində Müsəlman Milli Komitəsi şeylərinin əmanətən tövdi [əmanət kimi saxlanmağa verilmiş], yaxud başqa bir surətlə bulunduğu əşxas [şəxslər] şu şeyləri bilatəxir [təcili olaraq] işbu sənə sentyabrının 10-dan gec olmayaraq Gəncə vilayəti Ərzaq İdarəsinə verməyə dəvət olunurlar. Şununla bərabər, məzkur [göstərilən] tarixdən sonra təftişat yapıldıqda, nəzd-

lərində balada [yuxarıda] məzkur şeylər müsadirə olduğu misilli [olduğu kimi], kəndiləri dəxi idareyi-ürfiyyə [fövqəladə rejim idarəsi] tərəfindən şiddətlə cəzaya düşər olacaqları dəxi elan olunur.

Daxiliyyə naziri
Behbud xan Cavanşir

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

HÖKUMƏT ƏMRLƏRİ

Ziraət Nəzarətindən [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyindən]

– İrəvan quberniyası Dərəçiçək meşəbəyi müavini Vahid Rəhim oğlu Mahmudov iyulun 20-dən Gəncə quberniyasının birinci cərgə meşəbəyinin müavinliyinə təyin olunur.

– Gəncə gimnaziyasını bitirmiş praporşik Aleksandr Şaroqradski 1918-ci sənə iyulun 16-dan Gəncə quberniya-

sının 2-ci cərgə meşəbəyi müavinliyinə təyin olunur.

– Azərbaycan Cümhuriyyətinin su işlərini müayinə etmək sabiq Qafqaz Su İşləri İdarəsi vəkili [V.] Sokolova həvalə olunur.

– Hökumətdən biizn [icazəsiz] Tiflisdə gedib və xidmətinə qayıtmayan meşəbəyi müavini Voytovski avqustun birindən qulluğundan kənar edilir.

– Texnik Bobrov avqustun səkkizindən konduktorluqdan çıxarılıb, Muğan Su Müdiriyyəti Telefon naziri [telefon şəbəkəsi müdiri] təyin edilir.

– Peterburq Realnı məktəbində təhsil etmiş Vyacheslav Nikolayeviç Sergeyev avqust ayının birindən ikinci cərgə meşəbəyi müavini təyin edilir.

– Gədəbəy meşəbəyisi Cümşüd Məlik-Şahnazarov avqustun 10-dan müvəqqəti olaraq Daxiliyyə naziri nəzdinə göndərildi.

– Avqust ayının 13-dən Göyçay sakini Hüseyin Əliyev Bakı quberniyası Göyçay uyezdi padişahlıq yerlərə nazir [müfəttiş] təyin edilir.

– Azərbaycan Cümhuriyyətinin Su İdarəsində texniçeski [texniki] hissəsinə türük və məabir [nəqliyyat və rabitə] mühəndisi N. P. Mastitski iyulun 30-dan təyin edilir.

– Ehtiyat poruçiki Anton Vasilyeviç Poddubni avqustun 16-dan Gəncə quberniyasında üçüncü cərgə meşəbəyi müavinliyinə təyin edilir.

*İmza: Ziraət naziri
X[osrov] b[əy] Sultanov*

Hökumət İşləri İdarəsindən 31 iyul 1918-ci il.

– Çastni paverenni [xüsusi vəkil] Təlib Məhəmmədov iyun ayının 20-dən Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin katibliyinə təyin edilir.

* * *

– Kiyev Darülfünunu Ədliyyə şöbəsində [Hüquq fakültəsində] təhsil etmiş Bəylər bəy Əlibəyov iyul ayının 22-dən mənim yanımda xüsusi katib təyin edilir.

* * *

– Sabiq Bakı Müsəlman Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinin dəftərdarı [mühasibi] Qasım Nəbiyev iyunun 20-dən Azərbaycan Hökumətinin İdarəsi dəftərdarı təyin edilir.

* * *

– Peterburq Ali Ticarət məktəbi tələbəsi İsfəndiyar Vəkilov iyulun 15-dən Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti İdarəsinin kargüzarı təyin edilir.

* * *

– Sabiq Xüsusi Zaqaqaz Komitəsi mürəxxəsi [səlahiyyətli nümayəndəsi] Ələfsər Nəcəfov iyun ayının 15-dən Azərbaycan Hökuməti İdarəsinin kargüzarlığına təyin edilir.

* * *

– Şuşa şəhəri əhalisindən İslam Tahirov iyunun 27-dən Azərbaycan Hökuməti İdarəsinin ekzekutoru təyin edilir.

*İmza: Hökumət İşlərinin müdiri
R[üstəm xan] Xoyski*

AZƏRBAYCAN HÖKUMƏTİNİN QƏRARLARINDAN

15 iyul 1918

65 – Ordu ehtiyacına ev həcz [müsadirə] etmək üçün bir Təxliyyə Komissiyonu təşkil olunur və bu heyət Daxiliyyə Nəzarətinin, Ümürati-Hərb Dairəsinin [Hərbi İşlər Dairəsi] və Bələdiyyə İdarəsinin nümayəndələrindən ibarət olur.

66 – 12 iyulda 1918 tarixdə Hökumət qərarladığının nəşri mövcubincə [əsasında], hərbi və mülki vəzifədarlara veriləcək təxliyyə məbləği həmçinin hərbi məmurlara da verilir. Lakin doktorlara veriləcək təxliyyə məbləği məsələsi isə sirayət edici xəstəliklərin bittamam rəf'inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər açıq qalır.

67 – Ümürati-Hərb Dairəsindən [Hərbi İşlər Dairəsindən] göstəriləcək məhəllələr ki, oralarda ordu hissələri üçün yeyəcək mövqeləri açılması[na] lüzum görülür, Əmlak nazirinin sədarəti altında bir komitə təşkil olunur ki, heyətinə: 1) Məşədi Əli Rəfiyev; 2) Nuri Əmiraslanov; 3) Qasım Qasimov; 4) Nəsəddin bəy Səfikürdski; 5) Kamil bəy Səfəraliyev üzv daxil olurlar.

Bu Komitənin işlərinə aşına şəxslər[in] dəvəti ixtiyarı verilir. Məzkur [adı çəkilən] komitənin sədri olan X[osrov] b[əy] Sultanov binagüzarlığına [sərəncamına] təşkilat məxarici üçün əlli min manatlıq etibar [kredit] açılır.

70 – Avropa müharibəsinin əvvəlindən bu ana qədər bütün Zaqafqa-

ziyada mövcud müsəlmanların canına və mallarına yetişən xəsarətlərin tədqiqi üçün Xarici [İşlər] nazirinin rəyə-səti altında fəvqəladə bir Tədqiq Komissiyonu təşkil edilsin.

72 – a) Azərbaycan daxilində idareyi-ürfiyyə [fəvqəladə rejim] elanının icbari qərarı təkmlən [qərarı əlavə olaraq], atidə [aşağıda] əlavə olunur:

1) Fəvqəzzikr [yuxarıda adı çəkilən] icbari qərarı yazılmış xainə fəyllər və əməllərdən məəda [başqa], Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəsi əleyhinə üsyan, dövləti xəyanətdə, yaxud cəbrən ölüm təhdidi və sui-niyyətdə bulunanları adi məhkəmə divanına verilməyib idareyi-ürfiyyə divanına [hərbi məhkəməyə] veriləcəkdir.

b) 1) Azərbaycan Qolordusunun Qolordu [Korpus] Məhkəməsi 30 iyun 1914 sənədə buraxmış idareyi-ürfiyyə qanunuyla müvafiq icra olunur.

2) Müvəqqəti Hökumətin 28 may 1917-ci sənədə Qolordu Məhkəməsində hərbi dava vəkillərinin məhkəmədə iştirak etmək qərarı fəx [ləğv] olunur.

3) Ordu Məhkəməsinin qətnaməsi və hökmü Azərbaycan Qolordu komandanının nəzarətinə hökmü təsdiq etməyinə, cəzanın yüngülləşdirilməyinə, yaxud hökmü fəx etməyinə təqdim olunur. Məzkur [adı çəkilən] komandanının nəzarətinə Qolordu Məhkəməsinin iltiması, həmçinin məhkum şəxsin cəzasının yüngülləşməsi, yaxud əfv olunması ərizəsi təqdim olunur. Fəvqədə məzkur [yuxarıda adı çəkilən] iltimas

və ərizələrin verilməsinə iyirmi dörd saat vaxt kəsilir.

4) Qolordunun hökmü Azərbaycan Hökumətinin adına verilir.

QİSMİ-QEYRİ-RƏSMİ [QEYRİ-RƏSMİ HİSSƏ]

GƏNCƏ, 8 ZİLHİCCƏ [15 Sentyabr 1918]

Kürreyi-ərzi [yer kürəsini] kökündən lərzəyab edən [sarsıdan] müharibeyi-üzma [böyük müharibə] hələlik intihaya [sona] yetməmişsə də, yenə də yavaş-yavaş nəticələr büruzə verməkdədir. Həmin müharibə demək olar ki, qanuni-təbii ilə intihaya varır [sona çatır]. Hər bir millət kəndi-kəndisini idarə edə biləcək, başqalarının təhti-himayəsindən [himayəsi altından] xilas olacaq – işlə, qanlı Avropa müharibəsi meydana buraxmış olan əsaslar bundan ibarətdir.

Bu bir qanuni-təbiidir və acgöz Avropa imperialistləri əbəs yerə bu əsaslara zidd gedib milyonlarca qurbanların üstə yeni qurbanlar verirlər. Axırüləmr [işin sonunda] dünya xəritəsi həmin əsaslar üzərinə dəyişəcəkdir və qeyri-təbii surət üzrə qondarılmış hökumətlər və məmləkətlər təbii bir rəng alıb, hərəsi öz həqiqi hüdduduna toplanacaqdır.

İşlə, Rusiyanın bugünkü halı buna

böyük bir dəlildir. Həmin hala səbəb “bolşevizm” olmadı. Bəlkə Rusiya dövlətini[n] təşəkkülünün qeyri-təbiiyi həmin bolşevizmi törətdi. Bolşevizm olmasaydı da başqa bir hərəkət həmin qondarma, əsasən saxta dövləti indiki halına gətirəcəkdə.

Yüzlərcə büsbütün müxtəlif millətləri süngü gücylə özünə tabe edib də, dünyanın böyük bir qitəsinə malik olmuş və bununla belə qərbdən, şərqdən, şimal və cənubdan gözlərini çəkməmiş bu dövlət yediyini həzmə verə bilməz, zahircə kobud, lakin batinən [daxilən] zəif bir mədəyə bənzəyirdi. Dışarıdan və ya içərisindən bir xətər gələrsə, yediklərini dışarıya çıxaracaq idi.

Öylə xətər yetdi və Rusiyayi-kəbir [böyük Rusiya] müxtəlif hissələrə bölünməyə başladı. Lehistan [Polşa], Ukrayna, Finlandiya, Kurlandiya [Latviya], Estlandiya [Estoniya], Litva, Krım, Sibirya, Türkünstan, Qazaxıstan, Gürcüstan, Ermənistan və Azərbaycan kimi xırdaca məmləkətlərə bölündü. Hər bir yerdə milliyyət, qövmiyyət əsası hökm-fərma [hakim] oldu.

Həmin əsası Rusiya mərkəz hökuməti kəndisi qövlən [sözdə] elan etdisə də, lakin feilən buna mümaniət [manecilik] göstərdi. İstər Kerenski Hökuməti, istər Bolşevik Hökuməti hər biri cürbəcür bəhanə ilə Rusiyada yaşayan millətlərin istiqlalıyyətinə zidd getdilər və bundan dolayı bir çox nahaq qanlar tökülməsinə səbəb oldular. Lakin azad olmaq istəyən millətlər qanı tökül-

məkdən çəkinməyib öz hüququnu müdafiədə bulundular və gücləri çatmayan əsnada dışarıdan özlərinə kömək dilədilər. Finlandiya, Lehistan, Kurlandiya, Litva və Ukrayna Mərkəz Hökumətlərə pənah aparıb, onların zoruyla özlərinə istiqlaliyyət qazandırlar.

Biz Azərbaycan türklərinə gəldikdə, xunxar [qanıçən] və hiyləkar düşmənlər tərəfindən ağır zülm və cəfalara giriftar olduq. Öz hüququmuzu müdafiə edə bilmədik. Vətənimizin bir çox hissəsi düşmən əlində qaldı və minlərcə qardaş və bacılarımız fəci [faciəli] bir halda türk və islamiyyətin ən dəni yağlıları [ən alçaq düşmənləri] tərəfindən tələf edildi... Minlərcə türk balaları hal-hazırda dəxi zənciri-əsarətdə qalmışlar.

Böylə olduqda təbiidir ki, Azərbaycan türkləri dəxi yüz illərcə adları ağızlarında söylənilən pənahgah və ümidgahları [pənah və ümid yeri] olan türk qardaşlarına pənah apardılar. Ömürlərin əksər vaxtını islam düşmənlərlə müharibədə keçirmiş türkün arslan oğulları, türkün qəhrəmanları şimal qardaşlarının imdadına yetib, hətta Gəncəni belə təhdid edən düşməni bir azca zamanda münhəzim [məğlub] edib də, hal-hazırda Azərbaycanın paytaxtını düşməndən təmizləməkdədir.

Böylə ki, “Hər bir millət kəndi-kəndisini idarə etməyə haqlı olsun” əsası biz Azərbaycan türklərinə dəxi yetişdi. Azərbaycanın istiqlaliyyəti, onun Rusi-

yadan ayrılması rəya olmayıb, həqiqətdir. Deməli böyük qardaşlarımızın imdadı və qeyrətilə biz azad olub, özümüzü idarə edə bilərik. Özümüz hökumət yaptıq.

Əlbəttə, gələcəkdə işlərimiz çoxdur. Düşməni torpağımızdan bilmərrə çıxarıb da öz yerlərimizə malik olduqdan sonra, biz Azərbaycan türklərinə digər müstəqil hökumət cərgəsinə daxil olmaq mümkün olacaqdır.

Şəkli-idari [idarəçilik forması] və siyasi vəziyyətimiz xüsusunda millətimizin fikri və rəyi nə olacağını gələcək Məclisi-Müəssisənımız [Müəssislər Məclisimiz] bəlli edər. Lakin pişəzvəqt [qabaqcadan] əmin ola bilərik ki, Azərbaycan türkləri türklük və islamlıq bayrağını sədaqət və mətanətlə tutub, onun kürreyi-ərzdə ucalmasına çalışacaqdırlar. Yüz illərlə türklüyə və islamlığa mətin bir sipər olan Osmanlı qardaşlarımıza var qüvvələriylə dayaq olub, o qəyur [qeyrətli] qəhrəmanlarla əl-ələ verib, hələ başqalarının təhtitəzyiqində [təzyiqi altında] yaşayan türk və islam balalarının xilas olmasına çalışacaqdırlar.

Türklük və islamlıq – iştə bu şüarlarla müstəbid Rusiya çarlığının çəngəlindən [pəncəsindən] qurtarmış gənc Azərbaycan Hökuməti isbati-vücuda etməyə iqdama etdi [öz varlığını meydana qoymağa başladı].

Haqq-taala müvəffəqiyyətlər versin.

* * *

MÜHARİBƏ MEYDANINDA

Qafqaz İslam Ordusu Komandanlığı Ordu İstixbarət Şöbəsi

Bakı cəbhəsində, 2 sentyabr

1) Vaqə olan təərrüzümüz [hücumumuz] nəticəsində düşməndən üç köy və müstəhkəm [möhkəmləndirilmiş] iki təpə zəbt etdik. İngilislər pərişan bir halda fərar etdilər. Səkkiz makinalı tufənək [pulemyot], biri böyük iki top, pək çox cəbbəxana və araba ilə bir telemetrə iqtinam [qənimət] etdik. İki zabitlə əlli yeddi ingilis nəfəri [əsgəri] əsir aldığımız.

2) Qaraya əsgər çıxarmaq istəyən düşməni bu təşəbbüsdən mən ilə [təşəbbüsünün qarşısını almaqla], bir yelkənli qayıq içərisində bulunan əlli nəfəri itlaf [tələf] etdik. Vaqə olan isabətlə bir gəmi Bakı istiqamətinə qaçdı və göyertəsində duman görüldü.

3) Topçu atəşimizlə bir düşməni təyyarəsini xətti-hərbi [cəbhə xəttinin] gərisinə düşürdük.

Bakı cəbhəsində, 3 sentyabr

1) 3/9/34-də düşməndən bir köy alınmış və o köydəki düşməni daha cənuba qaçırılmışdır. Vaqə olan təzyiq üzərinə bir müfrəzəmiz [hərbi birliyi-miz] cəbhədəki düşməni qüvvəti də geri çəkildi.

2) Mövazəmə [mövqələrimizə] atəş edən iki düşməni batareyasını topçu atəşimiz təsiri ilə iskat etdik [süsürduq]

və şəhəri bombardman etdik.

3) Düşməni təyyarələri mövze [mövqe] və qərargahlarımıza beş bomba atıldırsa da, heç bir zərər verəmmədilər.

Bakı cəbhəsində, 4 sentyabr

1) Təhkimat [istehkam işləri] ilə məşğul düşməni piyadalarını topçu atəşimiz altına aldığımız.

2) Düşməni təyyarələri təsirsiz bir qaç bomba atdılar.

3) Tərəfeyn arasında topçu atəşi təati edildi [iki tərəf qarşılıqlı olaraq toplardan atəş etdilər].

5 sentyabr

1) Bakı cəbhəsində qarşılıqlı topçu atəşi oldu. Bir düşməni təyyarəsini topçu atəşimizlə Bakı istiqamətinə qaçırıldıq.

2) Ağdamda bir ingilis təyyarəsini pilotu ilə birlikdə sağlam olaraq əsir aldığımız.

3) Gürcüvan civarında [yaxınlığında] bir ormanda saxlanan erməni əşqiya-sını [quldur dəstəsini] sararaq əlli birini itlaf etdik. Mütəbaqisi [qalanları] fərara müvəffəq olduqlarsa da, təqib olunmaqdadırlar.

BAKININ SÜQUTU

Dün gecə Azərbaycan Cümhuriyyəti Rəyasəti naminə [adına] Nuri paşa həzrətləri tərəfindən böylə bir teleqraf kəşidə edilmişdir [çəkilmişdir]:

“Biminnətil-Kərim, Bakı şəhəri 15/9/34 saat 9 əvvəlində [9-a işləmiş] qitəatımız [birliklərimiz] tərəfindən zəbt olundu.

Qafqaz İslam Ordusu Komandanı Fəriq Nuri.”

* * *

Bakının süqutu münasibətilə Azərbaycan Cümhuriyyəti Rəyasəti tərəfindən zeyldə [aşağıda] dərc edilən təbrik teleqramları göndərilmişdir:

– 1 –

“Qafqaz İslam Ordusu Komandanı səadətli Nuri paşa həzrətlərinə:

Təhti-komandanızda [komandanız altında] olan cəsur türk əsgərlərimiz tərəfindən Azərbaycanın paytaxtı olan Bakının düşməndən xilas edildiyi münasibətilə millətin zati-həmiyyətərvəranələrinizə və dünyanın ən nəcib əsgəri olan türk oğullarına minnətdar olduğunu ərz etməklə iftixar edirəm, əfəndim.

Heyəti-Vükəla Rəisi [Nazirlər Kabinetinin Sədri] Fətəli xan.”

– 2 –

“Şərq Orduları Qrupu komandanı Xəlil paşa həzrətlərinə:

Bakının, Azərbaycanın istiqbalını, səadətini iqtisadən və siyasətən təmin edəcək və türk aləminin ikinci bir İ-

tanbulu olmağa layiq bir mərkəzin türkün cəngavər, namuslu övladlarının qəhrəmananə hücumları sayəsində düşmənlərindən xilas münasibətilə zati-aliyi-həmiyyətərvəranələrini ən səmimənə bir surətdə təbrik edirəm.

Heyəti-Vükəla Rəisi [Nazirlər Kabinetinin Sədri] Fətəli xan.”

* * *

Son xəbərlərə görə, Bakıda türklər tərəfindən 30 minədək müsəlləh [silahlı] düşmən əsgərləri əsir alınmışdır. Alınan qənimətin ədədi hədsizdir. Şəhərdə sakitlik fəkmfərmədir [hökm sürməkdədir].

* * *

Bu gün saat 1 radələrində atidəki [aşağıdakı] teleqram dəxi alınmışdır:

“Gəncədə Azərbaycan Cümhuriyyəti Rəyasəti-Aliyyəsinə:

Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtı olan Bakı şəhərini ziyarət etmək üzrə Heyəti-Vükəlanın [Nazirlər Kabinetinin] yarın Bakıya təşriflərinə müntəzirəm, əfəndim.

15/9/34

Yavəranı-həzrəti-şəhriyaridən fəriq Nuri.”

Həmin teleqraf mövcibincə Heyəti-Vükəla sabah Bakıya azim olur [yola düşür].

* * *

TÜRK NƏĞMƏSİ

Türkün tökülən qanları bihudə
 gedərmi?
 Diqqətlə düşün, yoxsa bu qan
 həpsi hədərimi?
 Dörd ildə verilmiş bu qədər can
 hədər olmaz,
 Məfkurə yolunda tökülən qan
 hədər olmaz.
 Qiymətli olan xuni-şəhidan hədər
 olmaz,
 Dul qalmış olan növheyi-nisvan
 hədər olmaz,
 Bax sən sonuna, himməti-türkan
 hədər olmaz.
 Bədbəxt olan əfqani-yetiman
 hədər olmaz,
 Türkün tökülən qanları bihudə
 gedərmi?
 Diqqətlə düşün, yoxsa bu qan
 həpsi hədərimi?

* * *

Qan ilə qazandıq zəfəri, verməyiz
 əldən,
 Xövf eyləmədik atəşi-dəhhaşi-
 düvəldən,
 Bir zərrə belə qorxmayırız dəsti-
 əcəldən
 İstərsə cahan çevrili versin də
 təməldən
 Türkün üzü çevrilməyəcək səmti-
 əməldən,
 Türklər geriyə dönməyəcək müslih
 əməldən.
 Yüksək yaşamaq istər ikən cümlə

milədən:

Türkün tökülən qanları bihudə
 gedərmi?
 Diqqətlə düşün, yoxsa bu qan
 həpsi hədərimi?

*Əbdülsəlimzadə
 Məhəmməd Hadi*

GƏNCƏ XƏBƏRLƏRİ

* Azərbaycan Hökumətinin avqustun 27-də verdiyi qəraradına binaən, Ərzaq naziri idarə edən Azərbaycanın bütün ərzaq müəssisələri sentyabrın dördündən ləğv edilir və müvəqqəti olaraq həman müəssisələr ləğv edilənədək Quberniya Ərzaq İdarəsinin ümumi hesabını düzəltməkdən ötrü bir hissəsi Ərzaq naziri ixtiyarında qalır, bir hissəsi də Quberniya vəkil müavini Əliş bəy Məhəmmədov və bütün uyezd vəkilləri ilə bərabər Türkiyə Komandanlığı ixtiyarına keçir. Əsl məqsəd o olacaqdır ki, Azərbaycanda olan qoşun hissələrinə lazım olan ərzaq vaxtında verilsin. Xidmətdən kənar edilmiş məmurlara bir ildən az xidmət etmişlərsə, subaylara bir aylıq, evlilərə iki aylıq təxliyyə maaşı veriləcəkdir. İldən yuxarı xidmət edənlərə isə subaylara iki aylıq, evlilərə də dörd aylıq maaş veriləcəkdir.

* Hökumətin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, məhkəmə müəssisələrində işlərə dövlət dilində (türkcə) baxılacaqdır. Buna görə miravoy sud-

yalar [məhkəmə hakimləri] türk dili bilən şəxslərdən təyin olunurlar. Türk dili bilməyən sudyalər isə ya müstəntiq olurlar, yənkə razı olmasalar, xidmətlərindən əzl [azad] olunurlar.

* Gəncə şəhərinin hamı məktəblərində dərslər oktyabrın birindən başlanacaqdır.

* Ədliyyə Nəzarəti katibi M[ixail] A[leksandroviç] Klanka təqaüd (pensiya) qanunu layihəsi düzəltmək tapşırılmışdır.

* Əhali və müəssisələr ehtiyacı üçün Əmlak Nəzarəti İdarəsi bu ildən padişahlıq meşələrdə odun tədarükünə başlamışdır.

* Azərbaycan daxilindən verilən xəbərlərə görə, elan edilmiş əxzi-əsgər [hərbi xidmətə çağırış] yaxşı gedir. Bakı ətrafında yaşayan əsgərliyə yarar müsəlmanlar hamısı dava meydanındadırlar. Ərəş və Nuxu uyezdələrindən yığılan cavanlar çoxdandır ki, Bakı cəbhəsindədirlər.

* Hökumətin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, məhkəmə qət etdiyi qərardadlar hamısı Azərbaycan Hökuməti namından bu atidəki [aşağıdakı] qayda ilə elan ediləcəkdir: “Azərbaycan Hökuməti əmrilə” və bununla bərabər, bəylik ixtiyaratını [imtiyazlarını] fəx edən qətnamə Ədliyyə naziri vasitəsilə Azərbaycan Hökumətinin təsvibinə həvalə ediləcəkdir [qiymətləndirilmək üçün təqdim ediləcəkdir].

Heyəti-idarə
[İdarə heyəti]

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

səh. 1. “Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.” (Çap edilməyən materiallar qaytarılmır.) Qəzetdə səhvən belə getmişdir: “Dərc olunmayan övraq dərc olunmaz.”

Hökumət İşləri İdarəsindən

səh. 2. “Peterburq Ali Ticarət məktəbi”: Burada söhbət Petroqrad Kommerciya İnstitutundan gedir.

“Ekzekutor”: əvvəllər hökumət idarələrində təsərrüfat işlərinə və dəftərxanaların nizam-intizamına baxan məmur.

Azərbaycan Hökumətinin qərarlarından: 15 iyul 1918

səh. 3. “15 iyul 1918”; “12 iyul 1918” tarixləri qəzetdə “15 eylül 1918”; “12 eylül 1918” kimi getmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin bəzi nömrələrində “sentyabr” (ay) yerinə “eylül” işlədildiyini görürük. Halbuki burada söhbət “eylül”dən yox, “iyul”dan gedir. Qəzetin rusdilli səhifələrindəki materiallar da bunu bir daha təsdiq edir.

“70 – Avropa müharibəsinin əvvəlindən bu ana qədər bütün Zaqafqaziyada mövcud müsəlmanların canına və mallarına yetişən xəsarətlərin tədqiqi üçün Xarici [İşlər] nazirinin rəyasəti altında fəvqəladə bir Tədqiq Komissiyonu təşkil edilsin.”: burada söhbət Fəvqəladə Təhqiqat Komissiyasından gedir.

Qəzetin rus dilindəki nüsxəsində 72 nömrəli qərardadın “a” maddəsinin 2-ci bəndi də verilmişdir: “2) *Yuxarıda adı çəkilən icbari qərardadın ikinci fəslinə bu maddə əlavə edilsin: “Bu icbari qərardadın “j” maddəsində qeyd olunan cəzalar, ictimai asayiş və dövlət təhlükəsizliyi baxımından zərərli qəbul edilən şəxslərə də şamil edilir.”*

“Qolordu Məhkəməsi; Korpus Məhkəməsi”: Müharibə dövründə korpus nəzdində təşkil olunan hərbi məhkəmə. Məhkəmə sədri kimi hərbi hakimdən və zabitlər arasından seçilən üzvlərdən ibarət olurdu.

Müharibə meydanında

səh. 6. “Qafqaz İslam Ordusu”: “Azərbaycan” qəzetinin müxtəlif nömrələrində və müxtəlif yazılarında da dəfələrlə şahid olduğumuz kimi, “islam / islamlar” sözü o dövrdə “müsəlman / müsəlmanlar” mənasında geniş işlədilmişdir. “Müsəlman” isə həm Anadolu, həm də xüsusən Qafqaz coğrafiyasında əsasən türkləri (türk əsilli xalqları) ifadə edirdi. Bu etibarla nəzərə alınmalıdır ki, “Qafqaz İslam Ordusu” dini referanslı bir qruplaşma deyil, “Qafqaz Müsəlman Ordusu” → “Qafqaz Türk Ordusu” deməkdir.

Müharibə meydanında:

Bakı cəbhəsində, 2 sentyabr

səh. 6. Telemetrə (telemetr): hərbi sahədə uzaq məsafələri ölçmək məqsədi ilə istifadə edilən cihaz.

Müharibə meydanında:

Bakı cəbhəsində, 3 sentyabr

səh. 6. “3/9/34”: Qəzətdə bu tarix səhvən “2/8/34” kimi getmişdir. 3 sentyabr hadisələrindən bəhs edildiyinə görə, “3/9/34” olmalıdır. Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 3 sentyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Bakının süqutu

səh. 7. “Biminnət-il-Kərim”: Kərim [Alaha] minnət olsun ki. “Kərim” Allahın adlarından biridir, “kərəmi, ehsanı, lütfü ən çox olan” deməkdir.

“15/9/34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 15 sentyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Fəriq”, yaxud “fəriqi-sani” [ikinci fəriq]: Osmanlı ordusunda hərbi rütbə, “general-mayor” və “general-leytenant” rütbələrinə uyğundur. Bundan başqa, Osmanlı ordusunda “fəriqi-əvvəl” [birinci fəriq] rütbəsi də mövcud idi. Bu rütbə müasir dövrdə “ordu generalı” rütbəsinə uyğundur.

“Zati-həmiyyətərvəranəlarınizə”: “(Vətən və millət) qeyrət və təəssübü çəkən şəxsinizə” deməkdir.

“Səadətli”: Osmanlı ordusunda bəzi yüksək çinli zabitlərə müraciət forması belə idi: “Səadətli paşa həzrətləri”.

səh. 7. “Yavərani-həzrəti-şəhriyari-dən”: “Padşah həzrətlərinin yavərlərindən”; Osmanlı İmperiyasında hərbi ünvan idi.

“Türk nəğməsi” şeiri (səh. 8)

üçün lügət

xuni-şəhidan: şəhidlərin qanı
növheyi-nisvan: qadınların naləsi
himməti-türkan: türklərin səyi
əfqanı-yetiman: yetimlərin fəryadı
xövf eyləmək: qorxmaq
atəşi-dəhhaşi-düvəl: dövlətlərin dəhşətli atəşi

dəsti-əcəl: əcəlin əli
səmti-əməl: arzuların səmti
müslüh əməl: saleh əməl, xeyirli iş
miləl: millətlər

Gəncə xəbərləri

səh. 8. “Gəncə şəhərinin hamı məktəblərində dərslər oktyabrın birindən başlanacaqdır.” Bu xəbər qəzetin rusdilli versiyasında belə getmişdir: “Azərbaycanın bütün təhsil müəssisələrində dərslərin 1 oktyabrdan başlaması nəzərdə tutulur.”

Cümə axşamı, 19 sentyabr 1918-ci il, nömrə 2

AZƏRBAYCAN

Həftədə iki dəfə çıxır

Birinci nəşr ili.

Elan qiyməti: 1-ci səhifədə sətiri 3 rubl; 2-ci və 4-cü səhifədə 2 rubl.

Şəxsən müraciət üçün redaksiya saat 10-dan gündüz 2-yə qədər açıqdır.

Redaksiya ünvanı: Gəncə ş., Bulatovskaya küçəsi, N-26. Nömrənin qiyməti 1 rubl.

Abunə şəraiti: Yanvarın 1-dək Gəncədə 30 rublə, aylığı 8 rublə; başqa yerlər üçün 40 rublə, aylığı 10 rublə.

ƏDLİYYƏ NAZİRLİYİ ƏMRLƏRİ

Cavanşir sülh məhkəməsi hakiminin köməkçisi Bahadır bəy Yusifbəyov – Ağdam sülh məhkəməsinə sədr;

Gəncə nahiyə məhkəməsinin xüsusi vəkili Mamay bəy Şıxlinski – Qazax sülh məhkəməsinə hakim;

Maarif Nazirliyi kargüzarı Məmməd-səid Axundzadə – Hərbi məhkəmə prokurorunun sərəncamına verilməklə, Ədliyyə Nazirliyinə kargüzar;

Gəncə nahiyə məhkəməsinin üzvü Hidayət bəy Soltanov – eyni məhkəməyə sədr müavini;

Zaqatala nahiyəsi vergi müfəttişi İsmayıl bəy Şahmalıyev – Gəncə nahiyə məhkəməsinə üzv;

Kutaisi nahiyə məhkəməsinin ştatdan çıxarılmış üzvü Viktor Aleksandroviç Batalin – Gəncə uyezd sülh məhkəməsinin 2-ci şöbəsinin hakiminin köməkçisi;

Ərəş sülh məhkəməsinin pristavı Yaqub Səidov – sülh hakimi köməkçisi və Zəyəm sülh məhkəməsinin sədri;

İrəvan nahiyə məhkəməsinin Nax-

çıvan şöbəsi hakiminin sabiq köməkçisi Heydər bəy Şahtaxtinski – Gəncə şəhər sülh məhkəməsi hakiminin köməkçisi;

Nuxu sülh məhkəməsinin pristavı Timofey Mixayloviç Zayçikov – Nuxu hakiminin köməkçisi və Vartaşen istintaq şöbəsinə rəis;

Gəncə nahiyə məhkəməsinin xüsusi vəkili Abbasqulu bəy Ağahüseynov – Gəncə uyezd sülh məhkəməsinə hakim;

Göyçay sülh məhkəməsinin katibi Soltan bəy Məlikov – hakim köməkçisi və Kürdəmir sülh məhkəməsinə sədr;

Bum sülh məhkəməsinin pristavı Əziz bəy Paşabəyov – Nuxu sülh məhkəməsi hakiminin köməkçisi və Bum sülh məhkəməsinə sədr;

Şamaxı şəhər sakini Məmmədqasım Abdullayev – Göyçay sülh məhkəməsinə pristav;

Gəncə nahiyəsinin sabiq kiçik torpaq texniki Vladimir İvanoviç Semyonov – Gəncə nahiyəsi 2-ci cərgə torpaq texniki;

Asxabad nahiyə məhkəməsi xüsusi

vəkili Xanlar bəy Ağayev – Qaryagin sülh məhkəməsinə hakim;

Gəncə nahiyəsi 1-ci cərgə torpaq texniki Nikolay Nikitiç Qlesiyev – eyni nahiyəyə böyük torpaq texniki;

Cəbrayıl sülh məhkəməsi hakiminin köməkçisi Stefan İosifoviç Stipinski – Gəncə uyezd məhkəməsi hakiminin köməkçisi və 4-cü istintaq şöbəsi rəisi;

Azərbaycan Cümhuriyyəti Baş Nazirinin şəxsi katibi Bəylər bəy Əlibəyov – Cəbrayıl sülh məhkəməsi hakiminin köməkçisi və istintaq şöbəsinin rəisi;

Azərbaycan Korpus Qərargahının sabiq topoqrafı poruçik Viktor Maksimoviç Valobuyev – Gəncə quberniya idarəsinə torpaq texniki;

Andlı vəkil köməkçisi Rza bəy Həzrət bəy oğlu Atabəyov – Şamaxı sülh məhkəməsinə hakim;

Ağdam sahəsinin arxiv işçisi Həsən bəy Əli bəy oğlu Kələntərbəyov – Göyçay sülh məhkəməsinə hakim köməkçisi və İvanov sülh məhkəməsinə sədr təyin olunur.

Ədliyyə naziri əvəzinə: T[eymur bəy] Makinski

BAKININ ALINMASI HAQQINDA

Redaksiyamızın aldığı xəbərlərə görə, Bakıda 8000 nəfərə qədər ingilis əsir götürülmüşdür. “Ərdahan” kano-ner qayığı istisna olmaqla, bütün ticari və hərbi donanma tutulmuşdur.

* * *

16 sentyabrda Azərbaycan Höku-məti tam tərkibdə xüsusi qatarla Ba-kıya yola düşmüşdür. Hökumət qu-rumları hələlik Gəncədə fəaliyyət gös-tərir və nazirlər bir neçə gündən sonra Gəncəyə qayıdacaqlar. Əlverişli şərait yaranan kimi, bütün mərkəzi qurum-lar Bakıya köçürüləcək.

* * *

Bakı şəhərinin alınmasıyla əlaqə-dar olaraq, 15 sentyabrda şəhərdə nü-mayışlər keçirilmişdir. Nümayişçilər, hökumətin yerləşdiyi oğlanlar gimna-ziyasının binasına yaxınlaşmışlar. Baş Nazir, nümayişçilərin qarşısına çıxaraq təbrik nitqi söyləmişdir.

* * *

Şəhər ermənilərinin 6 nəfərlik nü-mayəndə heyəti, arximandrit Levonun rəhbərliyi ilə 15 sentyabrda Baş Nazir F. x. Xanxoysskini və Nuri paşanın Gən-cə şəhərindəki müavinini Bakının alın-ması münasibəti ilə təbrik etmişdir. Ru-hanilər adından təbrikləri arximandrit Levon, şəhər xalqı adından isə İ. N. Xo-cayev və Q. M. Şahnazarov çatdırmış-dır. Nümayəndə heyəti, Nuri paşanı təbrik etmək üçün cəbhəyə və şəhərin erməni əhalisini sakitləşdirmək üçün Bakıya getmək icazəsini Türk Koman-danlığından istəmişdir. Nuri paşanın müavinini, bunun üçün cəbhədən razılıq almağa çalışacağını söyləmişdir.

* * *

Bakıda ciddi ərzaq qəhətliyi hiss olunduğundan, Qafqaz İslam Ordusu Komandanlığı, Bakıya ərzaq daşıyan

nəqliyyat vasitələrinə heç bir halda maneçilik törədilməməsini əmr etmişdir.

* * *

Bakının alınması haqqında Tiflis qəzetələrində aşağıdakı xəbərlərə yer verilmişdir:

Bakı şəhəri 36 saat davam edən şiddətli döyüşdən sonra, bazar günü səhər saat 9-da ələ keçirilmişdir. Türklər üçün Xəzər dənizi tərəfindən bir təhlükə gözlənilmir. İngilis kanonerlərindən uzun mənzilli toplarla Bakının atəşə tutulması türklər üçün ciddi bir təhlükə yaratmır, çünki türklər də xeyli sayda ağır artilleriyaya malikdirlər.

Bakıyla ticarət və sənaye əlaqələrini nizama salmaq məqsədi ilə yaxın günlərdə alman nümayəndə heyəti bu şəhərə gedəcəkdir.

* * *

Şərq cəbhəsi komandanı Xəlil paşa dünən gecə Bakıdan qayıtmış və Gəncədə dayanmayaraq Tiflisə keçmişdir.

AĞLINI BAŞINA YIĞMAQ VAXTIDIR

Nuri paşanın Azərbaycan ermənilərinə müraciətində, Qafqaz xalqlarının sülh şəraitində birgə yaşayışının tarixində ən mənfəətli rolunu oynamış və təəssüf ki, oynamaqda davam edən, o acı problemə toxunulmuşdur.

Qonşumuz erməni xalqı təəssüf ki, fanatik “Daşnaksutyun” partiyasının simasında öz rəhbərləri tərəfindən bö-

yük nisbətdə kor edilmişdir. Öz xalqının tarixində ölümcül rol oynamış bu partiya, hal-hazırda elə bir vəziyyətlə üzləşmişdir ki, mütləq dönüb geriyyə baxmalı, bütün tarixi səhvlərini etiraf etməli və öz siyasətini dəyişdirmək istiqamətində radikal addımlar atmalıdır.

Bu yol – Osmanlı İmperiyasını yıxmağa çalışan, özlərinin Şərq siyasətini erməni xalqının qanı bahasına həyata keçirən və əsrlərdən bəri erməni xalqını gerçəkləşməsi imkansız olan ehtiraslarla bəsləyən Antanta dövlətlərinin intriqalarından birdəfəlik əl çəkmək yoludur. Erməni xalqının, qonşularıyla sülh şəraitində yaşaması ancaq o zaman mümkün ola bilər.

Zaqafqaziyanın hər yerində cərəyan edən qanlı hadisələrə baxmayaraq, təəssüf ki, erməni xalqının rəhbərlərinin qəti surətdə ağıllandıqlarını hələlik müşahidə etmirik. Məsələn, fərarilərdən ibarət silahlı erməni bəndləri Qazax uyezdinin sərhədində və Türk Ordusunun hərəkət yolu üzərində dinc müsəlman xalqa zülm etməkdə və keçib gedən türk eşelonlarıyla partizan müharibəsi aparmaqda davam edir. Gəncə quberniyasının dağlıq hissəsində axır vaxtlarda köçəri müsəlmanlara hücum hallarına tez-tez rastlanmaqdadır.

Qarabağ ermənilərinin bir hissəsi, ingilis qızılıyla dəstəklənən Andranikin ölümcül avantüralarına qapılmaqda və Azərbaycan dövlətinin bütövlüyünə qarşı təxribat törətməkdədir. Erməni

hərbi birliklərinin və “Daşnaksutyun” partiyasının Bakı hadisələrindəki rolunun nə olduğu hamıya məlumdur...

İşin doğrusu bu şəkildədir. Buna baxmayaraq, erməni xalqının təmsilçiləri Almaniya-Türkiyə koalisiyasının nümayəndələri ilə rəsmi görüşlərində, ermənilərin ingilis və bolşevik təmayüllərindən qəti surətdə üz döndərdiklərinə and içirlər; eyni zamanda, Almaniya nümayəndələri ilə sıx danışıqlara girərək, bu ölkənin onları himayə etməsi üçün yalvarırlar. Biz, erməni xalqının yeni tərcihini alqışlamağa hazırıq, bu şərtlə ki, bu tərcih həqiqətən əməli xarakter daşsın və erməni nümayəndələrinin bu istiqamətdə konkret və səmimi çalışmalarını görə bilək. Təəssüf ki, acı təcrübə bizə göstərir: Zaqafqaziyanın kiçik ərazisində erməni siyasi dairələri bir-birinə tamamilə zidd olan təmayülləri özlərinə rəhbər tutmuşlar.

Azərbaycanın bir hissəsində – Almaniya-Türkiyə nüfuzunun müşahidə ediləndə ermənilər özlərinin alman-türk təmayüllü olduqlarını söyləyirlər; digər bir hissəsində – Bakıda isə Almaniyaya düşmən olan koalisiyaya artıq əməli surətdə qoşulmuşlar və İngiltərə ilə sıx ittifaqa daxil olaraq, Türkiyə-Azərbaycan ordularına şiddətli müqavimət göstərməkdədirlər. Hələ Bakıda bolşevik hakimiyyəti dövründə biz, Tiflis və İrəvan daşnaksaqanlarına, erməni əsgərlərinin Bakı şəhərinin və Bakı quberniyasının dinc əhalisinə etdikləri zülmələri söyləyirdik. Bəzi erməni hərbi birliklərinin guya bolşevizmə qapıl-

dığını deyərək, özlərinə haqq qazandıрмаğa çalışırdılar. “Daşnaksutyun” partiyasının bolşevik hökumətində yer almasına gəldikdə, bunun sırf formal olduğunu söyləyirdilər.

Halbuki, “Daşnaksutyun” partiyası bolşeviklərlə tamamilə həmrəylik içində olduğunu elan etmişdi və bütün digər erməni partiyaları, hətta Erməni Milli Şurası belə “Daşnaksutyun” qarşısında birdən-birə hökmsüz qalmışdı. “Daşnaksutyun” partiyası bolşeviklərlə əl-ələ verərək Bakı quberniyasını və Dağıstanı oddan və qılıncdan keçirdi, qədim şəhər Şamaxını, onun bütün uyezdləri ilə birgə xarabazara çevirdi. Şərtlər dəyişdikdə, yenə həmin daşnaksaqanlar ingilis gücünü öz arxalarında hiss edərək, bolşevikləri devirdilər və müsəlmanlara qarşı apardıqları ağılsız millətçilik bu dəfə ingilislərlə birgə davam etdirildilər. “Daşnaksutyun” partiyasının Bakı orqanı olan “Vperyod”, öz sütunlarında Türk-Azərbaycan ordularına qarşı sıx ingilis-erməni ittifaqını açıq-aşkar vurğulayırdı.

Həmişə bütün erməni xalqının adından danışan və lider mövqedə olan erməni partiyasının siyasətindəki bu iki-başlılıq Almaniyanın, Türkiyənin, Azərbaycanın və bu məsələdə marağı olan digər xalqların diqqətini özünə cəlb etməyə bilməz.

Erməni xalqı üçün ölümcül nəticələrə yol açacaq bu siyasətin bütün məsuliyyəti bu partiyanın və onun ilhamvericilərinin üstünə düşür.

Fəqət bizim üçün vacibdir ki, erməni xalqı, “Daşnaksutyun” partiyasının siyasi avantürasının ölümcül mahiyyətini nəhayət anlasın, nə qədər ki, gec deyil, ondan imtina etsin, öz qonşularıyla səmimi, ən yaxşı birgə yaşayış yoluna qədəm qoysun. Başqa bir yol erməni xalqı üçün ölümcül ola bilər.

Ş. R.

GƏNCƏ, 19 SENTYABR 1918

Bakı süqut etdi. Bakıyla bərabər, beynəlxalq dələduz və oğruların Zaqafqaziyadakı axırınıcı dayağı da süqut etdi. Onlar ki, sosializm bayrağı altında bu gün bolşevik, sabah menşevik qılığına girərək, bəzən də sadəcə olaraq çernosotenlərə qarışaraq, yerli xalqa və məmləkətin qanuni hakimiyyətinə müxtəlif formada zülm edərək və ən axırda da ingilis qızılına satılaraq, bütün Zaqafqazıyanı geniş çaplı qanlı döyüşlərin səhnəsinə çevirmək istəmişdilər.

Bakı “sosializmi” rus inqilabının tarixində ən mənfi, ən xoşagəlməz rolu oynamışdır. Bəlkə tək-tük inanmış sosialistlər varsa da, çoxminli süngülərin real gücünə söykənərək, yaxud “müqəddəs kumir” donuna girərək, özlərinin yaramaz və qana susamış məqsədləri, tamahkar və eqoistcəsinə ehtirasları uğrunda onları istədikləri kimi oynadan çevik işbazların əlində oynacağa çevrildilər.

Bütün bu Caparidzələr, Nərimanovlar, Ayollalar və digərləri; öz cinayətkar fəaliyyətlərini amansızlıq və həyasızlığın ən irəli dərəcəsinə çatdıran daşnaksaqanların yeniçərilərinə çevrilmişdilər. Əgər Bakı, Şamaxı, Lənkəran, Quba və Dağıstanın on minlərcə müsəlman əhalisinin “Qırmızı sosialist ordusu” tərəfindən axıdılan qanları və bütün bu xarabazarlıq yığınları inanmış sosialistlər üçün, öz hallarının zavallılığı və puçluğu barəsində kifayət qədər dəlil təşkil etməmişsə, ümumdünya imperializminin və kapitalizminin avanqard güclərinin süngülərinin Xəzər dənizinin sularında görünməsi, bu kor gözləri açıb, onlara həqiqəti göstərməli idi. Fəqət bu da olmadı və “Rusiya Sosial-Demokrat Partiyası”nın nümayəndələri şovinizm və imperializmin ən bariz təzahürlərinin nümayəndələri ilə möhkəmcə qucaqlaşaraq, Bakının əsl sahiblərinin iradə və arzularına zidd getdilər; bu “qayğıkeş” fəaliyyətlərini sonra da Qafqazın digər vilayətlərinə istiqamətləndirməyi nəzərdə tuturdular.

Fəqət onlar öz hesablarında yanıdılar. Tarixin təbii təkamülünü dayandıрмаq mümkün deyil. Hər kəs üçün məqbul hesab edilən, ancaq müsəlmanlara şamil edilməyən, xalqların öz müqəddəratını təyin etmə prinsipi müsəlmanlara da şamil edilməlidir və bəzi avantüristlər bizi bu hüququmuzdan məhrum etmişlərsə də, Türkiyə və Azərbaycanın cəsur oğullarının süngüləri xəyalpərəst siyasət dəllallarına, onların

iddialarının əsassızlığını sübut etdi.

Biz də istiqlalıyyət haqqına sahibik, biz də həyat haqqına sahibik. Nə zirehlilər, hidroplanlar, aeroplanlar, kanoerlər, tikanlı məfillər, minalar və digər texniki avadanlıqlar, nə ingilislər, ya da başqa bir qüvvə, tarixin təbii təkamülünə mane ola bilməz.

Özünün 50 minlik ordusu, texnikası ilə birgə Bakının, nisbətən kiçik bir qüvvə qarşısında süqut etməsi, öz xoşbəxtliklərini başqalarının bədbəxtlikləri üzərində qura biləcəklərini düşünən bütün bədxahlar üçün açıq-aşkar bir ibrət dərsi olmalıdır.

Bu həqiqəti xüsusilə də bizim qonşularımızı ermənilərin içində yer alan, öz maraqlarını qonşularının maraqları ilə uyğunlaşdırmaqdan və qonşularıyla dinc yanaşı yaşamaqdan imtina edərək yadelli “xilaskarların” ətəyindən yapışan ünsürlər yaddan çıxarmamalıdır.

YERLİ XRONİKA

Qafqaz İslam Ordusu komandanı Nuri paşanın əmri ilə polkovnik Cavad bəy Şıxlinski Gəncə şəhərinin komendantı, minbaşı Süleyman əfəndi isə onun köməkçisi təyin olunmuşdur.

* * *

Gəncə şəhər komendantının əmri ilə 16 sentyabrda şəhərdəki və vağzaldakı zabitlərin, hərbi məmurların və aşağı rütbəliələrin sənədləri yoxlanmışdır.

* * *

Gəncə quberniyası həbsxanasının rəisi K. b. Fəttahov və Gəncə şəhəri 2-ci qisminin pristavı A. A. Mirzoyants vəzifələrindən azad edilmişdir.

* * *

Hal-hazırda Gəncə şəhərində ərzaq idarələri təftiş edilir. Bununla əlaqədar olaraq, idarənin bəzi işçiləri nəzdində axtarış həyata keçiriləcəkdir.

* * *

Məktəblərin milliləşdirilməsi ilə əlaqədar olaraq, 9 sentyabrdan etibarən, Gəncə Müəllimlər Seminariyasının müəllim və müəllimələr hazırlayan kurslarında dərslər türk dilində keçiriləcəkdir.

* * *

Şəhərdə Nuri paşanın erməni xalqına müraciəti yapışdırılmışdır. Qafqaz İslam Ordusu komandanı bu müraciətində Andranikin və “Daşnaksutyun” partiyasının digər rəhbərlərinin bəndələrinin müsəlmanlara qarşı düşmənçə hərəkətlərini qeyd etmiş, erməniləri provokasiyalara qapılmaqdan saqındırmış və müsəlmanlarla sülh şəraitində yaşamağa səsləmişdir. Nuri paşa onu da xatırlatmışdır ki, “Daşnaksutyun” meydana çıxmadan əvvəl, müsəlman və erməni xalqları tamamən qarşılıqlı razılıq və dostluq şəraitində keçinirdilər və ermənilər, türklərin malik olduqları bütün imkanlardan istifadə edir, yüksək vəzifələrə təyin olunur, rifah içində yaşayırdılar.

Redaksiya heyəti

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

“Azərbaycan” qəzetinin 2-ci nömrəsi sadəcə rus dilində, iki səhifə həcmində çap edilmişdir. Kolleksiyanı tamamlamaq naminə, bu nömrə rus dilindən tərcümə edildi. 2-ci nömrədə gedən materialların bir qismi (17 iyul 1918-ci il tarixli Hökumət qərarı) daha sonra qəzetin Azərbaycan dilində çap edilən versiyasının 5-ci nömrəsinə daxil edildiyindən, 2-ci nömrədən çıxarıldı.

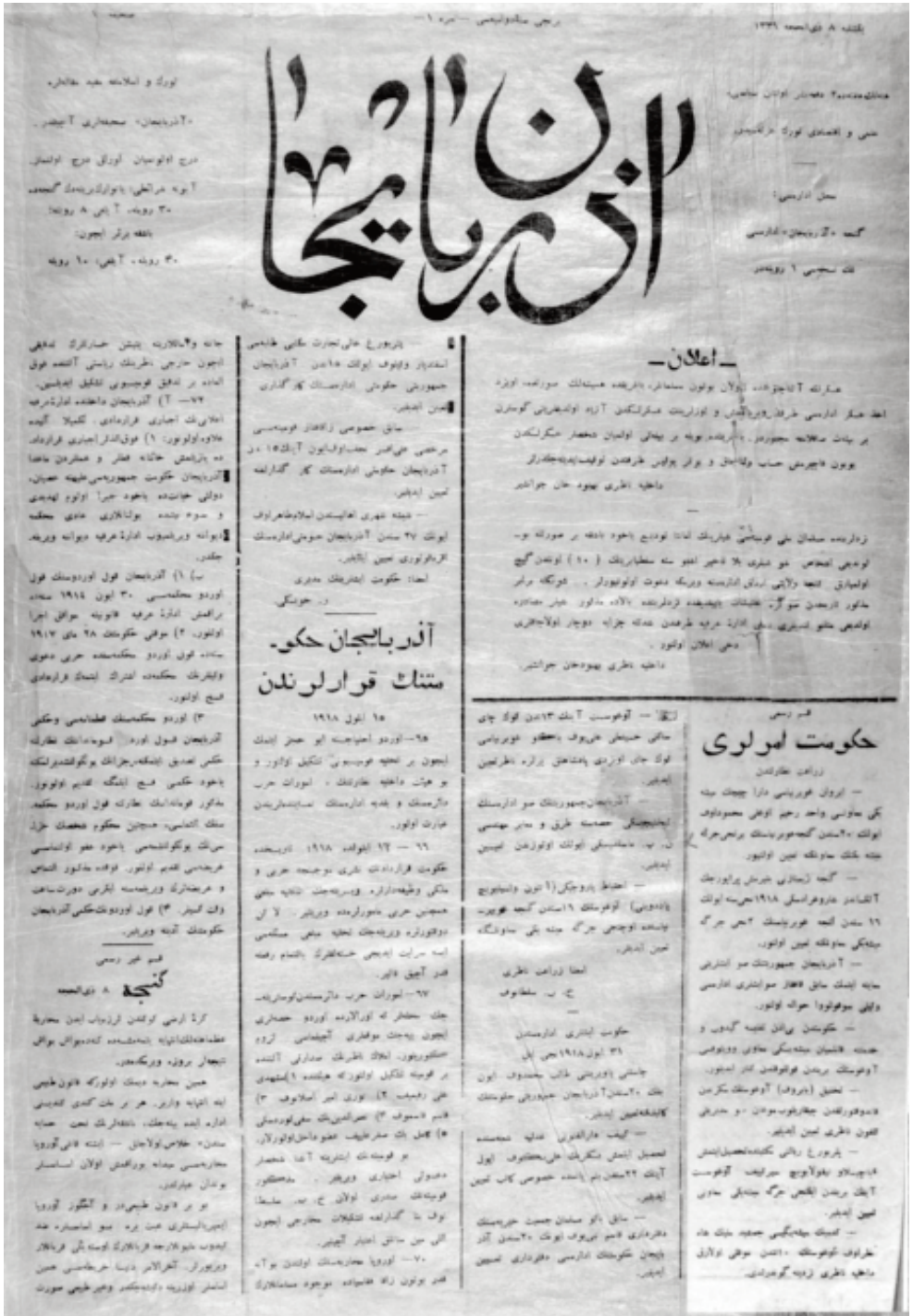
Ağlına başına yığmaq vaxtıdır

səh. 15. “Ş. R.”: bu imza Şəfi bəy Rüstəmbəyliyə məxsusdur.

Gəncə, 19 sentyabr 1918

səh. 15. Çernosoten: 1905-1917-ci illər arasında Rusiyada mütləqiyyət və pravoslav xristianlıq tərəfdarlığını özlərinə şüar edən ifrat sağ təşkilatların ümumi (birləşdirici) adı. Çar rejimini müdafiə edir, inqilabi hərəkətə şiddətlə qarşı çıxır və yəhudi əleyhdarlığı nümayiş etdirirdilər.

Yeniçəri: Osmanlı İmperiyasında XIV əsrin ortalarından XIX əsrin əvvəllərinə qədər mövcud olmuş piyada qoşun növü. Yeniçərilər fəth olunan xristian ölkələrdə oğlan uşaqları arasından seçilir, islami tərbiyə ilə yetişdirilirdilər. İmperiyanın daimi ordusunun əsas qüvvələrini təşkil edən yeniçərilər, “padşahın qulları” hesab olurdular.

Azərbaycan

1918-ci ilin 1-ci nömrəsi
 Bakı
 1918-ci ilin 1-ci nömrəsi

1918-ci ilin 1-ci nömrəsi
 Bakı
 1918-ci ilin 1-ci nömrəsi

— Aqlan —

Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi...
 Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi...
 Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi...

Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi...
 Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi, Əfəndi Əfəndi...

Azərbaycan Hökuməti

1918-ci ilin 1-ci nömrəsi
 Azərbaycan Hökuməti

Hökumət əmrləri

1918-ci ilin 1-ci nömrəsi
 Azərbaycan Hökuməti

1918-ci ilin 1-ci nömrəsi
 Azərbaycan Hökuməti

"Azərbaycan" qəzetinin 1-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Bazar, 22 sentyabr 1918-ci il, nömrə 3

AZƏRBAYCAN

Haftədə iki dəfə çıxır

Birinci nəşr ili.

Elan qiyməti: 1-ci səhifədə sətri 3 rubl; 2-ci və 4-cü səhifədə 2 rubl.

Şəxsən müraciət üçün redaksiya saat 10-dan gündüz 2-yə qədər açıqdır.

Redaksiya ünvanı: Gəncə ş., Bulatovskaya küçəsi, N-26. Nömrənin qiyməti 1 rubl.

Abunə şəraiti: Yanvarın 1-dək Gəncədə 30 rublə, aylığı 8 rublə; başqa yerlər üçün 40 rublə, aylığı 10 rublə.

REDAKSİYADAN

“Azərbaycan” qəzetində çap edilmək üçün göndərilən yazılar redaktorun adına (Gəncə şəhəri, Bulatovskaya 26) göndərilməlidir. Əlyazmalar kağızın bir üzünə səliləli şəkildə, sətir-sətir köçürülməli, yazının altında müəllifin imzası və ünvanı olmalıdır. Qəbul edilən məqalələr, redaksiya tərəfindən ixtisar edilə bilər. Xüsusi bir şərt qoşulmamışsa, yazının pulsuz göndərildiyi qəbul edilir. Çapa qəbul edilməyən yazılar haqqında redaksiya izahat vermir.

BAKININ ALINMASI HAQQINDA

Gürcüstan Hökumətinin ezam etdiyi nümayəndə heyəti, başda general Maqalov olmaqla, yaxın günlərdə Bakıya gələcək. Nümayəndə heyəti, gürcülərin öz vətənlərinə qayıtmasını təşkil etmək, eyni zamanda Tiflisə neft və mazut göndərilməsi üçün Azərbaycan Hökuməti ilə danışıqlar aparmaq məqsədi ilə gəlir.

* * *

Tiflis qəzetlərindən bəzilərinin axır vaxtlarda Azərbaycan Cümhuriyyətinə qarşı düşmənçə mövqə sərgiləməsi, Azərbaycanın Gürcüstan Hökuməti yanındakı nümayəndəsi M. Y. Cəfərovu, Gürcüstan Cümhuriyyətinin Xarici İşlər nazirinə müraciət edərək, öz etirazını bildirmək məcburiyyətində qoymuşdur. M. Y. Cəfərov Gürcüstan Cümhuriyyəti qəzetlərində Azərbaycan ordusunun təhqir edilməsinə son verilməsini, “Borba” və “Trudovoye znamya” qəzetləri redaksiyalarının məsuliyyətə cəlb edilməsini xahiş etmişdir.

* * *

Qurban bayramı günündə Tiflis Meydanındakı şüa məscidində Zaqafqaziya şeyxülislamı tərəfindən, Azərbaycan Cümhuriyyəti əsgərlərinin Bakını alınması münasibəti ilə ibadət və dua mərasimi keçirilmişdir. Mərasimdə Azərbaycan Cümhuriyyətinin diplomatik nümayəndəsi M. Y. Cəfərov, Osmanlı İmperiyasının diplomatik nümayəndəsi Əbdülkərim paşa, İranın Tiflisdəki general-konsulu və digər şəxslər iştirak etmişdir.

* * *

Dünən axşam, Azərbaycan Hökuməti üzvlərinin Bakıdan qayıtması gözlənilirdi.

* * *

Azərbaycanla qonşu ölkələr arasında qarşılıqlı münasibətləri nizama salmaq üçün yaxın günlərdə Tiflisdən Bakıya polkovnik fon der Qoltsun başçılığı ilə alman nümayəndə heyəti gələcəkdir.

* * *

Gəncə ermənilərinin nümayəndə heyəti Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin başçısı Xan Xoyskini ziyarət etmiş və Bakının alınması münasibəti ilə təbriklərini çatdırmışdır.

Cənab Xan Xoyski, Azərbaycan ermənilərinin nümayəndələrinə təşəkkür etmiş və bildirmişdir ki, hal-hazırda Azərbaycan ermənilərinin Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin tərkibində təmsil edilməməsinin yeganə səbəbi, Bakının müdafiəçiləri arasında ermənilərin də yer alması və bu şərtlər altında böylə bir təmsilin mümkün olmamasıdır. Fəqət indi, Bakının alınmasıyla, şərait tamamilə dəyişmişdir və Azərbaycan Cümhuriyyətinin Müəssislər Məclisinin çağırılmasıyla birgə, hökumətin tərkibinə yerli ermənilərin də daxil olacaqları şübhəsizdir.

Sonda cənab Xan Xoyski, Bakı uğrunda mübarizə davam edərkən, Gəncə ermənilərinin nümayiş etdirdikləri ölçülü və bitərəf mövqə üçün nümayəndə heyətinə təşəkkürünü bildirmişdir.

BAKININ SÜQUTU HAQQINDA

İştə, Bakı süqut etdi. Bizim cəsur əsgərlərimizin zərbələri altında süqut etdi.

Mübarizənin aqibəti qabaqcadan məlum idi. Ancaq nifrətin kor etdiyi şəxslər bunu görmək istəmirdilər. Həqiqətən də, bir tərəfdə mənəvi cəhətdən güclü, vəzifə borcuna sadıq, çəkinmədən ölümə gedənlər, digər tərəfdə isə sayca çox və təpədən-dırnağa silahlı, fəqət qorxaq və sadəcə bütün müsəlmanlara qarşı bəslədikləri nifrəti güclü olanlar var idi.

Bakının alınmasının əhəmiyyəti çox böyükdür. Bunu, Bakının süqutu xəbərinin bizim düşmənlərimizi necə qəzəbləndirdiyinə baxmaqda da görmək mümkündür.

“Borba” qəzeti öz kinini gizlədə bilmir. Bakının süqutu haqqındakı xəbərin hər kəlməsindən quduz kimi tüpürcəklər saçılır. Hakim partiyanın orqanından, öz gizli niyyətlərini ifadə edərkən daha təmkinli olması gözlənilirdi. Qəzet, Bakıda meydana gələ biləcək qırğınlar barəsində qabaqcadan ildırımlar yağdırır. Halbuki, martın 20-ci günlərində Bakının küçələri on minlərcə müsəlmanın qanı ilə qızıla boyananda, demokratiya müdafiəçilərinin dodaqlarındakı narahatlıq sözləri, qəzəbin müqəddəs alovu harada idi? Əlbəttə, Bakıdakı qırğın “sosializm” adı altında həyata keçirilmişdi, o “sosializm” ki, çarizmin ən pis günlərini

canlandırmışdır.

Qəzet, əhalisinin əksəriyyəti müsəlmanlardan ibarət şəhərin, müsəlman Azərbaycanın paytaxtı olacağı düşün-cəsindən narahatlıq keçirir...

Düşmənlərimizin kini, qanuni paytaxtımızın müxtəlif avantüristlərdən təmizlənməsindən irəli gələn sevincimizi daha da artırır.

Yaşasın Azərbaycan!

T. M.

DİNC ƏHALİNİN “QEYDİNƏ QALANLAR”

“Kavkazskoye slovo” qəzetinin 8 sentyabr tarixli nömrəsində “Bakı” bölməsində aşağıdakı xəbər getmişdir:

“İ. İ. Ramişvili Bakıdan, Diktatura sədri Tyuşkovun imzasını daşıyan radioteleqram almışdır. Radioteleqramda; hərbi nöqtəyi-nəzərdən mənasız olan və dinc əhalinin qurbanlar verməsinə yol açan Bakı və ətraf kəndlərin bombardmanına son qoyulması üçün türk və alman komandanlığına təsir göstərilməsi xahiş edilməkdədir.”

Yəqin ki, Tyuşkovun radioteleqramı, Bakı uğrunda mübarizənin şəraitindən və xarakterindən xəbərdar olmayanlara tuşlanmışdır. Bu qanlı hərc-mərclik və vəhşi özbaşınalıqla yaxından tanış olanlar üçünsə bu teleqram, sadəcə olaraq, “alicənab” müdafiəçilərin içində boğulduqları həyasızlıq çirkabının yeni bir dəlili ola bilər.

Dinc əhalinin maraqlarından dəm vurmaq tyuşkovlaramı, yoxsa arakel-yanlaramı qaldı? Dinc əhalini cəhənnəm əzabının içində saxlayanlar, acılıqla məhv edənlər, milyonlarla adamı fəlakətlərə düçar edənlər və onları ən qeyri-insani üsullarla alçalıdanlar elə özləri deyilmi? Hər gün şəhərdən axan bu qan selləri, doğma ocaqlarını qoyaraq məchul bir aqibətin ardınca başqa diyarlara sürüklənən qaçqınlar və ən nəhayətində, aclıq və digər məhrumiyyətlər üzündən şəhərdə hər gün onlarca ölən dinc sakinlər – bütün bunların məsuliyyəti kimin vicdanındadır? Rus vətənpərvərləri libasına bürünərək neftli Bakını da, donanmanı da, öz-özlərini də cingilti ingilis qızılına satarkən zərrə qədər utanmayan, yerli xalqın arzularını və iradəsini qətiyyənlə nəzərə almayan, Rusiyanın özü tərəfindən elan edilən prinsiplə – xalqların öz müqəddəratını təyin etmə prinsipi ilə hesablaşmayan vətən xainlərinin vicdanlarında deyilmi?

Tyuşkov hansı türk bombardmanından danışır? Axı Bakının ətrafındakı bütün kəndlər müsəlman kəndləridir və bu kəndləri bombalayanlar hər halda türklər deyil, menşevik-daşnak-ingilis topları və bombalarıdır.

Bəli, dinc əhalinin atəşə tutulmasını ümumiyyətlə Türk Komandanlığı deyil, menşevik-daşnak bloku başlatmışdır. Onlar öz sevimli metodları ilə – soyğunçuluqla, daha dəqiq desək, o vaxta qədər öz kəndlərində tamamilə sülh şəraitində yaşayan maştağlıların hey-

van sürülərini qovub aparmaqla işə başladılar. Öz mallarının arxasınca getmək istəyən kəndliləri, əsgər forması geymiş quldurlar atəş açmaqla qarşıladılar. Dinc əhalinin “qeydinə qalanlar” ertəsi gün, aparılan heyvanların əvəzini vermək yerinə, maştağlıların üstünə zirehli avtomobillər göndərdilər: Bu “asiyalılar” öz mallarını geri istəməyə necə cürət ediblər!

Dinc əhali Maştağa bağlarını qoyaraq, Bilgəh və Nardarana pənah aparmağa məcbur oldu. Ancaq bəzi kişilər, daşnak muzdlularının müsəlman kəndlərində əl atdıqları üsullardan hələ bolşevizm dövründən etibarən yaxşı xəbərdar olduqları üçün, onların kəndə soxulmasına icazə verməkdənsə, ölməyi üstün tutmuşdur. Atışma başlamış, onlarca dağistanlı da atışmanı eşidərək hadisə yerinə gəlmişdir. Quldurlar layiqli cavablarını almışlar, Zabrat istiqamətində qaçaraq, orada daha əvvəlcədən Mantaşevin zavodunda yerləşdirdikləri toplardan Maştağa kəndini atəşə tutmağa başlamışlar. Kəndin atəşə tutulması gündüz saat 2-dən axşama kimi davam etmişdir. Qurbanlar, əlbəttə ki, ancaq dinc sakinlər arasında meydana gəlmişdir, çünki dinc əhalinin “qeydinə qalanlar”, kənddən xeyli aralanmış olan rəqiblərini yox, məhz kəndi atəşə tuturdular. Hətta maştağlıların köməyinə türk birlikləri gəldikdən, kəndin 3-4 verst uzağında sənəqlər qurulduqdan və toplar yerləşdirildikdən sonra belə, yenə də kəndin özü atəşə tutulurdu.

Yenə eyni şəkildə, hər hansı bir səbəb olmadan, sahil kəndləri Zirə ilə Türkan dənizdən atəşə məruz qalmışdır.

Ancaq bu yaramazlıqlardan sonra Türk Komandanlığı şəhərin bəzi hissələrinə bir neçə mərmə atmaq qərarına gəlmişdir. Fəqət xəbərdarlıq məqsədi daşıyan bu hərəkət, dinc əhalinin “qeydinə qalanların” həqiqi simasını açıb ortaya qoymuşdur: dənizdə toplarla təchiz edilmiş paraxodlar görünmüş və müsəlmanlarla birgə xristian və yəhudi ailələrinin də yaşadıkları bütün sahil bağları amansızlıqla atəşə tutulmuşdur. Eyni hal, hər gün davam etmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, atəşə məruz qalan məntəqələrin heç birindən, bir dəfə olsun cavab atəşi açılmamışdır. Bunun yeganə və bəsit bir səbəbi var idi: bu yerlər cəbhə arxasında qalan, müdafiəsiz yerlər idi. Bağların əhalisi, sahilə lap yaxın üzərək gah bu, gah digər evə atəş açan, ac əhaliyə taxıl daşıyan qayıqçıları qovub tutan bu quldurları çaşqınlıqla izləyirdi.

“Hökumət hanı? Bolşevik anarxiyasına qarşı şiddətlə etiraz bildirən “qanunpərəstlər” hanı? Nəhayət, məşhur ingilis centlmenliyi hanı? Bu qanunsuzluğa niyə icazə verirlər? Dinc əhalinin nə günahı var? Qadınların və uşaqların nə günahı var?” – Bağların sakinləri çaşbaş qalaraq bir-birlərindən soruşurdular.

Fəqət heç bir hədd tanımayan quldurlar öz çirkin əməllərinə aramsız davam edirdilər. İngilis təyyarələri müda-

fiasiz kəndlərə və hətta sanitar məntəqələrinə bombalar atmağa başlayanda, məşhur ingilis centlmenliyinə bəslənən ümid də tamamilə məhv oldu...

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, menşevik-daşnak birliklərinin tutduqları kəndlərdə bütün ərzaq məhsulları sakinlərin əlindən alınmış, onların evləri və əmlakları qarət edilmiş, kəndlərdə qalan əhali isə öldürülmüşdür. Şəhər ətrafında yaşayan müsəlmanlar da eyni vəhşiliklərə məruz qalmışdır.

İcazə verin soruşum: Dinc əhalinin maraqlarının “qeydinə qalanlar” rolunda çıxış etmək bu adamlaramı düşür?

Bakinets

GƏNCƏ, 22 Sentyabr 1918

Bakının alınması və Azərbaycan Hökumətinin öz paytaxtına köçməsiylə, ölkəmizin aqibəti haqqında qərarlar qəbul edənlərin qarşısında bir sıra siyasi, mədəni və iqtisadi problemlər dayanmaqdadır ki, bunların təxirə salınmadan və ehtiyatla həll edilməsi lazımdır.

Bakının əsgərlərimiz tərəfindən alınması siyasi baxımdan çox böyük əhəmiyyət kəsb edir, ancaq yaddan çıxarmaq olmaz ki, imperialist dövlətlərin Bakı kimi ləzzətli bir tikəyə göz dikmələrinin qarşısını ala bilmək və

Bakı üzərində Azərbaycanın qeydsiz-şərtsiz, müstəsna haqqının tanınmasına nail olmaq üçün hələ böyük səylər, diplomatik müzakirələr və bəlkə qurbanlar lazım olacaqdır.

Müasir kapitalizm əsrində iqtisadi məsələlər dövlətlərin siyasi həyatında həlledici rol oynayır və bir dövlətin xüsusi çəkisi, əsasən onun iqtisadi gücü ilə ölçülür. Özünün zəngin neft bölgəsi ilə birgə Bakı şəhəri, demək olar ki, dünya ölçüsündə bir bazardır və bu bazarda maraqları olan kapitalist dövlətlərin diqqətini özünə çəkməyə bilməz. Bu dövlətlərin maraqları Bakıda toqquşa bilər, Bakı onların arasında bir münaqişə predmetinə çevrilə bilər və Bakının sərvətlərindən faydalanmaqda imtiyazlı olmağa can atan bu dövlətlər arasında çoxlu mübahisələr meydana gələ bilər.

Ölkələr arasındakı bütün iqtisadi və siyasi problemlərin yekun həllinin ümumdünya sülh konfransındakı qüvvələr nisbətindən asılı olacağı sübhətsizdir. Buna baxmayaraq, hal-hazırkı siyasi vəziyyət Azərbaycanın siyasi rəhbərliyindən qətiyyətlə tələb edir ki, Bakının neft sahələrinin bizim dövlətçiliyimizin inkişaf etdirilməsinin qarşısında maneəyə çevrilməməsi, əksinə, bu amildən siyasi vəziyyətimizi yaxşılaşdırmaq və möhkəmləndirmək məqsədi ilə istifadə edə bilməyimiz üçün əlverişli siyasi şəraiti yaratsınlar.

Keçmiş Rusiya İmperiyasının ərazisində meydana gələn bütün yeni dövlətlərlə müqayisədə Azərbaycan, öz si-

yasi varlığını və iqtisadi rifahını təmin etmək baxımından ən əlverişli şərtlərə malikdir. Onun, dünyanın ən zəngin neft bölgəsinə sahib olması, tükənməz və müxtəlif mineral sərvətləri, geniş pambıq sahələri və kənd təsərrüfatının digər zəngin çeşidləri, ölkənin iqtisadi gücünü təmin etmək baxımından kafidir. Azərbaycanın bütün fəal və şüurlu qüvvələrinin birləşməsi, ölkənin iqtisadi və mədəni inkişafı üçün əlverişli siyasi şəraitin yaradılmasına imkan verəcəkdir.

YERLİ XRONİKA

Gürcüstan Cümhuriyyətinin Azərbaycan Hökuməti yanındakı nümayəndəsi N. İ. Kartsivadze Gəncəyə gəlmişdir.

* * *

Son zamanlarda Gəncəyə Göyçə gölü ətrafından böyük qaçqın dəstələri gəlməkdədir. Qaçqın İdarəsi onları yerləşdirmək üçün Ərəş və Şamaxı uyezdlərinə göndərməkdədir.

* * *

Gəncədən öz vətənlərinə gedən bir qrup ukraynalının Sevastopoldan göndərdikləri məktub alınmışdır. Məktubda deyilir ki, fəlakətlərə, bahalılığa və xoleraya dair söylənən hər şey çox şişirdilmişdir. Gəmidə naharın qiyməti 5 rubldur. Limanlarda qiymətlər Tiflis qiymətlərindən yüksək deyil. Gəmi rabitəsi kifayət qədər müntəzəm həyata keçirilir.

* * *

19 avqustda Gəncə uyezdinin Dəhlər kəndində Eynulla Miçi oğlu öz qayını Seyid Əsgər Seyid Dadaş oğluna xəncərlə 12 öldürücü zərbə, arvadı Əzəm Kərbəlayı Musa qızına 4 xəncər yarası vurduqdan və baldızının sağ əlinin 2 barmağını kəsdikdən sonra, 3 yaşındakı uşağı da alaraq qaçıb gizlənmişdir.

* * *

Mülkədar Mürsəl bəy Şahmalıyevin Səngər kəndindəki mülkünə 6 sentyabrda iki müsəlman gələrək, türk əsgərləri olduqlarını və oradakı erməni qaçqınlarının üstünü axtarmaq əmrini öz komandirlərindən aldıqlarını demişdir. Şahmalıyevin də iştirakı ilə erməni qaçqınlarının üstünü axtarmış və onların bütün pullarını (rus kredit biletiylə 25 min rubl və 720 qızıl rubl) almış, sonra xalçaları, qiymətli paltarları, qadınların üstündəki qiymətli gümüş və qızıl zinət əşyalarını da alaraq, hamısını Türk Komandanlığına təhvil verəcəklərini söyləmiş və oradan çıxıb getmişlər. Daha sonra, bu adamların soyğunçu olduqları, onlardan birinin Gəncə şəhər sakini Muxtar Məmməd oğlu, digərinin isə Batumi şəhər sakini Mustafa Məmməd oğlu olduğu anlaşılmışdır. Polis bu şəxsləri tutaraq həbsxanaya salmışdır.

MÜSƏLMAN HƏYATINDAN

Samarada çıxan “Zemlya i volya” qəzeti xəbər verir ki, Ural oblastının

qırğızları öz qurultaylarında 17 nəfərdən ibarət Müvəqqəti Hökumət seçmişlər. Təsis məclisinin keçmiş üzvü Dostməhəmmədov hökumətin sədri seçilmişdir.

* * *

İstanbul qəzetləri xəbər verir ki, İstanbulda yaşayan Zaqafqaziya müsəlmanları, Zaqafqaziya müsəlmanlarının sosial və mədəni inkişafına kömək etmək, xilafətlə və Osmanlı türkləri ilə əlaqələrini möhkəmləndirmək məqsədilə bir cəmiyyət qurmuşlar.

Elan

Bank işçisi, kiçik maaş müqabilində axşamlar yazı-pozu ilə məşğul olmaq üçün münasib iş axtarır. Kommersiya bankları, fabrik, zavod və dəyirman mühasibatlıqları ilə yaxından tanışam.

Ünvan: Uçilişnaya, 7. Bexterev.

Redaksiya heyəti

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

“Azərbaycan” qəzetinin 3-cü nömrəsi sadəcə rus dilində, iki səhifə həcmində çap edilmişdir. Kolleksiyanı tamamlamaq naminə, bu nömrə rus dilindən tərcümə edildi. 3-cü nömrədə gedən materialların bir qismi (sərhəd keçşi qaydaları, 17, 18, 22 və 24 iyul 1918-ci il tarixli Hökumət qərar-dadları, Torpaq, Ticarət və Sənaye Nazirliyi əmrləri) daha sonra qəzetin Azərbaycan dilində çap edilən versiyasının müxtəlif nömrələrinə daxil edildiyindən, 3-cü nömrədən çıxarıldı.

Bakının alınması haqqında

səh. 19. “Qurban bayramı günündə Tiflis meydanındakı şiə məscidində Zaqafqaziya şeyxlişlamı tərəfindən...”: O dövrdə Zaqafqaziya şeyxülislamı Axund Məhəmməd Pişnamazzadədir.

Bakının süqutu haqqında

səh. 20. “Hakim partiyanın orqanından...”: Burada söhbət Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasından gedir.

Dinc əhalinin “qeydinə qalanlar”

səh. 21. “İ. İ. Ramişvili Bakıdan, Diktatura sədri Tyuşkovun...”: Burada söhbət Sentrokaspi Diktaturasından gedir.

səh. 23. “Bakinets”: Bu imzanın, Məhəmməd Sadiq Axundzadəyə (Aran) məxsus olduğunu ehtimal edirik.

Müsəlman həyatından

səh. 25. “...Ural oblastının qırğızları öz qurultaylarında 17 nəfərdən ibarət Müvəqqəti Hökumət seçmişlər.”: Burada söhbət Alaş-Ordanın Qərb şöbəsiindən gedir.

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

آذربایجان

روزگار و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

حکومت اسیر لرتی

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

بوفین بولشوی آزادولو

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

تاریخ و آشنایی معتمدان
آذربایجان - جغرافیای طبیعی
تاریخ و آشنایی معتمدان
تاریخ و آشنایی معتمدان

"Azərbaycan" qəzetinin 4-cü nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Çərşənbə, 25 sentyabr 1918-ci il, nömrə 4

AZƏRBAYCAN

Hələlik həftədə iki dəfə nəşr olunan siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 18 zilhiccə 1336.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə “Azərbaycan” səhifələri açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Məhəlli-idarə: Gəncə, “Azərbaycan” idarəsi. Tək nüsxəsi 1 rublədir.

Abunə şəraiti: Yanvarın 1-dək Gəncədə 30 rublə, aylığı 8 rublə; başqa yerlər üçün 40 rublə, aylığı 10 rublə.

HÖKUMƏT ƏMRLƏRİ

Dövlət Müfəttişliyindən

– Adam Bekiroviç Muxarski avqustun 1-dən Dövlət kontrolyoru [müfəttişi] yanında siparişat [xüsusi işlər] məmuru təyin olunur.

– Miralay [polkovnik] Ənvər bəy Troyanovski sentyabrın 20-dən Dövlət Müfəttiş[liy]i İdarəsinin müvəqqəti katibi təyin olunur.

Dövlət müfəttişi əvəzindən

Maliyyə naziri: Ə. b. Əmircanov.

Maarif Nəzarətindən

– Məhəmmədbağır bəy Saleh bəy oğlu Şeyxzamanzadə sentyabrın 22-dən Maarif Nəzarətində maaşsız xüsusi siparişat məmuru təyin olunur.

– Keçmişdə Bakı Fəhlə Vəkilləri Şurasının İcraiyyə Komitəsinin olub da, indi dövlət ixtiyarına keçən, Bakıda Parapet yanındakı mətbəəxananı idarə etmək üçün Oruc Orucov sentyabrın 22-dən Maarif Nəzarəti tərəfindən vəkil təyin olunur.

Maarif naziri: N. Yusifbəyov

Ədliyyə Nəzarətindən

– Azad edilirlər:

Gəncə nahiyə məhkəməsi prokurorunun köməkçisi Vasili Aleksandroviç Nekleyeviç – vəzifəsindən və ümumiyyətlə xidmətdən, 5 avqust 1918-ci ildən;

Gəncə nahiyə məhkəməsi prokurorunun köməkçisi İlya İvanoviç Varşavski – vəzifəsindən və ümumiyyətlə xidmətdən, 10 iyul 1918-ci ildən;

Gəncə nahiyə məhkəməsi prokurorunun köməkçisi Dmitri Mixayloviç Çxartarəşvili – vəzifəsindən və ümumiyyətlə xidmətdən, 27 avqust 1918-ci ildən, hər üçü Hökumətin 24 iyul 1918-ci il tarixli qərarı əsasında;

Şamaxı sülh məhkəməsi hakiminin köməkçisi Vladimir Vasilyeviç Davidovski – vəzifəsindən və ümumiyyətlə xidmətdən, 1 iyul 1918-ci ildən, Hökumətin 24 iyun 1918-ci il tarixli qərarı əsasında;

Zəngəzur şöbəsi sülh hakiminin köməkçisi, Zəngəzur istintaq sahəsinin müdiri Aleksey Aleksandroviç Oçkurov – vəzifəsindən və ümumiyyətlə xid-

mətdən, öz xahişi əsasında.

– Təyin edilirlər:

Nuxu sülh şöbəsinin katibi Mustafa bəy Fərzəlibəyov – Şamaxı sülh şöbəsi hakiminin köməkçisi, Şamaxı sülh sahəsinin müdiri;

Nuxu sülh şöbəsinin hakimi Möhüddin bəy Şahmalıyev – Gəncə nahiyə məhkəməsində xüsusilə mühüm işlər üzrə məhkəmə müstəntiqi;

Nuxu sülh şöbəsinin sülh vasitəçisi Şirəli bəy Əmircanov – Nuxu sülh şöbəsinin hakimi.

Ədliyyə naziri əvəzi: [Teymur bəy] Makinski.

BAKININ ALINMASI HAQQINDA

Bakıya sərnəşin nəqliyyatı hələlik işləmir. Sərnəşin qatarları sadəcə Kürdəmirə qədər gedir. Türk-Azərbaycan ordusu üçün hər gün 10-15 vaqon ərzaq göndərilir. 22 sentyabrdan etibarən xüsusi yüklərin, əsasən çörək və kartofun daşınmasına da başlanmışdır. Hər gün 2-3 vaqon yüklənməkdədir.

* * *

Gürcüstandakı Avstriya-Macaristan nümayəndə heyətinin rəhbəri Baron fon Frankelşteyn Azərbaycanın Gürcüstan Hökuməti yanındakı diplomatik nümayəndəsi M. Y. Cəfərovu ziyarət etmiş və Bakının Türk-Azərbaycan əsgərləri tərəfindən alınması münasibəti ilə onu şəxsən təbrik etmişdir.

* * *

M. Y. Cəfərov yenə eyni münasibətlə, Gürcüstan Cümhuriyyətinin Baş Naziri N. N. Jordaniyanın, Xarici İşlər naziri N. V. Ramişvilinin, Nəqliyyat naziri cənab Lordkipanidzenin və eləcə də Birləşmiş Dağlılar İttifaqının sədri T. Çermoyevin təbriklərini qəbul etmişdir.

* * *

Osmanlı Şərq Orduları Komandanı Xəlil paşa 19 sentyabrda xüsusi qatarla Tiflisə gəlmişdir. Xəlil paşa, onu müşayiət edənlərlə birgə, 20 sentyabrda Aleksandropola yola düşmüşdür.

* * *

Azərbaycanın diplomatik nümayəndəsi M. Y. Cəfərov, “Kavkazskoye slovo” qəzetinin müxbiri ilə söhbətində bunları demişdir:

“Bakıyla teleqraf əlaqəsi hələ açılmadığından, Hökumətdən heç bir rəsmi xəbər alınmamışdır. Fəqət çox etibarlı xüsusi mənbələrdən, bəzi təfərrüatlar haqqında məlumat alınmışdır. Bakıya hücum 14 sentyabrda, səhər saat 3-də başlamışdır. Evlərə, eləcə də mədənlərə ziyan dəyməmişdir. Rotşildin 4 sisterni yanmış, ancaq yanğının qarşısı sürətlə alınmışdır. Heç bir qırğın olmamışdır. Fürsətdən istifadə etməyə çalışan 50 müsəlman, Ali komanda heyətinin əmri ilə asılmış yaxud güllələnmişdir. Şəhər ələ keçirilməzdən əvvəl, ermənilər 80 gəmiylə dənizə qaçmış, fəqət ərzaq yoxluğu səbəbindən, qısa müddət sonra geri qayıtmaq məcburiyyətində qalmışlar.

“Qars” və “Ərdəhan” hərbi gəmiləri də dənizə çıxmış, fəqət qısa müddət sonra vasitəçi göndərərək, onlara ərzaq verilməsini xahiş etmişlər. Bu xahişə, əsir rusları müvafiq sayda əsir türklərlə dəyişdirmək şərtiylə razılıq verilmişdir. Gəmilərə ərzaq verildikdən sonra, onlar naməlum istiqamətdə uzaqlaşmışlar. İngilis əsgərləri də gəmilərə minərək Ənzəliyə yola düşmüşlər. Ümumiyyətlə, həqiqi ingilislər 1200 nəfərdən çox deyilmiş, qalan kontingent sindhilərdən ibarətmiş.

Nuri paşa Bakıdadır.

Bakının şimalındakı sahillər türklərin əlində deyil.”

BAKIDA VƏZİYYƏT

Bakıdan təzəcə gələn məlumatlı şəxs, şəhərin Türk-Azərbaycan əsgərləri tərəfindən alınmazdan əvvəlki və alındıqdan sonrakı vəziyyəti haqqında bunları demişdir:

Hücum o qədər ani və sürətli bir şəkildə başladı ki, şəhərin müdafiəçiləri 15 sentyabra keçən gecə panikaya qapılaraq, ancaq özlərini xilas etmək barədə düşüncələr. İngilislər, uduqlarını görmüş olacaqlar ki, hamıdan əvvəl gəmilərə minərək qaçdılar. Onların ardınca, bütün bu həngamənin əsas baiskarları qaçdılar. Müsəlman əsgərlərinin kiçik bir dəstəsi gecə fədakarcasına döyüşərək şəhərə girdi. Əsas qüvvələr isə, dinc əhalinin küçə döyüşlərindən xətər görməsinə yol

verməmək üçün, Ali komandanlığın tapşırığı ilə gecə döyüşə girmədi. Buna baxmayaraq, şəhərin müdafiəçilərinin qapıldıqları panika o qədər güclü idi ki, hətta bu kiçik dəstə qarşısında belə, dəniz istiqamətində çəkilməyə başladılar. Digər tərəfdən bu qorxaqlar, şəhərin dinc müsəlman əhalisinə ziyan vurmağı da yaddan çıxarmır, əllərinə düşəni güllələyir və bəzi müsəlman evlərini yandırır dılar. Daşnaksaqan quldurları üçün xarakteristik olan bu vəhşiliklər (Ərzincan, Ərzurum və Qarsı yada salmaq), müəyyən çaxnaşmalara səbəb oldu, ancaq bu çaxnaşmaların qarşısı dərhal alındı, 100 nəfərə qədər qarətçi isə Türk Komandanlığı tərəfindən güllələndi yaxud asıldı. Nizam-intizam yaradıldı və sakitlik dərhal bərpa edildi. Təcavüzkarlara və qarətçilərə qarşı amansız olan Nazim bəyin şəhər komendantı təyin edilməsinin də burada böyük rolu var idi. Qarət edilən mallar geri alınaraq sahiblərinə qaytarıldı.

Kritik həddə çatan ərzaq problemi xeyli yüngülləşmişdir. Çörəyin qiyməti 20-22 rubldan 5 rubla qədər düşmüşdür. Şollar su kəmərinin fəaliyyəti yənidən bərpa edilmişdir. Şəhər İdarəsi, başda idarənin rəhbəri F. İlyuşkin olmaqla, vəzifə başına çağırılmış, əskik idarə üzvlərinin yerinə müvafiq şəxslərin işə cəlb edilməsi səlahiyyəti idarəyə verilmiş və ərzaq işi də Şəhər İdarəsinin nəzarətinə tapşırılmışdır. Azərbaycan Hökumətinin qərarı ilə, bütün idarələrə öz işlərinin başına qayıdaraq, fəaliyyətlərini davam etdirmək

əmr edilmişdir.

Mədənlərdə də həyat öz qaydasına düşmüşdür. Mədənlərə heç bir ziyan dəyməmişdir.

“Açıq söz” qəzeti çıxmağa başlamışdır, “Kaspi” qəzeti də bu yaxınlarda çıxmağa başlayacaqdır. Baş Nazirin qəbulunda olan erməni nümayəndə heyətinə, “Şamaxı qaçqınlarına yardım komitəsi” təşkil etmək üçün icazə verilmişdir. Mühasirə müddətində bu qaçqınların vəziyyəti olduqca acınacaqlı idi. Mağazalar açıqdır. Fövqəladə vəziyyət elan edilmişdir və axşam saat 7-dən sonra küçəyə çıxmaq qadağandır.

Xəzər donanmasının komandiri Voskresenski şəhərdədir. O, Azərbaycanla donanma arasında sazişə gəlmək üçün Hökumətlə müzakirələr aparmaqdadır.

Ərzaq idarəsinin binasında xeyli qənd və çay, eləcə də, müəyyən qədər un ehtiyatı tapılmışdır.

Xülasə, Bakıda həyat normal axarına düşməyə başlamışdır.

BAKININ ALINMASI TİFLİS MƏTBUATINDA

Bakının Türk-Azərbaycan orduları tərəfindən alınması faktına Tiflis mətbuatı əksərən rəğbətlə yanaşmamışdır. İfrat sol partiyaların orqanları olan “Trudovoye znamya” (sosialist inqilabçılar) və “Borba” (sosialist-demokratlar) bu barədə xüsusilə sərt çıxış

etmişdir.

“Trudovoye znamya” Türk-Azərbaycan ordularını “qaranlıq güclər” adlandırır, “Borba” qəzeti isə 169-cu nömrəsində bunları yazır:

“Bakının süqutunun acı xəbəri gəlib çatdı. Şəhərin müdafiəçilərinin qəhrəmanca müqaviməti, düşmənin sayca inanılmaz üstünlüyü qarşısında qırıldı. Türk əsgərlərinin sürüsü və Azərbaycan bəndləri şəhərə soxuldular. Biz bu sətirləri yazarkən, bəlkə də Bakının küçələrində amansız qırğınlar gedir.

Qoy qəsbkarlar, Azərbaycan paşalarının öz paytaxtlarına çevirmək qərarına gəldikləri şəhəri tutduqdan sonra, qələbələrini öz bildikləri kimi qeyd etsinlər.

Hadisələrin siyasi qiymətinə biz hələ qayıdacağıq.

Hələlik sadəcə bunu demək istəyirik:

Bakının hakimləri keçmişdə hansı səhvlərə yol vermiş olursa-olsun, gələcək nəsillər üçün Bakının müdafiəsi, parçalara bölünən Rusiyanın utanc tarixindəki az sayda parlaq səhifədən biri olaraq qalacaqdır.

Qoy bu gün şəhər, qaliblərin ayaqları altında olsun.

Onların təntənəli günləri gəlib keçəcəkdir.

Və o vaxt, Bakı önlərindəki qanlı meydanda həlak olanların boş yerə qurban getmədiyini anlaşılaçaqdır.”

“Kavkazskoye slovo” (erməni burjuaziyasının orqanı) bir az ehtiyatlı çı-

xış edir. Onu, “Bakının dinc əhalisinin və qəhrəman müdafiəçilərinin” aqibəti maraqlandırır.

Qəzet soruşur:

“Bizim o qədər çox qorxduğumuz dəhşət artıq baş vermiş, şəhər dağıntı və qırğına məruz qalmışımı, yoxsa şəhərin indiki hakimlərinin siyasi nəzakəti və insanpərvərlik duyğuları qalib gəlmiş və kədərli, sonradan düzəlməsi mümkünə hadisələrin qarşısı alınmışımı?”

Bakı məsələsinin sülh şəraitində həllindən imtina edən Türkc-Azərbaycan Komandanlığının, lazımsız şərin qarşısını almaq üçün öz tərəfindən hər cür tədbiri gördüyü, şəhərdə dağıntı və qırğınlara yol verilmədiyi meydana çıxarsa – buna olan ümidimizi hələ itirmirik – Bakının süqutunun bütün digər nəticələrini nisbətən sükunətlə qarşılaya bilərik, çünki geri qalan məsələlər sonradan düzələn şeylərdir.”

Sadəcə “Qruziya” qəzeti (gürcü millətçilərinin orqanı) Bakının Azərbaycanın əlinə keçməsinə rəğbətlə qarşılamışdır. Qəzet yazır:

“Bu faktın böyük əhəmiyyət daşıdığı hamıya aydındır. Düşmən koalisiyanın Zaqafqaziya sərhədləri daxilindəki axırncı dayağı – ingilislərin Zaqafqaziya xalqlarının taleyinə birbaşa müdaxilə edəcəklərinə dair əsassız şayiə və ümidləri bu vaxta qədər dəstəkləyən və qidalandıran ingilis-rus qalası aradan qaldırılır. Artıq bu cür fikirlərə son qoyuldu və bütün Şərqn ən böyük sənaye mərkəzi indi, keçmiş Rusiyanın

bütün ərazilərini yavaş-yavaş ələ keçirən, Almanıyanın lider olduğu koalisiyanın nəzarətinə keçir.

Bu fakt, öz növbəsində, həm bütövlükdə koalisiyanın maraqları, həm də xüsusi olaraq Bakı nefti ilə qidalanan Gürcüstanın və bütün Zaqafqaziyanın təxirəsalınmaz və vacib ehtiyacları baxımından çox böyük iqtisadi əhəmiyyətə malikdir. Yanacaq – müasir həyatın qanıdır. Bu qanın düzgün dövr etməsi, normal dövlət orqanizmi üçün mütləq vacibdir.”

YERLİ XRONİKA

Sosial Təminat və Səhiyyə nazirinin əmri ilə, xolera epidemiyasının qarşısını almaq üçün Bakı quberniyasının Göyçay qəsəbəsinə Gəncə quberniyası həkiminin köməkçisi doktor Kuznetsov, Gəncə uyezdnin Goranboy-Əhmədli kənd icmasına isə Gəncə uyezdi həkimi doktor Zeman ezam edilmişdir.

* * *

Avropa müharibəsinin əvvəlindən etibarən, bütün Zaqafqaziyanın sərhədləri daxilində müsəlmanlar və onların əmlakına tətbiq edilən zorakılığın araşdırılması məqsədi ilə qurulan Fövqəladə Təhqiqat Komissiyası, sədr Ə. b. Xasməmmədov, üzvlər Novatski, Mixaylov, Şahmalıyev və Qutvillodan ibarət olan heyətlə 22 sentyabrda Kürdəmir stansiyasına getmişdir, oradan isə Şamaxı və Göyçaya gedəcəkdir.

* * *

Zülqədərovlar və Qarabəyovların əmlaklarının dağıdılması ilə əlaqədar olaraq ilk istintaqı aparmaq vəzifəsi Bakı nahiyə məhkəməsi üzvü P. A. Jukova tapşırılır.

* * *

İrəvan quberniyasından Qazax uyezdinə yeni bir qaçqın kütləsi hərəkət etməkdədir. Müsəlman qaçqınların vəziyyəti çox ağırdır. Təcili kömək lazımdır.

GƏNCƏ, 25 SENTYABR 1918

Azərbaycan Hökuməti üç ayı Gəncədə keçirdikdən sonra, öz paytaxtına köçür.

Bu gün Hökumətin keçmiş iqamətgahını tərk edərkən, Gəncənin Azərbaycan ictimai hərəkəti tarixindəki roluna qısaca göz atmaq pis olmaz. Çətin sınaqlar dövründə Gəncə, taleyin hökmüylə mərkəz olmuş, müstəqil Azərbaycan ideyası ilk dəfə burada yaranmış, Azərbaycan Hökumətinin qurulmasıyla bu ideya burada həyata keçirilmişdir. Ümumrusiya inqilabının bütün mərhələlərində Gəncə ziyalıları müsəlmanların siyasi həyatında görkəmli rol oynamış, Gəncə şəhəri milli həyatın ən vacib hadisələrinin meydana çıxdığı bir mənbə olmuşdur.

Rus inqilabı bütün müsəlman mərkəzlərini bolşevik dalğasıyla əhatə etdikdə, müsəlmanların taleyinə yad ünsürlər hakim olaraq, onları zorakılığa

məruz qoyduqda və milli mənlilərini əzdikdə, Gəncə, müsəlmanların yeganə mədəni-siyasi bazası olaraq qaldı. Cəbhədən axın-axın gələn düşmən fərarilərindən və Bakı istiqamətindən gələn bolşevizmdən doğma yurdları məhdud imkanlarla müdafiə etməyə məhz Gəncədən başlandı. Osmanlı İmperiyasının övladları Azərbaycan dövlətçiliyinin doğulduğu bu yerə – millətimizin köməyinə gələndə qədər təslim olmamaq və o bazanı qoruyub saxlamaq, Gəncə və onun rəhbərlərinə böyük səylər və vəsaitlər hesabına başa gəlmişdir.

Gəncənin və onun rəhbər ziyalılarının rolu, Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində ən parlaq səhifələri tutacaqdır. Ölkə, öz siyasi həyatının yeni bir erasına qədəm qoyarkən, millətin ictimai və siyasi inkişafı baxımından ən əlverişli zəmini Gəncədə tapacaqdır və ümid edirik ki, Gəncə ziyalıları böyük ümumxalq işini yenə əvvəlki kimi müvəffəqiyyətlə davam etdirəcəklər. Ümid edirik ki, Azərbaycan Hökuməti Gəncəni tərk edərkən, zəngin quberniyasıyla birgə Gəncənin ictimai və iqtisadi həyatının yenə əvvəlki kimi sürətlə inkişaf etməsi üçün lazım gələn hər şeyi edəcəkdir.

TÜRKİYƏDƏ

Kabinetin yeni üzvləri

Bu günlərdə Nazirlər Kabinetinə yeni üzvlər daxil olmuşdur:

İsmayıl Canbulat bəy – Daxili İşlər naziri;

Doktor Nazim bəy – Xalq Maarifi naziri;

Kamal bəy – Ərzaq naziri.

Yeni Daxili İşlər naziri daha əvvəl eyni nazirlikdə işləmiş, sonra Stokholma səfir olaraq göndərilmişdir. Doktor Nazim bəy və Kamal bəy “İttihad və Tərəqqi” partiyasının görkəmli üzvləridir və Türkiyədə baş tutan çevrilişdə çox böyük rol oynamışlar.

Son vaxtlarda ərzaq məsələsi Türkiyədə xüsusilə diqqət mərkəzinə gəlməkdədir.

* * *

“Atı” qəzeti türk ictimai rəyinin tələb etdiyi müharibə hədəflərini aşağıdakı kimi vermişdir:

1. Düşmən tərəfindən işğal edilən Suriya, Fələstin və Mesopotamiyanın Türkiyəyə qaytarılması.

2. Misirdə Türkiyənin hakimiyyətinin bərpə edilməsi.

3. İngilislərin İrandan qovulması və İranın müstəqilliyi.

4. Qara dəniz türk dənizi olmalı və Qara dəniz hövzəsindəki dövlətlər Türkiyənin himayəsi altına keçməlidir. Azərbaycan və Krım üçün Türkiyə şahzadələri, Gürcüstan üçün Almaniya şahzadəsi və Ermənistan üçün Avstriya Böyük Hersoqu ən yaxşı qəyyumlar ola bilər.

5. Bolqarıstan Şimali Dobrucanı ala bilər, ancaq Türkiyədən qopardığı torpaqları geri qaytarmalıdır. Konstansa və Dədəağac sərbəst limanlar olmalı-

dır.

6. Tripoli, Kirenaika və Dodekanes Sultana qaytarılmadan, Avstriya Şimali İtaliyanı boşaltmamalıdır.

7. Müttəfiqlərimiz eyni qayda ilə adaların, o cümlədən Kritin Türkiyəyə qaytarılmasını təminat altına almalıdır.

8. Türkiyəyə ərzaq göndərilməsi işi, Almaniya ərzaq göndərilməsi ilə eyni qaydada olmalıdır.

GÜRCÜSTANIN MÜSTƏQİLLİYİ

Tiflis qəzetləri xəbər verir:

Gürcüstan Hökuməti Berlindən, A. İ. Çxenkelidən aşağıdakı məzmununda teleqram almışdır:

“6 sentyabrda Rusiya ilə Almaniyanın qarşılıqlı ratifikasiyaları ilə müstəqilliyimizin tanınması faktı gerçəkləşmişdir. Təbrik edirəm. Bizim qonşularımızın da eyni aqibəti paylaşması uğrunda göstərdiyim bütün səylər nəticəsiz qalmışdır.”

KRIMDA

Ukrayna ilə Krım arasındakı qarşılıqlı münasibətlərdə gözlənilən dəyişikliklə əlaqədar olaraq, Krım Nazirliyi tam heyətdə hakimiyyətdən çəkilir. Keçmiş Dövlət Duması üzvünün sədrliyi ilə yeni bir Nazirliyin qurulması ehtimal edilir. Rəsmi xəbərlərə görə, Sim-

feropolda Krım Hökumətinin nümayəndələri ilə Kiyevdən gələn alman heyətinin görüşü baş tutmuşdur. Yaxın vaxtda Krımla Ukrayna Hökuməti arasında müzakirələr başlayacaqdır.

* * *

“Kiyevskaya mısıl”ın verdiyi məlumata görə, iyul ayında Don vilayətindən Ukrayna və Krıma 25 milyon rubl dəyərində mal aparılmışdır.

TÜRKÜSTANDA

“İzvestiya” qəzeti “Taşkentskaya qazeta”ya əsasən xəbər verir ki, əvvəllər zəngin olan Xivə indi quldur dəstələri tərəfindən tamamilə qarət edilmişdir. Aleksandrovska Xivədən gəlmiş çoxlu qaçqın var.

Qəzetlər Türküstandakı vəziyyət barədə xəbər verirlər ki, Mərv Sovet qoşunları tərəfindən tutulmuşdur. Səmərqənd yaxınlığında ingilislərin və ağ-qvardiyaçıların əsas düşərgəsi yerləşir və orada döyüşlər gedir. Şirvan yaxınlığında 1000 ingilis var, onların çoxu İran və Əfqanıstandan gətirilən sindhilərdir. Ordular hərəkətə hazır vəziyyətdədir. Türküstanda xalq tamamilə Sovet Hökumətinin tərəfindədir, hətta Buxara əmiri belə bolşevikləri dəstəkləyir və bolşevik komissarı əmir üzərində böyük nüfuza malikdir. Bəylər əmirə itaət etməkdən boyun qaçırdıqları üçün əmir Sovet Hökuməti ilə razılığa gəlmək məcburiyyətində qalır.

YERİ GƏLMİŞKƏN

“Azərbaycan”ın birinci nömrəsində, Avropa müharibəsinin əvvəlindən etibarən Zaqafqaziyanın müsəlman xalqının məruz qaldığı zorakılıqların araşdırılması və bu əhaliyə vurulan ziyanın ölçüsünün müəyyənləşdirilməsi üçün Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının yaradılması haqqında Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin qərarı çap edilmişdir. Qəzetin eyni nömrəsində xəbər verilir ki, İrəvan quberniyası müsəlmanlarının vəziyyəti təsəvvür edilməyəcək dərəcədə ağırdır: cari ilin aprel ayının axırına qədər dağıdılan müsəlman kəndlərinin sayı 199-a çatmışdır, bu kəndlərin əhalisi olan 135 min nəfər isə ermənilər tərəfindən qətl edilmiş və aclıqdan ölmüş, qismən də türk əsgərlərinin nəzarətində olan yerlərə qaçmışdır.

Zaqafqaziyadakı vəziyyətdən xəbərsiz olan hər hansı bir oxucu, bu sətirləri oxuyarkən heyrət edə bilər. Mətbuatda, xüsusilə də xarici mətbuatda sistemik bir şəkildə hər gün elan edilirdi ki, müsəlmanlar məzlum və müdafiəsiz xristian xalq – ermənilər üzərində zorakılıq edirlər, fəqət indi bircən-birə meydana çıxır ki, müsəlmanlar ermənilər üzərində zorakılığa yol verməmiş, bunun tərsi olmuşdur.

Zaqafqaziya xalqlarının həyatına bələd olmayanlar üçün bu hadisələr heç bir xüsusi məna kəsb etmir və ermənilərin siyasi həyatında rəhbər rolunu oynayan “Daşnaksutyun” parti-

yasının Zaqafqaziya müsəlmanları barəsində güddüyü siyasətin məntiqli bir nəticəsidir. “Daşnaksutyun”un Zaqafqaziya müsəlmanları barəsində siyasəti həmişə açıq-aşkar düşməncə və aqressiv olmuşdur.

“Bu günə qədər sahib olduğumuz sosial-mənəvi dəyərlər öylə bir şəkildə idi ki, qonşularımız olan müsəlmanlardan ayrı, qapalı bir həyat yaşayırdıq və öz aramızda dostluq, yaxın qonşuluq əlaqələrini qurmağa çalışmırdıq. Ziyalılarımız, xüsusən də bizim milli siyasətimizin başında dayananlar, xalqımızın içində, kütlənin arasında türklərə, müsəlman xalqlara düşməncə münasibət yaratmaq üçün çox səy göstərmiş, onlara münasibətdə aqressiv siyasət güdmüşdür.”

Bu sətirləri tanınmış erməni qəzeti “Mşak” özünün pasxa nömrəsində yazmışdır.

Bu, bizim də fikirlərimizi təsdiq edən, olduqca qiymətli bir etirafdır.

Zaqafqaziyanın müsəlman xalqına qarşı aqressiv siyasət güdmək, onunla düşmən olmaq üçün ermənilərin nə kimi əsasları var idi? Bəlkə, bu diyarın iqtisadi həyatında müsəlmanların lider rolunda olması, onların iqtisadi üstünlüyü, erməniləri kölə etmək səyləri, dənizdən-dənizə Böyük Ermənistanın qurulmasına mane olmaq cəhdləri? Qətiyyəyən yox. Erməni xalqı çoxdan bəridir ki, rus çarlarının xüsusi fərmanından istifadə edirdi. Bu, başa düşülən idi. Müsəlman Şərqi üzərinə hücum keçərkən çarizm, erməniləri öz təbii

müttəfiqi olaraq görürdü. Rus himayəsi altında ermənilər iqtisadi cəhətdən böyüyür, mədəni baxımdan möhkəmlənir, təşkilatlanırdılar. Özlərini kifayət qədər güclü hiss etdikdə, daşnaksaqanlar nəzərlərini Türkiyə Ermənistanına çevirdilər və Türkiyə ermənilərinin müstəqilliyinə nail olmaq məqsədi ilə onlara aktiv bir şəkildə kömək etməyə başladılar. Avropa dövlətləri “xristian əhalinin qorunması” bəhanəsi ilə Türkiyənin daxili işlərinə qarışdığından, ermənilər öz məqsədlərinə asanlıqla çatırdılar. Türklərə qarşı bu zəmində yaranan düşməncə münasibət, türklərlə eyni xalqı təşkil edən Zaqafqaziya müsəlmanlarına da şamil edildi. İrəvan, Gəncə xanlıqlarının və digər xanlıqların Rusiya İmperiyasına birləşdirilməsindən sonra, Zaqafqaziya müsəlmanları siyasi səbəblərdən bərabərhüquqlu vətəndaş statusu qazana bilməmişdilər. Müsəlmanlara tətbiq edilən hüquqi məhdudiyətlər çox yaxşı məlumdur və bu barədə geniş danışmağa dəyməz. Digər tərəfdən, müsəlmanlar arasında maariflənmənin yayılması da mümkün olan bütün vasitələrlə əngəllənirdi. Müsəlmanlar arasında hər cür təşkilatlanma, hətta maarifçilik fəaliyyəti cəhdləri separatizm və panislamizm təzahürləri kimi qiymətləndirilirdi ki, həmin o daşnaksaqanların bu işdə rolu az deyildi. İqtisadi cəhətdən zəif, sıxışdırılmış, ikinci sort vətəndaş olan və kafi dərəcədə intellektual gücə də malik olmayan Zaqafqaziya müsəlmanları,

bu diyarın həyatında heç bir rol oynamırdılar və ermənilərin Böyük Ermənistan qurmaq xülyasını həyata keçirmək cəhdlərinə, istəsələr belə, mane ola bilməzdilər.

Türkiyənin, Avropa müharibəsində iştirak etmək qərarını daşnaxsaqanlar öz xülyalarını yaxın vaxtda həyata keçirmək fürsəti kimi qiymətləndirirdilər. Fəqət Böyük Ermənistanın yaradılması üçün, etnik baxımdan “təmiz” bir ərazinin yaradılması lazım idi. Və böyləliklə, əvvəlcə Qars şəhərində və vilayətində, sonra rusların Anadolu torpaqlarının dərinliklərinə doğru irəliləməsi ilə Türkiyənin digər yerlərində də müsəlman əhaliyə zülmər başladı. Ermənilərin Ərzincan, Ərzurum, Qars və digər yerlərdə törətdikləri, bu yerlərə doğru hərəkət edən türk əsgərlərinin şahid olduqları vəhşiliklərə baxaraq, bu zülmərin xarakteri və ölçüsü haqqında bir təsəvvürə malik olmaq mümkündür.

Rus ordusunun çəkilməsi ilə ermənilərin ayaqları altından torpaq qaçdıqda, daşnaxsaqanların Zaqafqaziya müsəlmanları barəsindəki siyasətini nəzərdən keçirəcəkləri, onlarla mehriban qonşuluq əlaqələri yaratmağa çalışacaqları gözlənilə bilərdi. Bunun yerinə, onlar, əvvəlki siyasətlərini davam etdirirlər. Ruslar getdi, fəqət ingilislər əl uzatsan çatacaq məsafədədir. Erməni hərbi birlikləri cəbhəyə getmək yerinə, İrəvan quberniyasının sərhədlərində qalır və yüzlərcə müsəlman kəndini top atəşləri ilə dağıdırlar.

Yeri gəlmişkən, zorla boşaldılan ərazilərə qaçqın ermənilər yerləşdirilir. Böyük bir uyezd olan Sürməli uyezdi müsəlmanlardan təmizlənilir. Naxçıvan şəhəri dağıdır. Bakı şəhərində, öz dəhşətinə görə bu günə qədər məlum olanların hamısını geridə qoyan, böyük bir müsəlman qırğını baş verir. Partiya mənsubiyyətinə və sosial vəziyyətinə fərq qoyulmadan 6 mindən çox müsəlman öldürülür, uşaqlar və qadınlar qətl edilir, bütöv məhəllələr yandırılır. Şamaxı uyezdinə “cəzalandırıcı” dəstələr göndərilir, Şamaxı şəhəri və onlarla kənd oddan və qılıncdan keçirilir, əhalisi qırılır. Eyni zorakılıqlar Bakı quberniyasının başqa yerlərində də baş verir. Bütün bunlarla eyni vaxtda, daşnaxsaqanlar dünyanın hər yerinə ermənilərin müsəlmanlar tərəfindən qətl edildikləri barədə teleqramlar göndərilir. Hətta son anda, cənab Gegeçkori və K-o ucbatından öz hərbi qüvvələrini yaratmağa imkan tapmayan Zaqafqaziya müsəlmanlarının müdafiəsinə onların qardaşları olan türklər gəldikdə belə, daşnaxsaqanlar çılgın bir korluqla, heç cürə sakitləşə bilmirdilər. Hələ onu demirik ki, Azərbaycanı öz paytaxtından – Bakıdan məhrum etmək üçün əllərindən gələni etmişdilər. Azərbaycana məxsus olduğu ermənilərin heç bir siyasi xadimi tərəfindən şübhə altına alınmayan torpaqlarda “Qarabağ (Şuşa) Respublikası”nı qurur, Azərbaycanın mübahisə predmeti olmayan digər torpaqlarına qarşı da iddialar irəli sürür və bu

iddialarını bəzi əməli işlərlə möhkəmləndirirdilər. Silah gəzdirməyə gücü çatan ermənilər səfərbər edilir və müəyyən məntəqələrdə toplaşırdılar ki, türklər Bakı önlərində müvəffəqiyyət qazana bilməsələr, müsəlman əhalinin üstünə hücumu keçsinlər.

Daşnaxsaqanların əsas iddia obyektinə olan Bakını itirdikləri və qədim müsəlman xanlığının mərkəzi olan İrəvan şəhərinin – müsəlmanlardan tamamilə “təmizlənmişdir” – ürək ağrısı ilə ermənilərə güzəştə gedildiyi indiki vaxtda, daşnaxsaqanlar – onlar üçün nə qədər çətin olsa da – Zaqafqaziya müsəlmanları ilə düşmənçiliklərini unutmamalı, müsəlmanlarla mehriban qonşuluq əlaqələri yaratmağa çalışmalı, iki qonşu xalq arasında narazılığa səbəb ola biləcək bütün hərəkətlərdən uzaq durmalıdırlar. Bu iki xalqın bir çox ortaq marağı var və son vaxtların kədərli hadisələrinin açdığı yaraları sağaltmaq üçün hər ikisi də xeyli səy göstərməlidir.

T. M.

YERİNİ BULMUŞ ARZULAR

Əvət, bu gün Azərbaycan sərbəst, fəqət fikrən və ruhən türk olaraq sərbəst bulunur.

1811 sənələrinə qədər müstəqil yaşamaqda olan Bakı, Şirvan, Qarabağ, Şəki, Gəncə, İrəvan xanlıqları ar-

tıq şimaldan cənuba tərəf irəliləməkdə olan rusların əsakiri-istilakaranəsi [istilaçı orduları] qarşısında birər-birər süqut etməyə başlayırlardı. Təkrar Bakını indi düşmənlərindən xilas etmək üçün türklüyün hamiyi-əzəmi [ən böyük himayəçisi] bulunan və yeganə müstəqil yaşayan Osmanlı qardaşlarımız bu gün qardaşlıq əlini biz Azərbaycan türklərinə uzatmışlardır. Yenə Azərbaycanın sərbəst fikirli qəhrəman övladları əsrlərcə bundan əvvəl açılmış tarixlərinin səhifələrinə təkrar bir qaçdənə şan və şərəf səhifələri əlavə etmək uğrunda çalışırlar. Bu münasibətlə “Azərbaycan” qəzetəsi qarelərinə [oxucularına] Azərbaycan türklərinin kəndi istiqlalıyyətləri uğrunda keçmişdə nə qədər fədakarlıq ibraz etmiş [göstərmiş] olduqlarını göstərən bir qaç tarixi misal ərz etməyi münasib gördüm.

1721 sənəsinə qədər həməən süku-nət içərisində yaşamaqda olan Qafqaziyaya ilk ixtilal qılgıncımları bu vaxtlarda Dağıstanın bəyi bulunan Davudun İran şahına qarşı qiyam etməsi ilə atılmış oldu. Zira mumaileyh [adı çəkilən şəxs] o vaxtlar İrana tabe bulunan Şamaxı xanlığına girmiş və orada tələf etdiyi bir çoxları arasında rus tacirlərindən də bir çoxunu tələf etmişdi. Bundan son dərəcə qorxuya və həyəcana düşmüş olan şah, Rusiya çarı bulunan Petronun şiddəti-qeyzini təskinə [qəzəbinin şiddətini azaltmağa] çalışaraq, kəndisinə bir çox hədiyyə və imtiyazlar vermişdi. Böyləcə, xarici düş-

məndən kəndisini saxlaya bilməmişsə də, fəqət İranın daxili bir qaç sənələr ehtirasat alovlarına qapılmışdı. 1722 sənələrində, İran taxtının qasibi bulunan [İran taxtını qəsb edən] Şah Hüseyinin taxtından süqutuna və məşru [qanuni] olan haqqı-hökmdarisini [hökmdarlıq haqqını] istirdad etməsində [geri almasında] Təhmasibi-Saniyə [II Təhmasibə] müavinəti-feilyyədə [əməli yardımda] bulunmağı vəsilə ittixaz edərək [bəhanə göstərərək], Dəli Petro kəndi əsakirini [əsgərlərini] Terek vadilərinə və Dağüstana sövq etmişdi. Bu sayədə İran taxtına cülus etmiş olan Şah Təhmasib mükafat olaraq Dərbənd və Bakı şəhərlərini, Xəzər dənizi sahillərindəki bütün əraziyi-aidəsi ilə [əlaqədar ərazilərlə] ilk dəfə və əbədi olaraq Dəli Petronun təhti-idarəsinə [hakimiyyəti altına] tərək edirdi. Bu o qədər ağılsızcasına və xainanə bir hərəkət idi ki, şah kəndisi dəxi bunun fərfinə vardı, fəqət artıq iş olub bitmişdi. Şahın bu hərəkəti İran və xüsusilə Bakı və Dərbənd şəhərləri əhalisini son dərəcə hiddətləndirmişdi. Bu arada İran sərdarı bulunan Nadir Əfşarı bir səfər əsnasında əhali və əsakir [əsgərlər] hökmdarlığa intixab etmişlər [seçmişlər] və bir müharibə sonunda 1735-də Gəncədə yapılan bir müahidə mövcubincə [sazişə uyğun olaraq] Rusiya Bakıdan və Dərbənddən sərfi-nəzər edirdi [vaz keçirdi]. Bu hal bir qədər davam etdi. Fəqət 1795-də Gürcüstanı iranlılardan xilas etmək üçün göndərilən Rusiya əsakiri bir tərəfdən Tiflisə girir və digər tərəf-

dən general Zubov Xəzər dənizi sahilləri ilə və general Bulqakov isə dağ yolları ilə Dərbəndə tərəf irəliləyirdi. Təbii idi ki, kiçik Dərbənd şəhəri kəndi başına rusları dəf edəmməyəcəkdi. Şəhər az sürən, fəqət qəhrəmananə bir müdafiədən sonra süqut etdi. Bunun mütaəqib də [bunun ardınca da] Quba və Bakı qalaları işğal olundu. Sonraları Bakı, Gəncə, Şəki, Qarabağ və Şirvan xanlıqları 1803-1806 sənələri zərfində mütəəddid dəfələr [bir neçə dəfə] ruslara qarşı qiyam ilə təkrar istiqlaliliyyətlərini istirdad etməyə [geri almağa] qalxışmışlarsa da, fəqət pək qanlı çarpışma dövrləri keçirdikdən sonra, nəticədə nisbət qəbul edəmməyəcək dərəcədə qüvvətli olan rus əsgərləri tərəfindən şiddətlərlə yatışdırılmışdı. Fəqət pək zahiri olan bu asayiş çox sürmədi. Rusların məmləkətlərinə gəlib yerləşmələrin[i] çəkəmməyən Qafqaziyanın cəngavər oğulları kəndi hürriyyətlərini məmləkətlərinin yüksək şahiqələrinde [dağ zirvələrində] mühafizə etməyə qərar vermişlər və oralarına çəkilərək fürsət bəkləyirdi. Bu aralıq bir az sükunpəzir olmuş [sükunət tapmış] Qafqaziya 1808 sənələrində Rusiya ilə Türkiyə arasında başlayan müharibə dolayısıyla təkrar ixtilal atəşləri içərisində yanırırdı. Xüsusilə o zaman ruslardan qeyri-məmnunü mütəhəyyic [qeyri-məmnun və həyəcanlanmış] bulunan Qarabağ mahalında asayişin pozulmamasına diqqət etmək rusların ən müqtədir və ən atəşin bir əsgəri olan kapitan Kotlyarevskinin

yədi-iqtidarına [müqtədir əlinə] buraxılmışdı. Mumailəy [adı çəkilən şəxs] ittixaz etdiyi tədabiri-şədidə [gördüyü sərt tədbirlər] sayəsində sükunətin mühafizəsinə bir qədər müvəffəq oldusa da, fəqət 1811-də birdən-birə Qarabağın hər guşəsini şuriş və qələyan [qovğa və qalmaqal] bürüdü. Bu isə bu dəfə miralay (polkovnik) rütbəsi almış olan Kotlyarevskinin hiddətini mövcib [hiddətinə səbəb] olduğundan, insaniyyətə müğayir [zidd] pək qanlı və vəhşi bir surətdə şü qiyamı yatışdırdı. Qafqaziya müsəlmanları kəndilərindən pək ziyadə qüvvətli olan ruslarla bu qədər sənə çarpışma nəticəsində büsbütün yorğun düşmüşlər və məmləkət də başdan-başa bir xarabazar halına gəlmişdi.

İştə bu üsyanlar, bu qiyamlar və Qafqaziya xanlıqlarının, bəyliklərinin hər bir fürsətdən istifadə edərək qələyanları bu yerlərin heç bir vaxt tamamilə bir rus məmləkəti olmağa müstəid [uyğun] olmadığını sərahətən [açıqca] göstərməkdədir. Əhali heç bir vaxt ruslara tərəfdar olammaz bir haləti-ruhiyyədə buluna gəlmişlərdir. Demək Qafqaziya müsəlmanlarının bu vaxta qədər sükut etmələri yalnız rusların keçmişdə kəndilərinə qarşı istemal etdikləri şiddət və vəhşətlərini tamamilə unutmadıqlarından irəli gəlir. Fəqət şimdi artıq sabiq Rusiyanın şövkət və əzəmətindən əsər belə qalmamış. Şimdi artıq daimi bir şiddət və təzyiq səbəbilə qəlblərinin ən dərindən, ən müqəddəs guşələrində oxşayaraq bəslə-

dikləri milliyyət hislərini pək yüksəkədən coşqun və daşqın fəryadlarla aləmə qarşı söyləməyə imkan bulmuşlardır. İştə bu haləti-ruhiyyə ilə yaşamaqda olduqlarından və bu dəfə İranın artıq süqut etmək üzrə bulduğunu gördüklərindən, nöqtəyi-təvəccöhləri yalnız Boğazlarda, İstanbulda bulunurdu. Bu gün Osmanlı türklərinin Qafqaziya gəlib çıxmalarının Azərbaycan türkləri arasında bu qədər çılğın, bu qədər dərin sevinclər qaldırdığı dəxi işbu haləti-ruhiyyənin nəticəsidir. Əcnəbi, xüsusilə Tiflisdə nəşr olunan məlum dəvair [dairələrin] qəzetələrinin ara-sıra bizim türkləri qardaşcasına qəbul etdiyimizdən, bilməm kimlərə qarşı sanki xəyanət və nankorluq etmiş olduğumuzu irəliyə sürərək, üzərimizə köpürərəkədən çirkəblər yağdırmaqdadırlar. Bunlar öylə kütahbin [bəsirətsiz] və biçarələrdirlər ki, bura türklərinin tarixi-mazilərini [keçmiş tarixlərini] nəzər-diqqətdən keçirmədən qələm yürütməkdədirlər. Böylələrinə cavab verməyə belə tənəzzül etməyiz. Onlar yalnız burada təqərrür etmiş [qərarlaşmış] hali-hazırı çəkəmmədiklərindən, hiddətlənərək sara [epilepsiya] xəstəliyinə düşər olanlar misali kəndilərini aləmə qarşı büsbütün gülünc bir vəziyyətə qoyduqlarından, hallarına acırız. Bunlar bizi əsrlərdən bəri göz yaşları ilə bəklədiyimiz qan və din qardaşlarımız olan türkləri – hissən belə olsun [hissi cəhətdən olsa belə] – qardaş namına yaxışır bir surətdə qəbul etmiş olduğumuzla ittihad

etməməlidirlər. Zira onlar bizdən ruhüləqvam [qövmdaşlıq ruhu], hissiyyatı-milliyəyə [milli hislərə], hasili, təbiətə müğayir ağılsızcasına bir fədakarlıqda bulunmaqlığımızı istəyirlər ki, bu, iqtidarımızın fəvqündə olduğundan bunu yapammayız.

Abidin

Qəzetəmiz bu gündən Bakıya köçdü-yünə binaən hər bir siparişat [sifarişlər] üçün bundan sonra bu ünvana müraciət etməli: Bakü, “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

İdarədən

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

“Azərbaycan” qəzetinin 4-cü nömrəsi, bir səhifəsi Azərbaycan, üç səhifəsi rus dilində olmaqla, cəmi 4 səhifə həcmində çap edilmişdir. Burada, Azərbaycan dilində çapa gedən səhifənin transliterasiyası və rusdilli səhifələrin tərcüməsi təqdim olunur. Rusdilli səhifələrdəki bəzi materiallar (elanlar, 27, 29 və 30 iyul 1918-ci il tarixli Hökumət qəraradları) daha sonra qəzetin Azərbaycan dilində çap edilən versiyasının müxtəlif nömrələrinə daxil edildi-yindən, bu nömrədən çıxarıldı.

səh. 27. Qəzetin nəşr tarixi səhvən “7 zilhiccə” kimi getmişdir, “18 zilhiccə” olmalıdır.

“Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.” (Çap edilməyən materiallar qaytarılmır.) Qəzetdə səhvən belə getmişdir: “Dərc olunmayan övraq dərc olunmaz.”

Maarif Nəzarətindən

səh. 27. “Keçmişdə Bakı Fəhlə Vəkilləri Şurasının...”: burada söhbət Bakı Sovetindən (Bakı Fəhlə Deputatları Soveti) gedir.

“...Bakıda Parapet yanındakı mətbəə-xananı...”: burada söhbət Orucov Qardaşları mətbəəsindən gedir. Bakı Soveti, “milliləşdirmək” adı altında mətbəəni bağlamışdı.

Bakının alınması haqqında

səh. 28. “Fürsətdən istifadə etməyə çalışın 50 müsəlman, Ali komanda heyətinin əmri ilə...”: Türk Ordusu komandanlığı nəzərdə tutulur.

səh. 29. “Qars” və “Ərdahan” kano-ner qayıqları Rusiya İmperiyasının Xəzər donanmasını gücləndirmək məqsədi ilə

1909-cu ildə Sankt-Peterburqda inşa edilmiş, 1911-ci ildə Xəzər dənizinə gətirilmişdir. Bu gəmilər 1919-cu ilin avqustundan Azərbaycan Cümhuriyyətinin hərbi dəniz donanmasının tərkibinə daxil edilmişdir. Bolşevik işğalından sonra adları dəyişdirilən gəmilər Sovet donanmasında xidmətə davam etmişdir. Qayıqlara “Qars” və “Ərdəhan” adlarının verilməsinə gəldikdə isə, qeyd etmək lazımdır ki, Qars və Ərdəhan vilayətləri 1878-ci ildə Rusiya İmperiyası tərəfindən işğal edilmiş və 1918-ci ilə qədər bu dövlətin tərkibində qalmışdır.

Bakıda vəziyyət

səh. 29. “...Ali komandanlığın tapşırığı ilə..”: Türk Ordusu komandanlığı nəzərdə tutulur.

Qəzetdə “F. İlyuşkin” kimi verilən şəxs bir müddət müvəqqəti olaraq Bakı Bələdiyyə İdarəsinin sədri vəzifəsini icra edən Pyotr Fyodoroviç İlyuşkin olmalıdır.

səh. 30. “Xəzər donanmasının komandiri..”: Rusiyanın Xəzər dənizindəki hərbi donanması nəzərdə tutulur.

Bakının alınması Tiflis mətbuatında

səh. 30. “İfrat sol partiyaların orqanları olan “Trudovoye znamya” (sosialist inqilabçılar) və “Borba” (sosial-demokratlar)..”: burada müvafiq olaraq Rusiya Sosialist İnqilabçılar Partiyası və Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyası nəzərdə tutulur.

Türkiyədə

səh. 33. “...Gürcüstan üçün Almaniya şahzadəsi və Ermənistan üçün Avstriya Böyük Hersoqu ən yaxşı qəyyumlar ola bilər..”: Burada söhbət müvafiq olaraq Almaniya vəliəhd şahzadəsi Fridrix Vilhelm-dən və Avstriya-Macaristan Böyük Herso-

qu Peter Ferdinanddan gedir.

“Tripoli, Kirenaika və Dodekanes Sultana qaytarılmadan..”: söhbət Osmanlı sultanı VI Mehmeddən gedir.

“Müttəfiqlərimiz eyni qayda ilə adaların..”: Söhbət Dodekanes arxipelaqından gedir.

Krım

səh. 33. “Keçmiş Dövlət Duması üzvünün sədrliyi ilə yeni bir Nazirliyin qurulması ehtimal edilir..”: Burada söhbət, keçmiş Dövlət Duması üzvü Solomon Samoyloviç Krımın sədrliyi altında qurulacaq İkinci Krım Regional Hökumətindən gedir.

səh. 33-34. “...Krım Nazirliyi tam heyətdə hakimiyyətdən çəkilir... Simferopolda Krım hökumətinin nümayəndələri ilə..”: hər iki cümlədə Birinci Krım Regional Hökuməti nəzərdə tutulur.

Türküstanda

səh. 34. “...hətta Buxara əmiri belə..”: Burada söhbət sonuncu Buxara əmiri Seyid Alim xandan gedir.

Yerini bulmuş arzular

səh. 37. “1721 sənəsinə qədər həmə sükunət içərisində yaşamaqda olan Qafqaziyaya ilk ixtilal qılgıçımları bu vaxtlarda Dağıstanın bəyi bulunan Davudun İran şahına qarşı qiyam etməsi ilə..”: “1721” yerinə qəzetdə səhvən “1712” getmişdir. Burada Səfəvi şahı Sultan Hüseyn nəzərdə tutulur.

Cümə axşamı, 3 oktyabr 1918-ci il, nömrə 5

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 26 zilhiccə 1336. 3 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəmizdə iştirak etmək üçün müqəddir qələm sahiblərindən lazımı əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir.

Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur.

Tiflis ilə xüsusi telefon müxabərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xəbərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Kağız bahası [qiyməti] və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibəti ilə, şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə;

1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə;

1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres:

Bakı, Kolyubakinskaya küçədə (Parapet) “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Баку, Коллюбакинская, контора газеты “Азербайджань”.

ELAN

Azərbaycan Cümhuriyyətinin Maliyyə Vəzarəti [Nazirliyi] sabiq Dövlət Təsərrüf Kassasında (Gosudarstvenni Sbereqatelni Kassa) əmanət, hesabati-cariyyə (tekuşçi sçot) və mühafizəyə verilmiş əşya sahiblərinə və ümumən müştərilərə elan edir ki, Azərbaycan Hökuməti tərəfindən, Bakıdan aparılmış hesabati-cariyyə əmanət və ehtiyat sərmayələrinin (depozit) yenə Bakıya qaytarılması üçün ciddi tədbirlər ittixaz ediləcəkdir [görüləcəkdir].

Binaileyh Azərbaycan Hökuməti sabiq Dövlət Bankası xəzinə və təsərrüf kassaları müştərilərindən öz pullarını geri alanadək asudə gözləmələrini xahiş edir.

Bundan əlavə, Maliyyə Vəzarəti hamı hökumət müəssisələrinin fəaliyyətinə başladıklarını elan edib, camaatı yenidən öz qənaət və azad məbləğlərini banka və kassalara verməyə dəvət edir. Bu əmanətlərin gələcəkdə məhfuz olması [qorunması] məsuliyyəti Azərbaycan Hökumətinin öhdəsində olacaqdır.

Maliyyə vəziri [naziri] Ə. Əmircanov

AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİNDƏN ƏHALİNİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Azərbaycan Cümhuriyyəti dövləti ilk iqdamında [ilk addımında, ilk təşəbbüsündə] Azərbaycan Hökumətinin birinci və ümdə sərmayəsi hesabında ədd edilən Bakıdakı ümum neft mədənlərinin və sair fabrikalardan kamali-müvəffəqiyyətlə işə düşmələri üçün çalışmaqdadır.

Məmləkətimizdə sənayenin və ticarətin doğru yola vəz olması [qoyulması] üçün ümum əhalinin və zəhmətkeşlərin fəvqəladə bir surətdə bu yolda çalışmaları mütəmənnadır [arzu ediləndir].

Azərbaycan Cümhuriyyəti ümum Bakıdakı mədənlərdə və fabrikalarda işləyən fəhlələri bu gündən işlərinə şüru etməyə [başlamağa] dəvət edir. Əks surətdə dəvət edildiyi gündən beş günə qədər işlərinə bir əfvə layiq üzrsüz şüru etməyib boyun qaçıranlar isə vəzifələrindən məzəl [azad edilmiş] hesab olunacaqlar.

*Heyəti-Vükala rəisi: F. x. Xoyski.
Ticarət və Sənaye naziri: A. Aşurov.
1 oktyabr 1918.*

HÖKUMƏT QƏRARDADLARI

77 – Bu vaxta qədər davam edən Posta və Teleqraf Qanunu[na] 25 iyuldan 1918 tarixdən təkmiil [əlavə] olaraq, Azərbaycan daxilində posta və teleqraf müxabərat və şeylərin yetişdirməsi üçün atıdəki [aşağıdakı] nırx (taksə) müqərrər [müəyyən] edilir:

1) Banderollu şeylərin göndərib yetişdirməsi:

A – Təb [çap] edilmiş şeylər
a) Yerli üçün bir lota ağırlığına qədər – 10 qəpik. Bir lotadan ağır olarsa hər 4 lotaya 10 qəpikdir.

b) Qeyri şəhərlər üçün hər 2 lota ağırlığında – 10 qəpikdir.

B – İş məktubları

a) Yerli üçün hər 2 lotaya – 10 qəpikdir. Lakin hər dəfə göndərməsi üçün müqərrər edilmiş tərəzi vergisindən az olmaq şərtilə – 40 qəpikdir.

b) Sair şəhərlər üçün hər bir lotası – 10 qəpikdir. Lakin hər dəfə göndərməsinə müqərrər edilmiş vəzndən az olmaq şərtilə – 60 qəpikdir.

C – Malların nümunəsi

Yerli və qeyri şəhərlər üçün hər bir lotası – 5 qəpikdir. Lakin hər dəfə göndərməsi üçün müqərrər edilmiş tərəzi vəzndən az olmaq şərtilə – 40 qəpikdir.

2) Açıq müxabərə [xəbərleşmə] posta kartoçkasının posta ilə göndərib yetişdirməyi yerli və sair şəhərlər üçün – 25 qəpikdir. Kartoçka ilə cavab almaq üçün bu baş o baş üçün – 40 qəpikdir.

3) Adi örtülü məktubları göndərib yetişdirməyi:

a) Yerli üçün hər otuz qram ağırlığına – 50 qəpikdir.

b) Sair şəhərlər üçün hər 15 qram ağırlığına – 60 qəpikdir.

4) Təbriknamə və kartoçkaların göndərib yetişdirməyi adi örtülü məktublara müqərrər edilmiş taksadır.

5) Örtülü təəhhüdlü (zakaznoy) məktubların göndərib yetişdirməyinə:

a) Vəzn və tərəzi vergisi 3-cü mad-

dədə “a” və “b” nöqtələrinə görə və:

b) Təəhhüd hər dəfə göndərməyə – 1 manatdır.

6) Açıq posta kartoçkaya, banderollu vərəqələrə və pasilkalar üçün hər dəfə göndərmələrinə bir manat təəhhüd (zakaz) qət edilir.

7) Qiymətli məktubların göndərilib yetişdirməyi:

A – Yerlilər üçün:

a) Vəzn vergisi hər 30 qran – 50 qəpikdir və:

b) Sığorta vergisi sair şəhərlər üçün qərara alınmış qayda üzrədir (atidəki “b” qərardadı).

B – Sair şəhərlər üçün:

a) Vəzn və tərəzi vergisi hər 15 qran – 50 qəpikdir.

b) Sığorta vergisi on manat qiymətində olan məktub üçün – 50 qəpikdir. Yüz manatadək bir manat və yüzdən artıq olar isə hər yüzə bir manat sığorta vergisi alınır.

8) Posta ilə pul göndərmək 25 manatadək göndərilən məbləğ üçün – 50 qəpikdir. Yüz manatadək – 2 manatdır və yüz manatdan artıq olar isə hər yüzə yaxın hissəsinə – 2 manatdır.

9) Posta ilə göndərilmiş şeyin məlumu üçün məxsusi vergi sair şəhərlərə – 1 manatdır və yerli üçün – 50 qəpikdir.

11) Posta ilə göndərilən şeylərin qaytarılması üçün yaxud adres dəyişdirməyinə yaxud qaytarılıb göndərməmək üçün verilən məlumatnaməyə hər dəfə göndərməsi – 1 manat 50 qəpikdir.

12) Qiymətli məktubların və beş yüz manatadək olan posta perevodların evə gətirib verməsinə hər dəfə üçün – 1 manatdır.

13) Posta abonent cə'bələrindən [qutularından] istifadə etmək paytaxtda – 40 manatdır, sair şəhərlərdə – 25 manatdır.

14) Qiymətsiz pasilkaların (mürasilə) göndərilməyi:

A – Birinci xətdə (poyasda) 12 girvənkə ağırlığında olarsa – 10 manatdır; ikinci xətdə – 15 manatdır; üçüncü xətdə – 25 manatdır və xətlər arasında 30 manatdır.

B – 12 girvənkədən vəznləri ağır olarsa:

a) Əvvəlcə 12 girvənkə üçün “a” nöqtəsində qət edilmiş qərardan və:

b) 12 girvənkədən artıq olarsa, hər girvənkəsində məsafəyə görə atidəki vergi alınır:

40 qəpik - 1000 verstədek məsafə üçün;

80 qəpik - 2000 verst məsafəyədek;

1 manat - 3000 " " " ;

1 manat 20 qəpik - 4000 " " " ;

1 manat 40 qəpik - dörd mindən artıq məsafə üçün.

15) Qiymətli pasilkaların göndərilməsi:

a) Vəzn vergisi 14-cü maddədə göstərilən qərardan;

b) Sığorta vergisi 7-ci maddədə vəz olunan qərardan alınır.

16) Evdə pasilkaların gətirib yetişdiyinə paytaxtda – 4 manatdır, sair

yerlərdə – 2 manatdır hər dəfədə.

17) Teleqramma göndərməyə atı-
dəki qərardad vəz olunur:

a) Yerli teleqrammalar (şəhərin hü-
dudu içərisində göndərilən) hər kəl-
məsi 20 qəpikdir (lakin şəhərin ətra-
fında vəqə məhəllələr üçün ki, şəhərin
50 verstliyindədirlər, yerli tarif hər
kəlməsi 40 qəpikdir).

b) Sair şəhərlər üçün adi teleqram-
ma tarifi hər kəlməyə – 50 qəpikdir.

c) Vədəli (sroçnu) teleqrammanın
kəlməsi – 1 manat 50 qəpikdir.

ç) Təbrik teleqrammalarının kəlmə-
si – 3 manatdır.

Qeyd: Hər növ teleqrammaya və-
dəlidən savayı teleqram kağızı 1 ma-
nat 50 qəpikdir. Lakin vədəli teleqram-
ma kağızı üçün üç bərabəridir.

18) Təhqiqat teleqrammaya iki də-
fəlik xərc almaq müqərrər edilir.

19) Təhqiqat təəhhüdü teleqram-
malara dörd bərabəri xərc alınır.

20) Teleqraf vasitəsilə pul göndər-
mək:

a) Posta vergisi 8-ci maddədə pos-
ta ilə göndərilən pul qərarıyladır.

b) 500 manatadək teleqraf ilə gön-
dərilən məbləğ üçün teleqraf vergisi –
15 manatdır. Beş yüz manatdan artıq
olarsa, göndərməyi 20 manatdır.

21) Xüsusi bankların və kredit mü-
əssisələrin[in] ki, üçüncü bir şəxsə ye-
tişəcək məbləğ üçün verəcək tele-
qraflar üçün üç bərabər vergi alınır
vədəli teleqraflar kimi.

22) Teleqrafxanadan pulu almaq
üçün məlum etmək, on kəlməli tele-

qrammanın xərci alınır (beş manat 20
qəpik).

23) Teleqrammalardan bir çox ad-
reslərin kopyası vermək – 2 manatdır.
Hər yüz kəlməyə havi [kəlmədən ibarət]
kopyadan.

24) Teleqrammaların postadan bir
verst uzaqlıqda olan mövqelərə aparıb
yetişdirməyi – 1 manatdır. Artıq olarsa
ən azı – 4 manatdır.

78 – Hökuməti xəzinəxanada Os-
manlı lirəsini Qafqaz puluna xırdala-
mağı təhdidə alırız [məhdudiyət qo-
yuruq]. Ancaq hər bir nəfərə məzkur
xəzinəxanada beş lirə əvəz və xırdala-
maq ixtiyarı verilir. Bu şərtlə ki, gün-
dəlik pul xırdalamaq xəzinəxanada
min manatdan artıq olmasın gərək.

80 – Bolşevik müharibəsində öldü-
rölmüş polkovnik İqnateviçin anası
Nadejda İqnateviçe bir vaxtda 3000
(üç min) manat ianə verilsin.

22 iyul 1918

87 – Xarici pasportların verilməsi
ixtiyarı valilərə verilir və bu vaxtdək
davam edən qanun üzrə həmin pas-
portlar verilir. Xarici pasportlar veril-
məz o şəxslərə ki: əsgərliyə dəvət olu-
nur, məhkəmə işlərə məhkumdur
yaxud təhqiq edilir, dövləti vergilər
onun üzərində baqi qalır.

88 – Maarif nazirinin binagüzar-
lığına [sərəncamına] dəftərxanası xərc-
ləri üçün iki min manat kredit açılır.

89 – Azərbaycan məmləkətində
məktəblərin milliləşdirməyi üçün lazı-
mi dərs kitabların və müəllimlərin Tür-

kiyədən gətirib hazır etməsinə İstanbul bu xüsusda mahir şəxslər göndərilir.

24 iyul 1918

90 – a) Maliyyə nazirinə müsaidə edilmişdir ki, korpus məmurları tərəfindən təqdim edilmiş zabitan və qeyri xidmətçilərin maaşı verməkdən ötrü təxsis edilmiş məbləğin verməsi üçün binagüzarlıqda olsun və qeyri təxsis edilmiş məbləğlərin verilməsini yeni binagüzaqlara qədər təxirə salsın.

91 – Maarif nazirinin binagüzarlığına Şamaxı rüşdi məktəbin mövcud müəllimlərinə ki, bu müəllimlər hazırda nə hökuməti idarələrdə, nə də mülki və qeyri idarələrdə məvacib ilə xidmət etməyirlər, iyun, iyul və avqust ayların 1918 ilin maaşı verilmək üçün dörd min iki yüz əlli altı manatlıq etibar [kredit] açılsın.

92 – Gəncə zükur [oğlanlar] gimnaziyasının müdiri Boqolyubovun və zövcəsinin itlaf etməklərindən [tələf olmalarından] dolayı qalmış xırda yetimlərinin vətənlərinə yollanmaq üçün Maarif vəzirinin göstərdiyi mötəbər bir şəxsə məzkur [adı çəkilən] yetimlərin üçün iki min manat ianə verilsin.

93 – Hadrut kənd məktəbinin heyəti-məxsusəsinin [məxsusi heyətinin] iyun və iyul və avqust aylarda 1918 ilin maaş tələbnamələri vüsul olduğu [gəlib çatdığı] zaman maaşları verilsin.

94 – Aksiz vergisi xüsusunda 27 iyun 1918 Hökumət tərəfindən müqərrər edilən içki vergisinin 2-ci və 3-

cü nöqtə maddələri həmçinin spirt və spirtli içkilərə həm də qeyri məşrubata [içkilərə] icra ediləcəkdir.

95 – Göyçay, Qalaqayın və Salyan xəzinələrini təzədən işə salıb hər birinə yenidən 75 manat pul buraxılsın.

96 – Daxiliyyə nazirinin binagüzarlığına [sərəncamına] beş min manat etibar açılır ki, orduya dəvət ediləcəklərin təhriat [sənədləşdirmə] və kontrol işlərini təşkil və tənzim etsinlər.

AZƏRBAYCAN GƏNCLƏRİNƏ

Rus dövləti-şəkiməsinin [müqaviməti güclü olan Rus dövlətinin] devrilib də süni hüdudundan təbii hüdudu dairəsinə sıxışdığı əsnada həyati-milliyəmizə qəsd etmiş olan Romanov sülaləsinin qurduğu duzaqlar [tələlər] və əsrlərdən bəri gördüyü tədbirlər və yürütdüyü siyasət nəticəsi olaraq, bu kimi təhlükəli dəqiqələrdə kəndi həyat və namusunu təmin və mühafizəyə yeganə mədar [vasitə] olacaq hər dürlü vəsait və alati-hərbiyyədən Rusiyada yaşayan otuz milyona baliğ [çatan] türklərdən ziyadə məhrum heç bir millət yox idi. Və bu otuz milyon arasında ən fəna halda bulunanlardan biri də heç şübhə yoxdur ki, biz Azərbaycan türkləri idik. Bununla bərabər, bu gün Rusiyada sakin türk və islamların ən məsudu və ən kamranı [xoşbəxti] yenə biz azəri türkləriyiz. Səbəbi meydan-

da: son sistem silahlarla müsəlləh düşmənlə hər tərəfdən əhatə olunduğumuz əsnada türk dünyasının yeganə hamisi və türk-islam birliyinin ən böyük nigəhbani [keşikçisi] olub da öz qardaşlarının xilas uğrunda ən bərgüzidə [seçilmiş] övladını fədaya amadə [hazır] olduğunu bilfeil [əməli surətdə] isbat edən dünyanın ən cəsur əsgəri, Fatehlərin, Yavuzların əhfadı [nəvələri] olan türk qəhrəmanları, türk əsgəri sərdarlığına bəhəqqən [doğrudan da] layiq nəcib Nuri paşa və müavinləri başda olaraq, qardaşlıq əllərini bizə uzatdılar və sevgili vətənimizi xain və zalım düşmənlərdən xilas ilə bizi bugünkü şanlı günləri görməyə müvəffəq eylədilər.

Ey cəsur Türk qəhrəmanları! Sizə layiq bir söz vardır ki, onu da Bakının alınması münasibətilə Nuri paşa həzrətlərinə Baş Vəkilimiz yazmışdır. Ondən daha münasib bir təbir bulamaddığımızdan, onu mən də təkrar edirəm. Və zənn edirəm ki, üç kəlmədən ibarət olan bu cümləni, Azərbaycan durduqca hər bir Azərbaycanlı türk qəlbində yaşadacaq və dilində təkrar edəcəkdir:

“Millət sizə minnətdardır.”

Şimdi sizə, ey Azərbaycan dəliqanlıları, sizə müraciət edirəm. Üzərinizdə nə qədər böyük və ağır vəzifə olduğunu bilirmisiniz? Artıq meydanda heç bir bəhanə qalmadı. Vətəniniz düşməndən xilas oldu və olur. Silah istəyirsiniz, qardaşlarınız sizin üçün təda-

rük edir. Top istəyirsiniz, hazır. Digər ləvazimat istəyirsiniz, hazır. Hərbi məktəb istəyirsiniz, hazır. Müəllimlər və zabitlər istəyirsiniz, o da hazır. Para, iaşə, əlbisə, fişəng zavodları, daha sənə nə lazım isə həpsi hazır. O halda, artıq nə düşünürsünüz? Haydı, yavrularım, haydı, silah başına! Baxsana, ədibi-şəhirin [məşhur ədibin] Əli bəy Hüseynzadə bir qaç həftə əvvəlsi bir məclisdə nə demişdi: *“Ey Azərbaycanlılar, siz bir bahadırsınız ki, inşallah tez bir zamanda bir əlinizə Osmanlı dövlətini alıb, o biri əlinizə Türkünə gətürəcəksiniz. Hər ikisini yüksəldib kəndi başınıza tac yapacaqsınız.”* Şimdi vəzifəni anlayırmısan, oğlum?

Haydı, silah başına! Üç aya qədər səndən yüz min əsgər istərəm və görəcəyəm. Haydın, övladlarım, düşməndörd gözlə fürsət bəkləyir, bir şey yapmamayacaqlar deyə düşünür. Sənin istiqlalyyətinə qəbul etmək istəmir, sənin paytaxtına göz dikir. Varsınlar qəbul etməsənlər, sən işində ol, silahına sarıl! Yüz min qəhrəman omuz-omuza [çiyin-çiyinə] versin, ötəsi qolaydır. Tanrı uludur.

Varsın, düşünsənlər. İstədikləri kimi düşünsənlər. Yalnız söyləməsənlər. Söylərlər isə tariximizi vərəqlərəm və bir çox göz çıxaracaq barmaqlar bularam. Ta əski zamanlardan başlarım... Miladi-İsadan [İsanın doğumundan] 530 sənə əvvəl sənin vətənin olan Qafqaziyada böyük müharibə və qələbədən sonra kainatın ən böyük qan töküçülərindən məşhur Keyxosrovun

başını kəndi əliylə kəsib, qanla dolu bir qabın içərisinə atıb, “Ömrün olalı qan içməkdən doymadın, şimdi doy” deyən böyük türk qadın qaanlarından [xaqanlarından] Tomris qaanı göstərərəm. Miladdan 310 sənə müqəddəm [əvvəl] məşhur səddi-Çini aşıb Çinin yarısını yedi-istilasına keçirən [ələ keçirən, istila edən] türk Tumas qaanı göstərərəm. Beşinci əsr ortalarında Fransanın içərilərinə, Ren nəhrinə qədər irəliləmiş Balamir və Atilla kimi dünyaca məşhur qaanları göstərərəm.

Qara dənizdən Bəhri-mühiti-kəbirə [Sakit okeana] qədər mümtədd [uzanan] bir imperatorluq təşkil edən Çingiz qaanımızı göstərərəm.

Dünyayı lərzədar edən [lərzəyə salan] Teymur qaanımızı göstərərəm.

Vyana suruna [qala divarlarına] bayrağını rəzk edən [sancan] Süleyman sultanımızı göstərərəm. Soraram onlardan: Nə üçün dünyaya sahib olan türklər, şimdi genə öz mülklərinə malik olmasınlar? Nə üçün şansız, şərəfsiz, tarixsiz, mazisiz [keçmiş olmayan] millətlərin istiqlalıyyətə haqları olsun da, dünyaya ağalığ etmiş nəcib, şanlı, şərəfli, mazili, istiqlalı türk millətinin istiqlalı haqqı olmasın? Başqalarını idarə etməyi, həm də insancasına idarə etməyi bilən türk milləti kimi bir millət dünyada bulunmadığı halda, nə üçün kəndi-kəndini idarə etməkdən mən [qadağan] edirsiniz?

Bax, 14-cü əsr ibtidalarında [əvvəllərində] Rusiyada hökmran olan adil qaanlarımızdan Özbək xanın əmrini dinlə:

“Böyük və bülənd [uca] olqan Allah-taalanın mərhəməti, iradə və qutlu əmri bilən [ilə] mən Özbək, özümün təsərrüfumdə [idarəm altında] olqan cümlə böyük, həm orta, həm kiçik knyazlarqa, cümlə vəzirlər, əmirlər və dəftərçi və basqaq və bazuçu və elçilərgə və hər bir hökm yürəgən tərəflərin xalqlarınqa fərman edəmən: Nəsari [xristian] və qeyrilərinin cümlə ruhaniləri, popları [papaları], rahibləri, kənisələr [kilsələr] və ibadət uranları və işbu kənisədə ibadət uranlarına təxis edilqən mülklər, vəqflər cümləsi xərəcədən və miri [dövlət] işlərinin cümləsindən müafdir [azaddır]. Bularqa heç birəv [heç kim] qol tikizəcə [ə] vuracaq olmasın! Çünki bular Allah üçün hazırlanqanlar. Bular bizgə və biznin ailəmizgə dua qılsınlar. Əgər birəv [kimsə] bularqa təərrüz [hücum] edib bulardan bir nərsə alacaq bolsa, andan üç misli tolatular [alınar]. Əgər birəv bularnı əza [bunlara əziyyət] edəcəc olsa, Allahın qəhri ana bolsun [ona olsun]!”

Yazıldı qoyan [qoyun] yılında, güz fəslindən birinci ayın dördünçü günündə.”

Bu fərmanı bizi türklüyümüz və islamlığımız üçün məhv etmək fikrində olanların gözüne soxar və söylərəm ki, dünyada yaşamaq haqqı, istiqlalıyyət haqqı bizdədir. Çünki insaf bizdə, alimcənablıq bizdə, mərhəmət bizdə, cəsərət bizdədir. Öylə isə nə üçün biz məhv olalım da, siz qalasınız? İştə, təkrar edirəm, övladlarım, Türk Ordusu bizim üçün cənnət qapılarını açmışdır. Oraya

vasil olmaq üçün dəstə-dəstə toplanın. Yüz min, iki yüz min toplanın. Evinizi, köyünüzü, şəhərinizi, paytaxtınızı, Azərbaycanınızı, türk ellərinizi, islam məmləkətlərinizi mühafizət üçün kökslərinizi sipər edin. O vaxt bizim istiqlalyyətimizi tanımayan, tanımasın. Haydı, oğullarım, haydı, silah başına.

N. Y.

1 oktyabr sənə 1918.

TARİXİ GÜN

8 zilhiccətülhəram – 15 eylül [15 sentyabr] bütün türk və islam aləminin ən səadətli, ən şövkətli günlərindən ədd [hesab] olunacağı şübhəsizdir.

Həman gün türk və islam tarixində zərrin [qızıl] bir səhifə işğal edəcəkdir [tutacaqdır].

Həmin gün Bakı süqut etdi.

Bakının süqutu yalnız bir Azərbaycan deyil, bəlkə bütün türk və islam aləmi üçün siyasi və mənəvi nöqteyi-nəzərlərdən ali mövqe açır. Həmçinin əks surətdə [Bakı xilas edilməsə], kürreyi-zəmində [Yer kürəsində] yaşayan bütün türk və islam övladlarına onun matəm-əngiz [yasa boğan] təsiri olacaqdı. Çünki siyasət meydanına sürülən məta – ziqiymət [ziqiyətli] idi, həman məta – türk millətinin namus və şərəfi idi.

Türklük və islamlığın ən mühib [təhlükəli] yağlılarından müstəbid Rusiya dövlətinin xarabazarlığından yaşıl ağac

kimi övci-səmaya [göyün zirvəsinə] qalxan yeni, biri-birinə sarılmış türk milləti dörd bir tərəfdən əsən yellər, fırtınalar qarşısında öz cavan qəddü qamətini əyəcəkmi və ya bu rüzgari-xəsimanədən [düşməncə əsən fırtınadan] sağ və salim çıxacaqdır? İştə, hamının diqqətini cəlb edən məsələ şu idi. Şunu həm dost, həm də düşmən millət [millətlər] diqqətlə dinləyib bəkləyirdi. Kəndi-kəndilərinə buraxılmış türk övladı istedadmi və ya zə'fiyətmə [zəiflik, acizlikmi] göstərəcəkdirlər? Dostlar şunu böyük bir iztirab içində, düşmənlər isə məxfi saxlanıla bilməyən təhqirənə bir xüsumət [düşmənçilik] və ədavətlə bəkləyirlərdi.

Türklük və islamlıq əleyhinə bəslənən ədavət və bədxahlıq o dərəcədə idi ki, düşmənlər hətta kəndi mənafe-lərindən belə vaz keçib, Türk Ordusuna məğlubiyyət dilərlərdi. Halbuki öylə olduqda, bütün Qafqaz qan içində çapalayıb, bütün Qafqaz millətlərinin rahatca güzəranı pamal olub [tapdalanıb] gedərdi.

Lakin biminnetil-Kərim, düşmənlər öz məramlarına yetmədilər, məyus oldular. Türkün qəhrəman oğlanları öz istedadlarını, öz rəşadətlərini, özlərinin yaşamaq üçün ölməyə hazır olmalarını bütün aləmin gözünə çırpdılar. Bununla belə yüz illərcə başqalarının təhti-əsarətində [əsarəti altında] əzilən milyonlarca dindaş və millətdaşlarımız ən böyük ümidlər bəxş etdilər.

Şimdi növbət onlarındır.

C. Dağıstani

YENİ HƏYAT

Yeni həyat təşəkkülü... əfkarınızı büsbütün zəbt etməmişmi? Əvət, hər qafaları dolduran yeni həyat, ən doğrusu istiqbal düşüncələri bizi fəaliyyətə məcbur edir, bütün hökumət müəssisəsini işlədir.

İstiqbal... İştə bir məal [məfhum] ki, xəyala gəldikcə bir müdhiş uyqu kimi mütəfəkkirləri lərzədar və bəzən uzaqlarda görüncə dan ulduzu kimi intizarında olanlara ümidlər bəxş edər. Yəni o qəhrli, qanlı, yas və matəmfəza [matəmi artıran] şey ki, hər xalqımızı xainlər içində buraxmış, ölümlərə sövq etmiş, hətta bir zaman məhvəinə əjdər kimi durmuş bir ifritə!

İstiqbal; bu günü bizlərə pək dadlı, pək həyəcanlı göstərən bir füsunkar! Qafqaziya; müsəlman-türk həpsini kəndinə mail edən bir dilfirib [kənül oxşayan]...

Əlyövm [bu gün] bir ifritə ilə bir dilbəri görən türk milləti əcaba nə düşüncə və nə yapacaqdır?

Atidə [gələcəkdə] məmur [abad] bir idarəyə təsahüb [sahib olmaq] üçün hazırda bir əsasa malik olmaq, mazidə [keçmişdə] bu əsas üçün buraxılmış bir zəmin lazım gəlir. Arxamızda buraxdığımız Moskof və Peterburq inqilabı, Qafqaziyaya əks-əndaz olmuş [Qafqazda əks-səda doğurmuş] Rusiya ixtilali-kəbiri türk millətini nə qədər müstəfiz etdi [türk millətinə nə qədər feyz verdi], ona nələr öyrətdi? Xalqımız şu tarixi günlərə nisbətən kəndi ruhuna müta-

biq [uyğun] nə kimi bir mövqe tutmalı idi? Nə yapdı?

Bunlar kimi hər [sual] təhlilə möhtac olduğundan, biz də beqədri-imkan [imkan daxilində] irəlidə bu xüsusda bəyani-fikir edəcəyiz [fikrimizi söyləyəcəyik]. Şimdilik bunu ərz etmək istəriz, türk xalqı xislətində bir qədər idealizm (məfkurəpərvər), bir az xülyapərəstlik, istiqbala bir az bir anı-təbah [puç bir an kimi] baxmaq adəti var isə də, bizə məktəbi-həyat [həyat məktəbi] ədd [hesab] olunan Rusiya ixtilali-kəbirindən müstəfid olmaq [faydalanmaq] üçün artıq həqiqiyyun [realist] olmalıyız ki, zamanla acı həqiqətlər bizi dağdar etməsin [ürəyimizi dağlamasın].

Rusiya ixtilalı kimi əzəmətli və tarixi bir vəqəə millətimizi bugünkü gün üçün təhi-dəst [əliboş], yorğun və tamami-həyatını bircə ümid ilə keçirən bir fərdə mübəddəl etdi [çevirdi]. Nə məsləkdə olur olsun, Qafqaziya türklərinin bir duzağa [tələyə] düşdüyünü, gərək bolşevizm, gərək menşevizm bizlərin ifnasına [yox olmasına] çalışmaqlıq, “böyük rusluq”, “böyük ermənilik” məfkurəsinin siyasi şuarlar ilə məstur olduğunu [üstünün örtüldüyünü] görən kişilərimiz millətə məlcə [pənah yeri] aramağa başladı.

Bugünkü zəfər və qələbələr türklük aləmində doğmuş bir əməl [arzu] və idealın meydana gətirdiyi bir məhsuldur və bu da müstəqil və nimmüstəqil [yarımmüstəqil] türk və islam ölkələrinin ittifaq və ittihadı olsun fikridir.

Bütün türklük aləmini həmbir-

bədən [vahid bir bədən kimi] təsəvvür edərək isə bunun sağlam və mübarizəyə-həyata qadir olması üçün hər bir üzvü sağlam olmaqla, meydanı-həyata atılmış gənc Azərbaycan Cümhuriyyəti, idarəsini gözəl, əsasını müstəhkəm [möhkəmləndirilmiş] və zəmini[ni] sarsılmaz bir hala gətirməlidir. İştə istiqbalını əmin və dövrü-həyatını hər bir afətdən [fəlakətdən] məhfuz etmək üçün hökumət millətin ruhuna mütabiq [uyğun], idarə əfkari-amməyə [ictimai rəyə] müvafiq olmaqla canlı qüvvələrimizin həpsini mərkəzə toplamaq lazımdır.

Binaileyh [buna görə], başqaların siyasi təzyiqindən qurtarmış millətimizdə asari-intibah [intibah əsərləri] görmək üçün arxada buraxmış olduğumuz qüsuratın [qüsurların] təkrarına imkan verməməklə xalq ruhunda, əfkarında bir təbəddülət oyadaraq kəndi idarəsini millətin kəndisinə sevdirməli ki, ümum millət yeni həyata başladığını görmüş olsun.

Bu gün bizdən fəqət bunu tələb edir.

H. Hamid

TƏBRİK TELEQRAMLARI

Bakının süqutu münasibətilə Azərbaycan Hökumət Rəisi Fətəli xan cənabları naminə İstanbuldan atıdığımız [aşağıdakı] teleqram gəlmişdir:

Paytaxtımızın istirdadından [geri

alınmasından] dolayı təhti-idareyi-alilərində [ali idarənizdə] bulunan Hökumətimizi səmimi təbrik ilə Bakının yeni türk ellərini istixlas [xilas] üçün sarsılmaz bir qələyi-mətin olması ümidiylə bütün arxadaşlarımızla öpüşürüz.

Azərbaycan Heyəti-Mürəxxəsəsi

[Səlahiyyətli Heyəti] naminə:

Rəsulzadə Məhəmməd Əmin

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Oktyabrın birində saat 10-da Tiflisdən general Maqalov ilə bərabər gürcü heyəti gəlmişdir. Eşitdiyimizə görə, bu heyət vətənlərinə gedən gürcülərə mümaniətdə bulunacaqdır [mənə olacaqdır].

– Bakıya alman heyəti-vükəlası [nüməyəndə heyəti] dəxi gəlmişdir.

– Neçə gündür ki, Bakı ilə Gəncə arasında sərnəşin qatarı işləməkdədir. Hər gün səhər saat 10-da bir neçə vaqondan ibarət 21-ci sərnəşin qatarı Bakı mövqifindən [stansiyasından] Gəncəyə yola düşür. Əllərində səyahət və rəqələri olanları vaqonlara buraxırlar.

– Bu axır zamanda nəqliyyat məsələsi Bakı əhəlisini artıq maraqlandırır. Bu məsələnin yaxın vaxtda həll olunmasına ümid çoxdur. İndiki zaman Bakıda paraxod hazırdır. Astraxandan dəxi paraxodlar və şxunlar gözlənilir. Bakıdan aparılmış paraxodlar isə axırda yenə buraya qayıtmağa məcbur olacaqlar.

– Hələlik iskəllərdən yük buraxılmayı. Buna artıq lüzumiyyət olarsa, Sənəət və Ticarət Vəzarətindən [Sənəyə və Ticarət Nazirliyindən] icazə verilər. Yük buraxmaq məsələsinin də bu yaxın zamanda həll olunması gözlənilir. Eşitdiyimizə görə, bu günlərdə yük buraxmaq qanunu əhaliyə elan ediləcəkdir.

– Bakının bazarında ərzaq gündəngünə artmaqdadır. Dükanlar qabağında duran “quyruq” azalır. Mal əti 4 manata, qoyun və dana əti 5 manata, çörək isə 4 manata satılmaqdadır. Gələcək daha da ucuz olacağına ümid çoxdur. Girvənkəsi 3 manat 50 qəpiyə satılan kartof və üzüm bazarda çoxdur. Kələm girvənkəsi 3 manat yarımdır. Bamadur və badımcan 3 manat yarımdan 5 manatadəkdir. Buğdanın putu 140-160 manata satılmaqda, Kubinka və Şamaxı yolunda olan dəyirmanlar üyüdülmənin buğdanın putuna üç girvənkə buğda alırlar. Yağın girvənkəsi tənzül edir: üç gün əqdəm [qabaq] girvənkəsi 30 manata satılır[dı]. Spicənin qiyməti 40 qəpikdən 80 qəpiyə qalxmışdır. Balıq kürüsünün girvənkəsi 3 manatadır.

BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİNİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Qəhrəman Türk Ordusu şəhərimizə daxil olduqdan sonra şəhərimizin həyati-ictimaisi əski halını kəsb etməyə

başladı. Lakin bəzi cəhətlər vardır ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzərini oraya cəlb edirik. Şəhərimizin bəzi hissələri var ki, oranın küçələri fəvqəladə nətəmiz və üfunətlidir. Hətta şəhərin mərkəzi soqaqlarında da bəzi xanə sahibləri və yaxud oda kirayəçiləri qeyb etdiklərindən naşi soyaq və həyətləri öylə üfunət nəşr edirlər ki, qarşısından keçmək namümkündür. O cümlədən şəhərin müsəlman hissələrinin soyaqları artıq nətəmizdir. Bu cümləyi gərək İdareyi-Bələdiyyə və gərək İdareyi-Zəbtədiyyə [şəhərdə asayışı təmin edən idarə] ciddən nəzəri-etibara alıb da hələlikdə Bələdiyyə tərəfindən bütün soyaqlar təmizlənmək mümkün olmazsa, laəqəl [heç olmazsa] ev sahibləri və ev komitələri məcbur edilsinlər ki, həyətlər, soyaqlar təmizlənilib hər yerdə hişzühə [yə] [gigiyənaya] müvafiq olsun.

Bərəkət versin ki, İslam Ordusu qədəmi-mübarəklərini şəhərimizə basarbasmaz həyat get-gedə ucuzlaşmaqdadır. Bir gün irəli mühasirə edilmiş Bakıda çörək 20 manata bulunduğu halda, 4 manata satılır. Burası pək eyi və Bakı əhalisi üçün səadətli bir haldır. Lakin şəhərin bazarlarında gözə çarpan bir vəziyyət var ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzərini oraya cəlb edirik. Hökumət tərəfindən fiatları müəyyən edilmiş əşyadan qeyri, fiatları dükançıların keyfəmayəşalarına [keflərinə] qalmış ləvazimat gün-gündən bahalaşmaqdadır. İstehkarlar [inhisarçılar], dükançılar öylə bir hirs [acgözlük] ilə bu şeylərin fiatlarını artırirlər ki, onun

mafövqünü [yuxarisını] demək mühaldir [qeyri-mümkündür].

İpişkə, sabun, əncir, üzüm, qarpız, yağ, pənim, süd, yumurta, qatıq, saman, arpa və bu kimi ərzağın qiymətini öylə artırır ki, əhali çörək və ətdə gördükləri ucuzluğu bu şeylərin bahalaşmasıyla unudurlar.

Şükürlər olsun, bütün kəndlərin, qəsəbələrin yolları açıq, ətraf və əknafdan [kənar yerlərdən] gələn araba və sair əşyayi-nəqliyyə tamamilə bilaxofü mümaniət [qorxusuz və maneəsiz] şəhərə gəldikləri halda, bu şeylərin qiyməti bir dərəcədə durur. Böylə bir qeyri-təbii əhvalın ən baş səbəbi dükançılardır ki, onların hirs və tamahlarına qarşı gərək bir ciddi tədbir ittixaz edilsin [tədbir görülsün]. Yəqinimdir ki, bir neçə nəfər dükançılar şədid [şiddətli] cəzalara giriftar edilərsə, bu namülayimlik də rəf edilər [bu qüsurlar da aradan qaldırılır].

Bə'd [sonra], şəhərin həyati-ümumiyyəsi onun ticarət və sənayesi ilə rabitəlidir. Hərgah şəhərin ticarət və sənayesi adi qayda üzrə bərqərar olmazsa, o zaman həyati-ümumiyyə də adi hala gəlməz. Şəhərdə xüsusən bir çox mərkəzi soqaqlarda mağazalar, ticarətxanalar tabəhal [indiyə kimi] qapanmış qalır. Tarqovı, Romanovski soqaqlar ticarət mənbəyidirlər. Buralarda mağazalar tamamən qapalıdır. Bir çoxlarının sahibləri şəhərdə yaşayıb, hər gün öz mağazalarının qarşılarında durub da lakin mağazalarını açıb ticarətə girişməyirlər. Bu iş bir cəhətcə lo-

kaut (tətili-ümumi) rəngini almış kimi görünür. Sabiqdə müəyyən erməni daşnak və bolşeviklər əsrində bəzi sahibləri qətl edilmiş və dükanları talan müsəlmanlar da var idi ki, bazarda dükanları qapalı qalmış idi. Ancaq daşnak ermənilər dərhal gəlib dükanların qıfıllarını sındıraraq dükanlara sahib oldular. Və bu minval üzrə tətilləri təhti-məsuliyyəyə [məsuliyyət altına] alırdılar. Bu misalı göstərməklə mən daşnak və bolşevik üsulu tərəfdarı olduğumu demək istəmirəm. Bu namülayimliyi rəf etmək üçün Bələdiyyə İdarəsinə təklif edərdim qərardadi-məcburi ilə bütün mağaza, dükan və sair ticarətxana sahiblərini işə salsınlar. Bir həftə ərzində öz mağaza və dükanlarını təmir edib də ticarətlərinə şüru etsinlər [başlasınlar]. Əks surətdə sahiblərini təhti-məsuliyyəyə alsınlar.

Məhəmməd Sadiq

TEATRO VƏ MUSİQİ

Neçə aylardan bəri qapanmış müsəlman teatrosu qəhrəman Türk Ordusunun vürudu [gəlişi] sayəsində şimdiki yenə yavaş-yavaş açılmağa qədəm qoymuşdur.

Sabah, cümə günü “Mikado” (Malakan bağının yanında) teatrosunda Hacıbəyov Bəradərləri truppası tərəfindən məşhur operetta “Arşın mal alan”, şənbə günü “O olmasın bu ol-

sun” və bazar günü isə yenə “Arşın mal alan” mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. İştirak edənlər Üzeyir bəyin əski artist və artiskalarıdır. Böyük şərq və Avropa simfonik musiqi dəstəsi Müslüm bəyin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olacaqdır.

Biletlər “Mikado” teatronun kassasında satılmaqdadır.

İxtar [xəbərdarlıq]: Birinci cərgə sandalyalıları əziz qonaqlarımız olan türk zabitanına və hökumət məmurlarına həsr edildiyinə görə, həmin cərgə biletləri satılmayacaqdır.

BAKİ MƏSƏLƏSİNƏ DAİR MÜLAQAT [MÜSAHİBƏ]

Bakı alınmamışdan əqdəm [əvvəl] bizim bədxahlarımız tərəfindən Bakı[nı] Azərbaycandan ayırmaq üçün cürbəcür vəsilələr, dürlü-dürlü hilələr aranır.

Bu xüsusda Tiflis “məhafili” [dairələri] ən ciddi iqdamatda [təşəbbüslərdə] bulunurdu. Həmin “məhafildən” Bakı Azərbaycanın olmayıb, “sərbəst” şəhər (volni qorod) olsun şüarı dəxi çıxmış idi. Həmin şüar[a] Tiflis saxta sosialist vərəqələri və erməni qəzetələri rəvnəq verib, Avropa siyasi məhafilinə diqqətlərini Bakı məsələsinə cəlb etmək iddiasında bulunurlardı.

Həmin məsələ xüsusunda İstanbulda nəşr edilən “Tərcümani-həqiqət” qəzetəsi, mühərrirlərindən birini

İstanbulda Azərbaycan Heyəti-Mürəxəssəsi rəisi Məhəmməd Əmin Rəsulzadə əfəndilərinin nəzdinə göndərüb, bəyanat istəmişdir.

Bakı alınmış isə də, Məhəmməd Əmin cənablarının bəyanatının əhəmiyyəti itməmiş. Buna görə onun bəyanatını burada dərc edirik.

Məhəmməd Əmin bəy demişdir:

Bolşeviklərlə Azərbaycanlılar arasında axıdılan qan yalnız Azərbaycan məqsədinin hüsulunu [əldə edilməsini] təmin etmək şərti ilə dayandırıla bilər. Bunu biz səmimi-qəlblə arzu edərik, çünki məqsədimiz qan axıtmaq deyil, Bakıya malik olmaqdır. Çünki əfəndim, Bakı Azərbaycanın, Azərbaycan da Bakınıdır. Bakını Azərbaycandan ayırmaq istəyən kim olarsa, Azərbaycanın həyatına qəsd etmişdir. Bakısız Azərbaycan təsəvvür olunammaz. Bakı tarixən də, halən də [indi də] bir türk şəhəri və müsəlman bəldəsidir. İstiqbalda [gələcəkdə] öylə olaraq Azərbaycanın paytaxtı[nı] təşkil edəcəkdir. Azərbaycan ismi belə ehtimal ki, Bakının petrol ocaqlarından əvvəl dünyanın uzaq guşələrindən kəndisinə zairlər [zəvvarlar] cəlb edən, daim yanar təbii atəşlərindən alınmışdır. Azərbaycan bugünkü milli və mədəni işiğini dəxi Bakıdan alır. Burası Qafqaziya islamlarının mərkəzi-irfanıdır. Azərbaycanın qabiliyyəti-həyatıyyəsini təmin edən varidati-mühümmə buradan hasil olur. Burası məmləkətimizin yeganə limanıdır. Bakı Azərbaycanın qapısıdır. Bütün aləmin iştaha-

sını cəlb edən petroлу olmadığı zamanlar belə, Bakı Şimali Azərbaycan-dan ötrü əhəmiyyəti-ticariyyəyə malik mühüm bir nöqtə təşkil edirdi. İndi dəxi o əhəmiyyəti haizdir [İndi də o əhəmiyyətə malikdir]. Bunların həpsinə bərabər, Bakı, əksəriyyəti-nüfus [əhəli-sinin əksəriyyəti] etibarilə müsəlman-dır. Bakıda mövcud bulunan ərazinin, əmlak, əqar [gəlir gətirən mülk] və mü-səqqəfatın [vəqf edilmiş ərazi və bina-ların] qismi-küllisi [böyük bir qismi] mü-səlmanlardır.

Ətrafında bulunan köylər tamamilə müsəlman köyləridir, Azəri türkləridir. Xülasə, Türkiyə üçün İstanbul, Almaniya üçün Berlin, Rusiya üçün Moskva nə isə, Azərbaycan üçün də Bakı on-dan artıq olmasa da, odur. Bu o qədər aydın bir məsələdir ki, bunu məsələ olaraq ortaya qoymaq həqiqətən də mövcubi-heyrətdir [hey-rət doğurur]. Ba-ki bolşeviklərinin, rus imperialistləri-nin Qafqaziyadakı yardağçılarının [əlaltılarının] bu fikirdə olduqlarını, Azərbaycanlıların haqlarını inkar üçün bu şəkli iltizam etdiklərini [seçdiklərini] bilirdik. Əksəriyyəti kimlərdən ibarət olduğu məlum bulunan Bakı bolşeviklərinin ingilislər tərəfindən dəxi müzahirət [kömək] görərək bu yolda təhrikatda [təhriklərdə] bulundurlarını duymuşduq. Fəqət Almaniya dövləti-fəximəsinin [əzəmətli Almaniya dövlə-tinin] bu fikrə zəhir [köməkçi] və məhmi [himayəçi] olacağını qətiyyəən kəsdi-rəmməzdik [ağlımıza gətirə bilməzdik]. Tiflis qəzetəsindən nəql etmiş oldu-

ğunuz xəbərdə mütləqə bir yanlışlıq olacaqdır. Şübhəsiz ki, Bakı petrol-larının aləmşümul bir əhəmiyyəti vardır, əlbəttə ki, bu petrol məsələsi rusları da, Qafqaziyadakı məktəbləri də, Türkiyə ilə müttəfiqlərini də əla-qədar edir.

Madam ki, Bakı ilə əlaqə petrola bağlı bir əlaqədir, demək ki, iqtisadi və ticari məsələ qarşısında bulunuruz. Bəhri-Xəzər kənarında bulunan Azər-baycan, petroлу su yerində işlədəcək deyildir. Petrol Azərbaycanın ən böyük ixracatını təşkil edir. Şübhəsizdir ki, Azərbaycan əcnəbi sərmayəsindən is-tifadə edəcəkdir və bu sərmayənin Bakı ərsəsində [ərazisində] tətbiqini dəxi hər dürlü vasitələrlə təshil [asanlaşdır-mağa] və təminə çalışacaqdır. Petrolun əhəmiyyəti-beynəlmiləliyyəsindən [beynəlmiləl əhəmiyyətindən] istifadə üçün Azərbaycan Hökuməti ilə an-laşmaq və bağlaşmaq mümkün ikən, qafayı bədənədən ayıracaq qədər qanlı tədabirə [tədbirlərə] əcəba nədən ehti-yac görülsün? İştə, bunun üçün bu eti-qaddayam ki, Tiflis qəzetələri ilə nəşr olunan şayiə qərinə-həqiqət [həqiqətə yaxın] olmasa gərək. Çünki düşünü-rəm, sərbəst bir şəhər elan etmək su-rətilə təmini təsəvvür olunan fəvaidi-müştərəkə [ortaq mənfəətlər] Azər-baycan hakimiyyəti təhtində [altında] dəxi təmin edildikdən sonra, Almaniya dip-lomasisi əcəba nə üçün Azər-baycan[ın] həyatı-milliyə və mənafeyi-həyatlarına səbəbsiz bir surətdə qəsd etsin?!

**OSMANLI VƏ ERMƏNİSTAN
MÜNASİBATINA
[MÜNASİBƏTLƏRİNƏ]
DAİR**

Bakıdan Aleksandropola gedən Türkiyə Şərq Cəbhəsi komandanı Xəlil paşa Tiflisdə dayanıb eylülün (sentyabrın) 20-də Ermənistan Cümhuriyyətinin siyasi nümayəndəsi Camalyan ilə görüşmüşdür.

İki saat davam edən söhbət əsnasında Türkiyə ilə Ermənistan əlaqəsinin intizama düşməsi məsələləri danışılmışdır. Bunlardan ən mühümü qaçqınların qaytarılması, dəmiryollarının intizama düşməsi və Batum şərtnaməsi mövcibincə Ermənistana verilmiş yerlərin boşaldılması məsələləri olmuşdur.

Xəlil paşanın dediyinə görə, qaçqınların qaytarılması üçün İstanbula teleqraf çəkib, erməni qaçqınlarının ona mütəəlliq [bağlı] məhəllərə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Dəmiryollarını intizama salmaq üçün Xəlil paşanın təşəbbüsü ilə beynəlmilləl bir heyət düzəlmişdir. Bu heyət dəmiryolu məsələsi ilə mərbut [əlaqədar] olan qeyri-siyasi məsələlər həllinədək işə şüru etməyəcəkdir [başlamayacaqdır].

Türkiyə tərəfindən işğal olunan erməni məhəllərinin boşaldılması məsələsinə gəldikdə, Xəlil paşa demişdir ki, bu barədə lazımi tədbirlər görülüb, bu yaxında bu məsələnin həllinə ümid çoxdur.

**TÜRKİYƏDƏKİ
ERMƏNİ QƏZETƏLƏRİ
NƏ SÖYLƏYİRLƏR?**

“Hayrenik” qəzetəsi məhəlli-axərə [başqa yerlərə] nəql edilmiş olan ermənilərin yenə kəndi məmləkətlərinə övdət etdirilməsi [qaytarılması] haqqında hökumətə verilən qərarın bilümm erməni vətəndaşlarımızı fövqəladə məmnun və məsur [şad] etdiyindən və onların səltənəti-Osmaniyyəyə qarşı [hissi-]sədaqətəkarənə və minnətdaranələrini bir qat daha təqviyyə [qüvvətləndirməyə] vəsilə təşkil edəcəyindən bəhslə, bərvəchizir [aşağıdakı kimi] bəyani-mütaliə edir [fikir bildirir]:

“Əvvəl axir yazdığımız vəchə [səbəblər] üzərinə Türkiyənin İttifaqi-Mürəbbeni [Dördlü İttifaqı] təşkil edən zümreyi-düvəliyyə miyanında [dövlətlər zümresi arasında] nə dərəcə qüvvətli bir amil olduğu və ittixaz etdiyi mələki-hərəketin səfəhati-hərbiyyə üzərinə qeyri-müntəzər təbədüllər vüqa gətirməkdə bulunduğu [seçdiyi hərəkət tərzinin müharibənin gedişatında gözlənilməz dəyişikliklər meydana gətirdiyi] müşahidə edilməkdədir. Hökuməti-Osmaniyyənin Qafqaziya Erməni Cümhuriyyəti ilə münasəbatındakı təzi-səmiyyə, kəndi xeyirxahlığını bir ayinədə olduğu kimi təcəlli etdirmiş və Türkiyənin xeyirxahlığından şübhə edənlərin cəhalətini nəzərlərdə isbat etmişdir. Yeni təşəkkül edən Erməni Hökuməti ilə yalnız irq, lisan və məzhəb etibarilə mərbut [əlaqəli], fəqət təbəyyə

[təbəəlik] və siyasət və sancaq etibarilə xalis-müxlis Osmanlı olan və hərəkəti-hərbiyyə dolayısıyla başqa məhəllərə nəql edilmiş bulunan ermənilərə qarşı ibraz olunan [göstərilən] bu ulüvvi-cə-nab [alicənablıq] Türkiyənin həyatı-əh-raranəyə [azad həyata] pək ziyadə müs-təid [qabiliyyətli] bulunduğuun bir zə-mani-cədidini [yeni bir zəmanətini] təş-kil etmişdir. Qafqaziya Erməni Cümhu-riyyətinin şəhərimizdə bulunan Hey-əti-Mürəxxəsəsi əzası [Səlahiyyətli Hey-ətinin üzvü] aqılanə, səmimanə Türkiyə-yə qarşı qayət mühibbanə [dostcasına] bir politika təqib və bu politikanı kəndi hökuməti-cədidələrinin [yeni hökumət-lərinin] intizamına və Qafqaziya erməni ünsürünün tərəqqisinə yeganə kafil [zamin] ədd etdiklərindən [saydıqların-dan] məhafili-hökumət [hökumət çevrə-ləri] üzərin[d]ə getdikcə fəvqəladə bir hissi-təsir hasil etmişlərdir.”

HİNDİSTANDA MUXTARIYYƏT HƏRƏKƏTLƏRİ

Hindistan muxtariyyəti lehindəki hərəkəti-əfkarı [fikir hərəkətini] təskin üçün Hindistan naziri Lord Monteqyo tərəfindən ittixaz edilən [görülən] təd-birlərə rəğmən, [hərəkət] gündən-günə tövsi [genişlənməkdə] və şiddətli bir mahiyyət iktisab etməkdədir [qa-zanmaqdadır]. Nümayişçilərin bir icti-masında [yığıncığında] bu hərəkət rü-ə-sasından [başçılarından] Tilak, hökumə-

tin “hindlilərin mətalibini [istəklərini] təvəccöhlə [rəğbət göstərərək] tədqiq edəcəyi” haqqındakı sözlərinə, hind muxtariyyəti tərəfdarlarının “hökumə-tin mətalibini təvəccöhlə tədqiq ed-əcəkləri” surətində bir cavab vermək lazım gəldiyini söyləmişdir.

Hind muxtariyyətinin böyük propa-qandaçılarından Anni Bezant, hökumə-tin muxtariyyət hərəkəti mürəxxəsə-lərinə [nümayəndələrinə] pasport ver-məkdən istinkaf [imtina] etməsinin səbəbi-yeganəsi [yeganə səbəbi], ingilis bürokrasi tərəfindən Hindistanda iqə [icra] edilən cinayətləri Amerikanın və digər cahən millətlərinin nəzərindən saxlamaq arzusundan münbəis bulun-duğunu [irəli gəldiyini] söyləmişdir. An-ni Bezantın keçən sənə tövqif [həbs] edilmiş olduğu həziranın [iyunun] on səkkizinci günü bütün Hindistanda bir “yövmi-muxtariyyət” [muxtariyyət gü-nü] olaraq təs’id [qeyd] edilməkdədir. Bu münasibətlə Mədrəsdə vüqu bulan mərasimə hind xadimlərindən Somari-naniya rəyasət etmişdir. Mərqumun [adı çəkilən şəxsin] Vilsona göndərdiyi məktub ingilis Parlamentosunda bir çox istizaha [sorguya] səbəbiyyət vermişdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Rumıniya nefti və almanlar

Kil Darülfünunu [Universiteti] mü-dərrislərindən [müəllimlərindən] dok-tor Man, Rumıniya nefti haqqında icra

etdiyi tədqiqat nəticəsini nəşr etmişdir. Müdərris Rumıniyanın ən böyük sərvətini təşkil edən neft mənbələrinin almanlar tərəfindən təmir edilərək kamali-müvəffəqiyyətlə işlədilməyə başladığını təbşir etməkdədir [müjdələməkdədir]. Rumıniyanın Müttəfiqlər tərəfindən istilasına əsnasında neft mənbələrini işlədən Rumıniya komissiyonu ingilislərin təzyiqi ilə neft mənbələrini təxrib etmişdi. Bu təxribat üzərinə ingilislər mənbələrin sənəlcə işlədiləmməyəcək bir vəziyyətə gəldiyinə qane olaraq mütəsəlli olurlardı [təsəlli tapırdılar].

Halbuki Məmaliki-müstəvliyyə ümuri-iqtisadiyyə [Müstəmləkələrin iqtisadi işləri üzrə] Alman Komandanlığı 1916-dan bəri atıl [istifadəsiz] qalan mənbələri təmir etmək və işlətmək üçün 1918-də mütəxəssis alman işçilərindən mütəşəkkil bir xüsusi təşkilat yarpaq və rumın üsərasıyla [əsirləriylə] əmələsindən [fəhlələrindən] istixdam edərək [işə götürərək] mənbələri yənidən təmir etməyə müvəffəq olmuşdur. Əlyövm [hal-hazırda] mənbələr hər gün müntəzəmənlə işləyərək ixracatda bulunmaqda və ixracat miqdarı gündən-günə artmaqdadır. Bu surətlə indi mənbələrdən 1915 sənəsində rumınların aldığı miqdarın yüzdə 75-i qədər neft istehsal edilməkdədir.

ELAN

Səbiqdə Gəncədə rus dilində nəşr olunan “Azərbaycan” qəzetəsi şənbə günündən etibarən Bakıda nəşr olunmağa başlayacaqdır.

Ünvan: Bakı, Kolyubakinski küçədə, “Azərbaycan” idarəsi.

Tək nüsxəsi 60 qəpikdir.

Heyəti-təhiriryyə

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hökumət qərarı

səh. 44. “a) Yerli üçün bir lota ağırlığına qədər...”: “lota” yaxud “lot” təxminən 12,8 qrama bərabər kütlə vahidi.

səh. 45. “a) Vəzn vergisi hər 30 qran...”: “qran” köhnəlmiş kütlə vahidi olub, müxtəlif ölkələrdə bir-birindən fərqli dəyərlərə malik idi. Keçmiş Rusiya İmperiyası ərazisində 1 qran 62,2 milliqrama bərabər idi.

45. 77 nömrəli Hökumət qərarının 10-cu maddəsi qəzetdə buraxılmışdır. Qəzetin rus dilində çap olunan versiyasında eyni qərarın 9 və 10-cu maddələri aşağıdakı şəkildədir:

“9) Posta ilə göndərilmiş şeyin alındığına dair məlumatın verilməsi üçün məxsusi vergi sair şəhərlərə – 1 manatdır və yerli üçün – 50 qəpikdir.

10) Posta ilə göndərilmiş şeyin məlumatı üçün məxsusi vergi sair şəhərlərə – 1 manatdır və yerli üçün – 50 qəpikdir.”

Azərbaycan gənclərinə

səh. 48. “Fateh”: Osmanlı sultanı II Mehmed nəzərdə tutulur.

“Yavuz”: Osmanlı sultanı I Səlim nəzərdə tutulur.

səh. 48-49. “...məşhur Keyxosrovun başını kəndi əliylə kəsib, qanla dolu bir qabın içərisinə atıb, ‘Ömrün olalı qan içməkdən doymadın, şimdiki döy’ deyən böyük türk qadın qaanlarından Tomris qaanı...”: Burada müəllif adları qarışdırmışdır. E. ə. 530-cu ildə Massaget hökmdarı Tomris tərəfindən məğlub edilən və başı kəsilən Əhəmənilər İmperiyasının hökmdarı II Kir olmalıdır.

səh. 49. “Tumas qaan”: güman ki, e. ə. 220-209-cu illərdə Hun hökmdarı olan və

“Tuman”, “Toman” kimi adlarla da tanınan Teoman nəzərdə tutulur.

“Ren nəhri”: qəzetdə səhvən “Ren şəhri” kimi getmişdir.

“Balamir və Atilla”: Hun hökmdarları olan Balamir IV əsrdə, Atilla isə V əsrdə yaşamışdır.

“Süleyman Sultan”: Osmanlı sultanı I Süleyman (Qanuni) nəzərdə tutulur.

səh. 50. “N. Y.”: bu imza Nəsim bəy Yusifbəyliyə məxsusdur.

Tarixi gün

səh. 50. “Dostlar şunu böyük bir iztirab içində, düşmənlər isə məxfi saxlanıla bilməyən təhqirənə bir xüsumət [düşməncilik] və ədavətlə bəkləyirdi.”: qəzetdə “ədavətlə” yerinə səhvən “ədalətlə” getmişdir.

“C. Dağıstani”: “Azərbaycan” qəzetində bu imza Ceyhun Hacıbəyliyə məxsusdur.

Yeni həyat

səh. 51. “...Moskof və Peterburq inqilabı...”: “Moskof inqilabı” deyərəkən müəllif güman ki, Rusiyada 1905-ci il inqilabının kulminasiyasını təşkil edən və Moskva şəhərində meydana gələn Dekabr üsyanını, “Peterburq inqilabı” deyərəkən də 1917-ci il hadisələrini nəzərdə tutur.

“Rus ixtilali-kəbiri”: “Böyük rus inqilabı”, Rusiyada 1917-ci il inqilabı nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri

səh. 52. “Şxun” (yaxud “şxuna”): ən az iki dorlu, yelkənli gəmi.

Bakı məsələsinə dair mülaqat

səh. 56. “Şübhəsiz ki, Bakı petrollarının aləmşümül bir əhəmiyyəti vardır, əlbəttə

ki, bu petrol məsələsi rusları da, Qafqaziyadakı məktəbləri də, Türkiyə ilə münasibətləri də əlaqədar edir.”: “məktəbləri” yerinə güman ki, başqa bir söz (məsələn “millətləri”) olmalıydı; qəzətdə belə getmişdir.

**Osmanlı və Ermənistan
münasibətinə dair**

səh. 57. “Batum şərtnaməsi”: Batum konfransının yekun şərtləri nəzərdə tutulur.

Cümə, 4 oktyabr 1918-ci il, nömrə 6

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. 27 zilhicə 1336. 4 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq idadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəməzdə iştirak etmək üçün müqəddir qələm sahiblərindən lazımı əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir.

Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur.

Tiflis ilə xüsusi telefon müxabəramiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xəbərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Kəğız bahası [qiyməti] və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibəti ilə, şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə;

1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə;

1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres:

Bakı, Kolyubakinskaya küçədə (Parapet) “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Баку, Колубакинская, контора газеты “Азербайджань”.

MÜSƏLMAN TEATROSU

Bu gün cümə günü “Mikado” teatrosunda (Malakan bağının müqabilində) Hacıbəyov Bəradərləri teatro dəstəsi tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:

“Arşın mal alan”

Operetta, 4 pərdədə.

Əsəri-Üzeyir bəy Hacıbəyov.

İştirak edənlər: Mahru, Münəvvər, Nina xanımlar. Ələkbər Hüseynzadə, Qəmərinski, Anatollu və qeyrilər.

Soltan bəyin rolunu Ələkbər Hüseynzadə ifa edəcəkdir.

Böyük musiqi dəstəsi Müslüm bəyin təhti-idarəsində [idarəsi altında].

Tamaşa saat 5-də başlanacaqdır. Biletlər “Mikado” teatrosunda satılmaqdadır.

Biletlər türk zabitanına 75 faizlə satılacaq və əsgərə təxsis [edilmiş] mövqelər də məccanən [pulsuz] olacaqdır.

İxtar [xəbərdarlıq]: Birinci cərgə sandalyaları əziz qonaqlarımız olan türk zabitanına və hökumət məmurlarına həsr etdiyimizə görə, həman cərgə biletləri satılmayacaqdır.

Şənbə günü həman teatroda Üzeyir bəyin

“O olmasın bu olsun”

nam gülməli əsəri mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Yekşənbə günü də yenə:

“Arşın mal alan”

Sabiqdə Gəncədə rus dilində nəşr olunan “Azərbaycan” qəzetəsi sənbə günündən etibarən Bakıda nəşr olunmağa başlayacaqdır.

Ünvan: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə, “Azərbaycan” idarəsi.

Tək nüsxəsi 60 qəpikdir.

BAKİ ŞƏHƏRİ VƏ ƏTRAFI ƏHALİSİNƏ ELANI-RƏSMİ

1 – Bəzi başıpozuq əşqiya [quldurlar] və əşərranın [yaramazların] əğrazi-xüsusiyyətləri [şəxsi məqsədləri] uğrunda kəndi-kəndilərinə məmur süsü verərək, gecə və ya gündüzləri bəzi erməni ailələrinə bilmüraciə filan və ya filan adamın polis müfəttişi və ya qradanaçalnik tərəfindən tələb edildiyindən bəhslə, kəndilərini götürdükləri və ya götürmək istədikləri xəbər alınmışdır.

2 – Əhali ümumən bilməlidir ki, hökumətə kəndilərinə lüzum görülən hər hansı adamı gecə aramaya lüzum yoxdur; hökumət istədiyi təftişatı gündüz yapar. Binaileyh, gecə bu yolda müraciət vüquunda ilk tədbir olmaq üzrə hadisəni dərhal ən yaxın polis mərkəzinə xəbər verməli və gündüzləri 25-80 nömrəli, gecələri nisfülleyldən [gecə yarısından] sonra üçün 44-66 polis müfəttişliyinə telefon etməlidir.

3 – Polis vəzaifinin [vəzifələrinin] başıpozuqlarla əlaqəsi olmadığından, hüviyyət [şəxsiyyətini] və sifəti-rəsmiyyəsinə [rəsmi kimliyini] uniformasıyla olmazsa belə, övraqi-rəsmiyyəsiylə [rəs-

mi sənədləri ilə] isbat edəmməyən heç bir kimsəyə əhali etibar və təbəiyyət [təbəcilik] etməməli və vüquunda [baş verdikdə] bərvəchiməruz [deyildiyi şəkildə] polisə ixbari-keyfiyyət olunmalıdır [hadisə xəbər verilməlidir].

4 – Tərəfimizdən şiddətlə təqib edilməkdə olduqlarından er və ya gec yaxalanacaq bu misilli əşxası [bu kimi şəxsləri] bilənlərin lütfən müfəttişliyə ixbar etməsi və bilib də səlaməti-ümmiyyə əleyhində bunları kətm edənlərin [gizlədənlərin] faili-müştərək ədd edilərək [cinayət ortağı hesab edilərək] ən şədidd [şiddətli] cəzaya məruz qalacaqları əhəmiyyətlə elan olunur.

2/10/34

*Azərbaycan Polis müfəttiş-
ümumisi Bahaəddin*

DAXİLİYYƏ NƏZARƏTİNDƏN ƏMR

Nömrə 2

Bu gündən etibarən, avtomobil, at və arabalardan istifadə edə bilmək üçün hökumət dairələrindən vəsiqə almaq lazım gəlməyir. Fəqət bu əşya sahibləri ancaq Bələdiyyə İdarəsindən icab edəcək şəhadətnamə almaları vacibdir.

Nömrə 3

Bütün Qafqaziyada, xüsusilə Azərbaycanda hökmfərma olmuş ixtilal günlərində dəmiryolları əşyasının bir çox qismi dəmiryolları mənatiqinə [məntə-

qələrinə] yaxın bulunan köylər əhalisi tərəfindən qarət edilmişdir.

Fəqət məvaddi-məzkurə [bu əşyalar] bunlar tərəfindən lazım olan məhəllində istemal [istifadə] edilməyərək, bütüm başqa cəhətlərə sərf edilmişdir.

Binaileyh [ona görə] əhalinin izanına [anlayışına] müraciətlə, hər fərdin, keçirməkdə olduğumuz zamanın əhəmiyyətini nəzər-diqqətə almağa məcbur olduğunu dərxatir edərək [yada salaraq], dəmiryollarına aid hər bir maddənin iadəsi [qaytarılması] fəqət məsqətirə'simiz [doğma vətənimiz] olan Azərbaycanın dəmiryolları işlərini layiq olduğu dərəcəyə yüksəltəcəyindən, bu əmrin nəşr və elanı günündən etibarən bir ay müddətində dəmiryollarına yaxın nöqtədə bulunan stasyon naçalniklərinə yaxud polis məmurlarına verilmələrini təklif edirəm.

Yuxarıda göstərilən müddətin axırında hər kimin nəzdində dəmiryollarına aid əmvaldan [mallardan] zühur edərsə, bu əmrə müxalifət etmiş olan müttəhimlər qəvanini-hərbiyyənin [hərbi qanunların] bütüm şiddəti ilə cəzasına düşər olacaqlardır.

*Daxiliyyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

HÖKUMƏT QƏRARDADLARI

97 – Bəzi şəxslər ki, buğdanı və qeyri ərzaq şeylərin qəndə və qeyri zəruriyyəyə mübadilə etmək üçün icazə tə-

ləbindədirlər, bu xüsusda onların beş min manat girov qoymaları icbaridir. Məzkur icazənamənin verildiyi zamanda ifasını öhdəsinə götürən şey üçün iki həftəlik vədə təyin edilir. Bu vədə müddətində öhdəsinə götürən icazəni ifa etməz isə məzkur girov qoyduğu məbləğ xəzinə mənfəətinə keçir.

98 – Əmlak və Ziraət nazirin[in] binagüzarlığına binaən [sərəncamı əsasında] Muğan çölünün aşağı kanalının baş arx bəndinin təmiri və məzkur [bu] kanalın yuxarıki hissəsində də sulamaq üçün arx qayıрмаq üçün iyirmi altı min beş yüz manat 75 qəpik kredit açılısın.

25 iyul 1918-dən

99 – Almaniya İmperatorluğunun Qafqazda mövcud Heyəti-mürəxxəsəsi [Səlahiyyətli heyəti] nəzdində bulunan İqtisad cəmiyyətinin nümayəndəsinə, məzkur [bu] dövlət tərəfindən Arzumanovdan Gəncədə mövcud zavodundakı xam və məcmu [yığılmış] pambığın aparılmasına müsaidə edir.

100 – Qafqazdakı Alman imperator Heyəti-mürəxxəsəsi nümayəndəsinə Almaniya Hökuməti aldığı və Gəncədə Arzumanov zavodunda saxlanılan pambığı, nə qədər olmuş olsa, aparmağa izin verilir.

Hökumət İşlərinin müdiri: R. Xoyski

26 iyul 1918-ci il

101 – Alman xəstə və yaralı əsgərləri üçün min vedrə şərab, on put un, on dörd girvənkə də kürü gömrüksüz aparmağa izin verilir.

27 iyul 1918-ci il

102 – Ağdaş Milli Komitəsinin əşyalarını təhvil almaq üçün bir komisiya təşkil Daxiliyyə, Maliyyə və Ərzaq nazirlərinə mühəvvəl edilir [tapşırılır].

103 – Ərzaq nazirinə izin verilir ki, öz dəftərxanasında katibə bir müavin, dəftərxana məmuruna bir müavin və bir də bir qeyri dəftərxana məmuru təyin etsin.

104 – a) Konyakın bir qradusuna 40 qəpik aksiz qoyulur.

b) Və onun Azərbaycan məmləkətindən aparılmasına izin verilir.

105 – Ərzaq və Maliyyə nazirləri tərəfindən sirkəyə gömrük xərci qoyduqdan sonra onu qeyri yerlərə aparmağa izin verilir.

106 – Daxiliyyə nazirinə yüz iyirmi beş min rublə buraxılır. Həmin məbləğdən köçəriləri mühafizə etmək və uyezd[d]ə sakitlik bərpa etmək üçün Şuşa Milli Komitəsinə verilsin. Həmin binagüzarlığa binaən [sərəncama əsasən] əlli min manat da Zəngəzur komandanına verilir. Verilən məbləğ məzkur uyezdlər divanxanalarının 1918-ci ilin iyul, iyul və avqust aylarının hesabına daxil olur.

107 – Hökumət xəzinəsindən zirai xəzinələrə [kənd təsərrüfatı banklarına] əlli min manat buraxılması Maliyyə nazirinə mühəvvəl edilir [tapşırılır] ki, zirai xəzinələrdən maaş alan məmurların məvacibləri verilsin.

108 – Mərkəz Posta və Teleqrafxana idarə edilməsi üçün lazımı şeylər mühəyyə [tədarük] etməyə Posta və

Teleqraf naziri binagüzarlığına [sərəncamına] yetmiş beş min manat təsis edilir [ayrılır].

112 – a) Azərbaycan Hökumətinin ərzaq işlərini qaydaya salmaq üçün nazirlər: 1) A. Aşurov, 2) Ə. b. Əmircanov, 3) X. b. Məlikaslanov və 4) N. b. Yusifbəyovdan ibarət bir komisiya düzülür.

b) Ərzaq nazirinə əlli min manat buraxılır ki, Ərzaq İdarəsinin məmurları xidmətlərində təsdiq edilənədək, onlara maaş verilsin.

30 iyul 1918-ci il

113 – Rusiya Alman alayının Birinci batalyon komandanına min put buğda və min put arpa Tiflisə aparmağa izin verilsin. Bu şərtlə ki, əvəz olaraq Gəncəyə min put qənd gətirsin. Həmin qəndin bir hissəsi Ərzaq naziri ixtiyarına veriləcəkdir ki, əhaliyə ucuz qiymətə satılsın. Qalan hissəsi isə Birinci batalyon komandanı ixtiyarına verilir.

114 – Lazım olduqca milli komitələrin əmlakını satmağa ləğv komisiyaları təşkil olunmasına izin verilir.

117 – Zaqatal nahiyəsinin ümumi halına bələd olmağa, camaatın ərz-halını bilməyə və həmçinin xidmətdən kənar ediləsi məmurları başqa xidmətlərə köçürüb onların haqq-hesabını vermək məsələlərini həll etmək üçün təcili olaraq həmin nahiyəyə Maliyyə, Ədliyyə və Daxiliyyə nəzarətlərinin vəkillərindən ibarət bir komisiya göndərsin.

Zaqatal okruqunda qeyri quberni-

yalar qaydası üzrə divanxanalar düzəltmək Daxiliyyə nazirinə tapşırılsın.

118 – Xaçbulaq vuruşmasında şücaət göstərmiş divan məmurlarına ənam paylamaq üçün Daxiliyyə nazirinə beş min manat verilsin.

119 – Azərbaycanda olan şəhər bələdiyyə idarələrini təzədən işə salmaq Daxiliyyə nazirinə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır]. Bəzi uyezd mərkəzləri olan Ağdaşda, Salyanda, Ağdamda, Bərdədə, Qazaxda və qeyr[d]ə bələdiyyə idarələri olmadığına görə, oralarda yüzbaşılara donluq üç yüz manata qədər verilə bilər. Lazım olsa, yüzbaşı bir dəftərxana məmuru, bir də bir qarçıq tuta bilər. Məmurun məvacibi iki yüz manat, qarçıqının isə yüz əlli manatdır.

120 – “Yelizavetpol” şəhərinə “Gəncə” adı verilsin, “Qaryagin” uyezd “Cəbrayıl” uyezd adlansın.

VERİN ZAVALLILARA

*“Vatasimu bihəblillahi cəmiən
və latəfərrəqu”*

Şamaxı və Göyçayda ermənilər tərəfindən yaxılıb-yıxılan xanımaları, söndürülən [ocaqları], qadın-erkek qurşunla öldürülən, bıçaqlarla kəsilib doğranan bigünah millətdeşlərimizi, dün zəngin və dövlətli ikən bu gün viranxanalarda iqamətlə bir loğma yavan əkməyə möhtac buraxılan zavallı qardaşlarımızı düşünürmüsünüz?

Əgər düşünməyirsinizsə, eyi biliniz ki, kainatın beş sənədir bir-birini boğazlayan bu ən mühüm dövrəsində əsəbiyyəti-qövmiyyəsi [qövmünün qeyrətini çəkmək hissi] əlil və ya nöqsan olan millətlər üçün həyat yoxdur.

Bu günə qədər olduğundan ziyadə yarın üçün də Qurani-əzimüşşənimizin [şə’ni uca Quranımızın] balada [yuxarıda] nəql etdiyim əmri-mübini vəchilə [açıq-aşkar əmrindəki kimi] mətin bir surətdə yek-digərinə sarılaraq siyasi birliklərini təmin edəmməyən əqvam [qövmələr] bilxassə bundan sonra qətiyyəən yaşayammayacaqdır.

“Əl-müminu lil-mümini kalbünyani yəşüddü bə’zuhü bə’zə” həqiqəti-siyasiyyəsinə min üç yüz sənədir qulaqlarımızda çinlədən islamiyyət, bir müsəlmanın digər müsəlmana nisbətini, bir binanın yek-digərinə istinad edən daşlarına bənzətməklə siyasəti-milliyəyi pək bəliğ bir surətdə təsvir buyurmuşdur.

Bir divarın bir qaç daşını yıxıb çıxarmaqla nasıl ki, divar yıxılarsa, milliyyətimizi təşkil edən camaatlardan bir qisminin fəlakətindən də əqsami-sairənin [digər qismlərin] haqqıyla mütəəssir olması qədər təbii heç bir şey yoxdur. Şamaxı və Göyçayda yıxılan evlər, yandırılan xanımalarımız; kəsilib doğranaraq qəvafili-şühədəya [şəhid dəstələrinə] iltihaq edən [qoşulan] on minlərcə müsəlmanlar din və millət qardaşlarımız; dün dövlətli ikən bu gün bir loğma əkmək üçün göz yaşlarıyla dilənən bədbəxtlərdir, qövmdaşlarımızdır.

Allahın inayəti ilə Bakı alındı. Və ən alçaq düşmənlərimiz məqhur [qəhr olmuş] və rəzilənə bir surətdə qaçdı. Millət, min üç yüz sənə eyni məqsəd uğrunda yek-digərini təqibən yerdə yatan şühədamız ərvahını [şəhidlərimizin ruhlarını] da şad edər surətdə üst-üstə iki bayram yaptı.

Bu məsərrətlər [sevinclər] içində, ey Bakı və bütün Qafqaz türkləri, ey zəngin müsəlmanlar! Şamaxı və Göyçay zülmzədə qardaşlarımızın da göz yaşlarını təxfifən [yüngülləşdirməklə], yıxılmış könuələrini təmir etməliyiz.

Millətimizin bir qismi ağlarkən, əq-sami-sairəsinin [digər qismlərinin] bilatəəssür [mütəəssir olmadan] gülməsi xeyirli bir istiqbala dəlalət edəmməz. Binaileyh [ona görə də], əgər həyat və istiqlala talib və müstəhəq [layiq] isəniz, Şamaxı və Göyçay zülmzədələrinə və Ermənistandan qismən öldürülərək, qismən də fərar surətilə həyatlarını qurtara bilərək sayeyi-üxüvvətinizə iltica edən [qardaşlığınızın kölgəsinə pənah gətirən] sair din və millət qardaşlarımıza kiseyi-müavinəti [yardım kisəsini, cibinizi] açınız, onlara lazımı dərəcədə ianələr veriniz, çünki siz onlara versəniz, Allah da sizə verər.

İştə, haydı, qardaşlar, verin zavallılara.

Əl-mücahid fi-səbilillah
[Allah yolunda cəhd edən]
Bakı,
2/10/34
[2 oktyabr 1918]

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

2-3 gündən sonra teleqraf ilə telefon açılır.

Alman Heyəti-mürəxxəsəsi şəhərimizdə

3 gün əvvəl xüsusi qatar ilə Tiflisdən şəhərimizə Almaniya dövləti Heyəti-mürəxxəsəsi [Səlahiyyətli heyəti] varid oldu. Heyətin sədri sabiq Türkiyə hərbi işlərini islah etmək üçün Almaniyadan dəvət edilmiş məşhur hərbi mütəxəssis general fon der Qolts paşanın məxdumu [oğlu] Baron fon der Qoltsdur. Mumaileyh [adı çəkilən şəxs] Azərbaycan Hökuməti nəzdində mürəxxəsdır [səlahiyyətli nümayəndədir].

Srağagün axşam Almaniya Hökuməti heyəti Heyəti-Vükəlanı [Nazirlər Kabinetini] “Metropol”da ziyarət etmişlər. Alman heyətini Baş vəzir Fətəli xan, Maarif naziri Nəsim bəy, Daxiliyyə naziri Behbud xan və Maliyyə naziri Əbdüləli bəy qəbul etmişlər və qonaqlar üçün süfrə açmışlar. Almaniya ilə yeni təşəkkül etmiş Azərbaycan dövləti arasında münasibəti-səmimənə yapılması xüsusunda bir çox nitqlər irad olunmuşdur. Nitqlərinin birində baron həzrətləri söyləmişdir ki, onun pədərinin [atasının] türklər və bilümum [ümumiyyətlə] müsəlmanlara olan hissiyyəti-dostanəsini Almaniya dövləti nəzərə alıb da, onu cəbhədən çağırub Qafqaziyaya göndərmişdir. Təbii ki, pədərinin hissiyyətini baron həzrətləri öz qəlbində bəsləməkdə davam edəcəkdir.

Gürcü heyəti

Srağagün gürcü Heyəti-mürəxxəsəsi [Səlahiyyətli heyəti] Knyaz Maqalov təhti-sədarətində [başçılığı altında] Azərbaycan Heyəti-Vükəlasına [Nazirlər Kabinetinə] ziyarət edib, onu öz paytaxtı olan Bakıya köçmək münasibətilə təbrik etmişdir. Baş Vəkilimiz Fətəli xan həzrətləri cavabında təşəkkürlər izhar etmişdir. Gürcü heyəti Gürcüstana Bakıdan neft aparılmasına icazə istəmişdir. Həmin təmənnə vəzirlərin srağagünkü iclasında mövqeyi-müzakirəyə qoyulub böylə qərar verilmiş ki, həman məsələnin həlli üçün xüsusi bir komisyona təşkil edilsin və həmin komisyona gürcü heyəti ilə bərabər lazımı tədbirlər itixaz [qəbul] etsin.

Rusların istidası [xahişi]

Srağagün axşam hökumət ricalı [xadimləri] nəzdinə dava [məhkəmə] vəkili Smirnov cənablarının təhti-rəyasəti ilə [sədrliyi altında] bir rus heyəti gəlib, Şamaxı uyezdindən qaçmış malakanların öz yerlərinə getməyinə icazə istəmiş. Hökumət buna razı olmuş, bu şərtlə ki, əvvəla, sabiqdə müsəlmanlardan qarət edilmiş mallar sahiblərinə qaytarılsın və saniyə [ikincisi], evsiz və yersiz olan müsəlmanlara onlar özlərinin yanında yer versinlər.

Qarabağ üsyançılarının yumşalması

Şayıata [şayıələrə] görə, Qarabağda üsyan edən erməni əşqiyyəsi [quldurları] Türk Komandanlığı nəzdinə gəlib aman istəmişlər və təslim olmalarına rızılıq

izhar etmişlər. Andranik isə İrəvan tərəfə qaçmışdır.

Lənkərana göndərilən heyət

Bir neçə gün əvvəl Lənkəran üsyançılarıyla danışığa girişmək üçün Bakıdan göndərilən rus heyəti şayıata görə hələlik Salyandadır.

Otriş nümayəndəsi

3 gün əvvəl şəhərimizdə olan Otriş [Avstriya] Hökuməti mürəxxəsi [nümayəndəsi] Baş Vəzirimizə vizit icra etmişdir. Həman gün Baş Vəzir cənabları İlaşə naziri ilə bərabər mumaileyhə [adı çəkilən şəxsə] vizit iadə etmişlər.

Eşitdiyimizə görə, bu il edadi məktəblərdə oxuyan tələbələrin sayı azaldığından naşi [azaldığına görə], Bakıdakı gimnaziyaları birləşdirmək fikrindədirlər. Ünas [qızlar] gimnaziyaları da birləşib “Svyataya Nina” məktəbində oxunacaqdır. Yavuşq zamanda Birinci Müsəlman gimnaziyası, sonra da qeyri məktəblər açılacaqdır.

* * *

Sentyabrın 30-dan etibarən Bakı tamojnası [gömrüyü] fəaliyyətə başlamışdır. Tamojnanın naziri Qoqibadze əmr verib üç günə kimi qulluqçuların işə başlamalarını tələb etmişdir. Əks surətdə işə başlamayanlar vəzifələrinədən xaric olunacaqlar. Bundan əlavə, camaat öz mallarını almağa dəvət olunurlar.

* * *

Oktyabrın 2-də Ənzəlidən “Arxan-

gelsk” paraxodu gəlmişdir.

* * *

Bu günlərdə Xəzər istehlak cəmiyyəti “Feodosiya”nın musiqi heyəti Petrograd və Moskvada məktəblər məramnaməsi ilə fəaliyyətə başlayacaqdır.

* * *

Əhalini məmur sifətiylə qorxuya salıb onlardan maddən istifadə edən, daha doğrusu dolandırıcılıq eyləyən on doqquz nəfər alçağın heyəti-zabitə tərəfindən dərdəst edildiyini [saxlanıldığını] xəbər aldıq.

NƏZARƏTLƏRİMİZDƏ [NAZİRLİKLƏRİMİZDƏ]

Bu günlərdə xüsusi müxbirlərimizdən birisi Maliyyə vəzirini ziyarət edib, aldığı məlumatından anlaşılır ki, Mərkəzi Komandanlıq bizə heç bir müavinətdən geri durmayacağını elam etmiş [bildirmiş] və işbu Komandanlıq bina-güzarlığıyla [tapşırığıyla] bu günlərdə Azərbaycan Dövlət Bankası açılmaqdadır.

Böyləliklə, xüsusi istiqraz və digər bankalar üçün maliyyə əməliyyatına mübaşirət etmək [başlamaq] imkanı verilmiş olur. Aksiz İnhisar İdarəsi yenə əski fəaliyyətinə başlamışdır. Bu vaxta kimi böylə xüsusi məxaric məmləkətdə satılmaqda olan şərabdan alınmamışdı. Bundan sonra şərabdan da alınacaqdır. Halən Şamaxı nahiyəsi Mədrəsə köyündə mövcud sahibsiz

şərabı Hökumət gətirib satacaqdır.

Xəzinə 17 iyuldan başlayıb kəndi işlərini idarə edir; idarədən qaçıb getməmiş xidmətçilərə məvacib verilmək üçün lazımı para vardır.

Vəzifəsində isbati-vücut edən [işə gəlməyə davam edən] xidmətçilərə aylıq vermək üçün Bələdiyyə İdarəsinə bir milyon yarım rublə verilmişdir.

Sənəət və Ticarət Nəzarətində [Sənaye və Ticarət Nazirliyində]

Şu Nəzarət başlıca mədənlərin sabbıq bolşevik fərmanıylə milliləşdirmə (dövlət ixtiyarına keçmə) qanununu ləğv etmək ilə yavaş-yavaş gərək sənəət və gərək ticarətdə bir intizam və tərtib yaratmaqla, Bakının keçmişdəki təntənəli ticarəti-mənəviyyəsini iadəyə çalışır. Bunun üçün də ətraf ilə əlaqədar olaraq təşəbbüsətinə girişmişdir. Bununla bərabər, birdən-birə qarışıqlıq salmamaq üçün Xalq Təsərrüfatı Şurası (Savet Narodnaqo Xozyaystva) adlı idarəni bu vaxtadək pozmamış, çünki idarənin təhti-nəzarətində bir çox millət təsərrüfatı mövcuddur. Vaxtı gəldikcə, Təsviyə Komissiyası bunların təsviyə [ləğv] edilməsinə girişəcəkdir.

Xariciyyə Nəzarətində

Tiflisdə mövcud Beynəlmiləl Təxliyə Komissiyasının işlərindən bir şey istintac [nəticə] ediləmməyəcəyindən dolayı, Azərbaycan Hökuməti kəndi nümayəndəsini şü Komissiyadan tələb etmişdi [geri çağırılmışdı]. Şimdi Xariciyyə Nəzarətinə gəlmiş vərəqədə Ermə-

ni Cümhuriyyəti də kəndi nümayəndələrini oradan geri çağırdığı məlum edilir.

Azərbaycan Hökuməti yanında Gürcüstanın siyasi məmurluğuna Kartsivadze təyin edilmişdir.

Qaçqınlara müavinət şöbəsində

– Qaçqınlara müavinət şöbəsi tərəfindən Bakı qaçqınları üçün üç min put buğda alınmışdır.

– Bolşeviklər tərəfindən qapadılmış darüleytamlar [yetimxanalar] hamı millətlər üçün açılıb yenə də işləməyə başlamışdır.

– Gökçay gölü ətrafında olan müsəlman əhalisini Yeni Bayəzid erməni çetələri (banda) tərəfindən yəğma və talan edildiyindən bunlar Qazax və Gəncə cəhətlərinə toplanmışlardır. Bu zavallıların əhvalı pək fənadır. Mühacirlər İdarəsi onları Şamaxı və Ərəş nahiyəsindəki boş köylərdə yerləşdirəcəkdir.

XƏZƏR DƏNİZİNDƏ

Üç gün bundan əqdəm “Semyon” adlı yelkən gəmisində Tazəşəhərdən gəlmiş bakılı Z. P. xanım öz səyahəti barəsində böylə məlumat verir:

P. xanım şənbə günü sentyabrın 14-də Astraxandan “Türkmən” paraxodunda Bakıya qayıdıbmiş. Şəhərin halını həyəcanlı gördükdə paraxod is-kələdən çəkilib, o biri paraxodlar cüm-ləsi də Nargin cəzirəsinə [adasına] get-

məyə məcbur oldu. Qaçmış paraxod-lar hərə bir tərəfə dağıldıqda, P. xanım olan paraxod da Krasnovodska gedir. Bu paraxodda Bayılov həbsxanasından xilas olmuş Bakı bolşevikləri köhnə komissarları Şaumyan, Şeboldayev, Kor-qanov, Balayan, Koqanov, Avakyan və qeyriləri var idi. Bunlar mühafizlərdən savayı 29 nəfər idilər. Paraxodda olan 1500 sərnəşinlərin çoxusu qadın və uşaq idi.

Komissarlar kəndi pullarından paraxodun kapitanına 1 milyona kimi pul təklif edib, sərnəşinləri sahilə çıxardıqdan sonra özlərini Astraxana aparmağı xahiş edirlər. Kapitan bu təklifdən boyun qaçıraraq Krasnovodska gəlir. Burada komissarları bir dəstə saldat qarşılayır. Ciddi axtarışdan sonra (Petrovun çək-məsi altından 14 min manat pul tapılmışdır), sabiq komissarları hara isə aparıb güllələyirlər.

Bakıya gəlmək istədikdə P. xanım paraxod arxasında gələn “Semyon” adlı yük gəmisinə minib Krasnovodskdan çıxır. Yolda paraxodda yanğın başlanıb gəmini başlı-başına buraxmağa məcbur olur, çox vaxt artıq məşəqqət ilə dənizdə durduqdan sonra (paraxodda şirin su olmadığından kartofu dəniz suyunda qaynadırdıq) gəmi hərəkət edib Bakıya yönəldi. Bakının yavuqluğunda sərnəşinlər öz aralarından nümayəndələr seçib sahilə göndərdilər. Nümayəndələr bir gün yarım dolaşdıqdan sonra Bakıya gəlirlər. Buradan Hökumət əmrilə barkas gedib “Semyon”u bargaha [limana] gətirir.

BAKININ SON DƏQİQƏLƏRİ

Hacı-Turxanda nəşr edilən “İzvestiya” bolşevik qəzetəsi axırıncı Bakı hadisələrini böylə bir lisanla təsvir edir:

“Sabah saat 3-də şəhər bombardman edilib, gündüz saat 12-yə qədər top atəşi davam etməkdə idi. Bu zaman makinalı tüfəng [pulemyot] atəşi başlayıb davanın yaxın zamanda itməmə [sona] yetəcəyini əhaliyə andırırdı.

Bolşeviklər[in] göstərdiyi kimi, “gəlmə yardımçı”ların müvəffəqiyyəti olmadı.

Müfəttin [fitnəkar] mənşevik və inqilabçıların inandığı və gözlədiyi bu beynəlmiləl dolandırıcıların kafi dərəcədə qüvvələri olmadıqları ümumə məlum oldu.

Bakı əhalisi ancaq axırıncı nəfəsdə keçmişdəki iştirakıyyunları [sosialistləri] xatirəsinə gətirib vaxtın keçməsinə heyflənirdi.

Daşnaklar öz sözü üstündə durub, hərəkətlərində bərqərar idilər. Bunlar bu axırıncı zamanı keçmiş bolşeviklər zamanındakı kimi yenə də müfəttin və xainlik rolunu gözəlcəsinə ifa etdilər.

Hətta cəbhədən qaçan daşnakların matros və İngiltərə tərəfindən güllələnməsi çarə[sı] dəxi bu xainləri düşmən qarşısına çıxara bilməyirdi. Çünki alçaq və rəzil bir zatdan heç vaxt ali-cənab və qəhrəmanlıq gözləmək olmaz. Dinc əhalini soymaq, cəbhəni sındırmaq bunların köhnə adətidir. Doğ-

ru, bunların arasında tək-tək qəhrəmanlar tapılırdı, amma bununla ümum daşnakların eyib və nöqsanlarını məstur etmək [gizlətmək] heç mümkün deyil, zənn edirik.

İndi yalançı sosialist Ayolla, Sadovski və Məlik-Yolçuyanların siyasəti sayəsində Türkiyəyə keçən Bakının axırıncı dəqiqələrindən danışalım.

Sentyabrın 14[-də] səbahdan axşam saat 7-dək dıxarı çıxmaq mümkün deyil idi, çünki küçələrdə qarovullar qoyulub nəinki küçəyə çıxmağa, bəlkə pəncərələri açmaq qadağan edilmişdi.

Saat 8-də bazarlarda su paylayan quyular ətrafında camaat toplaşır. Bu vaxtlarda dıxarıda gəzib-dolaşmaq xətdəndə xali deyildi.

Yuxarı bazarda patlayan bombadan xeyli növbədə dayanan arvadlar həlak oldu. Əhali küçədən qorxa-qorxa divar dibiyə qonşu evlərə gedə bilirdilər. Şəhərin üstündə top səsləri kəsil-məyirdi.

Saat 9-da mən, Hacınskinin dərya kənarında olan mülkünə gedib qəbristan ətrafında dava gedişinə tamaşa edirdim.

Bizim səngərlər düşmənin böylə hücumuna qarşı dura bilməyəcəyinə əmin idim. Düşmən tərəfindən atılan top güllələri bizim əsgərləri səngərlərdə rahat qoymayırdı.

Bizim qoşunlar az dəstələrlə Çəmbəkənd tərəfindən əsləhələri [silahları] dəxi qoyub qaçmağa başladılar. Bizim əsgərlərimiz əhalini yaddan çıxarıb, özləri paraxodlara dolurdular. Baş-

da duranlar öylə şaşmışdılar ki, şəhərin müntəzəm surətdə köçürülməsi heç xatirlərinə gəlməyirdi. Xain siyasətçilər ancaq öz canlarını xilas etməyə çalışırdılar. Hələ Bakı alınmamışdan üç həftə müqəddəm on beşdən ziyadə qoşunu qaçırtmaq üçün paraxodlar hazır etmişdilər.

İngiltərə ordusu türk hücumundan üç gün müqəddəm özünə yeddi paraxod alıb yerləşmişdi.

Bolşevikləri Bakını atıb qaçmaqda müttəhim edən “hökumət” özü də qadın və çocuqları buraxıb qaçırdı. Bununla belə axırıncı dəqiqələrdə cəbhələrdən gələn xəbərlər dava meydanında müzəffəriyyətimizi andırırdı. Birdən cəbhədə düşmən qabağında duran qoşunları, xüsusən daşnakları və Biçeraxov dəstəsini paraxodlarda əyləşmiş gördük. Camaat isə hələ güllə, atəş altında qalmışdı. Çocuqlarını atıb özünü xilas etmək istəyən anaların nalə və fəryadlarını eşitmək mümkün deyildi.

Paraxodlara əyləşən daşnak əsgərləri özlərindən başqa kimsəni götürmək istəməyib, tələsik iskalələrdən uzaqlaşmışdılar. Bu əsnada top güllələri iskalələrə düşüb yanğın edirdi. Bununla da qadın və çocuq ilə məmlu [dolu] olan barjaya düşüb çox tələfata səbəb oldu.

Əlbəttə bu xainlik Bakı Hökuməti başçıları tərəfindən birinci deyil. Mərkəzi Rusiyadan və inqilabın ən birinci müdafi [müdafiəçisi] zəhmətkeşlərdən üz çöndərən xainlər yaptıkları cinayətlərdən məsul olacaqlardır.”

QƏZETƏLƏRDƏN

I

İngilislərin kəndi rəyi

Sentyabrın 20-də çıxan nömrəsində “Dayli” ingilis qəzetəsi Bakının alınması barəsində böylə yazır:

“Bu mənasız macərələrin məsuliyyəti kimin öhdəsindədir? Rusiyanın indiki halını nəzərə aldıqda, böylə səfərin nəticəsiz olduğunu biz anlamalıydıq. Bu qədər ordunu Şamdan Ənzəli ilə Bakıya aparmağın əhəmiyyəti varmı? Bu davanın fəlakətsiz qurtarmasıyla biz pək məsud olduq.”

III

Bitərəf ordu

Alman heyətindən Tiflis qəzetələrində xəbər verirlər:

General Alekseyev Rostovda rəsmi surətdə məlum etmişdir ki, Almaniya ilə İngiltərə arasında olan davada Könnüllü ordusu bitərəf qalacaqdır. Bu ordunun məqsədi ancaq Rusiyada müşahidə olunan yeni həyatı və bolşevizmi məhv etməkdir.

IV

Milyukov və Şulgin

Kiyevdə kadet və qeyri firqə nümayəndələrinin ziyafətində Milyukov ilə Şulginin arasında Kiyev kadetlərin[in] və xüsusən Milyukovun nəzəriyyəsi barəsində böyük danışıq olmuşdur. Söhbətin axırı feli həqarətlə qurtarmışdır.

Hekayə

İNTİZAR

Bakı Mart həvadisindən [hadisələrindən] beş-altı gün keçmişdi. Hələ bizim köydə damların üzərində bəyaz “əl-aman bayrağı” asılmışdı. Baharın lətif rüzgarı bayraqlara dəydikdə, həzin bir səs duyardınız. Əgər diqqəti-tamam ilə dinləsəydiniz yəqin o səs sənə deyərdi: “Qorxma, qorxaq olma, sənə qorxaq əcdadın olmamışdır. Əcdadından utan da alçaqlara təbəyyəət etmə [təbə olma]. Qaç, qaç da dağlara, meşələrə, səhranın ol. Qorxaqlara təbəyyəət etmə, utan, utan əcdadından. Əcdadın kiməsə olsun da təbəyyəət etməmişdir.”

Əvət, o bayraqla düşünüb söyləşən kimdi? Məhəmməd əmi idi. Əcəba Məhəmməd [əmini] düşündürən nə idi? Məhəmməd əmini düşündürən o idi ki, həman gün erməni saldatları gəlib Güzdək köyünə savet seçib getdikdə, iki göz nuru olan oğlanlarını qurşunlamışdılar, süngüləmişdilər, başlarını kəsmişdilər. Məhəmməd əmidən sorardın, sənə deyərdi: “Bolşeviklər.” Məhəmməd əminin bir işi daha vardı. Əgər köyə eşitsəydi bolşevik gəlib, həman saat gedərdi, həm qorxmazdı. Erməni olsun bilməzdi, rus deməzdi, müsəlman bilməzdi, başları təhqir etməyə.

İslam bolşeviki olsaydı, deyərdi: “Allah sənə lənət eylesin! Məgər sənə də türk qeyrəti, islam mürvəti yoxdur? Səndə zərrəcə olsun da əlac üçün islam qanı yoxdur”, deyib gedərdi. Artıq öldürsən də kişini durmazdı, gedərdi.

Nərəyə? Məscidə, abdəst alıb namazını əda edərdi, iki diz üstə çöküb, əllərini Allahın dərgahına qaldırıb, dua edərdi. Nə deyərdi?

“İlahi, sən özün bizə kömək et. Ənvər paşanın qılıncını iti edib, tezliklə Bakıya yetir ki, şəhərimiz düşməne qismət olmasın!”

Bir neçə ay dolandı. Bir gün Cəngidə türk toplarının səsi gəldi. Məhəmməd əmi nə yapardı? Gah oynardı, gah gülərdi. Top səsi duyulduqca Məhəmməd əmi: “Bax, şimdi bir az yaxında gəlir, bax sabah Arpat çayına gələr, o birisi gün Xırdalana, daha o biri gün Bakıya yetər inşaallah.” Doğrudan da sabah, gəlib Şubanıya əsgər yetişdi. Xəbəri gəldi bizim köyə, türk əsakiri [əsgərləri] üçün su aparırsın. Su aparanaqlarla bərabər Məhəmməd əmini də görərdim. Məhəmməd əmi deyərdi: “Allah bizim su aparanaqlara qanad verəydi ki çapıq yetişdirəydik.”

Məhəmməd əmi əsakirə su aparar verərdi, içirərdi, bir çoxunu əllərindən öpərdi.

Əsgərlər, “Aman baba, Allah eşqinə, bizi günaha soxma, böylə yapma! İnşaallah sənə oğullarının intiqamını alarız!” deyərdilər.

Məhəmməd əmi “amin” deyib bəyaz saqqalına əl çəkərdi.

Şimdi Məhəmməd əmi Güzdək köyündə bir ictimə olanda deyir:

“Verin oğullarınızı əsgərliyə. Mən üç nəfər yerdə qalanını daha verdim!”

Rəşid oğlu Ümid bəy

İSPANYOL NƏZLƏSİ

Nəhayət bu müzic [usandırıcı], səyar xəstəlik Bakıya da gəldi. Hərbi-ümumi yeni-yeni bir çox şeylər çıxardığı kimi, yeni xəstəliklərin də zühuruna şahid olur. Cahan hərbi də bitərəf bir məmləkətdən çıxan yeni bir xəstəliklə təməyyüz edir [seçilir]: ispanyol nəzləsi [zökəmi]!

İbtida, teleqraflarda İspaniyada zühur edən qərib və əsrarəngiz bir xəstəlikdən bəhs olunduğunu görənlər, təbii bir heyrat hiss etmişlərdi. Hələ bu xəstəliyə başda İspaniyanın gənc kralıyla sevimli kraliçası olmaq üzrə bütün ricalın [dövlət adamlarının] yaxalandıqları xəbərləri, hərbi vələvələri arasında pozulmuş dimağlarda [başlarda, beyinlərdə] bir çox təfsirlər oyandırır. Fəqət ispanyol nəzləsi, təhlükəsiz və atəşin [atəşli, odlu] varlığını digər millətlərə də göstərərək, o kimi sui-təfsirin önünü almaqda gecikmədi. İsveçrəyə, Almaniyaya, Avstriyaya atlandı; nəhayət şəhərimizə də gəldi.

İspanyol nəzləsi, keçdiyi yerlərdə həman kimsəni ziyarətindən məhrum etmək istəməyən qərib və növ-zühur [yeni peyda olmuş] bir “dəvətsiz müsafir” üzsüzlüyünü göstərdi.

Dörd sənədən bəri davam edib gədən ümumi hərbi əsnasında heç bir şeyə qarışmayan, sakitənə yaşamağa çalışan İspaniya, nəhayət bizə böylə bir “əzizlik” [mənfi mənada sürpriz] yapacaqmış, kimin xatirinə gələrdi! Amerika müharibəyə girməzdən əvvəl ən

kiçik hökumətlər belə Vilsona imtisa-lən [Vilsondan misal götürərək] sülh təvəssüt [vasitəçilik] və təklifinə qalxışdıqları vaxtda, hənuz [hələ ki] zəmin və zamanı müsaid görmədiyi iddiasıyla buna belə iştirak etməyə[n] İspaniya, şimdiki bütün müharibələrə [savaşanlara] böylə yepyeni xəstəlik hədiyyə edir. Kimlər bilir, bəlkə də xəstəliyin dalğın və hərərətli dövrlərində hərbi-ümuminin müdhiş mənzərələrini əlan bu xunin qıtalı [qanlı qırğınları] beyhudə yerə davam etdirənlərin gözü önündə təcəssüm etdirərək, onları sülhə yumşaltmaq məqsədidir.

İspanyol nəzləsinin mahiyyəti hələ məchul bulunur: mənbeyi-zühuru olan İspaniyadan tutunuz da, buraya qədər güzərgahını qovurduğu halda, əlan [hələ ki] bakterioloqlar buna səbəb olan mikrobu quyuğundan yaxalayamamış, hələ ətibba [təbiblər] əsbabi-mə-rəzi [xəstəlik səbəblərini] anlayamamış, kimi bunu influanzanın bir növü ədd [hesab] edir; kimi üç gün humması [qızdırması] növündən sayır.

Mahiyyət və əsbabı məchul olmasına rəğmən xəstəliyin ə'razı [əlamətləri] pək əla bilinir; hətta məəttəəssüf əksəriyyəni maddən də hiss edilir: ani və səri [sürətli] bir tərifiyi-hərərət [hərərətin qalxması], bel, baş və məfsil [oynaq] ağrıları, öksürək və bəzi dəfə cümlə əsəbiyyədə [bütün sinirlərdə], bəzi dəfə də cihazi-həzmidə [həzm aparatında] ə'raz zühuru [əlamətlərin üzə çıxması]... İştə, bir qaç gündən bəri şəhərimizdə də bir çoxlarını döşəklərə sərən xəstə-

liyin başlıca ələimi [əlamətləri] bunlardır.

İspanyol nəzləsinə tutulanlar üçün ətibbanın tövsiyə edə bildikləri başlıca şeylər, mütləq bir istirahət, ixtilatatdan ictinab [başqaları ilə təmasda olmaqdan çəkinmək], tərləyici və kəmikləri təqviyə edici [sümükləri gücləndirici] aspirin kimi müalicədən [müalicələrdən] ibarət. Fəqət anlaşılır ki, xəstəliyin başlıca əlacı zamandır, üç-dörd gün istirahət edilincə, artıq müafiyət istehsal edilir [immunluq əldə edilir]; həm də bütün fənalıqlarına müqabil şü faydası var ki, bir kərə tutulan artıq bir daha bu xəstəliyə yaxalanmır.

Madam ki, hər kəsin başından keçəcək, nə deyəlim, Allah yaxalananlara səri [tez] bir afiyət [sağalma] ehsan etsin, yaxalanmayanlara da heç olmazsa, işlərini görə bilmək üzrə növbəylə tutulmaq imkanını bəxş eylesin!..

MÜHARİBƏ MEYDANI

Balkan cəbhəsi

Sofiya – 19 sentyabr, (rəsmi) hərbi xəbər. Makedoniya cəbhəsi. Tsirnadən şərqə düşmən tərəfindən heç bir mümaniət [maneçilik] olmayaraq bizim qoşunlar təzə səngərləri tutub möhkəmlədirlər. Düşmənin bir taboru bizim atəşimizlə Divodan cənuba bərbütün məhv olmuş. Bizim toplar Vardar yanında düşmənin ləvazimatı-hərbiiyyəsinə yandırmışdır. Hər iki tərəfdən Doyran gölü ətrafında dava şiddətlənirdi. Gündüz Doyran[dan] qərbə və

cənuba hərbi şiddətlənirdi. Bərk top atışmasından sonra üç İngiltərə və iki yunan firqəsi [dəstəsi] hücumla başladı. Düşmən 250 min müxtəlif əndazələrdə qranat [qumbara] atdı. Onlar bir neçə tərəfdən bizim səngərlərə girməyə müvəffəq oldular. Sonradan bizim əks-hücumumuzla yenidən düşmən tutduğu səngərlərdən çıxarılıb böyük tələfat ilə dala çəkilməyə məcbur edildi. 500-dən ziyadə İngiltərə və yunan əsakiri [əsgərləri], hərbi ləvazimat əlimizə keçdi.

Bu halda bir yunan firqəsi üzərimizə hücum edib Doyran gölündən şərq-qışmala doğru bizim səngərləri çıxırdırmışlar. Bunlar bizim firqəyə yavuşlaşdıqda, bizim tərəfimizdən top atəşi altına alınıb çox tələfat verib qaçmağa məcbur oldular. Bunlardan çoxlu əsir də aldıq. Tsirnanın şərq tərəfində alman vitse-feldfəbeli 17-ci hava zəfərinə verdi.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Nyu-Yorkda bahalıq

Avropanın böyük mərkəzlərində müşahidə olunan bahalıq əhalinin məişətini çətinləşdirdikdə, Yeni Dünyanın mərkəzlərindəki həyat dəxi maraqlıdan xali deyil. Çox zaman Nyu-York şəhərində yaşayan bir nəfər, xüsusi məktubunda bu ilin əvəlinə [əvvəllərinə] aid böylə məlumat verir:

“Şəhərin ümumi həyatı keçmişdə kimi dəyişməyibsə də, yeyinti şeylərin

qiyməti hərbdən sabıqki qiymətlərə görə birə on artmışdır. Məsələn çox vaxt kömür, odun, qənd və bu kimi şeyləri heç bir qiymətə almaq mümkün olmayır. Burada buğda unu çox azdır.”

Berлиндə türk tələbəsi

Berlin – Fünuni-ziraiyyə [kənd təsərrüfatı fənləri] təhsili üçün buraya 150 türk tələbəsi gəlmişdir. Bunlardan qırxı Konya vilayətindən göndərilmişdir. Bu tələbələrin əksəri Ənvər paşa həzrətləri tərəfindən göndərilmişdir.

Kolonya – “Qazet-dö-Kolonya”nın Kopenhagen müxabiri [müxbiri] Petersburqdan gələn xəbərlərə nəzərən rus qəzetlərinin Etılaf dövlətləri ilə müahidəti [sazişləri] yenidən tədqiq etmək lüzumunu surəti-ciddiyədə [ciddi surətdə] mövzui-bəhs eylədiklərini və Almaniyaya ilə ittifaq əqd etmək [bağlamaq] arzusunu açıqdan-açığa izhar eylədiklərini bildirir.

Finlandada

Fin sosial-demokratlarının mərkəzi komitəsinin xitabı.

Fin sosial-demokrat təşkilatının mərkəzi komitəsi Murmandaki finlərə bu yolda bir xitabda bulunmuşdur:

“İnqilab zəhmətkeşləri Rusiyaya xainanə bir surətdə hücum edən müstəbid ingilis və fransızlar ilə heç bir əlaqədə olmasınlar gərəkdir. Buna görə hər bir fin inqilabçısı müstəbid İngiltərə qoşununa qarşı çıxmalıdır. Rusiya Şura hökumətinin mübarizəsində in-

qilabçı sosialistlər İngiltərəyə kömək edərsə, beynəlmiləl fəhlə yürüşünə xəyanət etmiş olar. Hər bir sosialist fin-rus zəhmətkeşinə yardım etməlidir.”

Hərbin vicdan məhkəməsi ilə bitməsi

“Frankfurt[er] zaytung” avqustun 27-dən xəbər verir ki, İtaliya senatoru Ponti hərbin vicdan məhkəməsi ilə bitməsini təklif edir. Vicdan məhkəməsi bərabər olmaq şərtilə hər iki dava edən dövlətlərin və bitərəf hökumətlərin mötəbər nümayəndələrindən ibarət olmalıdır. Müharib [savaşın] dövlətlər bu məhkəmənin qətnaməsinə tabe olmalıdırlar. Bu məhkəmə ümumiyyətlə qəbul olunmuş əsaslara və Vilsonun sülh məramnaməsində göstərilən [on] dörd maddəyə mürəat [riayət] etməlidir. Ancaq bu əsaslar üzrə ümum millətlərlə sülh ittifaqı bağlamaq mümkündür. Hərgah bu ittifaqı təkmüharib dövlətlər düzəltmək istərlərsə, o vaxt bitərəf dövlətlər öz bitərəfliyini pozmamaları üçün sülhdə iştirak etməyəcəklər. Vicdan məhkəməsi baş tutarsa, sülh konfransına dəxi ehtiyac qalmayacaqdır.

İtaliyada ərzaq böhranı

İtaliyanın Ərzaq vəziri Qrimodi şəhərlərdəki ictimai idarələrə müraciətən İtaliya məmləkətində çörəyin qənaətlə sərf edilməsini tələb etmişdir. Qarğıdalı məhsulunun azlığından naşi 60 milyon santar taxılın gətirilməsi lazımdır. Hərçənd bu yaxında taxıl gə-

tiriləcəksə də, lakin hərəkəti-nəqliy-
yəninin [daşıma hərəkətlərinin] pozğunlu-
ğundan camaat arasına paylanması
müsküldür.

*layacağı] kimi, bu məmləkətin düşməni
olan Rusiyanın izmihlalıyla da [çök-
məsiylə də] Türkiyənin nə böyük bir ün-
süri-sülh və səlah olduğunu aləm
görəcəkdir.”*

Dünkü nömrədən mabəd

TÜRKİYƏDƏKİ ERMƏNİ QƏZETƏLƏRİ NƏ SÖYLƏYİR?

Heyəti-təhririyyə

Bə'dəhu [ondan sonra] məzkur [adı
çəkilən] qəzetə ermənilərin ticarət və
sənayedə və saheyi-iqtisadda tərəq-
qiyə istedad və qabiliyyətləri türklər
tərəfindən daima lisani-təqdirlə yad
və təzkar olunduğundan [xatırlandığın-
dan] və türklərlə ermənilərin münasi-
batı-səmimanəsindən məmləkət üçün
təvəllüd etmiş və edəcək olan fəvaid
[faydalar] və möhsünatından [yaxşılıqla-
rından] bəhslə məqaləsinə şu sözlərlə
xitam verir:

*“Hökumətçə bu dəfə ittixaz [qəbul]
olunan qərarı-müsib [yerinə düşən qə-
rar] nəticəsində ermənilər üçün yenə
kəndi istedad və qabiliyyətlərini göstə-
rəcək vase [geniş] sahələr açılmış olur.
Ermənilər ziraət [kənd təsərrüfatı], tica-
rət və sənaye kimi ümuri-ümranpər-
vəranə [abadlıq işləri] ilə iştiğala [məş-
ğul olmağa] başlayacaqlar və bu xü-
susda dəxi daima Hökumətin müza-
hirətinə [köməyinə] məzhər [nail] ola-
caqlardır. Yeni Türkiyə kəndi xeyir-
xahlığının səmərəti-nəfəsini kamali-
məmnuniyyətlə iqtitaf edəcəyi [faydalı
səmərələrini tam bir məmnuniyyətlə top-*

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı şəhəri və ətrafı əhalisinə

səh. 64. “2/10/34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 2 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Hökumət qəraradları: 26 iyul 1918

səh. 65. “Put” (yaxud “pud”): metrik ölçü sistemindən əvvəl işlədilən çəki ölçüsü; 16,4 kiloqrama bərabər idi.

“Girvənkə”: metrik ölçü sistemindən əvvəl işlədilən çəki ölçüsü; 400 qrama bərabər idi.

Verin zavallılara

səh. 67. “Vatəsimu bihəblillahi cəmiən və lətəfərrəqu”: Quran, Ali-İmran surəsinin 103-cü ayəsinin əvvəli. Mənası: “Allahın ipinə hamılıqla möhkəm sarılın və firqələrə bölünməyin.”

“Əl-müminu lil-mümini kalbünəyani yəşüddü bə’zühü bə’zə”: Hədis, Müslim və Buxaridə nəql edilmişdir. Mənası: “Mömin mömin üçün, bir binanın bir-birini saxlayan daşları kimidir.”

səh. 68. “2/10/34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 2 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Nəzarətlərimizdə:

Qaçqınlara müavinət şöbəsində

səh. 71. “Gökçay [Göyçay]”: Gökçə [Göyçə] gölü nəzərdə tutulmuşdur.

Xəzər dənizində

səh. 71. “Tazəşəhr”: Krasnovodsk (bugünkü Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

“Balayan”: Böyük ehtimalla, Rusyanın

Qafqaz ordusunun Hərbi-İnqilab Komitəsinin Tibbi-Sanitar komissiyasının sədri Q. Balayan nəzərdə tutulmuşdur.

“Barkas”: Kiçik ölçülü gəmi, əsasən liman daxilində istifadə olunur.

Bakının son dəqiqələri

səh. 72. “Saat 9-da mən, Hacınskinin dərya kənarında olan mülkünə gedib...”: burada söhbət İsa bəy Hacınskidən gedir.

səh. 73. “Barja”, yaxud “barj”: adətən yedəkdə çəkilən böyük yük gəmisini.

“Əlbəttə bu xainlik Bakı Hökuməti başçıları tərəfindən...”: burada “Bakı Hökuməti” deyərəkən, Bakı Xalq Komissarları Soveti nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən

səh. 73. Bu hissədəki sıra nömrələri I, III, IV kimi verilmişdir, II nömrə yoxdur.

“Daylı” ingilis qəzetəsi: güman ki, “Deyli teleqraf” [The Daily Telegraph] qəzeti nəzərdə tutulur.

“General Alekseyev Rostovda rəsmi surətdə...”: Rostov-na-Donu nəzərdə tutulur.

İspanyol nəzləsi

səh. 75. “Hələ bu xəstəliyə başda İspaniyanın gənc kralıyla sevimli kraliçası olmaq üzrə...”: İspaniya kralı XIII Alfonso və həyat yoldaşı Viktoriya Yevgeniya nəzərdə tutulur.

Müharibə meydanı

səh. 76. “Vitse-feldfelbel”: Alman ordusunda aşağı rütbəli zabit.

Xarici xəbərlər: Finlandada

səh. 77. “İnqilab zəhmətkeşləri Rusiyaya xainanə bir surətdə hücum edən...”: qəzetdə “...hücum edib...” getmişdir.

Xarici xəbərlər:

İtaliyada ərzaq böhranı

səh. 77. “Santar”: Metrik ölçü sisteminin tətbiq edilməsindən əvvəl müxtəlif ölkələrdə (xüsusən Yaxın Şərq və Aralıq dənizi ölkələrində) işlədilən kütlə ölçüsü vahidi, qantar. Bir çox ölkədə 45-60 kq arasında dəyişsə də, bəzi ölkələrdə bu rəqəm 300 kq-a qədər artmaqda idi.

Bazar, 6 oktyabr 1918-ci il, nömrə 7

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 29 zilhiccə sənə 1336. 6 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəməzidə iştirak etmək üçün müqəddir qələm sahiblərindən lazımı əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir.

Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur.

Tiflis ilə xüsusi telefon müxabərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xəbərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Kağız bahası [qiyməti] və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibəti ilə, şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə;

1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə;

1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres:

Bakı, Kolyubakinskaya küçədə (Parapet) “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Баку, Колубакинская, контора газеты “Азербайджань”.

MÜSƏLMAN TEATROSU

Bu gün yekşənbə [bazar] günü “Mikado” teatrosunda (Malakan bağının müqabilində) Hacıbəyov Bəradərləri teatro dəstəsi tərəfindən mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:

“Arşın mal alan”

Operetta, 4 pərdədə.

Əsəri-Üzeyir bəy Hacıbəyov.

İştirak edənlər: Mahru, Münəvvər, Nina xanımlar. Ələkbər Hüseynzadə, Qəmərinski, Anatollu və qeyrilər.

Soltan bəyin rolunu Ələkbər Hüseynzadə ifa edəcəkdir.

Böyük musiqi dəstəsi Müslüm bəyin təhti-idarəsində [idarəsi altında].

Tamaşa saat 5-də başlanacaqdır. Biletlər “Mikado” teatrosunda satılmaqdadır.

Biletlər türk zabitanına 75 faizlə satılacaq və əsgərə təxsis [edilmiş] mövqelər də məccənən [pulsuz] olacaqdır.

İxtar [xəbərdarlıq]: Birinci cərgə sandalyaları əziz qonaqlarımız olan türk zabitanına və hökumət məmurlarına həsr etdiyimizə görə, həman cərgə biletləri satılmayacaqdır.

Şənbə günü həman teatroda Üzeyir bəyin

“O olmasın bu olsun”

nam gülməli əsəri mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Yekşənbə günü də yenə:

“Arşın mal alan”

ELAN

Bu il də keçən illər kimi Cümə məscidində səşənbə [çərşənbə axşamı] məhərrəmin əvvəlindən axşamlar saat 7-dən 8-dək təziyyəi-Seyyidüş-şühədə təşkil olunacaqdır. Və'zdə iştirak edən zəvat cənab Hacı Molla Əbdürrəhim Hadizadə, Axund Molla Ağa Ağəlizadə, Axund Mirməhəmmədkərim Mircəfərzadə.

Ağa Qədirov

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Avqust 1 – 1918-ci il

121 – Gürcü Hökuməti Poylu mövqifindən [stansiyasından] dəmiryol vaqonları verərsə, Ukrayna və Polşa əhlinə Azərbaycan Hökuməti ucuz qiymətlə icazə verir ki, vətənlərinə getsinlər.

123 – Qaçqın Təşkilatı nümayəndəsinin göstərdiyi siyahı üzrə qaçqınlara Azərbaycan dəmiryolu ilə məccanən getməyə izin verilsin.

Avqust 3 – 1918-ci il

124 – Azərbaycan Hökuməti verdiyi icbari qəraradlar Azərbaycanda yaşayan əcnəbilər üçün də qanun hesab edilsin.

Avqust 8 – 1918-ci il

125 – a) Ziraət [Kənd təsərrüfatı] naziri X. b. Sultanova tapşırılsın ki, təcili surətdə özü vacib bildiyi yerlərdə

və cəbhədə ərkani-hərb [hərbi qərar-gah] razılığı ilə çay və aşpazxanalar açılınsın.

b) Ərzaq naziri A. Aşurova, Ziraət naziri X. b. Sultanova və Daxiliyyə naziri B. x. Cavanşirə tapşırılsın: Birincisi Şamaxı uyezdi çöllərində taxıl yığmaq işlərini, ikincisi Şamaxı, Mədrəsə, Ağsu və qeyri köylərin ətraflarından meyvə yığmaq işlərini təşkil etsinlər və üçüncüsü isə əvvəlcilərin bu işlərində onlara mümkün qədər kömək yetirib və hər iki gündən bir onların işləri barəsində xəbər versin.

c) Şamaxı uyezdidə divanxana düzəltmək üçün Daxiliyyə naziri binagüzarlığına [sərəncamına] iyirmi min manat verilsin.

10 avqust – 1918-ci il

127 – Vergidən azad olunmuş 7 və 8-ci cərgə mədən təşkilatlarına müvəqqəti əlavə vergi qoyulsun həman təşkilatların mədaxilinə görə.

12 avqust 1918-ci il

132 – Mülki, hərbi və bəhri [dənizçilik] qanunnamələrinə binaən 1917-ci ilin mart ayının 12-nə qədər işlənən edam cəzası yenə də müvəqqəti qərarad olmaq üzrə öz yerində qalsın.

14 avqust 1918-ci il

135 – İrəvan quberniyasının Azərbaycana daxil olan hissəsində divanxana düzəltmək Daxiliyyə nazirinə mühəvvəl edilsin [tapşırılsın].

17 avqust 1918-ci il

136 – Hökumət tərəfindən bəzi

mövqiflərə göndərilən dəmiryol məmurlarına verilən günlük mükafat 3 manatdan 5 manata qədər artsın.

20 avqust 1918-ci il

137 – Hacıqabul-Atbulaq dəmiryol məmurlarının vəzifələri ağır olduğuna görə, məvacibləri bir yarıma qədər artsın; Ələt-Puta məmurlarının iki birə iki dəfə artsın.

23 avqust 1918-ci il

140 – Azərbaycan Cümhuriyyətinin təbəyyəti [vətəndaşlığı] xüsusunda bu atidə yazılan qayda təsdiq edilsin:

1 – Azərbaycan Cümhuriyyətinin təbəələri bunlardır:

a) 1914-cü ilin iyul ayının 19-na qədər Cümhuriyyətdə mövcud olan divanxana və ya camaat dəftərxanalarında adları zəbt edilən əşxas;

b) Cümhuriyyətdə yainki qeyri məmləkətdə Azərbaycan təbəəsindən təvəllüd edənələr;

c) Beş ildən ziyadə Cümhuriyyətdə daimi surətdə yaşayan əcnəbi məmləkət təbəəsindən təvəllüd edənələr (onların Cümhuriyyət daxilində təvəllüd etmələri şərtilə).

Qeyd: Daimi surətdə olanlar, yəni müəyyən bir yerdə bir mülkü, mə'dəni və ya bir sənəti olanlar.

2 – Əcnəbi məmləkət təbəəsi Azərbaycan təbəəsinə ərə getdiyi zaman Azərbaycan təbəəliyinə keçir.

3 – Azərbaycan Cümhuriyyəti təbəəsi həmin halda başqa məmləkət təbəəsi ola bilməz.

4 – Azərbaycan Cümhuriyyətində siyasi haqlar (mərkəzi və bələdiyyə

müəssisələrinə seçki məsələsində iştirak etmək və qeyri) yalnız Cümhuriyyət təbəəsinə aiddir.

Qeyd: Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti müvəqqəti olaraq əcnəbi təbəələrindən hökumət xidmətinə dəvət edə bilər.

5 – Azərbaycan Cümhuriyyəti təbəəliyinə daxil olmaq və ondan xaric olmaq xüsusunda əlahiddə qanun ittixaz [qəbul] ediləcəkdir.

BAKİ, 29 ZİLHİCCƏ [6 OKTYABR]

Bakı, Azərbaycan Hökuməti əlinə keçdikdə və keçmədən əvvəl bizim düşmənlərimiz türklüyü və islamlığı həməvəqt [həmişə] həqir halətdə görmək arzusunda olan həriflər bütün əhalini cürbəcür fitnəngiz şayiət [fitnə salan şayiələr] ilə qorxutmağı özlərinə sənət tapmışdılar.

“Bakı bizim əlimizdən çıxıb da müsəlmanlar əlinə keçsə, o vaxt qeyri-müsəlman əhalisi bütün məhv olub gedərdi” sözləri ilə dinc əhalinin rəğbətini qazanmaq üçün şu həriflər bunları bizim əleyhimizə təşviq etməkdən bir an çəkinməyirdilər. Bu babda nə bolşevik və nə də kadet arasında bir fərq yox idi, biləks, bəlkə ciddi bir rəqabət müşahidə edilirdi. Bir tərəfdən Vermişevlər, digər tərəfdən Şaumyanlar zahir[də] “məslək” [əqidə] xüsusunda biri-biriylə boğuşurdularsa da, lakin bizə qarşı etdikləri təcavüzatda həmahəng idilər. Onların fitnəkarlı-

ğından naşidir [ötrüdür] ki, Bakının süqutu bir qədər təxirə düşdü və şəhərin müdafiəsində bitərəf əhalidən dəxi iştirak edən oldu.

Xülasə, Bakını aldıq. Lakin düşmənlərimizin fitnəçi sözləri həqiqətmi oldu? Bu gün Qafqaziyada və bütün Rusiyada asudə yaşamaq üçün bir yer aranılırsa, bizim Bakı onların cümləsində ən ümdə mövqe işğal etməyirmi? Bakımızda olan əmin-amanlıq, asayışı-tam, bolluq Rusiyanın hansı bir ölkəsində vardır?

Həmçinin qeyri-müsəlman olan millətlər sabiqdəki “bolşevik” və “menşevik” və “daşnak” təzyiqindən xilas olub da, öz işlərinə şüru etməmişlərimi [girişməmişlərimi]? Və bizim əhali daxili-mizdə yaşayan qeyri-müsəlman vətəndaşlarla həmişəki kimi münasibəti-səmimanədə [səmimi münasibətlərdə] bulunmayırlarmı?

Bakının şimdiki halını görən zəvat [şəxslər] bunu necə inkar edə bilər?

Görünür ki, bizim paytaxtımızda mövcud əmniyyət [əmin-amanlıq] Qafqaziya, Rusiya və xaricin öylə nəzərini cəlb etmiş ki, bu gün hər bir nüqatdan [məntəqələrdən] təhlükəni belə nəzərə almayıb da, şəhərimizə vaporlarla [buxar gəmilərilə] Ənzəlidən, Lənkərandan, Hacı-Tərxandan, Petrovskdan gələn gərək müsəlman və gərək qeyri-müsəlman mühacirləri buna böyükce bir dəlil olammazlarmı?

Bizim vəzifəmiz məmləkətimizdə olan asayışı daha da vüsətləndirib, onu hər bir ölkə və hər bir vətən övladına bilafərqi-dinü-millət [din və millət fərqi

olmadan] intişar etməkdir [yaymaqdır]. Biz tutduğumuz doğru yolla gedəcəyiz. İştə, bizim bədxahlarımız üçün burası böyük bir dərsi-ibrətdir. Düşmənlə düşmənlə, dost ilə dost – budur bizim şüarımız.

Bu yoldan bizi kimsə ayırammaz.

İştə, qoy bizim asayişimizi və bizim ədalətimizi görən düşmənin gözü çıxsın!

ƏSGƏRLİK

Dünyada ən böyük bir fəzilət, ən ali bir şərəfət var isə, o da əsgərlikdir. Zira əsgər; millətin şanlı bir firqəsi, vətənin canlı bir qalasıdır. Əsgər; vətən üçün yaşar, milləti üçün dağlar aşar, düşməni yurduna soxmamaq üçün canlar atar. Hasili, əsgər dediyimiz, vətənin-dən başqa bir şeyi düşünməz, onun uğrunda ölməkdən çəkinməz.

Əsgər olmayınca, vətən yaşayamaz, irzü namusi-millət [millətin irz və namusu] saxlanılamaz...

Əsgərlik vəzifəsi öylə bir vəzifədir ki, onu ancaq vətənin ən namuslu, ən qeyrətli övladları icra edə bilər. Fəqət vətən onun anası, millət isə qardaşı olduğunu bilməyənlər, bu vəzifə ilə mükəlləf olammazlar. Daha doğrusu, bu izzü şərəfdən məhrum olurlar. Lakin heç ümid etməm ki, bir türk övladı bu izzü şərəfdən məhrum olmaq istəsin, heç təsəvvür etməm ki, bir türk yavrusu vətəni anası, milləti qardaşı olduğunu bilməsin. Heç xatırlayam-

mam ki, bir türk balası vətən imdadına qoşmaq istəməsin, heç, heç bir türk göstərəmməm ki, vətənin namuslu övladı olmaq arzusunda bulunmasın.

Fəqət iş burasındadır ki, bu gözəl arzular, bu müqəddəs vəzifələr hər, hər əsgərliklə hüsulpəzir olacaqdır [hasilə gələcəkdir].

İştə, ey gənclər!

Əsgərliyin şərəfət və məharətini anlamaq və cahana saldıği vəlvəleyi-
iqbalı bilmək istərsəniz “İngiltərənin parası və Türkiyənin əsgəri məndə olsa aləmi təsxir [zəbt] edəram” deyən Bismarkın şu sözlərini xatırlayınız və bununla bərabər, dindəş və millətdaşınız olan Osmanlı türklərinin altı yüz sənəlik əsgərliyini və onların türklük və islamlıq haqqında göstərdikləri fədakarlıqları hər hangi bir tarixi-hərbi qarışdırırsan qarışdır, onda yazıldığını görəcəksiniz və o qardaşlarımız Rumeli və Anadolu şibhi-cəzirələrinin [yarımada-
larının] ötəsinə-bərisinə dağılmış bir halda yaşarkən, onların on iki dəfə “əhli-səlib” hücumuna qarşı çıxdığını və onlara müqavimət göstərdiyini oxuyacaqsınız və dörd sənə zərfində Misir ilə Kürdüstanı və Hicaz ilə Bərbəristanı fəth edərək ziri-himayələrinə [himayələri altına] aldıqlarını görəcəksiniz. Hələ o qardaşlarımızın şanlı bayrağı şimalən Vyana bürclərinə, cənubən Hind sahillərinə, şərqən Təbriz səhralarına və Cəbəlitəriq civarlarına dikilib cahana göründüyünü biləcəksiniz! Və bu dörd bucuq sənədən bəri şu hərbi-
aləmşümul içərisində yenə o millət-

daşlarımızın göstərdiyi qəhrəmanlıqları, qazandığı müzəffəriyyətləri də bu gün görürsünüz. Fəqət o qardaşlarınızın bu müzəffəriyyətlərini, bu qəhrəmanlıqlarını və əsgərlikdəki şücaət və məharətlərini yalnız görmək və yaxud oxumaq kifayət etməz. Əgər siz onların qardaş və millətdaş olduğunu bilir və anlayırsınız, kəndinizi onlara bənzətməlisiniz və o qəzənfər [qəhrəman] qardaşlarımız kimi vətən uğrunda can verməkdən, millət yolunda qan axıtmaqdan qorxmamalısınız. Bu gün vətəni, milləti, dini, irzü namusu mühafizə etmək istərsəniz ər oğlu ər, əsgər oğlu əsgər olmalısınız!

Əgər bu gün Azərbaycanımızı mühafizə və o müqəddəs yurdumuzu müdafiə etmək arzu edərsəniz, qəzetəmizin keçmiş nömrəsində N. Y. cənablarının “Azərbaycan gənclərinə” etdiyi müraciəti təkrar-təkrar oxuyub onu icradan bir an əvvəl geri durmamalısınız [onu icra etmək üçün dərhal hərəkətə keçməlisiniz] və dərhal əsgərliyə, əsgərliyə, yavrum, qoşmalısınız!

Haydı, yavrum, Allah sizi vətən üçün yaratmış, vətən sizi əsgərlik üçün sənəndə böyütmüş.

Rza Zaki

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Berlin – 26-9 – Hərbi əxbər [xəbərlər]. Qərb cəbhəsi. Kronprins Ruprex-
tin ordusu. Vivyer civarındakı Labas

kanalından şimala Lis nahiyəsində vaqə olan hərbi. Boynun ordusu Bellikur civarında və Epeyin cənub-şərqində vaqə olan düşmənin dünənki hücumundan sonra cüzi hücumları dəf edilmişdir. Amyen çeşməsi ilə Somma miyanında [arasında] düşmən hücumunda davam edirdi. Əvvəlinci hücum bizim top atəşi və piyadamız tərəfindən dəf olundu. Günortaya kimi təkrar olunan hücumlar Kortreyk və Qrikur ucalıqlarına cəlb olunmuşdu. Düşmən burada müvəqqəti zəfər tapdısa da, bizim müqabil hücumumuzla dəf oldu. Yarım gün fransızlar tərəfindən Kruazi ilə Somma arasında başlanılan hücumlar dəf olundu. Axırncı iki gündə 200-dən ziyadə əsir almışız.

Alman kronprinsinin ordusu. Alemandan şimaldakı hərbdə əsir aldıq. Veylərdən şimala düşmənin cüzi hücumlarını dəf etdik.

Hersoq Albrextin ordusu; Maasdan şərqə düşmənin hücumu dəf olundu. Hərbdə iştirak edən 31-ci firqə əsgərləri tərəfindən 50 nəfər fransız və amerikalılar əsir alınmışlardır.

Frankfurt və Kayzerslautern şəhərlərini bombardman edən düşmənin hava donanması cümləsindən 7 aeroplan vurulmuşdur.

İstanbul – 26-9 – Hərbi əxbar. Fələstin cəbhəsi. İngilislərin bizim yeni səngərlərimizə etdiyi hücumları əhəmiyyətsizdir. Bizim sağ cinahımızda düşmənin süvarisi və zirehli avtomobili dəf edilmişdir. Bizim təyyarəçilər

ayın 24 və 25-ci gecələri düşmənin Lemnos və Faros cəzirələrində [adalarında] vaqə olan anqaralarına (təyyarə olan yer) çoxlu bombalar tökmüşlər.

Lemnos cəzirəsində düşmənin 3 anqarası məhv olmuşdur.

Ədəbi səhifələr:

ZƏFƏRİ-NİHAİYƏ DOĞRU

Mərd olan əsgərliyi təqdir edər iz'an
ilə,
Əsgər olmaq fərzdür hər möminə
Quran ilə.
Əsgər olmaq bir şərəfdür türk üçün,
islam üçün,
Əsgəriyyətlə yaşar millət həyatı şan
ilə.
Ən işiq bir ömr istərsək günəş altında
biz
Durmali ə'daya qarşı qeyrəti-rəxşan
ilə.
Daima türk oğlu hifz etmişdir öz
namusunu
Əldəki seyfi-şücaət, dildəki iman ilə.
Qorxmayız düşməndən əsla dönsə
dünya atəşə,
Hər zamanda etmişiz qovğa qəvi
şahan ilə.
Ta əzəldəndir cahanda şanlıdır
tariximiz,
Zi-şərəf bir millətiz tarixdə bürhan ilə.
Qaçmayız meydanı-qovğadan, əmin
ol, ey ədu!
Toprağın üstü cəhənnəm olsa da
vulkan ilə.
Daima ə'ləyi-şan etməkliyə amadəyiz,

İştə milyonlarla hazır: can ilə, qurban
ilə.
Atəşi-ə'dayı söndürməklə həp hazırız,
Atəşin bir qeyrət ilə, atəşin bir qan
ilə!..
İştə bax! Türkün hilalı nur-bəxşi-
Şərqi qədir,
Şərqi tənvir eyləris əlbət məhi-taban
ilə.
Millətin uğrunda çıxsa belə qəbrim
qarşıma,
Qəbrimə doğru qoşardım çöhreyi-
xəndan ilə.

*Bakı, 5 təşrinə-əvvəl [oktyabr] 1918
Əbdüssəlimzadə Məhəmməd Hadi*

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Ərzaq nazirinin əmrinə görə oktyabrın 5-dən dəmiryoluyla gələn yüklərə (buğda və un) Bakı Bələdiyyə İdarəsi Ərzaq Şöbəsinin icazənaməsi olarsa, sahiblərinə qaytarılacaqdır.

Bələdiyyə İdarəsinin Ərzaq Şöbəsi Ərzaq nazirinə məlum etmişdir ki, məkulat [ərzaq] azlığından naşi Şöbə ancaq bunları Şəhər və mədən əhalisinə buraxacaqdır. Yavudakı kəndlərə isə bu şeyləri buraxmaq qeyri-mümkün olacaqdır.

Bakıda tramvay

Bakı tacirlərindən P. X. Xumaradze Şəhər idarəsi və Mərkəzi Ev Komitəsinə müraciət edib öz xərcilə tramvay düzəltməyi təklif etmişdir. Xumaradze Şəhərin müavinətinə [yardımına] ehti-

yacı olmayıb, ancaq köhnə vaqonlardan istifadə etməsini xahiş edir. Bu cənab Şəhərin dəmiryolunu Bayıloddan Naftalana və Şamaxinkadan Darüleytamadək uzadacaqdır. Xaçaturovun layihəsinə görə, bu tramvay benzin matoru ilə hərəkət edib hər bir mator vaqonu iki sənişin vaqonu aparacaqdır. Bundan əlavə Şəhərin zibilini çölə aparmaq üçün xüsusi vaqonlar olacaqdır.

Xumaradzenin hesabına görə, tramvay 2-3 ay müddətində qurtarmaq şərtilə əvvəlinci mator vaqonu şərtnamə bağlandıqdan 25 gün sonra işə başlayacağı mümkündür. Bu cənab 5 il keçdikdən sonra tramvayı Şəhərin ixtiyarına vermək istəyirmiş.

Mərkəzi Ev Komitəsində

Sentyabrın 29-da vaqə olan Mərkəzi Ev Komitəsinin iclasında çoculara məxsus darüleytam [yetimxana] məsələsi müzakirə edildikdə, Doktor Gindes demişdir ki, dörd darüleytam fəaliyyətə başlayıb, çocuqların ədədi gündən-günə çoxalaraq 6 yüzə varmışdır. Darüleytamlarda qulluqçular hazırdır. Bir çox camaat xadimləri də bu yolda işləyəcəklərinə dair söz vermişlərdir. Yerli erməni cəmiyyəti 20 min manat ianə etməyi öhdəsinə götürmüşdür. Hələlik darüleytamlar az məbləğlə idarə edilir. Çocuqlar çox vaxt ac və paltarsız qalırlar. Leontyeviç demişdir ki, Səhiyyə və Müayinə Nəzarətinin vəkili Rüstəmbəyov 20 min manat ianə edəcəkdir. Müsəlman cəmiyyətlərinin

çox üzvləri də maddi müavinətdə bulunacaqlar. Çocuqlara əlbisə hazırlamaq üçün “Erməni insaniyyətərvər cəmiyyəti”ndəki arşın malını almağa icazə alınacaqdır. Sonra əlbisə hazırlamaq üçün tikiş evləri təşkil olunacaqdır. Leontyeviç iclasda təklif edir ki:

1) Mərkəzi Ev Komitəsinin sərəməyəsindən “Çocuqlara müavinət edən büro”ya 25 min manat verilsin.

2) Mərkəzi Ev Komitəsinin ixtiyarında olan 500 kisə un yenə həman büroya verilsin.

3) İanə toplamaq üçün Gindes, Lopatinski və Əli İsgəndər Cəfərovdan ibarət bir heyət seçilsin.

Bu təkliflər ümumi iclas tərəfindən qəbul olunmuşdur.

* * *

– Hökumətin əmrilə hamı Bakı bankaları cümə və rus kilsə bayram günləri bağlı olacaqdır. Yekşənbə [bazar] günləri isə bankalar açıq olacaqlar.

* * *

– Lənkərandan Bakıya gələn və yolda “Ərdəhan” tərəfindən tutulmuş “Ani” paraxodu oktyabrın 4-də 400 minikləriylə bərabər Bakıya gəldi. Bu paraxod minikləri sahilə çıxardıqdan sonra hərbi paraxodların yanına qayıdacaq idi.

* * *

– Azərbaycan Hökumətinin axırncı iclaslarında Bakı mədənlərinin sahiblərinə qaytarılması qanunu təhlil edilmişdir.

* * *

– Qarabağdan alınmış məlumata

görə, cüzi vuruşmadan sonra ermənilər əsləhələrini [silahlarını] təslim etmişlər.

* * *

– Bu yavuq zamanda İstanbuldan Bakıya türk edadi məktəbləri üçün 17 nəfər türk müəllimi və bir çox kitablar dəxi gələcəkdir.

* * *

– Azərbaycan Müfəttişi-Ümumisi İdarəxanasından bizə xəbər verilir ki, gecələr saat 12-yə kimi soçaqlarda dolaşmaq ixtiyarı Baş Komandanlıq tərəfindən icazə verilmişdir.

OXUCULARA İXTAR [XƏBƏRDARLIQ]

“Azərbaycan” qəzetəmizin Gəncədə nəşr edilmiş əski nömrələri idarəmizdə satılmaqdadır. Nömrə fiatı bir rublədir. Həmçinin Hökumət qərardadlarını və əmrlərini havi edən “Azərbaycan Hökumətinin xəbarı” dəxi məhəllifüruşdadır [satışa çıxmışdır]. Fiatı 50 qəpikdir. Xahiş edənələr idarəmizə müraciət etməlidirlər.

TEATRO VƏ MUSIQI “Arşın mal alan”

Hər ilki kimi bu ildə də teatro möv-sümünə Hacıbəyov Qardaşlarının opera dəstəsi “Arşın mal alan” operettası ilə iqdəm etdilər [başladılar]. Lakin bu dəfəki rəsmi-güşad [açılış mərasimi]

başqa bir nümayiş, başqa bir ləzzəti-ruhani [mənavi ləzzət] ilə icra edildi. Teatroya cəm olan müsəlmanlar bu gün ürəklərinin dərin bucaqlarında gizlədikləri arzuları müayinə etməklə, fəvqəladə bir sürur [sevinc] və şad-yanalığ izhar edirdilər.

“Mikado” teatrosunun amfiteatr hissəsi xalılarla müzəyyən edilib [bə-zənib], divarlardan qırmızı islam bayraqları asılmışdı. Saat 8 tamamda avtomobillərlə Türkiyə ərkani-hərbi [hərbi xadimləri] ilə ümərəyi-əsgəriyyəsi [komandirləri] teatroya təşrif-fərma oldular [təşrif gətirdilər].

Küllü izdiham ilə məmlu [dolu] olan teatro alqışlarla milli qəhrəmanları pişvaz etdilər [qarşıladılar]. Hamının üzündə bir sürur, qəlbində bir şəaf [məhəbbət] olduğu halda Müslüm bəyin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olan musiqi dəstəsi, milli musiqişünasımız Üzeyir bəy Hacıbəyli tərəfindən bəstələnmiş milli marş tərənnümsaz olmağa başladı.

Tamaşaçıların ən artıq təhsin və alqışlarını cəlb edən bizim təcrübəli aktyorlarımızdan Ələkbər Hüseynzadə, Əbülhəsən və Xəlil Hüseynzadə cənabları səhneyi-tamaşada gözəl təsir bağışlayırdı. Mənzil bir az namünasib olmasaydı, bu teatro tamamilə qüsuratdan [qüsurlardan] arı olacaqdı.

Bu yaxınlarda Hacıbəyli Bəradərlərinin müdiriyyəti yenə Mailov teatrosu mülkünə köçməsi ilə türk aləmi-təmsilində nadirələr meydana gətirəcəyinə ümidvarız.

M. S.

POLİS MÜFƏTTİŞLİYİNDƏ

Keçən gün Azərbaycan Polis müfəttişi Bəhaəddin bəy həzrətləri Bakıda mövcud bütün sinematoqraf sahiblərini hüzuruna dəvət edərək, onlara öz işlərinə şüru etməyi [başlamağı] təklif etmişdir. Bəy həzrətləri buyurmuş ki, şəhərin istirahəti-ümumiyyəsi və həyatı-ictimaiyyəsi heç cəhətlə gərək xələldar olmasın. Gərək teatrolar, gərək sinematoqraf və sair izdihami-ümumi bulunan məhəllər açılıb öz işlərinə şüru etsinlər. Bunlar kamali-rizaməndliklə [tamamilə razılıq bildirərək], Bəy həzrətlərinin dəvətini qəbul edib işə şüru edəcəklərini vəd etdilər. Axşam əhalinin saat 12-yə kimi soqaqlarda gəzə bilmələri üçün xahiş etmişlər. Bəy əfəndimiz vəd etmiş ki, bu xüsusda Baş Komandalıq dairəsinə rücu [müraciət] edib də bu günlərdə əhalinin saat 12-yə kimi soqaqlarda dolana biləcəklərinə izin istehsal edəcəkdir.

MAILOV TEATROSU – MİLLİ TEATRO

Eşitdiyimiz mövsuq [mötəbər] xəbərlərdən anlaşılır ki, şəhərin mərkəzində bulunan Mailov teatrosu Hökumət tərəfindən həcz [müsadirə] edilib də Maarif Vəzarəti vasitəsilə Bakıda Müsəlman Teatroçuları Cəmiyyətinə veriləcəkdir. Bu xüsusda teatro mütəxəssisləri tərəfindən lazımi layihələr itixaz edilməkdədir [hazırlanmaqdadır].

ƏNZƏLİDƏN GƏLMİŞ PARAXOD

Üç gün əvvəl Bakıya Ənzəlidən bir minik paraxodu varid oldu [gəldi]. Miniklər tamamən Mart hadisəsindən sonra İrana qaçmış Bakı müsəlmanları idi.

Bunlar Bakının alınması xəbərini eşitcək, Bakıya gəlmək istərlərsə də, lakin ingilislər Ənzəlidə mümaniət [mançilik] göstərirlər. O zaman teleqrafla Biçeraxovdan izin istərlər. Cavab gəlir ki, Biçeraxovun müavini Voskresenski gələcəkdir.

Paraxod Ənzəlidən çıxıb Bakı bargahına [limanına] yavuqlaşdığı zaman Voskresenski də hərbi paraxodla buraya gəlir. Miniklər tərəfindən vəkələtən Bakı məşahirindən [məşhurlarından] Mirzə Əsədullayev və sairləri bununla münəqişəyə girişir də, məlum olur ki, bunlar paraxodun dübarə [yenidən] övdət edəcəyi üçün [qayıdacağı barədə] zəmanət istərlər.

Rəsmiyyət icab etdiyi şərait [şərtlər] qəbul edildiyindən, paraxod ağ bayraq altında Bakıya “Qafqaz Merkuri” körpüsünə yavuqlaşdı.

Bu halda sahilə – bulvara minlərcə müsəlmanlar və sairləri cəm olub, izdihamla paraxodu alqışlayaraq, pişvaz etdilər [qarşıladılar]. Bir neçə saatdan sonra miniklər şəhərə çıxdılar.

Söyləndiyinə görə, Ənzəlidə bir çox bakılılar cəm olmuşlar ki, Bakıya gəlmək iznini gözləyirlər.

BƏŞ MİLYON FİATLI BİR EV ON MİN MANATA SATILMIŞ

Hər bir zamanda və hər məmləkətdə müşahidə edilən [kimi], bu dəfə qəhrəman Türk Ordusu Bakını zəbt etdikləri günlərdə iki gün Bakının həyati-ictimaiyyəsi bir qədər müxtəl olmuşdu [qarışmışdı]. Bəzi başıpozuqlar, xırsızlar [oğrular] zamandan istifadə edərək, əhalinin istirahətini pərişan edib, qarətə və oğurluğa girişmişlər.

Bu canilər öz cəzalarına çatacaqlar və yaqın ki, günahsız sədəmə [ziyan] və əziyyət çəkənlər də tələfilərini [əvəzini] alacaqlar, məhəlli [yerli] hökumət əzaları [üzvləri], bəxusus Azərbaycan Polis Müfəttişi-Ümumisi Bəhaəddin bəy cənabları bu xüsusda bilaaram səy və kuşışlərini [cəhdlərini] müzayiqə etməyir [əsirgəmir].

Zeyldə [aşağıda] dərc etdiyimiz vəq'ə buna böyükcə dəlildir. Şəhərdə istirahəti-ümumiyyəni gözləmək üçün soqaqlarda gəzən bir nəfər türk əsgəri Malakanski soqaqda gəzinərkən, bir darvaza içərisində yaşlı bir erməni qadınının ağladığını görür. Əsgər qadının ağlamasının səbəbini sual etdikdə, qadın öncə başqa səbəb göstərir. Əsgər qadının söylədiyi hərflərin [sözlərin] qeyri-həqiqət olduğunu anlar və bir başqa erməni buraya dəvət edərək, qadının dərdini bilmək istəyər.

Qadın cındır və çirkin bir libasda imiş. Əvvəlcə özünü tərif edərək deyir: Mən, Parapet qarşısında dörd soqağa

çıxmış dörd mərtəbə evin sahibəsi B. Babayeva xanım. Türklərin şəhərə vürüdü günlərində mənim evimdə kirayədə oturmuş bir qaç gürcü məcburən qurşun təhdidlərlə notarius əliylə mənim evimi on min manata almışlar. Evimin vəsət [orta] hesabıyla fiatı 5 milyon rublədir. Bundan başqa, daha iki qızımı və bir milyon rubləlik avtomobillərimi əlimdən almışlar.

Əsgər bunu eşitcək, qadının durduğu evi nişanlar və əhvalı tamamilə Polis Müfəttişi-Ümumisi Bəhaəddin bəy əfəndiyə söylər. Dərhal əmr edilir ki, evi alanlar dərdəst edilsin [tutulsun]. Babayevin evində yaşayan Raçinski uyezddə Givatsxuri kəndinin əhli Malafey Saqatelibzə dərhəl tövqif [həbs] edilərək Müfəttişliyə təqdim edilir.

Bir qaç dəfə istintaq nəticəsində Bəhaəddin bəy işin çigunəliyini [nə yerdə olduğunu] Saqatelibzədən bilir.

Türklərin nəcib ordusu Bakıya varid olduqları əsnada, Saqatelibzə, Xanım Babayevin odasına gəlib deyir ki, bir an türklər gəlib səni və iki də qızlarını qətl edəcəklər, səlamətliyinizi istərsənizsə, yüz min rublə veriniz ki, sizi xilas edim. Xanım Babayev deyir ki: Mənim ərim Şimali Qafqaziyadadır, özüm də Hacı-Tərxandan iki gün əvvəl gəldiyim üçün yüz min rublə deyil, min rublə verməyə belə qadir deyiləm. Saqatelibzə dərhəl bunları bir odaya salıb həbs edir. İki gün sərəsər digər bir çox həriflərlə odaya gəlib tufəng ilə Babayevanı hədələyərək, yüz min rubləni verməzsə o zaman evini satmağı

tələb edirlər. İki gün əziyyətdən sonra Babayev razı olur. Dərhal Bakı notarius Somovun əvəzi notarius Arjanixa hazır olub da əqdnamə [müqavilə] yazmaya şüru edir [başlayır]. Nəhayət anlaşılır ki, Parapet qarşısında 4 yüz mürrəbbə [kvadrat] sajen zəmində tikilmiş dörd mərtəbə evi Babayeva on min rubləyə Saqatelibzəyə satmış və hərğah istədiyi zaman rəsmi surətdə ticarət vəraqəsini verməzsə, yüz min rublə Saqatelibzəyə iadə etməlidir [qaytarmalıdır].

Şu vəqə sentyabrın 17-ci günü [vüqu] bulduğu halda, əqdnamənin tarixi avqustun 31-i qoyulur. Bir neçə gün sonra Saqatelibzə tələb edir ki, Babayeva qızlarının dəxi nəradə olduğunu desin. Bunun dahasını sual etdikdə anlaşılır ki, Saqatelibzə və rüfəqası [yoldaşları] qızlarla nikah edib də Gürcüstana gedəcəklərmiş.

Bə'dəhu [ondan sonra] hökm edilir ki, Xanım Babayeva notarius Arjanixa və sairləri Müfəttişliyə təqdim edilsinlər. Üç gün irəli Xanım Babayeva gəlib də fövqəzzikr [yuxarıda deyilən] vəqəəni gözü yaşlı Bəhaəddin bəyə nəql edir. Bəhaəddin bəy bu xüsusda ən ciddi təftişat edilməsini və bütün canilərin dərdəst ediləcəyini [tutulacağını] və cinayət tamamilə kəşf edildiyi [açıldığı] zaman canilərin şədidd [şiddətli] cəzalara düçar ediləcəklərini vəd eylər.

Minbə'd [daha sonra] Xanım Babayevanı Saqatelibzənin rüfəqası tərəfindən bir daha təcavüzatdan məsun etmək [qorumaq] üçün və əlavə talan edi-

lib odasından çıxarılan əşyanın siyahısını tutmaq üçün inzibati-əsgəriyyədən [hərbi polisdən] xüsusi nəfərat [əsgərlər] təyin edilməklə bərabər, xüsusi avtomobili ilə Xanım Babayevi öz odasına aparır.

İştə, müharibədən, iğtişaşdan istifadə edib cürbəcür cinayətlərə, haqsızlıqlara mübaşir olan [yol verən], başqasının hüququna təcavüzatda bulunan ədəbsizlər bir kərrə bunu bilsinlər ki, türk milləti-nəcibəsinin təhti-təbəiyətinə [vətəndaşlığına] alınan bir fərdin bilafərqi-məzhəb, din və məslək [məzhəb, din və əqidə fərqi olmadan], kim olursa olsun bütün hüquqi-insaniyyəsi hökumət əzaları [üzvləri] tərəfindən ciddiyyəən mühafizə ediləcəkdir. Hər bir zülmkar, hər bir istirahəti-ümumiyyəni xələldar edən bədəfkar [pis fikirli], hökumət tərəfindən ciddiyyəən təqib ediləcəkdir. Hüquqi-insaniyyənin ayaqlar altına atılmaq zamanı daha keçmişdir.

Məhəmməd Sadiq

QAFQAZIYA XƏBƏRLƏRİ

Bəhriyyə [dənizçilik] heyəti

Bu günlərdə Tiflisdə Bəhri Səna'ət [Dəniz Sənayesi] heyətinin müttəhid [birgə] iclası vaqə olacaqdır. Bu iclasda Almaniya heyətinin və Gürcüstan Hökumətinin nümayəndələri iştirak edəcəklər.

“Qruziya” qəzetəsinin dediyinə görə, bu iclasda Qara dənizdəki yük gəmilərinin Almaniya ordusu tərəfindən istifadə edilməsi məsələsi müzakirə ediləcəkdir.

Neft almaq

Gürcüstan Hökumətinin Xariciyyə Vəzarəti [Nazirliyi] Azərbaycan Hökumətinə xəbər vermişdir ki, neft almaqdan ötrü Gürcüstan Hökuməti öz nümayəndələrini Bakıya göndərəcək. Bakıya gələn nümayəndələr A. Kandilaki və Tolstonoqov olacaqlardır. Bunlara iki milyon rublə para verilmişdir. Bu məbləğ Azərbaycan Hökumətinin köməyi ilə Bakıya göndəriləcəkdir.

Teleqraf xətti (kabel)

Çxenkeli Berlində Potidən İstanbulla çəkiləcək teleqraf xəttinin (kabel) tərtib və istemalı [istismarı] şərtnaməsini bağlamışdır. Bu şərtnamə Gürcüstan Hökuməti tərəfindən təsdiq olunmalıdır, bu xəttin tərtib və istemal haqqı əlli il müddətində “Şərq-Alman Kabel Cəmiyyəti”nə verilmişdir. Bu xətti ancaq 48 il müddətdən sonra almaq mümkündür.

Tuapsedə

Novorossiysk şəhərindən “Qruziya” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, Tuapse şəhəri general Alekseyevin Könüllü ordusu tərəfindən işğal olunmuşdur. Novorossiyskdə və Tuapsedə hökumət kadetlərin əlindədir. Köhnə qanunlar iadə edilmişdir.

Kuban ilə danışıq

Tiflis qəzetəsi “Borba”nın verdiyi xəbərə görə, Gürcüstan Hökumətinin sədri Jordaniya Kuban mahalı Hökumətinin sədri Biç ilə xətti-müstəqim ilə [birbaşa xətdə] danışıb. Kuban Hökuməti sədri, Jordaniyaya demişdir ki: Kuban mahalında bolşeviklər əzilib, hökuməti-sabiqdəki kimi yenə Kuban mahalı Hökuməti gələcəkdə iki qonşu hökumətlərin dostanə bir əlaqədə yaşamalarına və Yekaterinodara gedən Gürcüstan heyətinin dəxi danışacağı məsələlərin də gözəl nəticələnməsinə ümidvardır.

Biçin dediyinə görə, bolşevik Armavir və Maykop da sınımışlar. Bu iki şəhər də möhkəm surətdə Kuban Hökuməti əlinə keçmişdir. Bolşeviklər hər bir yerdən qovulub ancaq Batalpaşın mahalında qalmışlar. Jordaniya öz tərəfindən Kuban Hökumətini təbrik edib, gələcəkdə Müvəqqəti Hökumətin məramnaməsini həyata keçirməyi arzu edir.

İMPERIALİSTLƏRİN ŞURA CÜMHURİYYƏTİNƏ OLAN SUİ-QƏSDİ (FÖVQƏLADƏ HEYƏTİN ƏXBARI)

Lokhart pul verib Moskvada iğtişaş hazırlayır

Neçə vaxtdır əksinqilabla mübarizə edən Ümumrusiya Fövqəladə Heyəti Rusiyadakı İngiltərə siyasi nümayən-

dəliyinin Moskvada mühüm mərkəzləri və Xalq Komissarları Şurasını tutmaq məqsədi ilə Şura Cümhuriyyəti ordu hissələri ilə əlaqəyə girişəcək xəbərini almışdır. Avqustun əvəlləndən [əvvəllərindən] Moskvaya, İngiltərə heyəti rəisi Lokhartın yanına gələn Şmidxen, Lokhartı ordu hissəsinin komandanı ilə görüşdürməyə müvəffəq olmuşdur. İngiltərə Hökumətinin göndərdiyi bu hissə Komissarlar Şurasını həbs etməyə müvəzzəfdir [həbs etmək tapşırığı almışdır].

Lokhartın casusu – Reyli

Həmin iclasda yaxın zamanda ingilislərin Murmandakı yürüşləri ilə mərbut [əlaqədar] Moskvada Şura Hökuməti əleyhinə üsyan qaldırmaq məsələsi müzakirə edilmişdir. Bundan sonra müxabirənin [xəbərçilənmənin] ingiltərəli leytenant Sidney Reyli vasitəsilə olacağı qət olunmuşdur. Reyli özünə “Roys” və “Konstantin” ləqəbini qəbul etmişdir.

İmperialistlərin yavuuq məqsədləri

Voloqda şəhərinin təslimi, Xalq Komissarları Şurasının həbs və Moskvada hərbi mütləqyyətin baş qaldırması, bundan əlavə Voloqdaya qoşun göndərib xainanə bir surətdə şəhəri təslim etmək dəxi istəyirmişlər.

İmperialistlərin Şura hökuməti

Moskvanın üsyanı 23 həftədən sonra, yəni sentyabrın vəsətində [ortasında] gözlənilmiş.

İngilislər həbs ediləcək Şuranın iclasında Lenin və Trotskinin isbatı-vücud [iştirak] etmələrini arzu edirmişlər. Ölüm cəzası təhdidi ilə hərbi mütləqiyyət elan edib İngiltərə hərbiyyə qüvvəsi gələndək iclası və ictimaları [yığınaqları] qadağan etmək istəyirmişlər. İclasda ali və ruhani vasitəsilə kilsələrdə oxunacaq xütbələrdə üsyan zikr və dua etmək məsələsi də müzakirə edilmişdir.

Rus əsgərlərinin qanı və xəyanəti bahası 1,200,000 manat imiş

Yenə həmin iclasda ingilislər fəvqədə [yuxarıda] zikr olunan komandana üsyanı təşkil etmək üçün 700,000 manat pul vermişlər. Avqustun 22-də vəqə olan görüşdə dəxi 200,000 manat verib, Lenin, Trotski məsələsi həll olunmuşmuş. Bunları tutmaqdan məqsəd əhəmiyyətli kağızları ələ gətirmək imiş. İngiltərə zabiti Reylinin ümdə məqsədi Rusiyanın Almaniya ilə başladığı yeni davanı müdafiə edəcək sənədləri ələ gətirib, inqilabdan sonra intişar etmək [yaymaq] imiş. Avqustun 28-də Rusiya ordusu komandanına yenidən 300,000 manat verib, Petroqrada getməsi və oradakı İngiltərə heyəti ilə də əlaqədə bulunması qət olunmuş.

İmperialistlərin Şura Hökumətinə...

Qət olunubmuş avqustun 29-da Petroqradda danışıq olmuş və Nijni Novqorod və Tambov şəhərləri ilə rabitədə olmaq məsələsi müzakirə edilmişdir.

İmperialist bombaçı və yandırıcıları

Məlum olduğuna görə, bunlar Rusiyada, xüsusən Petroqrada və Moskvada hökmfərma olan ərzaq qəhətliyindən istifadə edəcəklərmiş.

Ərzaq axıntısına mümaniət etmək [ərzaq daşınmasına mane olmaq] üçün dəmiryollarını, körpüləri dağıtmaq və ərzaq anbarlarını yandıraraq partlatmaq layihəsi tərtib verilmiş.

İngiltərə “ziri-zəmini” [“yeraltı” fəaliyyəti]

Sui-qəsdçilər saxta sənədlər vasitəsilə Rusiyanın hər bir tərəfinə yayılıb Şura nümayəndələrinə artıq pullar verirlərmiş.

Lokhartın sənədləri

Üsyançıların Moskvadakı İngiltərə nümayəndələri tərəfindən himayə ediləcəyi üçün Lokhartın dəsti-xəttilə yazılmış şəhadətnamələr Fövqəladə Heyətin əlinə keçmişdir. Bu cümlədən olaraq bu şəhadətnamənin məzmununu dərc edirik:

“Rusiyada ümum İngiltərə hökumət idarələrinə. Bu şəhadətnamə sahibi latış atıcısı Kapitan Kriş Krankal Rusiyadakı İngiltərə ştabının məsul müvəzzəfidir [vəzifəli şəxsidir]. Ona azad icazə verib maddi müavinətdə [yardımda] bulunmanızı rica edirəm.

Robert Lokhart.”

Bu şəhadətnamədə İngiltərə dövlətinin rəsmi nişanı və İngiltərə heyətinin möhürü var.

Bu üsyanda Fransa generallarının da əli var imiş.

İmperialistlərin Şurası

İnqilabın sabahı günü yeni bir hökumət təşkil etmək layihəsi üsyançılar tərəfindən müfəssəl bir surətdə tərtib verilibmiş. Bu hökumət 3 nəfərin mütləqiyyətindən ibarət olub, qoşun hissələrindən qeyri müəssisələrdə xüsusi icraiyyə komitələri olacaq imiş.

İngiltərə heyətinin sədri Lokhart istintaq əsnasında yuxarıda sayılan cinayətləri inkar etmişsə də, lakin Ümumrusiya Fövqəladə Heyətinin əlində bu üsyanın İngiltərə heyəti tərəfindən təşkil edildiyini sübut edən bir çox sənədlər vardır. Bu işdə Fransa general-konsulu Livern və bir çox Fransa və İngiltərə zabitlərinin dəxi əli var imiş.

Bu barədə istintaq davam edib, alınan məlumat intişar [nəşr] ediləcəkdir.

XARİCİ XƏBƏRLƏRİ

Xitada

Xita [Çin] dövləti Yaponiyanın Sibiryaya hücumunu xodsəranə [özbaşınalıq] elan etmişdir.

23/8 tarixdən “Tayms” qəzetəsi Pekindən xəbər verir ki, xitalılar [çinlilər] özlərinin Yaponiyanın çıxışında iştirak edəcəklərinə əmin deyildir. Dava şərtnaməsinə görə, hərgah sərhəd ciddi bir vəziyyət kəsb edərsə, xitalılar yaponiyalılarla bərabər çıxışda iştirak

edəcəklər. Xita dövləti iyulun 27-dəki notasında hüddunun ciddi vəziyyət aldığı göstərir.

Yaponiya dövləti avqustun 11-dəki notasında şərtnaməyə müvafiq fikirləşməkdən ötrü 10 gün vaxt tələb etmişdi. Yaponiya qət olunmuş vaxtdan əvvəl Mançuriyanın cənubuna qoşun göndərdiyinə görə, Xita dövləti Yaponiyanın bu çıxışını xodsəranə və müttəfiqlərin hərəkətinə müğayir [zidd] elan etmişdir.

Amerikalıların iddiası

“Xalq” tərəfdarı olan Amerikanın rəsmi nümayəndələri Vilson ilə bərabər davanın xalqdan ötrü mənfəətli olduğunu sübut etdiyi vaxt, imdi cəbhədəki müzəffəriyyət nüfuzu altında özgə iddiaya başlayırlar. Cümhuriyyət Firqəsinin nümayəndəsi Lodj parlamentdə qoşun barəsində məsələ müzakirə edildikdə, Belçik [Belçika], Lehistan [Polşa], Elzas-Lotaringiyanın, Avstriya slavyanlarının və Rusiyada işğal olunmuş yerlərin azad olmasına dair nitq irad edib deyir ki:

“Möhkəm sülhün ümdə şərtləri ancaq bunlar olacaqdır. Heç bir vaxtda Almaniya tərəfindən qəbul olunmuş sülh, müttəfiqlərimizlə bizim üçün qəbul olunmamalıdır. Danışq əsasıyla bağlanan sülhə biz razı olmamalıyıq. Öz müttəfiqlərimizlə bərabər sülhü Berlində tələq edəcəyik.”

Amerika Senato heyətlərinin sədri Ceyms Hamilton Lyuis ki, onun nitqləri Vilsonun fikrləri ilə mütabiq [uyğun]

gəlik, Lodjun sözlərinə şərik olur. Lyuis güman edir ki, Fransa müstəmləkətinin [müstəmləkələrinin], Elzas-Lotarin-yanın və Belçikin köçürülməsi əsasıyla Almaniya danışığa girişib guya xırda, ufaq millətlər bərsində müttəfiqlərin qətnəməsinə əməl edəcəkdir. Lyuis bu növ ilə bağlanan sülhü müttəfiqlərdən ötrü xətrli hesab edir.

Yəhudilər istiqlaliyyət almışlar

Vaşinqtondan xarici qəzetlərə xəbər verirlər: “Ali məhkəmənin qətnəməsinə binaən [əsasən] Cəmahiri-Müttəhidədə [Amerika Birləşmiş Ştatlarında] yaşayan alman yəhudiləri alman əvəzinə yəhudi sanılacaqlar. Bununla böylə Cəmahiri-Müttəhidə dövləti yəhudi millətini müstəqil elan etmişdir.”

İXTAR [XƏBƏRDARLIQ]

Qəzetəmişə məqalə və həvadis [xəbər] yazan mühərrir və müxəbir əfəndilərdən rica olunur ki, yazacaqları yazıların arası açıq olmaq şərti ilə aydın-aşkar yazsınlar və bununla bərabər, kağızın bir üzünə yazıb, digər üzünə yazmasınlar.

Heyəti-təhririyyə

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 82. “Təziyyəi-Seyyidüş-şühədə”: şəhidlərin rəhbəri, başcısı olan, Məhəmməd peyğəmbərin miladi təqvimlə 680-ci ildə Kərbəla çölündə qətlə yetirilən nəvəsi Hüseynin matəmi.

Hökumət qərarı 23 avqust 1918-ci il

səh. 83. “3 – Azərbaycan Cümhuriyyəti təbəəsi həmin halda başqa məmləkət təbəəsi ola bilməz.”: Qanunun bu maddəsinin, özündən əvvəlki maddə ilə heç bir əlaqəsi yoxdur və buradakı “həmin halda” sözləri “eyni zamanda” kimi başa düşülməlidir: “3 – Azərbaycan Cümhuriyyəti vətəndaşı, eyni zamanda başqa dövlətin vətəndaşı ola bilməz.”

Əsgərlik

səh. 85. “...qəzetəmişin keçmiş nömrəsində N. Y. cənablarının ‘Azərbaycan gənclərinə’ etdiyi müraciəti...”: bu müraciət “Azərbaycan” qəzetinin 3 oktyabr 1918-ci il tarixli 5-ci nömrəsində dərc edilmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 86. “Alman kronprinsinin ordusu”: Almaniya və Prussiyanın vəliəhd şahzadəsi Fridrix Vilhelmin ordusu (Kronprins Vilhelm Orduları Qrupu) nəzərdə tutulur.

“Zəfəri-nihaiyə doğru” şeiri (səh. 86-87) üçün lüğət

iz'an: bilmə, anlama
ə'da: düşmənlər
qeyrəti-rəxşan: parlaq bir qeyrət
seyfi-şücaət: şücaət qılıncı

qəvi: güclü
 şahən: şahlar, hökmdarlar
 zi-şərəf: şərəfli
 bürhan: dəlil
 ədu: düşmən
 ə'layi-şan: şanı ucaltmaq
 amadə: hazır
 atəşi-ə'da: düşmənin atəşi
 nur-bəxşi-Şərqdir: Şərqə nur saçır
 tənvir etmək: aydınlatmaq
 məhi-taban: işıqlı ay
 çöhreyi-xəndan: gülən üz

Teatro və musiqi

səh. 89. “M. S.”: bu imza Məhəmməd Sadiq Axundzadəyə (Aran) məxsusdur.

Beş milyon fiatlı bir ev on min manata satılmış

səh. 91. “Sajen” yaxud “sajın”: metrik sistemdən əvvəl işlədilən, təxminən 2,13 metrə bərabər uzunluq ölçüsü.

İmperialistlərin Şura

Cümhuriyyətində olan sui-qəsd

səh. 93. “Ümumrusiya Fövqəladə Heyəti”: Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası nəzərdə tutulmuşdur.

“Şmidxen” (“Azərbaycan” qəzetində “Şnedxen” kimi getmişdir) ləqəbli latış atıcısı və kəşfiyyatçısı Yan Yanoviç Buykis (1895-1972) əslində Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyasının agentı idi. Sovet Hökumətinin rəhbərlərinə qarşı hazırlanan sui-qəsdin üstünün açılmasında həlledici rol oynamışdır.

“Reyli özünə ‘Roys’ və ‘Konstantin’ ləqəbini qəbul etmişdir”: qəzetdə “özünə” yerinə “üzərinə”, “Konstantin” yerinə səhvən “Kopitantin” getmişdir.

Xarici xəbərlər:

Amerikalıların iddiası

səh. 95. “Xalq tərəfdarı olan Amerikanın rəsmi nümayəndəsi...”: burada söhbət Amerika Demokrat Partiyasının nümayəndəsindən gedir.

تاریخ اول سنه ۱۹۱۸ نومبر ۸

برنجی سنه دوایمی

سوغنه ۴۰ ذی الحجہ سنه ۱۳۳۷

آذربایجان

کریمک ساسی، اجناسی، ادبی، اقتصادی تورک فرانسیدر.

آیونه شرایلی:

تورک و اسلامه قید مقالمار سینه
 لرمد آچیلدور. مزج اولتوبان اولراق
 ائده ایچیلدور. مزج ایچیلن مقلاتک
 مقلاتی اداره تئین ایچیلدور.
 محل اداره:
 یاکو، قاپوزا، کینکلا، آکوجاده
 آذربایجان، اندریمیسی
 تاتون، نمبر ۶-۸۱
 ننگ نسخیسی ۵۰ قشک.

۱ - یوزوق بینه باکو ایچون ۳۵.
 باشقه شهرلره ۳۲ رولیم.
 بر آییسی باکوده ۱۶. باشقه شهرلره
 ۱۹ رولیم.
 اعلان قیاتی
 سفری ۲ رولیه کرانه کین اعلانلار
 ایچون گشت ایچیلر.

حکومت فوتروتن

۱ - ۱۹۱۸ نیی ننگ آسنوستک برمن
 حکومت فوترونی جینده (گام یگرچ موخا
 رسکی) خصوصی نامور تئین اولدور.
 ۲ - تلبس فوترونی بلانک مانی ماموری
 (موخا) آیشاندورما فوتروج چاینتیق (حکومت
 فوترونی دفتر خاسه ایله) ۳۰۰۰ رولیه موا
 جب اولماق اوزده اولوستور ۲۰ سن حسابدار
 تئین اولدور.
 ۳ - ایوانک ۸۸۸۸۸۸۸۸ فوترونی اورتک ترویا
 نووسنی حکومت فوترونی دفتر خاسه ایله
 ۷۸۰۰۰ رولیه مواجب اولماق اوزده کاب تئین
 اولدور.
 ۴ - احتیاج طایفی (تلبس) فوتروج آوا
 (توف) ایوانک ۲۲ سنن ایله ۳۱۰۰۰ رولیه موا
 جب اولماق اوزده حکومت دفتر خاسه مامورلیجی
 تئین اولدور.
 ۵ - فوربانا کئی (تلبس) فوتروج آما
 (موخا) ایوانک ۲۲ سنن ایله ۶۶۰۰۰ مات موا
 جب اولماق تشریح حکومت فوترونی دفتر خاسه
 سده کار گنار تئین ایچیلدور.
 حکومت فوترونی عومته مایه نظری

حکومت امرلری

تجارت، صامت و ارزاق نظارتکن
 ۵۵ - ۲۳ ایلول = حکومتک باکو
 شهرته کوچیگک بانه یو ایلول آیک ۲۳۲۳
 من تجارت، صامت و ارزاق نظارتکی و تلبه
 سی امرایه باشلایمیسی جابو متعلق اداره و
 مؤسسه اعلان ایچیلدور.
 ۶۶ - ۲۸ ایلول = مهنس (تلق) ایوانک
 ۳۳ لندن قنت استقران فوترونی تئین
 اولدور.
 ۶۷ - مهنس ایلول آیک ۲۲ لندن حاقق
 اصمونی تجارت، صامت و ارزاق وزارتی
 جینده باش مامور تئین ایچیلدور.
 - مهنس شوبان یک ریتم بکونی حاقق
 نمرقانی تورانک جینده کی تجارت شعبه
 سی تعقیب ایتمک ایچون نظر تئین ایچوب
 فولوقشیلاری صب و عزل ایتمکک مامور
 ایچیلدور.
 - انیسویسی آسایون وریده - ۵۵ حاقق
 نمرقانی تورانک کو اولیوب تجارت صامت
 و ارزاق نظارتک نظاری ایله مهنسک بولونا
 سی لازه ییزیم.
 - مهنس ایلول ۲۹ لندن مهنس عدالقیر
 یکت احتیقف و شوبان یک ریتم بکونی حاقق
 نمرقانی تورانک جینده تجارت، صامت و
 ارزاق وزارتی طرفیندن باش مامور تئین
 ایچیلدور.

معارف نظارتکن

۳ - ۵ آسایون ۱۹۱۸ - دانشنا نخبه
 حاقق مکتبیلرک نظری صبیب آقا قاسم کوف
 اولوستک برمن کچج نورپانی قزاق لوز
 وینه یه حغان فولوقه تئین اولدور.
 ۴ - ۲۹ آسایون مکتبیلرک نظری
 مامورینه آدایمه بازلان نظار وظیفه و صبیب
 لرمن خارج اولدولور کچج اوزده اولدولم
 مهنسک نظری (واسیلی) آیشاندوروج مهنسک
 شوبه و جانشیر لوزدریک ۳۱ مهنسک
 نظری (ایوان) فوتروج ایوانوف زنگه دور
 وقربا کین لوزدریک ۳۱ مهنسک نظری
 (شرفان) ایوانوف آمانه کی
 ۵ - ۲۴ آسایون ۱۹۱۸. نظری حاقق
 مکتبیلرک نظری علی کریم مامور لوف اوز
 وظیفه سنده امدیق اولدور.
 ۶ - ۲۵ آسایون ۱۹۱۸. شوبه حاقق
 امدالی مکتبیلرک حاقق خاشبک زسان بکوف
 کچج نورپانی نوبده اوزده حاقق مکتبه
 عالشوروف

باکو شهری و اطرافی اعلانیه

اعلان رسمی

۱ - یح باشی یوزوق اشقا و اشراق اغراس خودمباری اولورکن کنده
 یخیرنه نامور موسی وزیرانه، کچج و باکو موزاری یح ارمی عاقارنه باشرایجه
 لان و باقلا آمانک بولیم منشی. و با غرامتایچین طرفیندن طلب ایلمکک بخت
 کنیرلی گوتوریلری و با کورتوک ایستاکری جبر ائتمشدر.
 ۲ - اهالی عومته یلندنیکه حکومته کنیرلیه لوز کورون هر هانگی آییسی
 کچج آرایه لوز یوقدره حکومت ایستویگی تئیندی گوتور یاز، بانه حاقق کچج یو
 وند مرامیت ووقعه ایله تعیر اولماق اوزده حاقق مهنسک ادا باشی بولیم مرکزته
 مهنسک و گوتوریلری (۸۰ - ۲۵) نومرونی کچجری تصفاییلان موخا ایچون
 ۶۶ - ۱۵ بولیم مهنسکک تقون ایتمیلدور.
 ۳ - بولیم و تاشک باش بولوقلاره علفاس اولدولمندن. عوت و صفت رسمیسینی
 اولدور مهنسک اولدور مهنسک لوز رسمیسینه ننگ ایتمکک مهنسک حاقق کچج مهنسک اهالی اظفار و
 تلبت ایتمکک و وقعه بروج مهنسک بولیم اخبار کیتب اولدولم.
 ۴ - طرفیندن تلبه تلب ایلمکک اولدولارندن ایر و با کچج ۱۹۱۸ حاقق بولون
 شخصی باشلاک لفظ مهنسکک اخبار ایتمسک، اولدورده صامت عومته خلیفه بولنلاری
 کچج ایتمکک قاعل مهنسکک ایداردک تلبه حراق مهنسکک اولدولاری عهتله اعلان
 اولدور.
 ۱۹۱۸. ۲۴ آذربایجان بولیم مهنسک عومسینی **بهاالذین**

اعلان رسمی

باکو
 ۱۷ تشرین اول ۲۴
 باکو شهر داخلته باقوم سیه و یازور لردن یازور ایلمشک آچیلدور کچج
 ت اون ایکیه قمر اجاری ایتمارنده بر معطور اولدولم و اولجه صامت
 و غیر تئین اولون سربسک مهنسکک مهنسکک ایلمشکک قمر ندریمه مهنسکک اولدولم
 و اولدولم طرفیندن امر و تیغ اولونشک کیتب اهالی مهنسکک اولون اوزده
 ق اولدور.

اعلان

خیار آیک ۵۵ ۱۹۱۸ نیی ایله آذربایجان حکومتی طرفیندن وریش قرارداد
 حاقق مهنسکک مهنسکک اولدولار متعلق اداره لریکی دن صاحبانه قایباریلدور
 - سوم فرماسخیرنه اعلان اولدورکک تئین حاقق و غیر محمول ایلمکک
 ننگ مهنسکک مهنسکک اولدولار مهنسکک مهنسکک مهنسکک اولدولار و یوقدره اولان
 ایلامکک صاحب اولماق اولار. یوقدره خصوصی اعلان اولونامشدر.
 تجارت رسالت نظری:
 T. عالشوروف

"Azərbaycan" qəzetinin 8-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Bazar ertəsi, 7 oktyabr 1918-ci il, nömrə 8

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Birinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 30 zilhicə sənə 1336. 7 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

BAKİ ŞƏHƏRİ VƏ ƏTRAFI ƏHALİSİNƏ ELANI-RƏSMİ

1 – Bəzi başıpozuq əşqiya [quldurlar] və əşərranın [yaramazların] əğrazi-xüsusiyyətləri [şəxsi məqsədləri] uğrunda kəndi-kəndilərinə məmur süsü verərək, gecə və ya gündüzləri bəzi erməni ailələrinə bilmüraciə filan və ya filan adamın polis müfəttişi və ya qradanaçalnik tərəfindən tələb edildiyindən bəhslə, kəndilərini götürdükləri və ya götürmək istədikləri xəbər alınmışdır.

2 – Əhali ümumən bilməlidir ki, hökumətçə kəndilərinə lüzum görülən hər hansı adamı gecə aramaya lüzum yoxdur; hökumət istədiyi təftişatı gündüz yapar. Binaileyh, gecə bu yolda müraciət vüquunda ilk tədbir olmaq üzrə hadisəni dərhal ən yaxın polis mərkəzinə xəbər verməli və gündüzləri 25-80 nömrəli, gecələri nisfülleyldən [gecə yarısından] sonra üçün 44-66 polis müfəttişliyinə telefon etməlidir.

3 – Polis vəzəifinin [vəzifələrinin] başıpozuqlarla əlaqəsi olmadığından, hüviyyət [şəxsiyyətini] və sifəti-rəsmiyyəsinə [rəsmi kimliyini] uniformasıyla olmazsa belə, övraqi-rəsmiyyəsiylə [rəsmi sənədləri ilə] isbat edəmməyən heç bir kimsəyə əhali etibar və təbəiyyət [təbəçilik] etməməli və vüquunda [baş verdikdə] bərvəchiməruz [deyildiyi şəkildə] polisə ixbari-keyfiyyət olunmalıdır [hadisə xəbər verilməlidir].

4 – Tərəfimizdən şiddətlə təqib edilməkdə olduqlarından er və ya gec yaxalanacaq bu misilli əşxası [bu kimi şəxsləri] bilənlərin lütfən müfəttişliyə ixbar etməsi və bilib də səlaməti-ümumiyyə əleyhində bunları kətm edənlərin [gizlədənlərin] faili-müştərək ədd edilərək [cinayət ortağı hesab edilərək] ən şədid [şiddətli] cəzaya məruz qalacaqları əhəmiyyətlə elan olunur.

2/10/34 [2 oktyabr 1918]
Azərbaycan Polis müfəttişi-
ümumisi Bəhaəddin

ELANİ-RƏSMİ

Bakı, 7 təşrinə-əvvəl 34 [7 oktyabr 1918].

Bakı şəhər[i] daxilində bilümm [bütün] sinema və teatrolardan arzu edilənlər açılaraq gecə saat on ikiyə qədər icrayi-lö'biyat etmələrində [əyləncə icra etmələrində] bir məhzur [manəə] olmadığı və əvvəlcə saat 8-ə qədər təyin olunan sərbəsti [icazə] müddətinin fi-mabə'd [bundan sonra] nisfülleylə [gecə yarısına] qədər təmddidinə [uzadılmasına] müsaidə olunduğu Bakı Komandanlığı tərəfindən əmr və təbliğ olunmaqla, keyfiyyət əhaliyə məlum olmaq üzrə elan olunur.

ELAN

Oktyabr ayının 5-də 1918-ci ildə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən verilən qərardad mövcibincə [qərardada uyğun olaraq] hamı neft mədənləri və onlara mütəəlliqlik [onlarla əlaqədar] idarələr yenidən sahiblərinə qaytarılmışdır.

Bununla ümmum firma sahiblərinə elan olunur ki, neft ehtiyatı və qeyri məhsul [hasil] ediləcək mədəniyyətin [mədən məhsullarının] miqdarı məlum olduqdan sonra mədənlərə, zavodlara və bunlarda olan əmlaka sahib olmaq olar. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

*Ticarət və Səna'ət naziri:
A. Aşurov.*

ELAN

Projektor yaxar, makinələrini qayırır, projektordan anlar makinist var isə “Rotşild Evi”ndə Bakı Komandanlığına gəlsin.

*Bakı Komandan vəkili:
Miralay [Polkovnik].*

HÖKUMƏT ƏMRLƏRİ**Ticarət, Səna'ət [Sənaye] və Ərzaq Nəzarətindən [Nazirliyindən]**

45 – 23 eylül [sentyabr] – Hökumətin Bakı şəhərinə köçdüyünə binaən, bu eylül ayının 23-dən mən Ticarət, Səna'ət və Ərzaq nazirliyi vəzifəsini icraya başladığını hamı mütəəlliqlik [əlaqədar] idarə və müəssisələrə elan edirəm.

46 – 28 eylül – Mühəndis Lanq eylülün 24-dən neft istiqraz kontroloru [müfəttişi] təyin olunur.

47 – Həmin eylül ayının 21-dən Sadiq Əhmədovu Ticarət, Səna'ət və Ərzaq Vəzarəti [Nazirliyi] cənbində [nəzərində] baş məmur təyin edirəm.

* * *

Mühəndis Şahbaz bəy Rüstəmbəyovu Xalq Təsərrüfatı Şurasının cənbindəki Ticarət şöbəsini təsfiyə etmək [təmizləmək] üçün nazir [müfəttişi] təyin edib, qulluqçuları nəsb və əzl [işə qəbul və işdən azad] etməyə məmur edirəm.

* * *

Xüsusi qanun verilənədək, Xalq Təsərrüfatı Şurasının ləğv olmayıb, Tica-

rət, Səna'ət və Ərzaq nazirinin nəzarəti ilə fəaliyyətdə bulunmasını lazım bilirəm.

* * *

Həmin eylülün 29-dan mühəndis Əbdülqədir bəy Əfəndiyev və Şahbaz bəy Rüstəmbəyovu Xalq Təsərrüfatı Şurası cənbində Ticarət, Səna'ət və Ərzaq Vəzarəti tərəfindən baş məmur təyin edirəm.

* * *

29 eylül 1918. Xüsusi məmur Əliyevi vəzifəsindən xaric edib, göstərdiyi xidmətinə görə izhari-təşəkkürümü ona elan edirəm.

*Ticarət, Səna'ət və Ərzaq naziri:
Aşurov.*

Hökumət Kontrolundan [Müfəttişindən]

1 – 1918-ci ilin ağustosun birindən hökumət kontrolu cənbində Adam Bekiroviç Muxarski xüsusi məmur təyin olunur.

2 – Tiflis Kontrol Palatasının sabiq məmuru Sofya Aleksandrovna Yanoviç-Çainskaya Hökumət Kontrolu dəftərxanasında ildə 3600 rublə məvacib olmaq üzrə avqustun 20-dən hesabdər təyin olunur.

3 – Eylülün [sentyabrın] 8-dən polkovnik Ənvər bəy Troyanovski Hökumət Kontrolu dəftərxanasında ildə 7800 rublə məvacib olmaq üzrə katib təyin olunur.

4 – Ehtiyat zabiti Qleb Nikolayeviç Avanov eylülün 22-dən 3600 rublə məvacib olmaq üzrə Hökumət dəftərxanasında yazığı təyin olunur.

xanasında yazığı təyin olunur.

5 – Quberniya katibi Sitiyan Yakovleviç Adamoviç eylülün 23-dən ildə 6600 manat məvacib olmaq şərtilə Hökumət Kontrolu dəftərxanasında kargüzar təyin edilir.

*Hökumət Kontrolu əvəzinə:
Maliyyə naziri Əmircanov.*

Maarif Nəzarətindən

3 – 5 ağustos 1918. Dağıstan nahiyyə xalq məktəblərinin naziri [müfəttişi] Nəsib ağa Qiyasbəyov avqustun birindən Gəncə quberniyası Qazax uyezdinə yenə həman qulluğa təyin olunur.

4 – 21 ağustosdan məktəblərin milliləşməsi münasibəti ilə aşağıda yazılan nazirlər [müfəttişlər] vəzifə və mənsəblərindən xaric olunurlar: Gəncə uyezdi əvvəlinci məhəllənin naziri Vasil Aleksandroviç Yemelyanov, Şuşa və Cavanşir uyezdlərinin 3-cü məhəlləsinin naziri İvan Yakovleviç İvanov, Zəngəzur və Qaryagin uyezdlərinin 4-cü məhəlləsinin naziri Mitrofan İvanoviç Atamanaki.

5 – 24 ağustos 1918. Nuxu ali-ibtidai məktəbinin naziri Ələkbər Mahmudov öz vəzifəsində təsdiq olunur.

6 – 25 ağustos 1918. Şuşa ali-ibtidai məktəbinin müəllimi Həşim bəy Nərimanbəyov Gəncə quberniyası Şuşa uyezdi xalq məktəblərinin naziri təyin olunur.

7 – 25 ağustos 1918. Sentyabrın 20-də Əhməd Əfəndi Muxtar oğlu Bayramov Nuxu zükur [oğlanlar] gimnaziyasının türk müəllimi təyin olunur.

8 – 26 ağustos 1918. Avqustun birindən Qriqori Andreyeviç Çerqəştov Məzahib Nəzarətində [Dini Etiqad Nazirliyi] rus və ümum xristiyan kilsə işlərindən ötrü katib təyin olunur.

9 – 26 ağustos 1918. Mixail Vasilyeviç Kondratyev Maarif Vəzarəti dəftərxanasına müdiri-vəzarətin kargüzarı, Mirzə Məhəmməd Axund oğlu katib və Gəncə quberniya Hərbiyyə İdarəsinin katibi Sergey İliç Yembayev buxqalter təyin olunurlar. Lidiya Viktorovna Şine, Serafima Zaxarovna Dobrotina və Mirzə Musa Mirzə Sadiq oğlu Mirzəzadə dəftərxana yazıçılığına təyin olunurlar. Bunlardan Kondratyev, Yembayev və Dobrotina avqustun birindən, Mirzə Məhəmməd Axundzadə avqustun 26-dan, Şine iyulun 20-dən və Mirzəzadə avqustun 15-dən təyin olunurlar.

10 – 27 ağustos 1918. Vasili Vasilyeviç Kondratyev Maarif Nəzarəti dəftərxanasında kargüzar müavini təyin olunur.

11- 31 ağustos 1918. Məktəblərin milliləşməsindən naşi Qazax ali-ibtidai məktəbinin naziri İvan Xunzadze vəzifəsindən ixrac olunur.

12 – 4 eylül 1918. Gəncə ali-ibtidai məktəbinin müəllimi Cavad bəy Cavarlinski Gəncə uyezdi xalq məktəblərinin naziri təyin olunur.

13 – 4 eylül 1918. Maarif Vəzarəti dəftərxanasının müavini-kargüzarı Firdun bəy Muxtarov və dəftərxana yazıçısı Mirzə Musa Mirzəzadə eylülün birindən birinci kargüzar və ikinci qüyu-

dat [qeydiyyat] məmuru təyin olunurlar.

14 – 4 eylül 1918. Bayram Niyazi [oğlu] Kiçikxanov Zaqatal ali-ibtidai məktəbinə nazir təyin olunur.

15 – 4 eylül 1918. Salahlı 2 şöbəli ərazi məktəbinin naziri Əhməd ağa Abdulla ağa oğlu Mustafayev Qazax ali-ibtidai məktəbinə nazir təyin olunur.

16 – 10 eylül 1918. Gəncə darülmüəlliminin [pedaqoji seminariyasının] bağlandığına görə, onun vəkili-xərci İşxanova qulluğundan ixrac olunur.

17 – 10 eylül 1918. Aşağıda yazılan zəvat [şəxslər] Gəncə darülmüəlliminin milliləşməsinə binaən eylülün 15-dən vəzifələrindən ixrac olunurlar:

1) Rus ilahi müəllimi keşiş Qolubov; 2) Erməni ilahi müəllimi Qorqyans; 3) Müəllimlər: Vyaxirev, Semyonov və Belova. Əl işi müəllimi Kostin, Pankeviç. Erməni dili müəllimi Korkotyan və darülmüəlliminin xüsusi naziri Andreyev.

18 – 10 eylül 1918. Gəncə Mixaylov sənət məktəbinin milliləşməsi münasibətilə aşağıda yazılan zəvat eylülün 15-dən vəzifələrindən ixrac olunurlar:

1) Rus dərsi-ilahi [dini etiqad dərsi] müəllimi keşiş Abesadze; 2) Erməni dərsi-ilahi müəllimi Tumanlyans; 3) Müəllim Moskorenko; 4) Sənət məktəbinin cənbindəki [nəzdindəki] ibtidai məktəbinin müəllimləri: Popov-Perelyakov, Muravyov və Astvosaturov; 5) Texnik Markovski; 6) Yazıçı-hesabdar Voqod; 7) Əmlak naziri [müfəttiş] Zelenin.

19 – 11 eylül. Nuxu ali-ibtidai məktəbinin müəllimi Məhəmməd Əli Xələfadə eylülün 30-dan vəzifəsində təsdiq olunur.

20 – 12 eylül. Vəzarət dəftərxanasının kargüzarı Firidun Muxtarov eylülün 14-dən 7 gün məzuniyyətinə buraxılır.

Maarif naziri: N. Yusifbəyov.

TÜRK RUHU

Türk ruhu inqilaba yabançımıdır? Türk oğlu! Sənin tarixinin hər bir səhi-fəsi avazi-inqilabı [inqilab avazını] səm'imizdə [qulağımızda] inikas [əks] etdirmirmi? Sənin müzəffər və fəal qardaşlarının bütün həyatını, tarixini seyr et; sultan və qazilərini təsəvvür et, Qafqaziyanın bugünkü tarixi günlərini unutma. Bütün islam aləmində qopacaq inqilab sənin iqdamatını [təşəbbüs göstərməyini] bəkləyir. Qafqaziyanın vasi [geniş] və azadə köksünü qərb türkləri üdvan [təcavüz] dırnaqlarından xilas etdi. Bu gün də növbət sən Qafqaziyalı türkünə gəldi. Şimdi bir taqım saxta hökumət təşkil edən siyasiyyunun [siyasilərin] zənciri-əsarətindən təxlis [xilas olmaq] üçün digər islam qardaşlarımızı Osmanlı türkləri ilə bərabər Qafqaziya türklərinə qoşmalıdır.

Türkiстан, İran habelə... Bir çox qardaşlarımız, qan-yaşlar tökərək bizə müntəzir deyilmidir? Bunlara tərəf varmaq üçün həpimiz bir qəlb, bir iman

ilə silaha sarılalım! Türk ruhu bu gün yüksəlsin, türk ərliyi bütün cahana var-sın görünsün, fürsət var ikən müqəddəratımızı həll etməklə, türk tarixində müşə'sə' [parlaq] səhifə açılınsın! Sönməz həyatımızda bir inqilab qopmasıyla yaşayışımız dəyişsin.

Türk oğlu! Bugünkü gün sənindir! Artıq sənin fəna günlərin bitmişdir. Sən yenə tarixini, şərəfini iadə eylərsən [qaytararsan]! Əzəl gündən əsgər idin, əsgərliklə yüksəldin! Əsgər ruhu sənin ruhun, türk oğlusan, bil bunu!

M. Hənəfi

HEYƏTİ-VÜKƏLANIN TƏDİLƏTİ [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ DƏYİŞİKLİK]

Mövsuq [etibarlı] mənbədən aldığı məlumatlara nəzərən, Heyəti-Vükəlanın bəziləri tədilata uğramış, bu cümlədən sabiq Xariciyyə nazirinin yerinə Əlimərdan bəy Topçubaşov və sabiq Xariciyyə naziri Məhəmmədhasən bəy Hacinski Maliyyə naziri, sabiq Daxiliyyə naziri Behbud bəy Cavanşir Ticarət və Sənə'ət [sənaye] naziri olmuşlardır.

RUS MİLLİ KOMİTƏSİNDƏ

Müvəqqəti Rus Milli Komitəsi Azərbaycan Hökumətindən xahiş etmişdir ki, pasportları itmiş rüslərə pasport əvəzində Komitə tərəfindən şəhadət-

namə verilməsinə Hökumət icazə versin. Azərbaycan Hökuməti Rus Milli Komitəsinin bu təklifini qəbul edib, veriləcək şəhadətnamələrin məsuliyyəti Komitənin öhdəsinə olacağını bildirmişdir.

Müvəqqəti Rus Milli Komitəsi Azərbaycan Hökumətinə bu məzmununda ərizə vermişdir. Sentyabrın 14 və 15-də, yəni Türkc Ordusu Bakı şəhərini işğal etdiyi zamanda bir çox rus ailələri şəhərdən çıxıb xilas olmaq məqsədi ilə iskalələrdə paraxodlara minmək istəyirdilər. İskalələrdə hökmfərma olan [hökm sürən] izdiham və qanunsuzluqdan naşi bir çox çocuqlar anasız, atalar ailəsiz bu paraxodlarda qeyri şəhərlərə (məsələn Petrovska) getmişlər. İndi bu ailələr iki hissəyə bölünüb birbirilərindən xəbərləri yoxdur. Binaileyh [ona görə] Rus Milli Komitəsi rica edir ki, ailələri pozulmuş rus əhalisinə Bakıdan çıxmağa Azərbaycan Hökuməti icazə versin, ta ki, bunlar da özgə şəhərlərdə öz ailə üzvlərini arayıb tapsınlar. Bu barədə Petrovsk şəhərindəki Biçeraxovdan da razılıq alınacaqdır.

HADİSAT

Casusluq işarələri

Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumi-si xəbər almış ki, dəryaya baxan bir caddədən dəryada durmuş hərbi paraxodlar ilə gecələr bəzi işarətlərlə casusluq yapılır. Şu xəbəri alınca 2-ci po-

lis inzibat [asayış] zabiti həman caddəyə nazirlər [nəzarətçilər] təyin edərək kəşf edir ki, bir evdən 4 gecə, nisfuleyldən [gecə yarısından] sonra bir qaç saat qırmızı işıqlı fənərlərlə müxabərat [xəbərləşmə] icra edilir. Məlum olur ki, Aşağı Çəmbərəkənd caddəsində [prospektində] 4 nömrəli bir evdən Bakı sahilində durmuş hərbi paraxodlarla rəngarəng işıqlar ilə müxabəratda bulunurlar.

Dün gecə məzkur [adı çəkilən] ev polis nəfəratı [nəfərləri] tərəfindən əhatə edilib, təhərriyat [araşdırma] icra edilir. Nəticədə bir qaç [şəxs] həbs edilirsə də, təftişat [yoxlamalar] nəticəsində ancaq P. A. Qorşkov ilə İ. M. Baranov namında iki nəfər şu cinayətə mürtəkb olanlar [əl atanlar] məhbusən təhtiməs'uliyətə [həbs edilərək məsuliyyət altına] alınmışlar.

Şu xanədə təhərriyat icra edildiyi zaman, ikinci bir məhəldən də, baxüsus “Qafqaz və Merkurı” körpüsündən həmçinin qırmızı fənərlər ilə gizli müxabərat bulunması kəşf edilir. Bu xüsusda da ciddi tədabiri-lazimə ittixaz edilmişdir [lazımı tədbirlər alınmışdır].

Saxta pul fabrikasının kəşfi

Bir qaç gün irəli Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin bəy cə-nablarına xəbər verirlər ki, Bakıda külli miqdarda saxta kağız pul fabrikaları mövcuddur. Bəy həzrətləri ciddi tədabir ittixaz edib də [tədbirlər alaraq], tezliklə nəticəsini də almışdır. Bayıl tramvayı durduğu məhəldə bir xanədə altı

kişi saxta makinalarda pul kəsdikləri halda kəşf edilmişdir. Makinaxanada iki litoqraf daşları tapılmışdır ki, bu daşlarda 40 manatlıq Kerenski pulları şəkilləri dərc edilmişdir. Makinaxanada hazırlanmış və kəsilmiş üç milyon manat miqdarı pul dəxi kəşf və zəbt ediləndir. Anlaşılmış ki, bu cinayətə mürtəkiəb olan [əl atan] heyət qırx nəfərə kimi kişidən ibarətdir. Bu canilərin arasında Bakı əyanından dəxi bir neçə kişi varlığı isbat edilmişdir. Litoqraf daşları və hazır pullar Bəhaəddin əfəndinin kabinetindədir.

Həmçinin kəşf edilmiş ki, Bələdiyyə tərəfindən nəşr edilmiş 25 rubləlik bon pullarının dəxi fabrikası mövcuddur.

Bu kişilər arasında İlya Rezin namında bir şəxs dəxi həbs edilmişdir. Bu şəxsin evindən bir çarpayı dəxi tapılmış ki, onun içində yüz min rublələrlə Nikolay pulları və böyük brilyant qaşlı üzüklər kəşf edilmişdir.

Ciddi təhqiqat davam etmədədir.

TÜRK ORDUSUNA

Şanlı Türk Ordusu, cavan ərlər,
Hər bir işdə əcib mahirlər.
Fəthiniz qıldı bizləri dilşad,
Cümlə islama sizsiniz imdad.
Sizi görcək şu firqeyi-üdvən
Bax, nasıl oldu dəhrdə nalan.
İştə aciz qalıbdı zarü zəbun,
İtirib əqlini misali-cünun,
Diliyor şimdi gör necə imdad,

Bizlərə xunriz olan cəllad.
Eyliyorlarmı mazini bir yad?
Yox idi bizlərə edən imdad.
Həpimiz pək əlilü nalandı,
Malımız zalimanə talandı.
Həpimiz qalmış idi sərgərdan,
Edərək dildə naləvü əfqan.
Etdilər bi-hesab qarətlər,
Başacıq qaldı cümlə övrətlər.
Çoxları qaldı bi-sərü saman,
Çulları mənzil etdilər o zaman.
Onları tutdu çünki nanü nəmək,
Gəldi islama iştə güclü kömək.
İntiqam aldı iştə şiranə,
Düşməni məhv edib diliranə.
Cəngdə fəthə oldunuz talib,
Düşməne gəldiniz o dəm qalib.
Sizə yar oldu Qadiri-qəhhar,
Oldu həm sizlərə, əvət, sərkar.
Həmlə etdiz misali-şirü pələng,
Atəş açdız, atıldı topü tufəng.
Pulemyot əldə, tiğü tirü xədəng,
Zabitani-kiram edib ahəng:
Şanlı əsgər, hücum edib yallah,
Arş irəli, ya Allah, bismillah...
Cümlə əsgər hücum edib ol dəm,
Qırdılar düşməni qədəm-bə-qədəm.
Ta ki, oldu ədu pərakəndə,
Qalmaqda tabı, qüdrəti təndə.
Olmadı çün müqavimət asan,
Aldı anlar vaporlarında məkan.
Səmti-dəryaya qaçdılar o zaman,
Qurtarıb tapdılar orada aman.
Qandılar türkün ol zaman gücünü,
Gördülər çünki süngülər ucunu.
Yaşasın cümlə türkün övladı,
Yaşasın hər nə vardır əfradı!
Yaşa, ey şanlı zabitani-kiram,

Biliniz, sizlədir bütün islam.
 Fəthiniz etdi bizləri ehya,
 Olmarız başqa arzu-cuya.
 Sizə layiqdi can verək qurban,
 Bizlərə verdiniz, əvət, yeni can.
 Şaddır iştə cümlə pirü cavan,
 Pək fərəhnak, cümləmiz xəndan.
 Sizi alqışlıyor bütün islam,
 Şakir etsin bununla xətm-i-kəlam:
 Yaşasın, şanlı ordu var olsun,
 Düşməni hər zamanda xar olsun!

İbrahim

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Cümə günü oktyabrın 4-də Ticarət və Sənaye İttifaqının müavini-sədri [sədrinin müavini] Yusif Əhmədov Ticarət və Sənəət [Sənaye] naziri Ağə Aşurov ilə görüşüb, bu ittifaqın fəaliyyətə başlaması xüsusunda müsahibədə bulunmuşdur.

Nazir öz tərəfindən mümkün olduğu qədər bu ittifaqa müavinət [yardım] edib, gələcəkdə bu ittifaqın vasitəsilə bizim ticarət və sənayenin zəruriyyəti [ehtiyacları] ilə aşına olmasını vəd etmişdir.

Bundan əlavə, mal əvəz etmək, qeyri hökumətlərlə ticarətə başlamaq və qeyri bu kimi məsələlər dəxi danışılmışdır. Vəzarət [nazirlik] tərəfindən ittifaqın fəaliyyətə başlamasına icazə verilmişdir.

Maliyyə Nəzarətindən

5 oktyabr 1918.

Bu gündən etibarən Azərbaycan Hökuməti qəraradıyla Azərbaycan dairəsində işlənən paraların (Nikolay, Kerenski, Bakı və Zaqafqaziya bonaları) ümumən müsavi [bərabər] fiat üzrə olacaqdır və buna müğayir [zidd] hərəkətdə bulunanlar hökumət tərəfindən təcziyə [cəzalandırılacaq] və təcib ediləcəkdir.

Yeni məcmuə

Dün idarəmizə Bakıda yeni nəşrə başlayan “Şeypur” məcmuəsinin birinci sayı gəldi. Aləmi-mətbuata qədəm-nihad olan [qədəm basan] şu məcmuə türkcə bir məzhəkə məcmuəsi olub, müxtəlif məqalələri havidir [ehtiva edir].

Şu yeni rəfiqimizə müvəffəqiyyət diləriz.

Klubun açılması

Cümə günü oktyabrın 5-də Bakı klubu ...ya məxsus olan binasında klubun rəsmi-güşadı [açılış mərasimi] vaqe oldu. Bu bina “yoldaşlar” tərəfindən xaraba bir hala gətirilmişdisə də, yenə təzədən təmir olunmuşdur.

Bu axşam rəsmi-güşad münasibətilə dəvət olunmuş Türk Hərbiyyə Musiqisi tərəfindən çalınan üç dəfə türk mahnısı ayaq üstə olaraq camaat tərəfindən dinlənildi. Sonra saat 12-dək musiqi Avropa mahnıları çalırdı. Yerli türk sazəndələri dəxi orada bulunurdu.

Musiqi heyəti Bakı Ordusu koman-

danı Mürsəl Paşa tərəfindən pulsuz verilmişdir. Gecə saat ondan sonra dışarıda qalmağın əmrinin komandan tərəfindən elan olmadığına baxmayaraq çoxlu camaat toplaşmışdı. Burada Bakıya gəlmiş gürcü nümayəndələri və qadınlar və hərbi zəvat [şəxslər] hazır idi.

Hazirunun [iştirak edənlərin] üzlərində təbəssüm və behcət [sevinc] peyda idi. Həpsi bundan sonra əsarətdən xilas olub, yenə sabiq həyat ilə yaşayacaqlarına sevinirdilər.

Klub – ziyalı işçilərinin gündüz çəkdiyi zəhmət və məşəqqətdən sonra bir neçə saat istirahət keçirəcək mədəni bir məhəldir [yerdir]. Bundan naşi bu müəssisənin xaraba halından yenə keçmiş vəziyyətinə salan mütəşəbbislərə izhari-təşəkkür etməliyiz.

Burada təəssüf ediləcək şey varsa, o da yemək və məşrubatın [içkilərin] baha satıldığıdır. Adi klub yeməyinin qiyməti 20-25 manatdır. Buradakı bufetçi mənzil kirayəsi verməyib, hər hesabdan qulluqçulara 25 faiz verdiyi halda, yarım girvənkə miqdarında olan ətə 20-25 manat alması xeyli təəccübdür.

Klub müəssislərinin [təsisçilərinin] diqqətini buraya cəlb edirik. Klub camaatın rahatlığı üçün olub, neçə nəfərin ciblərini doldurmaq üçün açılmışdır.

Türk Ocağı cəmiyyəti

Türk millətini əxlaqi-məişət və irfanca yüksəltmək və Osmanlı türkləri

ilə Azərbaycan türklərini biri-birinə qatışdırmaq üçün Bakıda bir Türk Ocağı cəmiyyəti açmaq məsələsi məhəlli [yerli] ziyalılarımız tərəfindən çoxdan bəri təhti-qərara alınmış idi.

Cəmiyyətin qətiyyəni məqsədi siyasət ilə uğraşmaq olmadığından və nizamnaməsi dəxi 12 martda 1328 tarixində İstanbulda qurulmuş bir cəmiyyətin nizamnaməsi ilə eynən müvafiq olduğundan, şu cəmiyyətə Baş Komandanlıq tərəfindən icazə verilmişdir.

* * *

– Şəhər İdarəsinin Ərzaq şöbəsi bu şöbəyə un, buğda, kartof və qeyri ərzaq vermək istəyən zəvat [şəxslərdən] və müəssisələrdən xahiş edir ki, bu barədə ərizə yazıb şöbənin yurist konsuluna şəraitini məlum etməlidir. (Sabiq “Natsional” mehmanxanası, mənzil nömrə 7.)

* * *

– Şəhər İdarəsi qulluqçuların məzuniyyəti barəsində qət etmişdir ki, ağır xəstələrdən savayı kimsəyə məzuniyyət verilməsin.

LƏNKƏRANDAN GƏLƏN PARAXOD

Lənkərandan beş yüzdən ziyadə çocuq, qadın və bir neçə nəfər kişi ilə “Ani” paraxodu Bakıya gəlmişdir. Bunlar həpsi avqustun 10-dək ərzaq üçün getmiş Bakı əhalisidir. Gəldikləri 7

günün 5-ni Nargin adasında dayanmağa məcbur olmuşlar. Minikləri qayət əzilmiş və ruhən incimiş bir surətdə kənara çıxmışlar.

Lənkərandan çıxdıqda onlara bir çox un və qeyri ərzaq vermişlər. Unun həpsini Nargin adası yanında həcz [müsadirə] etmişlər. İskələdə gətirdikləri ərzağı hökumət məmurları belə ala bilməyəcəklərini onlara dedikdə, miniklər pək məsrur [şad] olmuşlar.

Gələnlərin rəvayətinə görə, Nargin adasının dalında Astraxandan gəlmiş dörd paraxod və bir böyük barja durmuşdur. Bunlarda əksərən Bakı əhalisi, xüsusən fəhlələr vardır. Bunlar Bakının süqutunu eşidib, buraya qayıtmaq istəyirlər.

Astraxandan gələnlərin rəvayətinə görə, oradakı bolşeviklər bu miniklərin həpsini soyub, bir girvənkə belə un və çörək verməmişlərdir. Nargin adası yanında dayanan paraxodlarda acından gündə neçə adam ölüb, meyitləri də nizə tullanılır. Bu paraxodlardakıların ədədi beş minə qəribdir [yaxındır].

**SƏLAMƏTİ-ÜMUMİYYƏMİZ
[İCTİMAİ TƏHLÜKƏSİZLİYİMİZ]
TƏMİN EDİLƏCƏK!**

Dava günü – dava; sülh günü – sülh, demişlər.

Bakının süqutu zamanı, hökumət məmurları öz vəzifəni [vəzifələrini] dəröhdə etmədikləri [öhdələrinə götür-

mədikləri] günlərdə şəhərin ixtilalından, əhalinin həyəcanından istifadə edib də bir çox başıpozuq əşqiya [quldurlar] və əşərranın [yaramazların] cinayət və əf’ali-şəni’ələri [alçaq hərəkətləri] övci-balaya [zirvəyə] çıxmış idi.

Evləri talan və bigünah əhalini cəbrən həbs edib para tələb etmək ittifaqları adi bir həvadis rəngini almış idi. Şu xırsız [oğru] və canilərin əf’ali-şəni’ələri get-gedə öylə bir zorlu qədəmlər ilə intişar tapırdı [yayırdı] ki, insan doğrudan da Bakıda bir daha səlaməti-ümuminin iadəsinə [qayıtmasına] ümitsizliyini bəyan edirdi. Baş Komandanlıq tərəfindən südur etmiş [verilmiş] əmrnamə müfədınca [əmrnamədə ifadə edildiyi kimi], gecələr saat 8-dən sonra dışarıya çıxmaq yasaq edildiyi üçün xırsızlıqlara, talançılığa bir dəfə intiha [son] verilən kimi göründü. Əşqiya bu minval cinayətlərdən məyus olub da, bu axırlarda firqələr təşkil edərək polis və yaxud əsgərlər libaslarını taxaraq evlərə girib, oradan erməniləri həbs etməyə başlamışlar. Filan və ya filan adamı polis müfəttişi tələb edir deyə, onları odasından dışarıya çıxarıb da paralarını və sair əşyasını qarət etmək kimi cinayətlərə şüru etmiş idilər [başlamışdılar].

Bir qaç böylə hadisələr vüqu bulduqca, Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin bəy həzrətləri bu kimi əşqiyanın da əleyhində mübarizəyə girişdi. Xüsusi elanlar ilə hər dəfə böylə ittifaqlarda telefon ilə müfəttiş cənablarına şəxsən əxbar edilməyi əhaliyə tövsiyə etdi.

Bərəkət versin ki, Müfəttiş həzrətlərinin tövsiyəsi özünə yaxışar [yaraşan] əcələ ilə [tezliklə] də nətayicinafiə[si]ni [faydalı nəticələrini] göstərdi də bu kimi cinayətlərə də intihə bu-lundu.

Bu keçən gün iki nəfər sənətkar ermənilər Çornı-qoroddan telefonla Müfəttiş həzrətlərinə xəbər verirlər ki, dün 4 nəfər əsgər və polis əlbisələri taxmış həriflər Nobel zavodu həyətinə gəlib 8 nəfər erməniləri məhbusən [həbs edə-rək] aparmışlar. Bunları apardıqları zaman “Sizi Baş Komandanlıq tələb edir” demişlər. Mədənlər dairəsindən bun-ları kənara çıxarınca, qarət etmişlər. Bəhaəddin bəy həzrətləri şu xəbəri alınca, avtomobil ilə Çornı-qoroda gedər. Şaqiləri [quldurları] arayıb da təftişə girir. Şu məhəldəki əsgərlər qışlasına [kazarmasına] və polis dairələrinə varıb, bütün əsgər və məmurları bun-lara nişan verir. Lakin ermənilər bun-ların arasında caniləri görməzlər. Polis məmuriyyətindən övdətləri [qayıtdıqları] zaman bir caddədə bir nəfər kö-nüllü əsgər libasında kişini ermənilər görüncə, “Ay aman, bizi qarət edənlə-rin biri budur!” deyər fəryad edərlər. Əsgər dərhal həbs edilir. 8 nəfər ermə-nilərdən 6 kişi öz evlərinə övdət etmiş-lərsə də, 2-si gəlməmişdir. Məlum ol-muş ki, bu ikisini qolları bağlı nərayə isə aparmışlar. Məhbus əsgər istintaq zamanı bu cinayətlərə iştirak etmədi-yini ciddiyyənlə isbata çalışır idi. Lakin Müfəttiş həzrətləri özünəməxsus us-tadlıq ilə istintaqa girişib də bir az za-mandan sonra “əsgər” şu cinayətin

keyfiyyətini tamamilə Bəhaəddin bəyə söyləməklə, özünün iştirakını etiraf ilə cinayət rəfiqlərini dəxi göstərər. Məlum oldu ki, kö-nüllü əsgər Şahsevənlər dəstəsindən birisi olub, başqa üç nə-fərlər də Çornı-qorodda yaşayan iran-lılardandırlar. Şübhəsiz ki, sair canilə-rin də tutulmasına və həpsinin əzabi-şədidə [şiddətli əzaba] giriftar olmasına tədabiri-lazimə ittixaz edilmişdir [lazı-mi tədbirlər görülmüşdür].

İştə, şu vəq’əni [hadisəni] təhrihdən [yazmaqdan] məqsəd budur ki, əhali bir dəfə əmin olsun ki, bizim hökumə-ti-cəliləmiz indində [nəzdində] əhali kim və hangi millətdən olursa olsun, müsaviyyətlə hüquqdur [bərabər hüquq-ludur]. Müsəlmanımı, ermənimi, gü-r-cümü və yaxud başqa bir millətmi, hər kim olursa olsun, onun malı, canı hü-viyyəti-insaniyyə [şəxsiyyət] və heysi-yəti-millisi hökuməti-cəliləmiz [uca hökumətimiz] tərəfindən ciddiyyənlə mühafizə olunmaqdadır.

Bizim hökumət idarələrımızdə, ha-kimlərimizin üsuli-idarələrində mən müsəlman – sən erməni, mən yaxşı – sən fəna, mən əziz – sən mənfur, mən məsud – sən məzlum təfhimləri [an-layışları] yoxdur. Canı, əşqiya, xırsız kim olursa olsun, cəzalanacaqdır.

Səlaməti-ümumiyyətimizi pozan, asu-dəliyimizə xələl qatan kim olursa ol-sun, cəzayi-şədidəyə [şiddətli cəzaya] düşər olacaqdır.

İslam və islamiyyət qanuni-müqə-dəsi məfadınca [müqəddəs qanununa uyğun] təşəkkül etmiş bizim hökumə-timiz ögey-dogmalıq üsulunu bilməyir.

Bununla belə, cümlə başıpozuq, əşqiya və xırsızlara məlum edilsin ki, onların o məsud zamanları bitdi; xoşbəxt və sərəfrazlıq ilə [başlarını dik tutaraq] keyfəmayəşə sürdükləri [kefləri istədiyi kimi yaşadıqları] günləri dəxi görəmməyəcəklər. Hər bir dəni [alçaq] və ədəbsiz, bir revolver ilə tamam əhalinin həyatını qana döndərən, istirahətini haram edən vaxtlar ötüşdü.

Nikolay çinovnikləri, Nikolay qanunları, bolşevik hərc-mərçi, daşnaksaqan “millətpərəstliyi” və yaxud menşevik “vətənpərəstliyi” zamanları deyil. Daha qanun, hökumət, nizam və insancasına həyat günləri başlanmışdır. Ədl [ədələt], insaf və asayışı-ümmi növbəsi gəlmişdir.

Məhəmməd Sadiq

TEATRO VƏ MUSIQI “O olmasın bu olsun”

Keçən axşama nisbətən bu gecə teatrodə o görülməkdə olan gurultu az idi. Bu dəfə teatro adi bir şərait içində keçdi. Toplanmış tamaşaçıların nədənsə qafasından əski havalar çıxmamış, həyatımız böyük bir təbəddülata [dəyişikliyə] uğramış ikən, onlar yenə əski qəbahətlərində davam edirdilər. Pərdə açılmadan səbrsizliklə əl-ayaq vurmaq, aktyor rollarını tamaşaçılar da kəndi yerlərindən ifa etməkdən bir an olsa çəkinməyirdilər.

Bundan məlum olurdu ki, möhtərəm tamaşaçılar aktyorun vəzəifinə [vəzifələrində], onun oynadığı vaxtda dimağında [beynində] olan cərəyanlara və ələlümüm [ümumiyyətlə] bir aktyor, bir mahir sənətkar olduğunu nəzərə almayıb, teatrodən da kəndisi üçün bir təəssürat almaq fikrində deyildi.

Səhnə açıldıqda xor oxuyanların mərkəzində durmuş Yusifxanov tam bir Qarabağ bəyi tipi olduğundan calibi-diqqət olmuşdu [diqqəti cəlb edirdi]. Bıyıqlarının sallandığı, özünün bir qəddər məyusənə vəziyyəti həqiqətən bunun yoxsul düşmüş bir bəy olduğuna dəlalət edir. Bir tərəfdən səhnənin bir az namüvafiq olması, digər tərəfdən xorun sol cinahı qüvvəsiz və yeni aktyorlardan olduğu təsnifin ahəngini xələldar edirdi.

Birinci pərdədən başlayaraq sonuna qədər Rüstəm rolunu gözətləndiyi kimi Yusifxanov aparmağa müvəffəq oldu. Onun qızı Gülnaz rolunu ifa edən Xanım Məğfurənin “Al dədə qurbanın olum” cavablarında səsi bir az tutqun kimi görünürdü. Sonra isə kəndisini idarəyə başlamışdı.

Onun qulluqçusu Sənəm rolundakı Xanım Münəvvər olduqca qurnaz və təcrübəli bir xidmətçi idi. Səhnə açılmadan on beş dəqiqə irəli xəstəlikdən dad çəkən artistlərimizdən birisi gərək səhnəyə çıxdıqda, gərək ziyafət məclisində tamamilə təğəyyür tapmış [dəyişilmiş] bir mahir kimi rolunu aparırdı. Bir də inteliqent rolunu ifa edirdi. Bunun bir kənara çəkilib hərəkətində

nə qədər təbii idisə, öylə də Ələkbər Hüseynzadə digərlərin ağışında ikən atılıb ayaqlarını oynatması əhval və mövqeyinə müğayir [zidd] idi. Zətən bu qədər müqtədir aktyorlar[ın] böylə yersiz hərəkətlər, şarj [gülünclük] və sözlərindəki mübaliğə onlar[ın] kəndisinə böyük ziyan verirdi. İstər Məşhədi İbad, istər hammal rolunda Anaplinski böylə izafələrdən [artırmalardan] kəndilərini alarsa, çox gözəl olar. Qəzetəçi Anatollu və millətpərəst – Mirzə Muxtar ifa etdikləri rollarında o qədər də fəna deyildi.

Mühim rollardan olan student rolunu oynayan gənc aktyorda musiqi hissi qüvvətli olsaydı və lazımı yerdə məharəti-müqəllidanəsi [təqlid məharəti] və iması bir çox gözlərə çarpma-yırdı. Ələlümüm [ümumiyyətlə] teatro izdihamlı idi və axıra kimi xoş keçdi. İnşallah bundan sonra gələcək tamaşaçılarımız da və aktyorlarımız da kəndinə diqqət edəcəkləridir.

M. H.

QAFQAZ XƏBƏRLƏRİ

Qafqaziyadan ötrü Almaniya malı

Tiflisdə nəşr edilən “Qafqazix post” adlı alman qəzetəsində Qafqaziyadan ötrü alman malı barəsində doktor Vestrinqaqin böylə yazır:

“Ümum Qafqaziyada olduğu kimi, Tiflisin də həyatı gün-gündən bahalashır. Bu bahalıqdan ən artıq fəhlələr və

əhalinin fəqir qismi mütəəssir olurlar. Çox vaxt əhaliyə lazım olan əşyanı bazaradan ələ gətirmək mümkün olmur. Çünki dörd ildən ziyadədir ki, xaricdən Qafqaziyaya heç bir şey gəlməyib, daxildə olan mallar da qurtarmışdır. Ələ gətirməyi qeyri-mümkün olan əşyanın adlarını saymaq artıqdır. Çünki bunların ən lüzumluğu dəri, çəngəl, bıçaq, boşqab, çəkiç, iynə və qeyriləri olduğu hamıya məlumdur. Bundan başqa elektrik ləvazimatı, ufaq məkinalar, xüsusən ziraət, sənə'ət [sənaye] və bu kimi məkinalar heç yoxdur.

Əcəba! Bu malları biz haradan almaliyız? Almaniyadan savayı heç bir ticarət və sənayecə qüvvəli olan məmləkət bu malları məmləkətindən xaricə buraxmayacaq, ancaq Almaniyanın ticarət və sənayesi keçmişdəki kimi yenə parlaq bir surətdə baqidir [qalmışdır]. Əlbəttə bu malları Almaniya dövləti Qafqaziya cümhuriyyətlərinə kamali-məmnuniyyətlə verib, əvəzində öz fabrika və zavodları üçün xammal tələb edəcəkdir. Bundan ötrü hər bir erməni, gürcü və müsəlman gərək öz cümhuriyyətləri ilə Almaniya arasında bir növ mal dəyişməsinin tezliklə başa gəlməsinə çalışsın. İmdilikdə Tiflisdə büro təşkil olunub, tezliklə Almaniyadan Qafqaziyaya mal gəlməsinə səy edəcəkdir.

Amma alman fabrikaçıları imdiyədək inqilabda yaşayan məmləkətlərə göndərdikləri malların pulunu kim verəcəyini bilmirlər. Bu mümaniəti [manəni] bəlkə Qafqaziya-Alman Ticarət

Bankası rəf edə [aradan qaldıra] bilsin. Fövqdə [yuxarıda] zikr olan [qeyd edilən] büro da banka ilə bərabər işləyəcəkdir. İştə bu məsul ticarət bankası olmaz isə Almaniya fabrikaçıları pullarının batması qorxusundan Qafqaziyyəyə mal göndərməyəcəklər.

PETROVSKDA

Bakiyə gətirilmiş, Petrovskda nəşr olunan rəsmi “Əxbar”da Bakıdan qaçanlar barəsində böylə yazır:

Eylülün (sentyabrın) 26-da Ənzəlidən cüzi miniklər ilə “Kornilov” paraxodu Petrovska gəldi. Gələnlər xəbər verirlər ki, İngiltərənin ştabı və Bakıda dava edən hissələrin ştabları Ənzəlidə bulunurlar. Bakıdakı İngiltərə ordusunun komandanı Denstervil və onun ştabı dəyişmişdir. İngilislər zabitanının [zabitlərinin] rəvayətinə görə, onlar bu il davanın intihasını [qurtarmasını] gözləyirlər.

Qaçqınları köçürən heyətin Ənzəliyə bağladığı ümid boşa çıxmışdır.

İngilislər qaçqınları sahilə çıxarmağa razı olmurlar. Bargaha [limana] gələnlər paraxodlar həyəcanlı işarələr verirlərsə də, yenə imdad olmur. Paraxodlar tez bir zamanda bargahdan çıxmazlar isə top atəşinə tutulacağı ilə təhdid edildikdən, geri qayıtmağa məcbur olmuşlar. Buna səbəb Ənzəlidə ərzaq yoxluğu səbəb olacaqdır. Hələlik dörd paraxod qayıtmışdır. Az zamandan

sonra qaçqınların yenidən Ənzəliyə göndərilməsi gözlənilir.

Eylülün (sentyabrın) 28-də Petrovsk şəhərinə yenə dörd paraxod qayıtmışdır. Bunlar “Aşot Yerqat”, “Feodosiya”, “Meridian” və “Yuq” paraxodlarıdır. Yenə neçə paraxodun qayıdacağı gözlənilir.

Yolda “Aşot Yerqat” Ənzəliyə qaçqın aparan “Rus” paraxoduna Ənzəlidə qaçqınları qəbul etməyəcəklərini demişsə də, o yenə Ənzəliyə getmişdir. Bu paraxod da bu günlər qayıtmağa məcbur olacaqdır.

“Aşot Yerqat” eylülün 22-də Petrovskdan çıxıb, 24-də gəlmişdirsə də, bargahdan heç kimsə qarşısına çıxmamış. Sabahı günü qayıqda neçə nəfər əmrnamə gətirib “Aşot Yerqat”ın kapitanına verib. Bundan sonra Ənzəlidə qaçqınları qəbul etmədiyindən naşi paraxodun yenidən Petrovska qayıtmasını tələb etmişlər. Yenə o gün ikinci qayıqda bir ingilis, mütərcimiylə bərabər paraxoda gəlir. Onun dediyinə görə, paraxod Petrovska getmək üçün ərzaq alıb tez bir zamanda Ənzəlidən çıxmalıdır. Sonra 700 minik üçün balqabaq, 12 qoyun, çay, qənd, səbzə və çörək gətirmişlərdir.

Paraxod Ənzəlidən çıxmaq istədikdə, Erməni Milli Komitəsinin nümayəndəsi Gülxandyan gəlib müvəqqəti olaraq qaçqınların Ənzəlidə qalması barəsində Erməni Milli Komitəsinin İngiltərə ştabıyla danışığa başladığından ötrü, paraxodun sabahadək gözlənməsini rica edir.

Paraxod Erməni Milli Komitəsindən cavab gözlədiyi halda, İngiltərə ştabından əmr gəlir ki, hərəgah 20 dəqiqəyə kimi paraxod Ənzəli bargahından çıxmazsa, top atəşinə tutulacaqdır.

Paraxod bu əmrə tabe olub Petrovska qayıtmışdır.

Qaçqınları köçürən heyətin verdiyi məlumata görə, eylülün 30-dək Bakıdan Petrovsk şəhərinə qoşun əfradından [əsgərlərdən] savay 20 min nəfər qaçqın gəlmişdir. Bunlardan 11 min Ənzəliyə və Krasnovodsk şəhərlərinə köçürülmüşlər. Yerdə qalanlardan 8 min nəfəri evlərdə, şəhər bağında və bulvarda yerləşmişlərdir. 20 nəfər yetim çocuqları darüleytama [yetimxanaya] verib, onlara tərbiyə vermək üçün 2000 manat təxsis edilmişdir [ayrılmışdır].

Eylülün 29-da üç yüz nəfər qaçqın ilə Petrovska bir barja gəlmişdir. Bu barja iki həftə dənizdə qalıbdır. Burada 20 nəfərə kimi susuzluqdan ölmüşlərdir.

Bu axır vaxtlarda Bakıdan Petrovska bir çox qaçqın gəldiyindən naşi, burada su azlığı müşahidə olunmaqdadır. Şəhər su çeşmə[ləri] ətrafında camaat böyük növbələrlə dururlar.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

İngilis ticarəti-bəhriyyəsi [dəniz ticarəti] pək fəna

İngiltərə Hökuməti ingilis ticarəti-

bəhriyyəsinin vəziyyəti-hazırasını [hazırkı vəziyyətini] tədqiq üçün bir komiyaon təşkil eyləmişdi. Komiyonun bu babda tənzim eylədiyi rapor şimdi “Bord of treyd counral” qəzetəsində nəşr edilmişdir. Raporun mündəricatı fəvqəladə baisi-həyəcan olmuşdur.

Raporda ingilis ticarəti-bəhriyyəsinin təhtəlbəhr [sualtı] müharibəsindən dolayı zayıati-vəximəyə [dəhşətli itkilərə] düçar olduğı açıqdan-açığa etiraf edilmiş və bu zayıatın İngiltərənin ə’sabı-həyatıyyəsini [həyat damarlarını] təhdid eylədiyi bəyan olunmuşdur.

Komiyon vüqu bulan zayıati-əzimədən [böyük itkilərdən] dolayı bəyanitəəssüf etmiş və İngiltərənin təfəvvüqi-bəhriyyəsinin [dənizlərdəki üstünlüyünü] mühafizə üçün tədabiri-lazimə ittixaz edilməsini [lazimi tədbirlərin görülməsini] tələb eyləmişdir.

Raporun bəyanına nəzərən, ingilis əshabi-səfaini [gəmi sahibləri] əqdissülhdən [sülh bağlandıqdan] sonra Dövəli-Mərkəziyyənin [Mərkəzi Dövlətlərin] əlindəki ümum səfaini-ticariyyənin [ticarət gəmilərinin] və hətta bitərəf limanlarda bulunanlarının dəxi qismən təzminatı-hərbiyyə [müharibə təzminatı] olaraq zəbt edilməsini tələb etməkdədirlər. İştə, ingilis bəhriyyə imperialistlərinin ən mütənəffizləri [nüfuzluları] alman ticarəti-bəhriyyəsinin [dəniz ticarətinin] aqibətini bu surətlə təyin etmək təsəvvüründə bulunurlar. Fəqət şimdiyə qədər almanlar təhtəlbəhr müharibəsindəki müvəffəqiyyətləri ilə ingilis imperialistlərinin

təsəvvüratının feilə çıxmasına mane olmuşlardır.

İngiltərə və Japoniya Çində uyuşdular

Japoniya ilə Çin arasında sənəyi-haliyənin [cari ilin] 26 mayısında bir müahideyi-ittifaqiyyə əqd edildiyinə [müttəfiqlik sazişi bağlandığına] dair olan xəbər vürud eylədiyi [gəlib çatdığı] zaman, Japoniyanın Çinə tətbiq etməkdə olduğu hüluli-müslihanənin [sülhpərvər yaxınlaşmanın] bir xütvə [addım] daha tərəqqisinə dəlalət edən bu xəbərdən ziyadə Londra, Vaşinqtonda bu müahidənin mətni məlum olmadığına dair eyni zamanda vürud edən digər bir xəbər baisi-heyrət olmuş idi. Daha o zaman bu xəbər heç olmazsa İngiltərəyə təəllüq edən [aid olan] qisminin doğru olmadığına ehtimal verilmiş və hətta Japoniyanın İngiltərəyə bəzi müsaidati-iqtisadiyyə [iqtisadi yardımlar] göstərərək müahideyi-məzkurəyə [adı çəkilən sazişə] müvafiqətini istehsal eylədiyi [razılığını əldə eylədiyi] zənn edilmiş idi.

Şimdi “Kölnişə zeytunq”un istixbar edib [xəbər verib] yazdığı vəchlə [kimi], məzkur zənlər, İngiltərə ilə Japoniya arasında yek-digərinə zidd bulunan Çindəki mənfəətlərini 25 sənə müddətlə təmin edərək, bu müqaviləni əqd etdiklərinə dair intişar edən [yayılan] şayiət [şayiələr] ilə təəyyüd etməkdədir [güclənməkdədir]. Bu müqavilənin qayəsi Çin Hökumətini Japoniyanın haqqı-inhisarı altında və fəqət

İngiltərənin mənafeyi-xüsusiyyəsinə riayət edilmək şərtilə əsri [müasir] bir ticarət məmləkəti halına ifrağ etməkdir [formalaşdırmaqdır]. Çinin ümuri-maliyyəsi [maliyyə işləri] Japoniya və İngiltərənin kontrolu altına alınacaq və buna müqabil, Çin Hökuməti məmləkətin inkişafati-maliyyəsinə təmin edəcək istiqrazatı [borcları] bu iki məmləkətdən alacaqdır.

Bəydadaş bəy Hacı Məhəmməd bəy oğlu 1908 may 12-də Siyəzən kənd divanxanasından aldığı 2959 nömrəli pasportu qeyb olduğundan haiz olduğu qüvvədən saqitdir [etibarsızdır].

Müdirlər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

səh. 99. “7 təşrini-əvvəl sənə 1918”: bu nömrənin nəşr tarixi qəzetdə səhvən “8 təşrini-əvvəl sənə 1918” kimi getmişdir.

Bakı şəhəri və ətrafı əhalisinə

səh. 99. “2/10/34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 2 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Elani-rəsmi

səh. 100. “7 təşrini-əvvəl 34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 7 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Hökumət əmrləri:

Maarif Nəzarətindən

səh. 101. Bu əmrlərdəki çoxsaylı “nazir” sözləri “müfəttiş” və “nəzarətçi” kimi başa düşülməlidir. Eyni əmrlərin rusdilli versiyalarında “nazir” sözləri əvəzinə “inspektor” və “smotritel” sözləri işlədilmişdir.

Türk ruhu

səh. 103. “M. Hənəfi”: bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Rus Milli Komitəsində

səh. 104. “...Türk Ordusu Bakı şəhərini işğal etdiyi zamanlarda...”: “işğal” sözü-nün əsl mənası “tutmaq, ələ keçirmək”dir. O dövrdə “işğal” sözü bugünkü mənfi çağırını qazanmamışdı. Burada və ümumiyyətlə Bakının türk və Azərbaycan əsgərləri tərəfindən tutulmasından bəhs edilən bütün hallarda “işğal” sözü düzgün başa düşülməlidir.

Hadisat

səh. 104. “...bir evdən 4 gecə, nisfülleyldən sonra...” – Çox güman ki, səhv getmişdir, belə olmalıdır: “...4 nömrəli bir evdən gecə, nisfülleyldən sonra...”

“Türk Ordusuna” şeiri (səh. 105-106) üçün lüğət

əcib: heyrətamiz
dilşad: könülə şad olan
firqeyi-üdvən: düşmənlər
dəhr: dünya
nalan: inləyən, fəryad edən
xunriz: qan tökən
mazi: keçmiş
bi-sərü saman: pərişan halda, başsız,
nizamsız
nanü nəmək: duz-çörək
şiranə: şir kimi
diliranə: qəhrəmancasına
Qadiri-qəhhar: qəhr edən və hər şeyə qadir olan (Allah)
sərkar: başçı
tiğü tirü xədəng: qılınc, ox və yay
zabitani-kiram: şərəfli, böyük zabitlər
ədu: düşmən
əfrad: fərdlər, nəfərlər; əsgərlər
ehya etmək: diriltmək, canlandırmaq
omlarız başqa arzu-cuya: başqa bir şey arzu etmərik
pirü cavan: qoca və cavan
fərahnak: sevincli, şən
xəndan: gülən

Türk Ordusuna

səh. 106. “İbrahim”: bu imza İbrahim Şakirə məxsusdur.

Bakı xəbərləri:

Türk Ocağı cəmiyyəti

səh. 107: “12 martda 1328 tarixində”: Türkiyədə Türk Ocağı cəmiyyətinin quru-

luş tarixi burada rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 25 mart 1912-ci ilə uyğundur.

Teatro və musiqi

səh. 110: “Bir də inteligent rolunu ifa edirdi. Bunun bir kənara çəkilib hərəkətində nə qədər təbii idisə, öylə də Ələkbər Hüseynzadə digərlərinin ağuşunda ikən atılıb ayaqlarını oynatması əhval və mövqeyinə müğayir idi.”: Bu cümlələrdə anlaşılmazlıq var, güman ki, mətnin bir hissəsi düşmüşdür. Qəzetdə belədir.

səh. 111. “millətpərəst”: “O olmasın, bu olsun” operettasında Həsənqulu bəy obrazı nəzərdə tutulur.

“student”: “O olmasın, bu olsun” operettasında Sərvər obrazı nəzərdə tutulur.

“qəzetəçi”: “O olmasın, bu olsun” operettasında Rza bəy obrazı nəzərdə tutulur.

“M. H.”: bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Çərşənbə axşamı, 8 oktyabr 1918-ci il, nömrə 9

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 1 məhərrəmülhəram sənə 1337. 8 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

BAKİ ŞƏHƏRİ VƏ ƏTRAFI ƏHALİSİNƏ ELANI-RƏSMİ

1 – Bəzi başıpozuq əşqiya [quldurlar] və əşərranın [yaramazların] əğrazi-xüsusiyyətləri [şəxsi məqsədləri] uğrunda kəndi-kəndilərinə məmur süsü verərək, gecə və ya gündüzləri bəzi erməni ailələrinə bilmüraciə filan və ya filan adamın polis müfəttişi və ya qradanaçalnik tərəfindən tələb edildiyindən bəhslə, kəndilərini götürdükləri və ya götürmək istədikləri xəbər alınmışdır.

2 – Əhali ümumən bilməlidir ki, hökumətçə kəndilərinə lüzum görülen hər hansı adamı gecə aramaya lüzum yoxdur; hökumət istədiyi təftişatı gündüz yapar. Binaileyh, gecə bu yolda müraciət vüquunda ilk tədbir olmaq üzrə hadisəni dərhal ən yaxın polis mərkəzinə xəbər verməli və gündüzləri 25-80 nömrəli, gecələri nisfülleydən [gecə yarısından] sonra üçün 44-66 polis müfəttişliyinə telefon etməlidir.

3 – Polis vəzaifinin [vəzifələrinin] başıpozuqlarla əlaqəsi olmadığından, hüviyyət [şəxsiyyətini] və sifəti-rəsmiyyəsinə [rəsmi kimliyini] uniformasıyla olmazsa belə, övraqi-rəsmiyyəsiylə [rəsmi sənədləri ilə] isbat edəmməyən heç bir kimsəyə əhali etibar və təbəiyyət [tabeçilik] etməməli və vüquunda [baş verdikdə] bərvəchiməruz [deyildişi şəkil-də] polisə ixbari-keyfiyyət olunmalıdır [hadisə xəbər verilməlidir].

4 – Tərəfimizdən şiddətlə təqib edilməkdə olduqlarından er və ya gec yaxalanacaq bu misilli əşxası [bu kimi şəxsləri] bilənlərin lütfən müfəttişliyə ixbar etməsi və bilib də səlaməti-ümumiyyə əleyhində bunları kətm edənlərin [gizlədənlərin] faili-müştərək ədd edilərək [cinayət ortağı hesab edilərək] ən şədidd [şiddətli] cəzaya məruz qalacaqları əhəmiyyətlə elan olunur.

2/10/34 [2 oktyabr 1918]
Azərbaycan Polis müfəttiş-
ümumisi Bəhaəddin

ELAN

Oktyabr ayının 5-də 1918-ci ildə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən verilən qərardad mövcibincə [qərardada uyğun olaraq], hamı neft mədənləri və onlara mütəəlliq [onlarla əlaqəli] idarələr yenidən sahiblərinə qaytarılmışdır. Bununla ümum firma sahiblərinə elan olunur ki, neft ehtiyatı və qeyri məhsul [hasil] ediləcək mədəniyyətin [mədən məhsullarının] miqdarı məlum olduqdan sonra mədənlərə, zavodlara və bunlarda olan əmlaka sahib olmaq olar. Bu barədə xüsusi elan olunacaqdır.

Ticarət və Sənə'ət naziri:

A. Aşurov.

**TİCARƏT VƏ SƏNAYƏT
NƏZARƏTİNDƏN
[TİCARƏT VƏ SƏNAYE
NAZİRLİYİNDƏN]**

Bununla milliləşmiş firmaları idarə edən heyətlərə elan olunur ki, firmaların sahiblərinə qaytarılması qanunu elan edildikdə, idarələrində olduğu əmlakı sahiblərinə yaxud müvəkkillərinə tapşırıb, Xalq Təsərrüfatı Şurasına idarə etdikləri müddətdə icra etdikləri məxaricin maliyyə və sənaye cəhətcə hesabını göstərməlidirlər.

Ticarət və Sənə'ət naziri:

A. Asurov.

**BAKIDA MÖVCUD
BİLÜMUM RUS ZABİTANINA
ELANİ-RƏSMİ**

Məişətlərində müşkilat çəkən rus zabitanının hökumət naminə tərifi-halları [rifahının yaxşılaşdırılması] Ordu Komandanı Paşa həzrətləri tərəfindən veriləcəyindən, əmr olunmaqla, kəndilərində olaraq Bakıda mövcud bilümmum [bütün] rus zabitanının zükur və ünəs [kişi və qadın] ailələri əfradının [fərdlərinin] isimlərini havi [ehtiva edən] birər listə [siyahı] ilə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə müraciətlə dəftəri-məxsusuna qeyd olunmaları lüzumu elan olunur.

Azərbaycan Polis müfəttişi-

ümumisi: Bəhaəddin.

ELANİ-RƏSMİ

Düşmənin əsnayi-fərarında [qaçarkən] buraxdığı toplardan bəzilərinin qəmə və durbinlərini gizlədiklərindən, əhalidən top qəmə və durbinlərini bulub da gətirənlərə bəhər [hər bir] qəmə üçün iki min və bəhər top durbinini üçün min rublə mükafat veriləcəyi və bunların Polis Müfəttişliyinə müraciətləri lüzumu elan olunur.

Azərbaycan Polis müfəttişi-

ümumisi: Bəhaəddin.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik **“Azərbaycan”** qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəmizdə iştirak etmək üçün müqtədir qələm sahiblərindən lazımi əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir. Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur. Tiflis ilə xüsusi telefon müxabərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xəbərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Kağız bahası və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibətilə şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə; 1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə; 1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə (Parapet) “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Баку, Колубакинская, контора газеты "Азербайджань".

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Azərbaycan Cümhuriyyətində aksiz idarələri təşkil

1) Azərbaycan Hökuməti dairəsində olan Zaqafqaz Aksiz İdarəsinin 3, 5, 7-ci mahalı və 4, 6-cı mahalların hissələri bağlanır və həman mahalların məmurları hərəgah bu qərarə elan edilənədək qulluqda imişlərsə və qeyri bir qulluğa

girməmişlərsə, onlara hökumətin müəssisələri təxliyyəsi barəsində elan olan qərarə üzrə təxliyyə maaşı verilir.

2) Həman birinci qərarədə göstərilən aksiz idarəsi təşkil olunur: Birisi Gəncə şəhərində Gəncə quberniyası və Zaqatal mahalı üçün; ikincisi Bakı şəhərində Bakı quberniyası üçün ümumi aksiz üçün; və üçüncüsü də Bakı şəhərində neft vergisi üçün.

3) Quberniya aksiz idarələri uçaştoklara [sahələrə] bölünür. Uçaştoklar isə aksiz uçaştok nazirinə mühəvvəl edilir [tapşırılır]. Uçaştokların miqdarını hər idarə üçün Maliyyə naziri həll edir.

4) Aksiz pullarını yığmaq və idarə işləri Maliyyə Nəzarətində idarə edilir.

İşləri yerində nəzarət etmək isə aksiz qanununun bəzi maddələrindən naşi [maddələrinə görə] quberniya aksiz idarəsinə mühəvvəl edilir.

5) Aksiz idarəsində qulluqlar bu qayda ilə təqsim olunur [bölünür]: Aksiz pulu yığanların müdiri, müfəttiş, vəkil-konsul, mədən yağlarını bilmək üçün tüccar, katib, dəftərdar, katibin müavinləri və qeyri dəftərdarlar, idarə məmurları, birinci və ikinci cərgəyə hesab olan qarçıqlar və mədaxil yığmaq üçün uçaştok nazirləri, böyük və kiçik kontrollar, fabrik kontrolları, süvari və piyada yasavullar.

Qeyd: Aksiz nazirləri nəzarətçilərin müavinləri əvəzinə təyin olunurlar və axıncılarının ixtiyaratı bütün nazirə keçir.

6) Mahal nəzarətçiləri, müavinləri

və baxıçılar qulluqları ləğv edilir.

7) Aksiz müdirləri, müfəttişlər, vəkilkonsullar qulluğa ancaq Maliyyə naziri tərəfindən təyin olunub və ya qulluqdan kənar edirlər. Yerdə qalan məmurları aksiz işlərinin müdiri təyin edib yainki qulluqdan kənar edir və bu bərədə Maliyyə Nəzarətinə məlum edir.

8) 5-ci maddədə göstərilən məmur hamısı hökumət məmurları hesab olunub və pensiya qanunu üzrə pensiya almağa da ixtiyarları vardır.

9) Tiflisdəki aksiz idarəsində Azərbaycanla təəllüq [aid] olan işlər hamısı gərək ayrılıb Azərbaycan Aksiz İdarəsinə verilsin.

10) Məmurların maaşı və onların ədədi hər aksiz idarəsində gərək xüsusi siyahıda göstərilsin ki, həman siyahını da Azərbaycan Hökuməti təsdiq etsin.

Azərbaycan Hökumətindən qeyri məmləkətlərə köçüb və orada müvəqqəti yaşayacaq şəxslərin əşyalarını Azərbaycan Hökumətindən keçirməyin təzi

1) Azərbaycan Hökumətində yaşayıb, sonra qeyri məmləkətə müvəqqəti olmaq üçün köçmək istəyən şəxs özüylə gömrüksüz gömrük hesabı ilə 750 manatlıq, külfət isə 1350 manatlıq ev əşyası aparmağa ixtiyarı vardır.

2) Aparılan ev əşyaları gərək işlənməmiş ola, çünki qeyri mal aparmağa öylə ixtiyar verilmir.

3) Gömrüksüz aparılacaq şeylər bərəsində ərizə Ticarət və Sənaye nazirinə verilir.

4) Ərizə ilə bərəbər, aparılacaq əşyanın siyahısını divanxana təsdiq etdikdən sonra ki, doğrudan da əşya gedənə təəllüqdür [məxsusdur] və evdə işlənilir, verilir.

5) Gömrükxana isə həman gedən ev əşyalarını təhqiq edib, yuxarıda denilən qiymət üzrə gömrüksüz qeyri məmləkətə buraxılır.

Neft mədənlərinin sahiblərinə verilmək qanunu

Azərbaycan Cümhuriyyəti Vükəla Şurasının [Nazirlər Kabinetinin] qərarıdadı

1) Bakı quberniyası dairəsində mədənlərin və bunlara mütəəlliqliq [məxsus] əmlak və ticarət donanmasının milliləşməsi və idarəsi bərəsində sabiq Xalq Komissarları Şurası tərəfindən verilmiş qanun və fərmanlar fəsx olunur.

2) Mədənlərə, zavodlara, vaporlara və bunlara məxsus əmlaka malik olmaq və idarə etmək haqqı, bunlardakı neft ehtiyatının və məhsulətinin miqdarı təyin edildikdən sonra, sahiblərinə və yaxud müvəkillərinə veriləcəkdir.

3) Hamı firma sahibləri və müdirləri, idarəsində olan neftin və neft məhsulətinin miqdarı bərəsində Ticarət və Sənə'ət Nəzarətinə məlumat verməlidir.

Qeyd: Yuxarıda zikr olunan məlumatı düz verməyənlər və yaxud boyun qaçıranlar hökumət əksinə fəaliyyətdə bulunmaqda müttəhim edilib, divanihərb qanunu mövcibincə [hərbi məhkəmə qanununa uyğun olaraq] cəzalanacaqlardır.

4) Firmalarda mövcud olan neft

ehtiyatı və neft məhsulatu hökumət tərəfindən bu barədə xüsusi qanun verilənədək sahiblərinə və müdirlərinə tapşırılıb, hökumətin ixtiyarında qalmalıdır. Firma sahiblərinə və müdirlərinə, Ticarət və Sənə'ət nazirindən icazəsiz bu şeyləri nəql etdirmək mən [qadağan] edilir.

5) Bu qanunun həyata tətbiq edilməsi Ticarət və Sənə'ət nazirinə mühəvvəl olunur [tapşırılır].

* * *

Temmuzun 9-da 1918-ci [ildə] Ərzaq naziri tərəfindən verilən qanun mövcubincə [qanuna görə], icazəsiz və şəhadətnaməsiz aşağıda göstərilən miqdarda Azərbaycan Hökuməti daxilindən ərzaq dışarı çıxarmaq olar:

1	çörək	5	girvənkəyədək
2	pənimir	1	“ “ “
3	yağ	1	“ “ “
4	qənd	1	“ “ “
5	çay	1/8	“ “ “
6	balıq kürüsü	1	“ “ “
7	meyvəcat	10	“ “ “
8	yemiş və göyərti	10	“ “ “
9	yumurta	10	dənəyədək
10	şərab və sair məşrubat	1	butılka

Katib: Bortsov.

NÖVBƏTİ MƏSƏLƏRİMİZ

İştə, əsrlərcə Rusiyada və baxşus Qafqaziyada hökmfərma olan zülm və istibdad Qafqaziya türklərini ruhən əzmış və vətənlərinə qarşı hissiz buraxmışdı. Fəqət bu gün əzilmiş, adətə ölmüş olan o ruhlar dirilməyə və uca-

lara çıxmağa başlamışdır. Hətta o zamanlar Rusiya istibdadı o dərəcəyə gəlmişdi ki, Qafqaziya islamlarına bir taqım dövlət məktəblərində yer verməzdi.

Zatən bizim Qafqaziyalılarda mülkiyyə məmuru, daha doğrusu adi rus çinovniki olmaq arzusu çox olduğundan, bu yerlərdə adamlarımızın olması gözə çarpmırdısa, əsgərlik məsələsində gizli mətləblər tamamilə meydana çıxırdı. Zatən bizlərə daima şübhəli baxan Çar hökuməti bu dəfə bizlərdən əsgər tutmamasıyla Zaqaqaziya türklərini bir növ xoşnud [məmnun] etmişdi. Lakin əsgərlik böyük bir vəzifə olduğundan, bizi bundan bir az kənarda saxlayırdılar. Fəqət artıq Nikolayların dövrü keçdi, bir inqilab, bir ixtilal aşdı. Qafqaziya türkləri kəndi qan qardaşları köməyi ilə azad və müstəqil olmağa başladı. Bu ana qədər əzilməkdə olan ruhumuz artıq o əzilmələrdən xilas oldu. Bu gün “vəhşi” deyə əsgərliyə almamaqla bizi təhqir edəcək bir kimsə qalmadı. Biləks, Orduyimizə müzəffəri-islam [qalib müsəlman ordusu] komandanlığı Qafqaziya qardaşlarını vətən üçün ibrazi-himmət etməyə [səy göstərməyə] dəvət edir. Bu gün ali bir vəzifə ilə müvəzzəf olub [ali bir vəzifəni çiyinə alıb], qəhrəmanlıqlar göstərmək zamanı gəlmiş. Mazidə [keçmişdə] əsgərlikdən qaçmaq üçün İran pasportu (təzkirəsi) çıxaran, sinələrini [yaşlarını] azaltmağa təlaş edənlər bu gün artıq bizim miyanımızda [aramızda] olmasın gərək. Həpimiz yek-

vücud olaraq kəndi mövcudiyyəti-milliyəmizi, kəndi irzü namusumuzu müdafiəyə qiyam edəlim [müdafiə etmək üçün ayağa qalxaq]. Binaileyh dövlət təşkil etmək üçün lazım olan bir şey varsa, o da qüvvə, qüvvə, yenə də qüvvədir.

İştə o qüvvə də əbnayi-vətənin [vətən oğullarının] fədakarlığından asılıdır. Azərbaycanın hökumət idarəsi təşkil olduğu zamanda dürlü yerlərdən gələcək bir seyyiənin [yamanlığın] qarşısını almaqla, bu cahanşümul bir müharibə zamanında səfərbərlik halına gəlməlidir [səfərbərlik halına gəlməliyə].

Birinci məsələmiz böylə.

Əsgərlik bizə nə qədər lazım isə, elə də atidə [gələcəkdə] bizə lazım olacaq ticarət və sənaye müəssisələrində mövqe tutacaq bu gün artıq gəncləri hazırlamaq icab edir. Hazır[da] dəmiryolları, elektrik istasyonu (işiq), teleqraf, telefon və kəzalik [eləcə də] bir çox mühim işlər qeyri-islamılar [müsəlman olmayanlar] ilə məmludur [doludur]. Azərbaycan Cümhuriyyəti səfərbərlik elan etdikdən sonra bir az məlumatlıları Türük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] tərəfindən dəmiryollarda makinaçılıq və mövqiflərə [stansiyalara] lazım olan yerlərə cəlb etməlidir. Habelə avtomobil təmiratı və başqa əməliyyatxanalarda hər gənclərimizi müvəzzəf etməlidir [gənclərimizə vəzifə tapşırılmalıdır].

İşbu tərzlə bir qaç yüz min orduya malik Azərbaycan Hökuməti hər bir vadedə işləyəcək əşxası [adamları] da

yetirmiş olar ki, bugünkü makina və mədəniyyətlər münaqişəsində biz də əli boş qalmarız.

Bunların ümumisi intizam və itaət ilə olacağından, əsgərlikdən ürkmüş bir taqım gənclərimiz var qüvvə ilə yekdigərlərini [bir-birlərini] vətənə, dövlətə müavinət [yardım] üçün təşviq etməklə olar. Türklüyü və onun ruhi-pakini daha da ucalara qaldırmaq üçün yeni təsis edilən Hökuməti-Cümhuriyyətimizə itaət etməlidir.

Haydı, gənclər, atini [gələcəyi] təmin etmək üçün hökumət əmrlərini dinləyiniz. O da ümumun səadəti üçün təşəbbüsə başlamışdır.

H. Hanəfi

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Gürcü Teleqraf Acentəsindən

Poti – 26 eylül. Dün Ukraynaya gələn alman nəqliyyat vaporu ilə birinci dəfə olaraq 114 min put miqdarında Ukrayna buğdası gətirildi. Bu buğda almanlar tərəfindən Gürcüstanın Şəhərlər İttifaqı üçün alınıb, tənbəki ilə əvəz ediləcəkdir. Bu buğda, kisələr hazır edildikdən sonra, Tiflisə göndəriləcəkdir.

Sofiya – 26 eylül. Hökumət bloku firqələri tərəfindən bu məzmununda bir nota nəşr edilmişdir: *“Hökumət bloku firqələrinin rızasıyla Bolqariya Hökuməti eylülün 26-da saat 5-də düşmə-nə rəsmi surətdə mütarikə [atəşkas] təklif etmişdir.”*

TÜRKİYƏDƏ

Daxiliyyə naziri-cədidinin [təzə Daxili İşlər nazirinin] əmri

Daxiliyyə naziri-cədidi Canbulat bəy vali və mütəsərriflərə teleqraf ilə xəbər vermişdir ki, bilümmum əhalinin malı, həyat və namusunun vəqayəsi [qorunması] hökumətin vəzaifi-əsasiyyəsinədən [əsas vəzifələrindən] olduğu üçün hərəkati-nalayıqədə [nalayıq hərəkətlərdə] bulunanlar mücazata [cəzaya] düçar olacaqlardır.

Türk Ocağında intixabat [seçkilərin] nəticələri

Türk Ocağından:

Konqre intixabatının nəticəsində müxtəlif heyətləri təşkil edən zəvatin [şəxslərin] isimlərini və aldıkları rəyin [səsin] miqdarını aşağıya qeyd edirik:

İdarə heyəti: Həmdullah Sübhi bəy 132, Məhməd Əmin bəy 123, Doktor Həsən Fərid bəy 112, Nüzhət Sabit bəy 68, Darülmüəllimin müdiri Sərvət bəy 65, Xalidə Ədib xanım 63, İlyas Raqib bəy 61. İdarə heyəti ilk ictimasi-nı [yığıncağını] əqd etmiş [keçirmiş] və Məhməd Əmin bəy rəyasətə, Həmdullah Sübhi bəy kitabətə [katibliyə], Doktor Həsən Fərid bəy mühasibəyə və Sərvət bəy də mürəxxəsi-məsulluğa [məsul nümayəndəliyə] intixab olunmuşdur.

Hərs [mədəniyyət] heyəti: Ziya Gökalp bəy 141, Hüseyinzadə Əli bəy 112, Həmdullah Sübhi bəy 111, Ağaoğlu Əhməd bəy 105, Xalidə xanım 103,

Köprülüzadə Fuad bəy 102, Nəcib Asim bəy 94, Məhməd Əmin bəy 80, Halim Sabit bəy 71, Vələd Çələbi əfəndi 68.

Heysiyyət divanı: Kazım Nami bəy 65, Ziya Gökalp bəy 59, Vəliyüddin bəy 52, Əhməd Fərid bəy 49, Sadəddin bəy 40.

Müraqibə [nəzarət] heyəti: Sadəddin bəy 91, Əmin Ali bəy 66, Müfid Nəcdət bəy 63 intixab edilmişdir.

KRİM TƏZYİQ EDİLİR

İstanbulda nəşr edilən “Zaman” qəzetəsində oxuduq:

Krım haqqında istehsal etdiyimiz məlumat məəttəəssüf heç də şayani-məmnuniyyət deyildir. Krımdaki yeni vəziyyət Krım müsəlmanlarını istiqbal-ları, istiqlalları haqqında əndişələrə düşürəcək bir şəkil almışdır. Krımlılar bir çox əsbab [səbəblər] və əvamil [amillər] təhtində [altında] olaraq əhvali-hazirəyə [hazırkı vəziyyətə] qarşı bö-yük bir məmnuniyyətsizlik izhar edirlər [göstəririlər]. Fəqət bütün bunlar kafi deyilmiş kimi, bir müddətdən bəri Ukrayna da Krım üzərində doğrudan-doğruya icrayi-təzyiq etməyə başlamış. Krımlıları Ukraynaya əsir qalmağa nəhayət razı etmək üzrə Krıma hər dürlü zəxirə [taxıl] və məkulat [ərzaq] ixracını mən [qadağan] eyləmişdir. Buna bir çarə bulmaq, vəziyyətləri etibarilə vəzifələri olanlar da büsbütün başqa bir yol təqib etmişlərdir. Krımda

son vəziyyətlərin təhəddüsündən [meydana gəlməsindən] əvvəl epeycə [xeyli] zəxirə vardı. Yerli tüccar [tacirlər] əlindəki bir çox böyük depolarda xeyli məkulat və sairə bulunur idi. Almanlar Krımlıları bolşevik zülmündən qurtarmaq üzrə şibhi-cəzirəyə [yarımada] daxil olunca, mövcud zəxair [taxıllar] və məkulat müxtəlif surətlərlə yerlilərin əlindən çıxmışdır. Bunların qismən hökumət malı olması doğrudan-doğruya müsadirələrini intac etmiş [müsadirələri ilə nəticələnmiş], tüccar əlindəkilər də günün birində Ukraynanın Krımı ac buraxmasına meydan verə biləcəyini təxmin edəmməyən sahiblərinin əlindən ucuz fiatlarla alınaraq başqa tərəflərə nəql edilmişdir. Bu səbəblər dolayısıyla Krım bu gün pək müşkül bir vəziyyətdə bulunmaqda və oradakı qardaşlarımız da buna mümasil [oxşar] əsbab və əvamil həsəbilə [səbəbindən] vəziyyəti-hazirəyə qarşı ədəmi-məmnuniyyət [məmnuniyyətsizlik] izhar eyləməkdə və məmləkətlərini bir an əvvəl bizzat [şəxsən özləri] idarə etmək imkanına müəffəriyyətlərini [nail olmaqlarını] təmənnə [arzu] etməkdədir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Dün Bakıda rus dilində “Azərbaycan” qəzetəsinin birinci nömrəsi nəşr edildi. Cənabi-haqqdan məzkur [adı çəkilən] qəzetənin davamı üçün müvəfəqiyyət dilərik.

Bakı bolşevik məşahirinin [məşhur bolşeviklərinin] aqibəti

Hacı-Tərxandan Bakıya gəlmiş sərnişinlərin dediklərindən böylə anlaşılır ki, Bakı[nın] süqutu yavuşlaşdığı zaman bir paraxodla Bakı bolşeviklərinin məşahiri [məşhurları] Bakıdan fərar edib Krasnovodsk şəhərinə ümid bağlamışlar. Bu şəhərin komitə əsgərləri əhvaldan müxbir [xəbərdar] olub, dərhal sərnişinləri əhatə edərək, məşahirdən Qafqaz Fövqəladə vəkili Stepan Şaumyan, böyük oğlu Suren, Bakı Şura rəisi Caparidze, komissar Şeboldayev, Məşhədi bəy Əzizbəyov, Korqanov və bir də iki nəfər şəxsləri naməlum bolşevikləri həbs edib də, saldatlar səfləri arasından keçirib, sonra onlara təklif etmişlər ki, özlərinə qəbir qazsınlar. Bə'dəhu [ondan sonra] saldatlar məhbusları səflərə düzüb, atəş ilə qətl etmişlər. Və bu minval ilə Bakı bolşeviklər məşahirinin ən yeganə aqibətləri südur etmişdir [gerçəkləşmişdir].

Natarius Arjanixanın həbsi

Babayevanın 4 milyonluq evini 10 min manata Saqatəlidzeyə rəsmi natarius əqdnaməsi [müqaviləsi] ilə satan Arjanixa dörd gün əvvəl polis məmurları tərəfindən tövqif [həbs] edilərək Polis müfəttişi-ümmumi divanxanasına təqdim edilmiş ikən, məzkur [adı çəkilən] Arjanixa divanxanada qaraqolun kəsərəti-şüğlündən [çox məşğul olmasından] istifadə edərək fərar edibmiş. Srağa gün Arjanixa yenidən həbs edilib, istintaq üçün Bəhaəddin əfəndinin

hüzuruna təqdim edildi. Əsnayi-istin-taqda Xanım Babayevanı süngü və tüfənglər təhdidi ilə əqdnaməni imza etdirmək vəq'əsini etiraf etmədisə də, lakin keyfiyyəti-əqdnamə sentyabrın 17-də vüqu bulduğu halda, əqdnamənin tarixini 31 avqust səbt [qeyd] etməsinə heç bir səbəb göstərə bilmədi.

Bəy əfəndi bəzi məlumat əxz edəndən sonra, xüsusi qaraqol təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] tutulmaq şərti ilə Arjanixanın həbs edilməsini əmr buyurdu.

Qaçqınların xahişi

Məlum olduğu üzrə, qəhrəman Türk Ordusu qələbə edərək Bakıya yavuqlaşdıqca, müharibə cəbhəsinə yavuş məhəllərdən əhali fərar edib, Bakıya hicrət edirdilər.

Bu son zamanlarda Bakıda on minlərlə qaçqınların toplanması mühəqqəq [şübhəsiz] idi. Bu axırkı müharibədə 2 mindən ziyadə malakan qaçqınları Bakıya gəlmişlər.

İmdi hər yerdə səlaməti-ümumiyyə [ictimai təhlükəsizlik] bərpa edilib, həyat öz sabiqki adəti rəngini almağından dolayı, Bakıdakı qaçqınlar imdi öz vətənlərinə övdət etmək [qayıtmaq] istəmişlər. Və bu məqsəd ilə qaçqınlardan bir heyəti-vükəla [nümayəndə heyəti] ərizə ilə Bakı qubernatoruna rücu [müraciət] edib, müsaidə istəmişlər. Bakı qubernatoru məzkur ərizəni Daxiliyyə nazirinin rəy və əmrinə həvalə etmişdir.

Ətraf vilayətlər ilə müxabərat [xəbərləşmə]

Necə ki məlumdur, Bakıdan qaçmış hərbi paraxodlar bir çox ticarəti paraxodlar ilə Bakı bargahının [limanının] qarşısında durub da Bakıya gələnin sərnəşin paraxodlarını tövqif [həbs] edirdi. Bu gün beş gün tamamdır ki, hər gündə bir paraxod “Qafqaz-Merkuri” körpüsünə gəlib sərnəşinləri buraxır. Bu minval ilə Ənzəlidən və Lənkərandan və Hacı-Tərxandan hər gün bir paraxod gəlib Bakıya çıxır. Sərnəşinlərin dediklərinə görə, Nargin cəzirəsi [adası] qarşısında bir çox sərnəşin paraxodları toplanmışdır. Hər paraxodda 2-3 min sərnəşinlər olduğu halda, bunların cümləsi acliq bəlasına mübtəladırlar.

Sərnəşinlərin arasında bir çox müsri [yoluxucu] xəstəliklər, baxüsus tif (yata-laq) kimi mərzələr müşahidə olunur. Hər paraxodda gündə 20-30 nəfərə kimi insan tələf olur. Biçeraxovun nümayəndəsi Voskresenski sərnəşinləri Bakıya gəlməkdən mən [qadağan] etmək istəyir. Lakin sərnəşinlər bir səsə “Türklər bizə nə edəcəklərsə etsinlər, fəqət bizi vətənimizə buraxın!..” deyə tələb edirlər. Voskresenski Bakıya gələnlərin bütün ərzaq və pürqiymət [qiymətli] əşyalarını zəbt edir. Bu gün paraxodlarda minlərcə əhali var ki, Bakıya gəlmələrində səbirsizlik göstərirlər. Voskresenski sərnəşinlərin erkəklərini başqa bir paraxoda alıb, çocuq və qadınları buraxır.

Lənkərandan gəlmiş sərnəşinlər

söyləyirlər ki, məhəlli [yerli] sosialist hökuməti yerli əhalini Sarı adasına köçürmək istəmişdir. Lakin əhali bir səsle bunların tələblərini rədd etmişlər. Ərzaq cəhətcə buralarda firavanlıqdır. Lakin qənd, çay, neft və manufaktur cəhətcə ehtiyac çoxdur.

Dərbənd və Xaçmaz yolunun açılması

Dün Bakı mövqifinə [stansiyasına] Dərbənddən gəlmiş bir qatar varid oldu. Qatarda bir çox miniklər və ticarət üçün əmtəə mövcud idi.

Söyləndiyinə görə, Xaçmaz və Dərbəndə kimi dəmiryol müxabəratı [əlaqəsi] açılmışdır.

* * *

– Srağa gün Qafqaziya Müsəlman Ordusu Baş Komandanı Nuri paşa hərətləri Bakıya varid olmuşdur.

* * *

– Yusif İzzət paşa Dağıstan Hökuməti Sədri Ə. Çermoyev ilə bərabər Bakıya gəlmişdir.

* * *

– Maliyyə Nəzarəti tərəfindən Şəhər İdarəsi məmurlarına məvacib vermək üçün milyon yarım pul buraxılmışdır.

* * *

– Eşitdiyimizə görə, Azərbaycan təcirləri tərəfindən Ukraynada çoxlu qənd alınıb neft ilə əvəz ediləcəkdir.

* * *

– Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 7-dən Ədliyyə Nəzarəti “Metropol” mehmanxanasından Babayevin dəniz kənarındaki mülkünə köçür.

Gürcü heyəti

Bu günlərdə Bakıya general knyaz Maqalov başda olmaqla bərabər gürcü heyəti gəlmişdir. Bu heyətə daxil olanlar bunlardır:

Knyaz Dadiani, Djaqeli, Andranikov, Xoştariya, İosilyani, Mamulaşvili və general Mikaladze.

Knyaz Maqalov bizim müxbir ilə görüşdükdə demişdir ki:

Bakıya gəlməkdə bizim heyətin ümdə məqsədi vətənlərinə qayıdan gürcülərə müavinətdə [yardımda] bulunub, Gürcüstana neft göndərmək qanununu intizama salmaqdır.

Azərbaycan Hökuməti bizi kamali-məmnuniyyətlə qəbul edib, tezliklə məqsədlərimizə müvəffəq olacağımızı arzu etmişdir.

Bakıda yaşayan gürcülərin çox hissəsi mart və iyul hadisəsi əsnasında maddətən zərər görmüşlər. Hal-hazırda burada yaşayan gürcülərin həyat və əmlakı Azərbaycan Hökuməti tərəfindən təmin edilmişdir. Bu günlərdə vəzifəmizi ifa edib, Tiflisə gedəcəyiz. Azərbaycan Hökuməti cənbində [nəzərdə] Gürcüstan Cümhuriyyəti tərəfindən siyasi məmurluqla N. İ. Kartsivadze təyin edilib, bu yaxında Bakıya gələcəkdir.

Mən və mənim heyətim Azərbaycan Hökuməti sifətində [şəxsində] hamı Azərbaycan türklərini Bakının alınması və yeni müstəqil hökumət təşkili ilə təbrik edib, gələcəkdə dəxi dostana bir əlaqədə olmamızı arzu edirik. Azərbaycan Hökuməti bundan belə qom-

şusu Gürcüstan Hökuməti ilə dostana əlaqədə olacağını hökumətimizə məlum etmişdir.

Müftü əfəndi həzrətləri Bakıda

Şanlı Türk Ordusu Bakını fəth etdikdən sonra, Gəncədə bulunan Azərbaycan Hökumətinin heyəti-vükəlası [Nazirlər Kabineti] və onların nəzarətləri [nazirlikləri] Bakıya nəql edildiyi xəbər verilmişdi. Fəqət o zaman babi-məşixətin [Şeyxülislamıq İdarəsinin] Bakıya köçürüldüyü və rəisi-ruhanimiz olan müftü Mustafa Əfəndi həzrətlərinin Bakıya gəldiyi yazılmışdı.

İştə, qəzetəmizin bu gün aldığı məlumata nəzərən, müftü əfəndi həzrətləri heyəti-vükəla ilə bərabər Bakıya təşrif etmiş və o gündən bəri təhti-idarələrində [idarəsi altında] bulunan babi-məşixətdə fəaliyyətə başlamışdır.

HADİSAT

On min manat pul tələb etmək üçün

Armyanski və Karantinni küçələrin küncündə Səlimovun evində bulunan mühəndis Xudabaşyan Polis müfəttişi Bəhaəddin bəy əfəndiyə telefonla xəbər verirlər ki, bir nəfər yerli müsəlmanlardan “inzibati-əsgəriyyə” [hərbi polis] əlamətini qoluna taxıb da odaya gəlib, həbs təhdidi ilə on min rublə para tələb edir. Müfəttiş əfəndi bilətəxir [dərhal] əmr buyurur ki, Xudabaşyanın odasına qaraqol təyin edilsin.

Bir gün sonra məzkur [adı çəkilən] şəxs Xudabaşyanın odasına həman tələb ilə gəlincə dərhal dərdəst [həbs] edilir. Məlum olar ki, bu xırsız Bakı ətrafında Qala kəndinin əhli Hacı Axundovdur ki, inzibati-əsgəri əlamətini taxıb da xırsızlığa məşğul imiş. Xırsızın dərhal qolları sarınıb da müfəttiş bəyin avtomobilində müdiriyyətə gətirildi. Hacı Axundov Xudabaşyana təqdim edilib də cinayət təhqiq edincə, iş divani-hərbə [hərbi məhkəməyə] veriləcəkdir.

Daşnakların baydaqları

Dün jandarma polis məmurları tərəfindən Müfəttişliyə bir qaç tənə daşnakların firqə baydaqlarını gətirmişlər. Baydaqlar miyanında [arasında] firqənin ən məşhur banilərindən birisinin fotoqrafisi dəxi mövcuddur.

ŞİMALİ QAFQAZIYA VÜKƏLA RƏİSİ ƏBDÜLMƏCİD BƏY TAPA ÇERMƏYEV İLƏ MÜSAHİBƏ

Bakıya üçüncü gün gəlmiş Şimali Qafqaziya Hökumətinin Rəisi-Vükəlası [Baş Naziri] bir ayadək İstanbulda qalmış idi. Dün onu ziyarət etmək mümkün oldu.

Müxbirimizə verdiyi birinci sualı:

– *Sizi maraqlandıran məsələ nədir?*
– oldu.

– Sizin İstanbul səfəriniz ilə aldığınız təsirat və nəticələr!

Əbdülməcrid bəy əfəndi:

– Mənim İstanbulda aldığı təsirət çox gözəl və qayət kamil idi. – söylədi. – Bunu da bu saat sizə bəyan edəcəyəm. Fəqət iləricə İstanbul ziyarətimdən və bunun səbəblərindən söyləməliyəm.

Rusiya ixtilal yanqısına mübtələ olduqda, bu hökumətə ümid bəsləmək bir daha bimanə bir şey olduğunu anladıqda, Dağıstan və Çeçen şuraları qərardadı mövcibincə biz də kəndimizə bir təriqi-nicat [nicat yolu] aramalı idik. Məlum ki, əzəlcə bizə ən yaxın olan Azərbaycana müraciət etmək, olmazsa düz-doğru İstanbulda Xəlifə həzrətlərinin hüzeni-şarıflarına kimi getməli idik.

İştə, böylə bir vəzifə ilə mən də İstanbula getdim. Gərək Rəisi-Vükəlanın, gərək Xariciyyə nazirinin Məclisi-Məbusanda kürsiyi-xitabətdə “kiçik qardaşlarımızı hər bir bələdan məhfuz etməklə [qorumaqla] onlara daima müavinətdə [yardımda] bulunmalıyıq” sözləriylə bizim səadətimize çalışacaqları işarələr, təkə Qafqazıyanın deyil, bütən islamın müttəhid [birgə] və müttəfiq yaşamasına və onların tərəqqi yoluyla gedəcəklərinə ən parlaq bir dəlil idi.

İstər “Şeyxüsseyf” Ənvər paşa həzrətlərinin, istər Tələt paşanın Qafqaziya islamlarına olan şəfqəti-bəradəranələri [qardaşcasına şəfqətləri] mənə böyük ümidlər verir. Bunu da qeyd etməliyəm ki, həyatımda gördüyüm mədəni bir kişi varsa, o da Tələt paşadır.

Bilümum [ümumiyyətlə] Türkiyə siyasiyyunundan [siyasi xadimlərindən] hangisinə təsadüf etdiksə, həpsi Qafqaziya islamlarının tərəqqi və təalisini [ucalmasını] və onların istiqlalıyyət üzrə yaşamalarını arzu edirdilər. Bu işə bir taqım əşxasın Türkiyə köməyində imperializm məqsədləri görmək istədiyinə layiqli bir cavab olsun gərək.

Həp türk və islamların fəqət kəndilərini müdafiə etmək, yekdigəri ilə sıxı bir əlaqədə olmaq fikrini Ənvər paşa həzrətləri müsahibəmiz əsnasında dərmıyan etdi [ortaya qoydu]. Onun bir fateh olduğu hər kəscə təqdir edilməklə bərabər, onu Napoleona müsavi tuturlar, sözlərimə – Əcəba, mənim fəth etdiyim məmləkətləri onlar mənə göstərməzmi? Qaliba [görünür ki] mən bir müdafiədən [müdafiəçidən] maəda [özgə] bir kimsə deyiləm. Mən fəqət islam ilə vətəni müdafiə ilə uğraşdım. Biz türklərin yürüdüüyü siyasət fəqət bundan ibarətdir, əfəndim! – dedi.

Hala Şimali Qafqaziya Hökuməti yanında olacaq hərbi və siyasi heyətinin baş məmurı Yusif İzzət paşa əfəndiləri təyin olmuşdur. Şimali Qafqaziyanın (Dağıstan, Çeçen və digərləri) birinci müvərrixlərindən [tarixçilərindən] olan şu əfəndi Türkiyənin deyil, bəlkə Avropanın alimlərindən ədd [hesab] edilə bilər. Gümanımız budur ki, bundan sonra Türkiyə ilə olan əlaqəmiz bir az da sıxı olsun. Burada hədisinəbəvidən [Peyğəmbərin hədislərindən] olan “Məğribdə bir islamın ayağına bir tikan batarsa, məşriqi-zəmindəki digər

islam hiss etməlidir” kəlamı özünə zəmin bulacaqdır. Bütün islam məmləkətləri yekdigərini təqviyə edərək [gücləndirərək], tərəqqiyi-ümum üçün çalışmalıdırlar.

Başqa hökumətlərə nisbətən bizim siyasətimiz pak dostanə olacaqdır. Bunun doğru olduğu birinci növbədə gürcülərə isbat edildi.

Onların siyasi məhfillərində [dairələrində] hər tərəfdən müsəlmanlar ilə əhatə edildiyini gördükdə, artıq dərəcə xətərnək olmuşlardı [qorxmşudular]. Lakin get-gedə bu xətər yersiz olduğu anlaşıldıqda, irəliki politikalarını bütöün mütəğəyyir etdilər [dəyişdirdilər]. Ermənilərə gəldikdə, onlara qarşı bizdə bir xüsuməti-xüsusi [xüsusi bir ədavət] olammaz, məğərinki onların xəsimanə [düşmənca] cənub siyasəti vətənimiz olan Şimali Qafqaziyada toxum saçmamış ola. Burada bizim dağıstanlıların “Yaxında iyi qonşusu olmaq, iraqda qardaşı olmaqdan əfzəldir” zərbülməsəlini həqiqətləndirmiş olmaqla, inşallah cənubda qardaşlarımıza, şimalda qonşu və dostlarımıza faydalı olarız ki, bu da doğrudan doğruya “Qafqaziya qafqazlılarıdır” şüarının türklər dimağında [zehində] cərəyan etdiyindən dolayı irəli gələcəkdir.

İştə, bunun üçün mənim Türkiyədə aldığı təsirət qayət gözəl və kamil idi. – sözləri ilə Əbdülməcrid bəy Tapa Çermoyev sözləri xitam-pəzir oldu [sona çatdı].

M. H.

TÜRKCƏ BİLMƏYƏN TƏLƏBƏLƏRİMİZ

Bir tərəfdən Rusiya Hökuməti-sabiqəsinin [keçmiş Rusiya Hökumətinin] müsəlmanlar haqqında təqib etdiyi ruslaşdırmaq politikası, digər tərəfdən babalarımızın türkcəyə olan ədəmirəğbət və əhəmiyyəti [rəğbətlərinin olmaması və əhəmiyyət verməmələri] bu gün minlərcə tələbəmizin ana dilindən məhrum olmasına və onların adətə millət və milliyyətlərinə qarşı biganə qalmalarına badi [səbəb] olmuşdur. Bu gün artıq bu kimi zavallılar hökuməti-sabiqənin irəli sürdüyü məzkur [həmin] politikanı və babalarının türkcəyə olmuş ədəmirəğbətlərini və ələlxusus bu gün türkcənin lüzumunu anlamışlar. Odur ki, zavallı tələbələrımız önünə gələnələrə bizim halımız nə olacaq kimi acı-acı suallar verməklə kəndilərinə bir çarə arayırlar...

Acınacaq bir hal deyilmi? Şübhəsiz ki, acınacaq və təəssüf ediləcək bir haldır.

Nasıl bu hala acınılmasın və təəssüf edilməsin ki, sənələrcə ömürlərini rus edadilərində keçirən tələbələrımız, bu gün görmüş olduqları təhsili irəli sürmək və aldıqları məlumatı genişlətmək və bu sayədə istiqballarını təmin etmək üçün bir darülfünun [universitet] bulammırlar?

Şimdi böylələrinə “Haydı, yavrum, İstanbula gediniz də, orada bulunan darülfünunlara giriniz” desək, türkcə bilmədiklərindən oralara da girəmmə-

yəcəklər.

Şimdi bu zavallılar nə yapsınlar? Əgər yenə Rusiya darülfünunlarına getsələr, onda yenə əski hamam, əski tas misalınca amali-milliyə və vətəniyyəmişcə müvafiq olmayacaq. Daha doğrusu, yurdumuzu milli bir ruhda ziyalandırıcı münəvvər fikirli gənclərimiz yetişəmməyəcəkdir.

Binaileyh [ona görə], Maarif Nəzarəti gərək hər halda acınacaq və təəssüf ediləcək məsələni nəzərdən dur [uzaq] tutmasın və bu yolda lazım gələn təşəbbüslərdə bulunsun və bu kimi vətəni-heyvət və səfalətdə [heyvət və səfalət burulğanında] qalan övladivətənin ehtiyacati-mənəviyyə və zəruriyyəsinə [mənəvi və zəruri ehtiyaclarını] bir an əvvəl təsviyə etməyə [aradan qaldırmağa] şitab etsin [tələssin]. Zira sənələrcə ömri-giranbahalarını [dəyərli ömürlərini] ülum və fününun [elm və fənlərin] təhsili ilə keçirən bu zavallı yavrularımız bu gün boyunları bükük, acınacaq bir halda aşağı-yuxarı boş-boş dolaşmaları həqiqətən təəssüf ediləcək hallardandır.

Heç şübhə yoxdur, Maarif Nəzarəti vətənin şu sevgili yavrularını bu hali-pürmələldə [acınacaqlı halda] qoymaq istəməz və bu xüsusda əldən gələn fədakarlığı əsirgəməz.

Fəqət iş burasındadır ki, Maarif Nəzarəti şu balalarımızın qiymətli vaxtları zayə olmamaq üçün şimdilik gərək bir sənəlik türkcə öyrədici bir kursu açıb, onları türkcəyə və istiləhati-fənniyyəyə [elmi terminlərə] alış-

dırsın və bundan sonra arzu edənləri İstanbul məkatibi-alisinə [ali məktəblərinə] və burada təhsil etmək istəyənləri isə Maarif Nəzarətinin türk ruhunda, türk dilində olmaq şərtilə yurdu-muzda təsis edəcəyi mədarisi-aliyəyə [ali məktəblərə] verməklə məqsədə erişilsin.

İştə, ümidvarız ki, Maarif Nəzarəti başında duran türkçülər, həqiqi və səmimi maarifpərvərlər, bu xüsusda ənqəribüzzaman [yaxın zamanda] bir təşəbbüsdə bulunar və bu surətlə bu gün ortalıqda sərgərdan gəzən tələbələrimizin bu hali-əsəfiştimalarına [təəssüf doğuran hallarına] acıyaraq, onların təmini-istiqlalı üçün yuxarıda təhriirinə [yazmağa] ictisar [cəsərət] etdiyimiz tərzdə bir kurs açmaqla bizi minnətdar eylər!

Rza Zaki

NƏ YAZIRLAR?

Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] erməni qəzetəsi “Kafkazski slovo” yazır:

Bu axır vaxtda Ermənistan barəsində təskin verici xəbərlər gəlməkdədir. Almaniya nümayəndələri vasitəsilə Türkiyə ilə Ermənistan arasında Türkiyə Ordusu tərəfindən işğal olunmuş Ermənistana mütəəlliq [məxsus] yerlərin boşaldılması məsələsi barəsində etilaf [uzlaşma] əmələ gəlmişdir. Bu bərədə Türkiyənin İrəvandaki siyasi nümayəndəsi də ciddi fəaliyyətdə bulu-

nur.

Onun dediyinə görə, Xəlil paşa İstanbulda Türkiyə Hökumətindən Ermənistanla verilmiş yerlərin boşalıb, Qarabağ Türkiyə tərəfindən işğal olunmayıb bitərəf qalmasını rica etmişdir. Bundan savayı, 50 min qaçqınların Şiraka qaytarılıb, bunlar üçün 12 min put taxıl verilməsini Xəlil paşa xahiş etmişdir. Andranik dəstəsinin heç də Ermənistan Hökuməti ilə əlaqədə olmayıb, Culfa dəmiryolunda Türkiyə Ordusu yürüşünə mümaniət etməsinin [maneçilik törətməsinin] xodsəranə [özbaşına] olduğunu Türkiyə Hökumətinə demişdir.

Türkiyə dövlətinin siyasi nümayəndəsi [erməni] katalikosu (erməni rəis-ruhanisi) ilə etdiyi söhbətində demişdir ki, Türkiyə dövləti bundan belə Ermənistan məsələlərində maraqlanıb iştirak etməklə, bu iki dövlətin dostanə bir əlaqədə bulunmasına əmindir. İstanbuldakı Ermənistan nümayəndələrinin Türkiyə dövləti ilə bulunduğu əlaqələr də bunu təsdiq edir. Bunlar öz danışıqlarında bu iki dövlətin bir-birinin daxili işlərinə qarışmayıb, öz milli və siyasi məsələlərində azad yaşayacaqlarına söz vermişlər. Türkiyə Hökuməti tərəfindən keçmişdə Şam, Konya, Aleppo, Ədən və bu kimi uzaq yerlərə sürülən ermənilərə yenə öz vətənlərinə qayıtmağa icazə verilmişdir.

“Jamanak” qəzetəsinin dediyinə görə, bu barədə Sis katalikosu Şam Hökuməti vasitəsi ilə Türkiyə Hökumə-

tinə izhari-təşəkkür etmişdir.

Gürcüstan Hökumətində olan Ermənistan siyasi nümayəndəsi Camalyan ilə Türkiyənin Gürcüstan nümayəndəsi arasında qaçqınların vətənlərinə qayıtması barəsində müzakirələr başlanıb. Camalyanın dediyinə görə, bu məsələnin həllindən ötrü ciddi tədbirlər görülməlidir.

Gələcəkdə Türkiyə ilə Ermənistan hökumətlərinin dostanə bir surətdə yaşayıb, hər iki dövlət muxtariyyətlə [müstəqil surətdə] öz daxilində milli və siyasi məqsədlərini yürüdəcəyinə türk mətbuat aləmi böyük ümidlər bağlayır. Bu növ müttəhid qonşuluq yolu aranılıb. Lakin bu danışılan sözlər, söylənilən arzular həyatda da görülməlidir. Ermənistan özünə verildiyi əmlakı idarəyə başlarsa, milyonlarla qaçqınlar vətənlərinə qayıtmağa imkan tapıb, yenə pozulmuş həyatlarını iadə edərlərsə, o vaxt biz ermənilər və Ermənistanın qonşusu Türkiyə ilə etilaf yaşadığını hiss edəriz. Ermənistanın qonşu dövlətlərlə dostanə əlaqədə yaşamasından başqa, özgə fikri yoxdur. Ermənistanın və ermənilərin səadəti üçün siyasət cəhətcə qurbanlar verməyə hazırız. Ermənilər və Ermənistan gələcəkdə müstəqil yaşamamalıdır və Ermənistan heç vaxt öz xilaskarını unutmayacaqdır. Ermənilərə avropalılar öz nitqlərində imdad vəd etmişdilər, feilən biz bunu görmədik. İmdi Ermənistanın üzərində qara buludlar artıq dağılıb, günəş öz şüalarıyla ətrafı işıqlandırır. Ermənilər imdi

bu işıqdan istifadə edib, özlərinə tarixi haq bir yol aramalıdırlar.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Kadet firqəsinin yeni siyasəti

Berlin – Stokholmdan vürud edən [gəlib çatan] xəbərlərə nəzərən, rus kadetləri firqəsi yeni bir istiqaməti-siyasiyyə təhərri etməkdə [axtarmaqda] və Etilafın [Antanta blokunun] heç bir vədini ifa etməməsindən dolayı süquti-xəyala uğradığını bəyan etməkdədir. Etilaf müddəti-mədidədən [uzun müddətdən] bəri sosialist ixtilalçılarla sıxı münasibətdə bulunmuşdur. Kadetlərin yeni siyasətinə mütəəlliq [aid] əsasat [əsaslar] Kiyevdə təyin ediləcəkdir. Burada məzkur [adı çəkilən] firqə rüəsası [partiyanın liderləri] Almaniyanın kadetlər firqəsinə müsaid [uyğun] bir rus siyasəti təqib etməyə amadə [hazır] olub-olmadıqlarını anlamaq üzrə Almaniya müməssilləri [nüməyəndələri] ilə münasibətdə bulunacaqlardır. Oktyabrist firqəsinin sol cinahı yeni siyasətə tərəfdar olduğunu bəyan etmiş isə də, digər oktyabristlər, bilxassə [xüsusilə] ərbabi-sənayedən və maliyyundan [sənayeçi və maliyyə sahiblərindən] mütəşəkkil bulunan Moskva oktyabristləri əlan [hal-hazırda] Etilaf tərəfini iltizamda [tərəfini tutmaqda] davam etməkdədir. Kadetlər rüəsasından olub, Stokholmda iqamət etməkdə [yaşa-

maqda] olan Baron Nold[e] demişdir ki:

“Bütün rus burjuazi firqələri Etilafdan bir şey bəkləmək caiz olmadığını və bilxassə Rusiya, Etilaf dövlətləri ilə və ya məmləkətimizdə bunların tərəfdarı olan ixtilalçı sosialistlərlə həmfikir olaraq hərəkət etmədiyi təqdirdə, bütün məmləkətin həyati-iqtisadi [iqtisadi həyatı] məhv olacağını yaxında anlayacaqlardır.”

Digər tərəfdən Stokholmda bulunan sosialist ixtilalçılar rüəsas [liderləri], Almaniya Etilafın müavinətilə [yardımıyla] əzilməsi başlıca qayələrinə birini təşkil etmədiyini bəyan etmişlərdir. Kerenskiyə gəlincə, buna ümumən ələmi-siyasətdə ölmüş nəzəri ilə baxılmaqdadır.

Ruzveltin çocuğu tələf oldu

Amerika Rəisi-Cümhuri-əsbaq Teodor Ruzvel[t]in ən kiçik məxdumun[un] [oğlunun] Fransada bir müharibəyi-havaiyyədə [hava döyüşündə] tələf olduğunu italyan qəzetələri xəbər almışlardır.

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı şəhəri və ətrafı əhalisinə elani-rəsmi

səh. 117. “2/10/34”: burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il); miladi təqvimlə 2 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Bakıda mövcud bilümm rus zabitanına elani-rəsmi

səh. 118. “Ordu Komandanı Paşa həzrətləri”: Qafqaz İslam Ordusu Komandanı Nuri paşa nəzərdə tutulur.

Hökumət qərardadı: Azərbaycan Cümhuriyyətində aksiz idarələrinin təşkili

səh. 120. “9) Tiflisdəki aksiz idarəsində...”: Zaqafqaziya Aksiz İdarəsi nəzərdə tutulur.

Növbəti məsələlərimiz

səh. 121. “Orduyi-müzəffəri-islam”: Qafqaz İslam Ordusu nəzərdə tutulur.

səh. 122. “H. Hənəfi”: Azərbaycan qəzetində “M. Hənəfi” imzası Hənəfi Zeynalıya məxsusdur. Burada “H. Hənəfi” imzası ilə çap edilən məqalə də üslub baxımından H. Zeynallının məqalələri ilə oxşarlıq göstərməkdədir. Çox güman ki, qəzetdə texniki bir səhvə yol verilmişdir, “H. Hənəfi” yerinə “M. Hənəfi” olmalıdır.

Şimali Qafqaziya Vükəla Rəisi Əbdülməcid Tapa Çermoyev ilə müsahibə

səh. 128. “Xəlifə həzrətləri...”: 3 iyul 1918-ci ildən 1 noyabr 1922-ci ilə qədər Osmanlı padşahı və eyni zamanda İslam xəlifəsi olan VI Mehmed Vahidəddin nəzərdə tutulur.

“Rəisi-Vükəla”: o dövrdə Osmanlı dövlətinin Baş Naziri olan Tələt paşa nəzərdə tutulur.

“Xariciyyə naziri”: o dövrdə Osmanlı dövlətinin Xarici İşlər naziri olan Əhməd Nəsimi bəy nəzərdə tutulur.

“Şeyxüssüuyuf”: hərfən “qılıncın şeyxi” mənasına gəlir; Ənvər paşa Osmanlı dövlətinin Hərbi naziri olduğundan, bu ləqəblə yad edilir.

Xarici xəbərlər:

Ruzveltin çocuğu tələf oldu

səh. 132. “Amerika Rəisi-Cümhuri-əsbaq Teodor Ruzveltin ən kiçik məxdumunun...”: ABŞ-ın sabiq prezidentlərindən Teodor Ruzveltin oğlu Kventin Ruzvelt nəzərdə tutulur.

Çərşənbə, 9 oktyabr 1918-ci il, nömrə 10

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çaharşənbə, 2 məhərrəmülhəram sənə 1337. 9 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

BAKİ ŞƏHƏRİ VƏ ƏTRAFI ƏHALİSİNƏ ELANI-RƏSMİ

1 – Bəzi başıpozuq əşqiya [quldurlar] və əşərranın [yaramazların] əğrazixüsusiyyətləri [şəxsi məqsədləri] uğrunda kəndi-kəndilərinə məmur süsü verərək, gecə və ya gündüzləri bəzi erməni ailələrinə bilmüraciə filan və ya filan adamın polis müfəttişi və ya qradanaçalnik tərəfindən tələb edildiyindən bəhslə, kəndilərini götürdükləri və ya götürmək istədikləri xəbər alınmışdır.

2 – Əhali ümumən bilməlidir ki, hökumətçə kəndilərinə lüzum görülmən hər hansı adamı gecə aramaya lüzum yoxdur; hökumət istədiyi təftişatı gündüz yapar. Binaileyh, gecə bu yolda müraciət vüquunda ilk tədbir olmaq üzrə hadisəni dərhal ən yaxın polis mərkəzinə xəbər verməli və gündüzləri 25-80 nömrəli, gecələri nisfülleyldən [gecə yarısından] sonra üçün 44-66 polis müfəttişliyinə telefon etməlidir.

3 – Polis vəzaifinin [vəzifələrinin] başıpozuqlarla əlaqəsi olmadığından, hüviyyət [şəxsiyyətini] və sifəti-rəsmiyyəsinə [rəsmi kimliyini] uniformasıyla olmazsa belə, övraqi-rəsmiyyəsiylə [rəsmi sənədləri ilə] isbat edəmməyən heç bir kimsəyə əhali etibar və təbiyyət [təbəçilik] etməməli və vüquunda [baş verdikdə] bərvəçiməruz [deyildiyi şəkildə] polisə ixbari-keyfiyyət olunmalıdır [hadisə xəbər verilməlidir].

4 – Tərəfimizdən şiddətlə təqib edilməkdə olduqlarından er və ya gec yaxalanacaq bu misilli əşxası [bu kimi şəxsləri] bilənlərin lütfən müfəttişliyə ixbar etməsi və bilib də səlaməti-ümumiyyə əleyhində bunları kətm edənlərin [gizlədənlərin] faili-müştərək ədd edilərək [cinayət ortağı hesab edilərək] ən şədid [şiddətli] cəzaya məruz qalacaqları əhəmiyyətlə elan olunur.

2/10/34

*Azərbaycan Polis müfəttiş-
ümumisi Bəhaəddin*

ELANI-RƏSMİ

Düşmənin əsnayi-firarında [qaçarkən] buraxdığı toplardan bəzilərinin qəmə və durbinlərini gizlədiklərindən, əhalidən top qəmə və durbinlərini bulub da gətirənlərə bəhər [hər bir] qəmə üçün iki min və bəhər top durbini üçün min rublə mükafat veriləcəyi və bunların Polis Müfəttişliyinə müraciətləri lüzumu elan olunur.

*Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi:
Bəhaəddin*

BAKIDA MÖVCUD BİLÜMUM [BÜTÜN] RUS ZABİTANINA [ZABİTLƏRİNƏ] ELANI-RƏSMİ

Məişətlərində müşkilat çəkən rus zabitanının hökumət naminə tərifi-halları [rifahının yaxşılaşdırılması] Ordu Komandanı Paşa həzrətləri tərəfindən veriləcəyindən, əmr olunmaqla, kəndilərində olaraq Bakıda mövcud bilümmə rus zabitanının zükur və ünəs [kişi və qadın] ailələri əfradının [fərdlərinin] isimlərini havi [ehtiva edən] birer listə [siyahı] ilə Polis Müfəttişi-Ümumiliyinə müraciətlə dəftəri-məxsusuna qeyd olunmaları lüzumu elan olunur.

*Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi:
Bəhaəddin*

SİYASİ, İCTİMAİ, ƏDƏBİ VƏ İQTİSADİ GÜNDƏLİK “AZƏRBAYCAN” QƏZETƏSİNƏ ABUNƏ DƏFTƏRİ AÇIQDIR

Qəzetəmizdə iştirak etmək üçün müq-tədər qələm sahiblərindən lazımı əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir. Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqələrdə müxbirlərimiz

mövcuddur. Tiflis ilə xüsusi telefon müxə-bərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xə-bərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Ka-ğız bahası və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibətilə şimdilik abu-nə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə; 1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə; 1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres: Bakı, Kolyuba-kinskaya küçədə (Parapet) “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi.

Баку, Коллюбакинская, контора газе-ты "Азербайджань".

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Maarif Nəzarətindən

Xalq müəllimləri kursları təşkil etmək-dən ötrü Maarif Nəzarətinə 126759 manat 50 qəpik pul buraxılsın.

Nuxu zükur [oğlanlar] gimnaziyasını idarə etmək üçün 21046 manat 62 qəpik verilsin.

Azərbaycan Cümhuriyyətində on ədəd xalq məktəbi nəzarəti təşkil et-məyi Maarif nazirinə mühəvvəl etmək [tapşırmaq]. Buraya hazırdakı nazirlər də (inspektor) daxil olub, müvəqqəti olaraq 3 mart 1918 tarixli qanun möv-cibincə [qanuna uyğun olaraq] məva-ciblərini almalıdırlar.

Hər nəzarət cənbində [nəzdində] işbu qərar ilə dəftərxana düzəltməli: Katib 450 manat, dəftərxana qulluq-

çusu 300, mühasibəçi 200 manat məvaciblə olsun və nəzarətin mənzil kirayəsindən ötrü 100 manat, yanacaq, işıq və sudan ötrü 100 manat verilsin.

Yuxarıda yazılan nəzarətləri təşkil etmək üçün 1918-ci ilin eylülün [sentyabrın] 1-dən Maarif Nəzarətinə qırx altı min (46000) buraxılsın.

Nəzarətlərin dəftərxanalarını düzəltmək üçün Maarif Nəzarətinə iyirmi beş min (25000) manat verilsin.

a) İbtidai məktəblərdə dərslər ana dilində oxunub, ciddi surətdə türk dili oxunmalıdır.

b) Ali-ibtidai və edadi məktəblərinə tədris türk dilində olmalıdır. Milliləşmiş ali-ibtidai məktəblərdə tədris ana dilində olub, 1918-19 oxucu ili müddətində türk dili oxunacaqdır. Hərgah lazım olarsa, gələcək oxucu ilində də bu növlə dərslər oxunub, axırda oxucular türk dili tədrisinə keçməlidirlər.

c) Milliləşmiş erməni və rus şöbələri – ki bunlarda tədris ana dilindədir – fəsx [ləğv] olunurlar.

ç) Edadi məktəblərin əvvəlinci və mümkün olarsa ikinci siniflərini milliləşdirib, dərslər türk dilində oxunmalıdır. Bu siniflərdə türk dili bilməyənlər üçün xüsusi şöbələr açılıb, dərslər rus dilində olmalıdır. Bu xüsusi şöbələrdə və qeyri siniflərdə (dördüncü sinfə kimi) türk dili ciddi surətdə oxunmalıdır, belə ki, iki ildən sonra bu oxucular tədrisi tək türk dilində almalıdır.

d) Edadi məktəblərin 5-ci sinfindən başlayaraq, məktəbi itmam edənə [bitirənə] kimi oxucular rus dilində tədris

almalıdırlar. Bununla edadi məktəblərinin hamı siniflərində ciddi bir surətdə türk dilinin oxunmasına Maarif naziri diqqət etməlidir.

e) Edadi və ali-ibtidai məktəblərinə qeyri-müsəlman oxucular elmi-ilahi [ilahiyyat] dərslərini oxumalıdırlar.

ə) Bir sinifdə əcnəbi millət oxucularının ədədi ondan az olmazsa, onlar üçün ana dili tədrisi mümkündür.

f) Xarici lisanlar dərslərinin ədədini Maarif nazirinə mühəvvəl etmək [tapşırmaq], belə ki, bu tədrisin qeyri dərslərə zərəri olmasın.

g) Xarici elmi-ilahi və ana dillərinin tədris məxarici hökumət xəzinəsi öhdəsindədir.

h) Ərazi nazirinə mühəvvəl olunur ki, Tiflisdəki Mədəni-sənaye məktəbinin Bakıya köçürülməsi şəraitini [şərtlərini] müzakirəyə qoyulmaq üçün hökumətə təqdim etsin.

i) Azərbaycan Hökumətinin Gürüstəndəki siyasi nümayəndəsinə xəbər verməli ki, bu məktəbin Bakıya köçürülməsinə müavinət etsin.

Daxiliyyə Nəzarətində

Ağdaşın torpağı və idarəsi barəsində məruzə verməyi Daxiliyyə nazirinə mühəvvəl edilir [tapşırılır]. Daxiliyyə nazirinə mühəvvəl etməli ki, keçmiş ixtilal zamanı Gəncə quberniyasında idarə, təşkilat və əlahiddə zəvata [ayrı-ayrı şəxslərə] verilən zərərlərin miqdarını təyin etmək üçün Ərazi, Daxiliyyə, Ədliyyə və Maliyyə nəzarətləri nümayəndələrindən ibarət bir heyət təşkil edilsin.

Məclisi-Müəssisən intixabının [seçilməsinin] əsas qanunlarını tərtib etmək üçün Heyəti-Vükəla Rəisi [Baş Nazir], Daxiliyyə və Maarif nazirləri xüsusi bir heyət təşkil etməlidirlər.

Maliyyə Nəzarətində

Spirət məşrubatının [spirtli içkilərin] azad satışı elan olunub, bunlardan verilmiş qanun mövcubincə [qanuna müvafiq] vergi alınacaqdır.

Türüq və Məabir Nəzarətində [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyində]

Kür çayı gəmiçilik naziri [müfəttişi] Şeremetyevskiyə Qalaqayın xəzinəsi vasitəsilə qulluqçulara avqust ayı məvacibini vermək üçün 7117 manat 17 qəpik buraxılsın. Türüq və Məabir nazirinə mühəvvəl olunur [tapşırılır] ki, Kür çayında gəmiçilik, qulluqçuların sayı və gələcəkdə buradakı gəmiçiliyə intişar verib [gəmiçiliyi inkişaf etdirib], ediləcək məxarici təyin etməkdən ötrü Qalaqayına xüsusi nümayəndə göndərsin.

*Hökumət İdarəsinin müdiri: R. Xoyski
Kargüzar: İ. Vəkilov*

Ərazi Nəzarətinin əmri

Nömrə 43.

Şamxal meşəliyinin 3-cü dərəcə meşəbəyi müavini Xaspolad bəy Hacıyev Bakı quberniyası Göyçay meşəliyində həman qulluğa təyin olunur.

Ərazi naziri əvəzinə: İ. Hacıyev

AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏTİNDƏN ƏHALİNİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

Azərbaycan Cümhuriyyəti dövləti ilk iqdamında [ilk iş olaraq] Azərbaycan Hökumətinin birinci və ümdə sərmayəsi hesabında ədd edilən [sayılan] Bakıdakı ümum neft mədənlərinin və sair fabrikaların kamali-müvəffəqiyyətlə işə düşmələri üçün çalışmaqdadır.

Məmləkətimizdə sənayenin və ticarətin doğru yola vəz olması [qoyulması] üçün ümum əhalinin və zəhmətkeşlərin fəvqəladə bir surətdə bu yolda çalışmaları mütəmənnadır [arzu ediləndir].

Azərbaycan Cümhuriyyəti ümum Bakıdakı mədənlərdə və fabrikalarda işləyən fəhlələri bu gündən işlərinə şüru etməyə [başlamağa] dəvət edir. Əks surətdə, dəvət edildiyi gündən beş günə qədər işlərinə bir əfvə layiq üzrsüz şüru etməyib boyun qaçıranlar işə vəzifələrindən məzul [azad edilmiş] hesab olunacaqlar.

*Heyəti-Vükəla Rəisi: F. x. Xoyski
Ticarət və Sənaye naziri: A. Aşurovlu
1 oktyabr 1918*

BAKI, 2 MƏHƏRRƏM [9 OKTYABR]

Bolşeviklər zamanı sahiblərindən cəbr ilə alınıb da “dövlətin” təhti-təsərrüfünə [istifadəsinə] keçən mədə-

lərin və başqa ticarət və sənə'ət [sənaye] mənbələrinin şimdiki öz sahiblərinə iadə edilməsi xüsusunda Azərbaycan Cümhuriyyəti tərəfindən lazımı fərman sadir oldu [verildi]. İqtisad və mədəniyyət nöqtəyi-nəzərindən işbu fərman paytaxtımız və bütün məmləkətimiz üçün geniş bir yol açır.

Sosialistlər və kommunistlərin dedikləri “ümumun mənafeyi” o zaman ola bilər ki, nə vaxt ki, “ümumun” özündə bir intizam, bir hazırlıq, anlayış olsun. Lakin “ümum”da böylə xasiyyətlər olmadıqda, onun gördüyü işlər büsbütün zəyə olub gedər. İndiyədək bütün yer üzündə ümumun ehtiyacı xüsusi təşəbbüsə ilə dəf olunur. Hər bir işdə azadəlik, sərbəstlik əsası icab edilərsə, ticarət və sənə'ətdə böylə əsas – ümdə şərtidir. Böylə olduqda, Bakı bolşevikləri kimi pozğun və qeyri-müntəzəm bir qüvvə hər bir şeyi “milliləşdirmək” qəsdində olduqda, məmləkətin ticarət və sənə'ətinə böyük-böyük zərbələr vururdu. Zətən onlar böylə əhəmm [əhəmiyyətli] iqdama-tın [təşəbbüslərin] nəticəsini anlamırdılar və anlamış olsaydılar, buna etina etmirdilər: Varsın Bakı, Azərbaycan və ya bütün Rusiya iqtisadi bir böhran içində çapalasin – bunların halına təfavüt etməzdi. Onlar öz ciblərini güdürdülər. Odur ki, Bakı kimi zəngin və mühüm bir ticarət və sənə'ət mərkəzi doğrudan-doğruya xarəbazar bir ölkəyə döndü. Bərəkət versin ki, böylə hal artıq davam etmədi, yoxsa Bakının sərvət mənbəyi olan neft mədənləri

bilmərrə məhv olub gedərdi.

Şimdiki Bakı öz sahiblərinə çatdıqdan sonra, “milliləşdirmək” əsaslarına mətin bir səd çəkiləcəyi təbiidir. Bunu da bərtərəf etmək üçün pərakəndə düşmüş ticarət və sənə'ət mənbələrini adi halına gətirmək icab edirdi. Bu yolda hökumətimiz var qüvvəsi ilə çalışacaqdır.

İştə, verilən əmr buna dəlalət edir. Həmin əmr məmləkətimizdə müşahidə edilən dəərbəyliyi qaldırır, minbə'd [bundan sonra] hər bir şəxsin siyasi və iqtisadi hüququnu iadə etməklə bərabər, məmləkətimizin ticarət və sənə'ətinə rəvnəq verəcəkdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Gürcüstan Teleqraf Acentəsindən Qərb cəbhəsində

Berlin – 26 sentyabr. Axşam verilmiş hərbi xəbər.

Şampanda və Arqon ilə Maas arasında geniş cəbhədə başlanmış firəngingilis atəş hazırlığı 11 saat davam etdikdən sonra, müvəffəqiyyətə nail olmayaraq sükuta məcbur olmuşdur. Düşmən bizim xəttimizi yarmaq istəyirmiş. Bizim xətlərdən ötrü başlanmış mübarizə davam edir.

* * *

Berlin – 27 sentyabr. Hərbi xəbər. Qərb cəbhəsində. Şampan dairəsində Syuipp və Endən qərbdəki təpələr miyanında [arasında], habelə Verdendən şimal-qərbə Arqon ilə Maas ara-

sında firəng və amerikalılar dün təərrüzə [hücuma] başladılar. Top atəşi Syuippdən qərbdəki hündürlüklərdən Reymsə kimi, Maas üzərindən Mezelə kimi kəsbi-şiddət etməkdə [şiddətlənməkdə] idi. Bundan sonra xüsusi təərrüzlər olmuşsa da, dəf edilmişdir. Bu təərrüzləri dəf etdikdə, Maasdan şərqdəki cəbhədə Ötriş [Avstriya] və Macar qoşunları şücaətlər ibraz etmişlər [göstərmişlər]. Ümdə cəbhələrdə zor top fəaliyyəti piyada qitəti fəaliyyətini təhkim edirdi [şiddətli top atəşləri piyada birliklərinin fəaliyyətini dəstəkləyirdi].

En nəhrindən qərbə firənglər, Ariondan şərqə amerikalılar bir çox zirehlilər köməyi ilə bizim sipərlərə qarşı soxulurdular. Əmr mövcibincə, bizim pişdarlarımız [öndəki qüvvələrimiz] müharibə ilə göstərilmiş xəttə çəkildilər. Taqyur və Ripon ətrafında axşamədək imtidad edən [uzanan] təərrüzlər sayəsində, düşmən bizim xətimizi yararaq Taqyurdan şimal-qərbdəki təpələrə və Fonten-an-Dormuayadək soxulmağa müvəffəq olmuşdur. Burada düşmənin şərqə yarmaq təşəbbüsü ehtiyat taqımımız tərəfindən ciddi müqabiləyə uğrayaraq, müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Düşmən bizim Oberne və Sommpi dairəsindəki sipərlərimizə qarşı ciddi təərrüzlər yapırdı, fəqət müvəffəqiyyətə nail olmayaraq böyük tələfata düşər olmuşdur. Serendən şimala olan dəfə'ati-təərrüzləri [dəfələrcə hücumları] habelə müvəffəqiyyətsiz olmuşdur. Arqonlarda biz düşmənin xüsusi təərrüzlərini dəf et-

mişik. Arqon ilə Maas arasında düşmən bizim xətləri yararaq, Montblenvill, Monfokon və Monfokondan şimal-şərqdəki xəttə çatmışdır. Burada düşmənin yürüşü ehtiyat taqımımız tərəfindən dayandırılmışdır. Bir para yerlərdə düşmən bizim piyada və topçu xətlərimizə çatmağa müvəffəq olmuşdur. Firəng və amerikalılar tərəfindən tərtib edilmiş cəbhələri yarmaq təşəbbüsü tam bir gün davam etdikdən sonra, müvəffəqiyyətsiz qalmışdır.

* * *

Berlin – 27 sentyabr. Axşamkı hərbi xəbər. Arras və Peronn tərəfindən Kambreyə gedən yollar arasında və habelə de-Keteledən qərbə olan Ziqfrid cəbhəsi əleyhinə ingilislər-amerikalılar böyük qüvvələrlə geniş təərrüzlər başladılar. Düşmən burada bir çox ləvazimati-hərbiyyə istemal etmişdir [işlətməmişdir]. Nəticədə düşmən bir qədər yer işğalına müvəffəq olmuşdur. Şampan dairəsində Arqon ilə Maas arasındakı kimi düşmən hücumları nəticəsiz qalmışdır.

* * *

Paris – 27 sentyabr. Hərbi xəbər. 27 sentyabrda bütün gecə və gündüz davam edən Fransa qoşunları həmləsi düşmən müqavimətini sındırmağa müvəffəq olmuşlar. Almanlar burada öz xətlərini saxlamağa çalışmışdılar. Firəng qoşunları Oberne ilə Sant-Mari arasındakı dairəni işğal etməyə müvəffəq olmuşlar. Düşmənlər bir çox əks-təərrüzlər yapsalar da, bir şey yapamazlar. Sommpidən şərqə firənglər

dəmiryolunu keçmişlər. (Teleqrafın sonu alınmamışdır.)

* * *

Vyana – 27 sentyabr. Qərb cəbhəsində qızısan müharibələrdə Ötriş-Macar [Avstriya-Macaristan] qoşunları Maasdan şərqə olan toqquşmalarda iştirak edirlər.

İtaliya cəbhəsi

Vyana – 27 sentyabr. Hərbi xəbər. Tirol və Venesiya cəbəl cəbhəsi [dağlıq cəbhəsi] boyu top atışması və qaraqol toqquşmaları davam edir.

Türkiyə cəbhəsi

İstanbul – 27 sentyabr. Hərbi xəbər. Fələstin cəbhəsi. Bizim sağ cinahımızda yeni müharibələr başlanmışdır.

* * *

Beynənnəhreyn cəbhəsi. Bəsrədə irəli yürümək təşəbbüsətinə düşmüş düşmən atlı qitəatı [birlikləri] atəşimizlə dəf edilmişdir. Başqa cəbhələrdə yeni bir şey olmamış.

Dənizlərdə

Kopenhagen – 26 sentyabr. Skagen-dən 6 çağırım [mil] məsafədə İsveçrə kanoner qayığı “Qundel” minaya toxunaraq qərq olmuşdur. Xidmətçilərin-dən 19 nəfəri boğulmuş. Zənn olunduğuna görə “Qundel” qayığı toxunan mina yeni mina xəttinə mənsubdur.

* * *

Rotterdam – 25 sentyabr. “Maas-Boode” xəbər verir: İspaniyanın “Ramon Numbru” adında vaporu bir ingilis vaporuna toxunub qərq olmuşdur.

Nerçinskdə yaponlar

Tokyo – 27 sentyabr. “Royter” acen-təsinin verdiyi xəbərə görə, sentyabrın 25-də Yaponiya süvariləri Nerçinska gəlmişlər.

AYDINLIQ BİR GECƏDƏ TƏFƏKKÜR DƏQİQƏLƏRİ...

Vaqonda gedərkən

|

Bir sürəti-bərqiyə ilə xaneyi-səyyar*
Getməkdə idi... Mən dəxi müstəğrəqi-əfkar.
Müstəğrəqi-əfkar olaraq səmti-şimala
Sürətlə rəvan, şərqdə də qibleyi-dildar.
Yoldaşları tərək etmiş idim dərkəndən azad,
Öz fikrim idi kəndimə bu yolda fəqət yar.
Dirsək verərək pəncərəyə fikrə qünudə,
Ən yüksək əvalimdə idi fikrəti-təyyar.
Çıplaqdı buluddan, üzü parlaqdı səmanın,
Ay doğmuş idi, yerləri etmişdi ziyadar.
Hüsni-əzəlisində parıldardı kəvakib,
Hala da cavan qız kimi bu biveyi-qəddar.
Ay çıxmış o hüsni ilə mükövkəbdə səmavat,
Göy dilbəri, yəni o qəmər, cazibi-ənzar.
Titrək kimi idi o səmalarda ziyalar,
Gövhərdir o ulduzlar, əvət, göy dəxi əbhar.
Göz doymuyor idi şu işıq üzül qəmərdən,
Yerlərdə də vardır nigəh-ara olan əqmar.
Bus eyləyir idi baxışım ruyi-qəmərdən,
Yıldızlar idi pişi-nigahımda həp əş'ar.
Məcmueyi-əş'ar idi əlvahı səmanın,
Rəngin idi, zəngin idi, fəyyaz idi, nəvvar.
Bir mə'bədi-ə'zəm kimi durmuşdu şu gərdun,
Yıldızları qəndil idi guya ki, pür-ənvar.
Bir mə'bədi-ə'zəm ki, səzavari-tamaşa,
Bir mə'bədi-ülvi ki, təcəlligəhi-əsrar.
Bir xeyli zaman daldı tamaşaya nigahım,
Ciddən vələh-əfzayi-xəyal idi bu asar.
Bir leyli-müqəmmərdi ki, ilhamlarından
Rizan oluyordu dilə əş'ari-füsunkar.

*Əbdülsəlimzadə
Məhəmməd Hadi*

*Xaneyi-səyyar, vaqonlardan ibarətdir.

RUS-ALMAN MÜQAVİLƏSİNƏ ƏLAVƏ

Fəsil I. Hüdud və bitərəf xətt komissiyonu

1 – Bütün alman-rus qoşunları olan cəbhələrdə bitərəf xətt tərtibindən ötrü müştərək bir komissiya təşkil edilmişdir.

2 – Estlandiya və Liflandiyanın şərq hüdudundan şərqdəki almanlar tərəfindən işğal edilmiş dairəni təcili bir surətdə almanlar təxliyyə edirlər.

3 – Bu gündən etibarən rus-alman maddi müqaviləsinin 2-ci maddəsi mövcubincə almanlar indiki sülhün itməsinə qədər [tamamlanmasına qədər] Berezinadan şimaldakı ərazini təxliyyə edirlər. Həmin maddə mövcubincə ruslar üzərinə düşən təzminatı da verməlidir.

Fəsil II. Rus padişahlığından ayrılmaq məsələsi

4 – Almaniya Rus Hökuməti ilə, bu hökumətdən ayrılmaq təşəbbüsünə düşmüş başqa-başqa hissələri işlərinə müdaxilə etməyəcəkdir. Almaniya xüsusən yeni təşkil olunacaq hökumətləri müdafiə etməyəcəkdir.

Fəsil III. Şimali rus nahiyələri

5 – Rusiya şimali rus nahiyələrindəki Etılaf hökumətləri qoşunlarını çıxarmağa var qüvvəsi ilə çalışacaqdır. Almaniya bu zaman zərfində Finlandiya tərəfindən heç bir təərrüz [hücum] olmayacağını üzərinə götürərək təminat verir.

6 – Buradakı Etılaf qoşunları çıxarıldıqdan sonra, məhəlli [yerli] rus seyri-səfaini [gəmi naviqasiyası] şimali həddən 3 çağırım [mil] məsafəyədək və habelə bu kənarlarda 30 çağırım boyu xüsusi balıqçılıq işi sərbəst olacaqdır.

Fəsil IV. Estlandiya, Liflandiya, Kurlandiya və Litva

7 – Rusiya Estlandiya və Liflandiyanın daxili işlərinə qarışmaq məsələsindən vaz keçir.

Bunların müqəddəratını əhali istədiyi kimi həll ediləcəkdir. Estlandiya, Liflandiya əski Rusiya hissəsi olduğu üçün yeni Rusiyaya heç bir icbari müəmiləyə məcbur deyildir.

8 – Rusiyanın Estlandiya, Liflandiya, Kurlandiya və Litva təriqi [yolu] ilə ticarət işlərini yüngülləşdirməkdən ötrü tərəfeyn [iki tərəf] böylə bir etılafa [uzlaşmaya] gəlmişdir:

§1. Estlandiya, Liflandiya və Litvadan Rusiyaya tranzit ilə mal aparmaq və Rusiyadan bacgir təriqləri ilə [gömrük qapılarından] mal keçirmək işləri azad olmalıdır. Gətiriləcək mallara heç bir vergi və ümum nəqliyyat naloqu kimi başqa vergilər verilməyəcəkdir.

§2. Rusiyanı Revel, Riqa və Vindava ilə bitişdirən dəmiryollardakı Rusiya ilə olacaq tranzit malı əlaqəsindəki fūrxət [satış] fiatı olduğu qədər ucuz olmalıdır.

§3. Dvina nəhrində seyri-səfain. Rusiya ilə açıq dəniz arasında, habelə Liflandiya, Kurlandiya, Rusiyaya düşən Dvina nəhrlərində mal aparmaq

və sərnişinlər hərəkəti sərbəst olmalıdır. Əlavə bu məmləkətlər vətəndaşları vaporeları miyanında [arasında] heç bir təfavüt qonulmamalıdır.

§4. Revel, Riqa və Vindavada Rusiyadan ötrü müəyyən dairələr buraxılır ki, burada sərbəst mal saxlamaqdan ötrü limanlar tərtib edilsin.

9 – Çud gölündəki balıq ovundan ötrü tərəfeyn [iki tərəf] xüsusi bir müqavilə əqd edəcəklər [bağlayacaqlar].

10 – Estlandiya, Liflandiya, Kurlandiya, Litva ilə Rusiya miyanlarında [aralarında] atidəki [aşığıdakı] maddələrdən ötrü xüsusi etilafar [razılaşmalar] əmələ gəlməlidir:

1) Bu nahiyələrin rus əhalisinin təbəyyəti. Bunlara köçürtmək və qəbul etmək ixtiyarı verilir.

2) Rusiyada qalmış bu nahiyələr vətəndaşlarının xüsusi malları[nın] verilməsi.

Fəsil V. Qafqaziya müstəsna olaraq, Rusiyanın Qara dəniz boyundakı nahiyələri

11 – 12-ci maddəni pozmaq şərti ilə sülh müqaviləsi südurundan [hazır olduqdan] sonra Almaniya bu nahiyələri[n] Qafqaziyadan başqasını təxliyyə edəcəkdir. Bu sülh Ukrayna ilə Rusiya arasında əqd edilməlidir.

12 – 1918 sənəsinin 7 noyabrından əqd edilmiş Ukrayna universalında dəryad [qeyd] edilməyən, almanlar tərəfindən işğal edilmiş ərazi Rusiya ilə Ukrayna miyanında sülh əqd edilməyən bu ümumi sülhdən sonra təxliyyə

ediləcəkdir. Rostov-Voronej dəmiryolu və bu yoldan şərqdəki ərazi Rusiya Hökuməti təklif etdiyi gündən etibarən təxliyyə ediləcəkdir. Bu yerlər təxliyyə edilənə kimi, Almaniya dəmiryolu tərqi ilə Rusiyadan ərzaq və başqa malları buraxacaqdır. Aparılmayacaq mallar Rus Hökuməti nümayəndələri təhtinəzarətində [nəzarəti altında] olmalıdır. Böyləliklə Taqanroq-Rostov, Taqanroq-Kursk dəmiryolunda müamilədə bulunmaq mümkündür.

12-ci maddənin birinci sətiri və 11-ci maddə mövcibincə, Done[t]sk kömür mədənlərinin almanlar əlində qaldığı vaxt Rusiyaya bu mədənlərdən çıxan kömürdən, Bakı dairəsindəki neft və istehsalatından 14-cü maddənin 2-ci yeni sətiri mövcibincə Almaniya veriləcək hissədən 3 dəfə fazla veriləcəkdir.

Buradan çıxarılan kömür kifayət etməz və yainki başqa yerlərə işlənərsə, Almaniya öz kömüründən əlavə edəcəkdir.

Fəsil VI. Qafqaziya

13 – Rusiya Almaniyanın Gürcüstan istiqlalıyyətini qəbul edir.

14 – Almaniya, Gürcüstan[dan] əlavə Qafqaziyada baş qaldıra biləcək üçüncü bir hökumətə sülh müqaviləsinin 4-cü maddəsinin 3-cü yeni sətiri mövcibincə hərbi müavinətdə [yardımda] bulunmayacaqdır. Rusiya Bakı dairəsində neft istehsalatına var qüvvəsi ilə çalışıb dördə bir hissəsini Almaniya verəcəkdir.

Fəsil VII. Sülh müqaviləsindən sonra alman hərbi qüvvələri tərəfindən tutulmuş rus hərbi gəmiləri və rus ehtiyatları haqqında

15 – Almaniya sülh müqaviləsini təsdiqindən sonra tutulmuş rus hərbi vaporlarını[n] Rusiyanın padişahlıq əmlakı olduğunu qəbul edir. Fəqət Rusiya ilə Ukrayna və Finlandiya arasında etilaf [uzlaşma] olmalıdır.

16 – [Almaniya] sülhdən [sonra] Ukrayna və Finlandiyadan başqa yerlərdə zəbt edilmiş rus malları əvəzində təzminat verməyi qəbul edir.

Sülh müqaviləsinin maddi hissəsi mövcubincə, bu, təzminat hesab edilməlidir.

Fəsil VIII. Son qərardad

17 – Həmin müqavilənamə təsdiq edilib 1918-ci sənəsinin təşrinə-əvvəlində [oktyabrın] 1-nə kimi Berlində mübadilə edilməlidir.

Müqavilə təsdiq edildiyi gündən etibarən gücə minəcək. Təsdiqdən ötrü tərəfeyn [iki tərəf], müvəkkilini [müvəkkillərini] imza və möhürlə təsdiq edirlər.

A. İoffe, Fon Hints, Kriqe. Berlin, 27 ağustos 1918 sənə.

OSMANLI MƏTBUATI

Məlum olduğu üzrə, Brest-Litovsk müahidəsi [sazişi] mövcubincə Batum, Qars və Ərdəhan nahiyələrində yaşa-

yan əhali kəndi müqəddərati-milliyə və vətəniyyələrinin təmin və təyini xüsusunda sərbəst buraxılmışdı. Buna görə Türkiyə Hökuməti də məzkur [adı çəkilən] nahiyələrdə mövcud olan əhəlinin bu xüsusda rəylərini bilmək üçün arayı-ümumiyyəyə [referendum] müraciət etmişdir və bu müraciət nəticəsi olaraq Batum, Qars və Ərdəhan nahiyələrində yaşayan əhali 90 min rəydən 82 min rəy verərək Türkiyəyə ilhaq olmaq [birləşmək] arzusunda bulunmuşlardır.

Bu xüsusda İstanbulda nəşr edilən “Zaman” rəfiqimizdə zirdə [aşağıda] yazılan “Ana vətənə iltihaq [birləşmək]” sərəlvəhi altındakı məqaləni oxuduq:

“Brest-Litovsk müahidəsi, Çarlıq Rusiyanın vaxtilə bizdən qəsb etmiş olduğu Batum, Ərdəhan və Qars sancaqlarımız əhalisini, Türkiyə ilə anlaşmaq surəti ilə müqəddəratlarını təyin etməkdə sərbəst buraxmış idi. Bu üç sancaq əhalisinin pək əzim və qahir bir əksəriyyəti türk və müsəlman olduğuna fəzla olaraq, daha unutulmamış bir mazidə [keçmişdə] bərabər keçirilmiş bir həyatın xatirələrinə malik bulduğuna görə, müqəddəratlarını nasıl bir istiqamətdə təyin edəcəkləri bizcə çoxdan məlum idi. Dünkü qardaşlarımız, əzəli və əbədi qan və din qardaşlarımızın Osmanlı sancağı altında yaşayan qardaşlarından ayrı yaşamağa, onların sürur və küdurətlərinə [sevinc və kədərlərinə] iştirak etməməyə, bir vaxt qucağından cəbrən [zorla], qəhrən [zülm edilərək] qoparıldığı müəzzəz

[əziz], sevgili və müşfiq anasından hər nə şəkildə olursa olsun yenə uzaq qalmağa nasıl razı ola bilər, bu vətənin nəhayətsiz şafqətlərindən məhrumiyyətə nasıl qatlana bilərdi? Ehtimal ki, müvəqqət bir əcnəbi idarəsi – göz boyamaq üçün oralara zahiri və maddi bir rifah təmin edə bilmiş, onları hissən də ana vətəndən ayırmaq üçün bəzi qeyrətlər göstərmiş idi. Fəqət bu nə vaxta qədər davam edəcəkdə? Çarlıq Türkiyəni istədiyi kimi əzdiyədən, məhv etdikdən, ortadan qaldırdıqdan sonra idarəsi, boyunduruğu altındakı türk və müsəlmanlara günün birində yardım əlini uzada bilməsi ehtimalı artıq qalmadığına qane olacaq və o vaxt heç şübhəsiz, bütün o qardaşlarımızı zahiri rifah içində zülm və təzyiqin ənvainə [növbənöv zülm və təzyiqlərə] düçar edəcək, o zavallılar üzərində mənəvi hakimiyyətini də əbədiyyən təmin üçün dillərinə, dinlərinə, hissələrinə təcavüz və təərrüz [hücum] etməyə başlayacaq idi. Bunu təqdir etmək üçün heç düşünmək istəməz. Din və milliyyət hər şeyin, hər mənfəətin, hər dürlü rifahın, maddi hüsur və istirahətin fəvqündədir, qüdsidir, ülvidir. Çarlıq bu din və qan qardaşlarımıza əbədi bir rifah təmin etmiş belə olsaydı, onlara yenə əsir, yenə məhkum müamiliəsi edəcəkdə. Yalnız bunu düşünmək, hətta heç bir şey düşünməmək belə, Türkiyə ilə yanı başındakı qardaşları arasındakı mənəvi və ruhi irtibatı [əlaqəni] təyidə [təsdiqə] kafidir. Bunun üçündür ki, Brest-Litovsk müa-

hidəsi Batum, Ərdəhan və Qars sancaqlarımız əhalisini müqəddəratlarını təyində sərbəst buraxdığı gün hər kəs Türkiyənin bu əski sancaqları əhalisini bir Osmanlı olaraq salamladı və o günü Qarsın, Batumun, Ərdəhanın ana vətənə iltihaqı [birləşməsi] günü kimi təs'id və təbcil etdi [təbrik etdi və ucaltdı]. Fəqət hər nə olursa olsun, bəzi rasimələri [formallıqları] ifa və ikmal etmək [tamamlamaq], müahidənin hökmlərini tətbiq və icra etmək lazım gəlirdi. İştə, keçən gün xüsusi xəbərlərimizdə söylədiyimiz üzrə, bu üç sancaq əhalisinin müqəddəratlarını təyin xüsuslarında icrası lazım gələn “ümmun rəyinə müraciət” rəsmi də [formallığı da] ikmal edilmiş, xalqın pək qahir bir əksəriyyətlə ana vətənə iltihaq etmək istədikləri rəsmən və şəklən də təzahür etmiş, sabit olmuşdur. Demək olar ki, artıq Qars, Ərdəhan və Batum sancaqları şimdiki hüquqən də ana vətənə qovuşmuş, Osmanlı vətəninin ayrılmaz birer cüzünü təşkil etməkdə bulunmuşdur. Ana vətənə iltihaq qərarı əsnasındakı təzahürlər də ayrıca zikr və qeydə şayandır [haqqında danışılmağa və qeyd edilməyə layiqdir]. Orada ay və ulduzu öpər, təvqir və təbcil ilə [əzizləyərək və ucaldaraq] başlarına götürərkən, gözlərindən məsərrət [sevinc] yaşları tökülən bizim əziz və sevgili vətəndaş və qardaşlarımız burada da qəlblərin kəndiləri üçün çarpdığından, bir daha yek-digərimizdən ayrılmamağa əhd olunduğuna və bunun üçün son fədakarlıqların

dəxi ixtiyar ediləcəyinə bir kərə daha yəmin edildiyinə əmin ola bilərlər.

Vətənin yeni sancaqlarını, yeni vətəndaş və qardaşlarımızı qəlbimizin bütün sevinmək qabiliyyətləri ilə salamlar və kəndilərinə ana vətənin salamlarını göndərərkən, digər din və qan qardaşlarımızın da qəti istiqlallarını bərabərcə salamlamağa müvəffəqiyyətimizə [nail olmaq üçün] dua edirik.”

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Hökumətin təşrini-əvvəl [oktyabr] 6 tarixli vaqə olan iclasında qət edilmişdir ki, hal-hazırda İstanbulda olan Əli-mərdan bəy Topçubaşova xəbər verilsin ki, oradan mürəxxəs sifəti ilə [səlahiyyətli nümayəndə kimi] Avropa paytaxtlarına gedib, Azərbaycanın istiqlalı üçün elan etsin.

* * *

Azərbaycan Hökuməti nazirlərə tapşırılmışdır ki, onlar bir həftəyə kimi öz dəftərxana məmurlarının miqdarını hökumətə təqdim etsin.

* * *

Alınan məlumata görə, Dərbənd şəhəri Türk və Azərbaycan Ordusu tərəfindən işğal edilmişdir.

* * *

Tiflis politexnikumu Azərbaycan Maarif Nəzarətindən, bu politexnikumda Azərbaycan təbəələrinin də

oxuyacağından naşi [oxuyacağı üçün], Azərbaycan Nəzarətinin bu politexnikuma edəcək müavinətin [yardımın] miqdarını sormuşdur. Maarif Nəzarəti cavabında, politexnikumun fəaliyyətini bildikdən sonra nə qədər müavinət edə biləcəyini xəbər vermişdir.

Evləri qarət edilən xəsarətdidələrin [zərər çəkənlərin] nəzər-diqqətinə

Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumi-si Bəhaəddin bəy həzrətlərinin əmrnamələrinə binaən [əsasən], təhərri [axtarış] polis müdiri Əli bəy cənabları bir çox məşhur xırsız [oğru] və canilərin evində təhərriyat [axtarışlar] icra edib də, bəzən bir çox altun əşya kəşf [aşkar] etməkdədir. O cümlədən, İbad Fə-tullah oğlunun və bəradərinin evində 4-5 ədəd zənanə [qadın üçün] və mərdanə [kişi üçün] altun və gümüş saatları, bir ədəd müsəlman qadınlarına məxsus köks zinəti (silsilə), altun zəncirlər, baha qiymətli üzüklər, gümüş əşya və sairələri bulunub zəbt edilmişdir.

Müfəttiş bəyin xüsusi əmrinə binaən [əsasən] əhaliyə elan edirik ki, keçən mart hadisələrində və yaxud ondan sonra evləri qarət edilib və əşyasından nərədə və kimdə olduğunu bilən bir kəs var isə keyfiyyəti təhərri polis müdiri Əli bəy cənablarına xəbər verməlidir. Və əlavə elan edilir ki, bir qaç zamandan sonra əşya [polis] müfəttişliyində cəm ediləcəyindən, o zaman hər kəs öz əşyasını tanıyıb və onun olduğunu isbat edərsə, dərhal sahibinə iadə ediləcəkdir.

Bələdiyyədə

Bələdiyyə İdarəsi qərar qoymuş ki, indində [nəzində] minbə'd [bundan sonra] qəndin fiatı 2 buçuq [2,5] rublə və çayın 28 rublə olmaq üzrə əhaliyə satılsın.

* * *

Bələdiyyə Nəqdiyyə [Maliyyə] şöbəsi bu sonku iclasında təhti-qərara almış ki, sabiq hökumət dövründə Şəhər İdarəsi qulluqçularına irəlidən verilən bir aylıq donluq məbləğlərini oktyabrın birindən hesab edərək, 6 ay müddətində şəhər kassasına iadə edilsin.

* * *

Bələdiyyə [Nəqdiyyə] şöbəsinin sədarətinə Bələdiyyə Şurası üzvü Delitsın və müavinliyə də K. Cəfərli intixab edilmişdir [seçilmişdir].

* * *

Bələdiyyə qulluqçularının məvaciblərini yenidən təyin etmək üzrə Nəqdiyyə Komisyonu tərəfindən xüsusi bir heyət intixab edilmişdir. Bunun üçün də bütün şöbələrə təklif edilmiş ki, qulluqçuların siyahısını və onların donluqları xüsusunda müfəssəl məlumat versinlər.

NƏZARƏTLƏRDƏ TƏDİLƏT [NAZİRLİKLƏRDƏ DƏYİŞİKLİK]

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 6-da vaqə olan iclasında Heyəti-Vükəla Rəisi Fətəli xan Xoyski qəti surətdə Nəzarətlərin təbəddülatını [dəyişikliyi]

elan etmişdir:

Fətəli xan Xoyski – Heyəti-Vükəlanın Rəisi (portfelsiz), müvəqqəti olaraq Xariciyyə Nəzarətini idarə edəcəkdir.

Behbud xan Cavanşir – Ticarət və Sənə'ət [Sənaye] və Daxiliyyə [Daxili İşlər] naziri.

Əlimərdan bəy Topçubaşov – Xariciyyə [Xarici İşlər] naziri.

Məhəmmədhasən Hacinski – Maliyyə naziri.

Nəsib bəy Yusifbəyov – Maarif naziri.

Xudadad bəy Məlikaslanov – Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri.

Xosrov bəy Sultanov – Ərazi naziri.

Ağa Aşurov – Poçta-Teleqraf naziri.

X. b. Xasməmmədov – Ədliyyə naziri.

Xudadad bəy Rəfibəyov – Səhiyyə naziri.

Musa bəy Rəfiyev – Məzahib və Müavinət naziri.

İ. x. Ziyadxanov – Hərbi İşlər müvəkkili.

Əbdüləli bəy Əmircanov – Hökumət kontrolu [müfəttişi].

GÜRCÜSTANDA

Gürcü dili

Maarif Nəzarəti qeyri-gürcü məktəblərində də gürcü lisanının məcburi oxudulması barəsində Gürcü Milli Şurasına bir layihə təqdim etmişdir. Gürcü lisanının tədrisi 4-cü sinfədək ola-

caqdır. Ümumi gürcü tarixlərinin isə yuxarı siniflərdə rusca oxunması təklif edilmişdir.

Məktəb kitablarının həcz [müsadirə] edilməsi

Məktəb kitabları və ləvazimatının ehtikar edilməsindən naşi, Maarif Nəzarəti Gürcüstan Hökumətinə müraciət edib, bu şeylərin Şəhər İdarəsi tərəfindən həcz edilməsinə izin istəmişdir.

Knyaz R. Amirecibinin həbsi

Daxiliyyə nazirinin əmrilə knyaz Baqration-Davidovun tutulması münasibəti ilə knyaz Roseb Amirecibi həbs edilmişdir.

İran təbəələri

Tiflisdəki İran təbəəsi aysorlar komitəsinə İran general-konsulu tərəfindən belə bir məktub gəlmişdir:

“Bu il 21 eylül [sentyabr] tarixində 29 nömrəli əmr mövcubincə sabiqdə təkrarən deyirəm, burada İran təbəələri bilafərqi-dinü-məzhəb [din və məzhəb fərqi olmadan] qonaq sifəti ilə yaşayıb, məmləkətin siyasi işlərinə qarışmayıb, bununla təbəiyyət etdiyi [vətəndaşı olduğu] dövlətin neçə vaxtdan bəri tutduğu bitərəfliyə xələl yetirməməlidirlər.

Qafqazda yaşayan İran təbəələrinə aid iqtisadi, mədəni, maarif, dini və bu kimi məsələlərə gəldikdə, bunların həlli üçün milli təşkilatların təsis edilməsi mütəmənnadır [arzu ediləndir]. Bu

növ təşkilatlar Tiflisdə təsis edilib də mənim tərəfimdən dəxi təsdiq olunmuş cəmiyyətlərin fəaliyyəti göz qabağındadır.

Mən İran dövlətinin rəsmi nümayəndəsi olduğum halda, özgələrin İran təbəələri mühafizəsinə çıxmasını gözləmirəm.”

QARA DƏNİZDƏ

“K[avkazskoye] S[lovo]” qəzetəsi Qara dənizdəki seyri-səfaini [gəmi naviqasiyasını] təsvir edir:

Şimdilik burada fəqət Mərkəzi Dövlətlər və bunların müttəfiqlərinin bayraqları altındakı vaporlar seyr edir. Sərbəst vapor hərəkəti başlanmamışdır. Hətta dənizin bitərəf hissələri kimi tələqqi [qəbul] edilən Krım, Ukrayna və Kuban sularında belə, hərəkət müşahidə olunmur. Rusiya Şura Hökumətinə mənsub qırmızı bayraqlar altındakı vaporlar belə üzməyə qadir deyillər. Böyləliklə Rusiyadan ötrü də Qara dəniz bağlı kimi görülür.

Şura Hökumətinə mənsub “Yelena” nam vaporun müqəddəratı pək maraqlıdır. Bu vapor inqilab axşamı Novorossiysk limanından çıxıb Odesada ləngərəndaz olmaq [lövbər atmaq] məcburiyyətində qalmışdır. Vapor qırmızı bayraq altında çıxdığı üçün “karantinə” doğru qovulmuşdur. Buradan çıxmaq isə pək müşküldür. İştirakıyyun [sosialist] olanları arayırlar.

Rusiya əski müttəfiqləri tərəfindən tutduğu vaporların halı bundan da fənadır. Bu vaporlar əvəzində Rusiya böyük məbləğlər verməlidir.

Ukrayna və Krım mətbuatında bu vaporlar məsələsi başlanmışdır. Bunların əqidəsinə, Almaniya bitərəf dövrlətlər (Ukrayna və Krım kimi) sularında düşmən (İngiltərə, Fransa, rum [yunan]) vaporlarını beynəlxalq qanun mövcubincə tutmaq ixtiyarından məhrumdur. Ticarət və sənə'ət və bəhriyyə dairələrində danışılır ki, bu vaporlar təcili surətdə buraxılıb, bitərəf sularda seyrə başlasın.

Qara dənizdə vapora ehtiyac olduğuna görə, Almaniya və müttəfiqləri ilə cənubi Rusiya hökumətləri arasında müqavilələr əqd etməklə [bağlamaqla] təcili surətdə Rusiya tərəfindən alınmış vaporlar bitərəf sularda ticarət əhəmiyyətini haiz [əhəmiyyəti daşıyan] seyrə başlasınlar.

ERMƏNİ HƏYATINDAN

Ya. X. Zavriyev və L. Nazaryanın həbsi

Gürcüstandakı erməni diplomasi [diplomatik missiyası] alman telsiz teleqrafıyla Nikolayev şəhərindən xəbər almışdır ki, Moskvada bolşeviklər tərəfindən rehin sifəti ilə doktor Zavriyev və Nazaryan həbs edilmişlər. Ermənistanın siyasi nümayəndəsi Camalyan məhbusların buraxılması üçün ciddi

tədbirlər görmüşdür. Camalyan general fon Kressə müraciət edib, Almaniya nümayəndələri vasitəsilə müavinət [yardım] istəmişdir. Bundan əlavə, Berlinə Oqancanyana xəbər verib Berlinədəki rus nümayəndəsi İoffedən kömək istəməsini xahiş etmişdir.

Camalyan Moskvadakı Xalq Komissarları Şurası cənbindəki [nəzindəki] erməni işlərinə baxan komissarlığa müraciət etmişdir.

Ermənistanda rus zabitləri

Rus Milli Komitəsinin erməni ordusunda qulluq edən rus zabitlərinin azad edilib Rusiyaya getmək üçün hazırlanması barəsində etdiyi istidasına [xahişinə] cavab olaraq erməni Ərkani-Hərb komandanı [Silahlı Qüvvələr Baş Qərargah rəisi] demişdir ki, Hərbiyyə nazirinin əmri ilə erməni ordusundan çıxmaq istəyən rus zabitanına Ərkani-Hərb tərəfindən mümaniət [maneçilik] göstərilməyib, azad edirlər.

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Bakı şəhəri və ətrafı əhalisinə elani-rəsmi

səh. 135. “2/10/34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 2 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Bakıda mövcud bilümm rus zabitanına elani-rəsmi

səh. 136. “Ordu Komandanı Paşa həzrətləri”: Qafqaz İslam Ordusu Komandanı Nuri paşa nəzərdə tutulur.

Hökumət qərarı: Maarif Nəzarətindən

səh. 137. “g) Xarici elmi-ilahi və ana dillərinin tədris məxarici hökumət xəzinəsi öhdəsindədir.”: Qərarın bu bəndi ruscadan düzgün tərcümə edilməmişdir; belə olmalıdır: “Qeyri-müsəlmanlar üçün ilahiyat dərslərinin və habelə xarici dil dərslərinin tədrisi hökumət xəzinəsi hesabına aparılır.” Burada “xarici dil dərsləri” deyildikdə, qeyri-müsəlman (yəni qeyri-azərbaycanlı) əhali üçün onların öz ana dili dərsləri nəzərdə tutulurdu. Azərbaycan Cümhuriyyəti hökuməti, ölkədəki qeyri-azərbaycanlılar üçün onların öz dinlərinin və dillərinin tədrisi xərclərini öhdəsinə götürmüşdü.

“h) Ərazi nazirinə mühəvvəl olunur ki, Tiflisdəki Mədəni-sənaye məktəbinin...”: Burada söhbət “Texniki-incəsənət məktəbindən” gedir.

Hökumət qərarı: Türük və Məabir Nəzarətində

səh. 138. “Kür çayı gəmiçilik naziri”:

Burada “nazir” sözü “müfəttiş” kimi başa düşülməlidir.

“Qalaqayın”: Burada Qalaqayın deyildikdə, indiki Sabirabad şəhərinin yerindəki Petropavlovka nəzərdə tutulur. İndiki Qalaqayın isə Sabirabad rayonunun qəsəbəsidir.

Hökumət qərarı: Ərazi Nəzarətinin əmri

səh. 138. “Şamxal”: Rus dilində nəşr edilən “Azerbaydjan” qəzetində eyni xəbərdə “Şamxal” yerinə “Şamxor” yazılmışdır. (“Azerbaydjan”, N-6, 8 oktyabr / 25 sentyabr 1918)

Teleqraf xəbərləri: Berlin – 27 sentyabr

səh. 140. “Ziqfrid cəbhəsi”: Burada söhbət Fransanın şimal-şərqindəki Ziqfrid mövqeyindən gedir. 1916-1917-ci ilin qış mövsümündə almanların bu bölgədə qurduqları müdafiə xətti olan Hindenburg xəttinin [Hindenburg Line] möhkəmləndirilmiş mövqelərindən biri Ziqfrid mövqeyi [Siegfried Stellung] idi. Hindenburg xətti üstündəki digər dörd mövqe isə aşağıdakılar idi: Votan mövqeyi [Wotan Stellung], Alberix mövqeyi [Alberich Stellung], Brunhild mövqeyi [Brunhilde Stellung], Krimhild mövqeyi [Kriemhilde Stellung].

Teleqraf xəbərləri: Vyana – 27 sentyabr

səh. 141. “Ötriş-Macar”: Bu ad qəzetdə səhvən “(Trş-Hicaz” kimi getmişdir.

Teleqraf xəbərləri: İtaliya cəbhəsi

səh. 141. “Venisiya”: Burada söhbət Venesiya [Venezia] şəhərindən yox, bütövlükdə Venesiya [Veneto] vilayətində gedir.

**“Aydınlıq bir gecədə təfəkkür
dəqiqələri” şeiri (səh. 141) üçün lüğət**

sürəti-bərqıyyə: şımşək sürəti
müstəğraqı-əfkar: düşüncələrə qərq
olmuş

qünudə: dalmış

əvalim: aləmlər

fıkrəti-təyyar: qanadlı düşüncələr, qanad
çırpın düşüncələr

hüsni-əzəli: əzəli gözəllik

kəvakib: ulduzlar

biveyi-qəddar: qəddar bakirə

mükövkəb: ulduzlu; ulduzlarla bəzənmiş

cazibi-ənzar: nəzərləri cəzb edən, diq-
qət çəkici

əbhar: dənizlər

nigəh-ara: göz oxşayan

əqmar: qəmərələr

bus: öpmə; öpüş

ruyi-qəmər: ayın üzü

pişi-nigah: göz qabağı

əş'ar: şeirlər

məcmueyi-əş'ar: şeir məcmuəsi

əlvah: lövhələr; mənzərələr

fəyyaz: bol; bərəkətli

nəvvar: nurlu

mə'bədi-ə'zəm: əzəmətli məbəd

gərdun: göy, fələk

pür-ənvar: işıqlı

səzavari-tamaşa: tamaşa edilməyə
layiq, baxımlı

təcəlligəhi-əsrar: sirlərin təcəlli etdiyi,
özünü göstərdiyi yer

vələh-əfzayi-xəyal: təxəyyülə heyrət
verən; düşündükcə insanı heyrətlərə qərq
edən

asar: əsərlər

leyli-müqəmmər: aylı gecə

rızan olmaq: saçılmaq, tökülmək

dil: qəlb

əş'ari-füsunkar: füsunkar şeirlər

Rus-alman müqaviləsinə əlavə

səh. 142. “Fəsil III. Şimali rus nahiyə-
ləri”: Qəzetdə III fəslin adı yoxdur. Aşağı-
dakı mənbədən əlavə edildi: “İzvestiya”
qəzeti, N-189 (453), 3 sentyabr 1918.

səh. 143. “Fəsil V. Qafqaziya müstəsna
olaraq, Rusiyanın Qara dəniz boyundakı
nahiyələri”: Qəzetdə “Fəsil V” sözü yoxdur.
Aşağıdakı mənbədən əlavə edildi: “İzves-
tiya” qəzeti, N-189 (453), 3 sentyabr 1918.

“12 – 1918 sənəsinin 7 noyabrından
əqd edilmiş Ukrayna universalında...”:
Universallar Ukrayna Xalq Respublikası
Mərkəzi Radasının (Şurasının) hüquqi-
siyasi aktlarıdır. Mərkəzi Rada 1917-1918-
ci illərdə cəmi dörd universal qəbul et-
mişdir: I – 10 (23) iyun 1917; II – 3 (16) iyul
1917; III – 7 (20) noyabr 1917; IV – 9 (22)
yanvar 1918. Qəzetdə texniki səhv get-
mişdir; “1918” yerinə “1917” olmalıdır.

“Rostov”: Rusiyanın Rostov vilayətində
yerləşən Rostov-na-Donu şəhəri nəzərdə
tutulur; Yaroslavl vilayətindəki Rostov şə-
həri ilə qarışdırılmamalıdır.

“13 – Rusiya Almaniyasının Gürcüstan
istiqlaliyyətini qəbul edir.”: Cümlə rus di-
lindən anlaşılmaz tərzdə tərcümə edilmiş-
dir. Belə olmalıdır: “Rusiya; Almaniyanın
Gürcüstanı müstəqil dövlət kimi qəbul
etməsinə öz razılığını bildirir.”

səh. 144. “Fəsil VII. Sülh müqavilə-
sindən sonra alman hərbi qüvvələri tərə-
findən tutulmuş rus hərbi gəmiləri və rus
ehtiyatları haqqında”: Qəzetdə VII fəslin
adı yoxdur. Aşağıdakı mənbədən əlavə
edildi: “İzvestiya” qəzeti, N-189 (453), 3
sentyabr 1918.

“[Almaniya] sülhdən [sonra] Ukrayna
və...”: Qəzetdə “Almaniya” və “sonra”
sözləri yoxdur. Aşağıdakı mənbədən əlavə
edilmişdir: “İzvestiya” qəzeti, N-189 (453),
3 sentyabr 1918.

Bakı xəbərləri:

Bələdiyyədə

səh. 147. “Bələdiyyə İdarəsi”: burada söhbət Bakı Bələdiyyə İdarəsindən gedir.

“Bələdiyyə [Nəqdiyyə] şöbəsinin sədrətinə...”: Qəzetdə “Nəqdiyyə” sözü buraxılmışdır. Burada söhbət Bakı Bələdiyyə İdarəsi Maliyyə şöbəsinə sədr və müavin seçilməsindən gedir.

Nəzarətlərdə tədilət

səh. 147. “Musa bəy Rəfiyev – Məzahib və Müavinət naziri”: Qəzetdə səhvən “Məzahib və Müayinə naziri” kimi getmişdir.

Gürcüstanda: Gürcü dili

səh. 147. “Gürcü Milli Şurası”: Burada söhbət Gürcüstan Milli Şurasından gedir.

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 3 məhərrəmülhəram sənə 1337. 10 təşrinə-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Ərazi Nəzarətindən

Əmr nömrə 44

Altağac meşəliyinin 2-ci dərəcə meşəbəyisi V. T. Vartanov təşrinə-əvvəl [oktyabrın] 1-dən xaric edilir.

Ərazi naziri:

X[osrov bəy] Sultanov

Əmr nömrə 46

Nəcəf bəy Vəzirov Azərbaycan Cümhuriyyətinin Baş Meşəbəyi müfəttiş[i] və müvəqqəti Meşə naziri təyin edilir.

Ərazi naziri:

X[osrov bəy] Sultanov

Ədliyyə Nəzarətindən əmr

6 təşrinə-əvvəl [oktyabr] 1918

Bakı nahiyyə məhkəməsinin üzvləri Pyotr Karpoviç Baturin, İvan Osipoviç Viquro, Qriqori Andreyeviç Ter-Mikaelyans, Adam İvanoviç Dzerjanski və Nikolay Avraamoviç Pastuxov höku-

mətin 24 haziran [iyun] 1918 tarixli qanununu mövcubincə [qanununa görə] 20 temmuz [iyul] 1918 tarixindən vəzifələrindən xaric olunurlar.

Ədliyyə naziri əvəzinə:

T[eymur bəy] Makinski

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniyada

1 – Almaniyada hüsula gələn siyasi təcəddüdlərin [yeniliklərin] iki müxasim [düşmən] zümrəsi arasında etilaf [uzlaşma] hüsuluna səbəb olacağı zənn olunur.

2 – Almaniyada mövcud siyasi firqə rüəsası [siyasi partiya liderləri] yeni vəziyyət qarşısında mövqelərini təyin etmək üzrə Berlinə gəlməkdədir.

3 – Baş Vəkil [Baş Nazir] Prins Maks Baden proqramını yaxında Məclisə tövdi edəcəkdir [təhvil verəcəkdir].

Müttəfiqlərin Sibiriya siyasəti

Japon qəzetlərində İngiltərə ilə Fransanın Sibiriyanı kontrol altında bulundurmaq istədiklərini yazırlar.

* * *

Bolşeviklərin hərəkəti

Bolşeviklər idareyi-ürfiyyə [hərbi rejim] ilə böyük Rusiyanı idareyi-əsgəriyyə [hərbi üsuli-idarə] altına almaq istədikləri Stokholmdan bildirilir.

* * *

Bolqarıyada

Almaniyada təhsildə bulunan bolqar tələbəsi, Malinovun siyasətini təqbih etmişlərdir [pisləmişlər].

Osmanlı “Milli” ajansı

Kopenhagen – 29 eylül [sentyabr]. Prus[siya] Hərbi Nəzarəti nümayəndəsi Reyxstaqın Baş Komitəsinin gizli iclasında demişdir ki, almanlar martın 15-i - haziranın [iyunun] 15-i kimi müharibələrdə 500000 nəfər tələfat vermişdir. Ağustosun-temmuzun [iyulun] 15-dən eylülün 15-ə kimi geri çəkilməyi əsnasında 45000 məqtul [öldürülmüş], 155000 məcruh [yaralı], 50000 nəfər əsir vermişdir.

Berlin – 26 eylül. Elzas-Lotaringiyanın bir para cəhətlərinin [yerlərinin] təxliyyəsi barəsində verilən düşmən xəbərini [xəbərlərini] təkzibindən ötrü rəsmi surətdə elan edilir. Ən yaxın zamanda Elzas-Lotaringiya təxliyyəsi barəsində şayiət dəvəran etməyə [şayiələr dolaşmağa] başlanmışdır. Bundan naşi [buna görə] elan edilir ki, uzaq məsafədən başlanan Mayns və başqa mövqelər bom-

bardmanı [əsnasında] əhalinin həyat və əmlakını mühafizədən ötrü, düşmənin mərmiləri erişəcək mövqeləri təxliyyə etmək məcburiyyətində qaldıq. Bu təxliyyə məsələsi nizam üzrə aparılır.

MÜHARİBƏ MEYDANINDA

Təbliği-rəsmi

1 – Bütün cəbhələrdə vəziyyət təbəddül etmədi [dəyişmədi].

2 – Qərb cəbhəsi müharibələrində 26 eylülə [sentyabrda] düşmənin 54 təyyarəsi ilə 10 sabit balonu düşürülmüşdür.

3 – Bir ingilis səfineyi-ticariyyəsi [ticarət gəmisi] ilə bir torpidosu müsədimə edərək [toqquşaraq], torpedo qərq olmuşdur.

“Milli”

Gürcüstan Teleqraf Acentəsindən

Qərb cəbhəsində.

Berlin – 26 sentyabr. Axşam verilmiş hərbi xəbər.

Şampanda və Arqon ilə Maas arasında geniş cəbhədə başlanmış firəngingilis atəş hazırlığı 11 saat davam etdikdən sonra müvəffəqiyyətə nail olmayaraq sükuta məcbur olmuşdur. Düşmən bizim xəttimizi yarmaq istəyirmiş. Bizim xətlərdən ötrü başlanmış mübarizə davam edir.

* * *

“Borba” nam Tiflis qəzetəsində təşirini-əvvəlin [oktyabrın] 2-dən hərbi cəbhəsindən alınmış şu teleqraflar

dərc edilmişdir:

Berlin – 29 sentyabr. Hərbi xəbər. İngilislər belçikalılar ilə bərabər təərrüzləri [hücumlarının] dairəsini genişlədərək Flandriya və Kambre üzərinə yürümüşlər. Firəng və amerikalılar isə Şampanda Arqon ilə Maas miyanında [arasında] yeni təərrüzlər yapmışlar.

Kronprins [Vəliəhd şahzadə] Ruprext ordusu dəniz kənarından başlayaraq Lisə kimi bütün gecəni atəş ilə keçirdi. Şu toqquşma Diksmoyde ilə Veyfvegen miyanında güclənib, səhər zamanı müdafiə şəklini aldı. Diksmoyde ilə Veyfvegendən cənuba ingilis və belçikalılar təərrüzlər yapırdılar.

Düşmən bizim bir para xəndəkləri tutmaq müvəffəqiyyətinə nail olduğundandır ki, topçu xətlərimizə çatmışlar. Günortadan sonra düşmən işbu xətt üzərinə təərrüzdə davam edirdi: Diksmoydedən cənubdakı dəmiryolu təpəsi, Klerken, Hutulst, Stadenreke, Stadenberq (bu ad dəyişmişdir). Bu xətt əleyhinə açılan düşmən təərrüzləri axşama kimi müharibə meydanına keçirdiyimiz ehtiyat hissələri tərəfindən dəf edilmişdir. Vişate hündürlükləri düşmənin dəfəatlı [təkrarlanan] hücumlarına məruz qalarsa da, bizim əlimizdə qalmışdır. Kambredən qərbə dün səhər tezdən biz öz xəttimizi açıq səhradan arxa xətt tərəfə, Kodridən qərbdəki Arle-Obinye və Kambre-Markuendən cənub-qərbə, əski xəttimiz Viller-Qüsleyin tərəfə çəkdik. Eylülün 27-dəki müharibədə Markuen kanalı kənarlarındakı xətlərimizi

itirdiyimizdən naşi, bugünkü təbədülatı [dəyişikliyi] yapmaq məcburiyyətində idik. Bu işi gecə yaptığımızdan naşi, düşmən tərəfindən heç bir təşəbbüsət görülmədi. Düşmən səhər təxliyyə etdiyimiz xətti dəhşətli atəş altına almışdır. Günorta zamanı düşmən böyük qüvvələr ilə təərrüz yaparaq, Kambredən şimal-qərb və qərbə tərəf xətləri təzyiq altına almağa başladı. Tərəfimizdən dəf edilmişlər. Habelə Markuendən cənuba tərəf başlanan təərrüz də tərəfimizdən saxlandılmışdır.

Almaniya Kronprins ordusu. Elet-En arasında biz xəttimizi Uaza-Ena kanal arxası Elet üzərindəki Anizi-le-Şato, En üzərindəki Burje tərəfinə çəkdik. Düşmən tərəfindən iqdamat [təşəbbüs] müşahidə olunmamış.

Berlin – 29 sentyabr. Bir neçə gün zərfində layihə üzrə hazırlanan qoşun hərəkəti düşmən tərəfindən heç bir iqdamat olunmadan qövdən feilə [sözdən işə] gətirilmişdir. Syuipdən qərbə bizdən ötrü müvəffəqiyyətli surətdə pişdar [ön qüvvələr] toqquşmaları davam edirdi. Syuipp ilə Ena arasında, Arqon ilə Maas miyanında [arasında] düşmən güclü təərrüzlər yapmışdır. Bu təərrüzlər xüsusən dün düşməndən ötrü dəhşətli olaraq böyük tələfata səbəb olmuşdur. Bizim bir çox başqa-başqa hissələrdən mürəkkəb qoşunlarımız işlərinin müşküllüyünə baxmayaraq, şücaətlər ibraz edərək [göstərərək] düşmən təərrüzlərini qəhrəmananə bir surətdə dəf etmişlər.

Syuipp ilə Ena miyanında firənglər altı dəfə tanklar köməyilə təərrüz yapsalar da, dəhşətli müharibələrdən sonra geri atılmışlar. Düşmənin yeganə müvəffəqiyyəti məhəlli əhəmiyyəti haiz [lokal əhəmiyyətə sahib] Sommpini işğal etməkdən ibarətdir ki, bizim müdafiə xəttimizin içəri tərəfindədir. Arqonlarda düşmənin Er vadisindəki hərəkətindən naşi, biz o xətlərimizi Binervilldən cənub-şərqə, Apremondan cənub-qərbə tərəf çəkmək məcburiyyətində olduq.

Amerikalılar hərbə yeni firqələr sövq edərək dəfaətlə Apremon-Sierj və Arqon yamacı bərabərindəki Briələ dəfaətlə təərrüzlər yapmışlar.

Onlar burada məhəlli əhəmiyyəti haiz bir para müvəffəqiyyətə nail olmuşlar. Sierjdən şərqə Apremon ətrafında bizim xətlərimizi Kumel və Feyn meşələrinə tərəf sıxmışlar. Burada düşmənin təərrüzatı [hücumları] bizim müdafiə xətlərimizə rast gələrək dayandırılmış və əlbəyaxa müharibəsindən sonra dəf edilmişdir. Biz əks-təərrüz yapmışıq.

Bizim hava donanmamız müvəffəqiyyətli hücumlar yaparaq düşməne böyük tələfat vermişdir. Dünkü müharibələrdə düşmənin 150-dən ziyadə tankları tərəfimizdən təxrib edilmişdir [sıradan çıxarılmışdır]. Biz dün düşmənin 33 təyyarə, 3 ədəd balonlarını vürmüşüq.

Berlin – 29 sentyabr. Hərbi xəbər. İprdən şərqə məhəlli toqquşmalar olmuş, Kambre ilə Sen-Kanten arasında

güclü müharibələr davam edir. Geniş cəbhə boyu başlanmış ingilis təzyiqrəti müvəffəqiyyətə nail olmamışdır. Şampanda və Arqon ilə Maas arasında başlanmış firəng-amerikalıların təərrüzatı dəf edilmiş, fəqrət Ardelin hər iki kənarında düşmən bir qədər irəli soxulmuşdur.

Berlin – 30 sentyabr. Axşamkı hərbi xəbər. Flandriyada filcümlə [bütünlüklə] gün sakit keçmiş. Kambrenin hər iki tərəfində yenilənmiş ingilis təərrüzatı müvəffəqiyyətə erməyərək, böyük tələfatna səbəb olmuşdur. Axşam zamanı Le-Katledən qərbə müharibələr kəsbi-şiddət etmişdir [şiddətlənmişdir]. Şampanda firənglər xüsusi təərrüzlər yapirlar. Arqondan şərqə amerikalıların güclü təərrüzləri dəf edilmişdir.

Berlin – 30 sentyabr. Kronprins Ruprext və Boyn ordusu. Düşmən Flandriyada öz təərrüzatında davam edirdi. Eylülin 26-da düşmənin bizim sipərlərə soxulması bizi müdafiə xəttimizin sağ cinahı[nı] Handzeym arxasından geri çəkib Vitşate xəttini boşaltmağa məcbur etmişdir. Sol cinahda düşmənin Handzeym xətti, Zarren-Vest-rozebək xətləri əleyhinə açdığı təərrüzat tərəfimizdən dəf edilmişdir. Paşendeyl ilə Vossemolen arasında düşmən irəli soxulub, Morslede Dadizeleyə çatmışdır. Burada biz düşmənin təzyiqini dayandırdıq. Lis ətrafında Hautem tərəfindən Komen tərəf[ə] soxulmuş düşmən əks-hücumlarımız nəticəsi olaraq geri atılmışdır. Biz burada Lis ovasında müharibə edirik. Kambre

ilə Sen-Kanten arasında qızğın müharibələr davam edir. Düşmən şəhəri işğal etmək qəsdilə müharibəyə 18 firqə sövq etmişdir. Kambredən şimala tərəf 8 dəfə təkrar edilən təərrüzlər nəticəsiz qalmışdır. Tillo yaxınlığında biz müvəffəqiyyətli əks-təərrüzlər yapıdıq. Kambre, Provil və Kattenir ətrafında düşmən möhkəmləşməyə müvəffəq olmuşdur. Biz burada şəhərin qərb tərəflərini Şelda arxasında tutub düşmənin dəhşətli hücumlarını dəf edirik. Markuendən şimala kanal üzərindən edilən düşmən təərrüzləri Kambre-Masniyer yolu üzərində dəf edilmişdir. Markuendən cənuba düşmən bizi Masniyer-Krevekur kanalı tərəfinə sıxmışdır. Düşmən bizi Vaani və Bellikurdan təzyiq altına almış. Biz düşmənin kərratla [dəfələrlə] etdiyi təərrüzlərini tamamən dəf etdik. Bir neçə vaxt müqəddəm [əvvəl] [qeyb] etdiyimiz Viller-Qüsleyni yenidən işğala müvəffəq olduq. Düşmən tərəfindən tutulmuş yeni sipərlər, tərəfimizdən yapılan müvəffəqiyyətli əks-hücumlar nəticəsində işğal edilmişdir. Qonnelye və Viller-Qüsleyn ətrafında dəhşətli müharibələrdə iştirak edən firqələrimiz ehtiyat qitəatımız vasitəsilə əks-hücumlar yaparaq, Markuen tərəfindən üzərimizə yürüməkdə olan düşməni geriye püskürtmüşdür. Bellikur ilə Bellenqliz[də] düşmən kanaldan irəliyə soxulmuş. Axşam zamanı düşməni işbu xətlərdə dayandırdıq. Bellikurun qərb tərəfləri, Qrikurdan şimala düşmən təərrüzçülərini dəf edən

alaylarımız axşam zamanı buradan öz cinahlarını Leokur tərəfinə çəkməyə məcbur olmuşlar. Bizim üçün müvəffəqiyyətli olan dünkü müharibələrdə bizim bütün hissələrimiz iştirak etmişlər. İngilislər məhəlli əhəmiyyəti haiz müvəffəqiyyətə böyük tələfat müqabilində nail olmuşlar.

Alman Kronprins və Qalvits ordusu. Düşmən Uaza və Ena kanalı dairəsindəki təərrüzlərində davam edir. Buradakı pişdarlar [ön qüvvələr] toqquşmasında biz əsirlər aldıq. Syuipp ilə Ena arasında firənglər, Arqonun şərq yamacı üzərinə və Arqon ilə Maas arasında amerikalılar öz təərrüzlərində davam etməkdədirlər. Düşmən dün müharibə meydanına bir neçə yeni firqələr sövq etmişdir. Oberne ilə Sommpri arasında düşmən 9 dəfə təərrüz yapmışdır. Manr və Arbeyldən şərqə olan ərazi düşmən əlində qalmışdır. Biz axşam zamanı düşməni dəf etdikdən sonra Arbeyl, Seşo-Vukozvildən şimala olan Liridə duruyoruz.

Arqon meşələrinin şərq kənarlarındakı sipərlərimiz və Arqon ilə Maas arasındakı xətlərimizi amerikalılar zorlamışlar. Bunların təərrüzatı müvəffəqiyyətə nail olmamışdır. Lirinin vadilərində biz düşməndən Apremon ilə Montrebo meşəsini işğal etdik. Burada amerikalıları kilometrədən ziyadə geri püskürtmüşük. Dün biz 45 düşmən təyyarəsini vurduq.

“Press-büro”nun 24 eylül [sentyabr] tarixindən verdiyi məlumata görə, eylülün 16-da bir çox qatil və canilər

tərəfindən Reyn və Mozel nahiyələrində neçə Almaniya şəhər və kəndləri bombardman edilmişdir. Düşmən əksinə şəhadət [şahidlik] edərsə, yalandır. Onların məqsədi alman millətini və məxsusiyyətini məhv etməkdir. Bu maarif yolunda “mübarizə” edənlər Maynsdakı İohan kilsəsinin dağılması və Ştutqartda 6 qadının və 4 çocuğun öldürülməsi ilə fəxr edə bilərlər. Xüsusi müllklərə və hərbi müəssisələrə zərər dəyməmişdir. Bu “müharibə” zamanında düşmən 36 buçuq saat vaxt itirmişdir. Düşmənin 9 təyyarəsini vurmağa müvəffəq olduq. Böyləliklə düşmənin bu dəfəki hücumunun əhəmiyyəti olmadı. Bununla düşmən daha da bizim nifrətimizi qazanır. Alman milləti heç vaxt Mayns və Ştutqartdakı cinayətləri yadından çıxarmayacaqdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Avstriya və sülh

Avstriya Məclisi-Məbusanında sülh haqqında müzakirat və münaqişat cərəyan etmişdir.

Mütərikə [atəşkəs] barəsində şayiələr

Etilaf dövlətlərinin Haaqadan verdiyi məlumatlarına görə, bu il qışın əvailində [əvvəllərində] dava meydanlarında sakitlik başlanan zaman müharibə [savaşa] hökumətlər iki tərəfin qəbul edə biləcəyi şəraitlə [şərtlərlə] mütərikəyə başlanılacaqdır. Mütərikə

əsnasında hərbi və sülh məsələləri də danışılacaqdır.

Sülh heyəti

Bolqariya sülh heyətinin üzvləri bu günlərdə Strumçiyə Müttəfiq dövlətlərin müvəkilləri yanına getmişlər.

Blok orduya etdiyi xitabında, hərbi və vətəndaş nizamının saxlanmasını tələb etmişdir.

İngiltərə fəhlələri sülh istəyirlər

Böyük İngiltərə Konfransında fəhlələr 2 milyon yarım səsə yarım milyon rəy müqabilində davanın uzadılmasına zidd bir qətnamə çıxarıb, davadan gözlənilən məqsədlərin elanını hökumətdən tələb etmişlərdir.

Bolqariya və sülh

Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] “Borba” qəzetəsi müxbirinin Londradan verilmiş “Bolqariya sülhdə iştirak edəcək” xəbərinin mənasını sorduqda, Almaniya nümayəndəsi doktor Tsuqmayyer demişdir ki: “Avstriyanın rəsmi elanından sonra Bolqariyanın bu növ hərəkəti bizə aşkar olmalıdır. Əlbəttə Avstriyanın böylə hərəkəti öz müttəfiqlərinin rəyinə müvafiq olub onların sülhdə iştirak edəcəklərinə şübhə qalmaq deyil. Almaniya və müttəfiqləri arasında heç bir ixtilaf yoxdur. Dobruca və Meriç məsələsindən naşi [ötrü] Türkiyə ilə Bolqariya arasında ixtilaf olmuş idiyə də, Tələt bəyin Berlin səfərindən sonra bu ixtilaf rəf olmuşdur [aradan qalxmışdır], zənn edirəm.”

BOLQARIYA HADİSATI [HADİSƏLƏRİ]

Bolqariya inqilabı barəsində bolşevik məlumatı

Moskva mətbuatında Berlindən 29 eylül [sentyabr] tarixindən böylə yazırlar: *“Bu günlərdə Almaniya parlament dairələrində dəvəran edən [gəzən] şayiələrə görə, Bolqariyada əsgər inqilabı vaqə olub, Bolqariyanın Əsgər Nümayəndələri Şurası Ferdinandda taxtdan düşməsini təklif etmişdir. Bundan naşi, Ferdinand Macaristana getmişdir.*

Bolqariyadan alınan inqilab xəbərləri Berlin borsasında [birjasında] böyük həyəcana səbəb olmuşdur. Böyük zavodların səhmləri 60 faiz aşağı düşmüşdür.

Hindenburq və Lüdendorf Berlinə gəlmişlər. Bu yaxınlarda Vilhelmin buraya qayıtması bəklənilir.”

* * *

Hintsin rəyi

Berləndə Hints Reyxstaqın Baş heyətində irad etdiyi nitqində Bolqariya hadisatı barəsində demişdir ki, o, vəziyyəti ciddi sanıb, Bolqariya Hökumətinin qarşı çıxacağına əmindir. Hints güman edir ki, Almaniya tərəfindən Bolqariyaya göndərilən qüvvə məmləkətdə hərbi nizamın iadəsinə [bərqərar edilməsinə] müvəffəq olacaqdır və Bolqariyanın ittifaqdan çıxmağı hələ qəti surətdə deyildir.

NƏZARƏTLƏRİMİZDƏ [NAZİRLİKLƏRİMİZDƏ]

Ticarət və Sənə'ət [Sənaye] Nəzarətində

İdarə işlərinə yaxın bir kişinin [nəfərin] təsəvvürati-xüsusiyyəsi [şəxsi təsəvvürləri] ilə bərabər, bu işlərin əhvalından müxbirimizin aldığı məlumat bərvəchi-atidir [aşağıdakı kimidir]:

Şimdilik nəzarətlərin tədili və islah edildiyi [dəyişiklik və islahatlar aparıldığı] əsnada, daxili işimizin haqqında bir öylə fikir izhar etmək olmaz.

Xarici cəhətinə gəldikdə, arada bolşeviklərin bizə buraxdığı neft (mazut) məsələsi vardır ki, istər hökumət, istər mədən sahibləri bu məsələyə sakitanə baxammırlar. Bolşevik hökumətindən qalmış borcları vermək üzrə hökumət bunu bir rəhn [girov] kimi tələqqi [qəbul] edib, kəndi təhti-idarəsində [idarəsi altında] görmək istəyir.

Bundan maəda [başqa] hökumət, əski idarə və müəssisələri yenidən işə salıb, Bakı ticarət və sənə'ətini [sənayesini] gözəl bir vəziyyət almaq üçün çalışacaqdır. Ola bilsin ki, yeni açılmış Azərbaycan Dövlət Bankası [Bankı] bu istehsalatı (yəni nefti) girov qoymaq yaxud başqa əməliyyat yapmaq vasitəsilə neft mədənlərini irəliki halına gətirəcəkdir. Bu növ ilə müəssisələr ehtiyacını hökumət bankası ödəmiş olduğu halda, Hacı-Tərxan vasitəsilə Rusiya Hökuməti ilə də əlaqəni eyiləşdirəcəyi [yaxşılaşdıracağı] təbiidir. Rusiya neft satışı üçün bir meydan oldu-

ğundan, bu məsələ haqqında hökumət[in] böyük bir ciddiyət göstərəcəyinə qənaət hasil olunmuş.

Hala [hələlik] bu neft haqqında hökumət çabuqca sərhesab olmaq ilə bir sərmayə hazırlayacaqdır. Yaxud şu nefti sərvətdarlar miyanında [arasında] təqsim edərək [bölərək] onlara maddi bir müavinətdə [yardımda] bulunacaqdır. Ola bilsin ki, bir başqa yol ara[ya]caq olur.

Binaileyh bu xüsusda yollar pək çoxdur. Fəqət lazımdır ki, neft sənə'əti, əskidən kəndisini göstərmiş Bakı Neftçiləri Şurası (Sovet Syezd) kimi bir idarə təhti-nəzarətində olsun.

Bu idarəyə bizim etimadımız kamil və ticarətimizin parlaq bir vəziyyət qəbul edəcəyinə ümidimiz də az deyildir.

İştə bundan maəda şimdilik bir şey demək olmasın gərək.

M. H.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Dün Bakı valisi Məhəmməd Fəthi bəy Quba uyezindən qayıdıb öz vəzifəsini icraya başlamışdır.

Maarif naziri əmr vermişdir ki, təş-rini-əvvəlın [oktyabrın] 20-də hamı məktəblər tədrisə başlasın.

General Mehmandarovun təyini

General S[əməd] b[əy] Mehmandarov Heyəti-Vükəla Rəisi [Baş Nazir] yanında xüsusi məmur təyin olunmuşdur.

Gürcüstan nümayəndəsi

Dün Azərbaycan Hökuməti cənbində [yanında] Gürcüstan Cümhuriyyəti tərəfindən siyasi nümayəndə təyin olunmuş Kartsivadze Bakıya gəlib Xariciyyə nazirini ziyarət etmişdir.

Gürcüstandan ötrü neft

Azərbaycan Hökuməti qət etmişdir ki, ticarət və tranzit şərtnaməsi bağlanılacaqdır. Gürcüstan Hökumətinə üç gün müddətində hər gündə 13 vaqon neft və 2 vaqon cövher göndə-rilsin. Yuxarıda yazılan şərtnaməni bağlamaq üçün bu günlərdə Bakıya Gürcüstan müvəkkili gələcəkdir.

Çörəkçilərin istidası [xahişi]

Məlum olduğu üzrə Bakı dəyirmançılarından Ağabala Quliyev bu vaxta kimi Bakı şəhərinin un və çörək işlərinə nəzarət edirdi. Keçən gün Bələdiyyə İdarəsinə gələn bir çox çörəkçilərin imzaları ilə imzalanmış ərizədən anlaşılmiş ki, Ağabala Quliyev öz vəzifəsindən kənar edilmişdir.

Binaileyh [buna görə], çörəkçilər Quliyevin çörək və un işində olan təc-rübəsini və camaat işlərində göstərdiyi məharət və xəbərdarlığını nəzərə alıb da Bələdiyyədən xahiş edirlər ki, mərqum [adı çəkilən] Quliyev dübarə öz vəzifəsinə iadə edilsin [qaytarılsın].

Zibil (süpürüntü) yandıran buxarı-lar

İdarənin qərarına binaən şəhərin müxtəlif mərkəzlərində iyirmi ədəd

süpürüntü (zibil) yandıran buxarlar təmiri məsələsi təhti-qərara alındı. Bunun üçün 113 min rublə xərc ediləcəkdir.

7 milyon rublə istiqraz

Bələdiyyənin nəqdiyyə [maliyyə] cəhətcə işləri pək fəna olduğu barəsində İdarə tərəfindən dinlənilib axırda qərar verildi ki, Türk Komandanlığından 7 milyon rublə Bələdiyyə məsarifi üçün istiqraz xüsusunda təşəbbüsatda bulunulsun.

* * *

Eylülün [sentyabrın] 30-da Şəhər İdarəsi rəisi İlyuşkinin məruzəsindən anlaşılmışdır ki, şəhərin maliyyə cəhətcə halı çox da yaxşı deyildir. Şəhərin 7 milyona kimi zərəri və 50 milyondan ziyadə borcu vardır. Şəhərin lazımi ehtiyacı, yəni xəstəxana, zibil arabaları, məmurların məvacibini verməkdən ötrü yeni mədaxil lazımdır. Bu qədər müşkül halda olan maliyyə məsələləri həll olunana qədər, Şəhər İdarəsinin Maliyyə şöbəsi qət etmişdir ki, Azərbaycan Hökumətinə müraciət edib faizsiz milyon yarım borc istəsin.

* * *

Dəmiryolları naziri [müfəttişi] mühəndis Pərviz Mirzə hamı mövqif [stan-siya] naçalniklərinə (Poylu mövqifinə kimi) müraciət edib, mövqiflərdə Bakı bon puluyla Nikolay və Kerenski pul-larının bərabər qiymətlə işləməsinə xahiş etmişdir.

Kiçik zabitan [zabitlər] məktəbi

Gəncədə kiçik zabitan məktəbi fəaliyyətə başlamışdır. Kimin aşağıda əsası zikr olunan [adları çəkilən] məktəblərdən şəhadətnamələri olanlar, məktəbə daxil ola bilər:

- 1) Gimnaziya;
- 2) Realnı məktəbi;
- 3) Ticarət məktəbi;
- 4) Kadet korpus məktəbi;
- 5) Edadi sənaye məktəbi;
- 6) Ərazi məktəbi;
- 7) Darülmüəllimin;
- 8) Ali darülmüəllimin;
- 9) Bəhriyyə [dənizçilik] məktəbi;
- 10) Ali-ibtidai məktəbi;
- 11) Şəhər məktəbləri;
- 12) İki sinifli xalq məktəbi;
- 13) Yunkerlər məktəbi;
- 14) Azad əsgərlik şəhadətnaməsi;
- 15) Əvvəlinci dərəcə şəhadətnaməsi;
- 16) Xalq müəllimi şəhadətnaməsi;
- 17) Sənət məktəbi;
- 18) Tiflisdəki Bağbanlıq məktəbi;
- 19) Ev müəllimi şəhadətnaməsi;
- 20) Bakıdakı Səadət məktəbi;
- 21) Tiflisdəki Ruhani məktəbi;
- 22) Tiflisdəki Əli və Məhəmməd ruhani məktəbi;
- 23) Hərbi feldşer məktəbi;
- 24) Ali sənaye məktəbi.

Bələdiyyə Şurası

Sırağa gün Qasım Qasımovun təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olaraq Bələdiyyə Şurasının iclası vüqu bulmuşdur. Əvvəlcə Bələdiyyə Şurası üzvü Roxlin və Bələdiyyə İdarəsi üzvü M[əlik

bəy] Soltanovun öz vəzifələrindən istefaları ərizə[sı] dinlənib, Şura tərəfindən qəbul edilmişdir.

Bə'dəhu [ondan sonra] məsaili-cariyyədən [cari məsələlərdən] hişzüssihə [gigiyena] və su işlərinə baxan şöbələrə üzv intixabı [seçilməsi] məsələsi məhəlli-müzakirəyə qonuldu. İntixabat nəticəsində mühəndis İbad Əliyev su işlərinə baxan üzv 32 səs ilə intixab edilmişdir. Həmçinin Yaqub Mehdiyev Bələdiyyə rəisi müavinliyinə ildə 15 min rublə məvacib ilə intixab edildi.

Bir buçuq milyon rublə istiqraz

Bələdiyyə İdarəsi üzvü Pleskaçevskinin layihəsilə Bələdiyyənin məsarifi-cariyyəsi [cari xərcləri] üçün Azərbaycan Hökumətindən bir buçuq milyon rublə istiqraz etmək əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə təhti-qərara alındı.

Sonra Darüleytamın [yetimxananın] çocuqlara məxsus xəstəxanaya təbdil edilməsi [çevrilməsi] məsələsi bir çox mübahisəyə uğradı.

Axirüləmr [nəhayət] qərar verildi ki, upravanın layihəsi qəbul edilsin və Darüleytam çocuq xəstəxanasına təbdil edilsin. Bununla bahəm, Bələdiyyə İdarəsinə təklif edilir ki, Bələdiyyənin darüleytam idarələrinə ciddi nəzarət etsin.

TİFLİS XƏBƏRLƏRİ

Tiflis qəzetələrində gürcü Daxiliyyə Nəzarətindən böylə xəbər verirlər.

Daxiliyyə Nəzarətinin cənbindəki [nəzdindəki] xüsusi heyət xəbər almışdır ki, sabiq gürcü bəy və knyazları sabiq zadəgan rəisi Baqraton-Davidovun evində gizli müşavirələr yapılırlar. Bu müşavirələrdə keçmiş inqilab zamanı onlara verilmiş zərərin Qori uyezdi kəndçilərindən alınması məsələsi müzakirə edilmişdir. Hökumətdən gizli xüsusi zadəgan dəstəsi təşkil edib, bu növlə kəndçilərdən zərərləri almaq qət olunubmuş. Bu dəstə 1905-ci ildən bəri Abduşelişvili tərəfindən təşkil olunub da, Qori uyezdində baş çıxaran “Qara zadəgan üzlüyü” məramnaməsi ilə tərtib ediləcəkmiş. Həmin firqənin sabiq üzvləri də bu yeni təşkilatda iştirak edəcəkmişlər. Daxiliyyə nazirinin əmrilə Georgi, David və Vasili Baqraton-Davidovlar, Roman və İvan Bektabekovlar, Aleksandr Dekanozov, Yusif Tarkanov həbs edilmişlər. David Baqratonu həbs etdikdə, axtarış nəticəsində Varvara Baqraton adına bir vəkalətnamə tapılmışdır. Bu vəkalətnamə mövcubincə [əsasında], 1907-ci sənədəki zərəri pul ilə və mal ilə yığmağa vəkil olunubdur. Varvaranın zəhmətinə görə ona “hərbi qənimətdən” böyük mükafat veriləcəkmiş. Bu qaragüruhün təşkili Gürcüstan Hökumətini gələcəkdəki iğtişəşdən xilas edir.

Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında mal mübadiləsi

Gürcüstan Cümhuriyyəti Maliyyə Nəzarətindən Qərz [borc] şöbəsi dəftərxanasının naziri [müfəttişi] Azərbaycan

can Cümhuriyyəti siyasi nümayəndəsindən rica etmişdir ki, Azərbaycan Hökuməti indində [nəzdində] Gəncə quberniyasından Tiflisə kəndir yağı gətirmək barəsində təşəbbüsatda bulunsun. Bu yağ kağız pul təb'indən [çapından] ötrü ən lüzumlu bir şeydir.

Qəndin buğda və arpaya təbdil [mübadilə] ediləcək müqaviləsi icrasına məbni [əsasən], Tiflisdən Gəncəyə 4 vaqon qənd göndərilmişdir.

ƏRBABİ-HİMAYƏNİN NƏZƏR-DİQQƏTİNƏ

7 yaşında bir oğlum iki sənədir ki, şikəst olmuşdur. İmdi həkimlərin dediyinə görə, uşağa gəzməkdən ötrü qoltuq ağacı lazımdır. Bu ağacın fiatı isə 900 rublədir. Bakı əhalisinə üzümü tutub rica edirəm ki, mənə köməkdə bulunsunlar. Allah eşqinə uşağa müavinətdə [yardımda] bulunsunlar.

Pozenovski küçə, ev nömrə 18.

Məhərrəm Məhəmmədrza oğlu.

QUBERNİYA ƏHVALI (VİS-QUBERNATOR [VİTSE-QUBERNATOR] MÜSEYİB BƏY İLƏ MÜSAHİBƏ)

Bakı quberniyası xüsusunda bəzi məlumat almaq məqsədi ilə mühərririmiz Bakı Vali müavini Müseyib bəy ilə müsahibədə bulunmuşdur. Müseyib bəy cənabları bu xüsusda demişlər ki:

“Bu gün Bakı quberniyasının bütün dairəsi bizim təhti-idarəmizdədir [idarəmiz altındadır]. Ancaq Lənkəran uyezdində Lənkəran şəhəri və ətrafı qeyd olaraq hələlik bizə təbəiyyət [təbəçilik] etmirlər. Oradakı müsəlləh [silahlı] dəstələr bu vaxta kimi mühəribəsiz təhti-təbəiyyətimizə girməmişdir. Lakin bunu da demək gərək ki, bu sonku müzakirətdən anlaşılımış ki, Lənkəran qarnizonu da tərk-i-dava edib, bu günlərdə tərk-i-silah edəcəkdir. Quberniyanın sair uyezdlərində həyatı-ictimaiyyə ən adi bir surətdə davam etməkdədir. Ərzaq cəhətdən ucuzluq və bolluq hər yerdə müşahidə olunur. Yolların səlamətliyi, uzaq kənd və qəsəbəçələrdə olan sükun və rahatlıq və istirahət ən kafi dərəcədədir. Uyezdlərdə qəhətlik və bahalıq ancaq qənd, çay, manufaktur və neft kimi əşyada müşahidə olunur. Uyezdin mərkəzi şəhərlərində xəzinə idarələri, məhkəmələr və şəhər idarələri qərari-sabiq üzrə təşkil edilmişlər. Bəzi mərkəzlərdə kəndxudalıq əvəzində bələdiyyə idarələri təşkil edilmək xüsusunda da təşəbbüsatda bulun[ul]muşdur. Piyada və atlı qaraqollar [qarovullar] hər bir şəhərlərdə bərqərarıdır. Zəbtiyyə idarələrinə gəldikdə, bu işlər dəxi get-gedə təhti-intizama [intizam altına] alınmaqdadır. Polis idarələri hər bir lazımlı məhəllərdə açılıb, polis məmurları təyin edilmişlər. Polis dairələrində atlı və piyada zəbtiyyələr təşkil edilmişlər. Postaxana və teleqraflar öz sabiqki qaydaları üzrə işləyirlər. Bütün Kür çayı boyu, Qala-

qayından başlamış Bankəyə kimi çay paraxodları işləməkdədir. Ərəş, Şamaxı və Cavad uyezdlərində bir çox kənd və qəsəbəçələr var ki, əhalisi qaçıb bağ, bostan və əkinəcləri sahibsiz qalmışlar. Bu qaçqınlar vilayətimizdə görünən sülh və asayışı görüb əcələ ilə [təcili surətdə] bizdən izin hasil edirlər ki, öz vətənlərinə övdət etsinlər [qayıtsınlar].

Lənkərandakı müsəlləh qoşun ilə tərki-silah barəsində bizim müzakirəmiz bu günlərdə xitam bulacaqdır. O zaman bütün quberniyada Azərbaycanın hökuməti-tamməsi [tam hakimiyyəti] bərpa ediləcəkdir.”

Məhəmməd Sadiq

TÜRKİYƏDƏ YENİ İAŞƏ QƏRARNAMƏSİ

İstanbulda nəşr edilən “Vəqt” qəzetəsi mühərriri İaşə naziri Kamal bəylə görüşüb atidəki bəyanatı eşitmişdir:

“İaşə qərarnaməsinin bu həftə intişar edəcəyinə [nəşr olunacağına] nəzərən, yeni qanunun tətbiqinə ağustos ayının ibtidasından [əvvəldən] etibarən başlanacaqdır. İaşə Nəzarəti Məclisi-Vükəlaya daxil bulunacaq və yeni nəzarət müxtəlif şöbələrlə, mübayiat [tədarük] və tövziat [paylaşdırma] xüsusatıyla [məsələləri ilə] iştiaql etmək [məşğul olmaq] üzrə iki böyük dairəyə ayrılacaqdır. Yeni qanun başlıca üç mühim nöqtəni ixtiva [əhatə] etmək-

dədir. Bunlardan birincisi nəzarətin vəzifə [nazirliyin vəzifələri] qismisi, ikincisi nəzarətə verilən səlahiyyətlər, üçüncüsü də mücazət [cəzalar] fəslini təşkil etməkdədir.

Vəzifə qismindəki məvadda [mədələlərə] görə, İaşə Nəzarəti müamiliyyəticariyyəyə [ticarət əməliyyatlarına] doğrudan-doğruya [birbaşa] bir müdaxilə icra etməyəcək, tacir ilə bir rəsmi da irə [qurum] kimi deyil, daha çox bir tacir kimi hərəkət edəcəkdir. Bu surətlə müəyyən əsaslar daxilində piyadasada [bazarda] ticari bir rəqabət tövlidinə [yaranmasına] uğraşılacaqdır. Əşardan bir qaç misl yerinə yalnız bir misl alınacaq, digər ehtiyacat [ehtiyaclar] piyasadadan peşin [nağd] para verərək mübayiə [satın almaq] surəti ilə tətmin [təmin] olunacaqdır. İdxalat və ixracat beynindəki [arasındakı] müvazininin pozulmamasına çalışılacağı kimi, bunlar arasındakı nisbət daima göz önündə tutularaq, ona görə tədabir ittixaz olunacaqdır [tədbirlər görülməkdir]. Bunlar üçün yeni Nəzarətə [Nazirliyə] firqə əzasının da [partiya üzvlərinin də] təsvib etdiyi vəchlə [bəyəndiyi kimi] kafi dərəcə vasi [geniş] səlahiyyət verilməmişdir. Qanunun mücazət [cəzalar] fəslinə əski İaşə qərarnamələrinə nəzərən daha az mücazəti [cəzanı] istida [tələb] etməkdədir.

Yeni İaşə Nəzarəti aldığı vəsait və səlahiyyətlərə müqabil, əhali ilə bərabər, hər bə məntəqəsi xaricində bulunan ordunun da İaşəsini dəröhdə etmişdir [öhdəsinə götürmüşdür]. Hər b

məntəqəsi olan yerlər şimdilik yenə cəhəti-əsgəriyyə tərəfindən işə olunacaqdır.”

Kamal bəy məmurların pək acıqlı bir vəziyyətdə olduğunu və bunlara nə yapımaq təsəvvüründə bulunulduğu [nu] istifsar edən [soruşan] mühərrirlərimizə cavabən: *“Hər halda ilk işim məmurların tərfihi-əhvalına [rifahını yüksəltməyə] çalışmaq, onların ac qalmasına meydan buraxmamaq və sui-istimalın [sui-istifadənin] önünü almağa uğraşmaq olacaqdır”* deyə müqabilədə bulunmuşdur.

Məmurlara hər ay müntəzəmən ərzaq verilməyə çalışılacaqdır. Yeni qərarnamənin tətbiqi ilə vəziyyətdə eycə bir səlah [yaxşılaşma] hüsula gələcəyi qəviyyə [qüvvətlə] məmul olmaqla [ümid edilməklə] bərabər, həman bu qərarnamə nəşr edər-etməz, ortalığın sütliman [tamamilə, heç bir problem qalmadan] düzəlməyinə inanmaq da pək ziyadə safdillik [sadəlövh-lük] olar. İaşə işi, böyük və çətin bir işdir. Məmləkətin mənabeyi-iqtisadiyyəsi [iqtisadi mənbələri] dörd sənəlik bir hərəb ilə çox əskilmişdir. Xalq birdən-birə böyük şeylər bəklər və həman sülh zamanının övdətini [qayıtmasını] istər isə, təbii, bu qabili-icra [icrası mümkün] olammaz. Mə'həzə [bununla belə], Kamal bəyin təminatına görə, hər dürlü qeyrət sərf olunacaq, hər dürlü himmətdə bulunulacaq, qabili-icra olan şeylər sırasıyla, peydərpey [bir-birinin ardınca] möveyi-tətbiqə qonulacaqdır.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Petroqradda

Petroqraddan Tiflis qəzetələrinə xəbər verirlər ki, bu az zamanda siyasi inqilab gözlənilməyindən, şəhər əsəbi bir vəziyyət almışdır. Əksinqilabın qarşısına hökumət tərəfindən ciddi tədbir görülür. Sərhəddə zirehli avtomobillər gəzişir. Bir çox soqaqalarda pulemyotlar qoyulmuşdur. Əhali evlərindən dıışı çıxmayırlar.

“Royter” acentəsinin nəşr etdiyi [yaydığı] məlumata nəzərən, Amerika dövlətinə xəbər verilmişdir ki, Petroqradda 12 yerdə yangın vəqə olub, soqaqalarda qətl və qarət hökmfərma [höküm sürür].

Petroqraddan Nikolayevə xəbər verirlər ki, Kronştadt, Helsingfors və Sveaborqda duran vaporlar Neva çayına girib, Petroqrad sahilində qərar tutmuşlar. Vaporlardakı toplar şəhərə doğru çevrilib, paytaxt atəş altında saxlanılmaqdadır.

* * *

Ermənistan Cümhuriyyətinin Daxili [yyə] naziri Erməni Şurasına layihə təqdim edib, teleqrafda “Markoni” aparatında erməni hərflərinin işlənməsini xahiş etmişdir. Bu layihə Şura tərəfindən qəbul olunub, bu il təşrinisani [noyabr] ayından işlənəcəkdir. Poçta müəsisələrində teleqraflar erməni və rus dillərində qəbul olunacaqdır.

* * *

Sabiq Şəhər rəisi Zoryan Axalsix-

dan gəlmişdir. Onun dediyinə görə, türklərlə ermənilərin əlaqəsi pək gözəldir. Ərzaq məsələsi də artıq eyidir. Əkmək (çörək) girvənkəsi 60 qəpik, yağ 7 rublə yarım, patatesin (kartof) putu 4 buçuq [yarım] rublədir.

Ermənistanda

İrəvandan gələnlərin rəvayətinə görə, Erməni Cümhuriyyətindəki qaçqınların ədədi yarım milyona varmışdır. Bunların çoxusu ərzaq qəhətliyindən və müsri [yoluxucu] naxoşluqdan ölürlər. Burada ərzaq məsələsi artıq müşküldür. Xaricdən mal gəlməyir. Malların qiyməti o qədər artıqdır ki, bazardan bir şey almaq heç mümkün deyildir. Məsələn qəndin girvənkəsi 40 rublə, çay 120 rublə, əkməyin girvənkəsi isə 4 – 4 yarım rublədir. Meyvəcat Tiflisdəkindən bir az ucuzdur.

Müsəlmanlar İrəvandan və quberniyadan çıxmaqdadırlar.

Hindistanda iğtişaş

“Tayms” qəzetəsinin müxabiri [müxbiri] Kəlküttədən verdiyi məlumata görə, eylülün [sentyabr] 10-da Hindistan müsəlmanları arasında iğtişaş başlamışdır. Buna səbəb İngiltərə qəzetələrinin birində yazılmış və müsəlmanları təhqir edici məqalə olmuşdur. Bəzi yerlərdə polis tərəfindən üsyançılara atəş açılmışdır. Üsyançıların başçısı ölüb, neçə nəfəri də yaralanmışdır.

Rabindranat Taqorun həbsi

Stokholmdan xəbər verirlər ki, Hin-

distanda polis tərəfindən təqib edilən məşhur hind ədibi Taqor həbs edilmişdir.

ALMANIYANIN HƏRBİ VƏZİYYƏTİ

Berlindən 27 eylöldən [sentyabr-dan] Gürcüstan Teleqraf Acentəliyinə verilən xəbərlərə görə, Reyxstaqın Baş Komitəsində general fon Versberq hərbi nazir əvəzindən Reyxs-kanslerin nitqindən sonra qərb cəbhəsi müharibələri haqqında işbu bəyanatda bülünmüşdür:

Hücumumuzu dayandırdıqdan sonra ümumi vəziyyət büsbütün dəyişdi. Biz hücumdan müdafiəyə keçmək məcburiyyətində qaldıq. Düşmənin əvvəlinci təzyiqi Manr xətti əleyhinə başlandı. Əvvəllərdə düşmən bir çox müvəffəqiyyətlərə nail oldu. Hazır durmuş ehtiyat hissələrimiz vasitəsi ilə təcili surətdə cəbhəmizi möhkəmləşdirməyə nail olduq. Xətlərimizi hərbi nöqtəyi-nəzərindən En, Vel nəhrləri civarlarından geri çəkmək məsələsi gözəl surətdə tərəfimizdən icra edilmişdir. Ləvazimati-hərbiyyə və ərzaqın çox[u] tərəfimizdən işlənmişdir. Düşmənin mükərrərən [təkrar-təkrar] yapdığı qanlı təərrüzləri [hücumları] tərəfimizdən dəf edilmişdir. Böyləliklə düşmənin əvvəlinci təərrüzləri bir qədər müvəffəqiyyətli olmuşdur. Şu təərrüfat hərbi əhəmiyyəti haiz kimi baxılarsa, müvəffəqiyyətsiz olmuş kimi tələqqi [qəbul] ediləcəkdir.

Ağustosun 8-də Anqr ilə Avru arasındakı ingilislərin təərrüzləri bizim komandanlığa gizli deyildi, fəqət düşmənin buradakı müvəffəqiyyətinə bir çox tankların iştirakı və havanın namüsa idliyi səbəb olmuşdur. Anqr ilə Avru arasında düşmənin bizim xətlərimizə soxulması Mondidyedən cənuba çəkilməmişə bais olmuşdur. Eylülün 10-da başlanmış buradakı düşmən təərrüzləri gecikmişdi. Eylülün 13-də düşmən Uaza ilə En arasında təərrüzə keçdi. Biz isə kanal və Elet arxasına çəkildik. Şimalda Karyo ilə Somma arasında ingilislər hücumlar yaptılar. Biz müharibəyə əvvələn hazırlanmış arxa xəttimizdə başladıq. Bura sipərlərinin də layiqli olduğunu düşündüncə, əvvəlki möhkəm sipərlərimizə çəkildik. Biz çəkildiyimiz ərazi bir çox zamandan bəri müharibə meydanı olduğundan naşi xarabazara dönmüşdür. Burası ən yaxın zamanda düşmənin qoşunlarına belə fəna təsirlər bağışlayacaqdır. Yeni sipərlərdə düşmənin gələcək təərrüzlərini bəkləyəcəyiz. Düşmənin külli qüvvəsi təərrüzünə düşər olma[ma]q qəsdilə Epir ilə La-Base arasındakı xətdə geri çəkilməyə məcbur olduq.

Burada biz kanalı da buraxdıq. Eylülün 12-də ingilis-amerikalıların təərrüzləri Sen-Mişel xəttinə tərəf çevrildi. Buranı biz düşmən hücumundan əvvəl təxliyyə etmişdik. Əlbəttə ki, biz müdafiə etdiyimiz üçün bir çox əsir və qənam [qənimətlər] verməklə böyük tələfata düşər olduq. Biz deyə bilərik ki, düşmən hücumun əvvəlinci günləri tələ-

fatsız müvəffəqiyyətlər qazanmış, fəqət sonra isə düşmən külli tələfata düşər olmuşdur. Amerika qoşunları da bizi qorxuya salammaz, biz onlarla da bacaracağıq. Bizi düşündürən məsələ, tank məsələsidir. Biz onlar əleyhində də layiqincə müsəlləh [silahlanmış] olduğumuz halda çıxacağıq. Onların dəf'i texnika məsələsi olmayıb, əsəblər məsələsi kimi görülür. Düşmən xəbarı indi xüsusi bir aramlıq [təmkin] ilə oxunmalıdır. Düşmən bizim ruhumuzu öldürmək qəsdilə müvəffəqiyyətlərini böyüdürlər. Bizim qoşunlarımız öz komandanlarına layiqincə inanırlar.

KONT ÇERNİNİN MÜHİM BİR NİTQİ

Məclisi-Əyanda sabiq Xariciyyə naziri Kont Çernin siyasəti-daxiliyyə ilə siyasəti-xariciyyə arasında ahənk lüzumundan bəhs edərək, siyasəti-xariciyyənin alman siyasəti olmasından dolayı izhari-məmnuniyyət eyləmiş [məmnuniyyətini bildirmiş] və bunun hökumətin, Almaniyaya ilə olan ittifaqı daha sıxı bir hala gətirməyə qeyrət etməsi ilə təzahür eylədiyini, halbuki şimdiki qədər təqib edilən siyasəti-daxiliyyənin Avstriyanın qüvvəyi-müqavimətinə toxunduğunu və düşmənləri hökmdarlıq əleyhindəki siyasətlərində təşci etdiyini [cəsərləndirdiyini] söyləmiş və demişdir ki: *“Etilaf, Almaniyaya qarşı olan sarsılmaz sədaqətimizi görərək, bizi heç bir zaman bir sülhi-münfəridə*

[tək başına sülh] əqdinə sövq edəməyəcəyini anlayınca, bizə qarşı kəndi iddialarınca təvəccöhkarana olan [hüsn-rəğbat bəsləyən] tövr və vəziyyətini dəyişdirmiş, hökmdarlığımızı parçalamaq siyasətini təqibə başlamışdır. Avstriya-Macaristan hərbin davamı müddətincə Almanıyanın ya dostu və ya düşməni ola bilər. Fəqət Almaniyaya qarşı bitərəf bir vəziyyətdə bulunması qətiyyəni mümkün deyildir.”

Xətib [nətiq] bundan sonra Avstriya-Macaristan ilə İngiltərə arasında bir təzad və itilaf bulunmadığını və binaileyh Avstriyanın Almaniyaya ilə İngiltərə arasındakı müharibədə mütəvəssit [vasitəçi] rolunu oynamağa namizəd bulunduğunu qeyd etmiş və alman Baş Vəkili [Baş Naziri] Kont Hertling tərəfindən Belçikaya dair vüqu bulan bəyanatı-axirəyi [axırıncı bəyanatı] böyük məmnuniyyətlə qarşılımış və: *“Bu mümtaz [seçilmiş] hökumət adamının etidalı [mötədilliyi], hərbin düşmənlərimizin xəyalpərvəranə niyyəti-fütuhatcuyanələrini [xəyalpərstcəsinə fətehlilik niyyətlərini] tərək etdikləri gün nəhayət bulacağı xüsusunda Almaniyaya üçün bir təminat təşkil eyləməkdədir. Almaniyaya Baş Vəkili kimi Lloyd Corc və Xariciyyə nazirimiz də bəyanatları vəchi ilə [bəyanatları üzrə] sülh təkliflərini tədqiqə amadədir [hazırdırlar]. Buna rəğmən, heç kimsə bir təklifdə bulunmaq istəməyir.*

Bu vəziyyətdən çıxmaq, ancaq iki zümranin sülh təkliflərini, bunları müqayisə və etilaf [uzlaşma] təmini imkanı

tədqiq edə [axtara] biləcək bir bitərəf dövlətə tövdi [təqdim] etmələri ilə mümkün ola bilər. Əgər bir etilaf imkanı varsa, böylə bir təşəbbüsdə bulunmaq lazımdır.”

Xətib nəhayət lehlər [polşalıqlar] tərəfindən vüqu bulan tənqidatı [tənqidləri] rədd edərək, gərək Brest-Litovsk, gərək Bükreş [Buxarest] müsalihələrinin [barışıqlarının] bir barışma sülhü olduğunu və Rumıniyanın bu müsalihə fəsx [ləğv] edildiyi və Bessarabiya kəndisindən təkrar alındığı təqdirdə protestoya qərar vermiş olmasıyla da sabit bulunduğunu [təsdiqləndiyini] bəyan etmişdir.

Qəzetələrin mütaliatı [oxunması]

Qəzetələr Kont Çernin tərəfindən Əyan Məclisində sərd olunan [meydana qoyulan] bəyanatdan bəhs etdikləri sırada müşarünileyhin [adı çəkilən şəxsin] Avstriya-Almaniyaya ittifaqı haqqında hərərətli bir lisan ilə irəli sürüyü nəzəriyyəti ziyadəsilə təqdir və etilaf hüsulu [uzlaşma meydana gəlməsi] mümkün olub-olmadığını tədqiq etmək məqsədi ilə tərəfeyni-mühari-beyncə [savaşa tərəflərin] bitərəf bir hökumətə sülh şərtlərini təbliği xüsusundakı təklifi təsvib eyləyib [bəyə-nib], bundan başqa Məclisi-Əyanda xətiblərdən qismi-əzəmi [çoxunun] Almaniyaya ilə qeyri-mütəzəlzəl [sarsılmaz] bir ittifaq əqdi [bağlanması] üçün idareyi-lisan etməsini [danışmasını] məmnuniyyətlə tələqqi edirlər.

ELAN

Balaqədəş Kərbəlayı Seyidəli oğlunun 3 yaşar, sarı kəhər, sol ayağı səkilli, sağ qu-lağı yarıq atı Bülbülə kəndindən kənar beş gün əqdəm [qabaq] çöldə otlığa buraxıl-dığı vaxt, itmişdir. Hər kəs tapılmasını Bülbülə kəndində Hacı Əmir Əmirova xəbər versə, 50 manat mükafat alacaqdır.

Müdiriyyət:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR**Teleqraf xəbərləri: Almaniyada**

səh. 153. “Prins Maks Baden”: Qəzet-də səhvən “Prens Maks Duya” kimi get-mişdir.

“3 – Baş Vəkil Prins Maks Baden proq-ramını yaxında Məclisə tövdi edəcəkdir.”: Burada “Məclis” deyərəkən, Almaniya imperiyasının ali qanunverici orqanı olan Reyxstaq nəzərdə tutulur.

Müharibə meydanında:**Gürcüstan Teleqraf Acentəsindən**

səh. 155. “Almaniya Kronprins ordusu. Elet-En arasında...”: Kronprins Vilhelm Orduları Qrupu nəzərdə tutulur.

səh.157. “Alman Kronprins... ordusu.”: Kronprins Vilhelm Orduları Qrupu nəzərdə tutulur.

“Press-büro”: burada söhbət Amerika Mətbuat Agentliyindən gedir.

Sülh ətrafında:**Bolqariya və sülh**

səh. 158. “Meriç”: Qəzetdə səhvən “Marin” kimi getmişdir.

Bolqariya hadisəti:**Bolqariya inqilabı barəsində
bolşevik mətbuatı**

səh. 159. “...Bolqariyanın Əsgər Nüma-yəndələri Şurası...”: Bolqarıstan Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti nəzərdə tutulur.

“Ferdinand”: 1908-1918-ci illərdə Bol-qarıstan çarı olan I Ferdinand nəzərdə tu-tulur.

“Vilhelm”: 1888-1918-ci illərdə Alma-niya imperatoru olan II Vilhelm nəzərdə tutulur.

Nəzarətlərimizdə

səh. 160. “M. H.”: bu imza Hənəfi Zeynallıya məxsusdur.

Bakı xəbərləri:

Gürcüstandan ötrü neft

səh. 160. “Cövhər”: kerosin nəzərdə tutulur.

Türkiyədə yeni iaşə qərarnameəsi

səh. 164. “Kamal bəy”: “Qara Kamal” adıyla tanınan Əhməd Kamal bəy nəzərdə tutulur.

“Əşər”: Kənd təsərrüfatı məhsullarından onda bir nisbətində tutulan vergi.

“Firqə əzası”: Burada söhbət hakim İttihad və Tərəqqi partiyasının üzvlərindən gedir.

Xarici xəbərlər

səh. 165. “Markoni”: İtalyan mühəndis Qulyelmo Markoni [Guglielmo Marconi] tərəfindən icad edilən teleqraf cihazı.

Kont Çerninin mühim bir nitqi

səh. 167. “Məclisi-Əyanda...”: Avstriya-Macaristan Parlamentinin Əyan palatası (Herrenhaus) nəzərdə tutulur.

səh. 168. “Almaniya Baş Vəkili kimi Lloyd Corc və Xariciyyə nazirimiz...”: Almaniya Baş Naziri Maksimilian fon Baden və Avstriya-Macaristan Xarici İşlər naziri Ştefan Burian nəzərdə tutulur.

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. 4 məhərrəmülhəram sənə 1337. 11 təşrinəvvəl sənə 1918.

Türk və islamliğa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

İkinci Bakı Realnı məktəbi şagirdanının əbəveyn [valideyn] və hamilərindən rica olunur ki, çocuqlarının məktəbə davamı üçün yenidən ərizə versinlər. Ərizələr, Birinci Realnı məktəbin binasında hər gün saat 11-dən 2-yə qədər qəbul olunur.

Qeyd: Yeni qəbul olunanların ərizəsi dəxi qəbul edilir.

İkinci Realnı məktəbinin müdiri:
Popov

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Bakı Ərazi İdarəsinə

Azərbaycan Hökuməti Ərazi nazirinin 1918 sənəsi oktyabr 5 tarixli 45 nömrə əmri mövcibincə bu gündən etibarən Bakı quberniyasının Ərazi İdarəsi naçalnikinin müvəqqədən vəzifəsini ifaya başladım. Səbiq Bakı Ərazi Komissarlığı qulluqçularına öz vəzifələrinə başlaması təklifini edirəm.

Ərazi İdarəsi naçalniki yerini
dolandıran: Şpitalski
6 oktyabr 1918, Bakı

Əmr nömrə 83

7 oktyabr 1918

Bakı şəhərinin poçta stasyonu ehtiyacı üçün at saxlayan A. E. Ananov, tezliklə at vermək və Bakı şəhər poçta qutularından məktubları cəm etməyə dəvət edilir. Bu əmr elanı tarixindən iki həftə keçənə qədər Ananov işə başlamazsa, bu vəzifə başqasına veriləcəkdir. Xəzinənin əqd edilən qiymətdən artıq məxarici olduqda həman təfavüt Ananovun rehin əmlakından alınacaqdır.

Bakı Poçta-Teleqraf müdiri:
Sirotkin

MİLLƏTLƏRİN MÜBARİZƏYİ-HƏYATI

Bu gün dörd buçuq sənəyə qərib [yaxın] bir zamandır ki, şu hərbi-ələmsümül davam edir. Və bütün kainatı kökündən sarsıb viranə qoyur. Minlərcə insanları xakə [torpağa] sərir, baba-

ları övladsız, anaları oğulsuz, gəlinləri qocasız buraxır.

Fəqət yenə millətlər mübarizəyi-həyat ilə uğraşmaqdan vaz keçmir, daha doğrusu, vaz keçəmmir... Nasıl ondan vaz keçə bilərlər ki, onunla ancaq mövcudluğu-milliyə və müqəddəratı-vətəniyyətlərini [milli varlıqlarını və vətənlərinin müqəddəratını] təmin edəcək və o mübarizə sayəsində sahili-sələmətə çıxacaq və onunla mənliliyini ayaqlar altında əzilməyə qoymayacaq. Hasili, şu mübarizə ilə qüvvələnib yüksələcək. Və bu surətlə mübarizələrinə [rəqiblərinə] qarşı meydan oxuya biləcəklər...

Şimdi hansı millətlər böylə mübarizəyi-həyat ilə uğraşır və onunla səadətə doğru addımlar atır, sualı qarşımıza çıxır ki, bu da zirdə [aşağıda] göstərəcəyimiz hikmətləri anlayan və o surətlə hərəkət edən hangi millətlər olduğu anlaşılacaq, hətta o millətlərin isimlərini belə tədəd etməyə [sadalaməğa] lüzum görülməyəcəkdir...

Əvət, o millətlər mübarizəyi-həyat ilə uğraşır və bu yolda çalışır-çabalayır ki, onlar “hərb”in xilqəti-bəşərdən [bəşəriyyətin yaranışından] bəri mövcud və onunla həməzühur olduğunu [eyni vaxtda meydana çıxdığını] bilir. İnsanlar yaşadıqca təbiət iqtizası [təbiətlərinin tələbi] olaraq yek-digərləri ilə [bir-birləri ilə] boğuşacaqlarını anlayır və daima qəvilər [güclülər] zəifləri əzməklə yaşayacaqlarını dərk edir. Odur ki, o millətlər daima hali-hərbdə [müharibə şəraitində] bulunmuş kimi hazırlaşır və

hərbə lazım gələn alətlərin yenidən icadına və yaxud o alətlərin başqa yerlərdən alınmasına çalışır, hasili, hərbə lüzumu olan hər nə varsa, onu mühəyyə [tədarük] etməkdən geri durmayır və bununla bərabər əzim [əzəmətli] ordular təşkil edərək o ordulara qayeyi-amala doğru arş [irəli!] əmrini verir.

Fəqət biz?

Ah, biz deyincə ürəyim parçalanır, qəlbim titrəyir, gözlərim adətə bir vərəm gözü kimi qaralır.

Nədən?

Çünki biz Qafqaziya islamı vətən müdafiəsi və millət mühafizəsi cəhətlərini düşünmək istəmədik. Bu yolda bir mübarizə etmək üçün hazırlaşmadıq. Mübarizəyi-həyatı ancaq yemək, içmək və kef etməkdən ibarət sandıq. Buna görə də həqir, səfil, zəlif olub ən nəhayət rüb’ümüzü [dördə birimizi] təşkil edəmməyən bir millətin əsiri-firəsi [çarəsiz əsiri] olduq. Dün ağzından süd qoxusu gələn o çocuqların əlində aciz qaldıq və bununla türklük kimi böyük bir namı ləkələdik...

Qardaşlar! Şimdi artıq Avropanın ta göbəyində düşmənlərlə çarpışan türk qardaşların Qafqaziya dağlarını yara-yara aşıb sənə imdada gəldi. O nami-cəlilinə [uca adına] vurulan ləkələri silib, onu ucaltdı. Düşmənlərini zanubəzəmini-inqiyad etdirərək [diz kökdürərək] onlara aman dedirdi.

İştə, qardaşlar! Şanlı Türk Ordusunun haqqımızda göstərdiyi bu fədakarlıqları və bu unudulmamayacaq qəh-

rəmanlıqları, hasili, o şanlı ordunun bizə etdiyi bu böyük eyilikləri bir lövhə yapıb baş ucumuzda asmalıyız və onu daima oxuyub, ona səcdə etməliyiz.

Və bununla bərabər, onların bizi sahili-səlamətə çıxarmaq üçün təşkil etdiyi ordulara girməliyiz və bu sayədə şanlı bir türk əsgəri olub, əldə silah vətən imdadına qoşmalıyız.

Vətən, vətən eşqiylə, vətən üçün mübarizəyi-həyat eyləməliyiz!

Rza Zaki

ORDU QƏRARGAHINDAN

Rəsmi.

1) Qarabağ cəbhəsində: 8-10-2024, 9 əvvəlində Şuşa qəsəbəsi bilə-müharibə [döyüştü] işğal edilmişdir [ələ keçirilmişdir]. Əhali qitəati-əsgərimizi [hərbi birliklərimizi] bayraqlarla qarşılamişdır.

2) Petrovsk cəbhəsində: Düşmən Daqna istasyonundan irəliləyən süvarilərimizin önündən fərar etməkdədir. Qitəatımız tədricən irəliləyir.

3) Ordunun digər məntəqələrində sükunət vardır.

ƏDLİYYƏ NƏZARƏTİNDƏ

Əmr.

3 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918 tarixdə:

1) Pavel Vladimiroviç Xulyavin;

2) Konstantin Aleksandroviç Manuilov;

3) Xarlami Vasilyeviç Sirbiladze;

4) Maryan Levdofoviç Oleşkyoviç;

5) Karl Qustavoviç Strumf və

6) Vyacheslav Nikolayeviç Klementoviç Bakı nahiyyə məhkəməsinə üzv təyin olunurlar.

*Ədliyyə naziri əvəzi:
[Teymur bəy] Makinski*

AZƏRBAYCAN HÖKUMƏTİ MÜKƏLLƏFİYYƏTİ-ƏSGƏRİYYƏ QANUNİ-MÜVƏQQƏTİ [HƏRBİ MÜKƏLLƏFİYYƏT HAQQINDA MÜVƏQQƏTİ QANUN]

1 – Azərbaycan təbəəsi olan hər adam bu qanuna görə əsgər olacaqdır.

2 – Əsgərlik on yeddi yaşın bitdiyi ilin sonunda gələn ilin başından başlar və qırx beş yaşını bitirən ilin sonunda gələn ilin təşrini-əvvəlində (oktyabr) bitir.

3 – 18, 19 yaşındakı adamlar ikinci sinif ehtiyat olur və bunları ancaq bir hərbi olduğu zaman çağırırlar.

4 – Hər adamın əsgərlik qulluğu (xidməti-fe'liyyə) on doqquz yaşını bitirən ilin sonunda gələn ilin əvvəlindən başlar və bu kimi adamlar bu ilin təşrini-əvvəl ayında qoşunda (qitəatda) olmaq üçün ehtiyaca görə ya həpsini və ya bir qismini çağırırlar.

5 – Əsgərlik qulluğu (xidməti-fe'liyyə) piyadə və nəqliyyə sinfi üçün 2 və başqa siniflər üçün 3 ildir. Bundan

sonra bu kimi adamlar birinci sinif ehtiyata keçirlər.

6 – Birinci sinif ehtiyat müddəti piyada üçün 40 yaşının və başqa siniflər üçün də 38 yaşının bitdiyi ilin sonunda gələn ilin təşrinə-əvvəl ayına qədər davam edir. Bundan sonrakı qulluğa müstəhfiz qulluğu deyilir.

7 – Hökumət səfərbərlik əsnasında lazım görərsə xidməti-fə'liyyədən izinli olanları və birinci və ikinci sinif ehtiyatları və müstəhfizləri çağıra bilər. Müstəhfizlər məmləkətin içində qulluq edir.

8 – Aşağıdakı şəxslər əsgərə alınmamalarını mövcib olan əhval zail oluncaya [keçib gedənə] qədər müvəqqədən əsgərə alınmazlar:

a) İyirmi dördüncü maddənin üç nömrəli fəqərəsindəki [bəndindəki] şəxslər,

b) İşlərinə baxılıb da haqlarında məhkəmə qərarının icrasına qədər məhkəmə və istintaq dairələrinin qərarı ilə həbs edilənlər,

c) Öz külfətinə çalışmağa istedadlı təkcə çörək verən şəxslər (bu xüsus ayrıca təfsil edilmişdir).

9 – Aşağıdakı şəxslər vəzifələrinin davamı müddətinə əsgərlik xidmətindən azad qalırlar: nazirlər, nazir müavinləri, valilər, ziraət [kənd təsərrüfatı] idarələri müdirləri, dövlət xəzinəsi müdiri-ümumiləri [baş direktorları], məhkəmə rəisi və müddəyi-ümumiləri [ittihamçıları], məhkəməyi-təmyiz əzaları [kasasiya məhkəməsi üzvləri], məhkəməyi-təmyiz müddəyi-ümumi

və müavinləri, müstəntiqlər, mülkiyyə qaimməqamı, müdirlər və müavinləri, polis müdir və sərkomissarları [baş komissarları], məhəllə ruhaniləri.

10 – Külfətlərinin halınca aşağıdakı şəxslərin əsgərlikləri yüngülləşir (təcil [təxir] olunur):

a) Xəstəlik üzündən və yaxud altmış yaşına vardığından çalışmaq istedadını itirmiş atanın və yaxud dul qalmış ananın çalışmağa istedadlı təkcə oğlu,

b) Anadan və atadan məhrum və yaxud bir neçə yetim qardaşların və yaxud ərə getməmiş bacıların çalışmağa istedadlı təkcə qardaşı,

c) Babanın və yaxud nənənin çalışmağa istedadlı təkcə nəvəsi (torunu),

ç) Bir və ya bir qəç övlada malik olub övladlarına kəndindən başqa baxacaq kimsəsi olmayan dul ata (baba),

d) Övlad və övrəti bulunan və müini-məhrəmi [məhrəm bir köməkçisi] olmayan külfət rəisi.

11 – Birdən ziyadə övlada malik olan atanın yaşına görə bütün övladları əsgərə alınır. Ancaq bu ata məyyə-tə [köməkçiyə] möhtac isə, kəndisinin rizasıyla bir dənəsi buraxılır.

12 – Atidəki əşxasın [aşağıdakı şəxslərin] aid olduqları dəvairin [idarələrin] tələbi üzərinə vəzifələrinin davamı müddətinə əsgər olaraq vəzifələrində tərək olunurlar: dövlət bank müdirləri, maliyyə müfəttişi, sandıq əmini [kassir], vilayət və qəzalardakı mühasibəçilər və müavinləri, üç məmur dan fazla olmamaq şərt ilə vapor [buxarlı

gəmi], şiməndifər [qatar], teleqraf, posta idarələrinin məxsusi məmurları, doktor, doktor müavini, əczaçı, baytar olub məmuriyyətlərindən infikaklarında [uzaqlaşdıqlarında] dövlət işlərinin təxirə uğrayacağı məmul bulunan [gözlənilən] şəxslər, qanunun tarixi-nəşriyyatında rəsmi surətdə məktəb müəllimliyində bulunmuş olub vəzifələrində davam edəcək olanlar.

13 – Çalışmağa istedadı olan şəxslər şunlardır: xəstəlikdən, yaxud məs-qütlükdən [düşkünlükdən, şikəstlikdən] dolayı çalışmaq istedadını büsbütün qaib etmiş olanlar və məhbuslar və üç sənədən ziyadə kəndisindən xəbər olmayan qaiblər müstəsna olmaq üzrə 60 yaşına qədər olanlardır.

14 – Əgər bir külfətin bir atadan və yaxud çocuqları bulunan bir anadan və ya nəvələri bulunan bir babadan və ya nənədən və yaxud kiçik yaşlı nəvələrə malik böyük bir qardaşdan ibarət olan, müin [köməkçi olaraq] buraxılmış çalışmağa istedadlı bir cavanın hər hansı bir səbəbdən qaib olmuş bulunması (ölüm, çalışmaq istedadını qaib etmək kimi) [halında], o zaman bu ailədən əsgərliyə alınmış cavanların ən böyüyü əsgərlikdən azad edilir.

15 – Bir adamın əsgərlik müamilatında [qeydiyyatında] evli sayılması əsgərliyə çağırılmazdan əvvəl nikah olmuş və qarı ilə qocanın bir evdə bulunmuş olmaları ilə məşrutdur [şərtləndirilir].

16 – Xidməti-əsgəriyyədən azad edilə biləcəyi qəbul olunmayan xəstəliklərə tutulduğundan və ya bir az əv-

vəl keçirmiş olduğu xəstəlikdən hənüz özünü düzəltməmiş şəxslərin xidmətə alınmaqları iyirmi dördüncü maddənin üçüncü fəqərəsi mövcibincə müəyyən müddətlərlə təxir olunur. Bu müəyyən müddətlərin xitamında təkrarən həkim baxışına tabe tutularaq xəstəlikləri keçmiş olanlar yaradıqlarına görə xidmətə alınıb, xəstəlikləri keçməyəcəyi anlaşılanlar 24-cü maddənin 3 və 4-cü fəqərələri mövcibincə ya daimi olaraq xidmətdən azad olunurlar və yaxud təkrar müəyyən müddətlərlə təxir olunurlar.

17 – Edadi məktəblərində təhsildə bulunan cavanların ikmali-təhsilləri [təhsillərini başa vurmaları] üçün 21 yaşına qədər və məmaliki-əcnəbiyyədə [xarici ölkələrdə] ali məktəblərdə təhsildə bulunanların isə 27 yaşına yetdiklərinə qədər əsgərə alınmaqları təxir olunur.

Ancaq bunlar bir sənə xidməti-əsgəriyyə ilə mükəlləfdirlər. Şu qədər ki, növi-təhsillərinə [təhsillərinin növünə] və qabiliyyəti-bədəniyyələrinə [fiziki imkanlarına] görə bilaxərə [daha sonra] nizamnameyi-məxsus mövcibincə ehtiyat zabiti olmaq üzrə ehtiyat zabiti namizədliyi haqqına malik olurlar.

18 – Tutsaq olduqları üçün xidməti-əsgəriyyələrini öz həmyaşları ilə etməmiş olanlar tutsaqlıqdan qurtarıldıqdan sonra dərhal əsgərliyə cəlb olunurlar.

19 – Cinayət ilə məhkum olanlara və hüquqi-mədəniyyədən isqat [məhrum] edilənlərə xidməti-əsgəriyyələri

əsnasında silah verilməz, bunlar inşaat qitəatında istixdam olunurlar [xidmətə cəlb olunurlar].

20 – İşbu qanun mövcibincə xidməti-əsgəriyyədən qaçanlar və ya hile istemal edənlərlə [işlədənlərlə], işbu qanuna müxalif hərəkət edən bilcüm-lə əlaqədarən [bütün əlaqədar şəxslər] divani-hərblərdə [hərbi məhkəmələrdə] mühakimə olunurlar.

21 – Bu qanunu elan etmək və hər kəsin başa düşəcəyi vəchlə anlatmaq və əsgərlik xidmətinə çağrılacaq olanları bilatəxalüf [qarışıqlığa yol vermədən] vəqti-müəyyənində [müəyyən edilmiş vaxtda] qəza əsgər idarələrinə göndərmək və əsgərlikdən qaçanları axtarılıb bulmaq xüsusunda lazım gələn bütün tədabiri [tədbirləri] yapmaq qəza qaim-məqamlarının vəzifəsidir.

22 – Əxzi-əsgər [əsgərə götürmə] məclisləri bər-vəchi-ati [aşağıdakı] şəxslərdən tərəküb edir [təşkil olunur]:

Əxzi-əsgər şöbə rəisi,
Qəza qaimməqamı,
Qazı,

Bələdiyyədən müntəxəb [seçilmiş] iki əza [üzv] (bələdiyyə təşkilatı olan məhəllərdə).

Bunlardan əxzi-əsgər şöbəsi rəisi məclisə rəyasət [rəhbərlik] edir.

Bunlardan başqa əfradı [əsgərləri] müayinə etmək üçün iki təbib yalnız müamələti-səhiyyədə sahibi-rəy olmaq [ancaq tibbi mövzularda səsə malik olmaq] üzrə bulundurulur. Məclisdə qərarlar səslərin çoxluğu ilə verilir. Səslər bərabər olarsa, rəisin səsinin olduğu

tərəf qazanır. O biri tərəf də öz fikrini yaza bilər.

23 – Əsgərlik xidmətinə çağrılacaq cavanların qəza əxzi-əsgər məclislərin-cə mərqumun [adı çəkilən şəxsin] gərək külfətlərinin halına və gərək məşğuliyyətlərinə və yaxud işbu qanunda göstərilən əsaslara binaən [görə] xidməti-əsgəriyyəyə alınıb-alınmayacaqları təyin olunur. Ondan sonra həkim baxışına tabe tutulub mürəttəblərinə [təyinat yerlərinə] sövq olunur. (Maddə 24)

24 – İki həkim tərəfindən müayinə olunacaq hər fərd haqqında qabiliyyəti-bədəniyyə nizamnaməsinə tövfiqən [uyğun olaraq] həkimlər bər-vəchi-ati qərarları verəcəkləridir:

- 1) Silahlı olaraq xidməti-əsgəriyyəyə qabiliyyəti olanlar,
- 2) Silahsız olaraq xidməti-əsgəriyyəyə qabiliyyəti olanlar.
- 3) Müəyyən müddətlərlə xidməti-əsgəriyyədən azad qalacaqlar,
- 4) Bədənən xidməti-əsgəriyyəni ifa edəmməyəcək olanlar.

Əfradın kəndiləri üzərinə bu qərarlar yazılaraq ətibba [həkimlər] tərəfindən imza edilir və 1 və 2 nömrəli əfrad sövq, 3 və 4 nömrədəki əfrad tərxis olunur.

Əxzi-əsgər məclisi həkimlərin bu qərarına qənaət etməzlərsə, iki həkimdən aşağı olmamaq üzrə digər bir heyəti-səhiyyəyə müayinə etdirmək haqqını haizdirlər [haqqına sahibdirlər].

25 – Sövq olunacaq əfradın iki qitə [hissə] dəftəri tənzim olunur. Birisi əx-

zi-əsgər şöbəsində qalır, digəri əfradı götürəcək sövq məmuruna təslim edilir. Ancaq ikinci dəftərin əfradın sövq qafillərinə görə qisim-qisim tənziyi və fəqət kaffəsinin [hamısının] əzi-əsgər məclisi tərəfindən təsdiqi lazımdır.

26 – İşbu qanun tarixi-nəşrindən etibarən mötəbərdir.

Qəbul olundu.

*Azərbaycan Hökumətinin Rəisi:
Fətəli xan Xoyski*

Aydınlıq bir gecədə təfəkkür dəqiqələri

Vaqonda gedərkən

II

Əlvahi-səməviyyəyə heyran oluyordum,
Heyrət: bəşərin əczini etməkdədir izhar.
Heyrətlə baxırdım: o ziyagahi-büləndə
Aydınlıq olan leyl, tamaşaya səza-var.
Göy parlaq ikən torpağın övladı qaranlıq,
Göylər güllüyorkən bəşərin gözləri ağlar.
Baxdım qəmərə, yıldıza, baxdım mələkuta,
Qərq oldu bütün varlığım amaqi-sükuta.

Birdən-birə bir tatlı səda duydu qulağım,
Guya uyumuşdum, o səs etdi məni bidar.
Dərhal çevirdim üzümü səmti-sədəya,
Gördüm duruyor bir qadın, ənzari füsunkar.
Bir hakimeyi-qəlb idi ol hüsni-müsəxxər,
Pək cazibəli gözlərə malikdi o rüxsar.
Zülfi-siyəhi bəxtimi tənzir ediyordu,
Şəmsi-rüxü də atiyi-millət kimi nəvvar.
Nəvvar idi, taban idi, rəxşan idi ruyi,
Bir heykəli-amal idi guya ki, o didar.
Baxdım o gözəl çöhrəyə, baxdım mələkuta,
Qərq oldu bütün varlığım amaqi-sükuta.

Bakı

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

BAKİ QAÇQINLARININ İRİNDAN QAYITMASI

Mart hadisəyi-müəssifəsindən [tə-əssüf doğuran mart hadisəsindən] sonra Bakı əhalisindən bir çoxları İrana keçib Astara, Ənzəli, Rəşt, Lahican, Qəzvin və Tehrandə sakin olmaqda idilər. Bu qaçqınların çox hissəsi Ənzəli və Rəştdə məkan tutmuşdular. Bunlar füqərə və əlsiz-ayaqsızlardan olmayıb, Bakının məşhur tacir, sərvətli və sənət sahiblərindən ibarət idi. Qaçqınların bu müddət ərzində nə qədər məşəqqət və zillət çəkdiqlərindən sərfi-nəzər edib [vaz keçib], fəqət Bakıya övdət etmələrindən [qayıtmalarından] bir qədər yazmaq istəyəm. Aylardan bəri vətəmindən uzaqlaşmış qulağı səsdə, gözləri yolda müntəzir bir halda Gilan torpağında yaşayan Bakı qaçqınları Bakıda nələr vəqə olması haqqında bir sərih [aydın] xəbər almaqdan ötrü vaxt-bivaxt dəniz kənarında günlərini keçirirdilər. Bakı haqqında dövrən edən növbənöv şayiələr hər dəfə qaçqınlara bir cür təsir bağışlayırdı. Bakının qəhrəman Türkiyə əsgərləri tərəfindən mühasirə edilməsi və Bakı kənarında müharibələr vəqə olduğu xəbərləri Bakı qaçqınlarını daha da maraqlandırmışdı.

Zilhiccənin 7-də axşam çağı bir neçə paraxodun Ənzəliyə yavuqlaşdığına görə Ənzəli əhalisi bir dəqiqədə körpülərə cəm olub bir neçə paraxodun birdən-birə Ənzəliyə gəlməsinə təəcüb etdilər. Paraxodlar körpüyə yavuq-

laşdılar. Bunlardan üçü ingilis əsgərləri, dördü erməni saldat və qaçqınları və digər üçü top-topxana və ərzaq şeyləriylə malamal [dopdolı] idi. Bunlardan əlavə bir saat bu paraxodların gəlməsindən qabaq Ənzəlidən Bakıya rəvanə olan nəqliyyat paraxodları da paraxodlar ilə bərabər Ənzəliyə qayıtdılar. Paraxodların bu halət ilə Ənzəliyə gəlmələri Bakı taleyinin nə surətlə həll olunmasını aşkar andırırdı. Bakı qaçqınlarında müşahidə edilən şadyanalığı qələm yazmaqdan acizdir. Bir çoxları ağlamaq dərəcəsinə erib gözləri yaşarmış bir halda bir-birləri ilə öpüşüb görüşürdülər. Ənzəliyə varid olan paraxodlar Bakı haqqında doğru bir xəbər söyləmədilər də, lakin Bakının qəhrəman Türkiyə ordusu tərəfindən işğal olunmasına şəkk və şübhə qalmadı. Bu əhvalatdan sonra Bakı qaçqınları Bakıdan ötrü biqərar olub Bakıya getmək üçün yollar və çarələr düşünməyə başladılar. Ailəsi olmayan qaçqınlar Bakıya getmək üçün Təbriz və Astara təriqi [yolu] ilə yola rəvanə oldular. Ailələri olanlar isə aramsız bir halda qalıb gecə-gündüz Ənzəlidən çıxıb Bakıya getmək həsrəti ilə qəfəsdə qalan quş kimi yaşamaqdan usandılar. Axırda Bakı mötəbərənindən Ənzəlidə yaşamaqda olan Mirzə Əsədullayev bir neçə yoldaşları ilə Bakıya gəlmək üçün ingilislərdən bir paraxod icazəsi almaq qəsdinə düşdülər. Uzun müzakirət və münəqişatdan sonra Mirzə Əsədullayevin səyi və təlaşı və zəməneti sayəsində “Arxangelsk” paraxo-

dunun Bakıya gəlməsinə icazə almağa müvəffəq oldular. Bakıya paraxod gedəcəyi elan olunduqda Bakı qaçqınları Bakıya gedəcəkləri həvəsi ilə yolda düşər ola biləcəkləri hər bir qəzavü qədəri Allaha tapşıraraq ailələri ilə bərabər paraxoda əyləşdilər. Gecəni aramsız bir surətdə paraxodda keçirib, sabahı Bakı tərəfə yollandıq. Nargin cəzirəsi [adası] yaxınlığına yetişdikdə burada dayanmaqda olan gəmilərdən “Qars” hərbi gəmisi önümüze gələrək paraxodumuzu dayandırdı. Altı saata qədər müzakirətdən sonra “Qars” gəmisi paraxodumuzun Bakıya yanaşmasına izin verib, bizi buraxdı. Bu biri tərəfdə dayanmaqda olan “Astabad” hərbi gəmisi təzədən paraxodumuzu dayandıraraq hərbi gəmilər nümayəndəsi Voskresenski Petrovskdan gələnə qədər dayandırılacağımızı elan etdi. Bu qərarla Bakının işıqlarına həsrətlə baxa-baxa üç gecə suyun ortasında qalmağa məcbur olduq. Axırda gözlənilən Voskresenski Petrovskdan gəlib axşam çağı paraxodumuzun Bakıya gəlməsinə icazə verdi. Və sərnişinlər Bakıya çıxdıqdan sonra yenə də paraxodun Nargin cəzirəsi yanına qayıtmasına Mirzə Əsədullayev və yoldaşlarından iltizam aldı. Bu qərarla Mirzə Əsədullayev, Həsən Mustafayev və Knyaz Əmir Acibiy barkas ilə Bakıya gəlib paraxodumuzun Bakıya gəlməsinə Türk Komandanı tərəfindən icazə alıb qayıtdıqdan sonra paraxodumuz Bakıya varid oldu. Bakı körpüsünə istiqbal üçün cəm olan əhali paraxod

sərnişinlərini gördükdə böyük bir şadlıq və alqışlar ilə təbrik etdilər. Bütün paraxod qaçqınları Mirzə Əsədullayevin bu barədə çəkdiyi zəhmətləri fəramuş etməzlər [yaddan çıxarmazlar] zənnindəyiz. Sərnişinlər Ənzəlindən Bakıya məccanən [havayı] gəldilər. Bakıya salamat gəlib çıxan bu qədər sərnişinlər tərəfindən bir kəlmə də olsa Mirzə Əsədullayevə və yoldaşlarına mətbuat vasitəsilə ihzari-təşəkkür görülmədiyinə və bu tezlikdə bu qədər zəhmətləri bilmərrə [tamamilə] unutmaqlarına əfsus edirəm. Bununla öz tərəfimdən Mirzə Əsədullayevə və bu işdə olmayan zəhmətlər çəkən yoldaşlarına öz təşəkküratımı izhar edib, həsrətlə İranda qalan Bakı qaçqınlarının İrandan Bakıya nəql edilmələri üçün hökumət nəzdində lazımı binagüzarlıqda bulunmalarını [tədbir görmələrini] dərxatir etməyi [yada salmağı] özümə borc bilirəm. Ümidvar oluram ki, İranda min zillət və məşəqqət ilə gün keçirməkdə olan Bakı qaçqınlarının halı nəzərə alınıb onların tezliklə Bakıya gətirilmələri üçün bir çarə aranılacaqdır.

Zülfüqar bəy Hacıbəyli

SUAL VƏ CAVAB

1 – Dövlət nədir, millət nədir, vətən nədir?

Dövlət: göstərdiyimiz bir xanənin müdiridir. Məsələn, bu gün bir dövlətin bayrağı altında bulunan bilcümlə

vətən bir xanəyə müşabəhdir [oxşamaqdadır]. Müstəqil bir xanə müdiri o xanənin daima həddi-idarəsini və təərrüzati-xaricədən [xarici müdaxilələrdən] məsun [toxunulmaz] qalmasını düşünər, lazım gələndə tədabiri-mühimməyi [vacib tədbirləri] təşkil edər. Bir dövlətin sancağı altında bulunan insanların yaşaması hər nəyə mütəvəqqif [bağlı] isə onu ehzar [hazır] edər. Şu gözümüz önündə görmüş olduğumuz müəzzəm ordunu vəsaiti-mühimməsiylə [lazımı vəsaiti ilə] tədarük edər. Ordu isə o binanın divari-ərbəəsidir [dörd divarıdır], fərzən [fərz edək ki] bir binanın divarları olmazsa, o binanın səqfi [tavanı] təmərküzdən daima xalidir. Bir binanın ki, divar, damı olmazsa xaricdən vüqu bulacaq olan hər dürlü təərrüzdən əmin olammas. Gərək hava və gərəksə heyvanati-vəhşiyyə və sairə, hətta təvəhhüş edən [vəhşiləşən] insanlardan belə məsun deyildir. Ordunu təşkil edən ümərə və zabitan [əmirilər və zabitlər] o divarların rükni-əzəmi [ən böyük dayağı] deməkdir. Bir dövlətin ordusu hər nə qədər səbatkar [möhkəm dayanan] rükni-əzəmlərinə istinad edərsə, o dövlətin sancağı hər an parlaq müzəffəriyyətlərə müncər [nail] olacağı bədihidir [aydındır].

Millət: bir dövlətin sancağı altında bulunan insanların heyəti-məcmuəsidir [ümumi heyətidir]. Bir millət hər nə qədər səy və qeyrət edərsə, o nisbətdə rifahi-hal ilə yaşamasını təmin etmiş olar. Əvvəli-əmrədə [ilk növbədə] millətə aid vəzifə də şudur, aləmi-zül-

məti tənvirə [zülmət aləmini işıqlandırmağa] xadim olan elektrik kimi cəhli-mənəvi [mənəvi cəhalət] ordusuyla cihadə mühəyyə [hazır] olan orduyi-maarifdir. Bir millət daima kəndi əley-hində bulunan cəhli-mənəvi ordusunu məğlub etmədikdən sonra, maddi düşmənlərini məğlub əlbət edəmməz, etsə də bəşəriyyətin taqəti fəvqündə olan bir çox məzahim [əziyyətlər] və müşkülata [çətinliklərə] məruz qalacağı şübhəsiz olmazmı?

“Maarif-mənd olan zəvətin həmişə qədri baladır [ucadır]” deyilmişdir.

Tarixi-insaniyyətə müraciət edilincə, nə kimi millətlərin maarifsizlik üzündən inqiraz bulması [məhv olması] və nə kimi millətlərin də sayeyi-maarifdə təali bulması [ucalması] cəhətləri anlaşılamazmı?

Bu məqaləmi oxuyan din qardaşlarımdan təmənni edirəm ki, bəhəqq [həqiqətən] məəlinə [mənasına] vaqif olub, səy və qeyrətə ənən və ənən [hər an] ibrazi-təvəccöh etməlidirlər [rəğbət göstərməlidirlər]. Maarif, bir [millətin] yıxılmaz zirehlə yapılmış və heç bir vəsaitlə təxrib edilməz, mətin, mətinisabit qalalarıdır.

Vətən: bir dövlətin hakim olduğu yerlərin də heyəti-məcmuəsinə deyilir. Vətən hər nə qədər tərəqqi edərsə, o millət, o dövlət o dərəcə rahat yaşar. Vətən tərəqqi etməz, yəni şu gördüyümüz torpaq, daşlar, dağlar hər nə isə, şəkli-əslisini milyonda bir nisbətdə təbdil edər [dəyişdirər]. Halən xilqəti-əslisində sabit qalar.

Tərəqqi edəcək o toprağın üzərində yaşayan insanlar deyil də, nədir?

İnsanların tərəqqisi iki şey ilədir: 1) maarif; 2) sərvətdir.

Asayışı təmin edəcək, millətin bir cüzü olan heyəti-hökumətdir. Hökuməti təşkil edəcək zəvət, mənabeyi-maarifdən [maarif mənbələrindən] sirab olan [doyunca içən] insanlardır. Demək olar ki, təməl – maarifdir. Minlərcə qüvvəyi-icraiyyə kiçik bir məntəqənin inzibatını [nizam-intizamını] güc hal ilə təmin edər amma ərbbi-maarif ondan daha səri [sürətli] cüzi çareyi-təmini bula bilər. Artıq bundan anlaşılıdığına görə, hər dürlü fəlakət və müşkülət cəhalətdədir. Tərfi [yüksəlmə] və təali [ucalma] ilax. təhsili-elm və fünuni-mütənəvvə [müxtəlif fənlər] ilə qaimdir. Şu halda həmiyyətli qarelərimizdən bu nüqəti-mühimmələri [vacib nöqtələri] idrak edə bilməyənlərə anlatmalarını rica etmək istərsəm, bil-məm nasıl tələqqi edilər [qəbul edilər]?

Tofiq

ŞƏHƏR DUMASINDA

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 8-dəki iclas

İclas 30 nəfər qılasını hazır olduqdan sonra axşam saat 6-da Qasım Qasımovun təhti-sədarətində [sədriyyəti altında] açılır. İclasda keçmiş iclasın protokolu qəbul olunur. Roxlinin qılasını vəzifəsindən, M. Sultanovun uprava üzvlüyün-

dən və iki nəfər qıasnlının naxoşluğundan naşi [naxoşluğu səbəbindən] istefaları qəbul olunduqdan sonra Qasımov Su şöbəsinə nazirlik [müfəttişlik] vəzifəsini ifa etmək üçün bir adam intixab olunmasını [seçilməsini] təklif edir. 32 səslə (10 ziddinə) İbad Əliyev Su şöbəsi nazirliyinə seçilir.

Bələdiyyə rəis müavininin maaşı haqqında

32 səslə Şəhər rəisi müavininə ildə 15 min manat məvacib təyin edilib, bu vəzifəyə Mehdiyev intixab edilir.

Duma heyətlərinin intixabı

Məkatib [Məktəblər] şöbəsi əzalığına [üzvlüyünə] Əli Ağahəsənov və Veynşal seçilir. Təşkilat heyətinin təklifinə görə müqavileyi-müştərəkə [kollektiv müqavilə] ilə mərbut [bağlı] məsələlərin həlli üçün Smirnov, Şor, Podşibyakın, Perçixin, Kara-Murza, Qasım Cəfərov və Əli İsgəndər Cəfərovdan ibarət bir heyət seçilir.

Hökumət istiqrazı

Uprava üzvü Pleskaçevski Azərbaycan Hökumətiylə bağlanacaq faizsiz milyon yarım borc barəsində izahat verir. Sədr, bu pulun hökumət tərəfindən buraxılıb, Şəhər Dumasının təsdiq edəcəyini anlaşıdır. Duma qəbul edir.

Şəhər darüttərbiyəsinin [uşaq tərbiyə evinin] çocuq xəstəxanasına təbdili [çevrilməsi]

Şəhər darüttərbiyəsinin çocuqlara

məxsus xəstəxanaya təbdil edilməsi barəsində doktor Kaufman müfəssəl məruzə oxuyur. Bunun məqsədi gələcəkdə çocuqlar xəstəxanasında sağlam vətəndaşlar yetişdirməkdir. Veynşal da buna tərəfdardır.

Blinov deyir ki, burada yetim çocuqları da bəsləmək mümkündür. Leontyeviç deyir ki, darüleytamlarda [yetimxanalarda] xəstəlik olduğundan bir az vaxtda 64 nəfər ölmüşdür. Natiq bu müəssisələrin ölüm fabrikasına dönəcəyindən qorxub hal-hazırdakı darüttərbiyələri göstərir. Natiq məsələnin qəbulunu təklif eyləyir. Drujinin də Leontyeviçə tərəfdar olub bu layihənin tərtibini xüsusi heyətə verilməsini istəyir.

Qarabəy Qarabəyli həzrətləri məruzəni məqbul və layiqli ədd edir [sayır], fəqət darüttərbiyənin dəyişməsi əvəzində cənbində [yanında] bir çocuqlara mənsub xəstəxana binasını daha da yararlı sandığı üçün məsələni komisyona verməyi təklif edir.

P. F. İlyuşkin məlum edir ki, qıasnlılar məsələni layiqincə istima etməmişlər [dinləməmişlər]. Məruzə darüttərbiyəni fəsx etmək istəmir. Fəqət çocuqların vəfatı qarşısını alır. Darüttərbiyə yerində qalacaqdır, cənbində isə xəstə çocuqlardan ötürü bir şöbə güşad ediləcəkdir [açılacaqdır]. Azərbaycan Hökuməti Ümuri-Nafiə və Xeyriyyə Nəzarəti [Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyi] fəaliyyəti sayəsində bir neçə xüsusi müəssisələr açılmışdır ki, müəyyən yaşa ermiş çocuqlar oraya gön-

dəriləcəkdir.

Doktor Kaufman əlavə edir ki, çocuq xəstəxanası 2-3 sənədən sonra hazır olacaq. Darüttərbiyə cənbindəki xəstə uşaqlara mənsüb şöbədən ötrü isə bütün ləvazimat hazırdır. Sədr uprava məruzəsini səsə qoyur. Məruzə lehinə 22, əleyhinə 15 səs çıxır. Bir səs iştirak etməmişdir.

Şəhər maliyyəsinin vəziyyəti

Q. Qasımov məruzəni istimadan əvvəl 10 dəqiqəlik tənəffüs elan edilməyi təklif edir.

P. F. İlyuşkin: Təcrübə göstərmişdir ki, tənəffüsdən sonra qlasnilar azalır, binaileyh [ona görə] ya məsələyə keçməli və yainki iclası qapamalı.

İstima edilən məruzənin bir çox rəqəmlərdən ibarət olduğu göstərir ki, məsələni layiqincə həll etməkdən [ötrü] upravanı hökumətdən 7 milyonluq bir qərz [borc] tələb etməyi barəsində müvəkkil buyursun. Şu qərz ərzaq və şəhər borcundan əlavə ən lazımlı məxaricata işlənəcəkdir.

P. F. İlyuşkin məlum edir ki, bələdiyyənin maliyyə komissiyonu qərz təqrizini [borclanmanı] 6 milyon qət etmişdir. N. İ. Drujinin təklif edir ki, məruzənin rəqəmləri çoxluğundan naşi təb [çap] etdirib qlasnilara göndərməlidir ki, məruzə ilə layiqli surətdə tanış olsunlar.

Bu təklif Duma tərəfindən rədd edilib, 27 səs lehinə, 7 səs əleyhinə olaraq hökumət nəzdində 7 milyonluq istiqraz, bundan əlavə Duma əksəriyyəti-ara ilə [səs çoxluğuyla] upravaya

təklif edir ki, darüttərbiyələrin fəxsi məsələsini təhlil etsin.

Zibil yaxıcı sobalar

Uprava öz məruzəsində Dumadan 20 ədəd zibil yaxıcı sobalar təmiri üçün 113000 rublə pul təxsis edilməsini [ayrılmasını] istida [xahiş] edir.

Məsələ uzun-uzadı müzakirəyə səbəb olur. Qlasnilardan bir neçə zat təklif edir ki, əski qayda üzrə zibili şəhər kənarına atdırsınlar.

Şəhər qlavası ən yaxın zamanda şəhər nəqliyyat arabalarının iş halına gətirilməsi və hökumətdən əsbabi-nəqliyyəni [daşıma vasitələrini] istəmək namümkün olduğunu elan edir.

Qarabəy Qarabəyli və Ağabala Quliyev təklif edirlər ki, şəhəri təmizləməkdən ötrü Türk Komandanlığının müavinəti [yardımı] istida edilsin.

Nəzarət şöbəsi (Kontrolni otdel) məsələsi uprava ilə heyəti-rüəsa [rəyasət heyəti] miyanındakı [arasındakı] etilaf [uzlaşma] mövcubincə hələlik müzakirədən çıxarılır. İstida təklifi qəbul edilir.

Vaxtın gecliyindən naşi [gecliyi səbəbinbən] sədr ilcası qapayır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Bakı “Mariya” ünəs [qızlar] məktəbi elan edir ki, təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 15-dən tətillə buraxılanlar, daxil olmaq istəyənlər və şəhadətnamə almaq arzusunda olanlar imtahan edi-

ləcəkdirlər. İmtahanlar “Svyataya Nina” ünəs məktəbində saat 2-dən başlanacaqdır.

– Saykovskayanın zükur [oğlanlar] gimnaziyası elan edir ki, məktəbə daxil olmaq arzusunda olanlar bu barədə məktəbin dəftərxanasına sabah saat 11-dən 1-ə kimi və öylədən sonra isə 3-dən 6-ya kimi ərizə verməlidirlər.

– Bakı İkinci realnı məktəbi məktəblilərin qəyyum və valideynindən xahiş edir ki, çocuqlarının təhsildə davam etmələri barəsində məktəbə məlumat verməlidirlər. Bu barədə məlumat məktəb dəftərxanasında saat 11-dən 2-yə kimi qəbul olunur. Məktəbə yeni daxil olmaq arzusunda olanlar ərizə verməlidirlər.

– Bakı Kazyonnu [Xəzinə] Palatası ticarət və gəlir vergisini verməyənlərə elan edir ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti Maliyyə nazirinin 6 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918 tarixli qanunu mövcubincə keçmiş hökumətlər tərəfindən verilmiş qanunlar fəsx edilib, vergilər bu qanun üzrə alınacaqdır:

1. Ticarət vergisi:

a) Vergi vərəqələrinin intişarı – 1 təşrini-sani [noyabr] 1918.

b) Bu barədə veriləcək şikayətlər – 15 kanuni-əvvəl [dekabr].

2. Gəlir vergisi:

a) Vərəqələri intişar etmək – 1 kanuni-əvvəl.

b) Şikayətlər – 1 kanuni-sani.

c) Vergini xəzinəyə vermək – 15 kanuni-sani [yanvar].

*Bakı Kazyonnu Palata müdiri:
Zire*

Mərkəzi Ev Komitəsində

Mərkəzi Ev Komitəsi tərəfindən 6-cı, 7-ci, 8-ci, 9-cu dairə komitələrinə birər kağızlar göndərilib, bu dairələrdə yaşayan, nahiyələrdən gəlmiş qaçqınlar barəsində siyahılar tərtib verilməsini istidada bulunmuşdur [xahiş etmişdir]. Bu siyahılarda fərarilərin milliyət və daimi surətdə yaşadıkları yerləri də göstərməlidir. Əhalini xəbərdar etməlidir ki, bu siyahılar Ümuri-Nafiə və Xeyriyyə [Səhiyyə və Sosial Təminat] naziri tərəfindən qaçqınlara müavinətdə bulunmaq barəsində tərtib etdirilir.

– Mərkəzi Ev Komitəsi bütün dairələrin ev təşkilatlarına bununla elan edir ki, ev sahibləri tərəfindən kirayənişinlərə ediləcək qanunsuzluqlar barəsində Komitənin Hüquq mühafizəsi şöbəsinə ittilaat [xəbərlər] versinlər. Ev sahibləri qəbul edilmiş kirayədən artıq alacaq olarsa və yainki qiyabəti [qaib olduğu] zaman təşkilatlar tərəfindən edilmiş məxaricatı vermək və qəbul etmək istəməzsə, yenə həman şöbəyə xəbər verməlidir.

Yemişə taksa [meyvəyə nırx]

Şəhər bələdiyyəsinin Taksa Komissiyonu [Nırx Komissiyası] təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 7-dəki iclasında bazarın əhvalını müzakirə etdikdən sonra işbu taksanı qəbul etmişdir:

1 qarpız	funt	1 manat
2 Gəncə üzümü	"	3 m. 50 q.
Dərbənd üzümü	"	3 m.
Bakı üzümü (şanı)	"	3 m. 50 q.
3 alma dərəcə "əla"	"	3 m.
alma 2-ci dərəcə	"	2 m. 50 q.
alma xırda	"	2 m.
4 armud dərəcə "əla"	"	3 m.
armud 2-ci dərəcə	"	2 m. 50 q.
armud xırda	"	2 m.
5 nar böyük	"	1 m. 50 q.
nar miyanə	"	1 m. 25 q.
nar xırda	"	1 m.

Mal əti ilə qoyun ətinə isə şəhər sallaqxanasının fəaliyyətsizliyindən naşi hələlik taksa təyin edilməmişdir. Bu məsələni iki həftə geriyə ataraq qət etmişdir ki, şəhər bələdiyyə indində [nəzində] təcili surətdə sallaqxananın fəaliyyətə başlaması barəsində istidada bulunsun.

AZƏRBAYCAN POLİS MÜFƏTTİŞİ- ÜMUMİSİ VƏ BAKI TƏZİYƏDARANI

Məhərrəm ayı tuluunda [doğdu-ğunda] Həzrəti İmam Hüseyin əzası münasibətilə sabiq illər misalında bu ildə də bəzi əzadaran dəstələrlə küçə və bazara çıxıb, Bakı istilası ilə [Bakıda deyildiyi kimi] "dəstə gəzdirməyə" başlamışdır. Keçən gün bir caddədə şu "dəstə"lərdən birisi bir zəbtiyyə qarəqoluna rast gəldikdə, məsullarını Müfəttiş idarəxanasına gətirmişdilər. Burada Bəhaəddin bəy əfəndi tam bir pədəri-mənəvi [mənəvi ata] sifətilə ən

avam və sadə bir müsəlmanın dərk edəcəyi bir lisani-şirin ilə "dəstə məsullarına" təqribən şu nəsihətlərdə bulundu:

"Oğullarım! Mən də sizin kimi bir müsəlmanam. Əmin olunuz ki, islam və islamiyyətin şən və dərəcəyi-bala-sını [uca şən və mövqeyini] mən sizdən daha artıq dərk etməklə, onun yüksəlməsinin və aləm içində intişar tapmasınınin tərəfdarıyam. Biz türklər tam altı yüz sənədir ki, Avropa ilə Asiyanın ortasında bir qala təşkil edərək, bütün islamiyyətə əcnəbilər tərəfindən atılan kaman və nizələrə sinələrimizi sipər etmişik. Şu müddəti-mədidədə [uzun müddətdə] bir gün olmamış ki, biz türklər arxamızdan silahı atıb da asudə və insancasına həyat keçirək. Əmin olunuz ki, bizlər islam olmayıb xristian və ya başqa bir dində bulunsaydıq bu gün məqami-coğrafi və haləti-siyasiyyəməiz iqtizasınca bizlərdən məsud və bizlərdən əzim bir millət olmaz idi.

Bu gün Anadoluda heç bir xaniman qalmamışdır ki, orada 15-dən ziyadə və 60-dan kəm yaşlı bir erkək bulunsun. Bu son müharibələrdə ki, yalnız türklük və Türkiyə deyil, bəlkə bütün islam və islamiyyətə suiqəsd edilməkdə idi. Çanaqqala və Dardanel müharibələrində bütün dərə və çaylar türk şəhidləri ilə malamal [dopdolu] olub da axırda düşməni fərara məcbur etmişiz!.. Bunu biliniz və nəzər-diqqətə alınız ki, bu gün Türk Ordusunun buraya gəlməsi, Bakını zəbt etməsi hə-

man islamiyyətə can fəda etmək məqsəd və məsləki-müqəddəsəsidir ki, Peyğəmbəri-zişanımızın şəriəti-mütəhəri [şanı uca Peyğəmbərimizin pak şəriəti] naminə biz bu əza və əziyyət-lərə uğramışı!..

Çarələr arayırlar

Həzrəti Hüseyin dəxi din və islamiyyət mücahididir. Ona təziyə tutan, onun halına yanan bir müsəlman var isə, gərək onun məslək və əfkarına təbəiyyət etsin [tabe olsun]. Bu gün sizin ən milli, vətəni, dini bir vəzifəniz var isə, o da sizin güclü və mühib [heybətli] bir islam ordusu təşkil etməyinizdir. Bu gün islamın bir müqtədir ordusu olarsa, islamiyyətə doğru cüş edən bəla fırtına və dalğalarını dəf edib islam məmləkətini, islam mərkəzini düşməndən müdafiə etməyə qadir olarsa, islam, islamiyyətə ən böyük xidmət və ən mücərrəb [sınanmış] fədakarlıq da olacaqdır. İştə, ən müqəddəs və həqiqi əzadarlıq da öylə olmalıdır.

Təkrar edirəm ki, mən islamiyyəti və onun şanı və heysiyyətini sizdən eyi hiss edirəm. Bu gün İmam Hüseyinə ağılamaq və yaxud küçə və bazara düşüb bağıрмаq bugünkü dərdimizə dərman və ehtiyaclarımıza rəfi-hacət olarsa [ehtiyaclarımızı aradan qaldırırsa], o vaxt mən sizdən əvvəl və sizdən çabuq bu təziyədarlığa şitaban [tələsən] olaram.

Bunlardan əlavə təziyədarlıq və ibadət üçün bizim mütəəddid [çoxlu] məscidlərimiz vardır ki, hər halda həp

müsəlmanlar orada ictimə edib öz ibadətlərinə məşğul ola bilərlər. İbadət üçün daha küçələrə çıxmağın heç bir mənası yoxdur. Və baxusus [xüsusilə] zamanın təqazası mövcubincə də [zamanın tələbinə uyğun olaraq] hökumətimiz tərəfindən küçələrdə hər bir ictimə və izdiham məmnudur [qadağandır].”

Şu pəderənə [ata kimi] nəsihət və moizələrdən sonra Bəhaəddin bəy əfəndi dəstə nümayəndələrini təzir edərək [danlayaraq] tərxis etmişdir.

Məhəmməd Sadiq

Müdirlər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Millətlərin mübarizəyi-həyatı

səh. 172. “...rüb’ümüzü təşkil edəməyən bir millətin...”: burada söhbət ermənilərdən gedir.

Ordu qərargahından

səh. 173. Burada söhbət Qafqaz İslam Ordusu qərargahından gedir.

“8-10-2024, 9 əvvəlində”: Bu rəqəmlərlə nə ifadə edildiyi açıq deyil. Böyük ehtimalla, “8-10” rəqəmləri “8 oktyabr”, “9 əvvəlində” isə “saat 9-a işləmiş” mənasını verir. “2024” rəqəmləri səhv düşmüş ola bilər.

Azərbaycan Hökuməti Mükəlləfiyyəti-əsgəriyyə qanuni-müvəqqəti

səh. 174. “müstəhfiz” sözü “mühafizəçi; qoruyan, mühafizə edən” mənasını verir.

səh. 175. “...kiçik yaşlı nəvələrə malik böyük bir qardaşdan...”: ehtimal ki, “nəvələrə” sözü yerinə “bacı-qardaşlara” olmalı idi.

səh. 176. “Qaimməqam”: keçmişdə, bir inzibati ərazi vahidi olan qəzanı idarə edən məmur.

“Aydınlıq bir gecədə təfəkkür dəqiqələri: Vaqonda gedərkən” şeiri (səh. 177) üçün lüğət

əlvahi-səmaiyyə: səma lövhələri
ziyagahi-bülənd: uca işıq mənbəyi
leyl: gecə

səza-var: layiq

mələkut: ruhlar və mələklər aləmi
(səma)

amaqi-sükut: sükut dərinlikləri
bidar: oyaq
ənzar: nəzərlər, baxışlar
hakimeyi-qəlb: qəlbə hakim olan qadın

hüsni-müsəxxir: (qəlbi) zəbt edən gözəllik

rüxsar: çöhrə, üz

zilfi-siyəh: qara saç

tənzir etmək: andırmaq

şəmsi-rüx: günəş kimi olan üz

atiyi-millət: millətin gələcəyi

nəvvər: nurlu

taban: parlaq

rəxşan: işıqlı

ruy: üz

heykəli-amal: arzuların timsalı

didar: üz, çöhrə

Bakı qaçqınlarının İrandan qayıtması

səh. 177. “Zilhiccənin 7-də...”: miladi təqvimlə 14 sentyabr 1918-ci il.

səh. 178. “Barkas”: kiçik ölçülü gəmi, əsasən liman daxilində istifadə olunur.

Şəhər Dumasında

səh. 180. “Şəhər Duması”: seçkili yerli özünüidarə orqanı.

“Qalası”: seçkili yerli özünüidarə orqanının üzvü (rusca).

Şəhər Dumasında:

Şəhər maliyyəsinin vəziyyəti

səh. 182. “Bu təklif Duma tərəfindən rədd edilib, 27 səs lehinə, 7 səs əleyhinə olaraq hökumət nəzdində 7 milyonluq iş-tiqraz, bundan əlavə Duma əksəriyyəti-ara ilə upravaya təklif edir ki, darüttərbiyələrin fəxsi məsələsini təhlil etsin.”: Bu cümlə qarışıqdır, güman ki, cümlənin bir hissəsi düşmüşdür. Qəzetdə belədir.

Bakı xəbərləri

səh. 183. “Saykovskayanın zükur gimnaziyası”: burada söhbət A. K. Saykovskaya tərəfindən 1914-cü ildə açılan Bakı Xüsusi tam oğlan gimnaziyasından (Бакинская частная полноправная мужская гимназия) gedir.

Bakı xəbərləri:**Yemişə taksa**

səh. 184. “Funt”: metrik ölçü sisteminin tətbiq edilməsindən əvvəl işlədilən çəki ölçüsü vahidi, “pud”un 1/40-nə (0,4095 kq) bərabər idi.

**Azərbaycan Polis müfəttişi-ümumisi
və Bakı təziyədaranı**

səh. 184. Zəbtiyyə qaraqolu: Hər hansı bir yaşayış məntəqəsində asayışı təmin edən inzibati idarə, polis idarəsi və ya səyyar qarovul.

səh. 185. “Çarələr arayırlar”: Bu mətnin bəzi hissələri qəzet nəşrə hazırlandıqdan sonra çıxarılmış, çıxarılan hissələrin yeri boş buraxılmışdır. “Çarələr arayırlar” sözləri, özündən əvvəlki və sonrakı hissələrlə heç bir məntiqi əlaqəsi olmadan, ümumi kontekstdən kənar qalmışdır.

آذربایجان

حکومتهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتهسیدر.

آبونه شرایطی:

باتورک بزینه دک باکو ایچون ۳۰،
باشقه شهراره ۳۲ روبلهدر.
بر آیشی باکو ده ۱۲، باشقه شهراره
۱۹ روبلهدر.

اعلان قیاتی:

سخری ۲ روبله کرانته کین املالار
ایچون گشت ایملر.

تورک و اسلامنه مفید مقالره، صحیفه
لرمن آچمده، درج اولنابن اوراق
اعاده ایلمیز. درج ایملیل مقلانک
مکالتی اداره تئین ایپودر.
محل اداره:
باکو، قاپوئی کیشکا کوچده
«آذربایجان» ادارهسی
تلفون نمبر: ۶-۹۱
تک نسخسی ۵۰ قیک.

بوغدا عوضنه، اون

آغاللا قلی یغک قاقاز سهدارل شرکئی بوئکه هامو به معلوم ایدریکه:
شرکته مخصوص (آبوقا) دن کچریشش بوغدا اونئ غیرشخصلرک بوغداسه یوقرار
اوزره عوض ایدلیریه: ایوده تئیزلنش بریوت بوغداوه اوگورلمهسه هیچ برخرج
آنادن ۳۷ گروانکه (والسه روی پول) اون ویریلیر. تئیزلنمش بوغدا لک
عوضی هراییک طرفک واسیلتی ایله قبول اولور.
عنوان: وراقالی و: زرهوی کچارک کئجه نپلون سره ۶-۵

اعلان

هیت وکلا رسی هرگون ساعت ۱۲ دن ۲۰ یه کی مستعین قول ایپودر.
ناظر حضرتینه استعاده بولنیق استئین ذوانت مدرمبول اولنده ۳۱نجی
بومرده توبه یه یازیلیدر.

تورکیه ده کی ارمنی مطبوعاتی

استانبولده مشرق «ارمنیک» غزتمسی
تورکیه حکومتک ارمنی فرارلرین کچکن
وطرینه قایتمسی بارسنه ویردجکی فرمان
هابیوتن متاسیبه یازور که حکومتک بوله
اقداماتی ارمنی ملتک حکومت اولوق اخلاص
سب اولاجدیر. سکره غزته یازور:
«یز اولرده ودمشک نه تکرار ایپور
که تورکیه حکومتک اتفاق اربنده کی دول
پک پارلاقدر و قبول ایتمیکی طریق آخرا لاس
اک گوزل تیجار ویره یلمجکدر. تورکیه
حکومتک ارمنی ملت بارسنه سلبه یکنی آمان
ارمنلر ایچون نفع اولدیی کی گون کی آتکدر.
بو حکومت طرفدن، محاربه ماسیبه داغلوب
براکنده اولیش تورکیه و ارمنستان جمهو
رته ارمنلر بارسنه کورتردجکی صمیمت
و خیرخواهق تورکیه تک آراه بر جانه حاضر
اولدیی لایحه گورسور.

حاله خارنده استانبولده کی ارمنستان غزته
لری حکومتک نظری کندیجه ایتمکده
بوتار فقط اوز و طرلرین، قدراتی تئین لک
بارسنه جان و دل ایله چالیشورلر.
سکره غزته ارمنی ملتک صناع و تجارنده
کی استعدا لریته کچیکد بوراسک تورک
طرفندن یله قبول ایلمهسه قده ایتمک کلمجکده
ملکته بو یوک بازارقار کورتمه سی سولیدور.
بو یله تورکیه کندی ساسی ساینه
آلوریشلی استادملر ایله یلمجکدر.

تورکیه غزته لرندن

یغی آلمان - روس اتلافی حقدنه
ایکی اعلان
آذربایجان غلطی - استانتان خارجه ناظری
ته دیور؟
آذربایجان ایتمکده چایونق کک قاقاس
ملتله دائر اولان یاتی حقدنه (وزورون)
دوران) محررلرین بری آذربایجان و ارمنی
هیت محررلری اصلاسن برر ذاباله ماقات
ایتمدر.
محرر محمد امین پک ایله ملاقه ایتمیکی
سرمه شو سؤالی سورمشدر:
— روبه - آلمانا اتلاف اخیرنمدور گره
ققلاینده احداث ایتمک یکنی وضیعت حقدنه

لنده کی گونورلرک دشمن انه دوستدشدر.
شامایده دشمن محلی اهمنی حاکم برچوق
خرده اقدامات ایله اکتفا ایتمدر. بوراده کی
بوتون ترشار دفع ایلمشدر. (من ماری -
آبی) یاقلمشده بز اسیرلر آلمیق. بو سمراده
ایکی فریک پولوس آمرشالیل کومشله
(آرغون) دن شره طرف نمره باشلایلر.
یز دشمنی دفع ایتمکده یوق اولدق. دشمن
دولکی محاربه لره یولا قلمشده اولغرامشدر.
(خالوینس) کک اوزدوش (مادوا) کک لکرب
کنارینده کی محاربه آنتی تخیرانمن عیارت
اولمشدر. بزیم طایفه لریم قازماچلریم کومشله
دشمنک کیشی ذره لیرینی (تاشی) خراب ایتمشدر.

آلمانیا هیتمده

بو گونلرده مخیرمن آلمانیا ایسیرلور
حکومتی هیت مرخصی باشیسی مشهور
فون فیرنولج باشکلمندوم ایرون قونده رفولج
طرفدن قبول ایلمشدر. ذات محترم شهروده
دوران شایته ناشی اوز ورودی بارسنه ایشو
معلوماتی ویرمشدر.

آلمانیا هیت مرخصی باشه جنرال
(فرمس فون - فرمسه شتئین) اولتی اولتیج
دفعه قلمشدر.
بو هیتک ورودی آلمانیا ایسیرلور حکومتک
قفاقیسه یلمکی صمیمتی ایچون الا اساسی
بر دلیل اولغی ایجاب ایملر.

هیت یکنی گورجستان جمهواریته مدافعه
ایتمکله اوز صمیمی لکی گورسوشدر. حال
خارنده بو ایتمی حکومتک ماینده علاقه
دوستانه دوام ایتمکدهدر.

آلمانیا حکومتک آذربایجان جمهواریته
ایده بوله علاقه دوستانه ییلا تئیمی آرزوسنه
اولدیی ایچون بائوه هیت کورتمه کی لزومی
گوریلدیکندن ناشی آذربایجان جمهواریته حال
حمیدی ایله یز بورایه کلیدک.

آلمانیا ایله آذربایجان ماینده دره بر چوق
عمومی منافع واردر.
بو یله کله باکو ده کی آلمانیا هیتک جودی
ظرفین ایچون آلوریشیلیر.

انکتره. باجقا فرنت قلمشده مشوب اسیرلر
آلمشیز دشمنک (کوللیوخ) (کوللیوخ) علیهنه
باشلایلر ترشار (فرمالی) و (ایبرانی) خطرینه
چویردیک خصوصی تئقیاتی موقعتیه نائل
اولامشدر. (فامرو) اشهراییکی طرفه انکلیس
بوتون قوی ترشارینه دوام ایپودریدر.
گون اورتا زمانی حربیه یکنی سوق ایلمش
قاندا فرقلری واسطه یله (فابره) لک شمالی
جیتسه (رایلیه) طرفه فروروشلر جنرال آچودان
فون فرج قوماندانی آلمش کی ویرودتوخ
احیاط فرقیسه دشمنی (نپلی) گری بوسکور
نمشدر. (فابره) دن چوبه دشمنک ده تله یابری
ترخانه اختیارق یز بوتون استغفالریمی الله
ساقلاقیق.

برلین - تشرین اولک ۱. آتشمکی
حربی خبر. دشمنک فلاتلریاده کی کولجی ترشارتی
طرفندن دفع ایلمشدر.
بیرین اوردوس. کون اورتادن سکره
دشمن اوز ترشارتی یکین باشلاش، فقط
طرفندن عمومله دفع ایلمشدر.
— آلمانیا قرون رهن اوردوس. فرنگر (هن)
و (ویسه) برابر (رایل) و (زومری) اولسنه کی
استغفالریم اوزره دهقلی ترشاره باشلایلر.
دشمن کرانته یابری ایتمشدر. باقمسارک
طرفندن دفع ایلمشدر. فقط (زومل) شما

مامام. ق. شهرمان
دول ایبریه: «ماق» اوردوق (مام - ز)
ولکه دوام ایلمی هجیتن خسته لره
مزلوق اتمک ایتمشده تحریس واردر.
عوان: فلاتلریا کیشک کچده یوم تک
قلمشدهدر. اولک ۲۶ نمره یله ۲۰ جی ربه ده

صالیور
میخالیوفکی کوچده حسین اولک ایپورده
حاجی قاندر اولک (۵۰۰) فالو سی تیلور.
حاجی ایسیرلر ودر خارجه مرجمت ایتموش.

تلغراف خبر لری
قیس غزتمسی بورا یمن آقاس ایلمشدر.
برلین - تشرین اولک ۱۹ دن فرور برلین
ورومخا اوردوسدن ویریلن حربی خبره
دول کانی بوی جبهده حربی اهمنی
حاکم قلمشیر تیجه شبر بر نیچه یوز اسیر آلمیق
دولر یاده دولتمیز یکنی استغفالریم کچین
سنه کی فلاتلریا محاربه لری اتانمشه حاضر
لا یقیز آرقا خطرلریم کچور. بو خطرلریم
(خانزوق) دن باشلارک (روزلیار) دن شره
(تانه گیم - غزلیوم) بویه (وارقی) سکره ده
(س) اوواسی ایله (آرمانی) خطرلریم کچی
آزایپور. دشمن دون (وزلیار) (دوبریق) آرا
سنه کی سیرارمن علیه ترشار یایلمشده
طرفندن دفع ایلمشدر. بو محاربه اتانمشه

Bazar, 13 oktyabr 1918-ci il, nömrə 13

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 6 məhərrəmülhəram sənə 1337. 13 təşrinə-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamağa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

BUĞDA ƏVƏZİNƏ UN

Ağabala Quliyevin “Qafqaz səhmdarlar şirkəti” bununla hamıya məlum edir ki: şirkətə məxsus aboykadan keçirilmiş buğda unu qeyri şəxslərin buğdasına bu qərar üzrə əvəz edilir: evdə təmizlənmiş bir put buğdaya öyüdülməsinə heç bir xərc alınmadan 37 girvənkə valsevoy pamol un verilir. Təmizlənməmiş buğdanın əvəzi hər iki tərəfin razılığı ilə qəbul olunur.

Ünvan: Vakzalın və Tarqovı küçələrin küncündə, telefon nömrə 2-65.

ELAN

Heyəti-Vükəla Rəisi hər gün saat 12-dən 2-yə kimi müstədinə [ərizə verənləri] qəbul edir. Nazir həzrətlərinə istidada [xahişdə] bulunmaq istəyən zəvat [şəxslər], “Metropol” otelində 31-ci nömrədə növbəyə yazılmalıdır.

MAMA M. Q. ŞERMAN

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

SATILIR

Mixaylovski küçədə Hüseynovun evində Hacığa Qədirovun “Skupilni” mağazası satılır. Xahiş edənlər məzkur [adı çəkilən] mağazaya müraciət etsinlər.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Tiflis qəzetəsi “Borba”dan iqtibas edilmişdir. Berlin, təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 1-dən Kronprins Ruprext ordusundan verilən hərbi xəbər.

Dərya kənarı boyu cəbhədə hərbi əhəmiyyəti haiz fəaliyyətimiz nəticəsində bir neçə yüz əsir aldıq. Flandriyada tutduğumuz yeni istehkamlarımız keçən sənədəki Flandriya müharibələri əsnasında hazırladığımız arxa xətlərimizdən keçir. Bu xətlərimiz Handzeymdən başlayaraq Ruselaredən şərqə Ledegem-izliyume boyuyla Vervik, sonra da Lis ovası ilə Armantyer xətlərimizə kimi uzanır. Düşmən dün Ruselare-Vervik arasındakı sipərlərimiz

əleyhinə təərrüzlər [hücumlar] yapıldırsa da, tərəfimizdən dəf edilmişdir. Bu müharibə əsnasında İngiltərə, Belçika, firəng qitəatına [hərbi birliklərinə] mənsüb əsirlər almışız. Düşmənin Flerbe-Qullux əleyhinə başladığı təərrüzlər, Fromel və Ober xətlərinə çevirdiyi xüsusi təzyiqaı müvəffəqiyyətə nail olmamışdır. Kambrenin hər iki tərəfində ingilislər bütün günü təərrüzlərinə davam edirdilər. Günorta zamanı hər bə yeni sövq edilmiş Kanada firqələri vasitəsilə Kambrenin şimali cəhətində Ramilye tərəfinə yürümüşlər. General-adyutant fon Friç komandası altındaki Vürtemberg ehtiyat firqəsi düşməni Tillo[dan] geri püskürtmüşdür. Kambredən cənuba düşmənin dəfəat ilə yapıdığı təərrüzata baxmayaraq, biz bütün istehkamlarımızı əldə saxladıq.

Berlin, təşrini-əvvəlin 1-i. Axşamkı hərbi xəbər. Düşmənin Flandriyadakı güclü təərrüzatı tərəfimizdən dəf edilmişdir.

Boyn ordusu. Günortadan sonra düşmən öz təərrüzatını yenidən başlamış, fəqət tərəfimizdən ümumiyyətlə dəf edilmişdir.

Almaniya Kronprins ordusu. Firənglər Een və Vesle [ilə] bərabər Brey və Jerminon arasındakı istehkamlarımız üzərinə dəhşətli təərrüzlərə başladılar. Düşmənin kərratla [dəfələrlə] yaptığı basqıntılara baxmayaraq, tərəfimizdən dəf edilmişdir. Fəqət Brey şimalındakı hündürlüklər düşmən əlinə düşmüşdür.

Şampanda düşmən məhəlli əhəmiyyəti haiz [lokal əhəmiyyətə malik] bir çox xırda iqdamat [təşəbbüslər] ilə ıktifa etmişdir [kifayətlənmişdir]. Buradakı bütün təərrüzlər dəf edilmişdir. San-Mari-à-Pi yaxınlığında biz əsirlər aldıq. Bu sırada iki firəng bölüyü Amerikalılar köməyi ilə Arqondan şər qə tərəf təərrüzə başladılar. Biz düşməni dəf etməyə müvəffəq olduq. Düşmən dünkü müharibələrdə böyük tələfəta uğramışdır.

Qalvitsin ordusu. Maasın qərb kənarındakı müharibə atəşi təxribatdan ibarət olmuşdur. Bizim batareyalarımız, qazmaçılarımız köməyi ilə düşmənin külliyyətli zərhlilərini (tankı) xarab etmişdir.

ALMANIYA HEYƏTİNDƏ

Bü günlərdə müxbirimiz Almaniya İmperator Hökuməti Heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] başçısı məşhur fon der Qolts paşanın məxdumu [oğlu] baron fon der Qolts tərəfindən qəbul edilmişdir. Zati-möhtərəm şəhərdə dəvəran [edən] şayiata naşi [gəzən şayiələr səbəbindən], öz vürudu [gəlişi] bərəsində işbu məlumatı vermişdir:

Almaniya Heyəti-mürəxxəsəsi, başda general Kres fon Kressenşteyn olmaq[la] əvvəlinci dəfə Tiflisə gəlmişdir. Bu heyətin vürudu, Almaniya İmperator Hökumətinin Qafqaziyaya bəslədiyi səmimiyyəti üçün ən əsaslı

bir dəlil olmağı icab edir. Heyət yeni Gürcüstan Cümhuriyyətini müdafiə etməklə öz səmimiyyətini göstərmişdir. Hal-hazırda isə bu iki hökumətin miyanında [arasında] əlaqeyi-dostanə davam etməkdədir. Almaniya Hökumətinin Azərbaycan Cümhuriyyəti ilə də belə əlaqeyi-dostanə peyda etməsi arzusunda olduğu üçün Bakıya heyət göndərməyi lüzumu görüldüyündən naşi, Azərbaycan Cümhuriyyəti səlahididi [münasib görməsi] ilə biz buraya gəldik.

Almaniya ilə Azərbaycan miyanında da bir çox ümumi mənafe vardır.

Böyləliklə, Bakıdakı Almaniya heyətinin vücudu, tərəfeyn [hər iki tərəf] üçün əlverişlidir.

TÜRKİYƏDƏKİ ERMƏNİ MƏTBUATI

İstanbulda müntəşir [nəşr olunan] “Həreynik” qəzetəsi Türkiyə Hökumətinin erməni fərarilərinin yenidən vətənlərinə qayıtması barəsində verdiyi fərmani-hümayun münasibəti ilə yazır ki, hökumətin belə iqdamatı [təşəbbüsü] erməni millətinin hökumətə olacaq ixlasına səbəb olacaqdır.

Sonra qəzetə yazır: “Biz əvvəllər də demişdik. Yenə təkrar deyirik ki, Türkiyə Hökumətinin İttifaqi-Ərbəədəki [Dördlər İttifaqındakı] rolu pək parlaqdır və qəbul etdiyi təriq [tutduğu yol], axirüləmr [nəhayət], ən gözəl nəticələr

vərə biləcəkdir. Türkiyə Hökumətinin erməni milləti barəsində bəslədiyi amalı ermənilər üçün nafe [faydalı] olduğu gün kimi aşkardır. Bu hökumət tərəfində müharibə münasibəti ilə dağılıb pərakəndə olmuş Türkiyə və Ermənistan Cümhuriyyəti erməniləri barəsində göstərdiyi səmimiyyət və xeyirxahlıq, Türkiyənin azad bir həyata hazırladığını layiqincə göstərir.

Hal-hazırda İstanbuldakı Ermənistan qəzetələri hökumətin nəzərini kəndinə cəlb etməkdədir. Bunlar fəqət öz vətənlərinin müqəddəratını təmin etmək barəsində can-dillə çalışırlar.”

Sonra qəzetə erməni millətinin səna’ət [sənaye] və ticarətdəki istedadlarına keçərək, burasının türklər tərəfindən belə qəbul edilməsini qeyd etməklə, gələcəkdə məmləkətə böyük yararlıqlar göstərməsini söyləyir. Beləliklə, Türkiyə kəndi siyasəti sayəsində əlverişli istifadələr edə biləcəkdir.

TÜRKİYƏ QƏZETƏLƏRİNDƏN

Yeni alman-rus etilafı [uzlaşması] haqqında iki mülaqat [müsahibə]

Azərbaycanın nöqtəyi-nəzəri, Ermənistan Xariciyyə naziri nə deyir?

“Norddöyçe alqemayne zeytunq”un Qafqaz məsələsinə dair olan bəyanatı haqqında “Le jurnal d’Orient” mühərirlərindən biri Azərbaycan və erməni heyəti-mürəxxəsələri əzasından [nü-

mayəndə heyətləri üzvlərindən] birər zatlə mülaqat etmişdir. Mühərrir, Məhəmməd Əmin bəy ilə mülaqat etdiyi sırada şu sualı sormuşdur:

– Rusiya-Almaniya etilafi-axirindən [axırıncı uzlaşmasından] sonra Qafqaziyada ehdas edilən [meydana gətirilən] yeni vəziyyət haqqında mütaliəviz [fikriniz] nə mərkəzdədir?

– Bunlar, hənüz qəzetə mütaliə və xəbərlərindən ibarətdir. Fəqət qəribən [yaxında] bizə vəziyyət haqqında doğru bir fikir peydasına xidmət edəcək təfərrüatı da öyrənəcəyiz zənn edirəm. Yalnız iki şey calibi-diqqətdir. Birincisi, Almaniyanın bolşeviklərə Azərbaycanla Ermənistanın istiqlalını təsdiq etdirməyə müvəffəq olammamaqla göstərdiyi əcz [acizlik], ikincisi Almaniyanın Bakı ilə civarındakı [ətrafındakı] zəngin mənabənin [mənbələrin] Almaniya ilə müttəfiqlərinə bu həvali [bu bölgənin] neft məhsulatından bir qisminin verilməsi şərti ilə Rusiyaya təmini-təməllükündə [Rusiyanın mülkiyyətinə verilməsində] göstərdiyi hərəkət... Bu xəbərlər mütənaqizdir [bir-birinə ziddir]. Binaileyh [ona görə də] həqiqətə müvafiq olmaması lazım gəlir. Gürcüstanın təsdiqi-istiqlalına səbəb olaraq, bu məmləkətin “ümuri-daxiliyyəsinə təqviyyə xüsusunda ibraz etdiyi tərəqqiyat” [daxili işlərini gücləndirmək baxımından əldə etditi tərəqqi] irəli sürülür. Bu da Gürcüstanda əmnü əsayiş hökmfərmdir [əsayiş və əmin-amanlıq hökm sürməkdədir], deməkdir. Fəqət sizi təmin edirəm ki, Azərbaycandakı

sükun və əsayiş Gürcüstanda, hətta Rusiyanın paytaxtı olan Moskvada belə mövcud deyildir. Bundan başqa, Bakıdakı neft hasilatının bir qismini təmin etmək, Almaniya politikasında, Almaniyanın Bakını ruslara tərək etməsini mövcib olacaq [şərtləndirən] bir amili-əisasi təşkil edəmməz. Bakının sahibi-təbiisi [təbii sahibi] olan azərbaycanlılar Almaniyaya petrol verəmməyəcəklərini əhsas edici [hiss etdirən] heç bir hərəkətdə bulunmamışlardır. Xülasə, ajansların verdiyi bu xəbərlərin doğru olduğu qəbul edilsə belə, Azərbaycan politikasına əsla təsir edəmməyəcəyini sizə təmin edirəm. Bakı, vəziyyəti-coğrafiyyəsi [coğrafi vəziyyəti], münasibati-irqiyyəsi [irqi əlaqələri], tarixi ilə xülasə, hər surətlə Azərbaycana aiddir. Bakısız Azərbaycan, başsız bir gövdədir. Əsakirimiz [əsgərlərimiz] Bakını mühasirə etmişlərdir. Bizim fikrimiz Bakını qasiblərindən [qəsibkarlarından] təthir etməkdir [təminləməkdir]. Mücadiləmizin qayəsini şimdüyə qədər bu təşkil etmişdir. Atiyən dəxi [gələcəkdə də] bolşeviklər ilə, əlyövm [hal-hazırda] şəhri-məzkuru [adı çəkilən şəhəri] əllərində bulunduran ingilislərə qarşı da mücadiləmizin yerinə qaim olacaq hər dürlü qüvvət, hər dürlü nüfuza qarşı hərbə davam edəcəyiz. Fərzi-mühal olaraq [misal üçün] Almaniya və yaxud hamiyyətəbiimiz [təbii himayəçimiz] olan Türkiyə belə bizə qarşı çıxsa, sizi təmin edirəm ki, bunlara qarşı duracağız və Bakıdan heç bir zaman fərağət etmə-

yəcəyiz [əl çəkməyəcəyik]. Almaniya Bakı müdafiəsinin ingilis zabitləri komandasına mövdu olduğuna [tapşırıldığına] vaqif olduğu kimi, azərbaycanlıların zikr etdiyim əzmi-millilərinə də [milli əzmkarlıqlarına da] vaqif olması iqtiza edir [lazım gəlir]. Binaileyh, Azərbaycanı yalnız başına müdafiəyə tərk etmək, Qafqaz hüdudunda ingilislərə qarşı hər b edən bir qövmü müavinətsiz [köməksiz] buraxmaq deməkdir. Bunlar nəzəri-diqqətdən dur [kənar] tutulmayacaq mülahizətdir [mülahizələrdir]. Fəqət bir nəticəyə varmadan əvvəl, qəzetələrin verdiyi məlumatdan daha fazla təfsilata intizar etmək [təfsilati gözləmək] icab edir [lazımdır].

Qılinc alayı münasibətilə Almaniya və Avstriya imperatorlarının təbriki

Zati-həzrəti-padişahiyyə Almaniya İmperatoru həzrətləri tərəfindən kəşidə qılınan [çəkilən] 31 ağustos [1]918 tarixli teleqrafnamənin tərcüməsidir:

“Zati-şövkətməabi-padişahilərini bugünkü yövmi-mübəccəl vəsiləsilə ən har və səmimi təmənniyyət ilə təbrik edirəm. Cənabi-qadiri-mütləq, Zati-hümayunlarına yümni-səmədanisini daima rəfiq və dövreyi-səltənəti-mülkanələrini tuli-müddət və ənvayi-səadətə bekam buyursun.”

[“Əzəmətli padşah həzrətlərini bugünkü mübarək gün münasibəti ilə ən hərərətli və səmimi arzularla təbrik edirəm. Hər şeyə qadir olan [Allah], səadətli zatınıza ilahi xoşbəxtliyi daim yoldaş eyləsin,

hökmdarlıq səltənətinizin dövrünü uzun etsin və dürlü səadətlərlə kama çatdır-sın.”]

Zati-həzrəti-padişahi tərəfindən Almaniya imperatoru həzrətlərinə 31 ağustos 1918 tarixilə kəşidə buyurulan teleqrafnamənin tərcüməsidir:

“Təqlidi-seyf mərasimi münasibəti ilə kəşidə buyurulan pək məhəbbət-karənə teleqrafnameyi-həşmət-pənahilə-rindən əmiq surətdə mütəhəssis və fəvqəladə mütəhəyyic olaraq Zati-aliyyə-imperatorilərinə ənsəmimül-qəlb təqdimi-təşəkkürat edirəm.”

[“Qılinc taxma mərasimi münasibəti ilə həşmətli imperator tərəfindən çəkilən məhəbbətlə dolu teleqrafdan aldığım dərin hisslərlə və artıq dərəcədə duyğulanaraq, Zati-aliləri imperatora səmimi qəlbədən təşəkkürlərimi bildirirəm.”]

Zati-həzrəti-padişahiyyə Avstriya imperator və Macarıstan kralı həzrətləri tərəfindən 31 ağustos sənə 1918 tarixi ilə kəşidə edilən teleqrafnamənin tərcüməsidir:

“Əcdadi-şahanələri ənənəti-nəci-bəsinə tövfiqən şöhrətşüar xəlifənin seyfi-cəladətini təqlid buyuracaqları bu yövmi-mübəccəldə Zati-şahanələrində ən har və səmimi təbrikatımı təqdim və Zati-mülkanələrindəin səadət və məmaliki-padişahilərindəin etilasını təmənniyyəti-xalisanəsində bulunduğumu iblağa müsariət eyləram.”

[“Padşah əcdadlarının nəci-bənənəsinə uyğun olaraq, şöhrətli xəlifənin qəhrəmanlıq qılincini belinə bağlayacağı bu mübarək gündə Zati-aliləri padşaha ən hərərətli və səmimi təbriklərimi təqdim

*edir, hökmdara səadət və ölkəsinin tə-
rəqqisini səmimi qəlbdən arzu etdiyimi
gecikmədən bildirmək istəyirəm.”]*

Tərəfi-həzrəti-padişahidən 31 ağus-
tos 1918 tarixi ilə Avstriya imperatoru
və Macarıstan kralı həzrətlərinə kəşi-
də buyurulan teleqrafnamənin tərcü-
məsidir:

*“Əcdadımın ən’ənatına tövfiqən
təqlidi-seyfrəsmi münasibətilə kəşidə
buyurulan teleqrafnaməyi-həşmətpə-
nahilərinə bəyani-minnətdari edir və
bu vəsilədən bilistifadə, Zati-aliyyə-
hökmdarilərinin səadəti və məmalik-
imperatori və kralilərinin davam edən
əmnü bəxtiyarisi təmənniyəti-səmi-
miyyə və xalisanəsində bulunduğumu
iblağa müsariət eyləram.”*

*[“Əcdadımın ənənələrinə uyğun olaraq
qılinc bağlamaq mərasimi münasibəti ilə
həşmətli imperator tərəfindən çəkilən
teleqrafa minnətdarlığımı bildirir və bu
fürsətdən istifadə edərək, Zati-aliləri
hökmdarın səadətini, imperiya və kral-
lıqlarının asayış və bəxtiyarlıqlarının da-
vam etməsini səmimi qəlbdən arzu etdi-
yimi gecikmədən bildirmək istəyirəm.”]*

PETROVSKUN HALI

Dərbənd təriqi [yolu] ilə Bakıya va-
rid olmuş [gəlib çatmış] A., Petrovsk
şəhərinin əhvalını belə təsvir edir:

Əhali ağır günlər keçirməkdədir.
Nəyi isə dəqiqədən-dəqiqəyə gözətlə-
yirlər. Əsəbiyyət uca dərəcələrə var-
mışdır. Ərzaq, xüsusən əkmək heç yox-

dur. Ehtikarçılarda az-çox tapılırsa da,
fövqaladə bir qiymətlə satırlar. Ərzaq
böhranı ətraf aullardan taxılın gəlmə-
məsi münasibətilə olmuşdur.

Türk-Azərbaycan Ordusu müzəffə-
ranə bir surətdə irəlilədiyindən dolayı,
bütün işlər yatmışdır. Şəhər “höku-
mət” casusları ilə məmludur [doludur].
Əhəmiyyətsiz bir işdən ötrü dərhal
gülləbaran edirlər. Şəhərdə, xüsusən
rus əhalisi hökumətdən narazıdır.

Bakıdan fərar etmiş ermənilərin bir
hissəsi Biçeraxov ordusuna daxil ol-
muş, əhli-əyal sahibləri, qadın-çocuq-
lar isə dərya kənarında açıq havada
oturmaq məcburiyyətində qalmışlar.
Bunları hər saatda Biçeraxov saldatları
ordudan fərar etdikləri üçün təhqir
edirlər. Vəba (xolera) xəstəliyi gündən-
günə artıb dəhşətli bir əhval kəsb
etmişdir. Müavinəti-tibbiyyə [tibbi yar-
dım] yox, əlac [dərman] yox; aclıq və
saatda dəyişilən hökumət əlindən zin-
hara gəlmiş əhali yorulmuşdur. Belə
həyatdan azad olmağı dəqiqəbədə-
qiqə gözətləyirlər.

ANDRANİKİN QƏTLİ

Tiflisdə müntəşir [nəşr olunan] “Bor-
ba” qəzetəsinin 183-cü nömrəsində
oxuduq:

İrəvanda çıxan “Joxovrdi” qəzetəsi
xəbər verir ki, Zəngəzurda Andranik
qətl edilmişdir. Fəqət bu xüsusda hə-
ləlik bir təfsilat məlum deyildir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Baltik donanmasının müqəddəratı

Petroqrada – Rusiya Şura Hökumətində daş kömür qəhətliyindən Baltik donanması ağır bir vəziyyət almışdır. Vapolar dayandırılıb komandaları dışarıya alınmışdır. Vaporda işləyən matrosları çexoslovaklar ilə mübarizə üçün orduya dəvət edirlər.

Petroqradda tədhiş [terror]

İngilis mətbuatının verdiyi xəbər. 29 eylül. (İbtidasi [əvvəli] alınmamışdır.) Şuranın axırncı fərmanı mövcü-bincə [əsasında] sərvətdarlardan ağır vergilər alınıb, bu sinfin müzirr [ziyanlı] olduğuna binaən məhv olması gözlənilir. Bu fərman bu vaxtadək Moskva-da və Petroqradda verilmiş əmrlərin şiddətlişidir. Çoxları güllələnibsə... (pozulub) min nəfəradək sabiq hökumətin axırncı nazirləri Şeqlovitov, Kokovtsov, Protopopov, Maklavov və qeyriləri Rusiya tarixində əhəmiyyətli rollar oynadıqlarına görə, məhkəmə qarşısında sabiq hökumətin gizli işlərini camaata aşkar etməlidirlər. Lakin bunlar gecə ikən həbsxanadan Petrovsk bağına aparılıb, matroslar tərəfindən güllələnmişlər. Şayiata görə Moskvada işıqlı bir bağda əsgərlər durub, həbsxanadan gətirilən dustaqları güllələyirlər. Qeyri şəhərlərdə hətta qadınları da güllələyirlər, aləm tədhiş içrə yaşıyır... (pozulmuşdur.)

Sülhün şəraitini [şərtləri]

“Havas” acentəsi xəbər verir ki,

Bolqariya nümayəndələri Səlanikə gəlmişlər. “Royter”in verdiyi xəbərə görə, Etilaf dövlətləri tərəfindən pişnihad [təklif] edilmiş Bolqariya ilə sülh şəraitindən biri də Bolqariya ordusunun buraxılması və müharibənin ibtidasından [başlanğıcından] Bolqariya tərəfindən işğal edilmiş yerlərin boşaldılması olacaqdır.

Petroqradda

Almaniya Mətbuat Bürosu xəbər verir ki, Petroqrada həyatı fəna bir haldadır. Unun girvənkəsi 35, qənd 50 və qara çörək 15-20 rubləyə satılmaqdadır. Ziyalılar ələhinə tədhiş [terror] artmaqdadır. Petroqraddan əhali külli surətdə çıxır. Axırncı həftədə şəhərdən yarım milyona qərib [yaxın] əhali getmişdir. Hal-hazırda Petroqradda bir milyondan az əhali qalmışdır.

İngilislərin yürüşü

Şura qəzetələrinin verdiyi məlumata görə, ingilislər Rusiyada vəqə olan axırncı hadisələrdən naşi Rusiyanın şimalında öz əməliyyatlarını vüsətləndirib, bu yaxında Petroqradı işğal etmək niyyətindədirlər. Buna binaən Murmana çoxlu Müttəfiq qoşunu göndərilmişdir. Murmana gələn qoşunlar Petrozavodska yönəlmişlər. İngilislər buradan Zvanka və Petroqrada hücum etmək istəyirlər. İngilislər əleyhinə qalxmış kəndçilər üçün əslihə [silah] və hərbi ləvazimat gətirilir.

Həkimlərin mühacirəti

Bu axır vaxtlarda həkimlərin qərb

sərhədi tərəfindən Rusiya Cümhuriyyətinə mühacirətləri müşahidə olunur. Rusiyanın bir çox şəhərlərini müsri [yoluxucu] naxoşluqlar qapladığına binaən və Qırmızı Orduya həkim lazım olduğundan naşi, Hifzüssihhə [Səhiyyə] Xalq Komissariati qət etmiş ki, Rusiyadan çıxmaq istəyən həkimlər Hifzüssihhə Komissarlığından xüsusi icazənamə almalıdır. İcazənaməsi olmayanlara heç bir müəssisələrdən Rusiya məmləkətindən xaricə çıxmağa izin verilməyəcəkdir.

ŞAMAXILILARIN HALI

Bakı quberniyasında bolşeviklərin Şamaxı uyezdinə vurduqları zərbə[nin] heç bir yerə vurulmadığı hər kəsə məlumdur. Şamaxı əhalisi əsrlərdən bəri yaşamaqda olan ata-baba yurdlarını buraxıb, neçə aylar ərzində çöllərdə, biyabanlarda; aclıqdan, xəstəlikdən məhv və tələf olmuşlardır. Şamaxı şəhəri və ətraf kəndləri rəhmsiz daşnak-sutyun və bolşevik dəstələrinin atəşinə düşər olmuşdur. Hal-hazırda gündəlik ruziyə möhtac qalan Şamaxı əhalisi öz dağılmış və bərbad yurdlarına qayıdıb, Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Vəzarətinin [Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyinin] Qaçqınlara yardım edici şöbəsi tərəfindən buraxılan çörək payları ilə gün keçirməkdədirlər. Hər bir ev aşiyanı evində buraxıb qaçmağa məcbur olan Şamaxı əhalisi, hal-

hazırda cırıq əlbisədə qalmışlardır. Şamaxının şiddətli soyuqları yaxınlaşdığından, məzkur [bəhs olunan] qaçqınlara vaxtlı-vaxtında isti paltarla müavinət [yardım] olmazsa, biçərə əhalinin halı xeyli təhlükəli olacağına şübhə yoxdur. Şamaxı qaçqınları şimdilikdə uçulmuş və dağılmış şikəst evlərdə yaşamaqdadırlar. Əhalinin hər bir şeyə böyük ehtiyacı vardır. Xülasə, bütün Şamaxı nahiyəsi həlakət [məhv olmaq] ərəfəsindədir. Şamaxı qaçqınlarının təmini-halı üçün hökumət tərəfindən mümkün qədər tədbirlər ittixaz edilib [tədbirlər görüleb], əhvalın yüngülləşməsinə çalışacaqdır. Hər yerdə hərc-mərclik qurbanları olan əhaliyə müavinət etmək işini ictimai təşkilatlar öz öhdələrinə aldıkları [halda], burada camaatımız öz vəzifəsini unutmamalıdır. Azərbaycan Hökumətinin ictimai təşkilatlarının müavinət üçün çalışmaları zamanı çatmışdır. Bütün əhalinin Şamaxı qaçqınlarına müavinət əllərini uzatmağa dəvət edib, idarəmiz tərəfindən Şamaxı qaçqınlarının nəfinə [xeyrinə] ianə dəftərçəsi açılır. Bu bərdə camaatımızın hər dəfəki kimi yenə də himmətli olacaqları ümid olunur.

MƏRKƏZİ EV KOMİTƏSİNDƏ

Əhali üçün

Əhali arasında dörd aylıq çay və qənd paylanması məsələsi, Mərkəzi Ev Komitəsinə mühəvvəl edilmişdir

[tapşırılmışdır]. Mərkəzi Ev Komitəsi ən yaxın bir zamanda ev təşkilatları vasi-təsilə işə şüru edəcəkdir [başlayacaqdır].

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Şanlı Türk Ordusu Bakını fəth etdikdən sonra Bələdiyyəmiz işə başladı. Fəqət nədənsə, Bələdiyyəmiz bu ana qədər şəhərimizin süpürüntülərini təmizləmək üçün bir təşəbbüs etməmişdir. Soxaqlarda üfunətdən keçiləmməyir. Küçələr süpürülməyir. Bundan irəli, süpürüntüləri şəhərin xaricində yaxarıdılar. İndi isə şəhərin içində yandırılır. Bir tərəfdən də süpürüntülərin üzərinə yığılan qara çibinlər şəhərimizdəki müsri [yoluxucu] xəstəliklərin intişarına [yayılmalarına] və get-gedə təzayüdünə [çoxalmasına] səbəb olur. Ümid var ki, yeni işə başlayan Bələdiyyəmiz birinci dərəcə şəhərin hıfzüssihhəsinə [gigiye-nasına] və soxaqların süpürüntüdən təmizlənməsinə əhəmiyyət verir.

* * *

Hədə ilə pul tələb etməkdə müttəhim olub da təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınan Qala kəndi əhalisindən Hacı Axundovun müqəssirliyini təsdiq edən əldə bir isbat olmadığından, həbsdən azad edilmişdir.

Yalan şayiə

Azərbaycan Hökumətinin Gürcüstan Cümhuriyyəti nəzdində olan siyasi nümayəndəsi professor Tsuqmayer tə-

rəfindən Tiflis qəzetələrinə verilən xəbərləri təkzib edir, “Ki, guya Türkiyə əsgərləri Bakını tərk ediblər və müsəlmanların narazılığı dəf edilmişdir.” Məhəlli [yerli] müsəlmanlar arasında heç bir iğtişaş və narazılıq olmamışdır. Hərgah Azərbaycanda belə hadisə baş verərsə, Azərbaycan Hökuməti bu cür hadisələri dəf etmək üçün kifayət qədəri qüvvəyə malikdir.

Türk duyğuları

Qafqaz türklərinə

1

GÜL VƏ SEVİN

Ey Qafqaziyanın nurlu səması!
Ey əcdadımın şirin yuvası!
Ey türk irqinin böyük anası!
Ey uca dağın münbit ovası!
Gül, sevin artıq, sənə biz gəldik!
Səni qurtarmaq üçün yüksəldik!
Həp ormanların matəm ağladı,
Dərələrində qanlar çağladı,
Yavrularını atəş dağladı,
İxtiyar və gənc qara bağladı.
Gülsün, sevin sin onlar, biz gəldik!
Sizi qurtarmaq üçün yüksəldik!
Dünkü hal, dünkü atəş, dünkü qan,
Dünkü ələmlər, dünkü ah, hicran,
Dünkü əsarət, çəkilən xüsrən,
Artıq yox onlar, həp bitdi, inan.
Gül, sevin Qafqaz, sənə biz gəldik!
Səni qurtarmaq üçün yüksəldik!

6/7/334

Arif İrfan Qaraosman

“HƏRDƏNBİR”

Bir də baxıb görürsən iş elə gətiribdir, lap bekar qalmısan. Ona görə məşğuliyyət üçün səhər yerdən durursan, cibinə “maya”dan bir yüz manat bonpulu qoyub çıxırsan bazara ki, ev şeyindən, zaddan alasan. Gedirsən kömürçü Məşədi Qasım əminin dükanına...

– Əmi, kömür var?

– Var, özü də lap əlasından.

– Neçə deyirsiniz?

– Sənin üçün heç neçəyə. Putu əlli manata.

Bir az fikr edib görürsən ki, yüz manatın əllisini kömürə versən onda ətə, çörəyə, filana nə verəsən? Onda deyirsən:

– Qırxa bəlkə verəsən?

– Yaxşı, qırx səkkizə verərəm. Neçə kisə lazımdır?

– Kisə lazım deyil, mənə bir put lazımdır.

– Put ilə satmırıq. Kisə ilə satırıq.

Sonra əlacsız gedirsən Kəlbə Xudu dayının dükanının qabağına.

– Dayı, kömür var?

– Var. Özü də lap Quba kömürü.

– Putu neçədir?

– Altmış manatdır. Neçə put lazımdır?

Genə fikrə gedib lazım bilirsən ki, bu gün kömür almayasan. Bəlkə samovarı bir tövr odun ilə və ya taxta-para qırıntısı salasan. Elə o fikirlə də evə qayıdıb, əhvalatı evdə nəql edirsən. Sonra evdə məsləhətləşirsən ki, görün

bu bazarla evə ərzaq almaq lazım gəlir ya yox? Yəni gündə yüz manat çatar, ya yox? Ona görə “taksa” axtarırsan ki baxıb mülahizə edəsən. Tapmayırsan. Sonra gedirsən ki, bazarda “taksa”nı öyrənəsən. Bazardan tutmuş Quba meydanınacan gəzirsən. Bazar “taksa”sını öyrənib əzbərləyirsən: Məsələn, kömür – putu 60 manat, qənd – girvənkəsi 32 manat, çay – girvənkəsi 150 manat, papiros – qutusu 5, 6, 7, 8 manat, pənimir – girvənkəsi 10-17 manat, qatıq – girvənkəsi 15-20 manat. Bir az baxıb görürsən ki, çörək, ət və meyvə münasibdir. Çünki bunların öz taksası vardır. Ona görə bir az çürük giləmeyvə alıb evə qayıdırsan və uşaqlara deyirsən ki, bir neçə vaxt çaysız dolanılın. Görək bazarçılar nə vaxt kömürün qiyməti[ni] ucuzlaşdıracaqdır ki, bizim də qüvvəmiz çatsın, əlaq və doyunca çay içək. Uşaqlar isə boş samovara həsrətlə baxa baxa “Allah qoy-sa” deyib səbr edir.

Bir naxoş

GÜRCÜSTANDA

Gürcüstanda neft

Almaniya heyətinin təsərrüfat şöbəsi Gürcüstan Cümhuriyyətində neft ticarətinin intişar tapıb [yayılb] vüsətlənməsi üçün bir layihə tərtib edir.

Azərbaycanda

Zaqataldan alınan xəbərlərə görə,

Almaniya heyəti üzvləri tərəfindən Zaqatal nahiyəsində Almaniya göndərilmək üçün yeni hasil olmuş düyü alırmış. Lənkərandan dəxi düyü alıb, Almaniya göndərmək üçün Gəncədən xüsusi heyət getdiyi eşidilmişdir. Mamafih [bununla belə], bu babda [barədə] rəsmi məlumat yoxdur.

Gürcüstan üçün neft

Hökumətin 9 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında Gürcüstana göndərilən neftin miqdarı 10 vaqona qədər ibləğ edilmişdir [çatdırılmışdır].

Ruminiyadan neft

Keçən həftə Ruminiyadan Batuma 1 paraxod neft gətirilmişdir. Bu neftin vaqonlara doldurulması üçün hazırlıqlar görülür. Bir-iki gündən sonra Ruminiyadan Gümrü şəhərinə qədər neft qatarı işləyəcəkdir.

Türkiyə üçün neft

Türkiyə Hökuməti üçün Batuma və Gümrüyə neft göndərilməsi üçün Azərbaycan-Gürcüstan hökumətləri arasında saziş hüsula gəlmişdir.

Cövhər yolu

Gürcüstan Hökuməti sərhədinə qədər cövhər yolu təmir edilmişdir.

Gürcüstanla Ermənistan arasında dəmir yolu müqaviləsi

Gürcüstan və Ermənistan hökumətləri arasında hər iki hökumətin nəqliyyatı üçün dəmiryolu müqaviləsi

əqd edilmişdir [bağlanmışdır].

* * *

Qori Darülmüəllimininin müsəlman şöbəsi Qazax şəhərinə köçmüşdür. Darülmüəlliminin nazirliyinə [müdirliyinə] məşhur müəllim Firidun bəy Köçərli təyin edilmişdir.

M. Y. Cəfərovun etirazı

Azərbaycan Hökumətinin Gürcüstan nümayəndəsi M. Y. Cəfərov, Gürcüstan Hökumətinə müraciət edib, Tiflis “İctimaiyyəni-İnqilabiyyəni Firqəsi” [Sosialist İnqilabçılar Partiyası] mürəvvici-əfkarı olan [fikirlərini yayan] “Trudovoye znamya” qəzetəsində Azərbaycan Hökumətinə dair yazılmış bəzi nalayiq məqalələrə etiraz etmişdir. Gürcüstan Hökumətinin əmri ilə bu qəzetə qapadılmışdır.

Quba məktubu

QAFQAZIYA ORDUSU BAŞ KOMANDANI FƏRİQ NURİ PAŞA HƏZRƏTLƏRİNİN QUBAYA TƏŞRİFİ

Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 5-ci günü Nuri paşa həzrətləri Quba qəsəbəsini müşərəf buyurdular. Yaxılıb talan edilmiş Quba üçün beş[inci] gün böyük bir bayram və ən məsud və şərəfli bir gün idi. Nuri paşa həzrətlərini bəkləməyən Qubalılar birdən-birə şu xəbəri eşidib nə edəcəklərini şaşırmışdılar. Xalq

içində əsəbi bir təlaş hökmfərma [hökm sürməkdə] idi. Təntənəli bir istiqbala [qarşılamağa] hazırlanmaq üçün can atırdılarsa, fəqət istəyini bulmuş çocuqlar kimi ötə-bəriyə qoşmadan başqa bir şey yapmayırdılar. Zira şu xəbər ansızın yetişmiş idi. Nuri paşa həzrətləri dəmiryolu ilə əzimet edərəkən [keçib gedərəkən], Qubanı görməyi arzu buyurmuşdular. İşini natamam buraxıb dükənini qapayan istiqbal niyyəti ilə irəliyə qoşurdu. Paşa həzrətlərini ziyarət etmək şövqü hər işi unutturmuşdu. Şəhərdən dışarı, Xaçmaz yolunda ruhanilər başda olaraq, bir qaç min kişi səfbəstəyi-əhtiram olub [ehtiramla səf-səf düzülərək] sevimli paşaları[nın] intizarında durmuşdular. İrəlidə, pək irəlidə bir süvari görünərkən, toplanmış əhali xələcanlı [həyəcanlı] qəlblə irəli atılırdı. Nə qədər vaxt bəkləyişdən sonra xəbər alındı ki, paşa həzrətləri bu gün deyil, yarın təşrif buyuracaqlar. Əhali yenə bəkləyir, yenə ümidini kəsməyir, bəlkə bu xəbər yanlışdır deyir. Axirən alınan xəbərin doğruluğu təəyyüd etdi [təsdiqləndi]. Əhali məyusiyət içində şəhərə doğru çevrildilər. Şəhərdə əsəbi bir çabuqluqla hazırlıqlar yapılırdı. Paşa həzrətləri və məiyyəət ərkanı [müşayiət edən adamlar] istirahəti üçün ev hazırlanır, soqaqlar donadılır [bəzədilir], al bayraqlar hər tərəfi təzyin edir [bəzəyir] və paşa həzrətləri qədəmləri altında qurban etmək üçün qurbanlar tədarük olunurdu.

İştə, yenə yeni bir xəbər. Telefonla

xəbər vermişlər ki, paşa həzrətləri Xaçmazdan çıxmışlar. Təsəvvür olunmaz bir sürur [sevinc] və fövqaladə bir həyəcan, əhali içində görünməyə başladı və işbu xəbəri mütəəqib [xəbərin ardınca] avtomobillərin “qu-qu”su eşidildi. “Gəlir, gəlir” səsləri yeni bir həyəcan... Ətrafi lərzədar edən “Paşamız çox yaşa” və salavat sədaları altında Nuri paşa həzrətləri avtomobildən endilər və iki avtomobildə daha məiyyəət ərkanı varid oldular [gəlib çatdılar].

Paşa həzrətləri Quba qaimməqamı Əmir Xan Xoyski əfəndi ilə görüşüb və ruhaniləri salamladılar. Ayini-duadan sonra yəhudilərin əkmək və duzunu qəbul edib, ruhanilərlə birlikdə istirahət odalarına çəkildilər.

Soqaqda müğənni Xəlifə əfəndimiz həzrətləri, Ənvər, Nuri və Mürsəl paşa həzəratı şərəflərinə yeni inşad olunmuş [bəstələnmiş] nəğmələrlə təğənni edir [oxuyur], məktəblilər milli nəğmələrlə tərənnümsəz olur, “Yaşasın paşamız, yaşasın ordumuz” sədalarının ardı kəsilməyirdi. Bir buçuq saat sonra paşa həzrətləri dışarıya çıxıb belə bir nitq irad buyurdular:

“Əlhəmdülillah, islam qardaşlar, görüşdük. Mən dəmiryolu ilə əzimet edərəkən, buraya ancaq sizi görmək üçün gəldim. Sizin bir çox evləriniz yaxılmış, abadınız bərbad edilmişdir. Bunları gördüm. Deməli, siz bir çox fənalıqlar görmüşsünüz. Şimdi, həmd olsun Cənabi-haqqa, eyi günlərə yetişdiniz. (“Həmd olsun, şükür olsun” səsləri eşidilir.) Ancaq eyi günlərə yetişdi-

niz deyə, keçmiş günləri unutmayınız, onu biliniz ki, islam islama qardaş nəzəri ilə baxmalıdır. Zənginlər fəqirlərə, evi yananlara yardım etməlidir. Etməmiş olarsalar, yenə cəzaya düçar olurlar. Artıq içinizdə olan fənalıqlara yer verməməlisiniz. Məktəblər güşadına himmət və bu yolda ianə etməlisiniz. Bu vaxta qədər hərblə uğraşdığımızdan dolayı, məmləkətin ötə-bərisinə baxammadıq. Min-bə'd [bundan sonra] inşallah hər şey kəndi nizamı ilə gedər, hökumət millət üçün çalışanlara rütbə və nişan verər, fənalıq yapanlara cəza verər, qətl edənlər edam olunar, xırsızlıq yapanların əli kəsilər və başqa günaha irtikab edənlər [girişənlər] də cəzalarını bulacaqlar.

Və yenə iki məsələ vardır ki, hal-hazırda ən əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Əvvəlinci əsgər məsələsidir ki, 19-dan 24 sinnə [yaşa] qədər yetişmiş gənclər əsgər getməlidirlər. Mən bir baba tanımam ki, oğlunu əsgərlikdən qaçırsın. Qaçırmış olarsa, dininə və millətinə xəyanət etmiş olar. İkincisi də ərzaq məsələsidir. Əsgərlər üçün ərzaq lazımdır ki, onu da millət verir. Millət – hökumət demək və hökumət də millət deməkdir. Millətə bir fənalıq üz verərsə, hökumət qarşısını alar və millət də hökumətə yardım edər. Artıq bizim pək əhəmiyyətsiz düşmənimiz qalmışdır. O da inşallah tez zamanda məhv olub gedər. Şimdindən sonra Cənabi-haqqın inayəti [köməyi] ilə rahat yaşarız. Ancaq keçən günləri unutmamalıyız!”

Paşa həzrətlərinin nitqlərini dinlə-

yən xalq fərəhindən asimanlara qədər yüksəlir və uçmağa qanad arar kimi gözə çarpırdı. Fəqət təəssüflər olsun ki, qəlblərini patlatan duyğuları, ərz etmək istədiyi şükranı dilsizlikdən ifadə edəmmədiyi üçün durduğu yerlərində doğrulmuş və qalmış idilər. Lakin tədqiqli bir nəzərlə baxılısaydı, şurada toplanmış hər müsəlmanın simasında bu sözləri oxumaq olardı:

“Çox yaşa və minlərcə yaşa, paşa həzrətləri. Siz bizim nacimiz [xilaskarımız] oldunuz. Siz olmasaydınız, islamın heysiyyət və şərəfi və bizim irz və namusumuz netə kim [necə ki] ayaqlar altında tapdanırdı, eləcə də imtidad edəcəkdə [davam edib gedəcəkdə]. Siz olmasaydınız, kəsilmiş çocuq, gənc və ixtiyarların, qarınları yırtılan hamilə qadınların, iffət və namusları ləkələnən qızların, yurdsuz və pənahsız qalmış yetimlərin, dulların hesabı tədadsız [saysız-hesabsız] olacaqdı. Siz olmasaydınız, varlığımızı çıxğayan [tadalaayan] dinsizlər bizi məhv edəcək və heç kəs də imdadımıza çatmaq istəməyəcəkdə. Əvət, siz bizim nacimizsiniz. Siz Məsihvəri, ölümdən sonra bizi ehya etdiniz [diriltidiniz]. Bu günlər bizim üçün bə'süba'dəlmövət [ölümdən sonra dirilmə] demək deyilmidir? Sizin fədakarlıqlarınıza qarşı ərzi-şükran [təşəkkür ifadəsi] olaraq bizim heç şeyimiz yoxsa, ancaq bir varlığımız var ki, onu da hər zaman sizin yolunuzda və millət uğrunda sipər etməyə hazırız.”

Lakin nə edəsən ki, Rusiyanın mənhus Çar hökuməti və kəndi cəhaləti-

miz şü bəxtsizləri elə səfil bir hala düçar etmiş ki, bugün ehsasati-qəlbiyyələrini [ürəklərindəki hissləri] söyləmək üçün bir kişidən [bir nəfərdən] belə məhrum qalmışlar. Paşa həzrətləri də həmin xəstə tərəfimizi yek nəzərdə kəsdirmiş [bir baxışda anlamış] olmalarından idi ki, məktəblər güşadına ehtimam olunmasını [xüsusilə səy göstərilməsini] tövsiyə buyurdular.

Paşa həzrətləri xudahafizləşmək istəyincə, camaat tərəfindən intixab olmuş [seçilmiş] bir kişi irəliləyib təzim edərək, az vaxt içində pək çox yararlıqlar göstərmiş və hər tərəfində anarşi hökmfərma olan [hökm sürən] Quba qəzasında asayiş-tam vücuda çıxarmış fəal və bacarıqlı qaimməqamımız Əmir Xan Xoyski əfəndinin başqa yerə təyin olunmaq şayiələri doğru isə, bizi şimdiki ciddi bir zamanda belə hakimdən məhrum etməmək iltimasını edir və sonra paşa həzrətləri avtomobilə rəki-bən [minərək] yenə “Çox yaşa” və “Yaşasın” sədələri altında Xaçmaza övdət buyururlar [qayıdır].

Məhəmmədbəyli Hüseyn Rza

ƏMİR XAN XANXOYSKİ

İnqilabın ilk günlərindən ta axırını vaxtlara kimi Quba və ətrafında elə bir anarşi hökmfərma [hökm sürməkdə] idi ki, insan evdən çıxarkən bir daha salamat qayıdacağına inanmaq istəmirdi.

Hər tərəfdə qətl və qarət, hər guşədə soyğunçuluq idi ki, gedirdi. Talan və xırsızlıq [oğurluq] bir sənət hökmünü almış və qətl və cinayət də müzah [əyləncə] kimi olaraq qullanılırdı. Ancaq burada yaşamaq imkan xaricindədir. Nə olaydı yollar açılaydı da, baş götürüb bir tərəfə gedəydim xəyalı bir çoxlarının əməl [istək] və arzusu olmuşdu. Salamat günlərə yetişəcəyinə heç kəs ümid etməyirdi. Sərbəzəmini-təzim olaraq [təzimlə baş əyərək] mətanəti-şəxsiyyə [şəxsi mətanət] və istiqaməti-ruhiyyə [mənavi doğruluq] qarşısında səcdələr edirəm ki, az bir zaman içində bu qədər hərc-mərcli ölkədə asayiş-tam ilə dəmir bir intizam bərpa etdi. Şimdi “başına altun çanağı al da soçaqları dolaş” deyilən kimi salamat və bir kişinin səninlə rücu yox [heç kimin səninlə işi olmaz]. İşbu asayiş, yeni təyin edilmiş qaimməqamımız Əmir Xan Xoyski əfəndinin səy və ehtimamları [var gücü ilə çalışmaları] ilə vücuda çıxdığı üçün bütün Quba əhalisi mumaileyh [adı çəkilən] əfəndiyə mədyun [borclu] və minnətdardırlar. Həqiqətdə bir kişinin səy və qeyrəti nələr yaratmayır! Xan əfəndi yalnız idari işlərdə deyil, maarif və başqa işlərdə dəxi fəaliyyət və yararlıq göstərirlər. Klub təşkilinə başlanılmış, tez zamanda bir maarif cəmiyyəti dəxi təsis edilərək qiraətxana də açılacaqdır. Səhiyyə işlərinə ayrıca diqqət əta qılıb [yetirib], şəhər və köylərdə məkatib güşadı [məktəblər açılması] üçün təşəbbüsətdə bulunurlar. Eşitdiyimə görə, Qubada bir qəzetə

nəşrini dəxi qərara almışlardır. Cənabı-haqq belə fəal gənclərimizin əmsalını müzddad buyursun [çoxaltsın]. Amin.

H. R.

BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİNİN MÜRACİƏTİ

Dün Bələdiyyə İdarəsi Bakı qalabəyisinə bir məktub yazıb demiş ki, bazarda olan əsgərlər və inzibat məmurları küçələrdə və bəzi məhəllərdə [yerlərdə], çanaqlarda meyvə satan alış-verişçilərə mümaniət [maneçilik] göstərib, küçə içində ticarət etməyə mane olurlar. Burası sizə məlum olsun ki, bir çox adamlar Bələdiyyə İdarəsindən xüsusi izin alıb və Bələdiyyə xəzinəsinə müəyyən para verib, küçələrdə ticarət üçün izin hasil etmişlərdir. Belə adamlara mümaniət göstərilərsə, Bələdiyyə xəzinəsinə böyük xəsarət verəcəkdir. Binaileyh rica olunur ki, Bələdiyyə İdarəsindən izinnamə almış alış-verişçilərə mümaniət göstərilməsin.

Şəhər küçələrinin təmizlənməsi üçün

Bakı Bələdiyyə rəisi Heyəti-Vükəla Rəisinə [Baş Nazirə] rücuən [müraciətlə] bir məktubda deyir ki, bu son vəq'ələr nəticəsində Bələdiyyənin caddələri təmizləyən araba və atları[nı] hökumət idarələri zəbt etmişlər. Hal-hazırda küçələri təmizləmək üçün Bələdiyyənin

heç bir imkanı yoxdur. Əldə olan atları saxlamaq üçün kafi miqdarda ələfiyyat [ot; yem] tapılmadığından, atları lazımcınca doyuzdurmaq namümkündür və bu səbəbdən də bir çox mərkəzi küçələr də həтта təmizlənməmiş qalır. Binaileyh [ona görə], şəhərin hifzüssihhə [gigiyena] cəhətinə nəzafətini [təmizliyini] və bəzi müsri mərəzlərdən [yoluxucu xəstəliklərdən] istixlasını [xilas edilməsini] dərnəzər edib də [nəzərə alıb] rica olunur ki, Türk Baş Komandanlığı indində [nəzdində] lazimi sərəncamda bulunub, şəhər idarəsinə dörd ədəd yük daşıyan avtomobil və bir neçə də at verilməsi xüsusunda təbliğatda bulunasınız [nəzərlərinə çatdırasınız].

QUBADAN

Edam cəzası

Şəriət məhkəməsinin qət və qərarı ilə bu axır günlərdə Qubada iki kişi asıldığı, əvvəlcisi bir xocayı qətl etmiş köylü və ikincisi də erməni cəza dəstəsi ilə və məşhur Amazasp ilə birlikdə Qubada dəhşətlər yapan Məhəmməd Mehdi Hacı Həmid oğlu olduğu və onun yoldaşlarından bir neçəsi qalmış və hələ dəstəgir olmamış [ələ keçirilməmiş] bulduqları Qubadan xəbər verilir.

Qubada xəstəlik

Əlacsızlıq [dərmanatsızlıq] və doktor-suzluqdan müsri [yoluxucu] xəstəliklər

gündən-günə Qubada artaraq bir çoxlarını sipəri-xaki-nisyan edir [unudulma torpağında gizlədir; öldürür]. Tez zamanda qarşısını almaq kimi tədabir ittixaz edilməsə [tədbirlər görülməsə], böyük fəlakətləri mövcib olacağı məhzurdur [böyük fəlakətlərə yol açmaq təhlükəsi var]. Binaileyh Səhhəti-Ümumiyyə Nəzarətinin [Xalq Səhiyyəsi Nazirliyinin] diqqətlərini şü mühüm məsələyə cəlb edirik.

İxtar [xəbərdarlıq]: Qaimməqamın fəaliyyəti ilə şü hali-əsəfiştimal [təəssüf verici hal] daban-dabana mütənaqizdir [ziddir]. İkisindən birisinin teyyi [aradan qaldırılması] icab edir [lazımdır].

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Bir milyon qaçqın

Qaçqınlara yardım edici Kuban nahiyə komitəsinə təklif edilmişdir ki, Kuban nahiyəsi Yekaterinodar şəhərini qaçqınlardan təmizləsin. Məzkur [adı çəkilən] komitə nümayəndəsinin verdiyi məlumata görə, az müddət ərzində Yekaterinodar şəhərini qaçqınlardan təxliyyə etmək qeyri-mümkündür. Təxminən hesab edildiyinə görə, Yekaterinodar şəhərində 70 min və bütün Kuban nahiyəsində isə bir milyon qaçqın vardır.

Rusiyada yanacaq

“Voljskoye slovo” qəzetəsi xəbər verir ki, yanacaq işləri böhranlı bir hal-

dadır. Saratovda olan yanacaq işləri komitəsi Məclisi-Müəssisən üzvlərinə xəbər vermişdir ki, komitənin anbarlarında ağ neft və benzin yoxdur. Ural daş kömür istehsalatı fəna bir haldadır.

Mədən dairələrində müharibələr davam edir. Yeqorşin mədənləri yanır. Qalan mədənlərdə də kömür istehsalatı gəldikcə azalmaqdadır. Dəmiryollarının dayanması möhtəməldir [ehtimal olunandır]. Sibiryada paraxod hərəkəti büsbütün dayandırılmışdır.

SON XƏBƏRLƏR

8.10.18. Alman Qərgahi-Ümumisindən [Baş Qərgahından] bildirilir.

Vəliəhd Ruprext Orduları Qrupu.

İngilislər Skarp şimalında Ovinin iki sahilindən etibarən şiddətli atəşlə təərrüz edərək [hücuma keçərək] Toyverə ayaq basdı. Digər yerlərdə postlarımız yerində qaldı.

Boyn Ordular Qrupu. Sen-Kanten şimalında ingilislər və fransızlar şiddətli hücumlarına davam edirlər. Monbreen şimalında Hannover-Brandenburq alayları düşmənin beş dəfə hücumlarını tərd [dəf] etdi. Daha cənubda düşmənin təərrüzü atəşimizlə kəsildi. Sekear yanında Pozen-Dehen alayları şədid müharibəti mütəaqib [şiddətli çarpışmaların ardından] mövzələrini [mövqelərini] müdafiə etdilər. Tillo və Ati müharibətində Sileziya taboru və istehkam qitəti [birlikləri]

süngü müharibəsi ilə düşmənin hücumunu qırdılar.

Alman Vəliəhdi Qrupu. Elet və Enada irəli ərazi müharibəti oldu. Sahil düşmənin müvəssəyi-təşəbbüsətindən [təşəbbüslərini genişləndirməsindən] təthir qilındı [təmizləndi]. Öylə [günorta] vaxtı Bazankur ilə Selles arasında böyük qüvvətlər Sen-Klemandan etibarən Arnes[in] iki sahilindən təərrüz etdi [hücuma keçdi]. Təərrüzləri əqim [nəticəsiz] qaldı. Tərəfimizdən zəbt olunan Sent-Etyen ətrafında mövqe müharibəti düşmənin müqabil təərrüzü [əks-hücumu] ilə başladı. Düşmən tərəfindən müharibə qeyb edildi. Esən nəhrinin iki tərəfində 9-cu və 76-cı ehtiyat firqələri düşmənin təərrüzlərini dəf etdilər.

Qalvits Ordular Qrupu. Şiddətli topçu istehzaratını mütəaqib [hazırlığının ardınca], amerikalılar Er nəhrinin hər iki tərəfindəki cəbhəmizi dəlmək üçün yenidən təərrüz etmişlərsə də, Şatelin cənubunda Vartenburq qitəati tərəfindən təərrüz mən' edilmişdir [hücumun qarşısı alınmışdır]. Şatelin şimalındakı təpəyə düşmən ayaq basmışsa da, müqabil təərrüz ilə buradan püskürtülmüşdür. Aberqin şərqindəki düşmən təərrüzləri əksəriyyətlə topçu atəşimiz altında ərimişdir. Axşama doğru Şeran nəhrinin iki sahilindən Rumiyi üzərinə, Avoen və Tillodan Kanonkl üzərinə gedən yollar boyunca və Maas qərbində başlanmış şiddətli müharibəti mütəaqib qismən müqabil təərrüzlərlə düşməni məğlub etdik.

Lovendorf, 8.10.[1]918, axşam raporu.

Kambre ilə Sen-Kantenin arasında və Şampan və Maasda yeni müharibət inkişaf etdi. Kambrenin cənubunda, Sen-Kanten şimalındakı düşmən təərrüzləri əqim buraxıldı. Düşmən müharibə cəbhəsinin mərkəzində ərazi qazandı. Axşama kimi vəziyyət şöylə idi: Boenin qərbində və Boendən Kambre və Sen-Kantenə gedən yollar imtidadınca [boyunca] müharibə edilməkdə idi. Şampan və Maasda düşmənin təərrüzləri tamamilə əqim buraxılmışdır.

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Buğda əvəzinə un

səh. 189. “aboyka”: dəyirmanlarda taxıl təmizləyən maşın (rusca “aboyka”).

“valsevoy pomol”: silindrşəkilli alət olan vərdənə ilə üyüdülmüş (rusca “val-tsovıy pomol”).

Teleqraf xəbərləri

səh.190. “Almaniya Kronprins Ordusu”: Kronprins Vilhelm Orduları Qrupu nəzərdə tutulur.

Türkiyə qəzetələrindən:

Qıqlınc alayı münasibətilə Almaniya və Avstriya imperatorlarının təbrikatı

səh. 193. “Qıqlınc alayı”: Osmanlı sultanlarının taxta çıxması münasibəti ilə icra edilən mərasim. Bu mərasimə “təqlidiseyf”, yəni “qıqlınc taxma” mərasimi də deyilirdi. Burada söhbət, 3 iyul 1918-ci ildə Osmanlı taxtına çıxan VI Mehmedin qıqlınc taxma mərasimindən gedir.

“Almaniya imperatoru”: II Vilhelm.

“Avstriya imperatoru və Macarıstan kralı”: I Karl.

Qəzetələrdən:

Petroqradda tədhiş

səh. 195. Bu mətndəki boşluqlar, “pozulub”, “pozulmuşdur” kimi qeydlər qəzetdə də belə getmişdir.

Türk duyğuları: Gül və sevin

səh. 197. “6/7/334”: Burada il və ay rumi təqvimlə göstərilmişdir (7-ci ay, 1334-cü il). Miladi təqvimlə 6 sentyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Hərdənbir”

səh. 198. “Bir naxoş”: “Azərbaycan”

qəzetində bu imza Məmmədəli Səfərova məxsusdur.

Qafqaziya Ordusu Baş Komandanı

fəriq Nuri paşa həzrətlərinin

Qubaya təşrif

səh. 199. “Fəriq”: səh. 10-dakı izaha baxın.

səh. 200. “Xəlifə əfəndimiz həzrətləri”: Osmanlı sultanı və İslam xəlifəsi VI Mehmed nəzərdə tutulur.

Əmir xan Xanxoyski

səh. 203. “H. R.”: bu imza Hüseyn Rza Məmmədbəyliyə məxsusdur.

Son xəbərlər

səh. 205. “Alman Vəliəhdi Qrupu”: Kronprins Vilhelm Orduları Qrupu nəzərdə tutulur.

“Selles”: Fransanın şimal-şərqindəki Sel kommunası nəzərdə tutulur.

“Sen-Kleman”: Fransada eyniadlı bir çox kommuna var. Burada Fransanın şimal-şərqindəki Sen-Kleman-a-Arn [Saint-Clément-à-Arnes] nəzərdə tutulur.

“Arnes”: Fransanın şimal-şərqində Arn çayı nəzərdə tutulur.

“Sent-Etyen”: Fransada eyniadlı bir çox kommuna var. Burada Fransanın şimal-şərqindəki Sent-Etyen-a-Arn [Saint-Étienne-à-Arnes] nəzərdə tutulur.

“Axsama doğru Şeran nəhrinin iki sahilindən Rumiyyə üzərinə, Avoen və Tillo-dan Kanonkl üzərinə gedən yollar boyunca və Maas qərbində başlanmış şiddətli müharibəti mütəəqib qismən müqabil təərrüzlərlə düşməni məğlub etdik.”: Qəzetdə, bu cümlədəki coğrafi adların yazılışında çox sayda səhvə (“Rumiyyə” yerinə “Ruminiya”, Şeran nəhri” yerinə “Şerpanteri” və s.) yol verilmişdir.

Bazar ertəsi, 14 oktyabr 1918-ci il, nömrə 14

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 7 məhərrəmülhəram sənə 1337. 14 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İNNA LİLLAHİ VƏ İNNA İLEYHİ RACİUN

Bakı tacirlərindən Ələkbər Məhəmməd-bağır oğlu Hüseynzadə, kamali-yə's və təhəssürən [böyük bir kədər və həsrətlə] sevgili qardaşı Ağa Süleymanın yekşənbə [bazar] günü təşrini-əvvəl [oktyabrın] 13-də irtihali-dari-bəqa etməsini [əbədiyyət evinə köçməsinə] öz qöv-m-əqrəbasına, dost və aşnasına məlum edir. Təşyi-yi-cənazə [cənazənin yola salınması] təşrini-əvvəl [oktyabrın] 14-də düşənbə [bazar ertəsi] günü saat 10 ta-mamında öz evində, Buxarski caddədə 22-ci nömrədə olacaqdır. Şah məscidinə aparılacaqdır.

ELAN

Edadi məktəblərin əlifba; birinci, ikinci şöbələri və sinifləri milliləşib ibtidai və ali-ibtidai məktəblərdən bu şöbə və siniflərə imtahan verərək mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunacaq. Binaileyh, Azərbaycanda yaşayan müsəlman əhalisinə ixtar olunur ki, edadi məktəblərin milli şöbə və siniflərinə imtahan vermək arzusunda olanlar, həmin oktyabr ayının iyirmisənədək edadi məktəblərin müdirləri namına [adına] şu barədə ərzihal versinlər.

Maarif naziri: Yusifbəyli Nəsim bəy.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəmizdə iştirak etmək üçün müq-tədir qələm sahiblərindən lazımi əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir. Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqelərdə müxbirlərimiz mövcuddur. Tiflis ilə xüsusi telefon müxə-bərəmiz [xəbərləşməmiz] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xə-bərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Ka-ğız bahası və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibətilə şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qə-bul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə; 1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə; 1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres: Bakı, Kolyuba-kinskaya küçədə (Parapet) "Azərbaycan" qəzetəsi idarəsi.

Баку, Колубакинская, контора газе-ты "Азербайджань".

BUGDA ƏVƏZİNƏ UN

Ağabala Quliyevin "Qafqaz səhmdarlar şirkəti" bununla hamıya məlum edir ki:

şirkətə məxsus aboykadan keçirilmiş buğda unu qeyri şəxslərin buğdasına bu qərar üzrə əvəz edilir: evdə təmizlənmiş bir put buğdaya öyüdülməsinə heç bir xərc alınmadan 37 girvənkə valsevoy pamol un verilir. Təmizlənməmiş buğdanın əvəzi hər iki tərəfin razılığı ilə qəbul olunur.

Ünvan: Vakzalın və Tarqovı küçələrin küncündə, telefon nömrə 2-65.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Almaniyanın hali

Berlin, təşrini əvvəl [oktyabrın] 4-ü. Heyəti-Vükəla əksəriyyətdən mürəkəb olur [Nazirlər Kabineti çoxluqdan seçilir]. Sollar firqəsinin rəyincə yeni etilaf [uzlaşma] bütün millətləri barışdırmağa müvəffəq olacaqdır. İctimaiyyunı-amiyyun [sosial-demokrat] qəzetəsi “F”, layihəni belə təsvir edir:

Yeni hökumət bütün Avropaya, filcümlə [o cümlədən] Almaniya sülh verəcəkdir. Bu sülh daimi, mətin və millətlərin tərksilahını haiz olacaqdır [əhatə edəcəkdir]. Bu sülh siyasi və iqtisadi məsaili [problemləri] yüngülləşdir-məklə bərabər, iqtisadi müharibəni imkan xaricində edəcəkdir. Burası əsasdır. Sonra ictimaiyyunı-amiyyun qəzetəsi sərməqaləsində [baş məqaləsində] Almaniyanın sülh tərəfdarı olması qeyd edilir. Demokratiya firqələri göstərir ki, müsəlləh [silahlı] sülh Almaniyanı təmin edəmməz. Binaileyh ümumi istirahət və insaniyyət naminə, bir dəfəlik müharibəni bitirməlidir. Hə-

ləlik sülh müzakirəti başlanmadığından naşi [başlanmadığına görə], almanların müdafiə qüvvələri ifrata kimi artırılmalıdır. Müharibə halından sülh halına keçmək ən müdhiş bir zamandır. Bədbəxt o millətdir ki, sülhdən beş dəqiqə əqdəm [qabaq] silahı buraxır. Qüvvəyi-milliyənin izdiyadı [artması], məmləkət daxilində də nizam və əsaişi tələb edir.

İmtidad edən [uzanıb gedən] müharibə xitamında [axırında] bir millət səbrini itirərsə, fəna nəticələr görər. Almaniya demokratiyası [xalqı] daima feili, təriq deyil, məqsədi [üsul deyil, nəticəni] hər şeydən ziyadə əlverişli ədd etmişlər [saymışlar]. Bunların da məqsədi ən yaxın zamanda sülh konfransında həll ediləcəkdir.

Yeni Kansler

Berlin, təşrini-əvvəl [oktyabr] 4. Prins Maks Badenski Reyxstaq Kansler və Xariciyyə nazirliyinə təyin edilmişdir. Baş katibliyə isə portfelsiz olaraq Şeydeman ilə Qröner təyin edilmişlərdir. Xarici İşlər baş katibi Valraf istefa vermişdir. Bunun yerinə mərkəzdən namizəd göstərilmişdir. Bundan əlavə, başqa təbəddülat [dəyişikliklər] dəxi olmuşdur.

Avstriya və Macarıstanda

Vyana, təşrini-əvvəl [oktyabr] 5. Nümayəndələr palatası iclası izdihamlı bir surətdə açılmışdır. Palata Prezidenti Qross, iclası açaraq Mərkəzi Dövlətlərin sülhə hazır olduqlarını öz

nitqində söyləmişdir.

Qross demişdir ki, Mərkəzi Hökumətlər dafələrlə bu sülhü təklif etmişlər, yenə də təkrarən təklif edirlər. Hər halda mətin və daimi bir sülhdən ötrü müttəfiqlik əlaqələrini saxlayıb, sevgili padşah dövrəsində halqalanmağı lazım bilmişdir. Prezident, imperator şərəfinə “Qox” ləfziylə hazirun [iştirak edənlərin] alqışı altında nitqinə xitam vermiş.

Rəisi-Vükəla [Baş Nazir] Qusarek, siyasi və hərbi vaziriyəti təsvir edərək, övzain [vəziriyətin] ciddi olmasını söyləmişdir. Fəqət Almaniya ilə bahəm Avstriya və Macarıstanın bütün lazımı tədabiri ittixaz etmələrini [tədbirləri görmələrini] və bütün baş qalxıza biləcəklərini istənilməyən həvadis [hadisələrin] qarşısını ala biləcəklərini qeyd etmişdir. Nazirin əqidəsincə, ən yaxın zamanda insaniyyət, bu aləmşümul müharibədən daimi surətdə azad olacaqdır.

İSLAM ORDUSU QƏRARGAHINDAN

Şuşa, 9 təşrinə-əvvəl [oktyabr]. Erməni kəndləri peydərpey [bir-biri ardınca] tabe olub, əslihələrini [silahlarını] bizim orduya təslim edirlər.

Dərbənd cəbhəsi, 9 təşrinə-əvvəl. Düşmənin bir zirehli qatari bizim top atəşimiz ilə dəf edilmişdir. Qatarın lokomotivi dağıdılmışdır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Maliyyə nazirinin əmri ilə müvəqqəti olaraq Bakı xəzinəsindən Bakı bon pulu əvəzinə köhnə pul verilməyir.

– Gürcüstan Hökuməti, Azərbaycan Hökumətinə müraciət edib xahiş etmişdir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətində baş verən torpaq və əmlak məsələlərini həll etmək üçün Tiflis Palatası cənbində [yanında] müvəqqəti olaraq müvəqqəti şöbə açsın. Azərbaycan Hökuməti bu növ məhkəmənin təşkilini lazım görməyib, oradakı Azərbaycana aid torpaq işlərini Bakıya gətirməsi üçün Tiflisə zirehli qatar göndərmişdir.

– Səhiyyə naziri Rəfibəyov və Ümuri-Nafiə və Xeyriyyə [Sosial Təminat] naziri Rəfiyev, Gəncədən Bakıya gəlmişdir.

– Müsəlman ordusunda şəhid olan əsgərlərin ailəsi nəf'inə [xeyrinə] Ağabala Quliyev yüz min, Hacı Zeynalabdin Tağıyev 25 min və Mələksima xanım Tağıyeva 5 min rublə ianə etmişlərdir. Ötədən bəri millət, din və vətən uğrunda bəzli-mal edən gəlmiş [malını heç bir vaxt əsirgəməmiş] şu zəvatin [şəxslərin] bu dəfə dəxi göstərdikləri müavinət [yardım] şayani-təqdirdir [təqdirə layiqdir]. Bu xüsus üçün digər müsəlman qardaşlarımızın da bunlara peyrəv olacaqlarını [onların ardınca gedəcəyini] ümid edir və Qafqazıyanın düşmən pəncəsindən xilası zimmində [yolunda] bədənən [fiziki surətdə] iştirak

edəmməyən zəvatin malən [malları ilə] olsun şəhid olan din qardaşlarımızın övladına ianə surətilə iştirak edəcəklərini arzu edirik.

– Maarif Nəzarəti Nikolay caddəsində Tağıyevin ünəs [qız] məktəbinə köçmüşdür. Nazir müstədini [ərizəçiləri] düşənbə [bazar ertəsi] günləri saat 12-dən 2-dək qəbul edir. İstidada [xahişdə] bulunanlar katib yanında növbəyə yazılmalıdırlar.

Dəmiryolunda

– Vağzalda külli minik hərəkəti müşahidə olunur. Hər gün Bakı mövqifində [stansiyasında] qatar yola düşən vaxt çoxlu camaat yığılır. Bunların çoxusu vətənlərinə övdət edən [qayıdan] gürcülərdir.

– Gürcüstan ilə Azərbaycan hökumətləri arasında mal əvəz edilməsi məsələsini intizama salmaq üçün Tiflisdən xüsusi heyət çıxıb Bakıya gəlir.

– Azərbaycan Hökuməti tərəfindən iki min nəfər gürcünün vətənlərinə övdət etməsinə icazə verilmişdir.

GÜRCÜSTANDA

– Kuban Hökuməti və Könüllü Ordu Baş komandanı General Alekseyev ilə müzakirətdə bulunmaqdan ötrü Gürcüstan Hökuməti tərəfindən Yekaterinodar şəhərinə gedən nümayəndələr Gegeçkori və General Mazniyev Tiflisə övdət etmişlərdir [qayıtmışdır].

Bu məsələ haqqındakı münasibət [görüşlər] bir nəticə vermədiyinə görə, gürcü nümayəndələri müzakirəyə başlamayıb, Yekaterinodar şəhərini tərk etmişlərdir.

– Gürcüstan Hökumətinin Xariciyə Nəzarəti, Azərbaycan Hökumətinin siyasi nümayəndəsinə müraciət edib, Gürcüstanda neft qurtardığından, Azərbaycandan neft buraxılmasını xahiş etmişdir. Gürcüstanın neftə olan ehtiyacı bir çox idarə və müəssisələrin qapanmasına bais ola biləcəkdir.

– Gürcüstan Maliyyə naziri Jurulinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, Mədən İdarəsi tərəfindən qızıl mədənləri axtarmaqdan ötrü mədənlər mühəndislərindən ibarət bir heyət Svanetiyyə göndərilmişdir.

– Gürcüstan məhkəmələrində olan bir çox gürcü və sabiqdən xidmət edən rus qulluqçuları ədəbi gürcü lisanı bilmədiklərinə görə, bir çox müşkülət törəməkdədir. Tiflis nahiyə məhkəməsinin müdiri gürcü lisanından məhrum olan qulluqçular üçün gecə kursları açılması istidasında [xahişində] bulunmuşdur.

– Sabiq Zaqafqaziya dəmiryolları əmvalının [mallarının] Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistan cümhuriyyətləri arasında təqsim olunması [bölünməsi] üçün beynəlmiləl dəmiryol komissiyası bu günlərdə işə başlayacaqdır.

Möhtəkirlərlə mübarizə qanunu

Gürcüstan Cümhuriyyəti daxilində möhtəkirlərlə mübarizə qanunu “S. R.”

qəzetəsinin 52-ci nömrəsində nəşr edilib, təsrini-əvvələn [oktyabrın] 1-dən işlənilməkdədir. Bu qanun üzrə ehtikarçılıqda [möhtəkirlikdə] müttəhim edilənlər şiddətli cəzalarla cəzalanırlar. Cəzalar 100 min manat cərimə və 10 il kürək cəzasına məhkum edilirmiş. Bu qanun üzrə nəinki satıcı, bəlkə alıcılar və məzənnə nazirləri dəxi cəzalanırlar.

Gürcüstanda zemstvo

Bir neçə uyezdərdən başqa Tiflis və Kutaisi quberniyalarında zemstvo seçkiləri qurtarmışdır. Qalan uyezdərdə də seçki işləri qurtarıb, bu yaxınlarda seçkiyə başlanacaqdır. Oktyabrın 9-da Kutaisidə birinci zemstvo iclası olmuşdur. Suxum nahiyəsində hələ seçkilərə iqdam edilməmişdir [başlanmamışdır].

ERMƏNİSTANDA

Kabinə böhranı

Tiflisdə İrəvandan alınan məlumat görə, Konventin axırıncı iclasında hökumətin Rəisi-Vükəlası [Baş Naziri] Kaçaznuni demişdir ki, məmləkətin hal-hazırdakı vəziyyətindən naşi, indiki Vükəla Kabinəsi işləyə bilməyəcəyinə binaən [görə], istefa verib, əvəzinə müştərək kabinə təşkilini təklif edir. Bu təklif Daşnak, Demokrat və Xalq firqələri [partiyaları] tərəfindən qəbul olunub, inqilabçılar isə nəzarətdə [nazirlikdə] iştirak etmədən imtina etmişlər.

ZAQAFQAZIYA DARÜLMÜƏLLİMİNİN MÜSƏLMAN ŞÖBƏSİ

Keçən mayısın ibtidasında [əvvəlində] Qazax şəhərinin əhalisi qırx sənə bundan müqəddəm [əvvəl] Zaqafqaziya Darülmüəllimini cənbində [nəzəndə] açılmış olan müsəlman şöbəsinin Qoridən Qazaxa nəql olunması xüsusunda vəsatətə başlamışdır və gələcəkdə bu şöbənin müstəqil bir darülmüəllimin heyətinə düşüb daimi Qazaxda qalmasını nəzərə alaraq, onun təmiratı, bağ və bostanı və başqa ziraət [əkinçilik] və ehtiyacatı üçün on desyatin sulu və münbit yer, hər sənə min manat pul və ibtidada üç min manat biryolluq müavinət [yardım] və sairə kimi müavinətdə bulunmağı vəd etmişdir. Bu məsələni Azərbaycan Hökuməti iyun ayının onunda məhəllimüzakirəyə qoyub qəti surətdə həll eyləmişdir və Maarif naziri şöbənin əşyasını Qori şəhərindən Qazaxa daşımağı bəndələrinə həvalə etmişdi. Əlan [hal-hazırda] mən də öhdəmə götürdüyüm şu təklifi bir çox zəhmət və məşəqqətlərdən sonra əncama yetirib, şöbənin yarım milyonluq əşyasını Qazaxa daşıyıb və orada müvəqqəti olaraq bir mənzil tutduqdan sonra, oraya cəm etmişəm.

Darülmüəllimin kimi böyük və ziyadə əhəmiyyətli olan bir mədrəsənin Qazaxda açılması, məzkur məhəldə [adı çəkilən yerdə] bir maarif çeşməsinin açılmasına bənzəyir və gələcəkdə əha-

linin tərəqqi və təalisinə [ucalmasına] böyük xidmətlər göstərməsi şəkk və şübhədən xalidir [şəksiz və şübhəsizdir]. Qazax Darülmüəllimininin nizam və qaydaya düşməsinə Maarif Nəzarətindən asılan maddi və mənəvi köməkdərliyi müzayiqə etməyəcəkdir [əsirgəməyəcəkdir]. Fəqət bununla belə, bu mədrəsənin istiqbalını təmin etmək və onu dərəcəyi-tamamiyyətə erdirmək zənnimcə yerli əhalinin rəğbət və himmətlərinə, səy və qeyrətlərinə bağlıdır.

F. Köçərli

İdarədən:

Ümidvarız ki, Qazax əhalisi sənələrdən bəri türklük və islamlıq qayəsini irəli sürən və bu yolda çalışıb bir çox müəllimlər yetişdirən Firidun bəy Köçərli həzrətlərinin yuxarıda yazdığı nəsayihi [nəsihətləri] qəbul edərək, həm kəndiləri və həm də millət və vətəndaşları böyük-böyük istifadələr edərək.

QƏZETƏLƏRDƏN

Andranikin qətl

“Qruziya” qəzetəsinin yazdığına görə, Zəngəzur uyezdi Gorus şəhərində dəvəran edən [gəzən] şayiələr ermənilərin başcısı olan Andranikin firqəçilik üstə qətl edildiyini təsdiq edir. Qəzetənin fikrincə, hazırda Gorusda bir də nə olsun belə müsəlman olmadığına görə, Andranik müharibədə müsəlmanlar tərəfindən qətl edilməməsini

güman edir.

Rusiya paytaxtlarının hali

Kiyevdən xəbər verirlər: Petroqraddan və Moskvadan gələn qaçqınların rəvayətinə görə, paytaxtlarda həyat ağır vəziyyət alıb, əsəbiyyət gündəngünə artmaqdadır. Əksinqilabçı firqələrini dəf etmək üçün hökumət ciddi tədbirlər ittixaz edir [tədbirlər görür]. Şəhərin çox yerlərində pulemyot və toplar qoymuşlar. Şəhərdə tərəddüdatə [hərəkətə] Qırmızı ordu nəzarət edir. Camaat evlərdən dışarıya çıx[m]ır.

Moskvaya hücum

“Xarkovskaya jizn” qəzetəsi xəbər verir ki, ingilislər, çexoslovaklar, sibiryalılar və Alekseyev tərəfindən Moskvaya mütəşəkkil hücum gözlənilir. Hökumət “Əxbar”ında yazıldığına görə, Moskvanın təcili möhkəmləşdirilməsi bu hücumun iki tərəfdən gözlənilməsini göstərir. Alekseyev – Voronej tərəfdən və Sibirya, çexoslovak, ingilislər isə İdil boyu Nijni Novqorod şəhərindən hücumla başlayacaqlar. Hal-hazırda Voronejdə 90 min Şura qoşunu cəm edilmişdir.

Zabitlərin həbs edilməsi

Bryanskda Şura əsliyə [silah] zavoduna patlayış və Şura Hökuməti əleyhinə iğtişaş hazırlamaqda müttəhim edilərək, 132 zabit həbs edilmişdir.

Samara yanında müharibə

Müvəqqəti İcraiyyə Komitəsinin

mətbuat şöbəsinin 7 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixdə verdiyi xəbərdə deyilir:

“Nikolay firqəsi” Samara şəhərinin 12 verstliyindədir. Müharibə davam edir. Çəxlər geri çəkildikdə, İdil və Sızran çayları üstündəki Aleksandrov körpülərini dağıtmışlardır.

Aclıq mübarizəsi

Kursk şəhərində və nahiyəsində aclıq mübarizəsi başlanmışdır. Üç həftədir ki, şəhərdə və uyezdə çörək yoxdur. Ərzaq dükənləri dağıdılmışdır. Bolşeviklər tərəfindən ac kəndlilər qarşısına topçu dəstəsi göndərilmişdir. Ac kəndlilər Ukraynanın bitərəf xəttini keçib, ətrafdakı kəndlərə hücum edirlər.

Tsaritsının alınması

Rostov qəzetələrinin verdiyi xəbərə görə, kazaklar tərəfindən Tsaritsın alındıqda, orada 22 şura var imiş. Bunlar həpsi Dondan qaçmışlar. Bundan əlavə 4 vaqon qızıl, 56 batareya və 8 zirehli qatar dəxi var imiş. Bunların nəşəyə götürüldüyü məlum deyildir. Şuralar Astraxana getmişlər. Moskva Şura mətbuatı Tsaritsının kazaklar tərəfindən işğal edildiyini təkzib edir.

Petroqrad üsyanı

Mövşuq [etibarlı] mənbələrdən “Kavkazskoye slovo” qəzetəsinə Petroqrad hadisəti haqqında böylə məlumat verirlər:

Bu axır vaxt Petroqradda Şura Hökuməti tərəfindən tətbiq edilən bir çox tədhişə [terrora] baxmayaraq, gəl-

dikcə, Şura əleyhinə təşviqat artmaqdadır. Belə ki, 25 minə qədər tüfəng, pulemyot və toplarla müsəlləh [silahlənmiş] Obuxov və bir çox qeyri zavod əmələləri [fəhlələri] üsyan bayrağı qaldırmışlardır. Üsyançılarla Şura əsgərləri arasında şəhər içərisində bir neçə gün müharibə olmuşdur. Şəhər böyük xəsarətə uğramışdır. Küçələr meyitlərlə dolmuşdur. Minlərcə ölənlər vardır. Bununla bərabər, şəhərdə qarətçilik [qarətçilik] dəxi olmuşdur. Nikolayevski dəmiryol mövqifi [stansiyası] xarab edilmişdir. İğtişaş o dərəcəyə varmışdır ki, Xalq Komissarları Şurasının binəgüzarlığıyla [sərəncamıyla] Moskvadan Petroqrada Qırmızı ordu dəstələri göndərilmişdir. Bolşevik mənbələrinə verilən məlumata görə, iğtişaş yətirilmişdir. Şura Hökuməti bu iğtişaşda müqəssir olanları cəzaya başlamışdır.

Trotskiyə suiqəsd

Helsinqfors və Kopenhagen təriqi [yolu] ilə alınan məlumata görə, Sibiryada Kansk şəhərində Trotskinin həyatına suiqəsd edilmişdir. Trotski çiyindən yaralanmışdır. Yarası təhlükəli deyildir.

MƏTBUAT ALƏMİNDƏ

“Hökumət lisanı haqqında”

İşbu sərlövhə ilə Bakıda müntəşir [nəşr olunan] “Kaspi” cəridəsində [qəzetində] Doktor Qarabəy Qarabəyli cənablarının bir məqaləsi dərc edilmişdi.

Biz də onun bir qaç yerlərini iqtibasən qareini-kirama [möhtərəm oxuculara] təqdim edirik:

Zaqafqaziyada çoxdan bəri üç müs-təqil hökumət vücuda gəlmişdir ki, bi-zim Azərbaycan Cümhuriyyəti də onla-rın biridir. Bu yeni cümhuriyyət təmi-ni-bəqası [varlığını təmin etmək] üçün bir çox cəbhələrdə türklərin təhti-ida-rəsində [idarəsi altında] olaraq mühari-bə etmək məcburiyyətində qalmışdır. Təbiidir ki, bu müharibələrdə Azərbay-can nüfusu iqtisad nöqteyi-nəzərin-dən bir qədər xəsarətə düçar olmuşdur. Fəqət rüb'i-hüdudu [dörd tərəfdən sərhədləri] təmin etməklə məmləkəti-mizə bəqa verəmməz. Hüdudumuzdan əlavə, bir də istiqlalıyyət tələb edən millətimizin siyasi simasını gös-tərəcək bir çox amillərdən biri də o millətin kəndi lisanı gərək olsun. “Azərbaycanın lisanı hangisidir?” deyə doktor sual verir. Halbuki bir çox mü-əssisələrdə rus lisanı qullanılır. Höku-mətin mürəvvici-əfkarı [fikirlərini ya-yan] ədd [hesab] edilən “Azərbaycan” qəzetəsi rus dilində nəşr edilir. Bütün soqaqlar, yollar, mövqiflər [stansiyalar], hətta bir çox şəhərlər belə rus ismi ilə təsmiyə edilir [adlandırılır]. Mağazala-rın, hökumət və sənə'ət [sənaye] və ticarət müəssisələrinin lövhələri rus lisanı, ingilis lisanında belə gözə çarpır. Doktor qonşu Gürcüstanı misal olaraq göstərib deyir:

Gürcülər bir türfətüleyndə [bir göz qırpımında] bütün Gürcüstanda gürcü lisanı qullanılmasını qət etdilər. Hal-

buki gürcü lisanı üç milyonluq bir mil-lət lisanıdır, biz isək 100 milyonluq bir kütlə lisanı olan türk lisanı qullanılma-sından həya edirik.

Məqaləni doktor həzrətləri işbu sözlərlə qurtarır:

Burada heç bir etilaf [uzlaşma] və yainki başqa bir nəzəriyyət qəbul edi-ləmməz. Türk lisanını bilməyən varsa, öyrənməlidir. Bu məsələdən naşi tə-rəddüddə bulunmaq milli qayələrə doğru getmək istəməmək deməkdir.

RÖYASINI GÖRMÜŞDÜM

Xəlil Paşaya

Mən røyada nazlı yarın
Tellərini örmüşdüm.
Bu sevincli zamanların
Röyasını görmüşdüm...

Elin dalğın olduğu gün
Xülyam məni güldürdü.
İnanmayan imansızın
Dərdi məni öldürdü.

Bir zaman çün bizim günəş
Qara tülə sarıldı.
Hər kəs ondan ümidsizkən
Mənim könlüm darıldı.

Unudaraq kor sevdanı
Yaşıl söyüd dallarında,
Mənim gözüm ilk aradı
“O”nu Turan yollarında.

Bir gün oldu... Bizimkilər
Oldu bizi bəyənməz.
Mən dedim ki: millətimin
Sərmayəsi tükənməz.

[Əhməd] Cavad
5 ağustos, Hacıkənd

İQTİSADİYYAT

I

Ticarət və sənə'ət

Bir məmləkətin bəqası [əbədiliyi] istənilirsə, bir millətin istirahəti arzu edilirsə, o məmləkətin, o millətin iqtisadi cəhətlərinin təmini icab edir [lazımdır]. İqtisadi cəhətlər isə məmləkətin təbii sərvəti, millətin istedadı sayəsində əldə edilmiş olacaqdır. Təbii sərvət kürreyi-ərzin hər bir cəhətində var kimidir. Təfavüt fəqət kəşf edilməsi, istifadə edilməsindədir. Misal üçün götürəlim Mərkəzi Avropa dövlətləri və indiki Rusiyanı.

Çili denilən məhəldə şora [azot gübrəsi] çıxarılır. Vətənimiz Qafqaziyada isə İrəvan quberniyasındakı mis çıxarılmayırdı. Sərvət Çilidə də var, Qafqaziyada da var. Fəqət birindən istifadə edilir, o birindən hələ istifadə edilməmişdir. Deməli, məsələnin mühüm cəhəti millətin istedadından asılı olur. Millətin istedadı, ticarət və sənə'ətdə [sənayedə] göstərdiyi tərəqqi və təalidir [yüksəlişdir]. Bir millət, sənə'ət və ticarətə lazımı əhəmiyyət verirsə, o millət ən yaxın bir zamanda məsud və rahat olacaqdır. Əks surətdə daima çox işləyib, az dişləməyə məhkumdur. İştə, islam aləmi göz önündə.

Asiya və Afrikanın təbii sərvətə malik bir çox ərazisi islamlar ilə məskun olduğu halda, islamlara vətən olduğu halda, uzaq məsafələrdən gəlmiş avropalıları sərvətləndirir, islamlar

isə ac-yalavac...

Uzaq getməyəlim. Asiyayi-Suğranı [Kiçik Asiyanı] götürəlim. Ermənistan namı ilə yad edilən, Qafqaziya ilə mərbut [bitişik] hissədə nə qədər təbii sərvət olduğu bütün Avropa aləminə məlumdur. Fəqət üzərində qoyun-keçi otardığı ova, odunundan istifadə etdiyi meşələri, rəhmətlik babalarımızı layiqincə tanımamışlar. “Zümrüd bağlarımız, sərin sularımız, yaşıl otlqlarımız” – iştə, babalarımızın vətəni Kiçik Asiya. Əkmək bol, üzüm bol, fındıq bol. Bu da sərvəti-milliyəmiz. Bitti getdi. İstibdad dövrü böylə idi. Fəqət axır zamanlarda dövrü-hürriyyətdən sonra məsələ bambaşqa rəng almışdır. Sərvəti-milliyənin başqa olması yeni millətə artıq məlum olmuş kimi görünür. Hal-hazırda İstanbulun halı başqa bir şəkildədir: Bir quruşluq sərvəti-milliyə millətdən başqasına mal olamaz, deyirlər. Bərəkət versin ki, bizim Qafqaziya türkləri bu məsələyə hələlik layiqincə əhəmiyyət vermirlər. Sərvəti-milliyə millətdən başqa hər kəsə mal ola bilər!

Ticarət denildikdə baqqallarımızın gözləri açılır. Çörəkçilərimizin dişləri ağarır. Bunların əqidəsincə, şəhər kənarında buğdanı alıb bir islama satdığı vaxta kimi əlli rublə mənfəət etmək ticarət imiş.

Məmləkətin ticarəti oradakı təbii sərvət ilə olacaq. Yəni o məhəllin [yerin] xammalından ibarətdir. Bizim kimi bir məmləkətin nə qədər xammalı ziyadə olarsa, o məmləkət o qədər

abad, o millət o qədər zəngin olacaqdır. Almaniya nə qədər çalışırsa çalışsın, nə qədər tələş edirsə etsin, yenə də İngil-tərə ilə müsabiqə edəmməz. Çünki Almaniyanın xammalı azdır. İngiltərənin isə ona nisbətən bir neçə qat fazladır. Fəqət bir xammal çoxluğu ilə məmləkət abad olammas. Hamıya məlum olsun gərək ki, əski Rusiya bütün Avropa düvəli-müəzzəməsi [böyük dövlətləri] arasında xammal istehsalı cəhətcə nüfuzlu mövqə tuturdu. Bununla belə, sərvəti-milliyəsi başqaları ilə bilmüqayisə fəna bir halda idi. Yenə götürəlim Almaniya ilə Rusiyani. 1913-cü sənədə Almaniya Rusiyadan 171, 288,000 rubləlik xammal almışdır. Əvəzində isə 32,344,000 rubləlik hazır mal vermişdir. Rusiya Almaniya ilə yenə həmin 1913 sənədə 380,626,000 rubləlik xammal almış, əvəzində isə Almaniya Rusiyaya 248,873,000 rubləlik ərzaq vermişdir. Bu rəqəmləri müqayisə etdikdə, Almaniya sərvəti-milliyəsinin təbii olaraq artması gözə çarpır. Cəm etdikdə, Almaniya Rusiyaya cümlətani 420,161,000 rublə vermiş, əvəzində isə Rusiyadan 600,960,000 rublə almış. Beləliklə Almaniya Rusiyadan bir sənə zərfində 180,799,000 rublə qazanmışdır. İştə, sərvəti-milliyə işbu rəqəmlərlə fəqət bir xammal və hazır əmtəyə aiddir. Başqa ticarətlər də bu sıradandır.

Bu nə üçün əcəba?

Yenə təkrarən deyirik, bir xammala malik olmaq pək azdır. Bir də xammalı bacardıqca xaricə xamlığına burax-

mayıb, o haldan istehsal etmək lazım gəlir. Nefti yerdən çıxdığı kimi Avropaya buraxarsaq, putundan fərq əlli qəpik alacağız. Bundan da məsarif və başqası [çıxıldıqda] mənfəət isə 1 ½ qəpik, 1 qəpik artığı, 5 qəpik olacaqdır. Fəqət zavodlarımız vasitəsilə neft qaynanırsa səkkiz-doqquz yüngül yağlı cövher alacağız ki, mənfəəti 50 faizdən ziyadə olacaqdır.

Burası da azdır. Nefti neftliyində sətarsaq, mənfəəti fəqət neft sahibi, nefti çıxaran müəssisə xidmətçiləri də, hüdudumuzdan çıxana kimi nəqliyyatımız da alacaq. Zavodlarda istehsalat alınacaq olarsa, bir də zavod fəhlələri alacaqdır. Millətin bir sinfi də buradan mənfəət götürməyə müvəffəq olacaqdır. İştə, sərvəti-milliyə bu tərz ilə toplanacaq. Beləliklə, məmləkət abad, millət zəngin olacaqdır. Məsələnin bir də başqa cəhətləri var ki, zaman iqtizasınca [zamanın tələbi olaraq] müvəqqəti olaraq ondan sərfi-nəzər edildi.

Məmləkətimiz təbii istehsalat cəhətindən pək zəngindir. Fəqət millətimiz istedadsızdır. İqtisad və sənə'ətdən məhrumdur. Ticarəti-milliyəmizi artırmaqdan ötürü sənə'ətimizi artırmalıyıq. Bu iki məsələ biri-birindən ayrılammaz. Biri o birisi[nin] tərəqqisinin rəhni kimi tələqqi edildiyindən dolayı, ikisi də bir dərəcədə şayani-diqqətdir [diqqətə layiqdir]. Nefti bir kənara qoyub, məmləkətimizdəki sair xammala baxalım.

Muğan səhrası... Bu səhra min desyatin ilə şümar [hesab] edilib, əkilməyə

yarar əraziyə malikdir. Burada püxtə pambıq qozası ziyadəsincə gözəl hasil olur. Fəqət su qəhətindən naşi [su qəhətliyi ucbatından] çox il toxum yanıb məhsulat vermir. Bu səhranı Araz nəhri yarıb axır. Bu nəhrin suyu bol, suya möhtac ərazi də bol. Fəqət su da axıb heç olur, ərazi də susuz qalır. İştə, bizim bacarıqsızlığımız bunu göstərir. Köhnə istibdad hökuməti burada az çox hasilə gələn püxtəni xamlığında alıb Rusiyaya irsal edirdi [göndərirdi]. Halbuki, yenə həmin Araz nəhri vasitəsilə bir çox sənə'ət müəssisələri düzəlib, bura ətraf köylərinə milyonlarca mənfəət verəcək idi.

Biz istibdad Rusiyasını müttəhim etməyirik. Qafqazıyanın Rusiyaya ögey oğul kimi tələqqi [qəbul] edildiyi, cümləyə məlumdur.

Qarabağ və Dağıstan nəvahisində [nahiyələrində] saxlanılan qoyunların yunu da xammaldır ki, öz fabrikalarmızda işlədilməsi icab edir. Bunların əhəmiyyəti yuxarıda göstərdiyimiz neft və püxtə kimi birinciliyi haiz olmadığından, buraxırıq. Ancaq bircə neft ilə püxtə ticarətini layiqincə irəli sürərsək, məmləkətimiz və millətimiz təmin ediləcəkdir. Sənəlik çıxarımız gəlirimizdən dəfələrlə az olacaqdır, zənn edirik.

Bundan dolayı ən lüzumlu bir şey var isə, o da sənə'ətimizi təkmil etməkdir. Bir neçə sənə xəsarət görərsək, sonralar daimi surətdə təmin ediləcəyiz.

Ayn. Əbdül

Quba məktubu

VALİ MƏHƏMMƏD FƏTHİ BƏY ƏFƏNDİ HƏZRƏTLƏRİNİN QUBAYA TƏŞRİFİ

Vali Məhəmməd Fəthi bəy əfəndi həzrətlərini təşrini-əvvəlin [oktyabrın] altıncı günü kamali-təntənə ilə Qubada istiqbal etdilər [qarşıladılar]. Vali həzrətlərinə iqamətgah qərar verilmiş, yaldızlı qumaşlarla, al bayraqlarla, səbz şaxlarla [yaşıl budaqlarla] donadılmış [bəzədilmiş] xanə qarşısından ta şəhər kənarınadək bir izdiham toplanır, müntəzir durmuş idilər. Müsəlman ruhəniləri və yəhudi xaxamları pişdə [öndə] “Qurani-Kərim” əldə olaraq Vali əfəndi şəhər kənarında qarşılanmışdır. Əvvəlcə mübarək “Quran”ı Vali əfəndi üç dəfə öpüb gözləri üstünə qoymuş və mərasimi-xoşamədidən [xoş gəldin mərasimindən] sonra Vali əfəndi bu məzmununda bir nitq buyurmuşlar:

“Mən Türkiyə zabitlərindən biri olub, Azərbaycan Hökumətinə vali təyin edildim. Mübarək “Quran”la məni qarşıladığınızdan fəvqəladə mütəşəkkirəm. “Qurani-Kərim”in hörmətini riayət etmək, onun hikmətamiz ehkəminə bitirməkdir [hikmətli hökmlərini yerinə gətirməkdir]. “Qurani-şərif”, müsəlmanları vəhdət və ittihad bayrağı altına dəvət edir. Həbli-mətini-ittihaddan [birliyin möhkəm ipindən] qaçıb içimizdə nifaqa yer buraxarsaq, əstə-uzübillah, Cənabi-Haqqə şərik qərar vermiş kimi olarıq. Məlum ki, şərik də

küfrü mövcib [kafirliyə səbəb] olar. Demək istəyəm ki, nifaqçılar islamın ən böyük düşmənləri olduqlarından mada [özgə], vətən və millət xaini olarlar. İçimizdə belə adamlara yer verməməliyiz. Mən şey istəməm, filan etməm kimi nifaqəngiz [nifaq salan] laqırdılar [sözlər] ortadan qaldırılmalıdır. Şöylə nifaqamiz [nifaq salan] laqırdılar ittihad rüşəsinə [birlik köklərinə] xələl yetirib, böyük fəlakətlərə səbəbiyyət verər. Bir dəfə anlaşılın ki, Türkiyə – Azərbaycan demək və Azərbaycan da Türkiyə deməkdir. İslam demək bir tənə-vahid [vahid bir bədən] deməkdir. Biz ancaq əsaslı bir ittihad ilə hər dürlü qüvvəyə qarşı dura bilərik.”

Sonra əsgərlik məsələsinə keçib, izahatda bulunmuş və sonra da müqəddəs “Quran”ın başqa millətlərlə hüsnə-müamələdə [yaxşı rəftarda] bulunub, hüquqlarını riayət etmək kimi tövsiyələr etdiyini yəhudi camaatına şərh ilə [izah edərək] mərhəmətdə bulunmuşlar. Bir-iki saat istirahətdən sonra hökumət dairələrini və şəhərin erməni yanğınında bərbad olmuş tərəflərini Vali əfəndi gəzib, nəzərdən keçirmiş. Ertəsi gün məscidi-cameyə toplanmış əhaliyə şu məaldə bir nitq irad buyurdular:

“Camaati-müslimin, Cənabi-Allahın bir qaç əmrini sizə söyləmək istəyirəm. “Qurani-kərim” buyurur ki, “Atiullahə və atirrəsulə və ulül-əmrü minküm”, yəni Cənabi-Allaha, Onun Rəsuli-zışanına [şanlı Peyğəmbərinə] və ulül-əmrülərinizə ki, ibarət olsun pad-

şah əfəndimiz həzrətlərindən və valiyi-mütəsərriflərdən [səlahiyyət sahibi], ta nəfərə [sırası əsgərə] varıncaya qədər, itaət ediniz. Bu şərtlə ki, onlar ədalət daxilində iş görüb, şəriətə xilaf bir hərəkətdə bulunmayalar. Şəriətə xilaf hərəkətdə bulunanlara itaət etməyəcəksiniz. Mən dəxi şəriətə xilaf bir iş tutar isəm, mənə də itaət etməyiniz. Ancaq şəriətin elə incə ehkamu [hökmləri] vardır ki, millətin qara taqımı [qara camaat] şu nüktələri [incəlikləri] kəsdirəmməzlər [qavraya bilməzlər]. Bir insan edam olunarsa, aman rəbbim, insan öldürülərmə, böylə də cinayətmi olar, deyərlər. Lakin dolayısı ilə anlaşılırsa, öylə deyildir. Bir canı asıldıqda minlərcə başqaları mütənəbbəh olar [dərs götürər] və milyonlarca da insanlar rahat yaşayalar və Cənabi-Haqq da “Və ləküm fil-qisasi həyat” – “həyat qisasdadır” deyə buyurmuşlardır. Müharibələr də böylədir. Bu qədər də insanı öldürərlər, bu qədər də qanını axıdılar, derlər. Anlaşılın ki, müharibə edilməzsə, dinsizlər cürətlənib vətən və milləti bərbad edərlər. Nəyə kim [necə ki], Həzrəti-Allah buyururlar: “Və əiddü ləhüm məstəta’tüm min-qüvvətin və min-ribatil-xeyli türhibunə bihi əduvallahı və əduvvəküm və axərinə min-dunihim.” Nəticə olaraq demək istəyirəm ki, hazırlanmaq və əsgərlikdən qaçmamaq lazımdır. (“Baş üstə, canla-başla hazırız” səsləri eşidilir.) Hazırlıq nə ilə mümkün olduğunu bilirsiniz. Hər şey elmə bağlı olduğundan, hazırlıq da, top da, tufəng

də, zənginlik də elm və məktəb sayəsində ortaya çıxar. Zira cahil və fəqir bir millət heç bir şey yapmaya qadir olamırmaz. Cahil bir şəxs əkdüyü üç batman buğdanın məhsulunu topladı, artıq nə lazımdır, unudurlar. İştə, cəhalət tənbəlliyi və tənbəllik də fəqri [kasıblığı] doğar və şu cəhalət və fəqirlikdən vətən və millətin başına nə kimi fəlakət gəldiyini bilirmisiniz? Baxınız almanlara və yəhudilərə. Elmlilə və çalışqan olduqlarından, nə qədər də məsud yaşayırlar. Mən qaç sənə Almaniyada yaşadım və orada təhsil etdim. Onların həyatı başqa, bizimki isə bambaşqadır. İslamın bütün gözəl əmrlərini onlar mənimsəyib. Elm, məktəb, ittihad [birlik] və çalışqanlıq, onlardan tərəşşöh edən [damcı-damcı süzülən] sənət və zənginlik sayəsində ən yüksəkliklərə qədər irtifa etmiş [ucalmış] və bütün dünyaya hakim kəsilmişlərdir. Bu gün içlərində rol oynayan sosializm, anarşizm, antimilitarizm kimi dürlü-dürlü firqələrin mövcudiyətinə baxmayaraq, ittihadları sarsılmaz bir qüvvəni almış və şu sayədə də hər tərəfdə hökmranlıq edib, istədiklərini yapırlar. Ama biz isə cəhalət və nifaqımız saiqəsi [sövq etməsi] ilə fəqr və səfalət içində imrari-həyat edirik [ömr sürürük]. Şimdi kəndi vicdanınıza həvalə ediniz. Mən sizə pədəranə [ata kimi] tövsiyə edirəm ki, artıq mütənəbbəh olmaq zamanı çatmışdır. Oyaq olunuz və çalışınız ki, səadətli günlərə və rifahi-hala [firavanlığa] yetişəsiniz. Məktəblər açılmasına və elm təhsilinə eh-

timamınız [səyiniz] olsun ki, Cənabi-Haqq da sizə tövfiq [kömək] əta etsin. Əks surətdə isə yenə bir Vasili, bir Petro gələr, qapılarında qul olmağa sizi məcbur edərlər. Nə tə kim, bu vaxta qədər elə qullanmış idilər. İştə, bu qədər kifayət edər və Allaha ismarladıq” sözləri ilə Vali əfəndi, xətmli-kəlam etdilər [sözü tamamladı].

Sonra qaimməqam Xan Xoyski əfəndini göstərərək, Valiyə olunan itaət və hörmətin eyni qaimməqam əfəndiyə olmaq dəxi fərz olduğunu anladılar. Ağsaqqallar qaimməqam Xan əfəndidən fəvqəladə razı qaldıqlarını və onun vürudundan [gəlişindən] sonra asayış üzü gördüklərini bəyan ilə ərzi-şükran edirlər.

“Yaşasın Valimiz, yaşasın Xanımız” sədəları altında Vali əfəndi arabaya minib, bir çox polis nəfəratı məiyyətinə olaraq [müşayiəti ilə] Qusara əzimət edirlər [gedirlər].

Qusardan övdətlərinin [qayıtməsının] sabahı günü Vali əfəndi Bakıya rəvanə oldular.

H. R.

AÇIQ MƏKTUB

Tamara Bluvişteyn nam [adlı] bir qadın itmişdir.

Yekşənbə [bazar] günü avqust ayının 11-də Tamara, Sabunçu mövqifindən [stansiyasından] keçib, Balaxanı və Məhəmmədli kəndləri təriqi [yolu] ilə Pırşağı bağlarına getmək istəmişdir.

Sabunçuya qədər Tamaranı müşayiət edən Y. L. nam studentin söylədiyinə görə, Tamara təsadüfən rast gəlib Pirşağuya getməkdə olan bir nəfər dəri papaqlı, Avropa libasında, varatnikli, qalstuklu və qolunda “Səlibi-əhmər” [Qırmızı xaç] nişanı olan zatla piyada Sabunçu mövqifindən yola düşmüşdür.

Mənim bacım Tamara ilə Pirşağuya gedən cənabdan acizənə xahiş edirəm ki, nə zaman və nərədə bacımdan ayrıldığını xəbər versin. Bacım Tamaranı tapan və ya yerini nişan verən şəxsə gözəl mükafat verəcəyimi vəd edirəm. Heç kəs bu barədə məsuliyyətdən qorxmamalıdır. Mən ancaq bacımın salamat qayıtması arzusunda olduğumdan, heç kəsi məsuliyyətə cəlb etməyəcəyəm. Həmin günlərdə Pirşağuya gedib-gələnlərdən və onların qövmlərindən [qohumlarından] xahiş edirəm ki, Pirşağuya nə cür gedib-gəlmələri haqqında mənə məlumat versinlər. Tamaranın nişanları: yaşı 18, boyu ortabab, saçları xurmayı, gözləri qonur, burnu balaca və yuxarı qalxmış, matros formasında ağ libasda, qəhvəyi rəng böyük küləş şlyapada. Əksini göstərə bilərəm. Bu barədə məlumat verənlərdən bu adresə müraciət etmələri xahiş olunur:

Kolyubakinski küçədə 19 nömrəli (Marinski küçənin küncündə) Musa Nağıyevin evində, doktor Çernomordikova. Telefon nömrə 83-2.

Y. D. Çernomordikova.

HÖKUMƏT MÜƏSSİSƏLƏRİ

Mərkəz Komandanlığı – “Avropa” mehmanxanasında.

Daxiliyyə Nəzarətinin dəftərxanası – Persidski küçədə Okrujnoy sudun [nahiyə məhkəməsinin] qarşısında Rotşildin mülkündədir.

Ərazi nazirinin dəftərxanası – Ərazi və Dövlət Əmlakının İdarəsi. Vodovoznu küçədə Mitrofanovun 8 nömrəli evində.

Ticarət və Sənəət [Sənaye] nazirinin dəftərxanası – “Metropol” mehmanxanası, otaq nömrə 54.

Xariciyyə Nəzarətinin dəftərxanası – “Metropol”, 28 və 29 nömrəli otaqlar.

Nəzarət İşləri İdarəsi dəftərxanası – “Metropol”, 30, 31 və 32 nömrəli otaqlar.

Heyəti-Vükəla Rəisi [Baş Nazir] – “Metropol”, nömrə 33.

Ərzaq Nəzarəti – “Metropol”, 34 və 35 nömrəli otaqlar.

Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri müavini – “Metropol”, nömrə 38.

Ədliyyə Nəzarəti – “Metropol”, nömrə 40, 41 və 42.

Hərbiyyə Nəzarəti – “Metropol”, 43.

Hökumət Kontrolu [Hökumət Müfəttişi] dəftərxanası – “Metropol”, nömrə 44 və 45.

Maliyyə Nəzarəti – “Metropol”, 49 və 50.

Hifzüssihhə Nəzarəti [Səhiyyə Nazirliyi] – Bolşoy Morskoy küçədə, Tutovun ünası [qızlar] gimnaziyası.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti
[Sosial Təminat Nazirliyi] – “Metropol”,
nömrə 56 və 57.

Mama M. Q. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj)
və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə
qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır.
Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin
qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində,
2-ci mərtəbə.

Satılır

Mixaylovski küçədə Hüseynovun evin-
də Hacıağa Qədirovun “Skupilni” mağaza-
sı satılır. Xahiş edənlər məzkur [adı çəkilən]
mağazaya müraciət etsinlər.

Elan

Təbrizli Məhəmmədhüseyn Hacı Hacı-
ağa oğlunun pasportu qeyb olmuşdur. Ta-
pıldıqda etibardan saqitdir [etibarsızdır].

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 207. “İnna lillahi və inna ileyhi
raciun”: “Həqiqətən biz Allaha məxsusuq
və həqiqətən Ona qayıdacağıq”. Bu ifadə,
“Quran”ın Bəqərə surəsinin 156-cı ayə-
sinin bir hissəsidir. Ayə belədir: “O kəslər
ki, başlarına bir müsibət gəldikdə, həqi-
qətən biz Allaha məxsusuq və həqiqətən
Ona qayıdacağıq, deyərlər.”

Buğda əvəzinə un

səh. 208. “aboykadan keçirilmiş... val-
sevoy pomol...”: səh. 206-dakı izaha baxın.

Teleqraf xəbərləri:

Almaniyanın halı

səh. 208. “İctimaiyyəni-amiyyəni qəze-
təsi F”: Almaniya Sosial-Demokrat Partiya-
sının orqanı olan “Forverts” [Vorwärts]
qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri:

Yeni Kansler

səh. 208. “Xarici İşlər baş katibi Valraf
istefa vermişdir.”: Valraf, Almaniya İmpe-
riyasının Daxili İşlər baş katibi, yəni Daxili
İşlər naziri idi.

Teleqraf xəbərləri:

Avstriya və Macarıstanda

səh. 208. “Nümayəndələr palatası”:
Avstriya-Macarıstan Parlamentinin (Reyx-
s-rat) aşağı palatası olan Deputatlar palatası
[Abgeordnetenhaus] nəzərdə tutulur.

səh. 209. “...sevgili padşah dövrəsin-
də...”: Avstriya-Macarıstan imperatoru I
Karl nəzərdə tutulur.

“...imperator şərəfinə ‘Qox’ ləfziylə...”:
almanca “ali, yüksək, uca” mənalarına
gələn salamlama sözü [Hoch].

Bakı xəbərləri

səh. 209. “Gürcüstan Hökuməti, Azərbaycan Hökumətinə müraciət edib xahiş etmişdir ki, Azərbaycan Cümhuriyyətində baş verən torpaq və əmlak məsələlərini həll etmək üçün Tiflis Palatası cənbində müvəqqəti olaraq müvəqqəti şöbə açsın. Azərbaycan Hökuməti bu növ məhkəmənin təşkilini lazım görməyib, oradakı Azərbaycana aid torpaq işlərini Bakıya gətirməsi üçün Tiflisə zirehli qatar göndərmişdir.”: Burada söhbət, Azərbaycanda baş tutan məhkəmələrdən (Cümhuriyyətdən əvvəl) Tiflis məhkəməsinə verilən apelyasiya və kasasiya ərizələrindən gedir. Gürcüstan Hökuməti, bu ərizələrə baxılması üçün Azərbaycanın Tiflis məhkəmə palatasında müvəqqəti şöbə açmasını təklif etmiş, Azərbaycan Hökuməti isə Azərbaycanla bağlı bütün məhkəmə işlərini Azərbaycana gətirmək üçün Tiflisə xüsusi qatar göndərmişdir.

“Müsəlman ordusunda şəhid olan...”: burada söhbət Qafqaz İslam Ordusundan gedir.

Gürcüstanda:

Möhtəkirlərlə mübarizə qanunu

səh. 210. “Gürcüstan Cümhuriyyəti daxilində möhtəkirlərlə mübarizə qanunu ‘S. R.’ qəzetəsinin...”: burada söhbət “Sakartvelos Respublika” qəzetindən gedir.

Ermənistanda Kabinə böhranı

səh. 211. “Bu təklif Daşnak, Demokrat və Xalq fırqələri tərəfindən qəbul olunub, inqilabçılar isə nəzarətdə iştirak etməkdən imtina etmişlər.”: Burada sırayla Daşnak-sutyun Partiyası, Sosial-Demokrat Hnçak Partiyası və Erməni Xalq Partiyası nəzərdə tutulur. “İnqilabçılar” deyərəkən “sosialist-inqilabçılar” (eserlər) nəzərdə tutulur.

Zaqafqaziya Darülmüəllimininin müsəlman şöbəsi

səh. 211. “desyatin”: metrik sistemdən əvvəl işlədilən, 1,09 hektara bərabər sahə ölçüsü.

Qəzetələrdən:

Moskvaya hücum

səh. 212. “Hökumət ‘Əxbar’ında yazıldığına görə...”: burada Mərkəzi Komitənin elan etdiyi xəbərlər nəzərdə tutulur.

“çexoslovak”: Burada söhbət, Birinci Dünya müharibəsi əsnasında Rusiyada yaşayan çexlər və slovalardan təşkil edilən və Rusiya ordusunun tərkibində döyüşən könüllü hərbi birləşmələr olan Çexoslovakiya korpusundan (Çexoslovakiya legionundan) gedir. Çexoslovakiya korpusu 1918-ci ilin may-avqust aylarında Sovet Rusiyasına qarşı qiyama qalxmışdı.

Qəzetələrdən:

Samara yanında müharibə

səh. 213. “Nikolay fırqəsi”: Burada söhbət Nikolayev piyada diviziyasından gedir.

“çexlər”: yuxarıdakı izaha (“çexoslovak”) baxın.

İqtisadiyyat

səh. 217. “Ayn. Əbdül”: bu imza Əbdül Əbdülova məxsusdur.

Vali Məhəmməd Fəthi bəy əfəndi həzrətlərinin Qubaya təşrifi

səh. 217. “əstauzübillah”: “şeytandan Allaha sığınırım” mənasında işlədilən bir söz.

səh. 218. “Atiullahə və atıurrəsulə vəülül-əmri minküm...”: “Quran”ın Nisa surəsinin 59-cu ayəsindən bir parça. Mənası: “Allah və Peyğəmbərə və sizdən

olan buyruq sahiblərinə itaət edin.”

“Və ləküm fil-qisasi həyat”: “Quran”ın Bəqərə surəsinin 179-cu ayəsindən bir parça. Mənası: “Qisasda sizin üçün həyat var.”

“Və əiddü ləhüm məstəta’tüm min-qüvvətin və min-ribatil-xeyli türhibunə bihi əduvvəllahi və əduvvəküm və axərinə min-dunihim”: “Quran”ın Ənfal surəsinin 60-cı ayəsindən bir parça. Mənası: “Onlara qarşı bacardağınız qədər qüvvə və bağlanmış atları hazırlayın. Bunlarla Allahın düşmənini və sizin düşməninizi və onlardan başqa kimsələri qorxudarsınız.”

səh. 219. “H. R.”: bu imza Hüseyn Rza Məhəmmədbəyliyə məxsusdur.

آذربایجان

تورکوندهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمیدر.

آبونه شرایطی:

بانوارک برته دک باکو ایچون ۳۰
باشقه شهرلر ۳۲ روبلهدر
بر آلبلی باکوده ۱۲، باشقه شهرلر
۱۹ روبلهدر.

اعلان قیاتی:

سغری ۲ روبله کرانه کین اعلانلار
ایچون گشت ابیلر.

تورک و اسلامیه مقبیه مقالره مسحه
لرمن آچیندر. دوج اولسیان اوراق
اعاده ابیلنر. دوج ایلمن مقلاتک
مکاتلی اداره شین ابیلور.

محل اداره:

باکو، قاپویا کینسکا کوچهده

"آذربایجان" ادارهسی

نانونمەر، ۶-۹۱

تک نسخمی ۵۰ قنک.

اخطار

بو کورنن اخطاراً "آذربایجان" غزتمسی
زاقاقلیب آراستمن آلدی ش نفراتر ادرج
اینگه باغلاسلق و بوندض بره آسه بولسه
تلفازنرک غزتمزده اولسی ایلمن نشینده
بولوناجقندر. اداره

**آذربایجان جمهوریت داترهستمن مملکتلره
همیشهک کوجوب کینن شخصلرک کنلی
اروله گوتورونکغری قییار خصلته موکتی
قانون.**

آذربایجان جمهوریتن هاترهستمن گودنر
۲. مدتی گروزوی و ۶. بوتک فاسلر باسیمی
بارفلسی اولدایق اوزره گومروکجهایر عیرمحال
ویساییلرله بولله باران آیدایلاج خیارک
ایکی نسخه ساهیسی دهی تقیم ایکنده ادرکه
گومروکجهایر بوسیاهی اوزره غیله بولون
ویساییلرله هرری علاجه بلامش عیلرک
مدتی اولدایق اوزره ایتاق عوموسی اولراق
آدلاری بایله ایلمن بیللر لایق آتاق لایسی
جانیسیر لسه لوی بیلور. خوراک لایسی
بیطبخ ایلری کتاپ بولور.

بازرلاق شلره باکو گوزورنر.
بول موغلانلرله بو همد ایچون حاضر لاندش
خصوصی بیلر ایچیرول و بادا عود اولدرلی
ایلمنن عیلر ایچیرول و بادا عود اولدرلی
اختیارنه تایشیرایر حدیق ایلمنن عیلر
پاوبه ووریلور. گومروکجهایر بهارجی اولدایق
اوزره هرری باغلی علاجه بولوناجون نومات
آنوب اقلیا ساحنه قیش وریلیر.

شیلره اوتصاحین باندده ویا اولنغومندن
شخصیت معلوم اولان شخصک باشقه باولیر
حارک سینه اوزره حدیق بایلمننک ووست
بولسه طرفینده برنه بده اشرک ایلمنن بلیعات
تیجمی سایلر اولدرلی قید ایلمنن بوسیاهی
ارون بری اشیا حاجیه قاتیلیر. دیگری آسه
ادصاحی تک عیر عیسی بیلر گومروکجهایر
قالر.
گومروک عیسی بیلر عیسی بیلر اولدی
زمان سراندیلر اشیا ایچون قوی ادهوی
اساس اوزره بده عیسی بیلر گومروک عیسی
اکلیر ویا عود اوشیر اشیا حاجیه کت خواجه

سیاسی، اجتماعی، ادبی و اقتصادی غزتمدهک "آذربایجان"

غزتمنه آبونه دفتیری آچیندر.
غزتمزده اشتراک ایتمک ایچون مقدر قلم ساحلرندن لازمی اشخاصی
اداره من دعوت ایتشدنر. بویوک شهرلر و اهیتلی موقلرله مخرلر من
موجوددر. تیپلی ایله خصوصی تیپونن مخرلر من اولمله برابر تیلفر
آجه تمز هر بر مهم خبری ایشاره چالیساجندر.
کاغذ لپاسی و باشقه مواد ثابت اولماتی مناسبتیه شمدلک آبونه پاسی
بانوار ایتمک برته دک قیون ایلدور.

باکو ده:	باشقه شهرلر ده
۳۰ آلبلی	۳۰ روبله
۱۲ روبله	۳۰ آلبلی
۱۲ روبله	۳۰ روبله

مراجعت ایچون آفره من: باکو قولونو کینسکا کوچه (زبات) "آذربایجان"
غزتمن اداره من.
Ваку. Коллѣкѣиона. контора газетъ. Азербайджанъ

آبونه چیلرک نظر دقتنه

"آذربایجان" غزتمسی ایکی دیلده تور کبه و روسجه آیری آیری اولدایق
نشر ایتمک گدورور.
آبونه چیلر آبونه یازغری دقتری وقت هانکی لاندغه غزته ایلقالارنی ایشاره
ایتمه یلدرلر.

اعلان

باغلازلاردا آچیلان «هلال باحر» جیمیتنگ شعبه اعضا یلمندن رجا اولنور
که توبلانات باره اوراق و دغزری صابونچیده «سووت سیزد» مکتشفه
توفیق بکه تیلم ایتولور.

ماما م. ق. شهرمان
بول ایلمن: «مفق» اودوق (ماسز)
اینگه ووتاق ایشاری، هجینن خستلر
موتلوق ایتمک لیشیدده تیرلر من اوزور.
عوای: اولویا کینسکا کوچهده ایشاره کت
فایده ددر اولدک ۲۶ نمره لی ایلده ۲۰۰۰ جی برته ده

صاتیپور
میخائیلوفسک کوچهده حیدر ادهک ایلریده
حاجی قالیس اوشا (مغیسی) خلدن س تیلور.
خواجه ایدر لک تور مازره «مراجعت ایتولور»

گومروکجهایر باکو ده ایلمن
گومروک عیسی بیلر ایچون مال چینه بولان
شیلر دن آلتیر. خدستری موجینه هر دهنه
چرخدرلی کچوب گدیلر بولور و خدتمنه
اوزرجه لازم اولان شیلر دن باشقه گومروک
عیسی بیلر دن باشقه اشیا و مال گومروکجه
حالی دکلر.
جمهوریت داترهستمن گودنرک آ فرسه
موق ایلمنرله گومروکجهایر باغلی باغدی
یزده ویا سرحد گومروکجهایرده باغلا یار.
گومروکجهایر طرفیندن برده غیش ایلمنر ایشاره
علی مایورلر دن امر اولدایق زمان ایچون
دهه عیسی بیلر دن غیش ایلمنر لاندش
قید: سرنیشرک واقفیه اوز باقرنده
گومروکجهایر و سرحد گومروکجهایر
طرفیندن غیش ایلمنر لاندش ایشاره ایچون
عرضال وریلمسی لازم دکلفر.
ایلمنن شیلر گومروکجهایر وری کیندن
آزاد ایلمنر لر. مثلا: مدیل (اوستاوق)،
ایسه چاشمیر، باتماق و خورک بابوسی
ماتراس، بالیش، بورجان، بر عددن آرتیق
اولدایق اوزره قلیبه، مطبخ قالیری، بک
قالیریه، عکاس و نیکسما کیتلری بر عددن
آرتیق اولدایق اوزره.

اوقوبویل، موگسلیت، ویلوسپد، وغیر
چرخلی آزارلار آتقی مال و وزیر طرفین
ویریش خصوصی اجازه نامه ایله چیقار یلمنر.
قالان شیلره موکتی وری کی فرایله گومروکجه
ویر کیتی وریلیر.
باغ قیلمی، مدین شیلر یی هرر شخصه ایکی
عقد گومروکجهایر وری کیتی ویر یلمنن اجازت
ویریلیر. یونن آرتیق آیلارلر ایسه قیشیک
موتلوق قیرتیجه ویر یی وریلمنر. گومروک
ایو ایشارندن ایلمنن شیلر هر اده ۲ کیرواتکه
اولدایق اوزره چیقاریلر. یونن آرتیق اولدایق
زمان با قیلمنن مدین شیلره موقت تره قازارله
قیشیک، قاتقی گومروکجهایر وری کیتی وریلیر
خصوصی منت حاجاری اوزر ایشارتری
ایچون باران ایشارتری گومروکجهایر بده من
آزارمانه مختاردرلر.
جلالی، سیدلر هر جور طبع ایلمنن
کتابلر، خریطلار ورامقانی ورامقاز عکسلر

Çərşənbə axşamı, 15 oktyabr 1918-ci il, nömrə 15

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 8 məhərrəmülhəram sənə 1337. 15 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

Siyasi, ictimai, ədəbi və iqtisadi gündəlik «AZƏRBAYCAN» qəzetəsinə abunə dəftəri açıqdır.

Qəzetəimizdə iştirak etmək üçün müqəddir qələm sahiblərindən lazımı əşxas[ı] idarəmiz dəvət etmişdir. Böyük şəhərlər və əhəmiyyətli mövqələrdə müxbirlərimiz mövcuddur. Tiflis ilə xüsusi telefon müxəbərəmiz [xəbərleşməmiş] olmaqla bərabər, teleqraf acentəliyimiz hər bir mühüm xəbərləri intişara [yaymağa] çalışacaqdır. Kağız bahası və başqa məvadd [maddələr] sabit olmamağı münasibətilə şimdilik abunə bahası yanvar ayının birinədək qəbul edilir.

Bakıda:

3 aylığı 35 rublə; 1 aylığı 12 rublə.

Başqa şəhərlərdə:

3 aylığı 42 rublə; 1 aylığı 19 rublə.

Müraciət üçün adres: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə (Parapet) "Azərbaycan" qəzetəsi idarəsi.

Баку, Колубакинская, контора газеты "Азербайджань".

Abunəçilərin nəzər-diqqətinə

"Azərbaycan" qəzetəsi iki dildə, türkca

və rusca ayrı-ayrı olaraq nəşr edilməkdədir. Abunəçilər abunə yazdırdıqları vaxt, hangi lisanda qəzetə alacaqlarını işarə etməlidirlər.

İdarə

ELAN

Bağlarda açılan "Hilali-əhmər" [Qırmızı Aypara] cəmiyyətinin şöbə əzasından [üzvlərindən] rica olunur ki, toplanan para, ərzaq və dəftərləri Sabuncuda "Sovet syezd" məktəbində Tofiq bəyə təslim etsinlər.

Üzv: Ağahüseyn Gözəlzadə

Mama M. Q. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

Satılır

Mixaylovski küçədə Hüseynovun evində Hacığa Qədirovun "Skupilni" mağazası satılır. Xahiş edənlər məzkur [adı çəkilən] mağazaya müraciət etsinlər.

İXTAR [XƏBƏRDARLIQ]

Bu gündən etibarən “Azərbaycan” qəzetəsi Zaqafqaziya ajansından aldığı teleqrafları dərc etməyə başlayacaq və bundan sonra isə belə teleqrafların qəzetə-mizdə olması üçün təşəbbüsdə bulunacaqdır.

**AZƏRBAYCAN CÜMHURİYYƏT[İ]
DAİRƏSİNDƏN MƏMLƏKƏTLƏRƏ
HƏMİŞƏLİK KÖÇÜB GEDƏN
ŞƏXSLƏRİN KƏNDİLƏRİ İLƏ
GÖTÜRDÜKLƏRİ ŞEYLƏR HAQQINDA
MÜVƏQQƏTİ QANUN**

Azərbaycan Cümhuriyyəti dairəsindən gedənlər 2 manatlıq gerbovoy və 60 qəpiklik kanselyarski markası olmaq üzrə gömrükxanaya ərizə [ərizə] verməlidirlər. Bununla bərabər, aparılacaq şeylərin iki nüsxə siyahısı dəxi təqdim edilməlidir ki, gömrükxana bu siyahı üzərinə şeylərə baxsın. Bu siyahılarda hər biri əlahiddə [ayrı-ayrılıqda] bağlanmış şeylərin ədədi lazım olmayıb, ancaq ümumi olaraq adları yazılmalıdır. Məsələn libas, ayaqqabı, camaşır, stalovı belyo, xörək qabları, mətbəx qabları, kitab və qeyri. Aparılacaq şeylərə Bakı körpülərində, dəmiryol mövqiflərində [stansiyalarında] bu məqsəd üçün hazırlanmış xüsusi yerlərdə baxılır. Siyahı üzərinə təhqiq edilmiş şeylər dəmiryol və ya paraxod idarələri ixtiyarına tapşırılır. Təhqiq edilmiş şeylərə plomb vurulub, göm-

rükxana məxarici olmaq üzrə hər bir bağlı əlahiddə yük üçün bir manat alınır, əşya sahibinə qəbz verilir.

Şeylərə öz sahibi yanında və ya onun əvəzindən şəxsiyyəti məlum olan şəxsin yanında baxılır. Şeylərin siyahı üzərə təhqiq edildiyi vaxt, polis tərəfindən də bir nümayəndə iştirak edir. Təhqiqat nəticəsi siyahılar üzərində qeyd edilib, siyahılardan biri əşya sahibinə qaytarılır. Digəri isə əşya sahibinin ərizəsi ilə bərabər gömrükxanada qalır.

Gömrük xərci alınmamış şeylər olduğu zaman, sərnişinlər əşyası üçün qoyulan ümumi əsas üzərinə həman şeylərə baxılıb, gömrük xərci alınır və yaxud o şeylər əşya sahibinin xahişinə görə Bakıda qalır.

Gömrük xərci ancaq mal cənbində [qismində] olan şeylərdən alınır. Xidmətləri mövcibincə [səbəbiylə] hər dəfə sərhədləri keçib gedənlər yolda və xidmətdə özlərinə lazım olan şeylərdən başqa, gömrük xərci vermədən başqa əşya və mal götürməyə haqlı deyildirlər.

Cümhuriyyət dairəsindən gedənlərin arzusuna müvafiq, əşyalarına gömrükxanaya yaxın yaşadığı yerdə və ya sərhəd gömrükxanasında baxıla bilər. Gömrükxana tərəfindən bir dəfə təftiş edilən əşyalar, ali məmurlardan əmr olmadığı zaman ikinci dəfə heç kəs tərəfindən təftiş ediləmməzlər.

Qeyd: Sərnişinlərin vaqonda öz yanlarında götürəcəkləri və sərhəd gömrükxanası tərəfindən təftiş edil-

məsi lazım gələn əşyalar üçün ərzihal verilməsi lazım deyildir.

İşlədilmiş şeylər gömrükhana vergisindən azad edirlər. Məsələn mebel (obstanovka), əlbisə, camaşır, yatacaq və xörək belyosu, matras, balış, yorğan, (bir ədəddən artıq olmamaq üzrə) xalça, mətbəx qabları, yemək qabları, və əkkas [fotoaparət] və tikış maşınları bir ədəddən artıq olmamaq üzrə.

Avtomobil, motosiklet, velosiped və qeyri çarxlı arabalar ancaq Maliyyə vəziri tərəfindən verilən xüsusi icazənamə ilə çıxarıla bilər.

Qalan şeylərə müvəqqəti vergi qərarı ilə gömrük vergisi verilir.

Baha qiymətli mədəni şeylərini hər bir şəxsə iki ədəd gömrükhana vergisi vermədən [aparmaq] icazəsi verilir. Bundan artıq aparalar isə qiymətinin 30 faizi qədərincə vergi verməlidirlər. Gümüş ev əşyalarından işlədilmişləri hər adama iki girvənkə olmaq üzrə çıxarılır. Bundan artıq olduğu zaman, baha qiymətli mədəni şeylərə müvəqqət tarifə qərarı ilə qiymətinin otuz faizi gömrük vergisi verilir.

Xüsusi sənət sahibləri öz sənətləri üçün yarar əşyaları gömrük vergisi vermədən aparmağa muxtardırlar [ixtiyarları var].

Cildli, cildsiz hər cür təb [çap] edilmiş kitablar, xəritələr və rəmkalı və rəmkasız əkslər gömrükhana vergisindən müafidirlər [azaddırlar].

Qeyd: Sabunçu mövqifində [stansiyasında] sənişinlərin əşyalarına bax-

maqdan ötrü gömrükhana məmuru ilə bərabər bir nəfər göndərilə bilər. Əşyalara baxmaqdan ötrü gömrükhana məmurlarından bir nəfər məmurra qırx və digərinə otuz manat verilir. Bu məbləğ, əşyalarına baxılacaq sənişinlərdən bərabərcə alınır.

Maliyyə naziri

Məhəmmədhasən Hacinski

TELEQRAFLAR

İstanbul, 3 təşrinə-əvvəl [oktyabr]. Tələt paşanın dediyinə görə, Berlində olan alman və türk müzakirəti [müzakirələri] Türkiyə dövləti mənafeyi ilə xitəmpəzir olmuşdur [başə çatmışdır]. Müttəfiqlərin tədbiri ilə Bolqariya hadisəti [hadisələri] dayandırılacaqdır. Türkiyə Hökuməti tərəfindən lazimi tədbirlər ittixaz olunmuşdur [tədbirlər görülmüşdür].

* * *

Tiflis, 4 təşrinə-əvvəl. Xariciyyə Nəzarətindən [Xarici İşlər Nazirliyindən]. Gürcüstan Hökumətinin Moskvadan aldığı rəsmi məlumata görə, Rusiya Şura Hökuməti Zaqafqaz cümhuriyyətlərində və xüsusən Gürcüstan Hökuməti idarələrində danışmağa nə Zaqafqaz Rus Milli Komitəsi və nə də onun nümayəndəsi Lebedevi vəkil etməmişdir. Bundan naşi [buna görə], Gürcüstan Hökuməti Rus Milli Komitəsi nümayəndəsini Şura Hökumətinin

rəsmi nümayəndəsi hesab edə bilməyəcəkdir.

* * *

Moskva, 2 təşrini-əvvəl. Mərkəzi Komitə Mətbuat bürosunun məlumatı. Rostov hərbi məhkəməsi Strajevskini güllələnməyə məhkum etmişdir.

Türk Ocağı

MİLLİ TƏRBIYƏ

Bir millətin bəqası [öz varlığını davam etdirməsi] və başqalarının zənciri-əsarəti altında əzilməməsi, rifah və səadətlə yaşaması, o millətin tərbiyyə-i-milliyəsinə bağlıdır. Zira bir millət nə qədər kəndi dilində, kəndi ruhunda, kəndi qanında, kəndi ən'ənatında [ənənələrinə uyğun] tərbiyə alarsa, o nisbətdə də kəndisini sevər və bu sayədə kəndi həyatı-cavidanisi [əbədi həyatı] üçün çalışar, çabalar. Odur ki, şu həqiqəti təqdir edən müdrük millətlər, milli ocaqlar təsis edərək, bu vasitə ilə millətlərinin tənvi-əfkarına [düşüncələrini aydınlatmağa] və bu surətlə hissiyyati-milliyələrinin yüksəlməsinə çalışmışlar və bununla kəndi mövcudiyəti-milliyələrini aləmə bildirmişlərdir. Daha doğrusu, bu sayədə başqalarına əzilməkdən xilas olmuşlardır. İştə, yuxarıdan bəri milli tərbiyə haqqında söylədiyimiz o həqiqətlərlə Qafqaziya türklərinin bu ana qədər çəkdiyi əziyyət və məşəqqətləri düşü-

nəcək olarsaq, Qafqaziya türklərinin o əziyyət və məşəqqətlərinə, onların milli tərbiyədən uzaq düşmələri bəis olmuşdur desək, yanılmazız zənn edirəm.

Əgər anadan olar-olmaz yabançı südlərlə bəslənilmiş və onların ağuşı-tərbiyəsinə [tərbiyəsinin qucağına] atılmış türk yavruları ilə ana dillərini öyrənmədən, milli tərbiyələrini almadan əcnəbi evlərinə verilən və Rusiya içlərinə göndərilən türk balalarının nə yolda bir hissədə buluna biləcəkləri, hətta eyidən eyi mülahizə edilərsə, balada [yuxarıda] söylədiyimiz o sözlərin bir həqiqət olduğu meydana çıxar.

İştə, bu günlərdə, ənqərib [yaxın zamanda] şəhrimizdə təəssüs edəcək [qurulacaq] Türk Ocağı, gərək yuxarıda söylədiyimiz o acı həqiqətləri düşünsün. Düşünsün də, Azəri türklərinin milli tərbiyələri haqqında böyük bir təşəbbüsdə bulunsun və onların hissiyyati-milliyələrinin oyanmasına və türklük kimi böyük bir qayənin intişarına [yayımasına] var qüvvəsi ilə çalışsın.

Binaileyh təəssüs edəcək Türk Ocağı, həqiqi bir Türk Ocağı olmaq istərsə, onda gərək türk aləminə əl uzadıb onun əhvali-ruhiyyə və tarixiyyəsini havi [ehtiva edən] kitablar nəşr etsin və türk qəhrəmanlarının, ədib və şairlərinin abidələrini yapsın və onların millət və milliyət uğrunda buraxdığı əsərləri, göstərdiyi fədakarlıqları mühazirə və müsəmirələr [yığıncaqlar] vasitəsi ilə əfradi-millətin [millətin fərdlərinin] qəlblərində rəzk eyləsin [dikəlt-

sin]. Və onları, o böyük qəhrəmanların, o türklük məfkurəsini irəli sürən o türkçü şairlərin, o millətçi ədiblərin getdiyi yollara sövqə çalışsın. Hələ mürrüri-zaman ilə [vaxt ötdükcə] unudulmuş milli əlbisəmizi, milli sərpuşumuzu [baş geyimimizi] nə yolda olduğunu arayıb bulmaqla, milli qişafətlərimizi əfradi-millətə göstərsin və bununla bərabər, bu gün əşəddi-ehtiyacımız [şiddətli ehtiyacımız] olan çocuq yuvaları təsis edərək, mini-mini türk yavrularını istiqbalın qəhrəman və fədakar bir övladı olmaq üçün türk ruhunda böyüdüb, türk qanında hazırlasın.

İştə, Azərbaycanda təəssüs edəcək Türk Ocağı, mərkəzimiz ola biləcək İstanbul Türk Ocağıyla əlaqədə bulunarsa, Azərbaycanımızda bir program təqib edəcək olarsa, həm bütün türk ələmində bir rabitə hüsula gətirə biləcək və həm də məqsəd nədən ibarətsə, ona nail ola biləcəkdir.

Rza Zaki

QƏZETƏLƏRDƏN

Tiflis qəzetələrinin Vyadan aldığı teleqraflara görə Vengeriya Baş Vəziri [Macarıstan Baş Naziri] Vekerle izhar [ifadə] etmişdir ki, hökumət sülh müxəbirə və müzakirəti [görüş və müzakirələrinin] başlanması haqqında öz təklifini təkrar etmişdir. Reyxstaqın Sosial-Demokrat Fırqəsi ümumi sülh şəraitini [şərtlərini] hazırlamışdır. Sosial-

Demokrat Fırqəsi tezliklə sülh müzakirətinin başlanmasını tələb etməkdədir.

* * *

Hamburqdan teleqrafla xəbər verirlər ki, Çıkaqoda olan Amerika Sosialistlər Konqresi müttəhidül-qövl [bir səsə] sülh qətnaməsini qəbul etmişdir.

* * *

Moskovadan alınan xəbərlərə görə, Leninin yaşadığı Kremlin sarayında bir qutu böyük, qüvvətli dinamitlər tapılmışdır. Bu münasibətlə bütün sarayın təftiş edilməsi əmri verilmişdir.

* * *

Şura Hökuməti Moskvada vüqu bulacaq iğtişəşlər əleyhinə ciddi tədbirlər ittixaz etməkdədir [tədbirlər görməkdədir]. Fəhlə məhəllələrində pulemyotlar hazırlanmışdır. Teatralni meydanında, Strastnoy kilsə yaxınlığında, Varvarinski darvazalar yanında toplar düzölmüşdür.

* * *

Tiflis qəzetələrinin yazdığına görə, Tiflisdəki Almaniya mürəxxəsləri [nüməyəndələri] yaşadığı bina qarşısında böylə bir lövhə asılmışdır: “Bu axır vaxt Mets şəhərinin alınması və Strasburqa güclü bir ordu hərəkət etməsi haqqında şəhərdə yalan şayiələr nəşr edilməkdədir. Bu şayiələrin Müttəfiqlər acentaları tərəfindən nəşr edildiyi şübhəsizdir. Bu xəbərlər büsbütün əsl və əsassızdırlar. Çünki Almaniya xətti bütün bu cəbhədə (Reyms şimalında) Brimon, Somppi, Apremon, (Verden şimalında) Beldmon, Vil-an-Voyevr,

(Pont-a-Musun şimalında) Vandyer, Badenvilldən şərqə və oradan da cənub tərəf xətti-müstəqim [düz xətt] ilə İsveçrəyə tərəf uzanmışdır. Bütün Almaniya cəbhəsi Verdendən İsveçrə sərhədinə qədər sabiqki haldadır.”

Türk duyğuları

Qafqaz gənclərinə

2

ARTIQQ OYAN

Bir Allah var, bir də vatan,
Ey türk oğlu, buna inan,
Hər addımda dinə dayan,
Vakit gəldi, artıq oyan!

Oyan artıq, vakıt gəldi,
Sabah oldu, gün yüksəldi,
Fürsət günü çox bəkləndi,
Vakit gəldi, artıq oyan!

Top və tütəng, bomba sənin
Allah deyən gür səsinin
Arasında gürüldəsin,
Vakit gəldi, artıq oyan!

Vakit gəldi, oyan artıq!
Sil gözünü, meydana çıx!
Özün təmiz, alnın açıq,
Vakit gəldi, artıq oyan!

Sən də göstər alnın ağdır,
Öz yerlərin bu torpaqdır,
Yaşamaq da sənə haqdır,
Vakit gəldi, artıq oyan!

*Təmmuz [iyul] 334
Arif İrfan Qaraosman*

ZƏFƏR YOLUNDA

Gərək müharibədən əvvəl və gərək müharibə əsnasında böyük və möhtərəm türk şairi Mehmed Əmin bəy türk millətinə, türk millətinin duyğularını, bir türk qələmiylə yazdı. Bu böyük ədibin ruhunda həp türklərin oyanması üçün böyük-böyük hisslər doğar. Bunlar birər cövhər, hər türk üçün saxlanacaq, əzbərlənəcək birər böyük və qiymətli əsərlərdir. Biz də bunları yurdumuzda yeni-yeni oyanan milliyət hisslərini qüvvətləndirmək üçün bu gündən etibarən qəzetəmizdə təfriqə surətilə nəşr edəcəyiz. Birinci olaraq “Zəfər yolunda”kı əsəri intixab etdik [seçdik]. Məqsədimiz böyük millətimize oyanması, oxuyucularımızın ziyadələşməsidir. Bizdən qeyrət, millətdən rəğbət.

* * * * *

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi
Zəfər yolunda
Ənvar paşa həzratlarına!*

Əsər:

**Mehmed Əmin bəy
ORDUNUN DASTANI**

Çanaqqala qəhrəmanlarına

Bu gün xaqan səfərbərlik elan etdi,
Üç dövlətə cəng topları gürüldətdi.

Əziz yurdun vaqur səsli davulları,
Babaları, qardaşları, oğulları
Ay-yıldızlı al bayrağın
O müqəddəs kölgəsinə çağırıyor,
“Ey qazilər” söylənən hər soqağın

qüvvət onda vardır.
 Altaylarda, Qafqazlarda türk diliylə
 qonuşanlar
 Onu Turan ellərinin öz sultanı
 tanıyolar,
 Kap burnundan Çinə qədər
 milyonlarca müslümanlar
 Onun hər bir fərmanına Quran kimi
 qanıyolar.
 Ondən başqa hərislərin göz tikdiyi hər
 gözəl yer,
 Rixtimləri gəmilərlə dolu olan
 Fenikələr,
 Əl-Cəzirə anbarları,
 Ninivyənin gül və zanbaq bağçaları bu
 gün onun,
 Şərqi Roma hasarları,
 Fələstinin gümüş qaplı məbədləri
 bütün onun,
 Ərzin altun anaxtarı bu gün onun
 əlindədir,
 İstiqbalın bəklənən bəxti onun
 dilindədir.
 Bu düşmənlər istəyir ki, bu xaqanlıq
 söndürülsün,
 Onun uca xilafəti,
 Adlı-şanlı səltənəti, geniş, zəngin
 məmləkəti
 Qərbin bəxtsiz Əməvilər dövlətinə
 döndürülsün.
 Abdullahı Qırnatada döyündürən
 məlun ölüm
 Ərtoğrulun nəslinə də qadın kimi saç
 yoldursun,
 Əndəlüsün alovuyla şəhrayinlər yapan
 zülüm
 Türk elinin xərabəsi üstünə də kül
 doldursun.
 Ta ki, onlar hindu, moğol, ərəb və türk
 yirmi irqə,
 İpək, fağfur, sədəf, yaqut torpaqları
 zəngin Şərqə

Bir qüvvətdən qorxmaqsızın
 Qırbaclarla, dəmirlərlə, atəşlərlə zülm
 etsinlər
 Və bu əsri Sezarların
 Konsulları ilah olan zamanına
 bənzətsinlər.
 Ah, o zaman bizlər üçün nə hökumət,
 nə milliyət,
 Dini, irqi, hüriyyəti unuduran bir
 müsibət!

* * *

Ey vətənin canlı bahar çiçəkləri,
 Ey Şərqin saf eşqlər duyan mələkləri,
 Ey ilahi bəldələrin
 Bakirləri, gəlinləri ağlamayın,
 Göz yaşıyla qəlbimizin
 Şu sızlayan yarasını dağlamayın.

O millətlər ağlasın ki, erkəkləri,
 Qadınları vətən üçün hissizdirlər.
 Şairlərin, zənginlərin yürəkləri
 Qüvvət, altun vermək üçün xəsisdirlər.

Yurdun böylə fəlakətli günlərində,
 Onun yayla, köy, qəsəbə – hər yerində
 Hər qəhrəman dəliqanlı
 Ən sevgili vücudlardan uzaqlaşır,
 Hər gənc zövcə, hər nişanlı
 Bir qız qardaş qəlbi kimi duyğu daşır.

Bizim bu gün gördüyümüz hür
 millətlər
 O fədakar ciftlərin yadigarı,
 Gözümüzü qamaşdıran səadətlər
 Məşəqqətli zamanların bərgüzarı.

Ağlamayın! Türk qızları
 Zəfərlərə yollar açar,
 Bozqırların yıldızları
 Karvanlara nurlar saçar.

Sonu var

İQTİSADİYYAT

II

Yeni vətənimizdə yeni məktəb

Yeni vətənimizin iqtisadi cəhətlərinin təmini, yeni məktəb əsasında asılıdır. Böylə məktəblər bir çocuqlardan ötrü olmamalıdır.

Bizim cəmiyyətlər də böylə məktəblər kimi, üzvləri arasında müəllimlik yapmalı, həyati-iqtisadiyyəni [iqtisadi həyatı] xalq arasında nəşr və təbliğ etməlidir.

Biz filcümlə [hamımız] əski Rusiya məktəblərində tərbiyə və təhsil gördüyümüzədən naşi, gələcək məktəblərimizin də işbu nizam üzrə tərtib tapmasına təbii olaraq çalışacağız. Fəqət əski məktəbin yeni vətənimiz üçün fənalıqdan başqa bir şey gətirməyəcəyinə əminiz.

Məktəb məktəblilərdə gözü açıqlıq, həyatı görmək artırmalıdır. Həyati-iqtisadiyyə isə bundan ötrü ən geniş bir zəmidir. Bütün kürreyi-ərz fəqət bu məsələ ilə uğraşır. Binaileyh [ona görə] məktəbli daimül-övqat [hər zaman] yeni-yeni macəralar qarşısında olacaq, yeni-yeni məsələlər görəcəkdir. Mütəəllim [tələbələr] gündən-günə məlumat almaqla tərəqqi etməyə müvəffəq olacaqdır.

Əski məktəb bizə nə vermiş əcəba?

Heyif olsun, təəssüflə məktəbdən heç bir şey almadığımızı etiraf edəcəyiz.

Biz məktəbdən quru sözdən başqa

bir şey alammadıq. Tarix oxuduq, insanları tanımadıq; coğrafiya təhsil etdik, ölkələri bilmədik; bir çox lisan sərfi [dil qayda-qanunları] əzbərlədik, dilsiz qaldıq.

İştə əski məktəb[in] bizə vermiş [olduğu] səmərələr...

Böyləliklə, əski Rusiya edadiyyəsi (gimnaziya, realnı və qeyri) bitirən bir tələbə “Həyata daxil oldum” deyə meydana çıxırdı. Fəqət bu tələbədə nə görün göz, nə eşidən qulaq, nə də hiss edən əsəb bulunurdu. Etiraf edəlim, danmayalım, Rusiya edadiyyəsindən çıxdıqda biz həyatı bilməmək başqa, kim olduğumuzu belə bilmirdik. Hal-hazırda bilirizmi əcəba?

Təəssüflər olsun! Gözəl, qızıldan qiymətli vaxtlarımızı, şəbəbətimizi [gəncliyimizi] məktəbxana deyil, cahilxanalarda keçirmişiz. Məktəb məktəbliyə həyata nəzəriyyat, insanlarla müəmilə, təbiətlə mübarizə öyrətməlidir. Əvəzində isə biz nə aldıq əcəba? Latın kəlimələri, siyahı yazmaq, beşi altı ilə cəm etmək. İştə bu!

Həyat isə bambaşqa bir məcrada axır, bambaşqa bir surətdədir.

Məktəb, həyat olmalıdır. Həyatdan qeyri məktəb, məktəb adlandırılmamalıdır. Götürəlim bir edadiyyəni bitirmiş tələbəni. Bu “elmi” zat, zavoda daxil olduqda taraqqat-turuqdan başqa səs eşidəmməz, zor gövdəli mühərrik makinadan başqa bir şey görəmməz. Halbuki zavodda başqa səslər də var, başqa şeylər də görmək mümkündür. Makinanın bir taraqqat-turuqu bir növ

həyatı təbliğ edir. Makinanın bir qolu, ya bir yayı bir növ zəhməti göstərir. Bizim tələbə isə zavodu seyr edər, edər də çıxıb gedər. Zavoddan isə heç bir şey aparmaz söyləyir. Bəs məktəb nə imiş?

Yeni vətənimizi məmləkət halına salmaqdan ötrü, millətimizi millətlər sırasına daxil etməkdən ötrü, çəlik [polad] mizaclı, dəniz kirdarlı [taqətli] qüvvələr istənilir. Heyiflər olsun ki, əski məktəblərimiz, əski zəmanə insanları qurumuş mummyalar buraxır, istiqbalın[ı], təbiəti qovğa meydanı, məqsədimal təriqi [yolu] ədd edən [sayan] qəhrəmanlar çıxarmağa qadir deyildir.

Əvət! Əski məktəb, həqiqətən, əskidir. İşbu məktəb tədrisati hali-hazirə həyatına [hazırkı dövrün həyatına] tətbiq ediləmməz. Məktəb mütəəllimin bir məktəb həyatı deyil, ev həyatı və cəmiyyətlərdə keçirdiyi həyatı heç vaxt nəzəri-etibara almamış, bundan dolayı bir çox fəna nəticələr görülməkdədir. Böylə məktəbdən çıxmış tələbə arxadaşlarını, bəzən ana-atasını belə bəyənmir. Bunlarla cəmiyyətlərdə qonuşmanı özünə ar bilir. Nə üçün? Babasının əlbisəsi köhnə, anasının çadəri [örtüyü] ipək deyildir, arxadaşı şapka deyil, papaqlıdır. Bunu bizə tərbiyəmiz verməmiş, Nikolaylar bağışlamamışlar. Məktəblərimizdən qalmış irsdir.

Həyata çıxmış (!) məktəbli, xüsusi bir müvəffəqiyyətsizlikdən dolayı həyatdan bilmərrə məyus olur, əsəblənir, bir çox xəyalata düşür. Məktəbimiz sağlam insan əvəzində xəstə, əsəbiül-

mizac, işə yaramaz bir şey buraxır.

Axır vaxtlarda məktəblər xüsusi bir şəkil almışdır ki, indiyə kimi davam etməkdədir. Məktəb xüsusi bir emalatxana olmuş ki, “kağız” sahibi mühəndislər, doktorlar, nə bilim nələr-nələr kimi məzunlar hazırlayır. Müəllim xüsusi bir avtomat qramafondur ki, müəyyən bir mahnını oxumağa qadirdir. Müəllimlik vəzifəsi bir sənət şəklini almış. Böylə müəllim tərbiyəsi sayəsində də təkmil tapmış bir məzun yeni bir avtomat kimi tələqqi [qəbul] ediləcəkdir. Həqiqətən, böylə də görülür. Hal-hazırda bir doktor bulmazsan ki, elmi sayəsində, təcrübəsi nəticəsində elmi bir əsər yazsın. Ya bir mühəndis görməzsən ki, yeni bir makina icad etsin. Müsəlman doktoru kabinəçilik, müsəlman mühəndis qulluqçuluq edir. Çürütdüyü canı əvəzində, xəstə buraxdığı əsəbləri əvəzində bir parça əkmək almışdır. İştə, hansı sipəhsalar [sərkərdə] isə demiş: “Mənim ordumu düşmən ordusu deyil, düşmən müəllimləri münhəzim [məğlub] etmişdir.”

Mən nə mühəndisi, nə doktoru müttəhim etmirəm. Məqsədim fəqət məktəbimizin yaramaz olduğunu göstərməkdir.

Xüləfayi-Bəni-Abbasiyyə zamanında bir şeyx, məxdumuna [oğluna] məntiqdən dərs verirdi. Elmi bitirdikdən sonra bir gün oğlundan sorar: “Oğlum, bazarda nə gördün?” “Heç şey görmədim” deyə cavab verir. Qoca baba yənidən məxdumuna məntiq dərsi verməyə başlar. Yenə itmama yetirdikdən

[tamamladıqdan] sonra, yenə sorar. Yenə də öylə bir cavab alar. Üçüncü dəfədən sonra oğlundan “Bazarda nə gördün” deyər sorduqda, oğlu “Gördüklərim ya feil, ya təsəvvür” deyər cavab verir. Atası fəqət bundan sonra oğluna başqa elm tədrisinə şüru edər [başlayar].

İştə, elmi oxumaq üçün deyil, həyata tətbiqdən ötrü təhsil etməlidir. Bizim məktəb müəllimlərimiz isə böylə deyildir. Biz elmi fəqət məktəbdən kağız almaq üçün oxuduq. Müəllimlərimiz bizə elmi fəqət elm öyrətmək deyil, başqa məqsədlə oxutmuşlar. Bu da məktəb məsələsinin təəssüf ediləcək bir cəhətidir.

Bir dəfə sinemada Afrikanı göstərirdilər. Buranın qumsalları, növbənöv heyvanatı, nəbatatı canlı olaraq gözüm bərabərində idilər. Mən həqiqətən sevinirdim. Tam bir sənə coğrafiyada oxuduğum Afrikadan o qədər məlumat almamışdım ki, on dəqiqəlik həqiqətdən o qədər məlumat aldım. İştə, həqiqi məktəb bundan ibarət olmalıdır.

Unutmayalım ki, yeni vətənimiz həyatı layiqincə düşünən, həyata yarar yeni qüvvələrə möhtacdır. Möhtacdır. Yenə də möhtacdır... Əfəndilərim, bütün başqa məsələləri ikinci sərəya buraxıb, məktəb məsələsini birinci olaraq həll etməlidir. Məktəb, məktəb, yenə də məktəb!

Hər bir millətdə zəmanə iqtisadi mövcubincə [zəmanənin ehtiyaclarına uyğun] bir cərəyan olur. (Qüruni-vüstada-

kı [Orta əsrlərdəki] din cərəyanı.) Zəmanəmizin də cərəyanı iqtisadi məsələlərdir. Bundan ötrü də məktəb lazımdır. Məktəbsiz nə vətənimizə sahib olarıq, nə də ki, millətimiz millətlər sırasına keçər. Məktəbimiz də fəqət həyat məktəbi olmalıdır.

Bugünkü Amerikanı götürünüz. Bura məktəbləri mütəəlliminə [tələbələrə] həyat öyrədir, zəhmətə məhəbbət artırır. Buranın köy [kənd] məktəblərində çocuqlara ziraət və fəllahət [əkinçilik və kəndlilik] dərsləri oxudulur. Həyata da tətbiq etdirilir. Bu gün Amerika köy məktəbində təhsil edən bir çocuq; qoca, təcrübəli bir bağban kimi ağac əkər, qələm vurur, çubuq peyvənd edər. Bura məktəbində dərslər oxuyan bir qız, inək sağır, toyuq cücəsi bəslər və qeyri... Bizim məktəbli çocuqlar da yaparlarmı əcəba? Müəllimlərimiz yaparmaz!

... məktəbində təhsil etdiyim vaxt “təcrübəli” bir müəllim cəbbəxana şəkildəki bir laboratoriyadakı makinaların heç birindən bizə barmaq qədər məlumat vermədi. Məktəbi bitirdik, o elmdən də imtahan verdik.

Amerikadakı çocuqlar kitabxanaları insanı təəccübləndirir. 6-7 sınındəki [yaşındəki] məktəblilər bu kitabxanalarda ora-bura soxulur, kitablar bulub oxuyur.

Böyüklərdən ötrü belə Amerikada adi kitabxanalardan başqa, səyyar kitabxana mövcuddur ki, bir ölkədən o biri ölkəyə kitablar göndərir. Bu da cəmiyyətlərdəki məktəblərin bir növüdür.

Bu gün Bakı əhvalına bir nəzər salalım. Bir bu qədər zavodlara malik bir islam ölkəsində sənə'ət [sənaye], “texnika” nə haldadır?

Zavodlar guruhur işləyir, müsəlman çocuqları isə səfil-sərgərdan alma, armut satır, küçələrdə dilənir. İnsaf ediniz. Bu zavodlar məktəb deyilmi əcəba? Bu millət yavrularını bir qarın çörək, bir dəst əlbisəyə bu zavodlara alıb, atilərini [gələcəklərini] təmin etməklə səkkiz qat mənfəət edəcəyiz: çocuq səfil olmaz, elmlı olar, sənətli olar, bir qəpik də artıq xərc olmaz, zira ki, çocuq çalışır.

Nə isə, yeni vətənimizə yeni məktəb lazımdır. Yeni məktəbsiz vətənimiz xaraba qalmağa məhkumdur. Yeni məktəblər də dirilər məktəbi olmalıdır. Əski məktəblər ölümlər məktəbidir.

Tələbə: Ayn. Əbdül

TERSK-DAĞISTAN İTTİHADİ [BİRLİYİ]

Tersk Cümhuriyyətinin Xalq Komissarlar Şurasının binagüzarlığı [sərəncamı] ilə Ərzaq kommissarı [naziri] bunların Qafqaziya millətlərinin cümhuri hökumətinin Tiflisdə olan üzvü və İnuş Milli Şurasının sədri Cabaqır ilə müzakirətdə bulunmaqdan ötrü Tiflisə gəlmişdir. Ələlumdə [birinci növbədə] Tersk Xalq Şurasının bolşevik məramnaməsindən imtina etməsi məsələsi,

Tersk-Dağıstan nahiyəsinin müstəqil elan edilməsi və Tersk nahiyələrinin rus əhalisi ilə Qafqaziya Dağıstanlılar İttifaqının cümhuriyyətə malik olmaları məsələsi müzakirə edilmişdir. İnuş Milli Şurasının Sədri Cabaqır ilə Butrin arasında büsbütün saziş hüsula gəlmişdir. Tersk-Dağıstan nahiyəsi siyasətdə təzə əsasların feilən icraya qoyulması üçün bu yaxın vaxtlarda hər iki nahiyə millətlərinin ictimasi dəvət edilməsi [iclasının çağırılması] təsəvvür olunmaqdadır. Bu qərar üzrə, Tersk-Dağıstan nahiyəsində sülh təriqi [yolu] ilə bolşevizmin təsviyə edilməsi [aradan qaldırılması] və Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti başlanması qarşısında bulunuruz.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Bu günlərdə Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti, Bakıda olan türk artistlərindən mürəkkəb qüvvətli bir dəstə təşkil etməkdən ötrü hal-hazırda Bakıda yaşayan artistləri dəvət etmiş. Bu məsələ artistlərlə bərabər ətraflıca müzakirə edildikdən sonra, aşağıdakı qərar üzrə mükəmməl bir drama, opera və operetta dəstəsi təşkil edilmişdir. Aşuradan sonra həmin dəstə tərəfindən Mailov qardaşları teatrosunda tamaşalar göstərilməyə başlanacaqdır. Bu sənə keçmişlərə nisbət teatro işlərini müntəzəm bir hala salmaqdan ötrü istedadı-qabiliyyətə malik olan artistlər dəvət edilmişdir. Məzkur [adı

çəkilən] dəstəyə dəvət edilən artistlər bunlardır:

- 1) Hacığa Abbaszadə,
- 2) Əhməd Ağdamlı,
- 3) Cəlil Bağdadlı,
- 4) Hüseyin Ərəbli (rejissor),
- 5) Abbas Şərifzadə (rejissor),
- 6) Hüseyinqulu Sarablı,
- 7) Mirzə Muxtar Məhəmmədzadə,
- 8) Mirzəəğa Əlizadə,
- 9) Sidqi Ruhulla (Molla oğlu),
- 10) Ələkbər Hüseyinzadə,
- 11) Əbülhüseyin Anaplı,
- 12) Rza Darablı,
- 13)
- 14) Məhəmmədəli Qaibzadə,
- 15) Mirmahmud Kazımi,
- 16) Xəlil Hüseyinzadə,
- 17) Məhəmmədağı Bağırzadə,
- 18) İbrahim Atakişizadə,
- 19) Bağır Cabbarzadə,
- 20) Yunis Nərimanzadə,
- 21) Mim. Ayn. Sidqi (sufiyor),
- 22) Hacıbaba Şərifzadə,
- 23) Rüstəm KazıMZadə,
- 24) Cəmil bəy Qarabaği.

Xanımlar:

- 25) Yeva Olenskaya,
- 26) Məğfurə xanım,
- 27) Münəvvər xanım,
- 28) Mina xanım.

Müdiriyyətin qərarına görə, bundan böylə həftədə üç gün məzkur dəstə tərəfindən növbə ilə olaraq drama, komediya, opera və operetta tamaşaları göstəriləcəkdir. Müdiriyyət artistləri Azərbaycan Hökuməti ilə qonşu cümhuriyyətlərin başqa şəhər-

lərində tamaşalar verməkdən ötrü bəzən “turne”yə çıxacaqlardır. Həmin dəstədə iştirak edən artistlər müdiriyyət tərəfindən xüsusi vəsiqəyə malikdirlər. Artistlər gələcək tamaşalar üçün hazırlanmaqdadırlar.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Generallar məhkəmə qarşısında

Rostovdan Tiflisə gəlmiş bir zabitin dediyinə görə, bu günlərdə xalq məhkəməsində sabiq Qafqaziya nahiyəsi ərkanının rəisi general Bolxovitinov və 4 nəfər qeyri generallar mühakimə edilmişlərdir. Bunlar cəbhəni boşaldıb, hökumət bolşeviklər əlinə keçdikdən sonra onların idarələrində işləyib, öz bilik və təcrübələri ilə bolşeviklərə müavinət [yardım] etməkdə və bununla da Rusiya Hökumətinin məhv olmasına səbəb olmaqda müttəhim edilmişlərdir.

Xalq məhkəməsi generalları gülləbaran edilməklə edam cəzasına məhkum etmişdir. Məhkəmənin qətnaməsini general Alekseyevə göndərdikdə, Alekseyev edam cəzası əvəzinə generalları 10 il kürək cəzasına təbdil etmişdir [dəyişdirmişdir]. Hal-hazırda bu generallar həbsxanadadırlar.

Sızran Hökuməti

Sızranda yeni hökumət təşkilatını “Əxbar” qəzetəsi xəbər verir. Avksentyev, Volski, Oqanovski, Çaykovski və general Boldirev hökumətə daxil ol-

muşlar. Bunlardan üç nəfəri inqilabçı, bir nəfəri Rusiyanın İadəsi firqəsinə və bir nəfəri də Xalq Sosialisti firqəsinə mənsubdurlar.

Almaniyanın yeni kansleri

Məlum olduğu üzrə Almaniyaadakı böhrandan sonra yeni kanslerliyə Prins Maks [Badenski] təyin edilmişdir. Yeni kansler barəsində “D. N.” qəzetəsi yazır ki, bu zat öz kamalı ilə əskidən məşhurdur. “S. D.” qəzetəsi deyir ki, Prins Maks həyatı-siyasiyyədə yeni əqidələr, yeni əsaslar tərəfdarıdır.

İsveçrə mətbuatı da Prins Maks barəsində bir çox məqalələr yazmışdır. “T.” qəzetəsi yazır: “Almaniyanın yox olmasını istəyən zat, millət səsinin hökumətdə eşidilməsini layiqli ədd [hesab] edən zat, Almaniyaadakı yeni nizamı təbrik etməlidir.”

Romanya mətbuatı Bolqariya haqqında

Romanya mətbuatı bu axır vaxtda, Bolqariyanın son vəziyyəti barəsində qələm yürüdərək Bükreşdə [Buxarestdə] çıxan hökumət qəzetəsi “Malinovun işi” ünvanlı məqaləsində yazır ki, “Davadan yorulmaq heç də Malinovun təşəbbüsünü müdafiə etməyir. Alman və Avstriya qoşunlarının Sofiyaya sürətlə girmələri göstərir ki, Bolqariya paytaxtında iğtişaş başlanılmasına Vyana və Berlində inanmışlar. Bolqariya məmləkətinin müharibə meydanına dönəcəyini gözləməlidirlər. Biz onların siyasətini müdafiə və müttə-

him etməyirik.”

Özgə qəzetələrin yazdığına görə, Bolqariya hadisəti mühim nəticələr verməyəcəkdir. Romanyanın iki il müharibə imtahanı bolqarları bu iqdandan [təşəbbüsdən] saxlayacaqdır.

Fransada rus qoşunları

Fransadan İsveçrəyə, oradan da bolşevik heyəti vasitəsi ilə Rusiyaya qaçmış sabiq rus saldatı Kolesnikov, Fransadakı rus qoşunları barəsində atıdakilə [aşağıdakı] məlumatı Moskva qəzetələrində nəşr etmişdir:

Rus saldatları arasında bolşevizm cərəyanı Rusiya və Fransa hökumətləri tərəfindən dayandırıldı. Keçən il iyul ayında saldatları Lekartenə köçürdükdə, bunların arasında iğtişaş baş verdi. Dörd alaydan ancaq dörd min nəfərə yaxın zabit və əsgər Müvəqqəti Hökumətə tərəfdar çıxdı. Fransa süvari və bataryası vasitəsi ilə onlar iğtişaşçıları üç gün mühasirəyə aldılar. Bolşeviklər ərzaq yoxluğundan və çoxlu tələfat verdiyindən naşi, təslim olub 50 nəfərə kimi nümayəndə və 300 nəfərədək saldat məhbus edildilər. Məhbuslar və axırda soldatlar, həpsi İl-d’Eks cəzirəsinə [adasına] göndərilib, xahiş edənələrə [istəyənlərə] gündə üç frank mizd ilə meşədə ağac kəsdirildilər. 8 minə kimi saldatlar işləməkdən imtina edib Afrikaya göndərildi. Yerdə qalanlar isə Kolesnikovla bərabər İsveçrə sərhədinə göndərilib, meşələrdə işlədilmişlər. Kolesnikov buradan Rusiyaya qaçmağa müvəffəq olmuşdur.

HÖKUMƏT MÜƏSSİSƏLƏRİ

Mərkəz Komandanlığı – “Avropa” mehmanxanasında.

Daxiliyyə Nəzarəti ilə Ticarət və Sənəət [Sənaye] Nəzarəti, Rotşildin evindən dəniz kənarında Babayevin evinə nəql edilmişdir.

Ərazi nazirinin dəftərxanası, Ərazi və Dövlət Əmlakının İdarəsi, Vodovoz-nı küçədə Mitrofanovun səkkiz nömrəli evindədir.

Xariciyyə nazirinin dəftərxanası – “Metropol”, 28 və 29 nömrəli otaqlar.

Nəzarət İşləri İdarəsi dəftərxanası: “Metropol”, 30, 31 və 32 nömrəli otaqlar.

Heyəti-Vükəla Rəisi [Baş Nazir] – “Metropol”, nömrə 33.

Ərzaq Nəzarəti – “Metropol”, 34 və 35 nömrəli otaqlar.

Türük və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] naziri müavini – “Metropol”, nömrə 38.

Ədliyyə Nəzarəti – “Metropol”, nömrə 40, 41, 42.

Hərbiyyə Nəzarəti – “Metropol”, 43.

Hökumət Kontrolu dəftərxanası – “Metropol”, nömrə 44 və 45.

Maliyyə Nəzarəti – “Metropol”, 49 və 50.

Hifzüssihhə Nəzarəti [Səhiyyə Nazirliyi] – Bolşoy Morskoy küçədə, Totovun ünası [qızlar] gimnaziyası.

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] – “Metropol”, nömrə 56 və 57.

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşrini-əvvəl[in]də Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7
				axşam
Hacıqabul	11	22	11	57
				axşam
Yevlax	5	35	6	
				sabah
Gəncə	8	3	8	23
				sabah
Ağstafa	11	15	11	23
				günüz
Tiflis	3	56	-	-
				günüz

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10
				axşam
Ağstafa	4	22	4	47
				axşam
Gəncə	7	34	7	59
				axşam
Yevlax	9	44	2	4
				sabah
Hacıqabul	3	24	3	39
				günüz
Bakı	7	36	-	-
				axşam

Müdirlər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Azərbaycan Cümhuriyyəti Dairəsindən...

səh. 226. “gerbovoy”: rəsmi sənədlərə yapışdırılan və xüsusi vergi ödənişini göstərən marka.

“kanselyarski”: dəftərxana vergisi əvəzində işlədilən marka.

Elan

səh. 225. “Sovet syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

Türk duyğuları: Artıq oyan

səh. 230. “Təmmuz 334”: burada il, rumi təqvimlə (1334-cü il) verilmişdir. Miladi təqvimlə 1918-ci ilə uyğundur. Qəzetdə “334” yerinə səhvən “224” getmişdir.

“Zəfər yolunda: Ordunun dastanı” şeyri üçün (səh. 230-232) lüğət

vaqur: məğrur

pınar: bulaq

seyhə: çıxırtı

issizlik: kimsəsizlik, tənhalıq

məşhəd: şəhadət yeri; kiminsə şəhid olduğu, yaxud şəhidin dəfn edildiyi yer
rixtim: sahil; liman
şəhrayin: şənlik

Zəfər Yolunda: Ordunun dastanı

səh. 231 “Bu dövlətin xərtəsini dəyişdirən Navarinlər”: Güman ki, 1768-1774-cü illər Osmanlı-Rusiya müharibəsinin gedişində, 1770-cildə baş tutan Navarin döyüşü və 1827-ci ildə Türkiyə donanması ilə Rusiya, İngiltərə və Fransanın birləşmiş donanma gücü arasında baş tutan Navarin

dəniz döyüşü nəzərdə tutulmuşdur.

“Petro ilə Katerinin...”: Rusiya imperatoru I Pyotr və Rusiya imperatriçası II Yekaterina nəzərdə tutulur.

“Osman, Babur ellərini soyanların millətləri”: Osmanlı imperiyasının banisi I Osman və Böyük Moğol imperiyasının banisi Babur nəzərdə tutulur.

“Bu gün burada böyük Sultan Muradların məşhədləri”: Osmanlı sultanı I Murad nəzərdə tutulmuşdur.

“Fatehlərin bəldələri, Səlimlərin məbədləri”: Osmanlı sultanları II Mehmed (Fateh) və I Səlim (Yavuz) nəzərdə tutulmuşdur.

səh. 232. “Əl-Cəzirə anbarları”: Sudanın əyaləti olan Əl-Cəzirə nəzərdə tutulur.

“Qərbin bəxtsiz Əməvilər dövlətinə”: Əndülüs Əməvi dövləti nəzərdə tutulur.

“Ərtoğrulun nəslinə də qadın kimi saç yoldursun”: Osmanlı dövlətinin banisi I Osmanın atası Ərtoğrul Qazi nəzərdə tutulur.

İqtisadiyyat

səh. 234. “Xüləfayi-Bəni-Abbasiyə”: Abbasi xəlifələri nəzərdə tutulur.

səh. 235. “... məktəbində təhsil etdiyim vaxt”: qəzetdə məktəbin adı boş buraxılmışdır.

səh. 236. “Tələbə: Ayn. Əbdül”: bu imza Əbdül Əbdülova məxsusdur.

Tersk-Dağıstan ittihadı

səh. 236. “Qafqaziya millətlərinin cümhuri hökuməti”: Dağlılar Respublikası Hökuməti nəzərdə tutulur.

Teatro və musiqi

səh. 237. Aktyorların “Azərbaycan” qəzetindəki siyahısında 13-cü yer boş saxlanmışdır. Bu yerdə Əhməd Anatollunun adı olmalıdır.

Xarici xəbərlər:**Sızran Hökuməti**

səh. 238. “Bunlardan üç nəfəri inqilabçı, bir nəfəri Rusiyanın İadəsi firqəsinə və bir nəfəri də Xalq Sosialisti firqəsinə mənsubdurlar.”: ardıcılıqla, Sosialist İnqilabçılar Partiyası, Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqı və Xalqçı Sosialistlər Partiyası nəzərdə tutulur.

Hökumət müəssisələri

səh. 239. “Daxiliyyə Nəzarəti ilə Ticarət və Sənəət Nəzarəti...”: “Sənəət” yerinə qəzetdə səhvən “Nafiə” getmişdir.

آذربایجان

سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورك غزتمیدر.

آبونه شرایطی:

باوارلا برینه دک باکو ایجون ۳۰،
باشنه شهراره ۳۲ روبلهدر.
بر ایلی باکود ۰۱۲، باشنه شهرلرده
۱۹ روبلهدر.

اعلان قیاتی:

سئری ۲ روبله کرانه کین اعلانلار
ایجون گشت ایدیلر.

توزک و اسلانه مفید مقالره صحیفه
لریمز آچمقدر. دوج اولسان اوراق
اعاده ایدیلمز. دج ایلمن مقلانک
مکاتتی اداره تمین ایسور.

محل اداره:

باکو، قابویا کینکایا کوچده

آذربایجان ادارسی

تانون نمر. ۹۱-۶

تک نسخهسی ۵۰ قیق.

اخطار

-۱-

آذربایجان حکومتک قرائی موحینه
یارین عاشورا اولماق ناسیبتله عمو صومطیل
اعلان ایدیلر.

-۲-

بوگون تسوعه صباح عاشورا و آلمه کی
گون ایسه جمعه کونی اولماق ناسیبتله غزتمزلک
۱۷ جیی نومرسی بکشنه کونی جی حاجی
اعلان اولونور.

اوردو قوماندانی پاشاخضر

تولری خصوصی زیارتلری

صبح ساعت ۱۰دنه ۱۲بقدر مدت
ظرفنده مقام رسیلینده قبول ایده جگردد.
زیارت ایده جگرتولک زیارتده نبر کون
مقدم اوردو قوماندانلی یاورینه معلومات
ویرمه لری رجا اولونور.

اوردو ارکان حریره ریاستی

اعلان رسمی

۱) (شناخی، قویا) و اطراف (موسوی)
اهالیدن فرار سورته با کویه انتجاییدن باجمله
موسوی عاقلر نهایت یش کون ظرفنده با کوی
ترکه مجبوردرلر.
۲) ذکر ایلمن مدت ظرفنده جیتماسلار
باتوقیف آذربایجان حدودی خارجه چیقارلا
خافلاردر.
۳) اشیو امر تاریخ اعلاندن اعتبارا اوج
کون با کوده منتشر باعموم غزتمارله نشر
ایده جگردد.

-۳-

۱) قادی، ارک باجمله ارمنی اهالیکن
تقیس، ایروان و سایر ممالک خارجه به عزیمت
لرینه اوردو قوماندانلرجه مساعده ایلمشدر.
۲) عزیمت ایلمنک سیاحت ورفقاریسی
پولیس مفتش عمولیکلندن آلاجافلاردر.
۳) اشیو امر تاریخ اعلاندن اعتبارا یش

کون با کوده منتشر باعموم غزتمارله نشر
ایده جگردد.
پولیس مفتش عمویسی بهاء الدین

آذربایجان دائرهلندن غیر مملکتلره
چیقارولان شیلر ایجون موقتی گومروک
فیریقسی

۱) هر جور تاخل، دوکی، قارتوقیل، نو.
خود ولومی دن باشنه هر بوتنه ۲۰ روبله ۲) دوکی
۳۰ روبله ۳) هر جور اون و قروبا ۳۰ روبله
۴) یشنن چورک ۴۰ روبله ۵) اینک، قویون و
غیر حیوان بییری ۲۰ روبله ۶) هر جور بییر
۲۰ روبله ۷) بوموتا (هر بوژنه) ۱۰ روبله
۸) اینک و قویون یانی (هر بوتنه) ۲۰ روبله
۹) نوری (ایفرا) هر بوتنه ۱۰۰ روبله ۱۰) تاز
باقی هر بوتنه ۵ روبله ۱۱) حاضرلاش باقی
(قوری، دوزلاش و غیره) ۱۵ روبله ۱۲) ایو
حیوانلری (آت، هر جور ایو حیوانلری خصو
سی نمداد ایلمیلرندن باشنه) هر راسته ۲۰
روبله ۱۳) قرا مال هر راسته ۲۰ روبله
۱۴) قویون هر راسته ۱۵ روبله ۱۵) هر جور
کوکرتی بوتنه ۲ روبله ۱۶) یش میوه بوتنه
۲ روبله ۱۷) حاضرلاش (قوری و غیر) میولر
۱۸) هر بوتنه ۱۸) هر جور فوژ شایلو بوتنه
۳ روبله ۱۹) جای بوژنه ۲۰۰ روبله ۲۰) هر
جور تیاکو (توتون) بوتنه ۵۰ روبله ۲۱) یاریون
هر عدیده ۲۲) قند و بال هر بوتنه
۱۰۰ روبله ۲۳) عرق، قویاق (هر قاضنه ۴۰
قیق آقسیزدن علاوه) بویلقاسنه ۲ روبله ۲۴)
شراب هر شبعمه ۵۰ قیق ۲۵) هر ویدرمنه
۴۰۰ مانت ۸۰۰ قیق آقسیزدن علاوه خقیف و هر
بیر ویدرمنه ۱۴ مانت ۵۰ قیق سرت مسکراتک
بوچاده اولانلارنک هر بر ویدرمنه ۱ روبله
۲۶) هر جور سیرک هر ویدرمنه ۳ روبله
۲۷) هر جور دوژ بوتنه ۱ روبله ۲۸) باقی
باشقاری بوتنه ۱۰۰ روبله ۲۹) مال بیوتوزی
و دیرتاغی بوتنه ۱ روبله ۳۰) هر جور توك بوتنه
۱۰ روبله ۳۱) قوش توكی بوتنه ۱۰ روبله
۳۲) توك بالیجر و دوشکلر بوتنه ۵ روبله ۳۳)
موربوتنه ۲۰ روبله ۳۴) هر جور شایلو بوتنه ۸۰ روبله
۳۵) حاضرلاش دری (گون) بوتنه ۱۰ روبله
۳۶) هر جور حاضرلاش دری تون بوتنه ۳۰

روبله ۳۷) دریند فیریلش شیلر (جوستدن
باشنه) ۱۲۰ روبله ۳۸) جوست بوتنه ۴۰
۳۹) دزین (ایشننش ویا ایشنه شمش) بوتنه
۱۰۰ روبله ۴۰) ذی بوتنه ۱۰ روبله ۴۱) هر
جور سایون بوتنه ۴۰ روبله ۴۲) میس بوتنه ۲۰
روبله ۴۳) میدن حاضرلاش شیلر بوتنه ۴۰
روبله ۴۴) تال و میخ بوتنه ۵ روبله ۴۵) آب
(کلنیر) بوتنه ۵ روبله ۴۶) قویوروس بوتنه
۲۰ روبله ۴۷) یون بوتنه ۲۰ روبله ۴۸) یون
بارجالار بوتنه ۱۰۰ روبله ۴۹) پایلقیق دری
هر عدیده ۵ روبله ۵۰) پایوق نخنی هر بوتنه
۱۰ روبله ۵۱) تمیزلشمش پایوق بوتنه ۱۰
روبله ۵۲) تمیزلش باسیوق بوتنه ۳۰ روبله
۵۳) قالیچه بوتنه ۱۰۰ روبله ۵۴) بالاز عدیده
۲۵ روبله ۵۵) ایک بارجالار بوتنه ۱۰۰ روبله
۵۶) ساخسی هر ریگ عدیده ۱۰ روبله ۵۷)
کیرت هر قوطی ۱۰ قیق.

قیق: ۱- بوزاده آدلاری ذکر
ایلمه یمن مالارندن خارجه آذربایلقنده خارجه دن
کتیریلن مالارندن اورتی تمین ایلمیش ترفقار
قراپله ویرگی آلتیر.
۲- هر دفعه تجارت و صاعنت ناظرینک
اجازتسی اولمادیجی حالده هر جور تاخل، اون،
یشنن چورک، پایوق، یون، ایک، هر جور
ایک بارجالار، هر جور مدنی شیلر دری و
کیلمش حیوان خارجه آبارماق قندقدنر.
۳- قیلان شیلرک خارجه آباریلماسی
ایجون مر کتری گومروک گخته ادارسی ناه
ویریلن عریضلر موحینه اجازه ویرله جگردد.
۴- خارجه آبارماق ایجون اجازه
ویریلش و قدغن ایلمیش شیلردن گومروک
خرجه ویرمندن هر آدم باشنه بو قرا ایله
خارجه آبارماق مکنکنده هر آمامه ۵ گروانکه
چورک، بر کیروانکه بیزه، ۱۸ جای، بر
کیروانکه کوری (ایفرا)، ۱۰ گروانکه میوه
۱۰ عدد بوموتا، شراب و غیر جیچکیر بر
شینه، و ابو شیارندن آتچاق باشنه لازم اولان
قدر.
۵- اجازه آلیوب خارجه مال ابارمقده
منم ایلمیلرک مالری خزنه مفتقن لرندن
آلیوب آرادیمی مالک گومروک ویرگیسکی
یش قن قدری جریمه آلتیر. ایکتجی دفعه

۱۱ اوتوبر ۱۹۱۸
۱۶ یاکو ۱۳۴۱
یرقاج گوندن بری حوادث آزلتمدن
اوزیمی بر جان سقیدسی دوام ایچو کیدبور
دی: ناپ ۲۲ ایلول تاریخی استبول غزته
لری حوادث جهاک بندن بر قراج گون اوله
قدر اولن قسنی بزه یشیهردی.
مفتقز آوستریا و مجارشان قسراک و
ایسراطورنک هیچ بر تمهیدی ضمن ایشیوب
محرر اولوق بی طرف مملکتلرندن بریمده
مذاکره اولن اوزوه ویردیگی صالح توسطه
آسریقا و ایتابا حکومتلرینک جواریلرینی
اگرکنش اولیور.
یش سنه دن بری ایشانک سیبه قسغوا-
رندم ایشان جیریمک تمایوسی جاوریمسی
آرایان اتفاق مرید:

Çərşənbə, 16 oktyabr 1918-ci il, nömrə 16

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Çaharşənbə, 9 məhərrəmülhəram sənə 1337. 16 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İXTAR [XƏBƏRDARLIQ]

1. Azərbaycan Hökumətinin qərarı mövcubincə [qərarına əsasən], yarın aşura olmaq münasibəti ilə ümuma tətil elan edilir.

2. Bu gün tasua, sabah aşura və altdakı gün isə cümə günü olmaq münasibəti ilə qəzetəmizin 18-ci nömrəsi yekşənbə [bazar] günü çıxacağı elan olunur.

İdarə

ORDU KOMANDANI PAŞA HƏZRƏTLƏRİ XÜSUSİ ZİYARƏTLƏRİ

Sabah saat 10-dan 12-yə qədər müddət zərfində məqami-rəsmiyyələrində qəbul edəcəklərdir. Ziyarət edəcək zəvətin [şəxslərin] ziyarətdən bir gün müqəddəm [əvvəl] Ordu Komandanlığı yavərinə məlumat vermələri rica olunur.

*Ordu Ərkani-Hərbiyyə
[Baş Qərargah] Rəyasəti*

ELANİ-RƏSMİ

I

1) Şamaxı, Quba və ətrafı musəvi [yəhudi] əhalisindən fərar surəti ilə Bakıya iltica edən bilcümlə musəvi ailələr, nəhayət beş gün zərfində Bakını tərəkə məcburdurlar.

2) Zikr edilən müddət zərfində çıxmayanlar, bittövqif [həbs edilərək] Azərbaycan hüdudu xaricinə çıxarılaçaqlardır.

3) İşbu əmr tarixi-elanından [elan edildiyi tarixdən] etibarən üç gün Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bilümmum [bütün] qəzetələrlə nəşr ediləcəkdir [yayılaçaqdır].

II

1) Qadın, erkək bülcümlə erməni əhalisinin Tiflis, İrəvan və sair məmaliki-xariciyyəyə əzimetlərinə [getmələrinə] Ordu Komandanlığınca müsaidə edilmişdir.

2) Əzimet edənlər səyahət vərəqələrini Polis Müfəttişi-Ümumiliyindən alacaqlardır.

3) İşbu əmr, tarixi-elanından etibarən beş gün Bakıda müntəşir bilümmum qəzetələrlə nəşr ediləcəkdir.

Polis müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin

**AZƏRBAYCAN DAİRƏSİNDƏN
QEYRİ MƏMLƏKƏTLƏRƏ
ÇIXARILAN ŞEYLƏR ÜÇÜN
MÜVƏQQƏTİ GÖMRÜK VERGİSİ**

- 1) Hər cür taxıl; düyü, kartofel, noxud və lobidən başqa hər putuna 20 rublə;
- 2) Düyü 30 rublə;
- 3) Hər cür un və krupa 30 rublə;
- 4) Bişmiş çörək 40 rublə;
- 5) İnak, qoyun və qeyri heyvan piyləri 20 rublə;
- 6) Hər cür pənim 20 rublə;
- 7) Yumurta (hər yüzünə) 10 rublə;
- 8) İnak və qoyun yağı (hər putuna) 20 rublə;
- 9) Kürü (ikra) hər putuna 100 rublə;
- 10) Təzə balıq hər putuna 5 rublə;
- 11) Hazırlanmış balıq (quru, duzlanmış və qeyrə [ilaxır]) 15 rublə;
- 12) Ev heyvanları (at, hər cür ev heyvanları, xüsusi tədar edilənlərdən başqa) hər rə'sinə [hər başa] 20 rublə;
- 13) Qaramal hər rə'sinə 20 rublə;
- 14) Qoyun hər rə'sinə 15 rublə;
- 15) Hər cür göyərti putuna 2 rublə;
- 16) Yaş meyvə putuna 2 rublə;
- 17) Hazırlanmış (quru və qeyri) meyvələr putuna 5 rublə;
- 18) Hər cür qoz, şabalıd putuna 3 rublə;
- 19) Çay putuna 200 rublə;
- 20) Hər cür tənəkə putuna 40 rublə;
- 21) Papiros hər ədədinə 2 qəpik;
- 22) Qənd və bal hər putuna 100 rublə;
- 23) Araq, konyak (hər faizinə 40 qəpik aksizdən əlavə) butulkasına 2 rublə;
- 24) Şərab hər şüşəsinə 50 qəpik;
- 25) Hər vedrəsinə 4 manat 80 qəpik aksizdən əlavə xəfif və hər bir vedrəsinə 14 manat 40 qəpik sərt müs-kiratın [spirtli içkilərin] boçkada olanlarının hər bir vedrəsinə 1 rublə;
- 26) Hər cür sirkə hər vedrəsinə 3 rublə;
- 27) Hər cür duz putuna 1 rublə;
- 28) Balıq yaşıqanı putuna 100 rublə;
- 29) Mal buynuzu və dırnağı putuna 1 rublə;
- 30) Hər cür tük putuna 10 rublə;
- 31) Quş tükü putuna 10 rublə;
- 32) Tük bəlinclər və döşəklər putuna 5 rublə;
- 33) Mum putuna 20 rublə;
- 34) Hər cür şam putuna 80 rublə;
- 35) Hazırlan[ma]mış dəri (gön) putuna 10 rublə;
- 36) Hər cür hazırlanmış dəri (gön) putuna 40 rublə;
- 37) Dəridən qayrılmış şeylər (çust-dan başqa) putuna 120 rublə;
- 38) Çust putuna 40 [rublə];
- 39) Rezin (işlənmiş və ya işlənməmiş) putuna 100 rublə;
- 40) Zəy putuna 10 rublə;
- 41) Hər cür sabun putuna 40 rublə;
- 42) Mis putuna 20 rublə;
- 43) Misdən hazırlanmış şeylər putuna 40 rublə;
- 44) Nal və mıx putuna 5 rublə;
- 45) İp (kəndir) putuna 5 rublə;
- 46) Kuporos putuna 20 rublə;
- 47) Yun putuna 20 rublə;
- 48) Yun parçalar putuna 100 rublə;
- 49) Papaqlıq dəri hər ədədinə 5 rublə;

50) Pambıq toxumu hər putuna 10 rublə;

51) Təmizlənməmiş pambıq putuna 10 rublə;

52) Təmizlənmiş pambıq putuna 30 rublə;

53) Qaliçə [xaлча] putuna 100 rublə;

54) Palaz ədədinə 25 rublə;

55) İpək parçalar putuna 100 rublə;

56) Saxsı hər min ədədinə 10 rublə;

57) Kibrit hər qutusuna 10 qəpik.

Qeyd:

1 – Burada adları zikr edilməyən mallardan xaricə aparıldıqda, xaricdən gətirilən mallardan ötrü təyin edilmiş tarifələr qərarı ilə vergi alınır.

2 – Hər dəfə Ticarət və Səna'ət nazirinin icazəsi olmadığı halda hər cür taxıl, un, bişmiş çörək, pambıq, yun, ipək, hər cür ipək parçalar, hər cür mə'dəni şeylər, diri və kəsilmiş heyvan xaricə aparmaq qadağandır.

3 – Qalan şeylərin xaricə aparılması üçün Mərkəzi Gömrükxana İdarəsi namına verilən ərizələr mövcubincə [əri-zələrə müvafiq şəkildə] icazə veriləcəkdir.

4 – Xaricə aparmaq üçün icazə verilmiş və qadağan edilmiş şeylərdən gömrük xərci vermədən hər adam başına bu qərarla xaricə aparmaq mümkündür: Hər adama 5 girvənkə çörək, bir girvənkə pənim, 1/8 çay, bir girvənkə kürü (ikra), 10 girvənkə meyvə, 10 ədəd yumurta, şərab və qeyri içkilər bir şüşə və ev şeylərindən ancaq yanında lazım olan qədər.

5 – İcazə almayıb xaricə mal apar-

maqda müttəhim edilənlərin malları xəzinə mənfəətinə əllərindən alınmış, apardığı malın gömrük vergisinin beş qat qədəri cərimə alınır. İkinci dəfə bu işdə müttəhim edilənlərin malları əllərindən alınmaqdan başqa, apardığı malların iki qat qiyməti alınmış, mal sahibi isə altı aydan ziyadə [olmamaqla] həbsə alınır. Bundan əlavə 50 verst sərhəddən kənar edilir. Sərhədin bir verstliyində yaşadığı halda bir ildən altı il müddətinə qədər həbs edilir.

6 – Sərnişinlər müttəhim edildikdə, ancaq malları əllərindən alınmaqla cəzalanırlar.

7 – Xaricə mal aparmaq qanununu pozanların işləri yaxında olan gömrük idarəsinə göndərilir. Ancaq malları əllərindən alınmış cərimə edilənlərin işləri oradaca həll edilib, bundan əlavə cəzaya müstəhəq [layiq] olanların işi məhkəmə idarələrinə göndərilir.

8 – Həmin qərardad mövcubincə alınan paralar, həmçinin tutulan mallardan, vəsaiti-nəqliyyədən [nəqliyyat vasitələrindən] hasil olan məbləğdən gömrük vergisi, malların nəql edilib satışı məxarici, xəzinə vəkilinin zəhmət haqqı, məhkəmə məxarici və 30 faiz xəzinə nəfinə çıxıldıqdan sonra, qalan hissəsi icazəsiz aparılan malları axtarış tutanlara bəxş ediləcəkdir.

9 – Başqa ittifaqlarda [hallarda] gömrük idarələri gizlin mal aparanlar haqqında hal-hazırda davam edən qanunlarla hərəkətdə bulunacaqlardır.

Maliyyə naziri:

Məhəmmədhasən Hacınski

11 oktyabr 1918

**BAKI,
16.10.34**

Bir qaç gündən bəri həvadis [xəbər] azlığından üzücü bir can sıxıntısı davam edib gedirdi. Nəhayət, 22 eylül [sentyabr] tarixli İstanbul qəzetləri həvadisı-cahanın [dünya xəbərlərinin] bundan bir qaç gün əvvəlinə qədər olan qismini bizə yetişdirdi.

Müttəfiqimiz Avstriya və Macarıstan Kral və İmperatorluğunun heç bir təəhhüdü təzəmmün etməyib [heç bir öhdəlik ehtiva etməyərək], məhrəm olaraq bitərəf məmləkətlərdən birisində müzakirə olunmaq üzrə verdiyi sülh notasına Amerika və İtaliya hökumətlərinin cavablarını öyrənmiş oluruq.

Beş sənədən bəri insaniyyətin si-neyi-qəm-xarında [qəmli köksündə] işləyən cərihanın [yaranın] tədavisini [müalicəsi] çarələrini arayan İttifaqi-Mürəbbe [Dördlər İttifaqı]; Etilafın cavabi notası üzərinə hərbin maddi və mənəvi məsuliyyətlərini bir kərə daha üzərinə atmış olur.

Əsasən həşmətli İmperator həzrətləri və Baron Burian cənabları tərəfindən verilən notaya qarşı tərəfi-müxasiminin [düşmən tərəflərin] nasıl bir tövr taxınacaqlarını qismən təxmin və təqdir etməkdə müşkülət yoxdu. Yalnız: imha [məhv] ediləmməyəcəyini, kəndisinə qarşı bir zəfəri-qəti ehrazının [qəti zəfər qazanmağın] mümkün olamayacağını isbat etmiş olan Hökuməti-Müttəfiqə [Müttəfiq Hökumətlər] bu dəfəki sülhcuyanə təklifatına

[sülhpərvər təkliflərinə] nə yolda müqabilə görəcəyini – əvvəlki təcrübələri dolayısı ilə – az çox kəşf və təxmin edə biləcəkləri halda, keçən günlərin beyhudə qan tökülməyə səbəb olduqdan başqa heç bir nəticə verməyəcəyini Etilaf ərkanının [Etilafın dövlət xadimlərinin] artıq anlamış və təqdir etmiş olmaları ehtimalına məbni [söykənərək], təşəbbüsünü təkrar etmişdir.

Xüsəməmiz [düşmənlərimiz] bu təklifi kəndi əfkar və hissiyyatlarına görə tələqqi [qəbul] edərək, amali-xəyalpərəstanələrinə güşayış verdilər [xəyalpərəst arzularına geniş meydan verdilər] və gördüyümüz cavabi notadan da anlaşıla biləcəyi vəchlə [kimi], hənüz bayrağı düşmən torpağında təməvvüc edən [dalğalanan] müəzzəm bir ittifaq deyil, ən aciz bir düşməne qarşı belə bu yolda cavab vermək balapərvazlığında [təkəbbüründə] bulundular. Müttəfiqimizin sülh notası heç bir zaman istimannamə [aman diləmək üçün yazılan məktub] deyil, bil'əks insaniyyətin təxlisini [xilasını] istehdaf edən [hədəfləyən] bir dəvətnamədir.

Məməfih [bununla belə], düşmənlərimiz bu müqabilələri ilə mahiyyəti-siyasiyyələrini [siyasi mahiyyətlərini], əğraz və məqsədi-istilapərvəranələrini [istilaçı qərəz və məqsədlərini] ən'ənatıyla [kökləri ilə birgə] ifşa və izhar etmiş olurlar. Qayələri millətlərin təxlisi maskası altında təxrib və imha etməkdən [xaraba qoymaq və məhv etməkdən] başqa heç bir şey olmadığını artıq inkar edəmməzlər.

Etilafiyun [Etilaf Dövlətləri] bu notanı hər nə surətlə tələqqi edərlərsə etsinlər, nə dürlü istərlərsə, öyləcə müqabilədə bulunsunlar, yenə biz Müttəfiqlər bəşəriyyətə qarşı icab edən [zəruri olan] vəzifeyi-şəfqəti [şəfqət borcunu] əda etməkdən mütəvəllid [doğan] bir istirahəti-vicdaniyyə [vicdan rahatlığı] ilə mübarizəmizə davam edəcəyiz. Əhfad [gələcək nəsillər] və tarix bütün lövm [qınaq] və məzəmmətini bu müqatılənin [qırğınların] davamına səbəb olanlara həsr edəcəkdir. Artıq anlaşılır ki, sülhü sevən və arzu edənlər, ona qovuşmaq üçün heç lisana almamalı və xatirə gətirməməlidir.

Böyük bir xalisiyyəti-vicdanla [vicdani saflıqla] əta etdiyi notaya verdikləri cavab, insaniyyətin müştəq olduğu [arzuladığı] sülh və müsəlimətə [salamatlığa] pək böyük bir maneə təşkil edir.

İtaliya amalının [niyyətlərinin] iç üzünü, Amerika nəhayət bulmayan təhəkküm [hökmranlıq] arzularını sətərə [gizlətməyə] belə lüzum gör[m]ürlər. Kəndisinə hamiyi-insaniyyət [bəşəriyyətin himayəçisi] süsü verən Amerika, yırtıcı bir canavar sədası ilə “qan” deyə hayqırır və bizim də sülh masası başında titrək sədaları ilə “pəkey” [lap yaxşı; baş üstə] deyən möhtəriz [çəkinən] və müti [itaətkar] düşmən mürəxəsləri [nümayəndələri] görüncəyə qəddər səbat etməkliyimiz fərz olur.

Kamil Rza

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Qafqaziya İslam Ordusu qərarından

Dərbənd cəbhəsində, 11.10.34. Zaviyan köyü şimalından ordumuza hücum etmək istəyən düşmən 8 məqtul [ölü] və 4 məcruh [yaralı] tərək edərək fərar etmişdir.

13/14.10.34-də Zaviyan istiqamətində irəliləmək istəyən düşmən piyada və süvariləri müqabil hücumumuzla bir zabit olmaq üzrə əlli məqtul və on beş məcruh tərək edərək qovulmuşlardır.

Ordu məntəqəsinin əqsami-sairəsində [digər qisimlərində] sükunət bərdavamdır [davam edir].

Dağıstan istiqlaliyyətini elan etmək

Alınan mövsuq [etibarlı] məlumata görə, 12.10.34 tarixində Dərbənddə Şimali Qafqaz Dağlılar İttihad[ı] Cümhuriyyəti, mərasimi-məxsusə ilə [xüsusi bir mərasimlə] kəndi məmləkəti daxilində təsis etdiyi Hökumət qonağına [Hökumət iqamətgahına] Cümhuriyyət bayrağını kəşidə eyləmiş [asmış] və bilcümlə əhali və camaat işbu hökumət uğrunda fədayi-can eyləyəcəklərinə əhd və misaq eyləmişlərdir [əhd etmiş və and içmişlər].

İdarədən: Bu surətlə elani-istiqlal və təəssüs edən [müstəqilliyini elan edən və qurulan] qonşu hökumətimizi təbrik eyləriz.

SON XƏBƏRLƏR

Leninə sui-qəsd

Kremlovski Sarayda, Leninin istirahət odasında bir cə'bədə [qutuda] dinamit (əcza-yi-nəriyyə [partlayıcı maddə]) tapılmışdır. Bundan naşi [ötrü] əmr verilmişdir ki, saray təftiş edilsin.

Əski nazir Makarovun güllələnməsi

Petroqradda əski Ədliyyə və Daxiliyyə naziri Makarov güllələnmişdir. Nazir fəhlələri Arxangelsk Hökumətinə mülhəq [tabe] olmağa dəvət edici təbliğat tərtib və intişarında [yayılməsında] müttəhim edilmişdir.

İnqilabçı Firsovun güllələnməsi

“Severnaya kommuna” qəzetəsində “Qaragüruh üzvünün güllələnməsi” sərlövhəli xəbərlə inqilabçı Firsovun qətl edilməsi dərc edilmişdir.

Moskvada bolşeviklər hazırlanırlar

Moskvadakı Şura Hökuməti baş qalxıza biləcək üsyanı yatırmağa hazırlanır. Fəhlə soqaqlarında mitralyozlar hazırlanmış, bir neçə yerlərdə top qoyulmuşdur.

mayunlarını surəti-rəsmiyyədə Düvəli-Müttəfiqə hökmdarani-zişanına təbliğ etmək üzrə [Padşah həzrətlərinin taxta keçməsinə rəsmi surətdə Müttəfiq Dövlətlərin şanlı hökmdarlarına elan etmək məqsədi ilə], Müttəfiq Dövlətlər paytaxtlarına əzimet etmiş bulunan [gedən] heyətin rəisi Şahzadəyi-cavanbəxt [bəxti oyaq olan] Əbdürrəhim əfəndi həzrətləri “Kölnişə zeytunq” mühərrirlərindən birinə Türkiyə-Alman ittifaqı haqqında atidəki [aşağıdakı] bəyanatda bulunmuşdur:

“Türk və alman millətləri tərəfindən müştərkən tökülmüş qanların hər iki millət arasında ta-əbəd payidar [əbədiyyətə qədər mövcud] olacaq rəbətəyi-qəviyyə [güclü bir bağ] olduğunu söyləmək ehtiyacına qələbə edəmməyirəm. Ümid edirəm ki, bu surətlə hüsul-pəzir olan [meydana gələn] rəbitələr hərbdən sonra da gevşəməyəcəkdir. Zira, hər b heç bir zaman bir müsibət deyil, bəlkə şərəfli bir sülhü mütəaqib [sülhün ardınca] münasibati-düvəliyyəni [dövlətlər arası münasibətləri] təmin edəcək bir vasitədir.” buyurmuşlardır.

“Yeni Gün”

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

Şahzadə Əbdürrəhim əfəndi həzrətlərinin bəyanatı

Zati-həzrəti-şəhriyarinin cülusi-hü-

İrəlicə xəbər verilmiş olduğu üzrə, məhərrəmülhəram ayının birində türk əsakiri [əsgərləri] bir güllə atılmadan

Şuşa şəhərini işğal edib, məhəlli [yerli] ermənilər bilamüqavimət [müqavimət göstərmədən] təslim olmuşlardır. Halbuki, bu fəqərə [hadisə] heç gözlənməyirdi. Bəlkə, əksi möhtəməl [ehtimal olunan] idi. Qanlı vuruşmalar, şiddətli müqavimət gözlənirdi.

Bəs nə oldu? Hansı amillər səbəb oldular işlərin böylə xitam [son] bulmasına?

İştə, burasını aydınlaşdırmaq üçün Qarabağ mahalında ermənilərlə müsəlmanların münasibəti [münasibətləri], türk islamların fəaliyyət və tədabirini [tədbirlərini] tənvir etmək [ışıqlandırmaq] lazım gəlir.

“Muğan”, “Mil” və “Peyğəmbər” düzü adı ilə məruf olub da, bəhri-Xəzərdən başlanaraq neçə min mürəbbe [kvadrat] çağırım məsafəyə imtidad edən [uzanan] vadi, qərbdə Qarabağ dağları ilə qurtarır. Məzkur [adı çəkilən] dağlar bir neçə silsilədən ibarət olub, hər tərəfdən Şuşa şəhərini əhatə edirlər.

Bu dağların arasından şəhərə iki şose yolu gedir. Birincisi Ağdam tərəfindən, digəri Gorusdan (Zəngəzur). Birinci yolda şəhərin otuz səkkiz çağırımılığında ta İbrahim xan, Pənəh xan və sair Qarabağ xanları dövründən inşa edilmiş məşhur Əsgəran hasarı [qala divarları] mövcuddur. Hasar iki tərəfdən dağlardan başlanaraq ətraf və əknaf [kənar yerlər] üzərində öylə hökmfərma [hakim] bir vəziyyətdədir ki, onun bürclərinə malik olanlar bir adamın belə şəhərə getməsinə və

şəhərdən gəlməsinə mane ola bilər.

İkinci yol Şuşa şəhərindən Gorusa gedən şosedir. Bunun da həmən Əsgəran kimi bir yeri var ki, süni istehkamatı [istehkamları] və hasarı olmamaqla bərabər, yenə də şəhərin boğazı hesab oluna bilər. Zira yolun iki tərəfindəki ucalıqlarda bir neçə tüfəngçi otursasa, nə xaricdən şəhərə bir adam buraxar, nə şəhərdən xaricə. Buraya “Yarma” derlər.

Qarabağ dağlarının ortasında bir dağın tərəsində Şuşa şəhəri vaqə olub, qırx minə qərib [yaxın] əhalisi vardır ki, bunların əksəriyyətini islamlar təşkil edir.

Bundan əlavə, şəhərin dörd tərəfində on iki erməni köyü olub, məşhur Əsgəran nam müstəhkəm yer dəxi işbu köylərin arasında sıxışmış bulunur. Ancaq bir qədər erməni köylərinin içində yalnız Malıbəyli ismində bir köy vardır.

Ermənilər nə fikirdə idilər?

Qafqaziyada hərc-mərclik başladığı zamandan bəri Qarabağ erməniləri guya bütün Qafqaziyadan ayrılmış, bir köşəyə çəkilmiş kimi bir vəziyyət alaraq, nəhayət Zaqafqaziyada üç cümhuriyyət elan edildikdə, bunlar heç birisini tanımaq istəməyərək, müstəqil “Qarabağ” hökuməti təşkil etmək istədilər, həm etdilər də. Fəqət müsəlmanlar böylə bir hökuməti görmək, tanımaq istəmədilər. Bundan dolayı məhəlli türklər ilə ermənilər arasında süstlük, soyuqluq və narazılıq başlan-

raq nəhayət, müsəlləh müsədiməyə müncər olmaq [silahlı toqquşmalarla nəticələnmək] dərəcəsinə gəldi.

Müsəlmanları Qarabağ hökuməti təşkilinə və Qarabağ cümhuriyyəti elanına məcbur etmək qəsdı ilə ibtida [əvvəlcə] qonşularımız şirin sözlər, böyük vədlər və sair kimi aldatmalara təvəssül etdilər [əl atdılar]. Lakin böylə təşəbbüslərin hədəv və bisəmər [faydasız] olduğunu görünəcə, təşəbbüsatı-təcavüzkarənəyə iqdəm etdilər [təcavüzkar təşəbbüslərə başladılar]. Bu məqsədlə ən əvvəl Əsgəranı bağladılar. Bu surətlə, son dörd ay zərfində şəhər ilə Ağdam arasında əlaqə kəsildi. Şəhərə azuqə gəlmədi. Şuşadan Qaryagin və Xəlifəliyə gedən cığır yolları da kəsildi. Şəhərə məkulat [ərzaq] buraxmadılar. Gedış-gəliş dəxi kəsildi. Zira gedənləri yolda qətl edirlərdi.

Axır aylar Andranik və Şahnəzəryan qoşunlarının Şuşaya gələcəyi xəbərləri alınmağa başladı. Ermənilərin bihəyalığı yüz qat artaraq şəhərin ətrafında deyil, daxilində də müsəlmanları sıxmağa başladılar. Kəndiləri müsəlləh olaraq müsəlman bazarına gəlirlər, fəqət müsəlmanlardan Ermənistanı getmək istəyənləri axtarır, silahlarını alırlardı. Bundan dolayı müsəlmanlar dəxi Ermənistanı getməkdən imtina edirlərdi. Bu surətlə bütün Qarabağda, gərək şəhərdə və gərəkse köylərdə erməni ilə müsəlmanın əlaqə və münasibəti [münasibətləri] bilmərrə kəsilmiş kimi idi.

Deməli, keçən qış fəslinin hərc-mərc

və qəhətliyindən sonra taxıl və meyvə məhsulu bazara çıxan bir zamanda Şuşanın bütün yolları kəsilərək, şəhər yenə də əski ehtiyatı-mövcudunun ümidinə qaldı. Fəqət bir şəhərdə böylə qəhətlik illərdə nə qədər taxıl mövcud ola bilər ki, yeni məhsula ehtiyac qalmasın? Bundan dolayıdır ki, axır zamanlar şəhərdə taxıl bilmərrə qurtararaq acliq başlandı.

Ermənilər, hər vasitə ilə olur olsun, müsəlmanları Qarabağ cümhuriyyəti elanına və Qarabağ hökuməti təşkilini qəbula məcbur etməyə çalışırlardı, dedik. Lakin burasını qeyd etməliyəm ki, ermənilərin qismi-əksəri [çox hissəsi] hərbcuyanə [müharibə istəyəni] bir vəziyyət alaraq türkləri güclə tabe etmək istəyirlərdisə də, sülhcuyanə [sülhpərvər] siyasət aparan və məsələni qan tökmədən həll etmək arzusunda bulunan bir cərəyan dəxi vardı. Ancaq bu cərəyan, ibtida qayət zəif olub, bir müddət hətta səsini belə çıxarammır, gizli çalışırdı.

İki hökumətlik

Ermənilər Qarabağ cümhuriyyəti elan etmək fikrində olaraq, bu məqsədlə var qüvvələri ilə çalışmaqda ikən, binbaşı Həsən Bəsri bəy Şuşaya, Fəxri bəy Ağdama və Kazım bəy Qaryaginə komandan təyin olunan vəzifələrinin ifasına şüru etdilər [başladılar]. Fəqət türk-islamı Qarabağ cümhuriyyətini tanımaq istəmədikləri kimi, ermənilər dəxi bizim komandanlığımızı tanımaq deyil, hətta eşitmək belə istəmədilər.

Binaileyh [ona görə] Şuşada erməni əhalisi ilə müsəlmanlar bir-birindən qəti surətdə ayrılaraq, o zamanadək mövcud olan hökumət müəssisələrini müsəlmanlar tərk etdilər və Həsən əfəndiyə tabe olaraq ümum hökumət işlərini onun ixtiyarına verdilər. Şəhərin erməni hissəsində isə ermənilər bir müddət əski idarələri davam etdirdikdən sonra, nəhayət Qarabağ erməni qurultayı dəvət etdilər. İki həftəyə qədər bir müddət davam edən qurultay, şəhər ermənilərinin siyasətini təsvib [bəyənrək] və həmən bu ruhda çalışmağın davamını tövsiyə edərək qəti surətdə Qarabağ hökuməti təşkil və nazirlər intixab etdi [seçdi]. Bu qurultayda ermənilərin simayi-həqiqisi açıldı. Qurultay dəvətində güruldayan sosializm, demokratiya, ədalət filan kimi parlaq sözlər artıq aradan qaldırılaraq, mütəəssib [ifrat] daşnaksaqanlıq meydana çıxdı. Hökumət tamamilə millətçilərdən təşəkkül etdi. Şimdi ermənilər bir məsələyə müntəzirdirlər: Andranik və Şahnəzəryan nə vaxt gələcəklər ki, müsəlmanları silah gücüylə tabe edək?

(yənə var)

Xəlil İbrahim

BAKI XƏBƏRLƏRİ

* Azərbaycan Hökumətinin qərarı mütəəssibinə [qərarına görə], Ba-

kı və ətrafında Su Nəqliyyatı nahiyyə idarəsinə tabe olan hamı müəssisələr və idarələr, Türlük və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] idarəsinə keçir.

* Tələbələrin dəmiryolunda dördüncü mövqedə xüsusi qiymətlə getməyinə Türlük və Məabir naziri tərəfindən müsaidə edilmişdir.

* Dördüncü Bakı zükur [oğlanlar] gimnaziyası xəbər verir ki, oktyabrın on yeddisindən başlamış gimnaziyanın hər bir sinfinə daxil olmaq və ikmal imtahanları başlanacaqdır. İmtahanların fəhrüstünü [cədvəlini] gimnaziya-dan öyrənmək olar.

* İkinci Bakı zükur gimnaziyası bununla xəbər verir ki, oktyabrın on yeddisindən başlamış gimnaziyanın hər bir sinfinə daxil olmaq və ikmala buraxılmış imtahanlar başlanacaqdır. İmtahanların fəhrüstünü gimnaziya-da öyrənmək olar.

* İkinci Bakı ünəs [qızlar] gimnaziyası mütəəllimələrinin [qız şagirlərinin] valideynlərinə və qəyyumlarına xəbər verir ki, oktyabrın 15-dən başlayan imtahanlar oktyabrın 19-a qədər imtidad [davam] edəcəkdir. İmtahanların fəhrüstünü gimnaziya-dan öyrənmək mümkündür.

TƏLƏBƏLƏRİN NƏZƏR-DİQƏTİNƏ

Maarif Nəzarəti Almaniyada təhsil etmək istəyən müsəlman tələbələrini

nin haqqında nümayəndəmiz Cəfərovun vasitəsi ilə Almanya nümayəndəsi fon Qoltsdan aldığı məlumat budur:

Azərbaycan tələbəsinin Almaniyada təhsilə buraxılması xüsusunda verdiyiniz sual münasibəti ilə işbu Eylülün [sentyabrın] onundan məktub və teleqrafla cavab istədim. Cavab aldığım saatda sizi xəbərdar edərəm, əfəndim.

Türk duyğuları

Qafqazlılara

3

HAQDAN ÜRK

Ey intiqam günlərini gizli-gizli bəkləyən!
Ey çamurlu çizmələrin ökcəsində inləyən!
Ey buxovlar, yumruq, toqat altlarında
titrəyən!
Qara günlər, qara zindan, qara üzlər
görən türk!
Qılınc sənin qismətidir, taxın, yalnız
haqdan ürk!

O böhranlı, o ələmli günlər artıq keçmişdir,
Sənin üçün zəhərləri düşmənlərin içmişdir,
Saf soyuna sənin Allah bu yerləri seçmişdir,
Ey bu yerlər, bu sevimli vətən üçün
ölən türk!
Bu yer sənin toprağıdır, yaşa, yalnız
haqdan ürk!

Fəqət çalış, bu toprağın övladı ol, bil, yarın
Bu ehsanın qiymətini bilməz isən bilənin
Dünkü kimi əsarəti altında sən inlərsin...
Doğru düşün, doğru yürü, əski zülmü
görən türk!

O qaranlıq günlər yenə geri dönər,
bundan ürk!

8/7/334

Arif İrfan Qaraosman

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi 2
Zəfər yolunda
Ənvər paşa həzrətlərinə!*

Mehmed Əmin bəy ORDUNUN DASTANI

Çanaqqala qəhrəmanlarına

Baxın, bizim doğduğumuz bu əziz el
Yüz quğulu, yaşıl göllü yurda bədəl;
O, cənnətdən çıxanların
Sərəndibdə aradığı yerlər kimi,
Onun səsi “Quran”ların
Ruhumuzda çağlatdığı Kövsər kimi.
Burdadır ki, bizlərin gül ağacından
Beşiyimiz nənnilərlə sallanmışdır,
Altunqanad kələbəklər kimi uçan
Yirmi yaşın sevdaları oyanmışdır.

Bu yurd əsir düşdüyü gün o şafəqlər,
O arslanlı gümüş sular nəyə yarar?
Artıq bizə o bülbüllü
Qorulardan bir canavar səs yüksələr,
Mənəkşəli, pəmbə güllü
Çəmənlərdən bir zəhərli qoxu gələr.
Şu dünyanın hər yerində zəncirlərin
Qarşısında eşqlər susar, qəlblər inlər,
Ömrü günah kimi çəkən hər əsirin
Dodağında ümid ağlar, matəm gülər.

Ağlamayın! Türk qızları
Zəfərlərə yollar açar,
Bozqırların yıldızları
Karvanlara nurlar saçar.

Ağlamayın, bizlərə siz
Gülə-gülə vida edin.
Vətən üçün o ləkəsiz
Dodaqlarla dua edin!
Biz vətənə hüsnünüzlə məftun olduq,
İrqiimizin eşqlərini sizdə bulduq.

Sizin qara gözləriniz
 Bizə Bingöl ahuları kimi baxar,
 O mələkcə sözləriniz
 Min nəğməli Sakaryalar kimi axar.
 Bizim bu gün yüksək, vəqur alınımızın
 Röyaları, günəşləri bütün sizin,
 Şu qaynayan təmiz, əsil qanımızın
 İmanları, atəşləri bütün sizin.
 Sizlər bizim belimizə taxdığınız,
 Ondan sonra məğrur-məğrur

baxdığınız

Şu müqəddəs silahlardan
 Köksünüzü qabardacaq şey özləyin,
 Xeyli dəmdir duyulmayan
 Zəfərləri, şərəfləri hər gözləyin.
 Və onlara bənzəyin ki, eşlərindən
 Qəhrəmanlıq, fədakarlıq istərlərdi,
 Hər birisi son vidanı ediyorkən
 “Çələnglərlə, xələtlərlə dönün!” derdi.

Ağlamayın türk qızları
 Zəfərlərə yollar açar,
 Bozqırların yıldızları
 Karvanlara nurlar saçar.

Bizi sizlər türkülərlə yolçu edin,
 Ruhumuzda hiddət, qəzəb, kin
 titrədin.

Bəxtimizdə dönmək varsa
 O şərəfli çatılara uğrarsınız.
 Qanlı, dərin yaramıza
 Yaddığınız sarğıları bağlarsınız.
 Sizin sevən qəlbləriniz bizim o gün
 Ən amansız acımızı unutturur,
 Oxşayıcı əlləriniz köksümüzün
 Ən onulmaz yarasını qurutdurur.
 Siz şəfqətlə, biz qüvvətlə çalışarsaq,
 Şu sevgili vətənimiz qurtulacaq,
 O sevimli, al yanaqlı
 Məsumcuqlar altun dövrə erəcəklər,
 Almas daşlı, müşk torpaqlı
 Yurdlarının güllərini dərəcəklər.

O qadına nə mutlu ki, ruhu sarsan
 Hıçqırıqlı hicranları qəlbə də boğar,
 Ömrün bahar çağlarında eşqlə çarpan
 Gənc bağına vətən üçün daşlar basar.

Ağlamayın! Türk qızları
 Zəfərlərə yollar açar,
 Bozqırların yıldızları
 Karvanlara nurlar saçar.

Ağlamayın, bizlərə siz
 Gülə-gülə vida edin,
 Vətən üçün o ləkəsiz
 Dodaqlarla dua edin.

* * *

Gəlibolu, bu qit'ədə neçə şanlı
 xatirələr

Orxanların övladına,
 Bu dövləti quranların mənqəbəli
 həyatına,
 O qəhrəman atalara dair neçə şərəflər
 var.

Sərxəslərin əsgərini təhqir edən bu
 dalğalar
 Yeniçəri ordusunun axınını çağlatıyor,
 Aşillərin qalxanını seyr eyləyən şu
 qayalar

Türkün fateh qılıncının dəhşətini
 anlatıyor.
 Bizlər burda yeddi əsrin tarixini
 oxuyoruz,
 Bu mübarək torpaqlara basıyorkən
 qorxuyoruz.

Burda əski qəbir[lər]dən
 Çıxan bir çox cənazələr kəfənlərlə
 silkinmişlər,
 Sanki bizə göydən enən
 O ilahi yardımçılar kimi nurlar
 geyinmişlər.

Bunlar şimdi bu tarixi ovalarda,
 sahillərdə,
 Şu qırmızı qayalarda, qumsallarda, hər
 bir yerdə!
 İştə, altun sikkəsiylə o Şahzadə
 Süleymanlar,
 Ağsunqurlar, Dəmirdaşlar,
 İki salda Rumelini fəthə çıxan qırx
 yoldaşlar,
 Səksən ildə bu dövlətə təməl atan o
 arslanlar!
 Hər birinin bizə baxan baqır rənkli ər
 çöhrəsi
 Məşələlər qarşısında imiş kimi
 əzəmətli,
 Hər birinin dağı-daşı gürlətdirən erkək
 səsi
 Uzaqlardan qopub gələn rüzgar kimi
 məhabətli.
 Bunlar bizə deyirlər ki: “Ey Osmanın
 əsil nəslil!
 Qanımızla yoğurulan bu mübarək,
 gözəl eli
 İstanbula kilid olan
 Bu sevgili torpaqları düşmənlərə
 çiyənməyin!
 Hər dağından, qumsalından
 Təkbir gələn bu yurdları Avropaya tərək
 etməyin.
 İstanbulun, məmləkətin ümidləri
 bütün sizdə,
 Şərqin, Qərbin istiqbalı bu gün sizin
 əlinizdə!”
 Ah İstanbul! Bu türklərin bir başlayan
 tarixidir,
 Onun yeddi təpəsindən
 Mərmərəyə, Boğaziçi sularına əks
 eyləyən
 Sarayları, qübbələri beş yüz ildən
 xəbər verir.
 O cahangir Fateh burda Şərqin əski
 Asyasına

Avropadan yeni bir nur girsin deyə
 qapı açmış,
 Kralların, papaların fəzilətsiz
 dünyasına
 Oğuzların vicdanıyla, əxlaqla həyat
 saçmış.
 Burda yirmi doqquz xaqan şərəflərlə
 tac geymişlər,
 Burda Qərbin bir çox məğrur
 qeysərləri baş əymişlər.
 Bu yer, şanlı bir millətin
 Ehramlardan daha böyük mədəniyyət
 heykəlidir,
 Bu yer – Rəsul Məhəmmədin
 Haqq-ədalət məbədinin təməlidir.
 Bu bəldənin arxasında müslümanlıq,
 türklük vardır,
 Əgər bura sarsılırsa, bütün bunlar həp
 yıxılır.

Sonu var

MƏHƏRRƏM TÖHFƏSİ

Məhərrəm zərəstü səfər ayına

Rəhmətlik şair Qumri aylar düxulunda [girəcəyində] yeni hilalı gördükdə burasından ötrü nəyə baxmağı şeir ilə demiş. Məhərrəm ayı daxil olduqda qızıla baxmalıdır deyir.

Buyur, imdi qızılı tap görək nərədən tapacaqsan. Ha fikr eyləyirəm, bir şey çıxmır. Mən biçərə qızılı nərədən bulacağam? Pək əla, mən cəhənnəm, bəs bizim saqqalı hənalı, dili dualı, barmaqları fındıqçalı [çirtqılı] hacılarımız görəsən nə etmiş? Həpsi un alış-verişi

etməyib ki, puta qırx-əlli manat qazanmaqla qızıl toplusınlar. Hacılarımız böylə olduqda, yazıq qarein [oxucular] nə yapacaq?

Bu xəyal ilə fırlana-fırlana idarəyə gəldim. Elə təzəcə oturmuşdum ki, müdir əfəndi “Haydi, tez ol, bir şey yaz” deyərək tələsdirməyə başladı. Mən hıqqana-hıqqana qızıl bulmadığım hekayətini söylədim. Müdir bir bərkədən gülüb “A kişi, sən bəs nə vaxt ağıllı olacaqsan?” deyərək kimi doğrudan da qızardım. Sən Allah, heç insafdır, tam on gündür ki, məhərrəmliyə başlamışam, əziyyət çəkib ad qazanmışam. Birdən nə oldum? Ağılsız? Yenə də müdirə hörmət edib sözünün canını gözləməyi qəti etdim. Müdir: “A kişi, heç eşitməmişən, yaxşı söz qızıldan qiymətlidir?”

Doğrudan da bu ağılıma yerləşdi. Əlimi başıma uzadıb bir yaxşı söz axtarırdım ki, qareinə qızıl əvəzində təqdim edim. Çırt, bircə tək səbir gəldi. Deməli, başımda yaxşı söz yoxmuş. Haqq bərəkət versin yenə zehnimə. Əski məktəbxanada oxuduğum kitabları gözlərimi yumub vərəqləməyə başladım. İştə, bir neçə söz buldum.

1) “Çox bilirsen, az danış.” Yəni gördün ki, yuxarı məhəllələrdə üfunətdən yürümək mümkün deyil, dalanlarda düşmüş it-pişik cəmdəkləri üzərinə yığılmış çibinlər min cür müsri [yoluxucu] xəstəliklərə səbəb olur və yainki çürük armudu taksa ilə 3 manata satırlar, danışma.

Gördün ki, müsəlman ətfalı [uşaqları] veyil-sərgərdan, məktəbsiz dolanırlar

və yainki ziyalıların millət naminə saat beşdən saat ona kimi burada təfərrüç [gəzinti] yapırırlar, bir söz söyləmə.

Gördün ki, filan şey filan məsələdən naşi [ötrü] filan şəkildədir və yainki filankəs filanlığından dolayı filan iş yapır, lal ol, danışma, bir söz söyləmə.

2) “Bazara girdin gözü qırıq, sən də olgilən gözü qırıq.” Yəni çıxdın gördün ki, Gəncə “tacir”ləri Türk Ordusu arxasınca qarabaqara Bakıya təəssübimilliyə [milli təəssübkeşlik] naminə gəlib, altı şahıya satılan ispiçkanı toplayıb ambarlara yığmaqla qiyməti bir manata çıxarmışlar, sən də Gəncədən üzümü alıb burada dörd qiymətinə sat. Baxdın gördün ki, cavanlarımız əsgərlik şərəfinə həpsi ərzaq məsələsi ilə uğraşırlar, sən də o iş!..

3) “Palaza bürün, el ilə sürün.” Yəni gördün ki, cavan uşaqlar dəstə bağlayıb təbl-sinc [nağara və sinc] çala-çala küçələri dolaşırlar, sən də başını aşağı salıb onlarla bərabər dolan. Və yainki “Metropol” oteli qarşısında bir izdiham durub nizamla şeypur çalıb baraban vurur, sən də ağzına bir şeypur alıb filə [üflə]. Gördün ki, dəlləyi, baqqalı, əttarı [ətir və ədviyyat satan] çürükçülük edir, sən də çürükçülük eylə və yainki gördün ki, gələcək türk ölkəsi Azərbaycanı təmin etmək məqsədi ilə cavan tələbələr Ukraynaya təhsilə gedir, sən də təhsil qəsdilə Gürcüstana get, fəqət məbada ki, Türkiyəyə gedəsən a!

Dilfirib

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

* Mərkəzi Azərbaycan Dövlət Bankasının nazirliyinə Tiflisdəki sabiq Dövlət Bankası naziri S. Q. Pritulin, Hökumət əmri ilə təyin edildi.

* Gömrükxana işləri, Maliyyə Nəzarəti idarəsinə mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır].

* 12 təşirini-əvvəldə [oktyabrda] gürcü heyəti-mürəxxəsəsinin [nümayəndə heyətinin] Maliyyə, Yol [Nəqliyyat və Rabitə], Səna'ət [Sənaye] və Ticarət nazirləri ilə müşavirəsi vəqə oldu.

* İşin kəsbi-sühulət etməyi [aslaşması] üçün Tağiyev fabrikasına (fabriçni inspektor) məsai naziri, hökumət tərəfindən təyin edilmişdir.

* Tağiyev fabrikasında bundan sonra bez və mitqaldan maəda [başqa] üst paltarı üçün də burada mal hazırlanacağına nəzərə alaraq, hökumət Səna'ət və Ticarət nazirinə tənbeh etmişdir ki, böylə mallara möhkəm qiymət qoymağa şüru edilsin [başlansın].

Ticarət və Səna'ət Nəzarətindən

Fəhlələrə verilmək üçün hökumət tərəfindən on beş milyon rublə para buraxılır. Bu paralar səşənbə [çərşənbə axşamı] günü hesabına alınıb, mədənlərdə fəhlələrə veriləcəkdir.

Hökumət Kontrolu [Müfəttişi]

Bu idarə yavaş-yavaş qaydaya düşür. Əbdüləli bəyin çalışqanlığı və onun təcrübəsi lazımi dərəcəyədək yüksəl-

diyinə kəsbi-əmniiyyət [etibar] etmək olar. Sabiq qayda üzrə yeddi-səkkiz illə bir dəfə kontrol təftiş icrasına başlar, bəzən çoxdan olmuş və keçmiş bir cinayətin yerini vəsiqələrdən [sənədlərdən] duyardı. O zaman bəlkə cinayətkar əldə edilmədikdə, iş də fövt olacağı [əldən çıxacağı] mühəqqəq [qəti] idi. Lakin şimdiki Əbdüləli bəyin öz təklifi ilə kontrol büsbütün hökumətdən kənar işləyir. Hansı bir idarənin işində bir yaramazlıq duyulduğu anda işin cərəyanı dayandırılacaq, təftiş bütün mənası ilə icra ediləcəkdir. İşlərdə bir xəta görülmüş olsa, həmənin gün qəzetələr vasitəsi ilə iş sahibi haqqında alınmış məlumat elan ediləcəkdir. Hökumət iclasında bu fikir əsas etibarınca qəbul edilmişdir. Bu vasitə ilə icra olunmuş cinayət tez bir zamanda məlum olar və canı də cəzasına yetər.

Maliyyə Nəzarətindən

Maliyyə Nəzarəti tərəfindən Daxiliyyə Nəzarəti vasitəsi ilə uyezd (nahiyə) naçalniklərinə elan edilmişdir ki, Bakı pulları bütün Azərbaycanda digər paralar ilə müsavi bir fiatda olmalıdır. Bu xəbəri verməklə ümum uyezlərə bir milyon rublə Bakı paralarından göndərilmişdir.

DAXİLİ XƏBƏRLƏR

* Gəncədən verildiyi xəbərlərə nəzərən, orada bütün məktəblər açılıb,

təşrini-əvvəl in [oktyabrın] birində dərslərə şüru edilmişdir [başlanmışdır]. Gimnaziya və mədrəsəyə islam çocuqlarında böyük rəğbət müşahidə edilir.

Səfərabad, Əttarlar və Toyuqçu soqaqlarında yeni məktəblər açılmışdır. Svyataya Nina məktəbi, Ünas [qızlar] gimnaziyasına mübəddəl edilmişdir [çevrilmişdir] və onun milliləşmiş birinci sinifləri şəhərin birinci hissəsinə köçürülmüşdür. Qız balalarımız qayət iştiyaq [şövq] və həvəslə sıraları doldururlar. Bu xüsusda Şeyxülislam həzrətləri çox qeyrət göstərmişdir.

* Gəncədən alınmış xəbərlərə görə, Gəncə nahiyəsində əxzi-əsgər [əsgərliyə qəbul etmə] işləri çox gözəl getməkdədir. Köylərdən alınmış yeni əsgərlər bəzən musiqi çalaraq və şərqi oxuyaraq şəhər soqaqlarından keçirlər.

İdarə: Yaşasın yeni əsgərliyə meyl və iştiyaqla gedən gənclərimiz. Belə bir həvəs buradakı cavanlarımızdan da bəklənirdi.

GÜRCÜSTANDA

Gürcü nişanı

Gürcüstan Hökuməti qət etmişdir ki, hökumət nişanı müqəddəs Jorj [Georgi] təsviri olmalıdır. Fəqət bu nişanda əjdaha şəkli olmamalıdır.

Edam cəzası

Novo-Sanakidə məhəlli [yerli] hər-

biyyə məhkəməsi Menqreliyadakı bolşevik dəstələri başçılarından ədd [hesab] edilən Çxetiani, Oçıqava, Kadjaya nam əşxası [adlı şəxsləri] edam cəzasına məhkum etmişdir. Bunlar güllələncəklər. Çxetiani qətl edilmişdir.

Qraf Şollenburqun övdəti [qayıması]

Gürcüstandakı Almaniya heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] başçısı qraf Şulenburg təşrini-əvvəl in [oktyabrın] 11-də övdət etmişdir. Bu zat, Berlin və İstanbulu ziyarət etmişdir.

Gürcüstan ilə mal mübadiləsi

Gürcüstan Hökuməti təşrini-əvvəl in 8-dəki iclasında Maliyyə, Ticarət və Sənəət [Sənaye] naziri məruzəsi mövcibincə qət etmişdir ki, Bakıda heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] cənbində [nəzdində] mal mübadiləsindən ötrü xüsusi bir komisiyon təşkil etsin. Bu komisiyon siyasi mürəxxəsin [siyasi nümayəndənin, səfirin] təhti-sədarətində [sədrliyi altında] işləməlidir. İşbu komisyona Maliyyə, Sənə'ət və Ticarət, Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə], Ərzaq Nəzarətləri, Bakı gürcü koloniyası [icması] və padşahlıq kontrolluğundan [Dövlət Müfəttişliyindən] birər nümayəndə daxil olur. Bununla bərabər qət edilmişdir ki, Gürcüstan siyasi mürəxxəsinə Azərbaycan ilə mal mübadiləsindən ötrü müzakirətdə bulunmaq, müqavilələr əqd etmək [bağlamaq] və başqa iqtisadi məsələlərə girişməkdən ötrü ixtiyar verilsin.

Kubandan əkmək

Tiflisdəki Mərkəzi Ərzaq Şurası sədri namına [adına] Potidən teleqram alınmışdır ki, Poti bəndəsinə [limanına] Kubandan Ərzaq Nəzarəti müvəkkili tərəfindən Gürcüstan üçün alınmış buğdanın əvvəlinci vaporu gəlmişdir.

TERSK NAHIYƏSİNDƏ BOLŞEVİK BÖLÜYÜ GÜLLƏBARAN EDİLMİŞDİR

Eylülün [sentyabrın] 12-də Mozdokda Tersk nahiyəsi kazaklarının qurultayı olmuşdur. Qurultayda müharibə və sülh məsələsində əksəriyyəti-səda [səs çoxluğu] ilə qəət edilmişdir ki, bolşeviklərlə mübarizə edən könüllü kazak qoşunlarına müavinət [yardım] edilsin.

Nümayəndələr arasında Şura ehsasını [hissələrini] qəbul etmiş Piyatiqorsk kazakları müntəxəbi [seçilmiş nümayəndəsi] bu təklifi rədd etmişlər.

Qurultayın qətnaməsinə baxmayaraq, Qroznı cəbhəsinə hazırlanan işbu bölük getmək istəməmiş, fəqət zorla göndərilmişdir.

Bunlar sipərlərdə izhar etmişlər ki, müharibə yapmayacaqlar. Bundan xəbərdar olmuş ali kazak komandanlığı xəbər vermişdir ki, bölük [batalyon] təərrüzdən [hücuma keçməkdən] imtina edərsə, topa tutulacaqdır. Bölükdə ixtilaf başlanar. Beş yüzə baliğ [çatan] bir dəstə qəti surətdə imtina etdiyindən dolayı, Yermolovska getmək istər.

Eylülün 15-də saat beş radələrində üsyançılara atəş açılmışdır. Əvvəllər top mərmiləri şəhərə düşürmüş, sonralar isə bir tək mərmə sipərlərə də isabət edər [səngəri də vurur].

Bolşevik kazaklar miyanında [arasında] həyəcan başlanar. Bir hissəsi sipərlərdən çıxarlarsa da, mitralyoz və tufəng atəşinə məruz qalmışlar.

Həmin vaxt Qroznının bolşeviklər olan hissəsindən bunların üzərinə şrapnel atəşi açılar. Üç saatdan sonra atəş dayanmış. Axirüləmr [işin sonunda] məlum olmuşdur ki, 500-lük bir dəstə bütünlüklə güllələnmişdir. Kazaklar bolşevik xəstəliyini kökündən kəsməyi qəət etmişlər.

İtibdir

Qafur İsa oğlunun Axtıdan verilən bir illik pasportu qeyb olmuşdur. Etibardan saqitdir [etibarsızdır].

İbiş Mehdi oğlunun Gorus şəhərindən verilmiş bir illik pasportu qeyb olmuşdur. Bulunduğu zaman etibardan saqitdir.

Elan

Dinlərin[in], vətənlərinin mühafizəsi üçün İslam ordusuna qeyd olunmaq üzrə Bakı şöbəsinə və digər kənd və qəsəbələrdəki komandanlara müraciət edənlərin miqdarı gün-gündən çoxalmaqda, hər kəsin ətrafımızı saran din, vətən, irz və namus düşmənlərinə qarşı hazırlanmaqda olduğu böyük şükranla görülməkdədir.

1-ci maddə – Cavanların ata və analarına və özlərinə bəyan olunur ki, müəyyənənsizlər indi İslam ordusuna alınmaya-

caqdır. Hər kim ki, ərizə yazdıracaq olarsa, kəndini, qəsəbəsini, məhəlləsini, mövlud tarixini, əsgər olan çocuğunun və atasının ismini gözəlcə qoysun, ərizənin zirində [altında] imzası xoşca oxunsun.

2-ci maddə – Mollalara və heyəti-möhtərəməyə [ağsaqqallar heyətinə] bəyan olunur ki, bir cavanın əsgərlik müayinə-sində bütün erkək qardaşlarını, əqrəbalarını kətm etməsin [gizlətməsin]. Cavanların sənətini, oxuyub-yazmasını, məktəblərdə isə hangi məktəbdə və hangi sinifdə olduqlarını gözəlcə bilsin və zabit əfəndilərə hekayə eylesin və cavanların özlərindən sual olunmasa belə, yenə zabit əfəndilərin başlarına düşürsün, anlatsın.

3-cü maddə – Xəstə cavanlar dəxi şöbələrinə məhəlləsi cavanları ilə bərabər gəlsin, vaxt keçirməsinlər. Gəlməyənlər haqqında xatalı müamilə olmaq ehtimalı olacağından, özlərini əsirgəsin. Hangi gün, hangi məhəllələr kəndi əxzi-əsgər şöbəsinə gələcəkdir – bunlar Bakı şöbəsi tərəfindən mollalara və heyəti-möhtərəməyə elan olunmuş və olacaqdır.

*İslam ordusu Əxzi-əsgər rəyasəti.
15 təşrini-əvvəl 34.*

Müdirilər:

**Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İxtar

səh. 243. “tasua”: Məhərrəmin 9-cu günü, aşura gününün axşamı.

Ordu komandanı Paşa həzrətləri xüsusi ziyarətləri

səh. 243. Qafqaz İslam Ordusu komandanı Nuri paşa nəzərdə tutulur.

“Ordunun dastanı” şeiri (səh. 252-254) üçün lügət

vəqur: vüqarlı; məğrur
baqır: mis
məhabətli: heybətli
çiyənətmək: tapdalatmaq

Bakı, 16.10.34

səh. 246. Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 16 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Teleqraf xəbərləri:

Qafqaziya İslam Ordusunun qərargahından

səh. 247. “11.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 11 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“13/14.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 13-14 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Teleqraf xəbərləri:

Dağıstan istiqlaliyyətini elan etdirmək

səh. 247. “12.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 12 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

İstanbul qəzetlərindən

səh. 248. “Zati-həzrəti-şəhriyarinin cülusi-hümayunlarını...”: 3 iyul 1918-ci ildə taxta çıxan Osmanlı sultanı VI Mehmed nəzərdə tutulur. VI Mehmed, şahzadə Əbdürrəhim əfəndinin əmisi idi.

Təhlükə qarşısında:

Qarabağın son günləri

səh.250. “Şahnəzəryan”: Andranik (yaxud Andrey) Məlik-Şahnəzəryan nəzərdə tutulur.

“Türk duyğuları: Haqdan ürk” şeiri (səh. 252) üçün lüğət

ökcə: daban

taxınmaq: (belinə) taxmaq, qurşanmaq

Türk duyğuları:

Haqdan ürk

səh. 252. “8/7/34”: Burada ay və il rumi təqvimlə göstərilmişdir (7-ci ay, 1334-cü il). Miladi təqvimlə 8 sentyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ordunun dastanı

səh. 252. “Sərəndib”: Hindistanın cənubundakı Şri-Lankaya Orta əsrlər müsəlman coğrafiyaşünaslarının verdikləri ad.

“Kövsər”: cənnətdəki müqəddəs su (bulaq, çay, yaxud hovuz)

səh. 253. “Orxan”: Osmanlı dövlətinin ikinci padşahı olan Orxan Qazi nəzərdə tutulur.

“Sərxəs”: Əhəməni hökmdarı I Kserks nəzərdə tutulur.

“yeniçəri”: XIV-XIX əsrlərdə Osmanlı imperiyasında nizami piyada qoşunu növü.

“Aşil”: qədim yunan mifologiyasının və Homerin “İlliada” poemasının qəhrəmanlarından Axilles nəzərdə tutulur.

səh. 254. “Şahzadə Süleyman”: Oğuzların Qayı boyunun lideri olmuş Süleyman Şah nəzərdə tutulur.

“Ağsunqur”: Oğuzların Avşar boyuna mənsub olan Səlcuqlu sərkərdəsi Ağsunqur bəy nəzərdə tutulur.

“Dəmirtaş”: XIV əsrdə Elxanlı dövlətinin Anadolu valisi olan Dəmirtaş nəzərdə tutulur.

“Osman”: Osmanlı dövlətinin banisi I Osman nəzərdə tutulur.

“Fateh”: Osmanlı sultanı II Mehmed nəzərdə tutulur.

“iyirmi doqquz xaqan”: İstanbulun fəthindən sonra taxta çıxan Osmanlı sultanları nəzərdə tutulur.

Daxili xəbərlər

səh. 257. “...və onun milliləşmiş birinci sinifləri şəhərin birinci hissəsinə köçürülmüşdür...”: şəhərin müsəlmanlar (Azərbaycanlılar) yaşayan hissəsi nəzərdə tutulur.

Gürcüstanda:

Gürcü nişanı

səh. 257. Burada söhbət Gürcüstan Respublikasının dövlət gerbinin təsdiq olunmasından gedir.

Bazar, 20 oktyabr 1918-ci il, nömrə 17

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 13 məhərrəmülhəram sənə 1337. 20 təşrinə-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Edadi məktəblərin əlifba; birinci, ikinci şöbələri və sinifləri milliləşib ibtidai və ali-ibtidai məktəblərdən bu şöbə və siniflərə imtahan verərək mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunacaq. Binaileyh, Azərbaycanda yaşayan müsəlman əhalisinə ixtar olunur ki, edadi məktəblərin milli şöbə və siniflərinə imtahan vermək arzusunda olanlar, həmin oktyabr ayının iyirmisində edadi məktəblərin müdirləri namına [adına] şu barədə ərizə versinlər.

Maarif naziri: Yusifbəyli Nəsim bəy

ELAN

Şəhərdəki mağaza və dükən və bilümm [ümmümən] lövhə bulunan məhəllərdə bəyaz lövhə üzərinə qırmızı yazı ilə türkcə olaraq yazılacaqdır. (Lövhənin yuxarısında türkcə olmaq üzərə aşağısına da rusca yazıla bilər.) Bu xüsus bu on beş gün zərfində xitam bulmuş olacaqdır.

Mərkəz Komandanlığı

ƏRAZİ NƏZARƏTİ DƏFTƏRXANASINDAN

Bir çox məhəlli ərazi və dövlət əmlakı idarəsindən asılı olan ərizələrin Ərazi nazi-

ri adına verildiyindən naşi elan olunur ki, bu növ ərizələrin Nəzarət dəftərxanasında saxlamayıb tez həll edilməsi üçün bilavasitə məhəlli topraq və dövlət əmlakı idarələrinə verilməsi mütəmənnadır [xahiş olunur].

701

Gəncə Şəhər İdarəsinə Otaq vergisi (kvartirni naloq) şöbəsində müvəqqəti olaraq 3 nəfər məmur (agent) lazımdır. Şərait və təfsilatı iş vaxtında Gəncə Şəhər İdarəsinin kargüzarından bilə bilər.

ELAN

Ərzaq naziri həzrətlərinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə noyabr ayının 2-si səhər saat 10-da Gəncə şəhərində Arakelovun evində həcz [müsadirə] olunmuş və iləridən qalmış şeylər müzayidə [hərrac] ilə satılacaqlardır. Satılan şeylər bunlardır: fərş, ipək yaylıq, ipək parça, çit, mis qab, zibilli qənd, yaramaz un, şlanq rezin şinlə, sandalya əqsamı [hissələri], pianino, kəpək, yun, zibilli buğda, körük, inək və qoyun dərisi, duz, qarçs və sairə.

Ərzaq nazirinin quberniya vəkili

Katib

206

* * *

Əhməd paşa həzrətləri Qafqaz İslam Ordusu komandanlığı dairəsində saat doqquzdan on ikiyə qədər ziyarət edəcək zəvəti [şəxsləri] qəbul edəcəkdir.

* * *

İKİ SİMAYI-SİYASININ MÜHARİBƏ HAQQINDAKI MÜTALİƏLƏRİ MÜNASİBƏTİLƏ

Bütün ənzari-miləl və əqvamın [millətlərin və qövmlərin nəzərlərinin] kəməli-diqqətlə bəkləməkdə olduqları bir həqiqət var. O həqiqət də 51 aydan bəri cahən səhnəsində oynanılmaqda olan bu fəcayeyi-hailənin [qorxunc faciələrin], bu qiyaməti-xunini-hərbini [müharibənin qanlı qiyamətinin] son pərdəsidir. Fəqət bu son “pərdeyi-hərb”in qarşısında çeşmduzi-intizar olan [intizarla gözlərini dikən] bədbəxt tamaşaçıların çırpınmalarına, ayaq döymələrinə, vəlvələ qaldırmalarına rəğmən, faciə aktyorları pək laqeyd, pək məğrur... Aktyorlar: “İstədiyiniz qədər bağırın, əzilin, üzülün! Həpsi əbəs, həpsi beyhudə... Pərdə öz vaxtında açılacaqdır” sözlərinə bir də xəndeyi-istehzalarını [istehzal gülüşlərini] tərifiq edirlər [qoşurlar]. Aktyorlar müstəğni [etinasız], tamaşaçılar istecalkar [səbirsiz]... Ara-sıra ənzari-tamaşağərənini [tamaşaçıların nəzərlərini] tənvir edən [ışıqlandıran] elektrik ziyaları da dəqiqəvi... yenə işıqlar parladı, söndü. Pərdə qalxmır. Müntəziri-tamaşa olanlar-

dakı [tamaşanı gözləyənlərdəki] xələcan [səbirsizlik] və həyəcanı təsəvvür et! Zavallı tamaşaçılar artıq məyus və dilşikəstə [qəlbi sınımış]... Aktyorlar yenə də məsnədnışin olanlar [yüksək bir mövqeyə çatanlar] kimi məğrur və laqeyd... Pərdə açılmayır. Nə vaxtda açılacaq?! Burası da məchul... Hal böyləcə davam edərək gedir. İstiqbal-dan də səs yox. Orası da bir cahani-mübhəm, bir aləmi-əbkəm [lal bir aləm]... Ati – bir xamuşiyi-mütləq [mütləq bir sükunət]. Öylə isə halı [indiki zamanı] gözdən keçirəlim:

Həyatımızın üfüqlərində təraküm etmiş olan [toplaşan] buludların, o qaralıq və kəsif səhabələrin [buludların] yavaş yavaş dağılmaları şöylə dursun, sanki gündən-günə, dəqiqədən-dəqiqəyə bir qat daha peydayi-zəlam [zül-mətlər meydana gətirmək] və təşdiditəkəsüf etməklə [kəşifliyi artırmaqla] gələcək həyatımıza bir sətreyi-zülmət və mübhəmiyyətlər [zülmət və bilinməzlik pərdəsi] örürlər (hörürlər); div-əndam [div boyda] və cəhənnəm-nümun [cəhənnəmi andıran] topların ağızlarından çıxan rüudlar [göy gurultuları], bərqlər [şimşəklər], ölümlər yaradan atəşlər, cəhənnəmlər hələ də afaqi-müqəddərati-miləldə [millətlərin müqəddəratının üfüqlərində] müənnidanə [inadçı] bir surətdə peydayi-təkəsüf edən [kəşiflik göstərən] şu buludların dağılmaqlarını, yenə də cəhənnəmi [cəhənnəm kimi alovlu] bir bəlağət və təlaqətlə [səlisliklə] elan edib dururlar. Əvət, topların bəlağəti-cəhənnəmiyyəsi mü-

haribənin davamını bizə anladır; pək çox da atəşin bir bəlağətlə... Son pərdəyi-hərb və qıtal [müharibə və qırğınların son pərdəsi] hələ qapalı, tamaşaçılar da açılmasına didəduzi-intizar [intizarlı nəzərlərini dikmişlər]...

Hərbi-cahanşümülün dörd ilini ikmal edərək [başə vuraraq], beşinci sənəsinin də rübünə daxil olması mənə iki siyasi simanı xatırlatdı. Müharibəyi-ümumiyyə haqqındakı əfkar və bəyanatı-siyasiyyələrinin nə qədər doğru, nə qədər müsib [yerində] olduğu həqqayiqi-vaqəə [hadisələrin həqiqəti] ilə sabit və mübərhən [sübut olunmuş, dəlillərlə sübuta yetirilmiş] olan bu iki siyasidən biri İngiltərənin Hərbiyyə naziri-qəriqi [suda boğulmuş Hərbi naziri] Lord Kitçener, digəri də almanların “xüdəvəndi-cəng – hərbi tanrısı” Feldmarşal Hindenburgdur. Məlum olduğu üzrə, cahansuz [dünyanı yaxan] ümumi müharibənin elanını mütəəqib [elan edilməsinin ardınca], bir çox haizi-məlumat siyasilər [məlumatlı siyasi xadimlər] hərbin nə vaxtda xitam-pəzir ola [başə çata] biləcəyi haqqında pək çox əfkar və mütəliatda bulundular [müləhizə yürütdülər]. Fəqət onların əfkar və mütəliatları müvafiqi-həqiqət olmadı. Hərbin bu günə qədər imtidadı [uzanması] isə bütün o zünun və təxminatı-siyasiyyələri [siyasi zən və təxminləri] təkzib edən dəlalil və bərahini-müqneədənir [qənaətbəxş dəlil və sübutlardandır]. Bir çox siyasiyyun, hərbin nə vaxtda qurtaracağına dair belə vaxt təyin etmişlərdi. Şu zənlər həp xəyaldan

ibarət olub qaldı. Lakin Kitçener* və Hindenburgun təxminatı-siyasiyyələri isə boşə getmədi, doğru çıxdı. Nasıl doğru çıxdı? İştə:

– Müharibəyi-ümumiyyə nə vaxta qədər davam edə bilər? Bu xüsusdakı mütəliatınız, əfkarı-siyasiyyəniz nə mərkəzdədir?

Fərdəyi-hərbdən [müharibənin başlamasından] bir az sonra Kitçenerdən böylə bir sual sorulmuş, naziri-qəriq də müxatəbinə [xıtab edilən şəxsə] şu cavabı vermişdi: “Bu böyük müharibə beş sənə davam edə biləcək mahiyyəti haizdir [mahiyyətdədir]. Çünki almanlar beş illik bir mübarizəyə hazırlanmışlardır. Binaileyh [ona görə], Almaniyə haqqındakı bir taqım şayiət [şayiələr], müvafiqi-həqiqət olmaqdan pək uzaqdır. Məsələn, deyilir ki, Almaniyənin mənbəyi-qüvvəsi bitmək, tükənmək üzrədir. Almaniyə aclıq saiqəsi [səbəbi] ilə təslimə məcbur olacaqdır. Bu sözlərlə ciddən kəndimizi aldatmış olarıq. Düşmən güclüdür. Son dərəcə mətənatlıdır. Xəyalat və indiyatı [xəyalları və uydurmaları] buraxaraq, həqiqətə inanmalıyıq!”

İştə dəfini-dəryayi-əbədiyyət olan [əbədiyyət dənizində basdırılan] Kitçenerin məhsuli-zəkəyi-siyasisi [siyasi zəkəsinin məhsulu]...

– Bu aləmşümül müharibədə hangi

*Xeyli zaman bundan əvvəl Lord Kitçener bir məmuriyyəti-mühimmə [vacib bir tapşırıq] ilə Londradan Petersburqa gələrkən, Almaniyə təhtəlbəhrləri [suallı gəmiləri] tərəfindən rakib olduğu [mindiyi] gəmi və məiyyəti ilə bərabər qəri-dəryaya [dənizin dibinə] endirilmişdi.

tərəf qalib və hangi tərəf məğlub olacaqdır?

Müharibədən bir qaç ay keçmiş bulunurdu. Mətbuat mühərririndən bir zat Hindenburg ilə müləqatda bulunmuş [müsaibə aparmış], fəvqdəki [yuxarıdakı] suala cavab istəmişdi. Müşarileyh [adı çəkilən] general dəxi atidəki [aşağıdakı] mənidar [mənalı] cavabı vermişdi: “Bu təxribkar dünya müharibəsində hangi millətin, hangi müharibə dövlətin ürüqü-ə’sabı [hissləri və əsəbləri] mətin və sağlam isə o, zəfəryab olacaqdır.” Bundan anlaşılan şudur ki, ə’sabü-üruqu sağlam və mətin olmayan millətlərin də məğlubiyəti mühəqqəqdır [qaçılmazdır]. Veyl olsun [vay halına] həyatda məğlub olanlara!

İştə xüdəvəndi-cəng Hinderburqun da səməreyi-dəhayi-siyasisi! Filhəqiqə [doğrudan da], millətlər arasında sərzədeyi-zühuri-dəhşət olan [dəhşətləri meydana çıxaran] bu məhşəri-hərbü-cidaldan öylə qanlı vəqəə və faciələr törədi ki, –hələ də törəməkdədir– şu fəcayeyi-xunin [qanlı faciələr] qarşısında mətanətli dura bilmək üçün çox sağlam ürüqü-ə’saba ehtiyacımız vardır. Mətanəti-qəlbiiyyəyə malik olmayan, ürüqü-ə’sabı zəif olan bir millət, bir heyəti-ictimaiyyə, “xüdəvəndi-cəng”in dediyi kimi, bu hərbi-haildə [qorxunc müharibədə] məğlub olacağı bütün-bütünə şübhədən varəstə bir həqiqətdir. Türklərin ədibi-ə’zəmi [ən böyük ədibi] Namiq Kamal bəy də “hərb ilahi” Hinderburqun söylədiyi

mənada xaməranı-irfan olmuş [irfanla qələm oynatmış], demişdi ki:

*Edər tədviri-ələm bir məkinin qüvveyi-əzmi
Cahan titrər səbati-payi-ərbabi-mətanətdən*

Bir heykəlsazi-mümtazin [görkəmli bir heykəltərəşin] da şu sözlərinə ətfi-nəzəri-diqqət edəlim [diqqətlə nəzər yetirək]: “Gözəlliklə çirkinlik qarşı-qarşıya duracaq olarlarsa, gözəllik zəfəryab olar. Təbiət ilahi xətvələrlə [addımlarla] daima iləriyə doğru gedir, daima gözəlliyə meyl edir.” Hüsən [gözəllik] qüvvətin səməərəsi, çirkinlik də zə’f [acizlik] və mərazin məhsulu deyilmidir? Öylə isə miləşümül [bütün millətləri əhatə edən] hər b qarşısında qayətdə [son dərəcə] qüvvətli və mətanətli bir mövcudiyətlə durmalıyıq ki, hüsənara [gözəllikləri artıran] bir həyati-zəfərpərvəranəyə [zəfərə çatdıran bir həyata] bəhəqq [doğrudan da] məzhər [nail] ola biləlim. Nasıl ki, böyük qardaşımız olan Osmanlılar beş yaşına qədəm qoymuş şu müdhiş müharibəyi-üz-mada [ən böyük müharibədə] nə dərəcədə sağlam olduqlarını bütün mənası ilə göstərmiş oldular. Və hər b davam etdiyi müddətcə də göstərəcə, səməreyi-müzəffəriyyətlərini də iqtitaf eyləyəcəklərdir [qələbələrinin meyvələrini toplayacaqlar]. Bütün yar və əğyara [dosta-düşməne] isbat etmiş olacaqlardır ki, türklərin ürüqü-ə’sabı heç bir zaman, heç bir hərbdə titrəmədi, titrəməyir və titrəməyəcəkdir.

Bakı, 12 məhərrəm 1337

[19 oktyabr 1918]

Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi

LALƏ*(Səlmə Səlim Sirriyə)*

*Bir çiçəyəm, adım lalə
Gül, bənəksə bana halə
Bağçaların məlikəsi
Çıldirtaram bən hər kəsi*

*Sarı, mor, al, bəyaz, pənbə,
Bularsan hər rəngi bəndə.
İncə ruhlə aski türklər
Sünbüldən çox bəni sevər.*

*Xəlifələr əllərində
Ehtişamla daşırlardı.
Sultanların bellərində
Lalələrdən kəmər vardı.*

*Rənglərimə baxarlardı,
Bir çox isim taxarlardı,
Simtənlər, duşizələr,
Şahbanular, nələr, nələr...*

*İlhamıydım bən Nədimin,
Sevgilisi İbrahimin,
Bayıladı şən vəzirilər,
Sıra-sıra bizi dizər.*

*Bağçıvanlar müştəriyə:
“Buyrun, üç yüz altun” deyər.
On üç bahar fəqir, zəngin
Lalələrlə yəpdı ayin.*

*İsmi[mi] bir dövrə verdim,
Öylə məqbul bir çiçəkdim.
Sonra bəni unutdular,
Toprağımı qurutdular.*

*Heç olmazsa xatirəmi
Siz çocuqlar saxlamazmı?*

*İstanbul, 1918
Ruşən Əşrəf*

*Məktəblərə dair***YENƏMİ QƏFLƏT?**

Hər nə qədər şu iyirminci əsri-tərəqqidə məktəb və mədrəsələrin lüzumundan bəhs etmək gülünc bir şey isə də, fəqət bir qaç gündən bəri Maarif Nəzarətinin milliləşən edadi siniflərinə çocuqlarımızın yazılmaları haqqında verdiyi elanlara qarşı hələ xalqımızın canlı cənazə kimi durmaları və övladlarını o siniflərə yazdırmamaları, bizi on-on iki sənə bundan müqəddəmə [əvvələ] qədər milli məktəblər haqqında etdiyimiz fəryadlar kimi, yenə bu gün bir taqım fəryadlar etməyə məcbur edir.

Halbuki bu yolda ediləcək fəryadlar o millətə yaxışır ki, o, məktəb və mədrəsələrin lüzumunu, təhsili-ülum və fününun [elm və fənlərin təhsilinin] əhəmiyyətini anlamasın və onu təqdir etməkdən aciz olsun. Binaileyh, bu gün artıq millətimiz məktəb və mədrəsələrin lüzumunu anlayır. Ülum və fününun əhəmiyyətini bilib, onu təqdir edir. Buna görə, bədəvi bir millətə bağırır, çağırır kimi bir taqım fəryadlar qoparmaq istəməyiriz. Odur ki, doğrudan-dogru sədədə [əsas mətləbə] keçərək deyiriz:

Əfəndilər!

Bu gün artıq əsrlərdən bəri o alçaq missionerlərin təhti-əsarətində [əsarəti altında] bulunan məktəblərimiz və baxüsus edadilərimiz o əsarətdən qurtuldu və o zalımların o məktəblərdə təqib etdiyi o mənhus məfkurələr

bərbad edildi. Onun yerinə şimdiki türk qayələri, islam məfkurələri doğmağa başladı.

Xülasə, bu gün Maarif Nəzarəti artıq o əski məktəbləri, o zəhərli proqramları yıxıb dağıtdı və bu surətlə əsrlərdən bəri övladlarımızın çəkdiyi o ruhi əziyyətlərə, o mənəvi məşəqqətlərə xatimə çəkdi. Bir tərəfdən Hərbiyyə Nəzarəti vətəni müdafiə etmək üçün qüvvət orduları təşkil etdiyi kimi, digər tərəfdən Maarif Nəzarəti də vətənin ehtiyacatı-milliyə və mənəviyyəsinə [milli və mənəvi ehtiyaclarını] təsviyə etmək [aradan qaldırmaq] üçün şanlı bir mərifət ordusu təşkil edir ki, bu ordu ancaq bizi və vətənimizi rəhincata [qurtuluş yoluna] sövq edə biləcək.

Binaileyh bir vətənin ki belə bir ordusu olmaz, bir millətin ki belə bir ləşkəri bulunmaz, o vətən, o millət heç bir vaxt səadətə nail olamaz. Daima həqiqir, səfil, zəlil olub başqalarının yumruqları altında əzilər.

Bu gün vətəni sevirəm, milləti istəyirəm deməklə vətən sevilməz, millət istənilməz. Vətəni sevən, millətini istəyən, onlara fədakar övlad yetişdirməyə çalışır. Bir kəndi-kəndinizə, daha doğrusu vicdanınıza sorunuz, sorunuz ki, nədən biz Qafqaziyada yaşayan müsəlmanlar, bütün millətlərdən ziyadə olduğumuz halda, daima onların təərrüzlərinə [hücumlarına], təcavüzlərinə, sərzənişlərinə [danlaqlarına] hədəf olmuşuz?!

Əgər bu sualı vicdanınıza vermiş

olsanız, onda əmin olunuz ki, vicdanınız: “Onlar yatmadı, çalışdı, istiqbalı [gələcəyi] düşündü; onunçün övladlar yetişdirdi. Heyhat ki, sən yatdın, çalışmadın, istiqbalı düşünmədin, onunçün övladlar yetişdirmədin. Odur ki, onların təərrüzlərinə, təcavüzlərinə, sərzənişlərinə hədəf oldun” deyə cavablar verəcək. Fəqət bilməm ki, siz bu cavablardan mütəəssir olacaqmısınız?!

İştə, vicdanınızın sizə verdiyi şu cavablardan mütəəssir olduğunuzu o vaxt isbat edə biləcəksiniz ki, vətənmüqəddəsimizə müqtədir övladlar yetişdirmək üçün qəzetəmizin baş tərəfində Maarif naziri Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinin edadi məktəbləri haqqında verdiyi elanı oxuyub, onu bir an fəvq etməyərək [bir an belə itirmədən] icraya atlasınız və dərhal çocuqlarınızı edadi məktəblərinə verməklə amali-milliyə və vətəniyyətimizi təmin etməyə çalışsınız!

Rza Zaki

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi 3
Zəfər yolunda
Ənvər paşa həzrətlərinə!*

Mehməd Əmin bəy ORDUNUN DASTANI

Çanaqqala qəhrəmanlarına

Nasıl olur, hər üfqündə Kamalların,
Sinanların

Cameləri parıldayan,
Nədimlərin, Nəf’ilərin sazlarını

hayqırtıdan
 Bu dünyanın ən sevimli, gözəl şəhri
 əldən çıxsın?
 Bir böyük türk xaqanının yüksəltdiyi
 bir hasarda
 Rus çarının qara quşlu bayraqları
 dalğalansın?
 Peyğəmbərin, fatehini mədh etdiyi bir
 diyarda
 Bu fatehin sənduqəsi, kəmiqləri
 parçalansın?

Mümkünmü ki, beş əsrdir bizə xütbə
 dinlətdirən
 O mübarək məbədlərin o minlərcə
 minbərindən
 Bizə öc, kin duyanların
 Çirkin bayquş qəhqəhəsi kimi məlun
 səsi gəlsin?
 O tarixi düşmənlərin
 Qılıcları, süngüləri gözlər oysun,
 qəlblər dəlsin?
 Və o zalım kazakların pəncəsində pak
 qadınlar,
 Türk və islam gəlinləri saç yolsunlar,
 hıçqırsınlar?

* * *

Ey atalar, ey yurd üçün uğraşanlar!
 Ey ölümə yalınqılıc yürüyənlər!
 Ey divlərin leşlərini sürüyənlər!
 Ey mərama qan içində ulaşanlar!

Fərat, Seyhan, Çorox, Meriç...
 Bu irmaqlar
 Bizə sizin ömrünüzü nəql eylədi,
 O minlərcə xatirəli saf ocaqlar
 Xoyunuzu, törənizi həp söylədi.

Bu gün bizim ruhumuzda siz varsınız,
 Bir qındakı qılıc kimi köksümüzdə,

Bir qəlbədəki iman kimi özümüzdə
 O atəşli dəhanizla yaşarsınız.
 Biz sizlərin yaxdığınız həmiyyəti
 Bir mehrabın nuru kimi
 söndürmədik,
 Qəlbimizə saçdığınız fəziləti
 Sədəfdəki inci kimi əsirgədik.

Bu xilafət, bu səltənət, bu məmləkət,
 Onun altun bəldələri, kə'bələri,
 Sarayları, məbədləri, türbələri,
 Bütün vətən sizdən bizə bir əmanət!

Bunlar üçün silahlara sarılmayan
 Biləkləri qara ilan zəhərləsin!
 Düşmənlərə gərilməkdən qısırqanan
 Köküsləri zalım dərdlər, qurdlar yesin!

Bizə sizin yatdığınız qanlı torpaq,
 Yeddi qat göy, tanrı şahid olsunlar ki,
 Düşmənlərin bizdən almaq istədiyi
 Torpaqlara yad ayaqlar basmayacaq!

Biz həpimiz sipərlərə giryorkən
 Bu yerləri birər məzar biləcəyiz.
 Həyatını, hüququnu biz gənclərdən
 Dava edən vətən üçün öləcəyiz!

* * *

Baxın, bütün Çanaqqala qızıl-qara,
 Dörd üfük də yara kimi qanamada.
 Şu Rumeli bir anasız öksüz kimi,
 Anadolu hicran dolu köküs kimi.

Dün tac kimi yanan səhər
 Bu gün kəsik bir baş kimi qana batmış,
 Dün uzaqdan qızlar kimi gülən yerlər
 Bu gün birər timsah kimi suya yatmış.

O sürülər gəzən yaşıl ovaların
 Hər birində canavarlar,

çayının şərq sahilindəki hücumları həmçinin müvəffəqiyyətsiz olmuşdur. Flaxas qərbində zirehli avtomobillərlə düşmənin dəf edilməsində Birinci Landver firqəsi [diviyası] şücaət göstərmişdir.

– Cənub-şərq müharibə meydanından xəbər verirlər ki, Yaqodina ilə Niş arasındakı təzə cəbhəmizdə düşmən Morava qərbində Kruşevaç ilə Aleksinaça çatmışdır. Həmin xətdə vəqə olan düşmən hücumları dəf edilmişdir.

– İstanbul, 10/17. Bütün cəbhələrdə əhval təbəddülatsızdır [dəyişməmişdir].

– Berlin, 10/17. Axşam alınan rəsmi xəbərlərdə deyilir ki, Le-Kato ilə Uaza arasında düşmən təzə hücumlar başlamışdır. 36 kilometr məsafəsindən ziyadə olan cəbhədə düşmən böyük güc ilə cəbhəmizi yarmaq istəmişsə də, müvəffəqiyyət qazana bilməmişdir. Hücum edən düşmən əsgərlərinin bir hissəsi bizim xətlərimiz qarşısında, digər hissəsi isə topxanamız mövqeyi qarşısında məğlub olmuşlardır.

– Vyana, 10/17. Alınan rəsmi əsgəri xəbərlərdə deyilir ki, Zibenqeymen yanında İtalya kəşfiyyat dəstələri dəf edilmişlərdir. Albaniyada Tirana şimalında müharibələr vəqə olmuşdur. Serbiyalılar Morava qərbində irəli hərəkət etmişlərdir. Kruşevaç şərqində vəqə olan hücumlar dəf edilmişdir.

– Lion, 10/16. Fransa simsiz teleqrafının verdiyi xəbərə görə Kral Albertin komandasında vəqə olan İngiltərə-Belçika hücumları çahaşənbə günündə müvəffəqiyyət ilə davam et-

mişdir. Hücum edilən bütün cəbhə boyu beş-altı kilometr məsafəsində irəli edilən hərəkət dayandırılmışdır. Belçika əsgərləri Torhutun yaxınlığındadırlar. Cənuba tərəf fransız əsgərləri Lixtervelddən Rulerə gedən dəmiryol xəttini keçmişlərdir. İngilis əsgərləri Kortreykə qədər irəliləyib Meneni almışlardır. Bu əməliyyatı-hərbiyyələr [hərbi əməliyyatlar] əsnasında bir çox əsir alınmışdır.

– Vyanadan xəbər verirlər ki, Avstriya Hökuməti ərzaq şeyləri əvəzinə Lehistana büsbütün muxtariyyət verməyə hazırdır.

– Berlindən xəbər verirlər ki, Vilson tərəfindən Almaniyaya verilən notada 14 maddənin bilamümaniyət [maneəsiz] əmələ gətirilməsi təkid edilməkdədir.

– Xristianiyadan xəbər verirlər ki, Portəgizdə böyük iğtişaşlar vəqə olmaqdadır. Mühasireyi-əsgəriyyə [hərbi blokada] elan edilmişdir.

– Stokholmdan verilən xəbərlərə görə, Türkiyə Hökuməti Amerikaya nota göndərüb, Vilsonun notası əsasında sülh müzakirəti başlanması təklifində bulunmuşdur.

– Berlindən bildirildiyinə görə, Varşava sosial-demokratları ümumi tətillə elan etmişlərdir. Demokratik tələbatını haiz olan tətillə, müvəffəqiyyətli keçmişdir.

– Vyanadan verilən məlumata görə, Polşa-Venqriya Şurası Varşavada mühüm işlər müzakirəsindən ötrü Polşa sosial-demokrat nümayəndəsini dəvət etmişdir.

TƏBLİĞİ-RƏSMİ **[RƏSMİ MƏLUMAT]**

1. Dərbənd cəbhəsində: 16/10/34. Tərəfeyn arasında xəfif topçu atəşi təati edildi. [iki tərəf arasında qarşılıqlı yüngül topçu atəşləri meydana gəldi.] Bir düşmən təyyarəsi mövazemiz [mövqelərimiz] üzərində bir müddət təyəran etdi [uçdu]. Bütün sükunət vardır.

2. Digər məntəqələrdə sükunət vardır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Ruşən Əşrəf bəy şəhərimizdə

İstanbulda çıxan “Yeni gün” qəzetəsi mühərrirlərindən, türklərin incə və zərif şairlərindən Ruşən Əşrəf bəy şəhərimizi təşrif buyurmuşlardır. Kəndiləri burada bulunduğu müddətcə Bakı əhalisinə bir qaç konfrans verməklə bərabər, qəza və qəsəbələri dolşaraq oralardakı qardaşlarımızın da fikirlərini açacaq konfranslar verəcəyi istixbar edilmişdir [xəbər verilmişdir]. Bu hərəkət və irşadından dolayı qəzetəmiz millətimizin mədyun [borclu] olduğu təşəkküratı şimdiden əda etmək üçün pək böyük bir hissi-minnətdari duyur və kəndisini alqışlayır.

Hacı Əhməd paşanın Bakıya vürudu [gəlişi]

Bir qaç gün bundan müqəddəm Qafqaziya İslam Ordusu Baş koman-

danı, fəriq Nuri paşa və Ənvər paşa həzrətlərinin pədərləri [ataları] Hacı Əhməd paşa həzrətləri xüsusi qatarla Bakı şəhərinə varid olmuşdur. Hacı Əhməd paşa həzrətlərini istiqbal üçün Azərbaycan Hökumətinin Daxiliyyə naziri Behbud bəy Cavanşir və Hökumət kontrolu Əbdüləli bəy Əmircanov “Ələt” mövqifinə [stansiyasına] getmişdilər. Şəhər mövqifində Hacı Əhməd paşa həzrətlərini şəhər əhalisi tərəfindən Bələdiyyə İdarə nümayəndələri pişvaz etmişlərdir. Bələdiyyə İdarəsi rəisi əvəzində M. Y. Mehdiyev və islam əhalisi nümayəndələri möhtərəm müsafirə təbrik nitqləri ilə müraciətdə bulunub, əsgəri qitəat [hərbi hissələr] isə bu möhtərəm müsafiri musiqi ilə qarşılamişlardır. Hacı Əhməd paşa həzrətləri şəhər mövqifindən Nuri paşa həzrətlərinin nəzdi-alilərinə təşrif buyurmuşlardır.

Əhməd paşanı ziyarət

– Baron fon der Qolts, Əhməd paşa həzrətlərini ziyarət eyləmişdir və əsnayi-mülaqatda [söhbət əsnasında] türk və islam aləmində inqilabati-əzimə və mühimmə [böyük və mühüm inqilablar] vücuda gətirən iki generalın babası [atası] və bir generalın qardaşını ziyarət etməklə məhzuz [məmnun] olduğunu dərmian [ifadə] eyləmişdir.

– Bakı erməni camaatı tərəfindən Bakı erməni mürəxxəsəsi [nümayəndəsi] ilə müsyö Kukasov və digər bir zat Əhməd paşa həzrətlərinə bəyani-xoşamədi [xoş gəlmişsiniz demiş] və Os-

manlıların Azərbaycanda bila-təfriqi-dinü-məzhəb [din və məzhəb fərqi olmadan] bilcümlə əhaliyə hüququnu mühafizə xüsusunda siyyanən [bərabər] müamilə [rəftar] eyelədiklərindən dolayı ərzi-təşəkkürat eyelmişlərdir.

Necə ki məlumdur, Maliyyə nazirinin əmrilə Bakı xəzinəsindən Bakı bonu əvəzinə Zaqaqaz pulu dəyişilməsi fəsx edilmişdir. Şimdi isə bu qanuna baxmayaraq Bakı şəhərinə ərzaq gətirmək arzusunda olan tacirlərə nisbətən yenə də bu qanunun iadə edilməsi hökumət tərəfindən qət edilmişdir. Uyezd naçalnikləri məhəllələrdə satılıb, yaxud alınan malların müəyyən qiymətini bilməlidirlər ki, məhdud əndazədə pul dəyişdirmək mümkün olsun.

Maliyyə nazirinin əmrilə “Kazyon-naya palata” [Xəzinə palatası] Gəncədən Bakıya köçürülmüşdür.

Bakı Ticarət məktəbi bununla xəbər verir ki, məktəbin hamı siniflərinə yeni mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunur. Xahiş edənlər saat 10-dan birədək Merkuriev caddəsində 34 nömrəli evdə Şeffərinski musiqi məktəbində yazılmalıdırlar. Telefon nömrə: 82-5.

Maarif nazirinin müavini H[əmid] b[əy] Şahtaxtinski Gəncədən Bakıya gəlmişdir.

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 15-də Bakıdan Dərbəndə birinci yük və sər-

nişin qatarı göndərilmişdir. Gələcəkdə vaqonların ədədi artarsa, Dərbənd-Bakı arasında müntəzəm bir surətdə qatarlar işləyəcəkdir.

Azərbaycan dəmiryolunun müdiri Gürcüstan dəmiryolu müdirinə xəbər vermişdir ki, Gürcüstan mövqiflərinə [stansiyalarına] sərnişin və yük qəbul edilir. Gürcüstan dəmiryol idarəsi də bu növ müamilətdə bulunmalıdır [bu cür əməliyyatları həyata keçirməlidir].

QƏZETƏLƏRDƏN

“Yedineniye” nam Tiflis qəzetəsində işbu teleqramlar dərc edilmişdir:

Amerika cəbhəyə nə verir?

Amerika Konqresinin Avropada iqamət edən [yaşayan] 9 nəfər üzvü elan etmişlər ki, Amerikanın hal-hazırda 20 milyon əsgərliyə çağrılacaq qüvvəsi vardır. Hər sənə bu rəqəmin üzərinə bir milyon da əlavə edilir. Hal-hazırda cəbhədə iki milyon əsgər vardır. Bir milyon əsgər də ordugahda təlim edilir. Hər gün Amerikadan 10000 əsgər çıxır. Amerikada hesabsız tufəng, pulemyot və ləvazimatı-hərbiyyə hazırlanır. 25 min təyyarə hazırlanmaqdadır. Bu təyyarələrdən ötrü 100 min kişi təlim edilmişdir. Avropada hal-hazırda 500 hərbi məkəminiz iştirak etməkdədir.

Sualtı müharibəsi önünü almaq

qəsdilə atidə [gələcəkdə], biz bir milyon tonilatoluq gəmi inşa edirik. Ən yaxın zamanda deryada, qarada, havada belə Almaniyayı geri atmağa müvəffəq olacağıız.

“Yedineniye” qəzetəsi işbu sözləri əlavə edir:

Bu rəqəmlərlə Almaniya daxili və xaricində baş qalxırmış bir çox məsələləri müqayisə etdikdə, işlərin dəyişməsi ehtimalı görünür.

İdarədən: Tiflisdə nəşr edilən “Borba” və “Yedineniye” kimi qəzetələrin yazdıqları həqiqətə səbəb olsaydı, şimdiki ingilislər Berlin, İstanbul, Vyannı tutmuş olmalı idilər. İşbu qəzetələrin məsləkləri [əqidələri] qarenikirama [hörmətli oxuculara] artıq məlum olduğundan, bu yolda artıq məlumat verməyi zaid [üzumsuz] görürüz.

Petroqradda

Alınan məlumata görə, Petroqradda əski Sədrəzəm [Baş Nazir] Vladimir Trepov güllələnmişdir.

Orşa mövqifində [stansiyasında] Fövqəladə Komitə əmrilə Ukraynaya gedəcək jandarmaların əski şərifi Cunkovski ilə əski polis müdiri Vissarionov öldürülmüşdür.

Əski nazir Makarovun Petroqradda öldürülməsi xəbəri alınmışdır.

Tiflisdə nəşr olunan “Kavkazskoye slovo” qəzetəsinin mühərriri Qafqaziya yada olan alman heyətindəki məlumat bürosunun müdiri professor

Tsuqmayer ilə görüşüb bir para işlər haqqında böylə məlumat almışdır:

Vilsonun cavabı

Vilsonun cavab notasında göstərilən sülh müzakirəti şəraiti Almaniya üçün naməqbuldur. Sülh müzakirətinin mütarikə [atəşkəs] əqd edilmədən [sazişi bağlanmadan] başlanması ehtimalı vardır.

Sofiyanın zəbtı

Bolqariya paytaxtı Sofiya şəhəri müttəfiq dövlət əsgərləri tərəfindən zəbt edilmişdir.

Qərb cəbhəsində

Burasını qeyd etməlidir ki, hərəgah müharibə uzun müddət davam edərsə, payız fəslı yavuşlaşdığına görə qərb cəbhəsindəki alman əsgərlərinin halı artıq dərəcədə yaxşılaşacaqdır. Çünki növbənöv əsgərlərdən ibarət olan müttəfiq dövlət əsgərlərinin çox hissəsi yavuşlaşmaqda olan qış fəslı üçün hazırlanmamışlardır.

Amerika-İngilis və Fransa əsgərlərinin bu axır vaxt ciddi hücumlarda bulunmaları, qış fəslinə qədər bir nəticəyə müvəffəq olmaq arzusunu andırır. Səy və təlaşa baxmayıban, İndiyə qədər düşmən əqəllən [ən azı] bir ordunu mühasirə və mühimmatı-hərbiyyə [hərbi ləvazimat] zəbt etməyə müvəffəq olmamışdır. Müharibənin davamı Şimali Fransa və Belçika şəhərlərinin xarabazara döndərilməsinə bəis olacaqdır.

Müttəfiq Dövlətlər qış fəslinə qə-

dər bir nəticəyə müvəffəq olmasalar, ingilis hökuməti daha da artıq Amerikanın nüfuzu altına keçər.

Əsgərlərin əvəz edilməsi

Zaqafqaziyada olan alman süvari əsgərlərinin bir hissəsi Ukraynadan gələcək piyada əsgərləri tərəfindən əvəz ediləcəkdir.

Vyanada məscidi-came

Vyanadan “Sabah” qəzetəsinə xəbər verirlər ki, Avstriya Hərbiyyə naziri Vyanada islam əsgərləri ehtiyacatı üçün bir came məscidi tikilməsini qərara almışdır. Bu münasibətlə islam əsgərlərinə müraciətən verilən xüsusi əmrə Hərbiyyə Nəzarəti bu müharibə müddətində müsəlmanlar tərəfindən məmləkətə göstərilən xidmətləri və müsəlmanlarla hökumət arasında bərpa edilən mehribançılığı ayrıca qeyd etmişdir.

RUSİYADA

Hacı-Tərxan təriqi ilə Orenburqdan gəlmiş müsafir, Orenburq müsəlmanları haqqında belə məlumat verir:

4 min silahlı əsgərə malik olan tatarlar kazaklar ilə bolşeviklər arasında olan müharibələrdə iştirak etməmişlərdir. Məzkur əsgərlər ancaq şəhər asayişini mühafizə etməkdə olub, müharibələrin [döyüşlərin] şəhərə daxil olmasına mümaniət [maneçilik] göstərmişlərdir. Buna binaən, hamı müha-

ribələr şəhər ətrafında vəqə olmuşdur. Şəhərdə dəfələrlə hökumət əldən-ələ keçib, nəticədə bolşeviklər tamamilə şəhərə sahib olmuşlardır. Tatar əsgərləri arasında bolşevik ruhu oyanmağa başladığından, tatar və rus bolşevikləri birləşib, şəhəri büsbütün qarətə başlamışlardır. Xüsusən şəhərin müsəlmanlar yaşayan hissəsindən təzminat tələb edilməklə bərabər, məzkur [adı çəkilən] hissə böyük xəsarətə uğramışdır. Bu əhvalatı nəql edən müsafir, may ayı ibtidalarında [əvvəllərində] Orenburqdan çıxıb, ancaq sentyabr axırlarında Hacı-Tərxana gəlib çata bilmişdir. İdil çayı münasibəti [rabitəsi] qət edilmiş imiş. Orenburqdan hamı müsəlman fəaliyyətini [fəalları] ictimai işlərdən kənar edilib, iş başına ancaq cavan fəhlələr keçmişlərdir.

“Yana vaxt” qəzetəsi çıxmaqda davam edir. Bundan əlavə, bolşevik tatar qəzetələri çıxmaqdadırlar. Tatar mühərrirlərindən məşhur Kərimov Orenburqadır. Hacı-Tərxanda büsbütün acılıqdır. Şəhərin bir hissəsi yandırılmışdır. Bolşeviklər arasında İran təbəələrinə də az deyildir. Şəhərin bütün cinayətkar ünsürləri bolşevik firqələrinə daxildir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Bolqariya hadisətinə dair

Fəlakətin səbəbi

Vyanada nəşr edilən “N. F. P.” qəzetəsi yazır ki, Bolqariyada vəqə olmuş

hadisat[a], Bolqariya əsgərlərinin aclığı, paltarsızlığı və bunların arasında baş qalxırmış bir çox ə'raz [xəstəliklər] səbəb olmuşdur. Bolqariya ordusunda elə firqələr var ki, davanın əvvəlindən öz səngərlərində dururlar. Bolqariyanın keçən ilki məhsulət çox az olmuşdur. Bu il də 3 ay müddətində yağış yağmadığından və quraqlıqdan naşi yenə çox az məhsulat gözlənir. Quraqlıq o qədər şiddətlidir ki, paytaxtda həftələrlə su tapılmayıb, elektrik işığının və tramvayın dayandırılmasına səbəb olur. Məhsulat azlığından və ərzaq yoxluğundan, əhali arasında ərzağı hökumət kartoçka ilə təqsimə [paylamağa] məcbur olmuşdur. Bu yeni üsulu camaat artıq təəssüflə qarşıladı. Çünki Bolqariyanın əkinçi camaatı gündə 250 qram çörək aldığından xeyli narazı idi. Evlərindən cəbhəyə qayıtmış saldatlar, qoşun arasında məmləkətin bu vəziyyətini nəql etdikdə, Bolqariya əsgərlərinin ruhu büsbütün öldü.

Vilson və Bolqariya

Parisdən, Londradan, Vaşinqtondan xəbər verildiyinə görə, Bolqariyanın sülh çıxışı eylülün [sentyabrın] 10-da Vaşinqtonda Vilson ilə Bolqariya səfiri arasında qət edilmişdir. Eylülün 16-da Balfur Balkanda böyük zəfərlər gözləndiyini xəbər verdikdə, Bolqariyanın qarşıda durmayacağını bildirmiş.

“Jurnal-de-Jenev” xəbər verir ki, Bolqariya Vilsona nota göndərərək, onun məramnaməsinə razı olduğunu bəyanla, sülh konferansında Bolqari-

yanın mənafeyi gözlənersə, tərki-silah edəcəyini izhar etmişdir.

Avstriya-alman mətbuatı Bolqariya hadisəti haqqında

Nemes mətbuatında “B. T.” qəzetəsi yazır ki, bu axır vaxtda Bolqariyanın sülhə tərəf yaxınlaşdığı aşkar idi. Burası Sofiyaya getmiş Bavariya kralı Lüdviq və Berlin Müstəmləkət [Müstəmləkələr] naziri Solfa da məlum oldu. Zəif çar Ferdinand bu axıncı hadisəyə tamaşaçı idi.

Malinov dəstəsi çar hökumətini yıxıb, sülh bağlamaq arzusunda olduğunu çar bilmiş idi.

Bitərəf dövlətlər mətbuatının verdiyi məlumatlara görə, Malinov sülh bərəsində müzakirəyə girişmişdir. Müttəfiqlər Ferdinandın xəl' edilməsini [taxtdan endirilməsini] tələb edirlər. Çar Ferdinand bunu bildiyi halda, Malinovun hökumət başına keçməsinə mümaniət [maneçilik] edə bilmədi.

Malinovun Müttəfiqlərlə əqd edəcəyi sülhdə Bolqariyanın işğal etdiyi Serbiya torpağını təxliyə edib [boşaldıb], əvəzinə Türkiyənin Avropa hissəsini işğal tələb edilir.

“F. T.” qəzetəsi yazır ki, Malinov neçə vaxtdır ki, Müttəfiqlərlə sülh danışığına girişmişdir. Qəzetə əmindir ki, siyasi dairələrdə Malinovun əleyhinə mübarizə başlanıb və bu mübarizədə Malinovun əksinə qalxışanlar müzəffəriyyətinə əmindir. Çar Ferdinand Malinovun təşəbbüsü önünü almaq istəyir. Güman edilir ki, Malinovun tə-

şəbbüsü Müttəfiqlərin verdiyi təminatdan baş vermişdir. Malinov sülh şəraitinin [Malinovun sülh şərtlərinin] Müttəfiqlər tərəfindən rəddinə ehtimal vardır. Bu surətdə Malinov hökumət başından düşəcəkdir.

Almaniya mətbuatının verdiyi məlumat

“K. M.” yazır ki, təşri-əvvəl [oktyabrın] 10-da Ukrayna ilə Krım arasında danışıq olmuşdur. Rəisi-vükəla Ukrayna bəyannaməsini oxuyub, Ukrayna ilə Krım arasındakı etilafın [razılaşmanın] şəraitini [şərtlərini] elan etmişdir. Krım heyətinin sədri Vomatoviç demişdir ki, Ukrayna tərəfindən verilən şərtlər Krım üçün qeyri-məqbuldur.

Əleyhində maddələrə cavab verməkdən ötrü təşri-saninin [noyabrın] 10-na kimi vaxt istənilmişdir.

3-dən 11 gücəcən elektrik velosipedi lazımdır. Hər kimdə varsa, xahiş olunur adresini “Azərbaycan” idarəsində qoysun. L. M. üçün.

ELAN

Dinlərin[in], vətənlərinin mühafizəsi üçün İslam ordusuna qeyd olunmaq üzrə Bakı şöbəsinə və digər kənd və qəsəbələrdəki komandanlara müraciət edənlərin miqdarı gün-gündən

çoxalmaqda, hər kəsin ətrafımızı saran din, vətən, irz və namus düşmənlərinə qarşı hazırlanmaqda olduğu böyük şükranla görülməkdədir.

1-ci maddə – Cavanların ata və analarına və özlərinə bəyan olunur ki, müəyyənsizlər indi İslam ordusuna alınmayacaqdır. Hər kim ki, ərizə yazdıracaq olarsa, kəndini, qəsəbəsini, məhəlləsini, mövlud tarixini, əsgər olan çocuğunun və atasının ismini gözəlcə qoysun, ərizənin zirində [altında] imzası xoşca oxunsun.

2-ci maddə – Mollalara və heyəti-möhtərəməyə [ağsaqqallar heyətinə] bəyan olunur ki, bir cavanın əsgərlik müayinəsində bütün erkək qardaşlarını, əqrəbalarını kətm etməsin [gizlətməsin]. Cavanların sənətini, oxuyub-yazmasını, məktəblərdə isə hangi məktəbdə və hangi sinifdə olduqlarını gözəlcə bilsin və zabit əfəndilərə he-kayə eylesin və cavanların özlərindən sual olunmasa belə, yenə zabit əfəndilərin başlarına düşürsün, anlatsın.

3-cü maddə – Xəstə cavanlar dəxi şöbələrinə məhəlləsi cavanları ilə bərabər gəlsin, vaxt keçirməsinlər. Gəlməyənlər haqqında xatalı müamilə olmaq ehtimalı olacağından, özlərini əsirgəsin. Hangi gün, hangi məhəllələr kəndi əxzi-əsgər şöbəsinə gələcəkdir – bunlar Bakı şöbəsi tərəfindən mollalara və heyəti-möhtərəməyə elan olunmuş və olacaqdır.

*İslam Ordusu Əxzi-əsgər rəyasəti
15 təşri-əvvəl [oktyabr] 34*

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşrinə-əvvəl[in]də Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7
Hacıqabul	11	22	11	57
Yevlax	5	35	6	57
Gəncə	8	3	8	23
Ağstafa	11	15	11	23
Tiflis	3	56	-	-

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10
Ağstafa	4	22	4	47
Gəncə	7	34	7	59
Yevlax	9	44	2	4
Hacıqabul	3	24	3	39
Bakı	7	36	-	-

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 261. “Şəhərdəki mağaza və dükan və bilümmü lövhə bulunan məhəllələrdə bəyaz lövhə üzərinə qırmızı yazı ilə...”: Eyni elan, qəzetin 18-ci nömrəsində belə getmişdir: “... qırmızı lövhə üzərinə bəyaz yazı ilə...”

Adsız xəbər

səh. 262. “Əhməd paşa həzrətləri...”: Ənvər və Nuri paşaların atası Hacı Əhməd paşa nəzərdə tutulur.

İki simayi-siyasinin müharibə haqqındakı mütaliələri

səh. 264. “Edər tədviri-ələm bir məkinin qüvvəyi-əzmi / Cahan titrər səbatipay-i-ərbabi-mətanətdən”: “Nüfuzlu bir kimsənin əzmkarlığı dünyanı fırladar / Mətanət sahibinin ayağını möhkəm basması cahanı titrədir.”

“12 məhərrəm 1337”: burada tarix, hicri təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 19 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Lalə” şeiri (səh. 265) üçün lüğət

bənəkşə: bənövşə
mor: bənövşəyi
sünbül: sünbülçiyəyi
məqbul: bəyənilən

Lalə

səh. 265. Şeirdə Osmanlı İmperiyası tarixində 1718-1730-cu illər arasında əhatə edən və “Lalə dövrü” adıyla bilinən dövrdən bəhs edilir.

“Simtənlər, Duşizələr, Şahbanular”: Lalə dövründə geniş yayılmış qadın ad-

larıdır (Simtən “gümüş bədənli”, duşizə “bakirə qız”, şahbanu “padşah xanımı” mənasına gəlir).

“Nədim”: Klassik Osmanlı ədəbiyyatının ən məşhur şairlərindən olan Əhməd Nədim nəzərdə tutulur. Nədim “Lalə dövrü şairi” və “İstanbul şairi” kimi tanınmışdır.

“İbrahim”: Lalə dövründə Osmanlı sədrəzəmi (baş vəziri) olan Nevşehirli Dəməd İbrahim paşa nəzərdə tutulur. Lalə dövrünə son qoyan Patrona Xəlil üsyanı əsnasında öldürülərək cəsədi üsyançılara verilmişdir.

“Ordunun dastanı” şeiri (səh. 266-268) üçün lüğət

kəmik: sümük
uğraşmaq: çalışmaq, səy göstərmək
yalnızlıq: siyirməqılınc
xoy: adət-ənənə; xarakter
qısırqanmaq: əsirgənmək
öksüz: yetim, anasız
canavar: div, qorxunc xəyali məxluq
yanardağ: vulkan

Ordunun dastanı

səh. 266. “Kamalların, Sinanların”: “Memar Kamaləddin” kimi tanınan Əhməd Kamaləddin və Memar Sinan nəzərdə tutulur.

“Nədimlərin, Nəf’ilərin”: Klassik türk ədəbiyyatının ən böyük simaları arasında yer alan Əhməd Nədim (XVIII əsr) və Ömər Nəf’i (XVII əsr) nəzərdə tutulur.

səh. 267. “Bu dünyanın ən sevimli, gözəl şəhri”: İstanbul nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri:

Hacı Əhməd paşanın Bakıya vürudu

səh. 270. “Fəriq Nuri paşa”: səh. 10-dakı izaha baxın.

Bakı xəbərləri:

Əhməd paşanı ziyarət

səh. 270. “...iki generalın babası [atası] və bir generalın qardaşını...”: Əhməd paşanın oğulları Ənvər və Nuri paşalar, qardaşı Xəlil paşa (Xəlil Qut) nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən: Petroqradda

səh. 272. “...əski Sədrəzəm [Baş Nazir] Vladimir Trepov güllələnmişdir.”: 1918-ci ildə bolşeviklər tərəfindən güllələnən Vladimir Trepov, Baş Nazir olmamışdır. Çox güman ki, 1916-cı ilin noyabr-dekabr aylarında Rusiyanın Baş Naziri olan Aleksandr Fyodoroviç Trepovla qarışdırılır. Aleksandr və Vladimir Trepovlar qardaşdır.

“Orşa mövqifində... Cunkovski... öldürülmüşdür.”: Cunkovski Ukraynaya gedərək Orşa stansiyasında həbs edilərək qatardan düşürülmüş, fəqət güllələnməmişdir. Cunkovski daha sonra, 1937-ci ildə yenə həbs edilmiş, 1938-ci ildə güllələnmişdir.

Qəzetələrdən: Sofiyanın zəbti

səh. 272. “...müttəfiq dövlət əsgərləri...”: Antanta bloku nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən:

Qərb cəbhəsində

səh. 272. “...müttəfiq dövlət əsgərlərinin...”: Antanta bloku nəzərdə tutulur.

Rusiyada

səh. 273. “Tatar mühərrirlərindən məşhur Kərimov...”: Fatih Kərimi nəzərdə tutulur.

Xarici xəbərlər:

Fələkətin səbəbi

səh. 273. “N. F. P.”: “Noye fraye pres” qəzeti nəzərdə tutulur.

**Xarici xəbərlər: Avstriya-alman
mətbuatı Bolqariya hadisəti haqqında**

səh. 274. “B. T.”: “Berliner taqebblatt”
qəzeti nəzərdə tutulur.

“Müttəfiqlər Ferdinandın xəl’ edilmə-
sini...”: burada və davamında (xəbər boyu)
“Müttəfiqlər” deyərəkən Antanta bloku
nəzərdə tutulmuşdur.

“F. T.”: “Fossişe zeytunq” (tseytunq)
qəzeti nəzərdə tutulur.

**Xarici xəbərlər:
Almaniya mətbuatının
verdiyi məlumat**

səh. 275. “K. M.”: “Kiyevskaya mısl”
qəzeti nəzərdə tutulur.

Elan

səh. 275. “15 təşrini-əvvəl 34”: burada
il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il);
miladi təqvimlə 15 oktyabr 1918-ci ilə
uyğundur.

Bazar ertəsi, 21 oktyabr 1918-ci il, nömrə 18

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 14 məhərrəmülhəram sənə 1337. 21 təşrinə-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Şəhərdəki mağaza və dükan və bilümmum [ümumən] lövhə bulunan məhəllərdə qırmızı lövhə üzərinə bəyaz yazı ilə türkcə olaraq yazılacaqdır. (Lövhənin yuxarısında türkcə olmaq üzərə aşağısına da rusca yazıla bilər.) Bu xüsus bu on beş gün zərfində xitam bulmuş olacaqdır.

Mərkəz Komandanlığı

ELAN

Edadi məktəblərin əlifba; birinci, ikinci şöbələri və sinifləri milliləşib ibtidai və ali-ibtidai məktəblərdən bu şöbə və siniflərə imtahan verərək mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul olunacaq. Binaileyh, Azərbaycanda yaşayan müsəlman əhalisinə ixtar olunur ki, edadi məktəblərin milli şöbə və siniflərinə imtahan vermək arzusunda olanlar, həmin oktyabr ayının iyirmisinədək edadi məktəblərin müdirləri namına [adına] şu barədə ərzihal versinlər.

Maarif naziri:

Yusifbəyli Nəsim bəy

BAKİ FÜQƏRASINA ELAN

Ucardan Bakıya bir min put, iki qism

buğda unu gətirmişəm. Birinci qisminin putu fūqəra camaatı üçün yüz iyirmi manat, ikinci qisminin putu yüz manatdır. Həmişə bu qərar üzrə Bakıya un gətirilməsinə çalışacağam. Xahiş edənələr Bazarnı küçədə Hacı İsrəfil Aydəmirovun evinin yanında, Tağı bəy Səfərəliyevin evinin müqabilində, Hacıbaba Ağababayevin 111-ci nömrəli evində vəqə dükana müraciət eyləsinlər. Səhər saat 7-dən axşam saat 7-yədək.

Telefon nömrəsi: dükən üçün 68-24; kantor üçün: 23-35.

*Ticarət və neft “İşiq” cəmiyyətinin
rəisi Mustafa bəy Əlibəyli
212*

Türk dilində ərizə yazdırmaq xahişində olanlar hər gün axşam saat 4-dən 6-ya qədər Starı poçtovı küçədə Rzayevin 57 nömrəli mənzilinə müraciət edə bilərlər. Ərizələr artıq savada malik olan şəxs tərəfindən yazılır.

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinetində hər gün xəstə qəbul və hər növ

diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213

Diş müalicəxanası

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Süni dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsul ilə farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalık və daxili ünas əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər.

Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 67-50.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soçaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi [müalicə] edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Elan

Bakıda olan böyük firmalardan birində buxqalter vəzifəsini ifa edən ukraynalı, müsəlman firmalarından birində kantora müdiri və ya buxqalter xidməti etmək arzusundadır. 48-45 nömrəli telefon ilə danışmaq və ya “Azərbaycan” idarəsində bir

nömrə qəbzi nişan verənə məktub ilə müraciət etmək mümkündür.

211

ƏMR

Daxiliyyə Nəzarətinə [Daxili İşlər Nazirliyinə] məlum edilmədən kəndi başlarına, sahiblərinin tərək etmiş olduqları mənzilləri (kvartiraları) işğal etmiş bulunan əşxas [şəxslər] bir həftə zərfində Daxiliyyə Nəzarəti idarəsinə gələrək işbu mənzillərin kimin əmri ilə işğal olunduğu və yaxud nə səlahiyyətlə bu mənzillərdən istifadə etməkdə olduqları haqqında məlumat verməlidirlər. Əks təqdirdə, yuxarıda göstərilən müddətin xitamında gəlib məlumat verməyən əşxas, işğal etdikləri mənzillərdən bilatəxir [dərhal] kənar ediləcək və məsuliyyət təhtinə [altına] alınaraq cəzalanacaqlardır.

Ev komitələrinə, mümkün olan qədər qısa bir zamanda, sahibləri Bakıda bulunmayan bütün mənzillərin (kvartiraların) bir cədvəlini təqdim etmələrinin olduğu kimi, böylə kvartiraları işğal etmiş bulunan əşxas[ı], bu xüsusda vəsiqələri olub olmadığından varəstə olaraq [vəsiqələri olub olmadığına baxmadan] dəxi göstərmələrini təklif edirəm.

Polis komissarlarına, ev komitələrinə balada məzkur [yuxarıda qeyd olunan] əmrin icrasında təshilat [yumşaqlıq] göstərməmələrini təklif eylərəm.

*Daxiliyyə naziri:
Behbud xan Cavanşir*

AZƏRBAYCANDAKI TÜRK ORDUSU

Bəzi yerlərdən aldığım xəbərlərə nəzərən, Osmanlı əsgərinin gedəcəyi şayiəsi əhali arasında dolaşmaqda olduğunu duydum. Osmanlı Hökumətinin buraya göndərdiyi bir ovuc əsgərə ehtiyacı yoxdur.

Hər əsgərin bulunduğu yerdə gəlib-getmə olur. Bu isə əsgərin çəkilməsinə dəlalət etməz. Azərbaycana göz dikəcək hər düşməni, Allahın inayəti [köməyi] ilə əzməyə qüvvətimiz vardır və daima da bulunacaqdır.

*Qafqaz İslam Ordusu
komandanı: Nuri
Bakı, 19.10.34*

ORDU QƏRARGAHINDAN

Təbliği-rəsmi.

1. Dərbənd cəbhəsində: 18/10/34-də sol cinahımıza soxulmaq istəyən qırx qədər düşmən süvarisi kəşf [kəşfiyyət] qolumuzun atəşi ilə beş məcruh [yaralı] verərək tərd olunmuş [uzaqlaşdırılmış], tək-tük topcu atəşi təati edilmişdir. Öylədən əvvəl bir düşmən təyyarəsi Dərbənd üzərində bir müddət uçduqdan sonra övdət etmişdir [qayıtmışdır].

2. Qarabağda sükunət vardır. Dağlara fərar edən erməni əhali peydərpəy [bir-birinin ardınca] köylərinə övdət etməkdə və təslimi-silah eyləməkdə dirlər.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Tiflis Teleqraf Acentəliyindən alınan teleqramlar:

Berlin – Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 18-də qərb cəbhəsindən alınan əsgəri məlumat: Bu axır günlərdə biz şimali Fransada Flandriya xüttəsini [ərazisini] və bununla bərabər Ostende, Turkuen, Rube, Lill və Due şəhərlərini boşaldaraq, Brügge - Lis arasında olan səngərləri tutmuşuq. Dünən düşmən dəfəllərlə güclü hücumlarda bulunmuşsa da, hər yerdə dəf edilmişdir. Kortreyk şimalında Lis tərəfinə soxulan ingilis dəstələri əks hücumumuzla təzədən geri atılmışdır. Lill-Due şərqində düşmənlə zəif vuruşmalar vəqə olmaqdadır. Le-Kato ilə Uaza arasında təzədən müharibə başlanmışdır. İngiltərə, Fransa və Amerika əsgərləri artıq dərəcədə mühimmati-hərbiyyə sərf edib cəbhəmizi yarmaq istəmişlərdir. Le-Katonun hər iki tərəfində düşmən məğlub olmuşdur. Qabaq xətlərimizə edilən hücumlar əks-hücumlarımızla dəf edilmişdir. Le-Kato arasında düşmən hücumu keçib bir neçə yerdə bizim xəttimizə soxulmuşdur. Le-Kato - Vassinyi boyunda olan şose yolunda təbəddülatlı müvəffəqiyyətlərlə vəqə olan müharibələrdən sonra düşmən bizim topxana xəttimiz qarşısında dayandırılmışdır. Orinyi şimalında Uaza cəbhəsinə çevrilmiş olan düşmən hücumları müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Olizi şərqində şiddətli vuruşmalardan sonra düşmən dəf edilmişdir. Prussiya və Brandenburq nişançı əsgərləri Ma-

asın şərq sahilində öz vəzifələrini müvəffəqiyyətlə ifa etmişlərdir.

– İstanbuldan xəbər verirlər ki, bütün cəbhələrdə əhval təbəddülsüzdür.

– “Leypsiq” qəzetəsinin xüsusi müxabiri teleqrafla xəbər verir ki, Kursk şəhərində təzədən Leninə sui-qəsd edilmişdir. Tapança gülləsi ilə Lenini çiyindən yaralayan həbsə alınmışdır.

– Berlindən xəbər verirlər ki, Qes-senski Karl Finlandiya taxt-tacını qəbul etməyə razı olmuşdur.

ƏSGƏRLƏRƏ

Dini, vətəni və ümum müsəlmanların səlaməti üçün əsgər olacaqlar haqqında, istər sahibi-dövlət, istər kəsib olsun, yazılmış və müsəlmanların qabaqda keçmiş ataları, cədləri tərəfindən icra edilmiş nəsihəti-kübralar [ən böyük nəsihətlər] şunlardır:

Ey müsəlman, Allah zülcəlal həzrətləri cihadı üzərimizə fərz qıldı. Cihaddan hasil olacaq savab, indi-ilahidə [Allah qatında] pək böyükdür. Cihad ciddən əfzəldir [həqiqətən çox fəzilətlidir]. Cihadın nəticəsi iki eyiliyin biridir: ya mühafizəyi-mövqədiyyətlə və fəthi-zəfərə nail olmaq; ya mərtəbəyi-cəllileyi-şəhadəti ehraz etmək [şəhidliyin uca mövqeyini qazanmaq]. Bunun üçün əsgər ol; əsgərlik səni qorxutmasın, ancaq sevinə-sevinə get; sözündə dur; qədr [qəddarlıq] etmə, burun-qulaq kəsmə, göz oyma, piri-faniyi [qo-

caları] öldürmə, qadını öldürmə, çocuqları öldürmə, məvaşiyi [südlük, yaxud ətlik heyvanları] ifna [tələf] etmə, ancaq zərurət üçün kəs, əkl et [ye]; xurma ağacını yaxma, şəhər xarab etmə, mali-qənaimə [qənimət malına] xəyanət etmə, əmri-hərbdə [müharibə əsnasında] müsəlmanlar düşmənlərin kötülük işləmələri üzündən mənsur [qalib] və müzəffər olurlar. Ey əsgər, sən də kötülükdən saqın, müttəqi [Allahdan qorxan] ol, kötülüğü işləmədə düşmənlə müsavi olar isən, düşmənlər bizə faiq [üstün] gələrlər. Biz ancaq fəzlimizlə onlara qələbə edəməz isək, qüvvətimizlə qələbə edəmməyiz. Sizin seyrüsəfərinizdə [yürüşünüzdə] müvəkkəl olan həfəzeyi-kiram sizinlə bərabərdir. İşlədiyiniz işləri bilirlər. Ey əsgər, siz Allah yolundasınız. Allahdan düşməninizə qalib gəlməyi istədiyiniz kimi, nəfsinizə qarşı da Allahdan imdad və inayət [kömək] diləyin. Sükun və səbr ilə bulunan kəndlər əhalisinə bir ziyan erişdirməyiniz. Onlar səbr və sükunda bulunduqca, haqlarında xeyirdən başqa müamilə etməyin. Nüsrət [qələbə] Allahdandır. Haqq və səbatdan [yolunda möhkəm olmaqdan] ayrılmamaq ilə hasildir. Düşmənlə qarşılaşdığınız zaman qorxmayın. Qüdrət və zəfər zamanında göz oymayın, təcavüzdə bulunmayın. Allah təcavüzdə bulunanları sevməz. Həzrəti-Əli kərrə-mallahu-vəchəhu həzrətləri buyurmuşdur ki, səflərinizi sıxı bir bina kimi yapın, bir-birinizdə sabit-qədəm olun. Düşməne üz çevirməyin, ötəyə-bəriyə

baxmayın ki, ürəyiniz bərk olsun. Sidq və səbirlə hər bədin. Nə dərəcə səbr edərsəniz, o dərəcə nüsrətə nail olarsınız. Din üçün öz canını fəda edən ey dilavər [cəsur], Allahdan qorx, vəzifəni bil, komandanına itaət et, vəzifəni sui-ihanət etmə [alçaltma], əsgər arasına fəsad qarışdırma! Növbəti-vəzifədə [keşik çəkərkən] diqqət et, uyuma! Silah altına dəvət olunduqda qoş, cəsur ol, qaçma, qüvvətə güvənmə, Allaha güvən, ianəyi-hərbiyyədən qaçma, oğurluq və yalançılıq və dolandırıcılıqdan iraq ol, qarət və talandan qaç, yaxlaşma; irz və namusa əsla təcavüz etmə, üsəraya [əsirlərə] əza və cəfa etmə, arxadaşlarınla eyi keçin, kəndinə əmanət edilən mali-miriyi [dövlət malını] eyi mühafizə et. Doğru söylə, yalandan xəstə olma. Təharətlə [təmizliklə] səhhəti mühafizəyə riayət et. Mənsur və müzəffər olmaq üçün daima Allah-talaya dua və niyət et ki, vəsayayiməzkurəyə [qeyd edilən nəsihətlərə] riayət və tövfiq [ilə] hərəkət edən ordunun miqdarı (.....) məlum olan ayət-cəlilə mövcibincə, az olsa belə baiznixuda [Allahın izni ilə] çox miqdarda əsgərə qalib olar. Allahın rəhmət və şəhadətinə [şahidliyinə], peyğəmbərimizin şəfaətinə, milləti-müəzzəməyi-islamıyyənin [əzəmətli müsəlman millətinin] hörmət və məhəbbətinə məzhər olar. Dünya və axirətdə məsud olar. Məmləkəti mühafizəyə əzm etmiş ey qəhrəman! İştə bu kəlamları sən bilirsən, fəqət təkrar edirəm. Qulağında, başında və gözünün önündə daima bulun-

sun. Əsgər ol, doğru, cəsur və sabitqə-dəm ol. Səni heç bir top düşürəmməz və səni heç bir düşmən qorxudamaz, vəssəlam.

18 təşrin, sənə 34.

* * *

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi 4
Zəfər yolunda
Ənvər paşa həzrətlərinə!*

Mehməd Əmin bəy Ordunun dastanı

Çanaqqala qəhrəmanlarına

Buraxınız, hər bir şeyi gözlərinə
aldırınsızlar,
Təyyarələr havalardan,
Drednotlar dənizlərdən, mitralyozlar
qaralardan
Quduraraq, böyürərək üstümüzə
saldırınsızlar.
O zəhərli bombaları, qundaqları,
obusları
Xəstəxana, məbəd kimi çatılara
yağdırınsızlar.
Hər gün səkkiz cəhənnəmlə bu
mübarək Bolayırı,
Bir Süleyman türbəsini torpaqlara
batırınsızlar.
Bu vəhşətlər əlverməzsə, Çad
önündən ilanları,
Qaf dağından qartalları, Qanq
boyundan qaplanları,
Hər yırtıcı məxluqları
O əsgərsiz sahillərə sürü-sürü
gətirinsizlər,
Qadınları, çocuqları bu qan içən
heyvanlara parçaladıb yedirinsizlər.

Türk torpağı şu iyirminci əsrdəki
 Neronların
 Ən sonuncu zülmüylə də xarab
 olsun, qana batsın!
 İnsaniyyət – bu bir xəyal! O dilləri
 yaldızlayan
 Mədəniyyət davaları...
 O düzənçi kürsülərin haqq-ədalət
 sədalari –
 Həpsi dəssas Judaların sözü kimi
 birər yalan!
 Burda hər şey – şu çivilər, şu boğucu
 qumbaralar
 Artıq Qərbin insanlıqdan çıxdığını
 göstərmədə.
 Şu pusular, şu xainlik dolu olan
 mağaralar
 Ən çox sevən insanların qəlblərinə kin
 vermədə.

Əgər ki, biz İskəndərin, Hannibalın o
 çürüyən,
 Bir atəşsiz, qılgılcımsız külə dönən
 qəlblərindən
 Birər ovuc torpaq alsaq,
 “Bir zamanlar sizin rəya və eşqiniz
 nəydi?” desək,
 Bu zərrələr toplanaraq
 Bir üxrəvi səda ilə bizə şöylə
 söyləyəcək:
 “Sizlərin də həyatınız beş min illik
 əski gediş,
 Yalnız bu gün qəhrəmanlıq kahpəliklə
 yer dəyişmiş!”
 Lakin zalım düşmənlərin bəslədiyi
 qanlı sevda
 Dallarında heç bir çiçək
 Bir ufacıq qaynağında heç bir pınar
 gülməyəcək,
 Yarın sərab olduğunu göstərəcək bir
 boş xülya.
 Zira bizlər o bozulmuş Bizansların,

Babillərin
 Qəlbi, ruhu alçaqladan şeylərindən
 uzaq qaldıq.
 Atəş, dəmir yurdlarından gələn fateh
 nəsillərin
 Qəhrəmanlıq vicdanından, həyatından
 qüvvət aldıq.
 Millətləri öldürməyən fəzilətlər yenə
 bizdə,
 Sözdə səbat, işdə əzim, səbir bizim
 qövmümüzdə.

O cahangir Oğuzları
 Fateh yapan cəsərlər bizim erkək
 ruhumuzda,
 O qəhrəman Yavuzları
 Qalib edən itaətlər bizim igid
 ordumuzda.
 Bu ordunun qabalaqlı arslan-çöhrə hər
 nəfəri
 Özdəmirilər dövründəki sərdənkeçdi
 yeniçəri.
 Gerçək, o son xain Balkan qovğasında
 Türk Ordusu
 Cəbxanasız, ac qalaraq,
 Dişləriylə boğuşaraq, ot yeyərək,
 bunalaraq
 Bir çobansız sürü kimi zor-zoruna
 bozulmuşdu.
 Şu qədər ki, o bu günü can evinə
 saplanılan
 Bir ağulu xəncər kimi xatirindən
 çıxarmadı.
 Qurtarıcı başbuğlarla kəndisini o
 zamandan
 Ləkəsinə qanlar ilə silmək üçün
 hazırladı.
 Bilsinlər ki Tomrislərin böyük İran
 fatehinə,
 Səlcuqların məğrur Şərqi Romaların
 tarixinə
 Göstərdiyi aqibətlər
 Şu bugünkü düşmənlərə eyni şeyi

Bunlara da fəlakətlər
Keyxosrovun, Romanosun bəxtlərini
qazmaqdadır,
yazmaqdadır.

Türk yurduna yaxlaşanlar burda iki
şey bulurlar –
Öldürücü bir dəmir əl, bir də qanlı
dərin məzar!

* * *

Ey Oğuzun saf qanını daşıyanlar!
Ey gözləri qığılcımlı qəhrəmanlar!
Ey Turanın arslanları!
Hər qüvvətə qaya kimi qarşı durun,
Sınırları aşanları
Qəhr edici ildırımlar kimi vurun.
O silahı parladin ki, ulu əcdad
Bu dəmirlə yüz dövlətə təməl atmış.
Hər iqlimdə uca, şanlı bir səltənət,
Hür və məsud bir türk ömrü
parıldatmış.

Bizim böyük irqimizin fateh adı,
Dünya qədər əski olan şanlı yadı
Hər hasarın bürclərində
Qan və atəş hərflər ilə yazılıdır.
Hər sarayın divarında
Altun qaxma tunc qalxanı asılıdır.
Yenə bu gün qılınc, qalxan
məbudunun

Bu millətdən istədiyi xain leşi,
Neçə illər sönük duran türk yurdunun
Bu ordudan bəklədiyi şan günəşi.

İrəliyə! Türkün alnı
Yalnız rəbbə səcdə edər.
Onun əsil, hür vicdanı
Taxtda xaqan görmək istər.

Şu canavar ingilislər, fransızlar,
Bu hürriyyət düşmənləri vicdansızlar
Ali-Osman dövlətini

Hindistana, Cəzairə çevirsinmi?
Məhəmmədin ümmətini
Əsarətin zəncirləri gəmirsinmi?
Layiqmi ki, bizim uca taxtımızda
Kralların sədaları eşidilsin?
Bir yabançı səs duymayan çatımızda
Candan əziz namusumuz çeynədilsin?
Bu gün Şərqi bütün əziz qübbələri,
Altay, Atlas, Himalaya təpələri,
Hərəmeynlər, İstanbullar
Bizə böyük ümidlərlə güvənməkdə.
Milyonlarca məzlum dullar
Məsum canlar “Zəfər!” deyə
səslənməkdə.
Ah, vətənin varsın hər bir bucağında
Dağlar yansın, nurlar sönsün, can
qalmasın.
Lakin Qazi Osmanların otağında
Taxt qurulsun, xaqan dursun, tac
parlasın!

İrəliyə! Türkün alnı
Yalnız rəbbə səcdə edər.
Onun əsil, hür vicdanı
Taxtda xaqan görmək istər.

İrəliyə! Göy, yer, dəniz
Basqınlarla inildəsin.
Bizim erkək səslərimiz
Hər sipərdə “Vur, kəs!” desin.

Türklər daha dünə qədər üç qitənin,
Şu xəraca kəsdikləri Avropanın
Göz qaraldan, baş döndürən
Yerlərinə qartalqanad gedənlərdi.
Qaflar, Alplər üstlərindən
Şərqi, Qərbin bəxtinə hökm
edənlərdi.

Fransua deyimliydi Süleymandan
Dövlətinin həyatını dilənmişdi.
Padişahlar padişahı adı alan

Bu xaqandan böyüklüyü öyrənmişdi.
Biz gənclər də ürəkləri qollarından
Və qolları qılıclardan güclü olan
Bu cahangir ataların
Yetişdiyi bir toprağın ərləriyiz.
Turqutların, Samsaların
O dalqılıc ordusunun əsgəriyiz.

Sonu var

HACI ƏHMƏD PAŞANIN BAKIYA VÜRUDU [GƏLİŞİ]

Bir qaç gün bundan müqəddəm Qafqaziya İslam Ordusu Baş komandanı fəriq Nuri paşa və Ənvər paşa həzrətlərinin pədəri Hacı Əhməd paşa həzrətləri xüsusi qatarla Bakı şəhərinə varid olmuşdur. Hacı Əhməd Paşa həzrətlərini istiqbal üçün Azərbaycan Hökumətinin Daxiliyyə naziri Behbud bəy Cavanşir və Hökumət Kontrolu Əbdüləli bəy Əmircanov, “Ələt” mövqifinə [stansiyasına] getmişdilər. Şəhər mövqifində Hacı Əhməd paşa həzrətlərini şəhər əhalisi tərəfindən Bələdiyyə İdarə[si] nümayəndələri pişvaz etmişlərdir. Bələdiyyə İdarəsi rəisi əvəzində M. Y. Mehdiyev və islam əhalisi nümayəndələri möhtərəm müsafirə təbrik nitqlərilə müraciətdə bulunub, əsgəri qitəat [hərbi hissələr] isə bu möhtərəm müsafiri musiqi ilə qarşılamlışlardır.

Hacı Əhməd paşa həzrətləri şəhər mövqifindən Nuri paşa həzrətlərinin nəzdi-alilərinə təşrif buyurmuşlardır.

İdarədən: Bu xüsusda qəzetəmizin keçən nömrəsində məlumat verilmişsə də, fəqət xəta olaraq “Bakı xəbərləri” içərisində qonulmuşdur ki, burası pək namünasib olduğunu etirafla bəyani-etizar edəriz [üzrxahlıq edirik].

BAKI XƏBƏRLƏRİ

– Gəncə Kazyonnu [Xəzinə] palatası müdirinin məruzəsinə görə, Maliyyə naziri qərar vermişdir ki, təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 5-dən Şamaxı xəzinəsi Şamaxı şəhərində layiqli mülk olmadığından, Çuxuryurda köçürülsün.

– Bakıda asayış bərpa olduğuna binaən, Bakı poçta kantorunda adəti üzrə axşam saat 5-dən 7-yə qədər məşğuliyyət başlanmışdır.

Mərkəzi Ev Komitəsində

– Mərkəzi Ev Komitəsi tərəfindən bütün dairə komitələrinə bir böylə məlumat göndərilmişdir:

Daxiliyyə nazirinin əmri mövcibincə, Mərkəzi Ev Komitəsi sizə elan edir ki, üç gün müddətində məhəllənin evlərindən aparılan əşya barəsində ev sahiblərinin adlarını, mümkün olarsa əşya aparınların dəxi adlarını bizə məlum edəsiniz. Bu vaxtadək təslim edilməmiş silah barəsində dəxi məlumat verməlisiniz. Bununla Mərkəzi Ev Komitəsi məlum edir ki, ovçu cəmiyyətlərində üzv olanların ovçu tufəngləri üçün xüsusi icazənamə lazım deyil.

– Mərkəzi Ev Komitəsinin Ərzaq şöbəsi, məhəllə komitələrinə yazır:

Şəhər İdarəsinin Ərzaq şöbəsinin qərardadı ilə kooperativ dükanlarında qalan mallar camaat arasında paylanacaqdır.

Mərkəzi Ev Komitəsinin Ərzaq şöbəsi, Şəhər İdarəsinin təklifini qəbul ilə əhali arasında qənd paylamağı öhdəsinə götürmüşdür. Bu şərtlə ki, qənd camaata 3 manatdan satılıb, məxarici isə Şəhər İdarəsinin öhdəsinə qalsın. Bu günlərdə camaata qənd və çay veriləcəkdir.

3-cü Ali-ibtidai məktəbində

3-cü Ali-ibtidai məktəbi təşrini-əvvəl in [oktyabrın] 26-dan etibarən açılacaqdır. Təşrini-əvvəl in 20-dən etibarən yeni mütəəllimlər [şagirdlər] qəbul ediləcəkdir. Məktəbə daxil olmaq arzusunda bulunanlar işbu ünvanə müraciət etməlidirlər: Şamaxı caddəsi, Kələntərovun mülkü, 3-cü Ali-ibtidai məktəb. Ərizələr hər gün saat 9-dan 1-ədək qəbul olunur.

Neft ticarəti haqqında

Azərbaycan Hökuməti, Neftçilər İttifaqından neftə təyin ediləcək müəyyən qiymət haqqında onların fikrini sormuşdur. Neftçilər İttifaqının ümumi iclasında bu qiyməti təyin etmək üçün xüsusi heyət seçilib, bu barədə hökumətə məruzə pişnihad [təqdim] etməli idi. Keçən gün bu heyət fəaliyyətini itmama yetirib [tamamlayıb], bu qiymətləri təyin etmişdir:

Neft (mədənlərdə) – 5 manat;
Cövhər [kerosin] (zavodda) – 8 manat;

1-ci dərəcə benzin – 40 manat;
2-ci dərəcə benzin – 30 manat;
3-cü dərəcə benzin – 12 manat;
Qudron yağı – 7 manat.

Bu günlərdə heyət bu qiymətləri hökumətə pişnihad [təqdim] edəcəkdir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Təşrini-əvvəl in [oktyabrın] 18-də vüqu bulmuş olan Hökumət iclasında hökumət qulluqçularının məvaciblərinin artırılması qanunu qəbul edilmişdir.

Həmin tarixdə vaqə olan iclasda Azərbaycanın Hökumət teatrosu olmadığı nəzərə alınib, ədalətli bir qiymətlə Mailov qardaşlarının teatrosunun hökumət ixtiyarına keçirilməsi qərara alınmışdır. Mailov qardaşları teatrosu “Hökumət teatrosu” adlanacaqdır.

Hökumət idarələrinin ehtiyacatından ötrü Nikolayevski küçədə vaqə Mirzəbekyanın böyük mülkünün yuxarıdakı şərait üzrə hökumətə məxsus edilməsi qərara alınmışdır. Bu qərarı əmələ gətirməkdən ötrü bir komissiya təşkil edilməsi Maarif nazirinə həvalə olunmuşdur.

Maliyyə Nəzarəti Sərhəd Mühafizəsi Təşkilatı üçün layihə hazırlamaqdadır.

Taxıl və qənd almaqdan ötrü Kubana və Ukraynaya göndərilmək üçün Ərzaq Nəzarəti tərəfindən iki komissiya təşkil edilməkdədir.

Bakı Şəhər Ərzaq şöbəsinin Ərzaq Nəzarəti dəftərxanasına əvəz edilməsi təsəvvür olunur. Taxıl almaqdan ötrü Ərzaq naziri ilə Mühimmati-Əsgəriyyə İdarəsi [Hərbi Ləvazimat İdarəsi] arasında saziş hüsusla gəlmişdir. Taxıl alınacaq yerlər məntəqələrə təqsim edilmişdir [ayrılmışdır].

Ərzaq Nəzarəti Gəncə, Qazax və Quba məhəlləri ilə Zaqatal nahiyəsində taxıl almaq təsəvvüründədir. Qalan yerlərdə isə ancaq Mühümət və Ləvazimati-Əsgəriyyə [Hərbi Təchizat və Ləvazimat] İdarəsi taxıl alacaqdır.

Post [Poçt] və Teleqraf Nəzarətindən

Məlum olduğu üzrə, Qafqaziyada ixtilal baş qaldırdığı gündən bu ana kimi post və şose yolları gündən-günə təxrib [xarab] edilir, əvəzində isə bir şey təmir edilməsi hələ yox idi. Şimdi Post və Teleqraf Nəzarəti, Daxiliyyə Nəzarəti müavinəti [köməyi] ilə bu yolları yavaş-yavaş nizama salmaq və yaxın bir zamanda bütün Azərbaycanda bir çox simsiz teleqraf məntəqələri (radio stasiyonlar) təsisinə şüru edəcəkdir [başlayacaqdır]. Sənaye nöqtəyinə nəzərindən hazırlığı olan zəvət [şəxsləri] Nəzarət bu işdə çalışmağa cəlb və dəvət edir. Stasiyonları idarə üçün ali mənəsləri qəbul etməkdən maəda [başqa], bir çox aşağı siniflərdə çalışa-

caq adamlar lazımdır.

Ticarət və Sənəət Nəzarətindən [Ticarət və Sənaye Nazirliyindən]

Bakıda mövcud “Savet Syezd” adlı neft mədənçilərinin təşkilatı 16 təşri-ni-əvvəldə [oktyabrda] Ticarət və Sənəət Nəzarətinə verdiyi istidasında [ərizə-sində] əvvəla bu təşkilata sədr intixabı [seçilməsi], dəvətlə 4 yeni üzv daha qəbul edilməsi üçün icazə verilməsini istirham [xahiş] etmişdi. Nəzarət istidanı qəbul ilə icazə vermişdir.

TÜRKİYƏDƏ

Azərbaycan Heyəti-fövqəladəsinin Sultan həzrətlərini ziyarəti

Eylülün [sentyabrın] 6-da “Ayaso-fiya” cəməsindəki mərasimi-səlamidən sonra Azərbaycan Heyəti-fövqəladəsi Zati-həzrəti-padişahi tərəfindən xüsusi surətdə hüzura qəbul edilmişdir.

Heyət, işbu zəvətdən [şəxslərdən] ibarət idi: Sədri-heyət: Məhəmməd Əmin Rəsulzadə; üzvlər: Xəlil bəy Xas-məmmədov, Aslan bəy Səfikürdski. Hüzura qəbul əsnasında Ənvər paşa həzrətləri də isbatı-vücut edirmişlər [orada imiş].

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə cənablari, Zati-həzrəti-padişahinin cülusi-hümayunları [taxta çıxması] münasibətilə, əsrlərdən bəri əzilməkdə olduğu əcnəbilər boyunduruğundan qur-

tarmış və yenidən istiqlaliyyətə müvəffəq olmuş Azərbaycan namından [adından] Sultan həzrətlərini təbrik etmiş və Azərbaycanın Həzrəti-padişahi təhti-himayəsində [Padişah həzrətlərinin himayəsi altında] nəşvünüma tapacağına [tərəqqi edəcəyinə] ümidvarlığını izhar etmişdir. Heyət, Zati-həzrəti-padişahinin təşəkkülünə nail olmuşdur.

Zati-həzrəti-padişahi öz nitqlərində Cənabi-haqqın inayətilə ən yaxın zamanda müttəfiq Türkiyə-Azərbaycan qüvvəsi düşməni münhəzim [məğlub] etməyə müvəffəq olacağını bəyanla, Zati-həzrəti-padişahinin salamını Azərbaycan əhalisinə yetirməyi əmr buyurmuşlar. Mərasimi-vidada [vida mərasimində] Sultan həzrətləri keçirdikləri dəqiqələri ömürlərinin ən xoşbəxt dəqiqələri ədd [hesab] etdiklərini Ənvər paşaya bəyan etmişlərdir.

Türkiyə mətbuatı

İstanbulda nəşr olunan “Tərcüman” qəzetəsi bolqar ordusunun sülhcuyana [sülhdən yana olan] hərəkətlərindən bəhslə yazır:

Ola bilsin ki, Malinov ordunun pərişanlığından naşi [pərişanlığı səbəbindən] böylə iqdamatda [təşəbbüslərdə] bulunmuş, fəqət bunu da əlavə etməlidir ki, ordunun pərişanlığına səbəb Malinovun kəndisidir.

“Tənin” yazır:

Bolqariya kəndisi də sülhdən fənalıq aparacaqdır. Qəzetənin əqidəsincə, Avstriya-alman qitəti [hərbi hissələri] cəbhəyi saxlamaq və yaxud Türkiyə ilə

müttəfiqlər arasındakı dəmiryolunu əldən buraxmamağa müvəffəq olacaqlar.

İttifaq haqqında Türkiyə kabinəsi

“Fossişe zeytunq” qəzetəsinə Berlindən teleqrafən [teleqrafla] xəbər verilir ki, Türkiyə Şurayı-Vükəlası [Nazirlər Kabineti] siyasi və hərbi əhvaldan naşi iniqad etmişdir [yığışmışdır]. Şurayı-Vükəla, ittifaqı möhkəm saxlamağı qət etmişdir.

Ənvər paşa həzrətləri öz nitqlərində bəyan etmişlər ki, Bolqariyanın İttifaqdan çıxması hərbin əhvalını dəyişməyəcəkdir.

DƏRBƏNDƏ

Dağlılar İttifaqı Cümhuriyyətinin Hökuməti Sədri Çermoyev həzrətləri oktyabrın 14-də camaata xitabla belə bir əmrnamə nəşr etdirmişdir:

Əmrnamə

Dağlılar İttifaqı Cümhuriyyəti Hökuməti cənbində [nəzdində] olan Osmanlı İmperiyasının (səltənətinin) hərbi və diplomatik heyəti sədri Yusif İzzət paşa ilə Dərbəndə varid olaraq əmr verirəm:

Bütün hökumət qulluğunda olan qulluqçular öz qulluqlarında təsdiq, yaxud yerlərinə başqaları təyin olunana qədər, qulluqlarında baqi [yerində] qalmalıdırlar.

Və ümum əhaliyə təklif edirəm, xatircəm olsunlar. Zira Türkiyə əsgərləri bizim yerlərimizi almaq üçün gəlməyib, ancaq yerimizdə törəyəcək hərc-mərcliklə mübarizə və Qafqaz Dağlılar İttifaqı Cümhuriyyəti Hökumətinə kömək etməkdən ötrü gəlmişlərdir.

Bu köməklik Dağlılar İttifaqı ilə Osmanlı Hökuməti arasında bağlanmış olan dostanə əhdnamənin [dostluq müqaviləsinin] 2-ci maddəsində şərt edilib, 1918-ci il, iyun ayının 20-də çap edilən Zaqafqaziya qəzetələrində elan edilmişdir.

Millətlərin azad yaşaması əsası şüarı mövcubincə [şüarına uyğun olaraq] Türkiyənin Azərbaycan Hökumətinə, Almanıyanın Ukraynaya, Dona, qonşu gürcülərə və sair təzə dövlətlərə edilən köməkdən Türkiyənin bizə etdiyi bu köməyin heç fərqi yoxdur. Əgər Türkiyə və Dağlılar qüvvəsi Dərbəndə girdiyi zaman bəzi qəmli hadisələr üz vermişsə də, bunu da bilmək gərək ki, dava həmişə bu cür qəmli hadisələr törədir. Lakin Dağlılar İttifaqı Hökuməti hər cür tədbirlər ittixaz etmişdir [tədbirlər almışdır] ki, burada asudəlik bərpa edilsin və inanır ki, “qrajdanların” [yəni] həmvətənlərin öz köməkləri sayəsində tezliklə nizam və asudəlik bərpa edilir.

Daxiliyyə Vəzirliyi [Daxili işlər naziri] vəzifəsini ifa etməyə İbrahim bəy Heydərov təyin edilmişdir və ona tapşırılmışdır ki, bilatəxir [təxirə salmadan] şəhərə və ətrafına məmurlar təyin etməsin.

Dağlılar İttifaqı yaşayışının əsası bunlardır:

1) Milli azadlıq və istiqlal xüsusundə çalışmaqda olan Dağlıların hüququna hörmət edən hər bir kimsə, nə millət və nə dindən olursa olsun, onlara ədalət nəzəri ilə baxılacaqdır.

2) Qafqaziyada yaşayan millətlərlə dostanə bir surətdə rəftarda bulunmaq, xüsusən ruslara və Qafqaziyada qalıb da öz yerlərində yaşamaq istəyən ruslarla ən gözəl rəftar və dostanə əlaqədə bulunulacaqdır.

*Qafqaz Dağlılar İttifaqı
Cümhuriyyətinin Sədri
Əbdülməcid Çermoyev*

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

(keçən nömrələrdən məbəd)

Keçən nömrəmizin birində Qarabağın halından bəhslə, ermənilərin təqib etdikləri məqsəd və ittixaz etdikləri tədabirdən [tədbirlərdən] yazmışdıq. Bu gün isə türk-islam əhalisinin fəaliyyətindən bəhs edəlim.

Türklər nə yapırıldı?

Hələ Şəhər komandanı Həsən Bəsri əfəndinin vürudundan müqəddəm [gəlişindən əvvəl], şəhər islamları [müsləmanları] ermənilərin hərəkətini görərk, bu işlərin bir vaxt müsəlləh müsədiməyə müncər ola biləcəyini [silahlı toqquşmayla nəticələnə biləcəyini] dərk-

lə, “sülh istər isən hər bə hazır ol” məsələnin məfhumunca, müqavimətə hazırlaşmağa başlayırlar.

Bu məqsədlə şəhərdə “Ənvəriyyə”, “Şövkətiyyə”, “Xəliliyyə” və mütəəlimlərdən [tələbələrə] mütəşəkkil “Vəhbiiyyə” dəstələri adı ilə dörd könnüllü əsgər dəstəsi təşkil edirlər. Hər dəstədə zabiti əvəz edəcək bir neçə dəstəbaşı zabıt təyin olunur. Şəhərdə silah götürə bilən hər bir şəxs (on beş yaşından altmış yaşınadək) tamamilə siyahı edilir. Cavanlar “hərəkət ordu-su” adı ilə həmmən dəstələrə daxil olurlar. Qırx yaşından yuxarı olanlar isə ehtiyat əsgəri hesab olunaraq fəvqəladə hallarda işə cəlb olunacaqları xəbər verilir. Təslihat [silahlanma] işlərinə baxmaq üçün şəhərdə on dörd məhəllə komitəsi təsis edilir. Məzkur komitələrin vəzifəsi hər kəs öz məhəlləsində siyahı tərtib verərək, qüvvəsi çatan hər şəxsə bəqədri-qüvvə [gücü yetdiyi qədər] silah aldırmaq və para toplayaraq maddətən zəif olanlar üçün camaat puluyla silah almaqdan ibarət idi. Bu surətlə şəhərdə dövlətli, fəqir hamı silahlanır və hər məhəllənin on minlərcə müştərək ehtiyat gülləsi və yüzlərcə tüfəngi olur.

Bundan əlavə, məhəlli [yerli] türklər müsəlman hissəsiylə Ermənistan [ermənilər] arasında xətti-hüdudu dava ehtimalına qarşı təhkim edərək [möhkəmləndirərək], şəhərin şimalından qərbinə doğru bir xətti-səngər qururlar. Xətti-hüdudda bulunan evləri dəxi səngər qərar verərək divarlarını deşir,

pəncərələrini [h]örür, səngər qayırırlar. Hangi məhəllənin tüfəngçiləri hansı səngərə gedəcək, ehtiyatda kimlər duracaqlar, səngərə güllə, çörək və sairəni kimlər daşıyacaqlar, çörək nə-rədə bişəcək, kənardan kömək gələrsə, nə-rədə təvəqqüf edəcək [qalacaq], kimlər müqəyyəd olacaqlardır [muğayət olacaqlar, qeydinə qalacaqlar]? Xülasə bütün cüziyyəti [xırdalıqları] belə unutmamaq şərti ilə müqavimətə hazırlanırlar.

Gecə-gündüz şəhər cavanları əldə silah olaraq, səngərlərdə “qarağol” [qarovul] çəkirlər. Şəhərin fəqərəsi dəxi unudulmayaraq, hər məhəllədə varlılardan para toplanaraq, fəqərə üçün taxıl alınır və girvənkəsi əlli qəpikdən çörək buraxılır. Əhali bu surətlə öz dərdini anlamış, dərmanını aramış, bulmuş hesab olunur. Fəqət, şübhəsizdir ki, əsgərlik görməmiş, qışlada [kəzarmada] yaşamamış, zabıtlıq məktəbində təhsil etməmiş bir camaatın təşəbbüsləri nə qədər şayani-təqdır [təqdirəlayiq] olsa da, bir çox nöqsanı vardı. Daha sonra nöqsanın islahına şüru edildi [nöqsanların aradan qaldırılmasına başlandı]. İbtida [əvvəla] Şuşada ümumi səfərbərlik elan edilərək, bütün cavanlara əsgərlik məşqi verilməyə başladı. Şəhərdə olan bir neçə kiçik zabitin iştirakı ilə əsgəri idarə təşkil edildi. Bir müddət cavanlara məşq verildikdən sonra, buraxıldılar.

Aradan bir qədər keçdikdən sonra, şəhərdən bir qədər könnüllü yığılaraq, daimi olmaq üzərə qışlada sakin edil-

di. Oxumuş cavanlardan isə əlli nəfərədək məktəbi-hərbiyyədə oxumaq üçün ərizə verərək namizəd yazıldı.

Bunlar süvari və piyada dəstələrə bölünərək, hər gün saat 9-12 və 4-6-ya qədər məşq edirlər. Eyni zamanda zabıtların nəzarət və iştirakı ilə səngərlər dəxi islah edilirdi. Belə ki, şəhərin bu başından o başınadək xəndəklər, tunellər qazılıb, səngərlər arasında yer altı yollar çəkilir, qanuni-hərbin tələb etdiyi qayda ilə üstü örtülü qazmalar yapılır. Şarapnel və bomba və sairəyə qarşı hər səngərdə sipərlər, quyular, çalalar qazılır.

Nəhayət, şəhərdə dava vüqu bularsa, kəndlərdən dəxi hücum ediləcəyi ehtimal daxilində olduğundan, müsəlman hissəsinin dörd tərəfində səngər qurulur. Bundan əlavə, şəhər üzərində hökmfərma [hakim mövqedə] olan “Üçmıx” ucalığında dəxi səngər qurmağa ehtiyac görülür. Bir gündə şəhərdən dağın başına xəndək vurularaq dağın təpəsində səngər qurulur. Burası erməniləri həyəcana gətirərək narazılığa və müsəlmanların həmə səngərləri tərək etmələri haqqında bir tələb süduruna [meydana gəlməsinə] bais olur. Fəqət bir növ ilə ixtilaf yatırılır.

Şəhərin şimalında iki bucuq çağırılıqda “Dotələb” adlı bir təpə dəxi var. Hər kəs bu təpəyə malik olub iyirmi tufəngçi bulundurarsa, tərəfi-müqabildən [qarşı tərəfdən] bir şəxsi belə Xəlfəli, Xankəndi, Malıbəyli və Qaryagin yollarına çıxmağa buraxmaya bilər.

İştə, məzkur təpənin dəxi əhəmiyyətini etirafla, məhəlli türklər orada dəxi səngər quraraq daima iyirmi, otuz qarağol [keşikçi] bulundururlardı.

Ümum səngərlər bir neçə uçastoka təqsim [bölməyə ayrılmış] və hər uçastoka bir rəis təyin edilmişdi. Hər rəisin binagüzarlığına [sərəncamına] bir-iki məhəllə verilmişdi. Rəislər isə öz dairələrindən onbaşılar təyin etmişlərdi. Hər məhəllədən gündə bir onbaşı öz dəstəsi ilə qaraqola gedirdi. Qışlada yaşayan əsgərlər isə başqa vəzifələr ilə müvəzzəf idilər. Ancaq bunca hazırlaşmaqla bərabər müsəlmanlar heç vaxt dava istəmirlərdi. Unutmamalıdır ki, dava hazırlığı səngər qurmaq, silahlanmaq və sairə xüsusda müsəlmanlar nə yapmışlarsa, ermənilər daha ziyadə ciddiyyətlə çalışmış, hətta müsəlmanları hazırlaşmağa onlar vadar etmişlərdi.

(yenə var)

Xəlil İbrahim

QƏZETƏLƏRDƏN

Ukraynada

“K. M.” qəzetəsinin verdiyi xəbərlərə görə, təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 9-da Ukrayna ilə Krım arasında müşavirə məclisi açılmışdır. Sədrəzəm [Baş nazir] Ukrayna ilə Krım miyanında [arasında] əmələ gəlmiş etilaf [uzlaşma] qətnaməsini oxumuşdur. Krım heyətinin sədri Vomatoviç demişdir ki, Ukrayna

Sədrəzəmi tərəfindən təklif edilən şərait [şərtlər] Krimdən ötrü qeyri-məqbuldur. Başqa maddələrin cavabını isə 10 günə kimi öz hökuməti tərəfindən pişnihad [təqdim] edə biləcəkdir.

Cəbhə haqqında general Foş nə deyir?

“N. L. Z.” qəzetəsi marşal Foşun “D. T.” qəzetəsi müxbiri ilə müsahibəsini dərc edir. General müxbirə demişdir: *“Düşmən mövzeindən [tutduğu mövqedən] çıxarılmış, fəqət yenə möhkəm durur. Öylə xəyal etməməlidir ki, biz yaxın zamanda məqsədimizə nail olacağız. Biz zirvənin kəlləsinə ermışıq. Hal-hazırda isə yamac boyu ilə aşağı enməliyiz. Biz qüvvəyi-fövqəladə vasitəsi ilə birdən-birə aşağı hoppanarsaq, daha da eyi olacaqdır.”*

Samarinin güllələnməsi

Sinodun sabiq Baş müddəyi-ümmisi [Ober prokuroru] Samarin, Moskvada güllələnmişdir.

Sofiyanın müqəddəratı

Rum və serb qoşunlarının Sofiyaya daxil olmamaqları barəsində bolqarlar tərəfindən verilmiş istidanı [xahişi] Müttəfiqlər qəbul etmişlərdir. Bolqariya paytaxtı müttəfiq İngiltərə-Fransa-İtaliya qitəati [hərbi hissələri] tərəfindən işğal ediləcəkdir.

Vilson, Rusiya əhvali-iqtisadiyyəsi haqqında

Rəisi-cümhuri [Prezident] Vilson,

Rusiyanın iqtisadi cəhətinin təmini müzakirəsindən ötrü bir xüsusi komissiyon dəvət etmişdir. Vilsonun əqidə-sincə, Amerikanın sənəət [sənaye] və maliyyəti [maliyyəsi] Rusiyanı iqtisadi cəhətdən təmin edə biləcəkmış.

Trotskinin yaralanması

Trotskinin yaralanması təsdiq edilir. Trotski afiyət kəsb etdiyindən [sağaldığından] Moskvaya gətirilmişdir.

Ukraynada: Yeni parə [pul]

Kiyevə Almaniyada çap edilmiş iki qatar yeni parə gəlmişdir. Bu günlərdə yeni pullar işlənməyə başlayacaqdır.

Krimda: Kırım Hökuməti əzasına [üzvünə] sui-qəsd

Hərbiyyə naziri Milkovskinin yanına bir nəfər şəxs gəlib, Petroqraddan xüsusi məmuriyyətlə gəldiyini söylər. Nazirin iznilə Ədliyyə naziri ziyarətinə müvəffəq olmuşdur. Ədliyyə Nəzarətinə gəldikdə, şübhəli görüldüyü üçün dərdəst [həbs] edilir. İstintaqdan məlum olmuşdur ki, bu şəxs Sədrəzəm [Baş nazir] Sulkeviç, Ədliyyə naziri Əhmədoviçi[n] və başqa hökumət əzası [nın] qətli qəsdilə göndərilmişdir. Hangi firqə tərəfindən göndərildiyini cani söyləməmiş, fəqət Petroqraddan gəldiyi mühəqqəqdır [qətidir]. Cani, Cəfər İbrahimov namdır.

Berlin – Təşrini-əvvəl [oktyabr] 11. “Nyu-kurant” qəzetəsi mühərririnin dediyinə görə, Almaniyaya təklifinin rədd

edilməsi müharibə məsələsini gərginləşdirir. Almaniya məcburən Belçika və Şimali Fransanın xaraba qalmasına səbəb olacaqdır. İmdiki Almaniya ricası cəbhənin yarılmamasını, Almaniya ordusunun məğlub olmamasını göstərir. Lazımı təqdirdə alman ordusu müqavimət göstərmək məcburiyyətində qalacaqdır.

Xarici təbəələrinin Moskvada həbsi

Moskvada Serbiya, İngiltərə, Fransa təbəələri həbs edilərək Nijni Novqoroda göndərilir.

Bolşevik intibahnamələri

Moskvada bolşeviklər 18 milyon intibahnamə [təbliğat vərəqəsi] tərtib vermişlər ki, Ukrayna əhalisi arasında nəşr etsinlər [yaysınlar].

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşrin-i-əvvəl[in]də Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir saat	dəqiqə	çıxır saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7 axşam
Hacıqabul	11	22 axşam	11	57 axşam
Yevlax	5	35 sabah	6	sabah
Gəncə	8	3 sabah	8	23 sabah
Ağstafa	11	15 günüz	11	23 günüz
Tiflis	3	56 günüz	-	-

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir saat	dəqiqə	çıxır saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10 axşam
Ağstafa	4	22 günüz	4	47 axşam
Gəncə	7	34 axşam	7	59 axşam
Yevlax	9	44 sabah	2	4 sabah
Hacıqabul	3	24 günüz	3	39 günüz
Bakı	7	36 axşam	-	-

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 279. “Şəhərdəki mağaza və dükan və bilümmə lövhə bulunan məhəllərdə qırmızı lövhə üzərinə bəyaz yazı ilə...”: Eyni elan, qəzetin 17-ci nömrəsində belə getmişdir: “...bəyaz lövhə üzərinə qırmızı yazı ilə...”

Azərbaycandakı Türk Ordusu

səh. 281. “19.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 19 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ordu qərargahından

səh. 281. “18/10/34” – Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 18 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur. Qəzetdə “34” yerinə səhvən “23” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 282. “Leypsiq” qəzeti: “Leypsiqer abendzeytung” qəzeti nəzərdə tutulur.

Qessenski Karl: Bu ad rusca yazılışına uyğun olaraq verilmişdir; xəbərdə Fridrix Karl fon Hessenden danışılır.

Əsgərlərə

səh. 282. “Sizin seyrüsəfərinizdə müvəkkəl olan həfəzeyi-kiram sizinlə bərabərdir. İşlədiyiniz işləri bilirlər.” Mətnin bu hissəsində, əsgərlərə öz vəzifələrini layiqli surətdə yerinə yetirərkən, heç kimə haqsızlıq etməmək tövsiyə olunmaqdadır. “Həfəzeyi-kiram”, islam etiqadına görə, hər insanı xüsusi olaraq izləyən, onun işlədiyi yaxşı və pis (xeyir və şər) əməlləri qeyd edən mələklərdir. Müəllif, müharibə dövrünün qarışıqlığından və hərc-mərcliyin-

dən faydalanaraq və cəzasız qalmağa ümid edərək haqsızlığa yol verməməyi əsgərlərə tapşırır, işlədikləri günlərə görə bu dünyada məsuliyyətdən qaça bilsələr belə, axirətdə hesab verməli olacaqlarını onların yadına salır. Məqələnin bu hissəsi, Xəlifə Ömər in öz sərkərdəsinə yazdığı məktubdan aşağıdakı cümlələri xatırladır: “Mütləq bilməlisiniz ki, hara getsəniz, ilahi tərəfindən müvəkkəl həfəzeyi-kiram sizinlə birgədir. İşlədiyiniz işləri bilirlər.”

“Kərrəmallahu-vəchəhu”: “Allah onun üzünü ağ eləsin” mənasına gələn dua. İslami ədəbiyyatda məxsusi olaraq Həzrət İli barəsində işlədilir.

səh. 283. “...ordunun miqdarı (...) məlum olan ayəti-cəlibə mövcibincə...” Mətnə bu yerdə nöqtələr qoyulmuşdur. Cümlədən anlaşılmıqdır ki, nöqtələrin yerində “Quran”dan ayələr olmalı idi. Söhbət əsgərlərin sayının həlledici olmadığından, az sayda əsgərin çox sayda əsgərə qalib gələ biləcəyindən getdiyinə görə, burada “Bəqərə” surəsinin 249-cu ayəsinin sonu yada düşür: “Neçə dəfə olub ki, kiçik bir dəstə Allahın izniylə böyük bir dəstəyə qalib gəlmişdir.” Eləcə də “Ənfal” surəsinin 65 və 66-cı ayələrində, Allah yolunda səbr edənlərin, özlərindən daha böyük kafirlər ordusuna qalib gələcəyi deyilir: “65. Ey Peyğəmbər! Möminləri savaşa təşviq et. Əgər içinizdə səbrli iyirmi nəfər olsa, iki yüz nəfərə qalib gələr. Əgər içinizdə yüz nəfər olsa, kafirlərdən min nəfərə qalib gələr. Çünki onlar anlamayan bir qövmdür. 66. İndi Allah yükünüzü yüngülləşdirdi və sizdə mütləq bir zəiflik olduğunu bildi. Əgər içinizdə səbrli yüz nəfər olsa, iki yüz nəfərə qalib gələr. Əgər içinizdə min nəfər olsa, iki min nəfərə qalib gələr. Allah səbr edənlərlə birlikdədir.”

“18 təşrin, sənə 34” – Burada il, rumi

təqvimlə göstərilmişdir. Miladi təqvimlə 18 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ordunun dastanı

səh. 283. “Çanaqqala qəhrəmanlarına”: Şeir, Birinci Dünya müharibəsi əsnasında Gəlibolu yarımadasında cərəyan edən quru və dəniz döyüşlərinin qəhrəmanlarına həsr edilmişdir. Bu döyüşlər tarixdə “Çanaqqala döyüşləri” yaxud “Çanaqqala müharibəsi” kimi adlandırılır.

“Drednot”: hərbi dəniz donanmalarında XX əsrin əvvəllərindən etibarən istifadə edilməyə başlanan, güclü artilleriya silahlarına malik zirehli gəmi (drednout).

“Obus”: Artilleriya silahının bir növü (haubitsa).

“Hər gün səkkiz cəhənnəmlə bu mübarək Bolayırı”: Şeirin 1915-ci ildə İstanbulda kitabça şəklində çap edilən variantında bu misrada “bu mübarək Bolayırı” yerinə “bir mübarək Bolayırı” yazılmışdır. Şeirin konteksti daxilində “bir” sözü daha doğrudur. (Bax. Mehmed Əmin, “Ordunun dastanı”, Mətbəəyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 24).

“Bolayır”: Türkiyədə Çanaqqala ilinin (vilayətinin) Gəlibolu ilçəsinin (rayonunun) kəndi.

“Süleyman türbəsi”: Osmanlı dövlətinin ikinci sultanı I Orxanın (Orxan Qazi) oğlu Süleyman paşanın türbəsi (məqbərəsi) Bolayır kəndindədir.

səh. 284. “Juda”: Xristianlıq inanışında İsanın həvarilərindən olan İuda [Judas Iscariot] nəzərdə tutulmuşdur.

“Qabalaq”: Osmanlı ordusu əsgərlərinin Birinci Dünya müharibəsində istifadə etdikləri papaq.

“Fateh”: Osmanlı hökmdarı II Mehmed nəzərdə tutulur.

“Yavuz”: Osmanlı dövlətinin doqqu-

zuncu sultanı I Səlim nəzərdə tutulur.

“Sərdənkeçdi”: Osmanlı ordusunda, döyüşlərdə ən ön sıralarda olan könüllü əsgərlər.

“İran fatehi”: Əhəmənilər imperiyasının hökmdarı II Kir nəzərdə tutulur.

səh. 285. “Keyxosrov”: Əhəməni imperiyasının hökmdarı II Kir nəzərdə tutulmuşdur.

“Romanos”: Səlcuqlu sultanı Alp Arslan tərəfindən əsir alındıqdan sonra sərbəst buraxılan Bizans (Şərqi Roma) imperatoru Roman IV Diogen nəzərdə tutulur.

“Hərəmeyn”: Bu sözlə Məkkə və Mədinə şəhərləri birgə nəzərdə tutulur.

“Qazi Osman”: Osmanlı dövlətinin qurucusu və ilk hökmdarı I Osman (Osman Qazi) nəzərdə tutulur.

“Fransua deyilməydi Süleymandan...”: 1515-1547-ci illərdə Fransa kralı olan I Fransisk [I François] və 1520-1566-cı illərdə hakimiyyətdə olan onuncu Osmanlı sultanı I Süleyman nəzərdə tutulur. Fransisk, Avropadakı rəqiblərinə qarşı Süleymanla ittifaqa girmişdi.

səh. 286. “Turqudların, Samsaların”: Osmanlı dövlətinin qurucusu I Osmanın yaxın silah arxadaşları olan Turqud Alp və Samsa Çavuş nəzərdə tutulmuşdur. “Samsaların” sözü qəzetdə səhvən “Samsarların” kimi getmişdir. (Bax. Mehmed Əmin, “Ordunun dastanı”, Mətbəəyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 32).

“Ordunun dastanı” şeiri (səh. 283-286) üçün lüğət

çatı: bina; dam
yaldızlamaq: bəzəmək
düzənçi: saxtakar; yalançı
dəssas: yalançı, hiyləbaz
kəhpəlik: xəyanət

dal: budaq
 otaq: hökmdar çadırı
 pınar: bulaq
 başbuğ: komandan, sərkərdə; başçı
 dalqılıc: siyirməqılınc

**Hacı Əhməd paşanın
 Bakıya vürudu**

səh. 286. “fəriq Nuri”: səh. 10-dakı
 izaha bax.

Nəzarətlərdə:

Ticarət və Sənəət Nəzarətindən

səh. 288. “Savet Syezd”: Bakı Neft Sə-
 nayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutu-
 lur.

Türkiyədə:

**Azərbaycan Heyəti-fövqəladəsinin
 Sultan həzrətlərini ziyarətləri**

səh. 288. “Mərasimi-sələmi”: “Səlam-
 lıq mərasimi”, yaxud “cümə səlamlığı”.
 Osmanlı dövlətində padişahların cümə
 namazını xalqla birgə qılması, namazdan
 əvvəl və sonra xalqla görüşməsi adəti.

“Cülusi-hümayunları”: Burada söhbət
 3 iyul 1918-ci il tarixində taxta çıxan Os-
 manlı sultanı VI Mehmed Vəhidəddindən
 gedir. Rəsulzadənin təbrik etdiyi padişah,
 axırıncı Osmanlı padişahı olan Vəhidəd-
 dindir.

Təhlükə qarşısında

səh.290. “Hələ Şəhər komandanı Hə-
 sən Bəsri əfəndinin vürudundan müqəddəm...”:
 Şuşa şəhərindən bəhs olunur.

səh. 291. “Ənvəriyyə”, “Şövkətiyyə”,
 “Xəliliyyə”, “Vəhbiiyyə” dəstələri: anlaşılır
 ki, Şuşadakı müdafiə dəstələrinə türk pa-
 şalarının – Ənvər paşa, Mahmud Şövkət
 paşa, Xəlil paşa (Xəlil Qut) və Mehmed
 Vəhib paşanın adları verilmişdir.

Qəzetələrdən:

Ukraynada

səh. 292. “K. M.”: “Kiyevskaya mısı”
 qəzeti nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən:

Cəbhə haqqında general Foş nə deyir?

səh. 292. “N. L. Z.”: “Noye Leypsiqer
 zeytunq” qəzeti nəzərdə tutulur.

“D. T.”: “Deyli teleqraf” qəzeti nəzərdə
 tutulur.

Qəzetələrdən:

Sofiyanın müqəddəratı

səh. 293. “Müttəfiqlər”: Antanta bloku
 nəzərdə tutulur.

از بریایمجا

رؤنهدەك سیاسی، اجناسی، ادبی، اقتصادی تورك غرتهسیده.

آبونه شرایطی:

بانوارك بریه دك باكو ایچون ۳۵.
باشقه شهرلر ۳۳ روبله.
بر ایلیس باكوده ۱۲، باشقه شهرلر
۱۹ روبله.

اعلان قیاتی:

سٹری ۲ روبه کرانه گیدن اعلالار
ایچون گشت ایلمیر.

تورك و اسلامله مفید مقاللر، مسجده
لرزم آچیلدیر. درج اولنیلان اوراق
اعاده ایلمیلر. درج ایلمیلن مقاللار
مكالماتی اداره تئین ایلمیور.

محل اشارة:

باكو، قالیویا كینسکایا كوچهده

«آذربایجان» ادارمسی

تلفون نمبر. ۹۱-۶

تک نسخمسی ۵۰ قیك.

ردو قرار کاهندن

تبلیغ رسمی
۱- درینه جیه سنه: ۳۳۱۰/۱۹ ده بیاده
سواری کشف فولری لغاتی اولدی. دشمن
تولوبیلری سیرلر مزه تاپیر سز براق مرسی آتدی.
۲- قره باغده: شوفا منقعه سنه کی
گورلردن معتقله العین پرچوق اسلحه و بر
سما کی تنک طوبلانمشدر.
۳- اورود منافع سائرمزده کوشن وارد.

تلغراف خبرلری

تشرین اولک ۱۵ تمبرلیندن رسمی سو-
وتن خبر وریلمک که یحر محیطده بزیم سو
بائی قیلمیز ۸۱ یگ تون خیمجه بر نهجه
دشمن تجارت کبیرنی غرق ایشتلردیر. او
نیجه دهر بر نهجه زهرلسی و مهیات حرب ایله
تولکی کبیر غرق ایلمیشدر.

ا. تسوغایه ايله مصاحبه

آلمانیا معلومات ادارمسی نظری پروفیسور
تسوغایتر تقیلس غرتهلری مخبرلری ایله مصاح-
به ایتمده صالح مسلمسی ختمه بویه معلومات
ویرمیشدر:
مضیمی متار که کلفنگ آمریکا طرفندن
رد اولنسانه باقیبارق صالح مذاکرانی ولسون
طرفندن تکلیف ایلمیلن اسلر اوزرینده آبار
بیرور ولسون ۱۳ مادامک پروگرامی مویجیه
اشغال ایلمیش برلک تخلیسی طلب ایلمیلور.
نیجه مسلمسی آلمانیا طرفندن مقبول گویلمیور
تخطا دشمنلرک مذکور بیرلردن استفاده ایتمه سلمی
غیظ قویلمایدیر.

آمریقاییلرک تأییدی بی طرف خنکشیکی
و فرنگل طرفندن اشغال ایلمیش هنرازا سولردن
حصنات تخلیسن سن عیارت اولمالیدیر.
بولغاریانک شمالی حصمی آلمانلر تنده.
مویجیه ایلتا - فرنگ - اکثره عساکری داخل
اولمشدر. روم سرطری ایله بولغاریا پایتخته کیرمه
مشتر. تورک ایله علاقه دکر قلیه - تیرتروو
دیم بولی واسطه ایله ساقلاشمیشدر.
جماهر منجده یاپوزیا به بر توطه تشدیدیه

سیریاده باشلادی بیحرکات حرینک دایانمیر -
یلدستی طلب ایتمیشدر. اشغال که یاپوزیا بو
طنبی رد ایلمیشگدر. بولندن دولایده ایکی
حکومتک آراسنده اختلاف باش قالمیاجتی
محققدر.
روسه ایشری خصوصی بین الملل قوتلر.
مذاکرته حله ایلمیجکدر. روسه ائتلاف
حکومتی ایله حال حربده اولمیشدن ناشی
صالح نمایندلریک صلح فوقرانته بوقاقلدی
ایشو حکومتلر طرفندن قبول ایلمیجکدر.
شایعه گوره روسه حکومتی برهست
معاهدمه منسی بوزمشدر. بو حقیقت اولارسه
حکومتی باشقه حکومتلردن آیری قالمیشدن
دولای قانله اوغراچقدیر بو شایعته دکور قلیته
هلاک بر بولمیز بوقدر.

تورکیاده

استانبولده یگی بحیره مکتبی
ایشو بائین وقرلده استانبولده مطبعتلی
سورتمه یگی بحیره مکتبی آچیلمشدر. مکتب
(مکتابی) آلمنسته واقع روم دوری مکتبی
ملکنده برلکدرلمیشدر. رسم کتابده بحیره
نظری و مکتبی مطبعتلی ایات وجود ایله بومشدر.
بو مکتبهده تمال تحصیل ایلملر (مأذوللار)
بحیره عالیری عالی باکارلر قبول اولماقتلر.
پوراده تحصیل دورت سئدر.
یگی داخل اولمش متعلمین سیره سنه
شهرزاده سیف الدین افندیگ جنوملری ده
واردیر.

تورکیاده آلمان تجارت اوطلاری
(غازیمت دووس) برسلرکودن استخبار ایلمیور:
تورکیاده ایکی آلمان تجارت اوطلسی آجیله
چقدیر. بولرک بیری استانبولده بولونهرق آلمانیا
ایله اورودی توری آرمسته کی مناسبات
تجاره و اقتصادی ایله اشغال ایلمیجکدر. دیگر
دیگر بر شهری مرکز اتخا ایدرلرک قفقاسیه
ایران ایله اولان تجارتی تشویق ایله میجکدر.
عینی زمانده صوفیه بو کرشمده آلمان تجارت
اوطلاری تأسیس ایلمیجکدر.

شریه انقلاب

- ۱ -

دوای نسیانه قاریشتر اولان اولو بالالارمزلک
اوجا خروشان حومات ایچینده بولورالارمزلک
یزه بیتمن، محصول تجریه بک چوق حکمت -
آمیز نیجه نیجه سوزلری واردد که هر ییری
یر دستور حیات اولماغه سزا و شایاندر. شو
اوجا جهان ایچینده بولورالارمزلک انسال حاشرنیه
بیتمن حکمت نمون سوزلردن یریه ده بود:
«یک صیحندن یر مصلحت دها خرنی دره،
فی الحقیقه شو کوچوک جملهده بویوک یر
حکمت اجناسیه، و قفسه حایه منمجه در...
نازلان بری بشرت نامسولرک سرکشت
خوتینی کوش عیرت و اتباهمه ترسم ایلمدن
تاریختر بک آجیق بر سورتمه کوشن بولور
که آغوش غفلتمه او بویان ملطری آیتان عامل
نافذ صیختردن زیاده صیختر، محرومیت
اولفا کتله اولمشدر. بو ناقابل انکار یر حقیقت
تاریخچیدر. یر حقیقت تاریخچه که کوشن قدر
بارلاق.. بو خصوصه سزه بک عوام - بنشانه
یر مثال سوپه میچیم».

یاندقنده بولان یر چراغه الی اوزتان و
اونک شهلویه اونباقی ایتمه یر چوقه
دفعه لاره دیورسک که: «اولادیم اوله بایمه، شو
شهلشانان بایزیمچیریشی کله، الکی باغده باندیرار.
چوقو شو سوزلردن یریشی ادرک ایلمه یلمه -
دیگی ایچین بیهده حرکت کورکامسته مادم
ایلمر. الک نهایت اولمی نیمی الی چراغ
فروزانک شیعه مناس ایلمر. جوجوغش الی
بانر. آتنگ حاییم محرقه واقف اولان
و آجینی دادان چوقووق یر دها چراغه
بالاقشانه، الی اوزاتمان.
ایته برده خنصیتری دیکلمه ین چوقو
مصلحت آتین ایله ییدار اولور. اولایتر. ادرک
و شعورین محروم بولان اطفال مالک ملترده
بول بول ضاحله دکل. معتزله، محرومیت،
وقلا کتله آیلشلا لردر. بناع علیه اقوام دوللی
شهرام اتباهه سوق ایلمدن عواملک ک مؤثری،
الک کتینی مصائب اولمشدر.
ایته قفقاسیا بک، بو فیضی و برکتلی
پوردی بیزلک سیه خار و نواکشانده سنه،
پوردی بک حیات اولان ییز تورکرمده حکما،

شیرا و ایدمزلک قلم خایچیرورانه لرمن ترشح
ایلمدن کوش حکمت و عرفانه هوس و تمایل
گوشترمه دیک آتلاق که اولارک بیداره توکود
کوشترسک. اور. رهبران فرنگلرک فوکنکار، سحر
و سحر قلملارندن سوزون رشحاته حایه
و فویوشته ی افکاریمز نوش ایتمیزک اسندله
ندان بوتون بوتونه محروم اولمیشی اذات
ایتمک. حمتی قلملردن اوجان او، بارلاق
قنملر بک سونوک اولان افکار و ادرکرمه
ایته یخن هارشاده اولمادی، اولمادی. شو
علوی قنملر، شو الی ترانلر، شو ملکوتی
سیرله خواب خوشین غفلتدن آیلما بیلاره، باری
الی یر آیدان بیدی « دوا ایلمدن بین الملل
مهربدن اولنک طبیعتی تجویزلی بولان انقلاب
شیرلری، اشغال آتشرله کوزلری آجسولر،
کوزلرنسی آجسوللارده بو باشاقلاری
طوریقه، بالغانه باشاقلاری منجه، شیکلری،
تولیکلری زمانه مزارلاری اولماق بو فیاض،
محمولدار قفقاسییم، بو رنگین و رنگین
اولان اراضیه، اذی ترونی دشمنان خصلت
ایلمدرک مدنیت و معرتهه چاپشولار. یلمه بیلر
اولر ایزه ییلشیر. اورگنیشلر که قفقاسیا بک
چوق آرونهار یر وطن مقصددر. فقط مهیات
که کیه ادراکمز بوش، افکارمز بوقسولور.
بک چوق ترونی طبیعیه و مادن با کریمه مالک
اولان قفقاسیان بقی اسفنده ایلمه یلمک ایچین
کیه ادراکمز معرفت ترونیله، فن سرمایه یله
دولیمیرمالی بو...
صحت کورلری یزی آیتلیدی ایلمده،
باری ایچنده قورولیمیز مصلحت آتشری، انقلاب
شیرلری یزی ییدار و عیار ایلمن...
عبدالمسلم زاده:
محمد هادی

تهلکه قارشو سنده

قارایلنک صوک غوللری

(کهن نومورلردن مابعد)

شهری بالنگ دوابه حاشیرلنر و عین
زمانده داوانت اوکسی آلاق جیاضی سلات
سالارعت هادر مهربونه ادریشده، دوشلر
بیلرلرکه بوخومسه هادر زحمتلرچالیمشدر

Çərşənbə axşamı, 22 oktyabr 1918-ci il, nömrə 19

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 15 məhərrəmülhəram sənə 1337. 22 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ORDU QƏRARGAHINDAN TƏBLİĞİ-RƏSMİ

1. Dərbənd cəbhəsində: 19.10.34-də piyada və süvari kəşf [kəşfiyyat] qolları fəaliyyəti oldu. Düşmən topçuları sipərlərimizə təsirsiz bir qaç mərmi atdı.

2. Qarabağda: Şuşa məntəqəsindəki köylərdən müxtəlifül-cins bir çox əsilhə [silah] və bir makinalı tufəng [pulemyot] toplanmışdır.

3. Orduyi-mənətiqi-sairəmizdə [sair məntəqələrdəki ordularımızda] sükunət vardır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 15-də Berlindən rəsmi surətdə xəbər verilir ki, Bəhri-mühitdə [okeanda] bizim sualtı qayıqlarımız 41 min ton həcmində bir neçə düşmən ticarət gəmilərini

qərq etmişlərdir. O cümlədən bir neçə zirehli və mühimmatı-hərb [sursat] ilə yüklü gəmilər qərq edilmişdir.

E. TSUQMAYER İLƏ MÜSAHİBƏ

Almaniya Məlumat İdarəsi naziri professor Tsuqmayer, Tiflis qəzetələri müxbirləri ilə müsahibə əsnasında sülh məsələsi haqqında böylə məlumat vermişdir:

Təcili mütarikə [atəşkəs] təklifinin Amerika tərəfindən rədd olunmasına baxmayaraq, sülh müzakirəti [müzakirələri] Vilson tərəfindən təklif edilən əsaslar üzərində aparılır. Vilsonun 14 maddəlik proqramı mövcubincə [proqramına uyğun olaraq], işğal edilmiş yerlərin təxliyyəsi tələb edilir. Təxliyyə məsələsi Almaniya tərəfindən məqbul görülür; fəqət düşmənlərin məzkur [adı çəkilən] yerlərdən istifadə etmə-

mələri şərt qonulmalıdır.

Amerikalıların təminatı, bitərəf xətt təşkili və firənglər tərəfindən işğal edilmiş Elzas-Loren [Elzas-Lotaringiya] hissəsinin təxliyəindən ibarət olmalıdır.

Bolqariyanın şimali hissəsi almanlar əlindədir. Sofiyaya İtalya - firəng [fransız] - İngiltərə əsakiri [əsgərləri] daxil olmuşdur. Rum [yunan] [və] serblər isə Bolqariya paytaxtına girməmişlər. Türkiyə ilə əlaqə dəniz, Filibe [Plovdiv] - Tırnovo dəmiryolu vasitəsi ilə saxlanılmışdır.

Cəməhiri-müttəhidə [Amerika Birləşmiş Ştatları], Yaponiyaya bir nota təqdimiylə, Sibiryada başladığı hərəkəti hərbiyyənin [hərbi hərəkətin] dayandırılmasını tələb etmişdir. Ehtimal ki, Yaponiya bu tələbi rədd edəcəkdir. Bundan dolayı da iki hökumətin arasında ixtilaf baş qalxızacağı mühəqqəqdır [qətidir].

Rusiya işləri, xüsusi beynəlmiləl konqres müzakirətində həll ediləcəkdir. Rusiya Etilaf Hökumətləri ilə halihərbdə olduğundan naşi [müharibə şəraitində olduğundan], sülh nümayəndələrinin Sülh Konfransına buraxılması işbu hökumətlər tərəfindən qəbul edilməyəcəkdir. Şayiata [şayiələrə] görə, Rusiya Hökuməti Brest Müahidənaməsini [müqaviləsini] pozmuşdur. Bu həqiqət olarsa, Şura Hökuməti başqa hökumətlərdən ayrı qaldığından dolayı, fənalığa uğrayacaqdır. Bu şayiətin doğruluğuna hələlik bir dəlilimiz yoxdur.

TÜRKİYƏDƏ

İstanbulda yeni bəhriyyə [dənizçilik] məktəbi

İşbu yaxın vaxtlarda İstanbulda təntənəli surətdə yeni bəhriyyə [dənizçilik] məktəbi açılmışdır. Məktəb Heybəli adasında vaqə rum deyri məktəbi [yunan kilsə məktəbi] mülkündə yerləşdirilmişdir. Rəsmi-güşadda [açılış mərasimində] Bəhriyyə [Hərbi Donanma] naziri və məktəb müəllimləri isbativüçud [iştirak] edirmişlər.

Bu məktəbdə ikmali-təhsil edənlər (məzunlar) bəhriyyə aliləri ali bargahlara qəbul olunacaqlar. Burada təhsil dörd sənədir.

Yeni daxil olmuş mütəəllimin [tələbələr] sırasında Şahzadə Seyfəddin əfəndinin məxdumları [oğlu] da vardır.

Türkiyədə alman ticarət odaları [palataları]

“Q. D.” Breslaudan istixbar edir [xəbər verir]:

Türkiyədə iki Alman Ticarət Odası [Palatası] açılacaqdır. Bunların biri İstanbulda bulunaraq, Almaniya ilə Avropayı-türki [Türk Avropası] arasındakı münasibəti-ticariyyə və iqtisadiyyə [ticari və iqtisadi münasibətlər] ilə iştiğal edəcəkdir [məşğul olacaqdır]. Digəri digər bir şəhəri mərkəz ittixaz [qəbul] edərək Qafqaziya və İran ilə olan ticarəti təşviq eyləyəcəkdir. Eyni zamanda Sofiya və Bükreşdə [Buxarestdə] alman ticarət odaları təsis ediləcəkdir.

ZƏRBEYİ-İNQİLAB [İNQİLAB ZƏRBƏSİ]

1

Dəryayi-nisyana [unudulma dəryası-na] qarışmış olan ulu babalarımızın, əmvaci-xüruşani-həvadis [hadisələrin coşğun dalğaları] içində yuvarlanaraq biza yetişən, məhsuli-təcrübə pək çox hikmətamiz neçə-neçə sözləri vardır ki, hər biri bir düsturi-həyat olmağa səza [yaraşan] və şayandır [layiqdir]. Şu əmvaci-cahan [cahan dalğaları] içində yuvarlanaraq ənsali-hazirəyə [bugünkü nəsilərə] yetişən hikmətnümun [hikmətli] sözlərdən biri də budur: “Min nəsihətdən bir müsibət daha xeyirlidir.” Filhəqiqə [doğrudan da], şu kiçik cümlədə böyük bir hikməti-ictimaiyyə və fəlsəfeyi-həyatıyyə [həyat fəlsəfəsi] mündəmicdir [cəm olmuşdur]...

Ta əzəldən bəri bəşəriyyəti-naməsudun sərgüzəşti-xuninini [xoşbəxtlik tapmayan bəşəriyyətin qanlı sərgüzəştlərini] guşi-ibrətü intibahımıza [ibrət və oyanış qulağıımıza] tərənnüm edən tarixlər pək açıq bir surətdə göstərirlər ki, ağuşi-qəflətdə [qəflət qucağında] uyuyan millətləri ayıldan amil, nafiliz [nüfuzlu] nəsihətlərdən ziyadə müsibətlər, məhrumiyyətlər və fəlakətlər olmuşdur. Bu naqabili-inkar bir həqiqəti-tarixiyyədir [inkar edilməsi mümkün olmayan bir tarixi həqiqətdir]. Bir həqiqəti-tarixiyyə ki, günəş qədər parlaq... Bu xüsusda sizə pək avampəsəndanə [avamyana, avamların da anlayaca-

ğı] bir misal söyləyəcəyəm:

Yanmaqda bulunan bir çırağa əlini uzadan və onun şöləsiylə oynamaq istəyən bir çocuğa dəfələrlə deyirsən ki: “Övladım, öylə yapma, şu şölə, şayani-baziçə [oyun oynamağa uyğun] bir şey deyil! Əlini yaxar, yandırar.” Çocuq şu sözlərdən bir şey idrak edə bilmədiyi üçün yenə də hərəkəti-kudəkanəsində [uşaqcasına hərəkətində] davam edər. Ən nəhayət, o mini-mini əli çırağı-füruzanın [yanan çırağın] şüşəsinə təmas edər, çocuğun əli yanar. Atəşin xasiyyəti-möhriqəsinə [yandırma qabiliyyətinə] vaqif olan və acısını dadan çocuq, bir daha çırağa yaxlaşmaz, əlini uzatmaz.

İştə, pədəranə nəsihətləri [ata nəsihətlərini] dinləməyən çocuq, müsibəti-atəşin [yandırıcı bir müsibət] ilə bidar olar [oyanar], uslanar [ağıllanar]. İdrak və şüurdan məhrum bulunan ətfalmisal [uşaq kimi] millətlər də bol-bol nəsayehlə [nəsihətlərlə] deyil, müsibətlər, məhrumiyyətlər və fəlakətlərlə ayılmışlardır. Binaileyh [ona görə], əqvam və miləli [qövmləri və millətləri] şəhrah-intibaha [intibah yoluna] sövq edən əvamilin [amillərin] ən müəssiri [təsirlisi], ən kəskini məsaib [müsibətlər] olmuşdur.

İştə, Qafqaziyanın, bu feyizli və bərəkətli yurdumuzun, sineyi-harü nəvazişkarında [isti və nəvazişli qoynunda] bəslənən, pərvərişyabi-həyat olan [yetişən] biz türklər də, hükəma, şüəra və üdəbamızın [mütəfəkkirlərimizin, şairlərimizin və ədiblərimizin] qələmi-nəsayih-

pərvəranələrindən [nəsihətlər verən qələmlərindən] tərəşşöh edən [damcı-damcı süzülən] kövsəri-hikmətü irfana [hikmət və irfan kövsərinə] həvəs və təmayül göstərəmmədik, ancaq ki, onların pədəranə öyüdlərini dinləmək qabiliyyətindən məhrum olduğumuzu göstərdik. O rəhbərani-irfanın [irfan yolunu göstərənlerin] füsunkar, səhhar [sehirlil] və müsəxxər [ələ alan, ələ keçirən] qələmlərindən süzülən rəşəhati-“Həyat”ü “Füyuzat”ı [“Həyat” və “Füyuzat” damcılarını] əfkarımıza nuş etdirmək [içirmək] istedadından bütünbütünə məhrum olduğumuzu isbat etdik. Hikmətli qələmlərdən uçan o parlaq nəğmələr, pək sönük olan əfkar və idrakımıza intibahbəxşi-“İrşad” olmadı, olamıdı [“İrşad” intibahını bəxş etmədi, edə bilmədi]. Şu ülvi nəğmələr, şu ilahi təranələr, şu mələkütü [mələklər aləminə məxsus, ilahi] səslərlə xabunuşini-qəflətdən [qəflətin şirin yuxusundan] ayılmayanlar, bəri əlli bir aydan bəri davam edən beynəlmiləl mühəribədən və onun təbii nəticələri bulunan inqilab zərbələri, ixtilal atəşləri ilə gözlərini açsınlar. Gözlərini açsınlar da, şu yaşadıqları torpağa, bilxassə [xüsusilə], yaşadıqları müddətcə beşikləri, öldükləri zaman da məzarları olacaq bu fəyyaz [bərəkətli], məhsuldar Qafqazıyanı, bu rəngin və zəngin olan əraziyi-zisərvəti [sərvətli ərazini] düşməndən xilas edərək, mədəniyyət və ümranına [abadlığına] çalışsınlar. Bilməyənlər varsa bilsinlər, öyrənsinlər ki, Qafqaziya pək çox sərvətdar [sərvətlərə malik] bir vətəni-müqəddəsdür.

Fəqət, heyhat ki, kiseyi-idrakımız boş, əfkarımız yoxsuldur. Pək çox sərvət-təbiiyyə [təbii sərvət] və məadini-bakirəyə [bakir mədənlərə] malik olan Qafqaziyadan bəhəqqin [layiqincə] istifadə edə bilmək üçün kiseyi-idrakımızı mərifət sərvəti ilə, fənn [elm] sərmayəsi ilə doldurmaliyız.

Nəsihət kövsərləri bizi ayıltmadıysa da, bəri içində qovrulduğumuz müsibət atəşləri, inqilab zərbələri bizi bidar və hüşyar etsin [oyatsın və ağıllandırsın]...

*Əbdülsəlimzadə
Məhəmməd Hadi*

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

(keçən nömrələrdən məbəd)

Şəhəri yalnız davaya hazırlamaq və eyni zamanda davanın önünü alaraq, camaatı salamat saxlamağın nə qədər mühim bir məsələ olduğunu düşünənlər bilirlər ki, bu xüsusda nə qədər zəhmətlər çəkilməmişdir. Böylə işlər isə şübhəsiz ki, cəmiyyətlər tərəfindən görülür. Bundan dolayıdır ki, bu uğurda çalışan cəmiyyətlərdən bəhs etməyi vacib sayaraq, bu gün dəxi Şuşanın təşkilatından yazalım.

Təşkilat işləri

Şəhər müdafiə halına gətirilmək və davaya hazırlaşmaqda ikən, bütün Qa-

rabağda vəba və yatalaq kimi sari [yoluxucu] xəstəliklər peyda olaraq, gündə otuz-qırx adam ölürdü. Köylərdə camaata tibbi müavinət [yardım] göstərilməsi qeyri-mümkün olaraq, xəstəliklərin önü alınmayırdı. Zira nə lazımı miqdarda təbib və heyəti-tibbiyyə vardı, nə xəstəxana, nə dərman.

Şəhərdə isə çalışmaq mümkün olurdu. Binaileyh [ona görə] şəhər komandanının nəzarəti ilə səkkiz təbibdən və bir neçə tələbədən ibarət bir səhiyyə bürosu açılaraq, hər məhəllədə dəxi səhiyyəçilər təyin edilərək, çalışmağa başladılar. Yaxşı nəticələr dəxi hasil oldu.

Müdafiə hazırlığı üçün bir Hərbiyyə İdarəsi təsis olunaraq, şəhərin bütün müdafiə işləri ona tapşırılmışdı.

Yenə həman Hərbiyyə İdarəsi nəzdində bir dənə də Ərzaq İdarəsi təsis edilmişdi. Fəqət yollar bağlı olub, şəhərə ərzaq gətirilmədiyindən və şəhərdə taxıl və sair məkulat [ərzaq məhsulları] mövcudu gündən-günə azalmağa, hətta qurtarmağa başladığından, Ərzaq İdarəsinin fəaliyyəti öylə gözə çarpacaq bir nəticə vermədi. Bilxassə ki, doğru [birbaşə] vəzifəsi olduğu halda kənardan məkulat [ərzaq] ala bilmədi. “Yox” olan şeyi də ədalətlə təqsim edəmməyəcəkdi.

Nəhayət, şəhərdə sari xəstəlik bəlası dəf olunduqdan sonra, o zamanlar ki, hər dəqiqə müsəlləh müsədımə [silahlı toqquşma] gözlənirdi, təbiblərlə tələbələr bir iclas quraraq dava düşdüyü təqdirdə məcruhlara [yaralılara]

müavinəti-tibbiyyə [tibbi yardım] göstərməyi düşündülər və heyəti-tibbiyyəni artırmaq qəsdilə “Şəfqət qardaşları” kursu açıldı. İyirmi altı tələbə kursa daxil olub, birinci kömək və sarğı qaydalarını öyrəndi. Müavinəti-tibbiyyə qəsdilə ibtida [əvvəlcə] şəhərdə bir xəstəxana açıldı. Bunun üçün tələbələr tərəfindən hələ keçən illərdən müsəmirə [tamaşa] və sairə tərtibi vəsi-təsi ilə 12000 manat pul yığılmışdı. Bu dəfə həman məbləğin üstünə bir qədar də para toplandı. Və şəhərin hər işində ciddi surətdə iştirak edən “Müdafiyyəi-milliyə” cəmiyyəti bu işi öz öhdəsinə götürərək, 18000 manat pul buraxdı. (“Müdafiyyəi-milliyə” cəmiyyəti Şuşada son zamanlar təşkil edilmiş bir cəmiyyətdir ki, hal-hazırda ən artıq çalışan və az ömründə çox fəaliyyət göstərən, həm də böyük nüfuz və etibara malik bir cəmiyyət olmuşdur.)

Xəstəxanaya iki təbib və səkkiz tələbə baxacaqdır. Burası mərkəz təşkil edəcəkdir. Bundan əlavə, dava düşdüyü təqdirdə, cəbhə təşkil edəcək olan xətdə sol cinah, mərkəz və sağ cinahda olmaq üzrə, üç yerdə dəxi ayrı-ayrı “sarğı nöqtəsi” qərar verilmişdir. Bu nöqtələrin hər birində bir təbib və beş tələbə duracaqdır.

Beynəlmiləl Komitə

Bunca hər bə hazırlaşmaqla bərabər, kərratla [dəfələrlə] zikr olunduğu üzrə, müsəlmanlar daima sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşamağa

çalışırlardı. Ermənilər arasında dəxi zəif olsa da sülhcu [sülhpərvər] bir cərəyan vardı, dedik.

Məzkur [adı çəkilən] sülhcular, ermənilər ilə müsəlmanlar arasında münasibəti-sülhcuyanəni [sülhpərvər əlaqələri] davam etdirmək və əlaqəni kəsməmək qəsdı ilə bir “Beynəlmiləl Komitə” təsis etmişlərdi. Burası altı türk, altı ermənidən ibarət bir heyət olub, daima ermənilər ilə müsəlmanlar arasında vüqu bulan ixtilafı yatırmaq, ixtilafı məsələləri sülhlə həll etmək, xülasə, şəhərdə asayiş və müsəliməti [əmin-amanlığı] davam etdirmək uğrunda çalışırlardı. Həm pək böyük xidmət gördü. Bu komitə olmasaydı, bəlkə Şuşada üç-dörd dəfə qanlı müsadimə də baş verərdi. Bir neçə dəfə məzkur komitənin varlığı tərəfeyn [hər iki tərəf] üçün böyük rol oynadı.

Məsələn, əvvəla Araz ilə Kür arasında sükunət edib də yayda dağa, yəni yaylağa köçən dörd yüz min əhali “elat” nisan [aprel] ayının axırlarından etibarən köçməyə başlamalı ikən, dağ yerlərinin erməni əlində olması və ermənilərin yollarda xalqa əzab və əziyyət vermələrindən dolayı həziran [iyun] ayınadək köçə bilməyib aranda qalmışdı. Burası köçərilər üçün bir fəlakət təşkil edirdi. Zira həm əhali, həm mal-qoyun qızdırma tutub qırılırdı. Beynəlmiləl Komitənin türk əzasının təşəbbüsü ilə nəhayət, elata yol verilərək dağa köçməyə imkan oldu. Fəqət yollarda ermənilər camaata yenə çox əziyyət verdilər. Böylə ki, nərədə bir

erməni əsgəri köçə təsadüf etsə qoyun alır, silah axtarır, habelə nələr qayırırdı. Hər halda, Beynəlmiləl Komitənin vücudu ilə köçərilər yaylağa köçə bildilər.

Digər bir xidmət daha. Bir gün şəhərə xəbər gəldi ki, on iki min erməni qaçqını şəhərə gəlmək istəyir. Böyük Yarmada Zarıslı və Musurmanlar denilən camaat onların qabaqlarını kəsərək yol vermirlər. Filhəqiqə [doğrudan da], içərisində mini təcavüzə müsəlləh [silahlı] kişi olmaq üzrə, neçə min erməni qaçqını gəlirmiş. Zarıslılar qabaqlarını kəsirlər. Dörd gün, dörd gecə atışma davam etdi. Bu hadisənin təsiri altında şəhərdə də hər dəqiqə müsadimə [toqquşma] gözlənirdi. Beynəlmiləl Komitə bu dəfə yenə şəhərdə davanın önünü aldı. Salamat keçdi. Qaçqınlar isə bir qədər tələfat verdikdən sonra şəhər ermənilərinin göndərdiyi imdadıyyə [yardım] sayəsində keçib gələ bildilər. Və qismən şəhərdə, qismən də ətraf kəndlərdə sakin oldular.

Fəqət Beynəlmiləl Komitənin ümudə xidməti son günlər oldu ki, bu xüsusda vaxtıyla yazılacaqdır.

Ətraf ilə əlaqə

Şəhərin yolu hər tərəfdən bağlı olduğundan, bittəbii [təbii olaraq] bütün cahandan əlaqəsi kəsilmiş, dünyadan bixəbər, adətə qaranlıqda qalmış bir çocuq kimi qalırdı. Ətraf ilə şəhər arasında əlaqəni kəsməmək üçün bir çarə vardı: Bəzi bələd adamlar cığır yollar ilə şəhərdən çıxaraq, gecə ikən Ağda-

ma, ya Qaryaginə gedərək məktub aparsın, cavab gətirsin. Başqa çarə yox idi. Buna görə idi ki, Abdal Qasım, Gülablı Heydər və Daşdəmir nam üç şəxs Şuşa üçün qasid kəsilmişdi. Birincisi Malakana, digər ikisi Ağdam yoluna bələdçi və qasid təyin edilmişlərdi. Son zamanlar həmin adamların bələdçiliyi ilə məzkur [deyilən] dağ yoluyla şəhərə **silah** dəxi daşınırdı. Böylə ki, Gülablı kəndindən bir neçə adam göndərərək Ağdamdan Gülablıya; Malibəylinin adamları Gülablıdan Malibəyliyə daşıyırlardı. Nəhayət şəhərdən hər məhəllədən üç müsəlləh kişi seçilərək Malibəylidən gecə ikən şəhərə gətirirlərdi.

(yənə var)

Xəlil İbrahim

Qafqaz duyğuları

Şimali Qafqaziyalılara

4

Haydi, qalx!

Ey qardaşım, sən atəş qarşısında
titrəkən,
Mən qəlbimdə yaxılan atəş ilə
yanardım.
Sən bir yudum soyuq su yalvararaq
istərəkən,
Mən daşqın nəhrə kiçik deyə
ağlardım...
Sən orada zindanda bir aydınlıq
görməzdin,
Mən intiqam gününə baxa-baxa kor
oldum.

Qarlı dağlar aşmaqdan xəstə oldum,
yoruldum,
Sən zəncirlər altında inildərdin də,
gəzməzdin.

Titrədiyin atəşlər sənin artıq
sönmüşdür,
Qır zənciri, haydi, qalx, yürü, çalış,
usanma!
Bəklədiyin işıqlar parıldıyor, yanmışdır,
Sənə atəş, sənə su, sənə işıq, sənə yol
Sənə hər şey gətirdim: iştə tüfəng və
bomba,
Al bunları, yürü, aş, sən də bizə yoldaş
ol!

9/8/334

Arif İrfan Qaraosman

TÜRKİYƏ MƏTBUATI

Sabiq çar Nikolayın edamı münasibətilə “Sabah” qəzetəsi şu sətirləri yazır:

Çarın edamı xəbəri bir çox təkziblərdən və bir-birini naqiz [inkar edən] xəbərlərdən sonra ən nəhayət təhəqqüq etdi [təsdiqləndi]. Çarın səbəbi edamı məlumdur. Ural Sovetləri Yekaterinburq şəhərində bulunan Çar Nikolayı çex-slovak qüvvətlərinin əlinə düşməmək üçün qısa bir mühakimədən sonra qurşuna dizi vermişlər [yubanmadan güllələmişlər] və bu surətlə çar ətrafında bir bucuq sənədən bəri cərəyan edən müxtəlif şayiələrə, dediqodulara bir ölüm pərdəsi çəkmişlərdir. Çar Nikolay dünyanın ən müstəbid hökmdarlarından və bəşəriyyəti qasıb-

qovuran bu hərbi-müxribin [dağıdıcı hərbin] bəlli-başlı müsəbbiblər[in]dən [baiskarlarından] biri olduğundan şüb-hə yox idi. Fəqət Çarın bu seyyiatı [qəbahətləri] kəndisinin edam edilməsi üçün mə'qul [məntiqli] və mühiqq [haqlı] bir səbəb təşkil edəmməzdi. Bolşeviklər onu xəl' eyelədikdən [taxtdan saldıqdan] və kəndilərinə məzərrət iras edəmməyəcək [ziyan vura bilməyəcək] bir hala qoyduqdan sonra, əllərini müdafəsiz, haqqında tarixin verəcəyi hökmə müntəzir [hökmü gözləyən] bir hökmdarın qanı ilə ləkələməməli idilər. Bu kimi cinayətlərin failləri heç bir vaxt tarixin hökmi-tənqidindən azadə qalammaz. Bu cinayət hər hansı nöqtəyinəzərdən tədqiq və mühakimə edilsə, heç bir vəchlə məzur görülməz. Bolşeviklər Rusiyada mütləqiyyətin övdətini mən' [qadağan] etmək və mütləqiyyət tərəfdarlarının gözləri önün[d]ə hükmdarlıq timsalını ortadan qaldırmaq üçün çarı öldürmüş olduqlarını, bəlkə məqami-müdafiədə dərmıyan edəcəkləridir [meydana qoyacaqlar]. Fəqət düşünülməlidir ki, çarı öldürməklə rus əqvamının [xalqlarının] fikrinə mülayim gələn çarlıq, mütləqiyyət fikrini də bərabər qaldırammamışlar. Bəlkə də bu fikri daha ziyadə təqviyə etmiş [qüvvətləndirmiş] oldular.

Bir fikir onu təmsil edən adamın ortadan yox edilməsi ilə məhv ediləmməz. Çünki fikir, mənəvi bir qüvvətdir. Mənəvi qüvvət və məfkurə cəbr və zorla izalə ediləmməz [aradan qaldırılı bilməz].

Çarın edamı Rusiyada sükuni-daxilin [daxili asayışın] daha uzun müddət övdət eləməməsi [qayıtmaması] üçün pək mühim bir amil olacaqdır. Çünki çar bu vasi [geniş] ölkə nüfusunun yüz-də doxsanını təşkil edən qara cahil xalq tərəfindən qüdsi bir mövcud [varlıq] ədd [hesab] olunur və ona o surətlə hörmət edilirdi. Binaileyh [ona görə], çarın ifnasını [məhv edilməsini] bolşeviklərə xəsmi-can [can düşməni] olan ünsürlər kəndi mənəfəti-siyasiyyələrini təmin üçün rus cahil təbəqə [təbəqələri] nəzdində bolşeviklərə qarşı bir silah məqamında qullanacaqlar və Rusiyadakı münaziəti-daxiliyyəni [daxili çəkişmələri] körükləyəcəkləridir. Bolşeviklər Etilafın intiriqalarından başqa, mujiklərin, çarı məbud kimi tanıyan Rusiyadakı qüvvətli röhban [din xadimləri] sinfinin də düşmənlərinə köks gərmək, kəndi nüfuz və qüvvətlərini mühafizə üçün onlarla da çarpışmaq məcburiyyətində qalacaqlardır.

Çarın qətli bu daxili hərc-mərclik körüklənməsinə dəyərmıydı? Heç zənn etməyiriz. Çünki Rusiyada mürtəcelər rə'si-kara [iş başına] övdət etsələr belə, çarın bir dəfə daha məqami-hökmdariyə [hökmdarlıq mövqeyinə] süud etməsinə [yüksəlməsinə] imkan və ehtimal yox idi. Çünki o maddətən olduğu qədər, mənən də ölmüş, həyati-siyasiyyəsinə müəbbəd bir xatimə çəkmişdi. Fəqət bolşeviklər bu cinayətləriylə onu xalqın nəzərində yüksəltmişlər. Heç də müstəhəqq [layıq] olmadığı bir payəni ona vermişlər və lüzum və eh-

tiyac bulunmaqsızın [olmadığı halda], kəndilərini də hökümdar qatili yapmışlardır.

Çarın qətli əsrlərdən bəri canımıza, həyatımıza, mövcudiyətimizə, istiqalımıza qəsd etmiş çarlığın buz ovalarında dəfn edildiyini təzəmmün [ehtiva] edər. Çarlığın bir dəfə daha övdət etməməsi türklüyün mənafeyi icabatındandır [şərtlərindəndir]. Təmənna edəlim ki, məqtul [qətli edilən] İkinci Nikolay Rusiyanın son çarı olmuş olsun.

NƏZARƏTLƏRDƏ

[Nazirliklərdə]

Səhiyyəyi-Ümumiyyə Nəzarətin-dən [Xalq Səhiyyəsi Nazirliyindən]

İşbu Nəzarətin Qaçqınlara Müavinət [yardım] şöbəsi tərəfindən bilafərqi-din və millət [din və millət fərqi olmadan], bütün Azərbaycana dağılmış qaçqınları öz yerlərinə qaytarmaq üçün ciddi tədabir ittixaz edilmişdir [tədbirlər qəbul edilmişdir]. Tədricən Şamaxı nahiyəsinə gəlməkdə olan erməni qaçqınları yenə də Mədrəsə qəryəsinini [kəndini] iskan etməyə [məskən tutmağa] başlamışlardır.

Bu günlərdə erməni qaçqınlarının altı minə baliğ [çatan] ikinci dəstəsi Bakıdan Kürdəmirə getmişdir. Qaçqınların əhvalından müxbir [xəbərdar] olmaq qəsdilə Bakı Valisi həzrətləri özü bu yerlərə əzimet [səfər] etmişdir.

Yerli müsəlman əhalisinin erməni qaçqınları ilə əlaqələri dostanə bir surətdədir. Qaçqınlar keçib gedəcək məkanlarda Səhiyyəyi-Ümumiyyə Nəzarəti tərəfindən səhiyyə və işə məntəqələri təşkil edilməkdədir. Lakin qaçqınlar mütəəddid [çox] olması, ərzağın azlığı, şü idarənin işlərini bir qədər çətinləşdirməklə bərabər, bir çox izafə [artıq] para sərf edilməsinə səbəb olur.

Bunların həpsini intizam üzrə qoymaq və qaçqınlara ərzaq cəhətdən müavinət etmək üçün Səhiyyəyi-Ümumiyyə Nəzarəti, məhəlli camaat təşkilatı qüvvələrini buraya cəlb etmək istəyir.

Dövlət Kontrolu

Kontrol Palatasının müdiri tərəfindən Kontrolun atidəki [gələcəkdəki] idarəsi və onun gələcək əməliyyatı haqqında hazırlanmış layihə (proje) nəzarət [baxılmaq] üçün verilmişdir. Bu xüsusda müzakirə üçün Əbdüləli bəy Əmircanov təhti-sədarətində [sədrliyi altında] olmaq şərti ilə bir qaç müşavirə məclisləri tərtib veriləcəkdir. Kontrol Palatası nəzarətlərdən ədd edilməklə [nazirlik səviyyəsində sayılmaqla] bərabər, içində həp hesabatın təftişi olmaq şərti ilə Xüsusi Dövlət Kontrolu İdarəsi ismi ilə mövcud olacaqdır. Təşəkküli-idarə təxminən rus Kontrol İdarəsi kimi olacaqmış.

* * *

Heyəti-Vüzərə Sədrinin [Baş Nazirin] dəftərxanasında belə bir elan asılmışdır: Heyəti-Vüzərə Sədrinin əmri möv-

cibincə [əmrinə uyğun olaraq], xüsusi işləri olanlar qəbul olunmayırlar. Növbətçi kargüzar məmura həvalə olunur ki, Heyəti-Vüzəra Sədri ilə görüşmək istəyənlərin işlərini müxtəsər surətdə məruzə ilə bildirsin.

* * *

Maliyyə Nəzarəti Birja Komitəsi təsis etmək təsəvvüratındadır. Bu günlərdə Birja Komitəsinə sədr təyin edilməsi gözlənilir.

Azərbaycan Hökuməti Maliyyə nazirinin Bakı nahiyəsi Aksiz Vergisi İdarəsinə verdiyi əmr

Azərbaycan Hökumətində olan tacirlərə elan olunur ki, xaricdən gətirilmiş və ya daxildə hazırlanmış banderolsuz tənbəki, ciğara və papiros alış-verişi qadağan edilir. Bu əmri xələdar edənlərin [pozanların] banderolsuz tənbəki, papiros və ciğaraları xəstəxanalar və əsgərlər ehtiyacatından ötrü zəbt ediləcəkdir. Müqəssirlər isə qanuni mücazata [cəzalara] giriftar olacaqlardır. Baxılması və təsdiq edilməsi üçün işbu layihə bu günlərdə Hökumət Şurasına təqdim ediləcəkdir.

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

Ərzaq Nəzarəti ümuma elan edir ki, Bakıya ancaq Gəncə, Qazax və Zaqatal nahiyələrindən məkulat [ərzaq] gətirməyə icazə verilir.

* * *

Bakı Şəhər İdarəsi Polis müdirinə

bu məzmununda bir məktub yazılmışdır:

“Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] on dördündə üç yüz əlli yeddi nömrəli əmrinizdə Şəhər İdarəsindən icazənaməsi olan xırda alış-verişçilərə mümaniət [maneçilik] edilməməsini pristavlara hökm etmişdiniz. Lakin yenə bu alış-verişçilər Şəhər İdarəsinə müraciətlə, polis nəfəratından [nəfərlərindən] narazılıq edirlər. Hətta inzibat [asayış] məmurları Şəhər İdarəsi nazirlərinə [müfəttişlərinə] də müavinət [yardım] əvəzinə mümaniət edirlər. Nazirlər polis tərəfindən təqib edilirlər. Məsələn, srağa gün Salman Ağayev namında bir nazir bazarda vəzifəsini icra etdiyi vaxt ikinci uçastok məmurları tərəfindən həbs edilmişdir. Təkrarən cənabınızdan rica edirəm, pristavlara əmr verib, xırda alış-verişçilərə mümaniətdə bulunmamalarını və Şəhər İdarəsi nazirlərinə müavinət etmələrini tələb edirsiniz.”

* * *

Bakı Bələdiyyə Məmur və Xidmətçiləri İttifaqı öz üzvlərinə məlum edir ki, çaharşənbə günü təşrini-əvvəlın [oktyabrın] iyirmi üçündə Şəhər Dumasının zalında ittifaqın ümumi iclası vaqə olacaqdır. İclas saat dördə təyin edilib, üzvlər az gəlsə saat beşdə qanuni hesab ediləcəkdir.

Baxılacaq məsələlər:

1. İttifaqın illik hesabatının müzakirə və təsdiqi (1917-ci il 1 iyundan – 1918-ci il 1 iyunadək).

2. Axırıncı hadisələrdən zərərdidə olan ittifaq üzvlərinə İttifaq xəzinəsin-

dən maddi müavinət [yardım].

3. İttifaq üzvləri üçün Lənkərana ərzaq almağa getmiş nümayəndələrin hesabatı.

Bu iclasda hamı üzvlərin hazır olması mütəmənnadır [arzu edilir].

Məktəblər haqqında

Mədən və zavod dairələrinin hansı cəhətlərində [tərəflərində] məktəb açmaq məsələsini aydınlaşdırmaq üçün məlumat toplamaq lazım gəlir. Binai-leyh [ona görə] Neft Mədənciləri Şurası ticarət və sənə'ət [sənaye] müəssisələrində xidmət edən bütün zəvatdan [şəxslərdən] rica edir ki, övladını məktəbə vermək istəyən zəvat məktəbə girəcək olan namizədlər haqqında məlumat versinlər. İşbu məlumat keçən sənədə məktəbdə təhsil edənlərlə bərabər, yeni məktəbə daxil olmaq xəyalında olan çocuqlar barəsində verilməlidir.

Məlumat vərəqələrində göstərilən suallara cavab verməlidir. Övladını məktəbə vermək istəyən zəvat, atidə [aşağıda] mündəric [qeyd olunan] dairələrdə yazılıb, məlumat vərəqələri ala bilərlər:

1. Bibiheybət-Bayıl dairəsi – Bayıl məktəbində;

2. Çornı-qorod dairəsi – Çornı-qorod məktəbi;

3. Belı-qorod dairəsi – Belı-qorod məktəbi;

4. Əski mədən dairəsi – Üçüncü Sabunçu məktəbi (Bierinqin mülkündə; telefon mövqifi də [stansiyası] burada-

dır);

5. Suraxanı dairəsi – Suraxanı ambulatoriyasında;

6. Binəqədi dairəsi – Şəhərdə “Samopomos” dükənində (Budaqovski və Telefonni caddələrin küncü; Binəqədidə 72 nömrəli uçastokdakı Səlimov mədəni kantorasında).

Məlumat vərəqəsi yazıldıqdan sonra təşrini-əvvəlin 31-dən gec olmamaq şərti ilə yuxarıda göstərilən dairələrə və yaxud bilavasitə İttifaqa (Sovet Syezd) göndərməlidir (Merkuryevski caddə, nömrə 20).

Qabaqlarda, ələlxüsus oktyabrın 14-də yazılan namizədlərin siyahılarını etibardan saqit [düşmüş] elan edir. İşbu məsələ fəqət məlumat vərəqələri cəm edildikdən sonra həll ediləcəkdir. Məlumat vərəqələrinin böyük əhəmiyyəti olduğundan, İttifaq bütün mədən və zavod dairələrində işbu elanın nəşr və təbliğini rica edir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Sülh ətrafında

Vaşinqtonda Almaniyanın cavabı kafi ədd [hesab] edilir. İşğal edilmiş yerlərin təxliyəsinədək sülh müzakirətinin başlanmayacağı təkid olunur.

Xivə xanının qətl

Daşkənddən verilən xəbərlərə görə, Xivə xanı əsgərlər tərəfindən qətl edilmişdir. Xivə xanlığına məqtulun [qətl edilənin] qardaşı təyin edilmişdir.

Petroqrada üsyanının dəf'i

Xarkovda çıxan “Vozrajdeniya” qəzetəsi 29 sentyabr tarixli nömrəsində aşağıdakı teleqrafları dərc etmişdir:

Kursk – Buraya verilən xəbərlərə görə, Rusiya şimalında vəqə olan iğtişələr yatırılmış hesab oluna bilər. Bir çox tələfata və böyük xəsarətə düşən kəndlilər öz başcılarını tutub bolşeviklərə təslimlə təbəyyətlərini [təbəçiliklərini] izhar etmişlərdir. Petroqradda hər tərəfdən mühasirəyə alınmış Ağ qvardiya əsgərlərinin bir hissəsi pərakəndə olub, digər hissəsi ceneral Sivers başda olmaq üzrə Voloqdaya getmək ümidi ilə şimali dəmiryol xəttinə bir neçə qatarlarda qaçmaq istəmişdir. Kəndlilər bolşeviklər tərəfindən ağır mücazətə [cəzalara] giriftar olacaqlarından qorxub, özlərinin əfv olunması üçün bir xidmət göstərmək niyyətilə geri çəkilməkdə olan Ağ qvardiya əsgərlərini Mena mövqifi [stansiyası] yanında dayandırmağa çalışmışlar, lakin birinci iki dəstə öz əvvəlki müttəfiqlərinin tufəng və pulemyot atəşləri altında qaçıb qurtarmağa müvəffəq olub, ceneral Sivers ilə bərabər olan üçüncü qatar isə dəmiryol xətti kəndlilər tərəfindən xarab edildiyinə görə, dayanmağa məcbur olmuşdur. Ağ qvardiya əsgərləri kəndlilərə atəş açdıqda, kəndlilər hücum edib onların hamısını tələf etmişlərdir. Ceneral Sivers güllə ilə qətl edilmişdir. Dörd yüz nəfərdən ibarət dördüncü dəstə qaçmaq istəmişsə də, kəndlilər tərəfindən Pepla mövqifinə qədər təqib edilərək

Petroqraddan gəlib çatan bəhriyyə əsgərləri [matroslar] tərəfindən mühasirə edildikdən sonra, hamısı qırılıb tələf olmuşlardır. Şlisselburq yanında olan kəndlilər iğtişə salmaq istəmişsələr də, şiddətli mücazət ilə [cəzalarla] sakit edilmişlərdir.

Kolpində üsyan çıxaran fəhlələr sakit edilib, başcılar tutularaq güllələnmişlərdir.

Petroqrada həyatı sönük bir haldadır. Küçələrdə ancaq bəhriyyələr [matroslar] və Qırmızı ordu əsgərləri ilə avtomobillər hərəkət etməkdədirlər. Əhali evlərdə gizlənmişdir. Şəhərdə evlər axtarılıb, bir çox adamlar həbs edilməkdədir. Tutulanları dəstələrlə birbaşa aparıb müqəssir olduğunu aşkar etmədən güllələyirlər. Ev nökrinin şeytənəti [şeytanlığı, xəbərciliyi] bütün bir ailənin qırılmağına kifayətdir. Ölənlərin miqdarı hesaba gəlməyəcək dərəcəyə varmışdır. Ətraf kəndlərə pulemyotlar ilə qüvvətli matros dəstələri göndərilmişdir. Kəndlilər bilamümaniyə [maneəsiz] öz silahlarını təslim etməklə bərabər, dəhşətli mücazətlərdən [cəzalardan] qorxub, iğtişəyə bəis olan dövlətliləri nişan verməkdədirlər. Dövlətlilər dərhal güllələnib ev əşyası zəbt edildikdən sonra, ailələri küçəyə buraxılırlar.

Moskva ilə Petroqrada arasındakı dəmiryol əlaqəsi təhdid edilmişdir [məhdudlaşdırılmışdır]. Xüsusi adamların Petroqrada gəlməsi və Petroqraddan çıxması qadağan edilmişdir. Nikolayev dəmiryol xəttinin hamı körpüləri

və mövqifləri [stansiyaları] qüvvətli Şura əsgərləri tərəfindən mühafizə edilməkdədir. Şayiata [şayiələrə] görə, Qırmızı Ordu əsgərlərinin müharibə ruhunu yüksəltməkdən ötrü, Xalq Komissarları Şurası tərəfindən ixtira edilmiş mötəbər nişanlardan Petroqrad üsyanını yatırılardanla göndərilmişdir. Şimalda olan iğtişaşı dəf etməklə, Moskva və ətrafında müşahidə edilən həyəcan dəxi bərtərəf olmuşdur [aradan qalxmışdır]. Bir çox kənd əhalisi silahlarını təslim etmişlərdir. Əhali xeyli düşkün bir haldadır.

Sentyabrın 25-də Vitebskdən alınan teleqrafda denilir ki, Voloqdadan alınan xəbərlərə görə, Şura əsgərləri Sud mövqifində inadlı müqavimət göstərməkdədirlər. Bir çox hücumlar Şura əsgərləri tərəfindən dəf edilmişdir. Ağ qvardiya əsgərləri kamali-intizam ilə Şeksna mövqifinə çəkilmişlər. Hücuma keçməyə çalışan Qırmızı ordu əsgərləri böyük tələfat ilə dəf edilmişlər. Hal-hazırda müharibə xəttində sakitlikdir. Ağ qvardiya əsgərləri böyük qüvvə ilə ciddi hücuma hazırlaşılar. Bu bir neçə gündə hər iki tərəfdən 1500 nəfər əsgər tələf olmuşdur. Ölümlər arasında rus çinində və nişanında və ingilis paltarında bir neçə adamlar tapılmışdır. Tixvindən Qırmızı ordu əsgərlərinə köməyə gələn əsgərlər Tetemel mövqifini üsyançı kəndlilərdən təmizləmişlərdir. Babayevo və Siuç mövqifini işğal edən kəndlilər, Şura əsgərlərinin yavuşlaşdığından xəbərdar olaraq, qaçıb ətrafa dağılmışlardır. Bolşeviklər öz dəstələrini Şeksna çayında hərəkət etməkdə olan Qırmızı ordu əsgərlərinə yetirməkdən ötrü kəndlilər tərəfindən xarab edilən dəmiryollarını təcili surətdə təmir etməkdədirlər.

Kurskdan alınan teleqraflara görə: Peterburqdan çıxıb qaçmış olan Ağ qvardiya ordu əsgərləri Tixvin[in] qərbində məhəlli [yerli] Qırmızı [ordu] əsgərlərinə rast gəlmişlərdir. Qırmızı ordu əsgərləri qaçmaqda olan Ağ qvardiya əsgərlərini dayandırmaqdan ötrü dəmiryol xəttini xarab etmişlərdir. Ağ qvardiya əsgərləri artıq tələfat ilə dəmiryol xəttindən məmləkət içərisinə qovulmuşlardır. Onları təqib etməkdən ötrü Petroqraddan mitralyozlar ilə bəhriyyə dəstələri göndərilmişdir.

TEATRO VƏ MUSIQI

Bu yaxınlarda Bakıda olan sənətkar və mahir artistlərdən, müdiriyyətimiz təhtində [altında] bir dəstə təşkil edilib, Mart hadisətindən indiyə qədər teatro tamaşasından məhrum qalan camaatımıza Hökumət Teatrosunda (səbiq Mailov qardaşları teatrosu) drama, opera və operetta nümayişləri göstərilməyə başlanacaqdır.

Səhnəmizin teatro əsərlərindən xeyli kasıb və yoxsul olduğunu nəzərə almaqla, yazıb möhtərəm camaatdan və səhnə həvəskarlarından xahiş edirik ki, hər kəsdə Türkiyə yazıçılarının

əsəri və İstanbul çapı (təbi) teatro kitabı varsa, mövqeyi-tamaşaya qoyulmaq üçün aşağıdakı ünvan ilə müdiriyyətimizə gətirib, şəraitini [şərtlərini] məlum eyləməklə səhnəmizə müavinətdə [yardımda] bulunsun. Bundan əlavə, Qafqaziya yazıçılarının əsərlərindən təb' edilib ancaq əl yazısı teatro əsərlərinə malik olanların da həman əsərləri müdiriyyətimizə gətirib və bu barədə məlumat almaları xahiş olunur.

Ünvan: Qubernski küçədə 42 nömrəli ev, ikinci mərtəbə.

*Müdiriyyət tərəfindən:
Zülfüqar bəy Hacıbəyli.*

ELAN

1. 19 ilə 24 yaşında bulunan əsgərlərdən teleqraf müxabirəsinə [xəbərləşməsinə] aşına [bələd] və ya müxabirə məmurluqlarında bulunmuş olanlar orduda istixdam [xidmətə qəbul] ediləcəklərindən, məzkur [göstərilən] sinlərdə [yaşlarda] bulunanlarla daha yuxarıki yaşda bulunanlardan könüllü olaraq daxil olmaq istəyənlərin təşrini-əvvəlin qayətinə [axırına] qədər Bakı əxzi-əsgər [əsgərliyə qəbul] şöbəsinə müraciətlə isimlərini qeyd etdirmələri elan olunur.

*20 təşrini-əvvəl sənə 34
[20 oktyabr 1918]*

2. Kaffeyi-cəvananlara [bütün cavanlara] və heyəti-möhtərəməyə [ağsaqqallar heyətinə] bəyan olunur ki, təşrini-əvvəlin qurtarılmasına on gün qalmışdır. Arzu olunur ki, zəngin və fəqir əsnan ərbabı [müəyyən yaşda olanlar], yəni on doqquz, iyirmi, iyirmi bir, iyirmi iki, iyirmi üç, iyirmi dörd yaşlarındakı cavanların kaffəsi Bakı əxzi-əsgər şöbəsinə gəlsinlər, heyəti-möhtərəmələri ilə bərabər bulunsunlar, müayinəyi-əsgəriyyələri anlaşılınsın.

a) İşbu cavanlar, heyəti-möhtərəmələrinin ifadələrində nöqsan görürlərsə, yaxud məiyyətlərindən iş görəmməyəcəklər var isə şöbədə ifadədə bulunsunlar.

*20 təşrini-əvvəl sənə 34
[20 oktyabr 1918]
İslam Ordusu
Əxzi-əsgər rəyasəti*

ELANİ-RƏSMİ

Bilümmum [ümumiyyətlə] Bakı və ətrafı əhalisinə:

1. Qadın və erkək, böyük və kiçik, hər hansı milliyət, din, sinif və təbəədən olursa olsun, Bakı və həvalisi [ətrafı] sakini bilcümlə əhali: kəndi ev və məhəllələri heyəti-idarə və ixtiyariyyəyəsindən [idarə və ixtiyar heyətindən] namlarına mühərrər [adlarına yazılmış], isim, pədə [ata] ismi, məmləkət, məhəllə və soqaq [küçə], xanə nömrəsi, yaş, əşkal və əlaməti-fariqə [görünüş və

fərqləndirici əlamət], sənət və ya məmuriyyət və sair xüsusi-mətlubəyi [tələb olunan xüsusi] göstərən “hüviyyət [şəxsiyyət] və rəqə”sindən birər də nə edinməyə [hər bir ədəd əldə etməyə] məcburdurlar.

2. Tarixi-eləndən iyirmi gün sonra çarşı, bazar, soqaq və evlərdə surəti-məxsusədə [xüsusi surətdə] sıx-sıx yapı-lacaq yoxlamalarda kəndi hüviyyət və rəqəsini ibraz [təqdim] edəmməyən hər kəs cəza görəcək və şübhəli ədd [hesab] edilərək daxili-məmləkətə [ölkənin içlərinə] sövq olunacaqlardır.

3. Hüviyyət və rəqəsi olmayan şəxsin dəvairi-rəsmiyyəyə [rəsmi qurumlarda] heç bir işi görülməyəcəyi kimi, bey’ü-şərə [alqı-satqı], əqdi-icar [kirayə müqaviləsi] və sairə kimi işlərdə hüquqi-mədəniyyədən saqit [mədəni hüquqları əlindən alınmış] ədd ediləcək [sayılacaq] və hər hansı bir yerə səyahətində kəndisinə heç bir surətlə səyahət və rəqəsi verilməyəcəkdir.

4. Hüviyyət və rəqəsi olmayanları; ev, mağaza, otel, yazıxana, ticarətxana, fabrika və dəvairi-rəsmiyyəyə qəbul edənlər, şübhəli əşxası [şəxsləri] hökumətin nəzəri-təftişindən saxlamış ədd edilərək və müxalifi-qanun hərəkətlərindən naşi [qanuna müxalif hərəkətlərinə görə] şədidən [siddətli] cəza görəcəklərdir.

5. Tarixi-eləndən iyirmi gün sonra hüviyyət və rəqəsini ibraz edəmməyən hər kəsi zabitə [asayiş keşikçiləri] tövqif və əxbara [həbs etməyə və xəbər verməyə] məcburdur.

6. İşbu əmr, tarixi-eləninəndən etibarən Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bil-ümum qəzetəyəlcə bir həftə müddətlə mütəmadiyyəyən nəşr olunacaqdır.

Polis Müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin

ELAN

Azərbaycan əhalisindən gərəksə Bakı və gərəc Gəncə vilayətindən on doqquz, iyirmi, iyirmi bir, iyirmi iki, iyirmi üç, iyirmi dörd yaşında olan cavanlardan qunduraçı [çəkməçi], bərbər, dərzi, mühəndis, konduktor, gəmiçi, betonçu, maranqoz [xarrat], dülgər və daha sair sənət sahibi olanlar Bakıdakı qitəyə [hərbi hissəyə] veriləcəkdirlər. Həman [dərhal] Bakı şöbəsinə müraciətlə qeydlərini yaddırınlar. İyirmi beş, iyirmi altı, iyirmi yeddi, iyirmi səkkiz, iyirmi doqquz, otuz yaşlarındakı cavanlardan işbu sənətlərə aşına olub da köüllü olaraq əsgər olmaq istərlərsə, onlar da əxzi-əsgər dairəsinə pasportları ilə müraciət və qeyd olunsunlar. Bu iş təşrinə-əvvəlin otuzunda qurtarılacağından isticəl olunmaq [tələsmək] gərəkdir.

21 təşrin fi sənə 34
[21 oktyabr 1918-ci il]

Diş müalicəxanəsi

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsul ilə far-

for və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

* * *

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi elan edir ki, bu ilin 4 təşrinə-əvvəl[in]dən Bakı ilə Tiflis şəhərləri arasında 3 və 4 nömrəli qatarlar bu qərarla hərəkət edəcəklər:

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 3			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Bakı	-	-	7	7
Hacıqabul	11	22	11	57
Yevlax	5	35	6	57
Gəncə	8	3	8	23
Ağstafa	11	15	11	23
Tiflis	3	56	-	-
		günüz		günüz

Mövqiflərin [stansiyaların] adı	Qatar nömrə 4			
	gəlir		çıxır	
	saat	dəqiqə	saat	dəqiqə
Tiflis	-	-	11	10
Ağstafa	4	22	4	47
Gəncə	7	34	7	59
Yevlax	9	44	2	4
Hacıqabul	3	24	3	39
Bakı	7	36	-	-
		axşam		axşam

Elan

Bakıda olan böyük firmalardan birində buxqalter vəzifəsini ifa edən ukraynalı, müsəlman firmalarından birində kantora müdiri və ya buxqalter xidməti etmə arzusunda.

45-58 nömrəli telefon ilə danışmaq və ya “Azərbaycan” idarəsində bir nömrə qəbzi nişan verənə məktub ilə müraciət etmək mümkündür.

Müsəlman diş təbibəsi

Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinetində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

Müdirlər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Ordu qərargahından:

Təbliği-rəsmi

səh. 299. “19.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 19 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Türkiyədə

səh. 300. “Bu məktəbdə ikmali-təhsil edənlər (məzunlar) bəhriyyə aliləri ali bərgahlara qəbul olunacaqlar.”: Bu cümlə anlaşılmazdır. Yeni açılan dənizçilik məktəbindən məzun olanların, gələcəkdə ali dənizçilik məktəbinə və gəmiqayırma məktəbinə daxil ola biləcəklərini demək istəmişdir.

Zərbeyi-inqilab

səh. 302. “Həyat”... “Füyuzat”... “İrşad”: “füyuzat” feyzlər, maddi və mənəvi bolluq, “irşad” doğru yolu göstərmə mənasına gəlməklə birlikdə, dırnaq içində verilən bu adlarla Hadi dövrün mətbuat orqanlarına işarə vurmuşdur.

“Nəsihət kövsərləri bizi ayıltmadiysa da...”: İslami inanışa görə kövsər cənnətdəki müqəddəs suyun (bulaq, çay, yaxud hovuzun) adıdır.

Təhlükə qarşısında

səh. 305. “Son zamanlar həmin adamların bələdçiliyi ilə şəhərə silah dəxi daşınırdı.” Mətnə “silah” sözü xüsusi vurğulanmışdır.

Qafqaz duyğuları

səh. 305. Bu şeirin bəzi misralarında vəzn pozulmuşdur.

“9/8/334”: Burada ay və il, rumi təqvimlə verilmişdir (8-ci ay, 1334-cü il). Mi-

ladi təqvimlə 9 avqust 1918-ci ilə uyğundur.

Türkiyə mətbuatı

səh. 305. “Çarın edamı xəbəri bir çox təkziblərdən və bir-birini naqiz xəbərlərdən sonra ən nəhayət təhəqqüq etdi.” Qəzetdə “təhəqqüq” sözü “təhqiq” kimi getmişdir.

“...çex-slovak qüvvələrinin...”: səh. 222-dəki izaha bax.

səh. 307. “Təmənna edəlim ki, məqtul İkinci Nikolay Rusiyanın son çarı olmuş olsun.” Qəzetdə “Üçüncü Nikolay” kimi getmişdir.

Bakı xəbərləri

səh. 308. “İttifaqın illik hesabatının müzakirə və təsdiqi (1917-ci il 1 iyundan – 1918-ci il 1 iyunadək).” Qəzetdə səhvən “...1918-ci il 1 iyundan...” kimi getmişdir.

Xarici xəbərlər:

Xivə xanının qətli

səh. 309. Öldürülən Xivə xanı Əsfəndiyar xan 1871-ci ildə anadan olmuş, 1910-cu ildə atasının yerinə Xivə xanlığının taxtına keçmişdir. 1918-ci ildə dövlət çevrilişi əsnasında, Basmaçılar hərəkatının Xarəzmdəki rəhbərlərindən biri olan Cüneyd xanın adamları tərəfindən öldürülmüşdür. Əsfəndiyar xandan sonra, yerinə onun qardaşı Səid Abdulla xan keçsə də, faktiki hakimiyyət Cüneyd xanda olmuşdur.

Teatro və musiqi

səh. 312. “Bundan əlavə, Qafqaziya yazıçılarının əsərlərindən təb’ edilib ancaq əl yazısı teatro əsərlərinə malik olanların...”: güman ki, “təb’ edilib” yerinə “təb’ edilməyib” olmalıdır.

“Müdiriyyət tərəfindən”: Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti nəzərdə tutulur.

Elan

səh. 312. “20 təşrinə-əvvəl sənə 34”:
Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 20 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Elan

səh. 313. “21 təşrin fi sənə 34”:
Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 21 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Çərşənbə, 23 oktyabr 1918-ci il, nömrə 20

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 16 məhərrəmülhəram sənə 1337. 23 təşrinə-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətəri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ

Bilümum [ümumiyyətlə] Bakı və ətrafı əhalisinə:

1. Qadın və erkək, böyük və kiçik, hər hansı milliyət, din, sinif və təbədən olursa olsun, Bakı və həvalisi [ətrafı] sakini bilcümlə əhali: kəndi ev və məhəllələri heyəti-idarə və ixtiyariyyəyəsindən [idarə və ixtiyar heyətindən] namlarına mühərrər [adlarına yazılmış], isim, pədar [ata] ismi, məmləkət, məhəllə və soqaq [küçə], xanə nömrəsi, yaş, əşkal və əlaməti-fariqə [görünüş və fərqləndirici əlamət], sənət və ya məmuriyyət və sair xüsusi-mətlubəyi [tələb olunan xüsusi] göstərən “hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqə”sindən birər dənə edinməyə [hərə bir ədəd əldə etməyə] məcburdurlar.

2. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra çarşı, bazar, soqaq və evlərdə surəti-məxsusədə [xüsusi surətdə] sıx-sıx yapılaçaq yoxlamalarda kəndi hüviyyət vərəqəsini ibraz [təqdim] edəmməyən

hər kəs cəza görəcək və şübhəli ədd [hesab] edilərək daxili-məmləkətə [ölkənin içlərinə] sövq olunacaqlardır.

3. Hüviyyət vərəqəsi olmayan şəxsin dəvairi-rəsmiyyəcə [rəsmi qurumlarda] heç bir işi görülməyəcəyi kimi, bey'ü-şəra [alqı-satqı], əqdi-icar [kirayə müqaviləsi] və sairə kimi işlərdə hüquqi-mədəniyyədən saqit [mədəni hüquqları əlindən alınmış] ədd ediləcək [sayılacaq] və hər hansı bir yerə səyahətində kəndisinə heç bir surətlə səyahət vərəqəsi verilməyəcəkdir.

4. Hüviyyət vərəqəsi olmayanları; ev, mağaza, otel, yazıxana, ticarətxana, fabrika və dəvairi-rəsmiyyəyə qəbul edənlər, şübhəli əşxası [şəxsləri] hökumətin nəzəri-təftişindən saxlamış ədd edilərək və müxalifi-qanun hərəkətlərindən naşi [qanuna müxalif hərəkətlərinə görə] şədiddən [şiddətli] cəza görəcəklərdir.

5. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra hüviyyət vərəqəsini ibraz edəmməyən hər kəsi zabitə [asayiş keşikçiləri] tövqif

və əxbara [həbs etməyə və xəbər verməyə] məcburdur.

6. İşbu əmr, tarixi-elanından etibarən Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bil-ümum qəzetələrcə bir həftə müddətlə mütəmadiyyəən nəşr olunacaqdır.

*Polis Müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

ELAN

BAKI ZİRAƏT VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI İDARƏSİNDƏN

Qusarçay, Xudat, Ləcət, Yalama və Samur mövqifləri [stansiyaları], habelə işbu mövqiflərə yavuuq dövlət meşələ-rində naməlumu zəvata [şəxslərə] məx-sus olmaq üzrə külli miqdarda hazır-lanmış odun mövcuddur.

Oduu sahiblərinə təklif olunur ki, təş-rini-saninin [noyabrın] 5-ə kimi bu bərədə məlumat versinlər. Məlumatı təhrirən [yazılı surətdə] Bakı Ziraət İda-rəsinə verməlidir. Məlumat ilə bərə-bər oduna sahib olmağı isbat edəcəku vəsiqələr də pişnihad [təqdim] edil-məlidir.

Təş-rini-saninin 5-ə kimi məlumat verməyənlər mallarından məhrum ola-caqlar. Odunlar xəzinə nəfinə [xeyrinə] zəbt olunacaqdır.

*Azərbaycan Meşələri müdiri
vəzifəsini ifaya müvəzzəf [icra edən]:
Nəcəf bəy Vəzirov
Bakı Ziraət İdarəsinin müvəqqəti
naziri vəzifəsini ifaya müvəzzəf:
Şpitalski*

ELAN

Azərbaycan əhalisindən gərəksə Bakı və gərəku Gəncə vilayətindən on doqquz, iyirmi, iyirmi bir, iyirmi iki, iyirmi üç, iyirmi dörd yaşında olan ca-vanlardan qunduraçı [çəkməçi], bərbər, dərzi, mühəndis, konduktor, gəmiçi, betonçu, maranqoz [xarrat], dülgər və daha sair sənət sahibi olanlar Bakıdaki qitəyə [hərbi hissəyə] veriləcəkdirlər. Həman [dərhal] Bakı şöbəsinə müraci-ətlə qeydlərini yadırsınlar. İyirmi beş, iyirmi altı, iyirmi yeddi, iyirmi səkkiz, iyirmi doqquz, otuz yaşlarındaki ca-vanlardan işbu sənətlərə aşina olub da könuüllü olaraq əsgər olmaq istərlərsə, onlar da əxzi-əsgər dairəsinə [hərbi xidmətə çağırış qurumuna] pasportlarıyla müraciət və qeyd olunsunlar. Bu iş təş-rini-əvvəlin [oktyabrın] otuzunda qurtarılacağından isticall olunmaq [tə-ləsmək] gərəkdır.

21 təş-rin fi sənə 34

MƏKTƏBLƏR HAQQINDA

Mədən və zavod dairələrinin hansı cəhətlərində [tərəflərində] məktəb aç-maq məsələsinə aydınlaşdırmaq üçün məlumat toplamaq lazım gəlir. Binai-leyh [ona görə] Neft Mədənciləri Şurası ticarət və sənə'ət [sənaye] müəssisələ-rində xidmət edən bütüu zəvatdan [şəxslərdən] rica edir ki, övladını mək-təbə vermək istəyən zəvat məktəbə

girəcək olan namizədlər haqqında məlumat versinlər. İşbu məlumat keçən sənədə məktəbdə təhsil edənlərlə bərabər, yeni məktəbə daxil olmaq xəyalında olan çocuqlar barəsində verilməlidir.

Məlumat vərəqələrində göstərilən suallara cavab verməlidir. Övladını məktəbə vermək istəyən zəvat, atıda [aşağıda] mündəric [qeyd olunan] dairələrdə yazılıb, məlumat vərəqələri alabilərlər:

1. Bibiheybət-Bayıl dairəsi – Bayıl məktəbində;
2. Çornı-qorod dairəsi – Çornı-qorod məktəbi;
3. Belı-qorod dairəsi – Belı-qorod məktəbi;
4. Əski mədən dairəsi – Üçüncü Səbunçu məktəbi (Bierinqin mülkündə; telefon mövqifi də [stansiyası] buradadır);
5. Suraxanı dairəsi – Suraxanı ambulatoiyasında;
6. Binəqədi dairəsi – Şəhərdə “Samopomoş” dükanında (Budaqovski və Telefonni caddələrin küncü; Binəqədi-də 72 nömrəli uçastokdakı Səlimov mədəni kantorasında).

Məlumat vərəqəsi yazıldıqdan sonra təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 31-dən gec olmamaq şərti ilə yuxarıda göstərilən dairələrə və yaxud bilavasitə İttifaqa (Sovet Syezd) göndərməlidir (Merkuryevski caddə, nömrə 20).

Qabaqlarda, ələlxüsus oktyabrın 14-də yazılan namizədlərin siyahılarını etibardan saqit [düşmüş] elan edir. İş-

bu məsələ fəqət məlumat vərəqələri cəm edildikdən sonra həll ediləcəkdir. Məlumat vərəqələrinin böyük əhəmiyyəti olduğundan, İttifaq bütün mədən və zavod dairələrində işbu elanın nəşr və təbliğini rica edir.

İSLAM ORDUSU QƏRARGAHINDAN TƏBLİĞİ-RƏSMİ

1. Dərbənd cəbhəsində 20.10.34-də saat 7 əvvəl[in]də düşməne təərrüz [hücum] edilərək, donanmanın iştirakına rəğmən ciddi bir müqavimətə meydan vermədən həman Xanməhəmmədqala işğal olunmuş və düşmənin təqibinə davam edilərək Cem kəndi zəbt edilmişdir. Süvarilərimizin Fiy kəndi istiqamətində irəliləməkdə olduğu bildirilməkdədir.

2. Qarabağda Şuşa civarındakı köylərdən bir miqdar daha silah toplanmışdır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Gürcüstan Teleqraf Acentəliyinin 17 oktyabr tarixli teleqrafları:

Berlin – Qərb cəbhəsində Kronprins Ruprextin ordusundan verilən xəbərlərə görə, Flandriyada düşmənin hücumlarını davam etdirməkdədir. Ümdə zərbə İzegem-Kortreyk dəmiryolu-

na, Torhuta sövq edilmişdir. Bundan əlavə düşmən başqa cəbhələr müqabilinə dəfələrlə zirehli avtomobil köməyi ilə güclü hücumlar etməkdədir. Bir para hissələrdə bizim əsgərlərimiz öz xətlərini saxlamağa müvəffəq olmuşlardır. Bəzi yerlərdə əsgərlərimiz müharibə ilə geri çəkilməmişlərdir. Şimali hücum cinahında Torhutu öz əlimizdə saxlamışıq. Düşmən Şimali Vingen arasında irəli hərəkət etməyə çalışmışsa da, birinci xətt əsgərlərimiz tərəfindən dayandırılmışdır. Torhut yanında olan Lixterveld-İzegem xətti əlimizdə qalmışdır. İzegemdən cənuba tərəf düşmən İzegem-Kortreyk dəmiryol xəttinə qədər irəliləmişdir. Dəmiryol şərqində düşmən dayandırılmışdır. Qərbi və cənub-qərbi Lilldə xəttimizi bir qədər geri çəkmişik.

* * *

Boen ilə Uaza arasında düşmən güclü top atəşi hazırlığından sonra təzədən hücumu başlamışdır. Boen-Ezonvil şose yolunun şimalında düşmən, atəşimiz ilə dayandırılmışdır. Düşmənin dəfələrlə etdiyi güclü hücumlarına baxmayaraq, Ezonvil şiddətli müharibələrdən sonra bizim əlimizə keçmişdir. Uazadan şimala tərəf edilən düşmən hücumları müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Bu axırıncı həftələr ərzində bilaaram [aramsız] müharibə edən altıncı Bavariya piyada firqəsi böyük şücaət göstərmişdir. Ena çayı qərbində və Laon şimalı ilə şimal-şərqində təzə mövqelərimiz qarşısında təzə vuruşmalar başlanmışdır. Bu müharibələrdə

dəfələrlə düşmən böyük tələfata düşər olmuşdur. Burada düşmən Er[in] cənubunda Lies - Sisson - Le-Tur - Sen-Jermenmon xəttində dayanmışdır. Ena çayı boyunca Muron tərəfə irəlidi olan xətt, əsgərlərimiz tərəfindən düşməndən təmizlənmişdir. Burada müharibə edən əsgərlərimiz düşməni hər dəfə böyük tələfat verməklə hücumu məcbur edib müvəffəqiyyət qazandırmışlardır.

* * *

Berlin – Təşrini-əvvəl in [oktyabrın] 17-də verilən əsgəri xəbərlərdə denilir ki, Flandriyada yenə təzədən Parren ilə Lis arasındakı geniş cəbhədə düşmən hücumu başlamışdır. Düşmən bizim qabaq xətlərimizə soxulmağa müvəffəq olmuşdur. Günortaya qədər müharibələr Şərqi Ruselare - Kortemark xəttində vəqə olub, dəhşətli müharibədən sonra İzegem cənub-şərqiyə Menen şimal-şərq xətti düşmən əlinə keçmişdir. Düşmənin güclü hücumuna baxmayaraq, Menen ilə Vervik bizim əlimizdə qalmışdır. Düşmən Lis - Komendən keçmək istəmişsə də, müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Günorta hücumu əsnasında Handzeym ilə Kortemark düşmən əlinə keçmişdir. Lis çayının hər iki kənarında zirehli avtomobil atəşi ilə düşmən güclü hücumlar etməkdədir. İzegem ilə Menen arasında düşmən böyük bir mövqe tutmağa müvəffəq olmuşdur. Lill qərbində və Hot-Deyl kanalında müharibələr vəqə olmaqdadır.

* * *

Sübh vaxtı düşmən qalın duman-dan istifadə edərək Sen-Kantendən şərqə tərəf Uazaya soxulub, Makkinyidən cənuba və Orinyidən şimala tərəf vaqe təpələrdə bir qədər dayanmışdırsa da, əks-hücumumuzla yenə təzədən Uazaya atılmışdır. Şimali Laon və Qərbi Endə vaqe təzə cəbhələrimiz qarşısında şiddətli xırda müsadimələr [toqquşmalar] vüqu bulmaqdadır.

* * *

Qalvitsin ordusundan xəbər verirlər ki, Er ilə Maas arasında Amerika əsgərləri böyük qüvvələrlə hücum keçmişlərdir. Ümdə müharibələr Er şərqində və Şampober ilə Ventevil arasında olan şose yolunun hər iki kənarında vaqe olmuşdur. Dörd dəfə təkrar edilən düşmən hücumları müvəffəqiyyətsiz qalmışdır.

* * *

Cənub-şərq müharibə meydanından xəbər verirlər ki, Niş şimalında və şimal-qərbindəki təpələrdə xırda müsadimələr olmuşdur.

* * *

Tiflis qəzetələrinin dərc etdiyi Almanya simsiz teleqraflarında deyilir ki, Müttəfiq dövlət əsgərlərinin Flandriyaya etdiyi hücumları bir çox əhalinin Belçika içərisinə qaçmağına bais olmuşdur. Düşmən toplarının atəşi çatan Kortreyk, Turkuen, Lill və Rube şəhərlərindən başqa daha arxada olan şəhərlərdən də əhali çıxıb qaçmaqdadır. Minlərcə adamlardan ibarət olan qaçqın dəstələri şərqə tərəf hərəkət etməkdədirlər. Oktyabrın 16-da

Due şəhəri ingilis ağır toplarının atəsinə məruz olmuşdur.

* * *

İmperiya məşrutə qanununun [konstitusiyasının] 11-ci maddəsini əvəz edici qanun layihəsi dünən Müttəfiq Şura tərəfindən təqdir edilmişdir. İkinci maddənin fəslə dəxi bu qərarla əvəz edilmişdir ki, imperiya adından müharibə elan edildiyi ittifaqda Reyxstaq ilə Müttəfiq Şuranın riza [razılıq] göstərməsi lazımdır. Bu da ancaq müttəfiq məmləkətlərə və sahillərə hücum edildiyi zaman ola bilər. Üçüncü maddədə bu qərar üzrə əvəz edilmişdir: Sülh və müharibə məsələləri həllində millətin iştirak etməsini təmin etməkdən ötrü əcnəbi hökumətlərlə sülh müxəbirə və müzakirə [danışiq və müzakirələri] Reyxstaq və Müttəfiq Şura rızası ilə əqd edilməlidir [bağlanmalıdır].

TÜRKİYƏDƏ

Fransız əsirlərinin mübadiləsi

“İqdam” qəzetəsinin məlumatına görə, Mərkəzi dövlətlər Türkiyədəki düvəli-müharib [savaşan dövlətlər] təbəyələri mübadiləsini təmin etməyə söz vermişlər. Qəbul edilmiş şəraitə görə, ölkələrinə göndəriləcək əsirlər Almanya-Avstriya torpağından xüsusi tren [qatar] ilə göndəriləcəklər. Bu günlərdə əvvəlinci qatarın azim olması [yola düşməsi] gözlənilir.

Almaniyadan ötrü tənbəki

Brailova gedən “Pages” nam vaporeda İstanbuldan Berlinə 1000 tay tənbəki göndərilmişdir. Müharibə başlanandan bu vaxtadək bu əvvəlinci külli miqdar tənbəkidir ki göndərilir.

Müəllimlərin Macarıstan səyahəti

Tətil zamanından bilistifadə [istifadə edərək], Konya vilayəti müəllimləri məktəb işlərinə bələdiyyət yetirmək [bələd olmaq] qəsdilə Macarıstana səyahətə çıxmasını qət etmişlərdir.

Bitərəf məmləkətlər təriqiylə [yoluyla] tranzit mali

“Yeni gün” qəzetəsi yazır: Məlum olduğu üzrə Avstriya bizim bitərəf məmalik [məmləkətlər] ilə olan tranzit ticarətimizə mümaniət [maneəçilik] göstərir. Binaileyh [ona görə], ticarətimiz böyük xəsarətlərə uğrayır. Hal-hazırda Vyanada iqamət edən [olan] Maliyyə naziri Cavid bəy həzrətləri başqa məsələlər cümləsindən işbu məsələni də həll etməlidir. Xariciyyə Nəzarəti də öz nümayəndələri vasitəsi ilə bu barədə çalışır.

Türkiyə və müttəfiqlər

“N. T.” qəzetəsində yazılır: Almaniyanın Xariciyyə naziri Külman Türkiyə barəsində bəzi bəyanat vermişdir ki, əhəmiyyətindən naşi [ötrü] dərcini lazım görürüz.

Fon Külman, Türkiyə-Almaniya ittifaqı və dostluğu barəsində demişdir ki, bu iki dövlətin mənafeyi biri-birinə

zidd deyil. Amma təəssüflər olsun ki, Türkiyə və Bolqarıya mənafeyi barəsində bunu söyləmək olmaz. Qafqaziya məsələsinə gəlincə, Külmanın nitqindən anlaşılır ki, almanlar Türk Ordusunun Qafqaziyada irəliləməsinə mümaniət [maneəçilik] göstərirlər. İngiltərədə bir şayiə dövrən edirmiş ki, türklər yaxın zamanda İngiltərə ilə barışacaqlardır. Bu şayiələr Almaniyanı ziyadəsincə narahat edir.

Xariciyyə nazirinin sözünə görə, aləməşumul müharibə və Brest müqavilənaməsi bir çox həlli müşkil məsail [məsələlər] çıxarmışdır. Bolqarıya-Türkiyə münasibəti də [münasibətləri] işbu məsələlər cümləsindəndir. Yeni alınmış ərazini təqsim [bölüşdürmək] məsələsi üstündə məzkur [adı çəkilən] iki dövlət arasında münasibət son zamanlar çox gərginləşmişdir.

ÖZ GÖZÜNDƏ TİRİ GÖRMƏZ

Bakı alınandan bəridir ki, Tiflis mətbuatında böyük bir qələyan [qaynama] cərəyan etməktədir.

Yalnız bir “Qruziya” qəzetəsi müstəsna olmaq üzrə, demək olar ki, bütün Tiflis qəzetələri xah rus, xah gürcü və xah erməni [istər rus, istər gürcü, istər erməni] dilində fitnəngiz [fitnəkar] bir lisan açıb, Türk və Azərbaycan ordusu və hökuməti əleyhində yazılar yazmaqla, onları hər vəsilə ilə fəna bir halda göstərməkdən əl götürməyirlər.

“Türklər Bakıya daxil olduqda vəhşilik yapmış, neçə minlərcə erməni öldürülmüş, başqa millətlər həpsi qarət edilmiş və ilax.”

İştə, Tiflis qəzetələrinin bağırdıqları şu qayələrdən ibarətdir. Bunu hər gün müxtəlif məsləkli [əqidəli] və müxtəlif lisanda nəşr edilən qəzetələr yazıb əf-kari-ümumiyyəni [ictimai rəyi] “vəhşi müsəlmanlar” əleyhinə düzəltmək iddiasındadırlar. İş o dərəcəyə yetdi ki, hətta alman istixbarət şöbəsi müdiri professor Tsuqmayer kəndisi də xəta-ya uğraşmış, Bakıdan cürbəcür yanlış və əsla və qəta [qətiyyəni] vüqu bulmamış xəbər verməyə başladı.

Təbiidir ki, bir bu qədər fitnəəngiz xəbərlərin qarşısında adamlar şaşırır və həmin ixbaratı təkzib edici bir mənbə olmadığı halda müfəttislər [fitnəçilər] əksər övqat [çox vaxt] öz çirkin məramlarına nail olurlar.

Şu həriflərin dedikləri, bunların istədikləri nədir aya [nədir görəsən]?

Bakı yürüşlə zəbt edildikdə və Türk erkani-hərbinin [hərbi qərargah heyətinin] tövsiyyəsinə rəğmən müharibəni şəhərin daxilinə keçirdikdə, mümkün idi ki, kimsənin burnu belə qanama-yıb, hamı rahat öz işində olaydı və qoşun dəstələrimizə küçələrdən və evlərdən atəş açan “daşnaxsaqan igidləri” öz cinayətlərində asudəcə davam edəydilər? Və Tiflis qəzetələri iddiasında olduğu “mədəniyyət” naminə biz özümüzü erməni dığalarının qurşunlarına hədəf edəydik?

Bu olarmı, yahu?

“Mədəniyyət”dən dəm vuran həriflər həmin mədəniyyəti xatirlərinə nə vaxt salarlar? Haçan ki, yoldaşlarının quyruqları tələ arasında olar. Bəs altı-yeddi min Bakı müsəlmanlarının qanları nahaq yerə tökülməkdə, Şamaxı və uyezdi yandırıldıqda, İrəvan quberniyasında iki yüzədək müsəlman köyləri xak ilə [yerlə] yeksan edildikdə neyçün mədəniyyətdən dəm vurulmuyur? Halbuki ərz edirəm, bu cinayətlər əbəs yerə, səbəbsiz icra olunmuşdur, Bakıda bir gün davam edən iğtişaş və binizamlıq müharibənin nəticəsi olub, onun da baisi həmin vəhşi daşnaklar ilə dolandırıcı [dələduz] menşeviklər oldu. Təbii ki, şəhəri pişəzvaxt [vaxtıdan qabaq] kərratla [dəfələre] edilən təklifə binaən [əsasən] təslim etsəydilər, heç bir binizamlıq dəxi olmazdı. Necə ki, Gəncə və Qarabağ bunu göstərdi. Əgər türklərin və Azərbaycan əhalisinin məqsədi erməni qırmaq olsaydı, onda nə üçün buralarda bir nəfər də dinc erməninin burnu qanama-yıb? Onlar büsbütün asudə və farağat yaşamaqdadırlar. Büsbütün daşnaxsaqanlar təhti-nüfuzunda [nüfuzu altında] olan Tiflis qəzetələrinin iddiaları nədir?

Budurmu ki, daşnaxsaqan əşqiylərinin [quldurlarının] türk və islam balaları əleyhinə rəva gördükləri cövr və sitəm qarşısında biz səm və əbkəm [lal-kar] oturub əlimizi belə tərپətmə-yək? Çünki bu “Kavkazskoye slovo”-ların, “Borba”ların, “Trudovoye znamya” kimi sosialist vərəqələrinin xoşuna

gəlməyəcək?

Xeyr, bizi vəhşi namı ilə müləqqəb edib [adlandırıb] də özlərinin vəhşiliklərini bilmərrə unudan həriflər və bəzi intriqaçı siyasi məhafil [dairələr] əmin olmalıdırlar ki, vəhşilik bağirtısı ilə bizi qorxuda bilməyəcəklər. Nə deyirlər desinlər, nə yazırlar yazsınlar, lakin minbə'd [bundan sonra] biz Azərbaycan türkləri və bütün islam balaları qarşımıza edilən təcavüzləri dəf etməyə çalışıb, dost ilə dost, düşmən ilə də düşmən olacağıq. Biz bir an belə həqqaniyyət və ədalət yolundan ayrılmaqla bərabər, özümü zəva görülen və hansı bir tərəfdən olmuş olsun zülm və sitəm ilə şiddətli mübarizə edib, öz hüquqi-bəşəriyyətimizi müdafiə etməyə çalışacağıq və bu yolda bir fitnə və fəsaddan çəkinməyəcəyik. Çünki qarşımızda duran məsələ türk millətinin varlığı məsələsidir.

Həmin məsələ ortalığa gəldikdə, Tiflis qəzetələri bizi əfv etsinlər, nə onların bağirtısı və nə də başqa fitnə və intriqaqlar bizim gözümü zəva görünməyəcəkdir. Tiflislilər öz həyatını nə vəsilələrlə təmin etmişdilər? Öylə də deyil ki, burasını biz bilməyək. Lakin biz dinmədik. Qəzetələrimizdə tənqid sütunları açmadıq.

Öylə isə bizi də sərbəst buraxsınlar, öz işimizi görək, öz həyatımızı təmin edək. Öz gözündə tiri görməyib özgə gözündə qıl seçməsinlər.

Böylə müdaxilənin təbəssümə bəis olmaqdan başqa bir təsiri olmaz.

C. D.

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

(keçən nömrələrdən məbəd)

Şəhər mühasirə halında qalıb, bir yerdən bir girvənkə məkulat [ərzaq] gəlməyir. Şəhərdə taxıl mövcudu gündən-günə azalır, çörək qurtarır. Daima evlərində yüz pudlarca taxıl olan adamlar dəxi bazardan çörək almağa başlayırlar. Bəylər özləri şəhərdə, taxılları köylərdə qalıb kəndə getmək istəyirlər, mümkün olmayır, buraxılmırlar. Bir neçə dəfə şəhərdən erməni və müsəlman nümayəndələrindən mütəşəkkil bir heyət çıxıb Əsgərana gedir, yolları açmaq üçün ermənilərlə müzakirata [müzakirələrə] girişirlər. Ermənilər, “yol bağlı deyil, gəlib-gedə bilərsiniz” deyər cavab verirlər. Fəqət yola çıxmağa cəsərət edən hər müsəlman canını sadələvhlüyünə qurban verir, yol yenə bağlı elan olunur.

Taxılın qurtarmağı, meyvə yoxluğu bir cəhətdən xalqı sıxmaqda ikən, bir tərəfdən də ermənilər su kəmərlərini kəsirlər. Şəhər susuz qalır. Bir qədər su əldə etmək üçün hər gün şəhərdən bir dəstə əhali əldə silah olaraq şəhərin ətrafındakı çeşmələrə gedir. Kənd erməniləri bunları atəşə tuturlar, atışma olur. Müsəlmanlar atəş altında su gətirməyə məcbur olurlar. Əhval pək fəna, işlər pək müşkül bir surət kəsb edirlər.

Sevinc xəbər

Şəhərin bahalıqı get-gedə kəsb

şiddət edir [şiddətlənir]. Bahalıq bəlkə öhdəsindən gələ bilməli bir dərddir. Lakin qəhətlik, yoxsulluq; şəhərdə pul az, alış-veriş bilmərrə yox, taxıl tapılmır, su yoxdur. Bu halda bir də Andranik və Şahnəzəryan qoşunlarının şəhərə vürudu [gəlməsi] xəbəri çıxır, ermənilərin vəhşiliyi daha da artır. Ermənilərin bihəyalığının nə həddi var, nə hesabı. Türklər o qədər sıxıntı çəkirlər ki, “dava düşəydi canımız qurtarardı, ya ölər ya ermənilərin boyunduruğundan xilas olardıq” deyə ölmək şərti ilə də olsa ermənilərdən qurtarmayı arzu edirlərdi. Fəqət dava sala bilmirlər; zira şəhər komandanı hər gün “sülh və müsəlmanət” [əmin-amanlıq] deyə təkid edirdi. Əgər komandanın təkidatı [təkidləri] olmasa, bəlkə kəratla [dəfələrlə] dava düşərdi.

Andranik və Şahnəzəryan qoşunlarının gəlməsi və şəhərdə qanlar sel kimi axılması gözlənilən bir zamanda qurban [bayramı] axşamı Bakının alınması xəbəri çıxdı. Qurban günü müsəlmanlar birinci dəfə şəhərdə şadlıq hiss etdilər. Həm öylə şadlıq ki, bəlkə Şuşa şəhəri bütün tarixində böylə bayram görməmişdir. Şəhər bayraq və xalılarla təzyin edilmiş [bəzədilmiş], bütün camaat, qabaqda musiqi və məhəlli [yerli] əsgər olmaq üzrə şəhəri gəzir, toplar atılır (şəhərdə müsəlmanların bir neçə əl ilə qayrılmış və bir dənə Napoleon topu vardı), şəhərdə bulunan ümum sazəndə, nəvazəndə [çalıb-oxuyanlar] balkonlarda, evlərdə çalır, oxuyurlar. Xülasə, şəhərdə bayram ruhu hökm-

fərmadır [hökm sürməkdədir].

Bu xəbər türk-islam əhalisinin dərini bir qədər unutturmaqla bərabər, camaata böyük bir ümid bağışlamaqla nəhayət dərəcə ruh yüksəkliyi hasil olur. Ermənilər arasında isə xəbərə inanmadıqları halda bir növ ruh düşkünlüyü hiss olunur.

Qorxunc bir gecə...

Bu hal iki gün davam edir; üçüncü gün xəbər alınır ki, Şahnəzəryan qoşunu gəlir. Şəhərin iyirmi çağrımılığında, Zabıx adlanan yerlərdədirlər. Beynəlmiləl Komitənin türk üzvləri çox çalışdılar ki, ermənilər məzkur [adı çəkilən] quldur dəstəsini şəhərə buraxmayaraq kəndlərə göndərsinlər. Hətta bu uğurda ermənilərə yardımlarını vəd etdilər. Fəqət ermənilər böylə sözlərə qulaq asarlarmı?! Kirvələr hətta Şahnəzəryanın şəhərə gəlməsini təşkil [asanlaşdırmaq] üçün şəhərdən və ətraf köylərdən bir çox araba cəm etdilər və şayəd yolda müsəlmanlar araba və qoşunlara mümaniət [maneçilik] edərsə, arxalarını kəsmək üçün bir neçə yüz də əsgər toplayaraq Zabıxa göndərdilər.

Şəhərdə ermənilərin ruhu yenə yüksələrək naxallıqları yüz dərəcə artıdı. Bir gün belə keçdi. İkinci gecə sübhə yaxın bir vaxt gördük şəhərin erməni hissəsindən bir atışma başladı, qurşun dolu kimi yağır. Hamı yuxudan sərasimə [sərsəm halda] ayılıraq hər kəs öz vəzifəsi başına gedir. Səngərlərə adamlar göndərilərək tapşırırlar ki, mü-

səlmanlar hələ güllə atmasınlar görək, nə olur. Bu əsnada ermənilər dəxi sən-gərlərdən çağıraraq “Ay müsəlman, güllələr sizə atılmır, sizinlə davamız yoxdur” deyə xəbər verirlər. Həqiqətən anlaşılır ki, ermənilər gülləni bizə deyil, şəhərin hər tərəfinə atırlar.

Bu nə imiş?

Yuxarıda yazıldığı kimi, Şahnəzəryan qoşunu Şuşaya gəlmək niyyəti ilə Zabıxa varid olur. Orada yaxınlıqda qayət böyük və ermənilər üçün bir istinadgah, üssül-hərəkə [hərəkət mərkəzi] təşkil edən pək möhkəm bir kənd var – Qaladərəsi. Plan belə imiş ki, Şahnəzəryan gəlsin həmə kəndə. Şuşadan köməyə gedən ermənilər dəxi oraya yetişdikdə, civara yığılmış olan müsəlmanlar atlıları ilə dava etsinlər, ətrafdakı köyləri dağıtsınlar, bədəhu [sonra] şəhərə gəlsinlər. Həmin müsəlman atlıları isə kürd və elatdan ibarət idi. Neçə yüz adam idilər. Bunlar kağız aparan bir erməni tövqif [həbs] edirlər. Dava planı olan kağızı alırlar, işi öyrənirlər. Yalan siqnal verərək davanı bir gün əvvəl başlayırlar. Ermənilərin planı pozularaq saldatları yekdigərindən [bir-birindən] ayrı düşür. Nəticədə Şahnəzəryan dəstəsi əzilir, Qaladərəsi dağılır, şəhərdən gedən köməkçilər başlarını itirərək qaçırlar. Qaladərəsinin qaçqınları ilə şəhərdən gedən saldatlar ətraf köylərə, meşələrə dağılırlar. Bir qismi şəhərə gəlmək istəyir. Gecə qaranlıqda ermənilər uzaqdan gələn izdihamı görərək “müsəlmanlar şə-

hərə hücum edirlər” deyə səs salır və gələnəri qurşun ilə qarşılayırlar.

(yenə var)

Xəlil İbrahimzadə

NƏZARƏTLƏRDƏ

Vüzəra Şurasının [Nazirlər Kabinetinin] 20 oktaybr qərarına görə, Adil xan Ziyadxanov Xariciyyə naziri müavini və Fərrux bəy Səfərəliyev Ticarət və Səna'ət [Sənaye] naziri müavini təyin edilmişlərdir.

Siyasi nümayəndələr

Ədliyyə nazirinin müavini T[eymur] b[əy] Makinski Azərbaycan Hökuməti tərəfindən Ermənistanda siyasi nümayəndəliyə namizəd edilmişdir.

Məclisi-Müəssisan seçkiləri

Keçən gün axşam saat 6-da Heyəti-Vüzəra [Nazirlər Kabineti] Şurasının Sədri Fətəli xan Xoyskinin sədarətiylə Məclisi-Müəssisan seçkiləri qanununu hazırlayan komissiyanın birinci iclası vaqe olmuşdur.

Sərhəd mühafizəsi

Maliyyə Nəzarəti 12000 nəfərdən ibarət əsgərliyə dəvət edilməyən adamlardan sərhəd mühafizəsi təşkil etmək təsəvvüratındadır. Hər bir əsgər ayda yüz manat məvacib alıb, əsgəri idarə təhtində [altında] olacaqlardır.

AZƏRBAYCANDA

Qarabağdan xəbər verirlər ki, bir dəstə “Daşnaksaqan” firqəsinə mənsub ermənilərin macərapərəstliyi tamamilə dəf edilib, erməni camaatının Qarabağ hadisələrində iştirak etməmələri aşkar olmuşdur. Erməni əhalisi şəhərdə və kəndlərdə əsgərlərimizi duz-çörəklə qarşılayıb, Azərbaycan təbəəliyini qəbul etməklə bərabər öz xoşları ilə əslihələrini [silahlarını] təslim edib, hökumətin hər bir əmr və fərmanına tabe olmağa hazırdılar. Müxtəsəri-kəlam [sözün qıyası], həyat öz adı halına düşüb, zəhmətkəş kənd əhalisi öz məşğuliyyətinə başlamışdır.

* * *

Maliyyə Nəzarəti dərya kənarında Mirbabayevin evinə köçübür.

* * *

Maliyyə Nəzarəti çaharşənbə və şənbə günləri qəbul edəcəkdir. İrəlicə növbətçi məmurun yanında saat 10-dan 11-ədək yazılmalıdır.

* * *

İdarə müdiri hər gün saat 10-dan 11-ədək qəbul edəcəkdir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bakı-Culfa dəmiryolu

Azərbaycan Hökumətinin əmri ilə Bakı-Culfa dəmiryolunun təmiratı təcrid ediləcəkdir [yenilənəcəkdir]. Bu yol üçün bir çox “rels” vardır. Axırını

hadisətdən naşi bu yol mütəzərrir olmuşdur [zərər görmüşdür]. Ələt körpüsü yaxılmış, Pirsaat və Zubovka yanında Kür üstündən keçən körpülər dağıdılmışdır. Əvvəlcə Ələt-Zubovka arasında hərəkət başlanacaqdır. Arazdan keçən Saat köprüsünün dağılmasına görə Xudafərinədək, yəni 249 çağrım məsafədə işləmək mümkündür. Buradan dağlar başlandığına görə, tunellər qazımağa məcbur olacağız. Hələlik hökumət yolundan 12 çağrım məsafədə olan Zubovkaya kimi çəkilsə, balıq nəqliyyatı [daşınması] asanlaşar. Lazım olan əşya Azərbaycan Hökumətinin əmri ilə göndəriləcəkdir.

* * *

Azərbaycan Hökumətinin 20 təşri-ni-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında qət olunmuşdur ki, təbiət xüsusunda qanunlar hazırlamaq üçün Hökumət cənbində [nəzdində] bir qanunverici heyət təşkil olunsun.

* * *

Azərbaycan Hökumətinin 23 təşri-ni-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında qət olunmuşdur ki, bu vaxtadək hamı idarələrdə və məhkəmələrdə cari olan qanunlar Azərbaycan Hökumətinin bu barədə xüsusi qanunu verilənədək hökmlərində baqi [qüvvədə] qalsınlar.

* * *

Bu axır vaxtda Bakı xəfiyyə polisiyyəsi xırda cinayətlərin qabağını almaqla ciddi fəaliyyət göstərir. Son illər caniliklə iştihar [şöhrət] qazanmış olan 148 bədəfkar [bədniyyət] cani tövqif [saxlanmış] və həbs edilmişdir.

* * *

Bakı sakini Əliağa Məhəmmədəli oğlu xəfiyyə polisıyəsı müdiri Quliyevə və məlum etmişdir ki, bu il Mart hadisatı [hadisələri] zamanında 10 nəfər erməni saldatı onun Çadrovı caddədə 145 nömrəli evinə gəlib, orada olan kişiləri öldürüb, arvadları isə həbs etmək istədikdə, iki nəfər rus saldatı içəri girib bunlara mane olmuşdur. Sonra ermənilər ancaq qarətlə kifayətlənib, 22 min manatadək ziqiymət [qiymətli] əşya və 7 min manat nəğd pul aparmışlar. Üç gün bundan müqəddəm [əvvəl] Əliağa küçə ilə keçərkən həman dəstənin başçısını, Sergey Ovanesovu görmüşdür. Əliağanın şikayətinə görə, fəvqəzəlikr [adı çəkilən] Ovanesov, Xəfiyyə polisi müdiri tərəfindən həbs edilib və iş məhəllə müstəntiqinə verilmişdir.

* * *

Bakı-Culfa dəmiryolunu müayinəyə getmiş heyət Bakıya qayıdıb, bu günlərdə hökumətə bu yol vəziyyəti babında [haqqında] məruzədə bulunacaqdır.

* * *

Azərbaycan Cümhuriyyəti balıq və təgələrinin müdiri B. b. Rüstəmbəyovun əmri ilə Balıq Vətəgələri İdarəsinin Ticarət şöbəsi fəsx [ləğv] olunmuşdur. Bu idarənin fənni-ticarət əzaxanasının xüsusi idarəyə təbdil edilməsi [çevrilməsi] haqqında bir layihə tərtib verilir.

İaşə məntəqələri

Mərkəzi Ev Komitəsinin iaşə mən-

təqələri naziri doktor Bron Mərkəzi Ev Komitəsində bu məntəqələrin halı və atidəki [gələcəkdəki] fəaliyyəti xüsusunda bir məruzə oxumuşdur. Məruzədən anlaşıldığına görə, məntəqələrdən üçü iyulun 22-də iş başlayıb, get-gedə bunların ədədi artmaqdadır. Hal-hazırda 11 məntəqə fəaliyyətində davam edir. Bunlardan təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 15-ə kimi 33772 pulsuz, 53413 biri 50 qəpikdən xörək buraxılmışdır. Xörəyin qiyməti iaşə məntəqələrinə 1 manat 98 qəpiyə tamam olur. Bundan əlavə, eylülün [sentyabrın] 21-dən bu məntəqələrdən müsəlman dərüləytamına [yetimxanasına], erməni, Şamaxı, rus cəmiyyətlərinə, “yasli” evinə və Bayılovdakı “çocuq evinə” 23 min xörək buraxılmışdır.

Şəhər İdarəsi iaşə məntəqələrinə artıq pul buraxmadığından, bunların fəaliyyəti azalmışdır.

12 ədəd iaşə məntəqələrinin məxarici bir ayda 355 min manatdır.

Qaçqınlar

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 25-də Petrovskdan Bakıya “Moskva” paraxodu ilə 1600 nəfərə kimi qaçqın gəlmişdir. Bakıya gələnlərin rəvayətinə görə, Petrovskdakı qaçqınların halı artıq əsəflidir [təəssüf vericidir]. Bunların miqdarı 22 mini mütəcaviz [keçmiş] olub, bir çoxu açıq havada yerləşmişdir. Bir çoxu da ətrafdakı kəndlərə, obalara getmişlərdir.

Ev müxəlləfatı [əşyaları] artıq baha qiymətə çıxmışdır. Xörək bişirmək is-

təyənlər çoxlu pula qazan tapa bilirlər. Şayiata [şayiələrə] görə, qaçqınların evlərinə qayıtmalarına imkan veriləcəkdir.

Bələdiyyə İdarəsinin Su şöbəsi

Bakı əhalisinin ümumuna elan edir ki, Bakı Bələdiyyə İdarəsinin Şurasının (Duması) 14 təşrini-əvvəldə [oktyabrda] verdiyi qərardadı mövcubincə [əsasında] 20 təşrini-əvvəl 34 sənəsindən su üçün böylə bir məzənnə qoyulur:

Şəhərdə: su buraxılan budkalarda 3 qəpik, evlərə çəkilməmiş nasoslardan alanda 5 qəpik.

Mədən dairəsində: su budkalarından aldıqda 5 qəpik, evlərə çəkilməmiş nasoslardan 8 qəpik olacaqdır.

Bələdiyyə naziri: İlyuşkin

Bələdiyyə naziri üzvü Su şöbəsi naziri: İbad Əliyev

Övladi-şühədaya [şəhid övladlarına] ianə

Ağdaş Bazar məscidindən Abdulxalıq əfəndi vasitəsilə 2225 rublə, Zaqataladan Nurulla əfəndi mərifətilə [vasitəsilə] 3287 rublə 20 qəpik toplanıb cəmənlə [cəmi] 5512 rublə 20 qəpik Qafqaziya müftisinə göndərilmiş və miri-mümaileyh [adı keçən şəxs] tərəfindən Ordu Şöbəyi-siyasiyyə müdiriyyətinə təslim edilmişdir.

Türkcə konfrans

Cümə gecəsi saat doqquzun yarısında sabiq Mailov teatrında məşhur Ruşəni və İstanbul mühərrirlərindən

[yazıcılarından] Ruşən Əşrəf bəylər türk lisan və ədəbiyyatı və türk gəncliyi arasında cərəyan edən əfkara dair bir konfrans verəcəklərdir. Konfrans pulsuzdur.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Moskvada edamlar

Moskvada ağqvardiyalılar hər gün gülləbaran edilirlər. Petrovsk parkında hər gün 10-15 nəfər qətl edilir. Bunların siyahıları daha nəşr edilmir. Ölüm cəzasına məhkum edilənlər Fövqəladə Komitə ambarlarında həbs edilirlər. Bunları qapalı arabalarda aparırlar.

Bütün belə işlər Peters ilə sabiq “İzvestiya” müxbiri Vergilova mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır]. Fövqəladə Komitədə sabiq Vilna dava vəkili Kozlovski böyük fəaliyyətlər göstərir. Bu şəxs barəsində bolşeviklərin iyul çıxışlarında qəzetələrdə çox yazılmışdır.

Peters, Yakovlev, Kozlovski sərbəst fəaliyyətdə bulunurlar. Bunlar İncilab Tribunalı, Xalq Komissarları Şurası əmrini qəbul etmək belə istəməirlər. Latış ovçuları, çinlər və bəhriyyun [matros-lar] bütünlüklə Peters ilə Hərbi Komissar Berezinin təhti-idarəsindədirlər [idarəsi altındadırlar].

Son vaxtlarda Fövqəladə Komitə ilə Kreml miyanında [arasında] ixtilaf əmələ gəlmişdir. Böylə olmuş ki, Lenin məhbubların təxlisi [azad edilməsi] barəsində əmr verir, yarın Fövqəladə Komitə

tərəfindən əmr, nəzəri-etimada alınmayaraq məhbuslar qətl edilir.

Quçkovun qətli

“İ. N.” qəzetəsinin məlumatına görə, Podolsk yanında Aleksandr İvanoviç Quçkov qətl edilmişdir. Mütəvəffa [mərhum] sabiq Hərbi Səna’ət [sənaye] Komitəsi sədri, padişahlıq Duması üzvü və sədri, Lvov Kabinəsində Hərbiyyə və Bəhriyyə [dənizçilik] naziri olmuşdur.

Kəndçilər üsyanı

Moskvadan alınan məlumata görə, Tambovski, Permski, Ryazanski quberniyalarda bütün kəndçilər Şura Hökuməti əleyhinə üsyan qalxızmışlar. Zarayskda üsyançılar tam iki saat Şurani mühasirə etmişlər. Təslim olmuş bolşeviklər orada qətl edilmişlər.

Saratovun təxliyəsi

“N. İ.” məlumatına görə, Saratov burjuaziyası səfərbərlik halına gətirilmişdir. Bunlar istehkamat işlərində işləyəcəklər. Ruhaniləri ən ağır işlərə cəlb edirlər. Şəhər, idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi fəvqəladə vəziyyət] altında elan edilmişdir. Şuradan izinsiz axşam saat 8-dən sonra soqaqlara çıxanlar qurşuna dizilirlər [güllələnirlər]. Şəhər təcili surətdə təxliyə edilir. Xəzinə və ləvazimati-hərbiyyə ambarları aparılır.

* * *

Arvad diş həkimi

Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər, dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi.

Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Diş müalicəxanası

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası. Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsul ilə fərför və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər.

Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doldurur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210

Türk dilində ərizə

Yazdırmaq xahişində olanlar hər gün axşam saat 4-dən 6-ya qədər Starı poçtovı küçədə Rzayevin 57 nömrəli mənzilinə müraciət edə bilərlər. Ərizələr artıq savada malik olan şəxs tərəfindən yazılır.

Bələdiyyə İdarəsinin Su şöbəsi

Bakı əhalisinin ümumuna elan edir ki, Bakı Bələdiyyə İdarəsinin Şurasının (Duması) 14 təşrini-əvvəldə verdiyi qərardadı mövcubincə 20 təşrini-əvvəl 34 sənəsin-dən su üçün belə bir məzənnə qoyulur:

Şəhərdə:

Su buraxılan budkalarda 3 qəpik, evlərə çəkilməmiş nasoslardan alanda 5 qəpik.

Mədən dairəsində:

Su budkalarından aldıqda 5 qəpik, evlərə çəkilməmiş nasoslardan 8 qəpik olacaqdır.

*Bələdiyyə naziri: İlyuşkin
Bələdiyyə İdarəsi üzvü Su şöbəsi
naziri: İbad Əliyev*

Elan

Ziğ və Bayıl burunları arasındakı dəniz qismində qayıqların işləməsi, liman rəyasətinin vəsiqəsilə qabil ola bilər. Yalnız təyin və təhdid edilmiş [məhdudlaşdırılmış] məntəqəni təcavüz edənlərin [keçənlərin] düşməyə müavinət [yardım] etmiş nəzərilə baxılaraq, qayıqları və malları müsadirə olunacaq və kəndiləri ağır cəza görəcəkdir.

*Bakı Mərkəz Komandanı Miralay
[Polkovnik]*

Elan

Bakıda işləyən hər dindən bilcümlə [bütün] həkim, aptek və felşerlərin heç bir yerdə işləməyənlərin adresləri bilinmək üzrə hər gün öylədən [günortadan] sonra

saat 3.30-dan saat 6-ya qədər Mənzil Müfəttişliyinin Sərhəkimlik [Baş həkimlik] dairəsinə qeyd olunmaları elan olunur.

*Mərkəz Komandanı Miralay
[Polkovnik]*

Elan

Şəhri-halın [bu ayın] 24-cü günü axşamı, yəni cümə gecəsi saat 8 buçuqda (doqquzun yarısında) Torqovı soqağında Hökumət (sabiq Mailov) teatrosunda İstanbul mühərrirlərindən [yazıcılarından] Ruşəni bəy və Ruşən Əşrəf bəy tərəfindən ümuma **türk lisan və ədəbiyyatına və türk gəncliyi arasında cərəyan edən əfkar** dair konfrans (leksiya) veriləcəyindən, əhaliyi-möhtərəmənin [möhtərəm əhalinin] təşrif buyurmaları və duxuliyə [giriş haqqı] verməmələri (daxil olmaq pulsuz olacaqdır) və xanımlarımızın işbu konfransda hazır bulunmaları bilxassə şayani-arzu olduğu elan olunur.

Müdirələr:

***Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli***

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 318. “21 təşrin fi sənə 34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 21 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Məktəblər haqqında

səh. 318. “Neft Mədənciləri Şurası”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

səh. 319. “İttifaq (Sovet Syezd)”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası nəzərdə tutulur.

İslam ordusu qərargahından təbliği-rəsmi

səh. 319. “20.10.34”: Burada il, rumi təqvimlə verilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 20 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Teleqraf xəbərləri

səh. 321. “Tiflis qəzetələrinin dərc etdiyi Almaniya simsiz teleqraflarında deyilir ki, Müttəfiq dövlət əsgərlərinin...”: burada Antanta bloku ölkələri nəzərdə tutulur.

“Müttəfiq Şura”: Burada söhbət Almaniya İmperiyasının ali hakimiyyət orqanı olan Bundesratdan gedir.

Türkiyədə:

Türkiyə və müttəfiqlər

səh. 322. “N. T.”: “Nyu-York Tayms” qəzeti nəzərdə tutulur.

Öz gözündə tiri görməz

səh. 324. “C. D.”: bu imza Ceyhun bəy Hacıbəyliyə məxsusdur.

Təhlükə qarşısında

səh. 325. “Napoleon topu”: Fransada 1853-cü ildə ixtira edilən atəşli silah (top). Fransa prezidenti və imperatoru olan III Napoleonun şərəfinə adlandırılmışdır.

Bakı xəbərləri:

Bələdiyyə İdarəsinin Su şöbəsi

səh. 329. Bakı Bələdiyyə İdarəsi Su şöbəsinin şəhərdə su qiymətləri barəsində elanı həm qəzetin içində xəbər kimi, həm də qəzetin son səhifəsində elan kimi getmişdir. Xəbərin altındakı “*Bələdiyyə naziri üzvü Su şöbəsi naziri: İbad Əliyev*” imzası yanlışdır. Doğrusu, elanın altında göstəriləni kimi “*Bələdiyyə İdarəsi üzvü Su şöbəsi naziri İbad Əliyev*” olmalıdır.

səh. 329. “20 təşrin-i-əvvəl 34”: Burada il rumi təqvimlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi təqvimlə 20 oktyabr 1918-ci ilə uyğun gəlir.

Xarici xəbərlər:

Quçkovun qətli

səh. 330. Lvov Kabinəsi: Rusiyada Müvəqqəti Hökumət dövründə Georgi Yevgenyeviç Lvovun (1861-1925) sədrliyində qurulan Nazirlər Kabineti (mart-iyul 1917) nəzərdə tutulur.

Xarici xəbərlər:

Saratovun təxliyəsi

səh. 330. “N. İ.”: “Nijeqorodskiye izvestiya” qəzeti nəzərdə tutulur.

Cümə axşamı, 24 oktyabr 1918-ci il, nömrə 21

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 17 məhərrəmülhəram sənə 1337. 24 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərdə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ

Bilümunun [ümumiyyətlə] Bakı və ətrafı əhalisinə:

1. Qadın və erkək, böyük və kiçik, hər hansı milliyət, din, sinif və təbəədən olursa olsun, Bakı və həvalisi [ətrafı] sakini bilcümlə əhali: kəndi ev və məhəllələri heyəti-idarə və ixtiyariyyəyəsindən [idarə və ixtiyar heyətindən] namlarına mühərrər [adlarına yazılmış], isim, pədar [ata] ismi, məmləkət, məhəllə və soqaq [küçə], xanə nömrəsi, yaş, əşkal və əlaməti-fariqə [görünüş və fərqləndirici əlamət], sənət və ya məmuriyyət və sair xüsusi-mətlubəyi [tələb olunan xüsusi] göstərən “hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqə”sindən birer dənə edinməyə [hərə bir ədəd əldə etməyə] məcburdurlar.

2. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra çarşı, bazar, soqaq və evlərdə surəti-məxsusədə [xüsusi surətdə] sıx-sıx yapılaçaq yoxlamalarda kəndi hüviyyət vərəqəsini ibraz [təqdim] edəmməyən

hər kəs cəza görəcək və şübhəli ədd [hesab] edilərək daxili-məmləkətə [ölkənin içlərinə] sövq olunacaqlardır.

3. Hüviyyət vərəqəsi olmayan şəxsin dəvairi-rəsmiyyəcə [rəsmi qurumlarda] heç bir işi görülməyəcəyi kimi, bey'ü-şəra [alqı-satqı], əqdi-icar [kirayə müqaviləsi] və sairə kimi işlərdə hüquqi-mədəniyyədən saqit [mədəni hüquqları əlindən alınmış] ədd ediləcək [sayılacaq] və hər hansı bir yerə səyahətində kəndisinə heç bir surətlə səyahət vərəqəsi verilməyəcəkdir.

4. Hüviyyət vərəqəsi olmayanları; ev, mağaza, otel, yazıxana, ticarətxana, fabrika və dəvairi-rəsmiyyəyə qəbul edənlər, şübhəli əşxası [şəxsləri] hökumətin nəzəri-təftişindən saxlamış ədd edilərək və müxalifi-qanun hərəketlərindən naşi [qanuna müxalif hərəketlərinə görə] şədiddən [şiddətli] cəza görəcəklərdir.

5. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra hüviyyət vərəqəsini ibraz edəmməyən hər kəsi zabitə [asayiş keşikçiləri] tövqif

və əxbara [həbs etməyə və xəbər verməyə] məcburdur.

6. İşbu əmr, tarixi-elanından etibarən Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bil-ümum qəzetələri bir həftə müddətlə mütəmadiyyəən nəşr olunacaqdır.

*Polis Müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin*

ELAN

BAKI ZİRAƏT VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI İDARƏSİNDƏN

Qusarçay, Xudat, Ləcət, Yalama və Samur mövqifləri [stansiyaları], habelə işbu mövqiflərə yavuş dövlət meşələrində naməlum zəvata [şəxslərə] məxsus olmaq üzrə külli miqdarda hazırlanmış odun mövcuddur.

Odun sahiblərinə təklif olunur ki, təşrini-saninin [noyabrın] 5-ə kimi bu barədə məlumat versinlər. Məlumatı təhrirən [yazılı surətdə] Bakı Ziraət İdarəsinə verməlidir. Məlumat ilə bərabər oduna sahib olmağı isbat edəcək vəsiqələr də pişnihad [təqdim] ediləməlidir.

Təşrini-saninin 5-ə kimi məlumat verməyənlər mallarından məhrum olacaqlar. Odunlar xəzinə nəfinə [xeyrinə] zəbt olunacaqdır.

*Azərbaycan Meşələri müdiri
vəzifəsini ifaya müvəzzəf [icra edən]:
Nəcəf bəy Vəzirov
Bakı Ziraət İdarəsinin müvəqqəti
naziri vəzifəsini ifaya müvəzzəf:
Şpitalski*

ELAN

Azərbaycan əhalisindən gərəksə Bakı və gərək Gəncə vilayətindən on doqquz, iyirmi, iyirmi bir, iyirmi iki, iyirmi üç, iyirmi dörd yaşında olan cavanlardan qunduraçı [çəkməçi], bərbər, dərzi, mühəndis, konduktor, gəmiçi, betonçu, maranqoz [xarrat], dülgər və daha sair sənət sahibi olanlar Bakıdakı qitəyə [hərbi hissəyə] veriləcəkdirlər. Həman [dərhal] Bakı şöbəsinə müraciətlə qeydlərini yəpdirsinlər. İyirmi beş, iyirmi altı, iyirmi yeddi, iyirmi səkkiz, iyirmi doqquz, otuz yaşlarındakı cavanlardan işbu sənətlərə aşına olub da könüllü olaraq əsgər olmaq istərlərsə, onlar da əxzi-əsgər dairəsinə [hərbi xidmətə çağırış qurumuna] pasportları ilə müraciət və qeyd olunsunlar. Bu iş təşrini-əvvəlin [oktyabrın] otu-zunda qurtarılacağından isticəl olunmaq [tələsmək] gərəkdir.

21 təşrin fi sənə 34

ELAN

ƏRAZİ NƏZARƏTİNDƏN

Ərazi naziri müstədini [ərizəçini] qəbul edir şənbə və səşənbə [çərşənbə axşamı] günləri saat 12-dən 2-yə kimi.

Azərbaycan Meşələri naziri qəbul edir, hər gün saat 12-dən 2-yə kimi.

Bakı quberniya Ərazi və Dövlət Əmlakı İdarəsi müdiri qəbul edir saat 12-dən 2-yə kimi.

Qəbul edilmək arzusunda olanlar hər gün saat 10-dan 12-yə kimi növbətçi məmura özlərini yazdırmalıdır: Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında hər gün saat 11-dən 1-ə kimi. Ərizə qəbul olunub məlumat verilir.

705

ELAN

Sinni-mükəlləfiyyətə [mükəlləfiyyət yaşına] daxil olmuş 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 təvəllüdündə bulunan cavanlardan əksərisinin mollalarda mövcud can dəftərlərində adları yoxdur. Bu səbəblə, bu cavanlar da əsgər düşmədim və yaxud da məni çağırmadılar deyə şöbəyə müraciət etməyirlər.

On doqquzdan iyirmi dörd yaşına qədər bütün cavanlar (gərək çağırılsın və gərək çağırılmasın) təsrini-əvvəlin [oktyabrın] nəhayətinə qədər Əxzi-əsgər [hərbi qulluğa çağırış] şöbəsinə müraciət edərək kəndini qeyd etdirməyə məcburdurlar.

Təsrini-əvvəlin [oktyabrın] nəhayətinə qədər kəndilərini qeyd etdirməyən cavanların xaini-vətən [vətən xaini] ədd [hesab] edilərək haqlarında fərari müamiləsi tətbiq ediləcəyi elan olunur.

23-10-34

*İslam Ordusu**Əxzi-əsgər Rəyasəti***ELAN**

İslam Ordusu Komandanlığının məlumat və vəsiqəsi olmadıqca, heç bir möhürçü rəsmi möhür həkk etməyə səlahiyyətdar [səlahiyyət sahibi] deyildir. Əks halda qanunun ən ağır cəzası ilə təcziyə edilir [cəzalandırılır].

23-10-34

*Mərkəz Komandanlığı***HÖKUMƏT QƏRARDADI****Ədliyyə Nəzarəti [Nazirliyi] əmri
18 oktyabr 1918, Bakı**

- Gəncə nahiyə məhkəməsinin müddəi-ümumisi [ittihamçısı] Sergey Nikolayeviç Nikolayev və Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü Vladimir Aleksandroviç Nazarov oktyabr ayının 1-indən vəzifələrindən və bu xidmətdən həmişəlik kənar edirlər.

- Xidmətində saxlanan Tiflis nahiyə məhkəməsi üzvü Vladislav Adolfoviç Visort, Bakı məhkəmə şöbəsinə məhkəmə müdiri müavinliyinə və mülkiyyət işlərinə baxmaqdan ötürü Bakı 3-üncü məhkəməsi müdiri təyin edilir.

- Bakı nahiyə məhkəməsinin müddəi-ümumi [ittihamçı] müavini Pavel Mitrofanoviç Krasnokutski, 24 iyun 1918 sənəsi hökumət qərarına müvafiq, vəzifəsindən və xidmətindən həmişəlik kənar edilir.

- Bakı nahiyə məhkəməsinə məh-

kəmə xidməti üçün namizəd olan İsmayıl bəy Soltanov Ədliyyə Nəzarətinə [Nazirliyinə] təyin edilir.

Ədliyyə naziri: T. Makinski

Əmr nömrə 93

Səhiyyə və Nafiə Nəzarətində [Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyində]

Bakı quberniyası Göyçay nahiyəsi Kürdəmir hissəsinin feldşeri Skarjetovski, 1918 sənəsi oktyabr ayının 1-indən Zərdab hissəsinə təyin edilir.

30 sentyabr 1918

Səhiyyə və Nafiə naziri Rəfibəyov

ORDU QƏRARGAHINDAN TƏBLİĞİ-RƏSMİ

Dərbənd cəbhəsində 21.10.34-də süvarilərimiz Qayakənd istiqamətində ilərilənmişdir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Gürcüstan Teleqraf Acentəliyinin oktyabrın 18-ində aldığı teleqraflar

Berlin - Qərb cəbhəsindən xəbər verilir ki, Brügge ilə Lis arasında düşmənin dəfələrlə etdiyi hücumları dəf edilmişdir. Kortreyk cənub-qərbində, Maas çayının şərq sahilində axırıncı müharibələrdən sonra müvəqqəti da-

yanmış olan düşmən dəstələri Kortreyk şimal-şərqində bizim əsgərlərimiz tərəfindən geri atılmışdır. Düşmən nəhrdən keçmək istəmişsə də, müvəffəq ola bilməmişdir. Lill və Duedən şərqə tərəf Le-Kato və Uaza arasında olan Ask - Tamplev - Flin - Market xəttində düşmən təqibat yapmaqdadır. Le-Kato cənub-şərqində düşmənin güclü hücumları davam etməkdədir. Bazuel yanında düşmən meşəyə soxulmuşdur. Cəbhənin qeyri yerlərində düşmən hücumları böyük tələfat ilə dəf edilmişdir. Bazuel hücum ilə işğal edilmişdir.

Berlin - Axsam alınan xəbərlərdə deyilir ki, Flandriyada Le-Kato və Uaza arasındakı müharibə meydanında bütün gün sakitliklə keçmişdir. Laon şimalında ingilis hücumları müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Busyer şimal-şərqində düşmən dəstələri sağ sahilə möhkəmlənmişlərdir. Maasda təzə bir şey olmamışdır.

İstanbul - Cəbhələrdə təbəddülat yoxdur.

Vyana - İtaliya müharibə meydanından verilən xəbərlərə görə, cəbhənin bir çox yerlərində güclü surətdə kəşfiyyət əməliyyatı vəqə olmaqdadır.

- Balkan müharibə meydanından bildirilir ki, Qərbi Morava yaxınlığındakı təzə mövqelərdə Müttəfiq əsgərləri düşmənlə təzədən müsadiməyə [çarpışmaya] başlamışlardır. Aleksinaç şimalında serb dəstələri dəf edilmişlərdir. Şərqə tərəf vəqə olan hücumlarda bir çox əsirlər alınmışdır.

Moskva - Mərkəzi Komitənin Mətbuat bürosu xəbər verir ki, qərb cəbhəsində Müttəfiqlərin hücumu davam etməkdədir. Almanlar Ostende, Rube, Due və Lill şəhərlərini təxliyə etmişlərdir. İngilis əsgərləri Ostendəyə daxil olub, fransızlar isə Tiqilkur şəhərini işğal etmişlərdir. Amerika əsgərləri Lis ilə Uaza arasında möhkəmlənmişlərdir. Müharibələr təzələnmişdir.

- Cənub cəbhəsindən - Albaniyada serblər Qərbi Moravaya qədər soxulmuşlardır. Müttəfiq dövlət əsgərləri Niş şimalında hərəkətdə bulunub 32 top ilə əsirlər alınmışdır.

Berlin - Oktyabrın 20-sində qərb cəbhəsindən xəbər verirlər ki, Flandriyada təxliyə hərəkəti başlanıb. Brügge və Tielt-Kortreyki boşaltdıqdan sonra təzə mövqelər tutmuşuq. Təxliyə zamanında qabaq dəstələr arasında şiddətli müsadimələr olmuşdur. Axşama yaxın düşmən Sluis cənub-şərqində Beqlo yanında Belçika-Holland sərhədində dayanmışdır. Maldegemdən qərbə və Kortreyk şimal-şərqində düşmən Kortreyk cənubunda meşəyə soxulmuşdur. Düşmən Kortreyk - Turne şosesinə çatıb, Duenin hər iki tərəfindən təqibatda bulunmaqla, Orşi - Muşen şərqə xəttinə qədər çatmışdır. Le-Kato ilə Uaza arasında dünən müharibələrə fasilə verilmişdir. Sambra-Uaza kanalı ilə Uazadakı təzə xəttimizdə düşmən ilə müsadimələr [çarpışmalar] vəqə olmaqdadır. Ser və Suş tərəfdə bütün gün düşmən güclü hücumlarda bulunmuşdur. Bu

hücumlar Sakson əsgərləri tərəfindən əks hücumla dəf edilmişdir. Kresidən cənuba Laon - Marl şosesi yanında böyük qüvvələrlə hücum etməkdə olan düşmən əsgərləri Suasondakı mövqelərimizdən bəzilərini zəbt etmişsə də, şiddətli müharibələrdən sonra dəf edilmişdir. Düşmən En nəhrinin şimali sahilində güclü top atəşi ilə bizim mövqemizi Sen-Jermenmondan şərqə tərəf sıxışdırmağa müvəffəq olmuşdur. En cəbhəsində Attini ilə Olizi arasında düşmənin müharibə hərəkəti şiddətlənməkdədir.

Berlin - Axşam alınan xəbərlər. Kortreyk şərqində düşmən hücumu davam etməkdədir. Solesm və Le-Katonun hər iki tərəfində şiddətli müharibələr vəqə olmaqdadır. Geniş dairədə olan düşmən hücumları dəf edilmişdir. Serdə müvəffəqiyyətli müharibələr olmaqdadır. Busyerdən şərqə tərəf Qərbi Endə vəqə təpələrdə düşmən hücumları dəf edilmişdir.

Berlin - Busyerin hər iki tərəfində təzələnən hücumlardan sonra düşmən Şərqi En sahilində möhkəmlənmişdir. 99-cu piyada alayının generalı Puttkamer düşməni dayandırmağa müvəffəq olmuşdur. Olizi-Qrandpre arasında Vandidən şərqə tərəf vəqə hündürlüklərdə təzələnmiş olan düşmən hücumları öz xətləri qarşısında Holşteyn alayı və nişançı əsgərləri tərəfindən dəf edilmişdir. Maas nəhrinin hər iki kənarında təxrib edici atəş ilə müharibələr vəqə olmuşdur.

Paris - Oktyabrın 20-sində verilən

xəbərlərdə deyilir ki, əhvalın müsaid olmasına baxmayaraq, fransız əsgərləri Uza ilə Ser arasında öz mövqelərini genişləndirmişlərdir. Verneyl şərqində fransız əsgərləri Şantruva nəhrini keçib Konde-sur-Syuipp qərbindəki təpələrdə möhkəmlənmişlərdir. Düşmənin şiddətli əks-hücumlarına baxmayaraq, fransız əsgərləri öz mövqelərini əldən verməmişlərdir. Busyer şərqində fransız əsgərləri Perri kəndinə çatıb, Landep və Valez dairəsində iləri hərəkət etməklə 20 top almışlardır.

Trablusqərb və Benqazidə türklər

“Norddöyçe alqemayne zeytung” qəzetəsinə nəzərən, “N. R. K.” qəzetəsinin Balkan müxabiri [müxbiri] türklərin Trablusqərbdə müstəhkəm [möhkəmləndirilmiş] limanlar əldə etməklə nəticələnən müvəffəqiyyətlərindən və Xüms, Ləbdə, Benqazi və Dernadan ibarət bulunan bu limanların Sənusilər tərəfindən işğal edilmiş olduğundan bəhslə deyir ki: “Türklər üçün Trablus daxilində toplarla, xəstəxanalarla minlərcə əsgərdən mürəkkəb bir qüvvət təşkil etməyə nə surətlə imkan hasil olduğu bir sirr olaraq qalacaqdır. Bundan üç ay əvvəl Prins Osman Fuad əfəndi Trablusa çıxmış və əhali tərəfindən məhəbbətlə qarşılanmışdır. Osman Fuad əfəndi ülumi-əsgəriyyə və siyasiyyəni [hərbi və siyasi elmləri] Almaniyada təhsil etmişdir. Məzkur limanlar 6 təmmuzdan [iyuldan] bəri mütəmadiyən [ardıcılı] bombardman edilməkdədir. Təhtəlbəhr [sualtı] fəa-

liyyəti nəticəsində iki aydan bəri dənizdən münaqəlat [nəqliyyat] və müxəbərət [xəbərləşmə] imkanı bulunmadığından, italyanlar telsiz teleqrafla müxabirə etməkdədirlər [xəbərləşməkdədirlər].”

Hindlilərin teleqrafı

Berлиндən - Hindistan milliyətpərəvərlərinin Avropadakı mərkəz komitəsi Xidivi-Misir [Misir valisi] Abbas Hilmi paşaya bərvəchi-ati [aşağıdakı] teleqrafnaməni göndərmişdir:

“Təqdim edilən şu ərizəmizlə, İngiltərənin cəbr və təzyiqinə məruz qalmış olan və Misirin məşru [qanuni] və müəzzəm [böyük, əzəmətli] rəisi bulunan zati-fəximanələrindən [uca şəxsinizdən] alman torpağında salamlarımızın qəbul buyurulmasını təmənni edəriz. Hal-hazırda milliyət düsturu və millətlərin ingilis ribqeyi-əsəretindən [əsəret kəməndindən] təxlişi [xilas] üçün mücadilə etməkdə olan hindlilər, Misir əhalisinin iztirab və alamından [əzablarından] dolayı son dərəcə mütəəssir bulunmaqdadırlar. İttifaqi-Mürəbbenin [Dördlər İttifaqının] qələbə və müzəffəriyyəti sayəsində misirlilərin, irlandiyalıların və hindlilərin hürriyyəti-milliyələrini [milli azadlıqlarını] istehsal edəcəklərinə [qazancaqlarına] layətəzəlzəl [sarsılmaz] əminiyət [əminlik] və etimadımız vardır.

Berлиндə türkcə

Berlin Darülfünunu [Universiteti] Şarlot Lorens namında bir madmazələ

türkcə imtahanındakı müvəffəqiyyəti
üzərinə fəlsəfə doktoru ünvanını ver-
mişdir.

*“Azərbaycan”ın təfriqəsi 5
Zəfər yolunda
Ənvər paşa həzrətlərinə!*

Mehmed Əmin bəy Ordunun dastanı

Çanaqqala qəhrəmanlarına

O nəsliz ki, qəhrəmanlıq meydanları
Yenə bu gün dörd rüzgara bizi sorar;
Ərzin bütün şərəfləri və şanları
Başlarımız kimi böyük başlar arar.

İrəliyə! Türkün alını
Yalnız rəbbə səcdə edər.
Onun əsil, hürr vicdanı
Taxtda xaqan görmək istər.

Bizlər rəbbin ən sevgili millətiyiz;
Göyə baxan diyarların ümidiyiz.
Uca dağlar, yalçın daşlar
Bizim altun ordumuza əyləcək.
Zalım qəlblər, məğrur başlar
Bizim dəmir pəncəmişlə əziləcək.
Bizə görə, Allah üçün gedilən yol,
Millət üçün hayqıran səs müəzzəzdir.
Şu mübarək vətən üçün savaşan qol,
Hüquq üçün tökülən qan
müqəddəsdir.

Haydın, yenə qəhrəmanlıq günü gəldi,
Bu dəqiqə – zəfərlərin bir saati.
Təkbirlərlə, türkülərlə
Bir səmavi qəzəb kimi hücum edin!
Bombalarla, süngülərlə

Xainləri birə qədər həp gəbərdin!
Bizi o gün bəkləyir ki, şairlərə
Altun sazla şahnamələr hayqırtdırar.
Əllərində çələnglərlə bakirlərə
Şan və şərəf türküləri çağırtdırar.
İrəliyə! Türkün alını
Yalnız rəbbə səcdə edər.
Onun əsil, hürr vicdanı
Taxtda xaqan görmək istər.

İrəliyə! Göy, yer, dəniz
Basqınlarla inildəsin!
Bizim erkək səslərimiz
Hər sipərdə “Vur! Kəs!” desin.

* * *

İştə, görün! Hər meydanda qanlı,
tökük bir çox silah;
Burda bir çox başlar əzik.
Orda bir çox qollar qırıq, şurda bir çox
gövdə, kəmik.
Hər tərəfdə qan, kül, duman; hər
tərəfdə min səs, min ah!..
Burada bütün siyah geymiş ovalarda,
qorularda
Şən yuvalar xarab olmuş, dağlar, daşlar
yas tutuyor.
Ərquvani torpaqlarda, havalarda və
sularda
Canlı-cansız hər şey susmuş, yalnız
ölüm uğulduyor.
Şu saatda dan yerindən doğan günəş
dörd bucaqda
Yüz min qanlı cənazənin üzərinə
parlamaqda.

Ağdənizin dalğaları
Yaşıl, qırçıl sahillərə ölümləri sürüməkdə.
Şəhərləri, səhraları
Bir çox qara xəbərlərlə müsibətlər
bürüməkdə.
Yarım milyard əhalinin yaşadığı beş
yüz bəldə

O məscidlər, kəlisələr, paqodlarla həp
matəmdə!..
Şübhə yox ki bu ölümlər artıq Qərbdən
uzaqdalar,
Həpsi al qan içindələr.
Artıq hirs, kin, qürur, tamah
duyammayan bu gövdələr
Gəbətilmiş birər vəhşi sırtlan kimi
yatmaqdadalar.
Bu atəşsiz, səfil qəlblər artıq gözəl
Parislərin
Çılpaq, səfeh qızlarıyla Roma ömrü
sürməyəcək.
Bu günəşsiz, sönük gözlər artıq böyük
Taymislərin
Bir ərimiş altun kimi axışını
görməyəcək.
Varsın, hər leş, qarğaların hayqırdığı
bu ellərdə,
Çaqqallara yuva olan daşlıqlarda, sarp
bellərdə
Ziyarətsiz və duasız
Kirli, qanlı bir paçavra taleyiylə torpaq
olsun.
Burda hər bir qəbrə yalnız
Acı Batı rüzgarının ıslıq çalan
səsi dolsun.
Zira bunlar hürriyyətə, ədalətə
düşməndilər,
Vətənlərə, millətlərə qanlı məzar
qazandılar.
Bu cəng, türkün zalımlarla gördüyü bir
hesabıdır,
Silahıyla əsarətə,
Qəzəbiylə intiqama, namusuyla
həqarətə,
Zəfəriylə hirsə, kinə verdiyi bir
cavabıdır.
Bu gün burda tük ürpərtən şu acıqlı
lövhələrdən
Bizim əziz yurdumuzu çiğnədənlar
utansınlar.

Əsarətin zəncirinə əydirəcək baş
arayan,
O hərəslər bu qövmün də varlığına
inansınlar.
Əvət, əlli əsrlik bir ömrü olan türklərin də
Qaç kərə fəth etdikləri şu dünyanın
üzərində
Bir vətəni, bir xaqanı,
Bir tarixi, səltənəti, bir şərəfi, hüququ var.
Bir diləyi, bir imanını
Və bunlara can verəcək milyonlarca
çocuğu var.
Böyük Turan dühasını parladacaq yeni
dünya,
Bu gün bizim alınımızı oxşayan bir milli
röya!
Şu Osmanın sancağı ki, bayraqların
gözəlidir,
Ay-ulduzu şanıımızın,
Qızıl rəngi fəth və zəfər üçün axan
qanıımızın,
Yanıqları eşqimizlə əzmimizin timsalıdır.
O, yeddi yüz ildən bəri Avropada,
Afrikada
Və Asyada qorxu, hörmət dağıdaraq
savaşırdı.
Qütblərin ətəyində, sıcaq xətti-istivada
Ağ köpüklü ümmanlarda şərəflərlə
dolaşmışdı.
Fəqət yarın onun hüma qanadının
kölgələri
Əzanların ağladığı bütün məzlum
ölkələri
Atəşi gül sabahlarla
Səadətlər gətirici əllər kimi oxşayacaq.
Qurtarıcı silahlarla
Bu talesiz ellərdə də hürr millətlər
yaşayacaq.
Artıq Şərqi üfüqləri altındakı hər
diyarın
Tacı, taxtı, səadəti, hər bir şeyi
şərqlilərin!..

RUŞƏN ƏSRƏF BƏY

Əsrlərdən bəri biri-birindən uzaq düşmüş bir nənənin övladı olan Osmanlı türkləri ilə Azəri türkləri, həmd olsun, bu gün pək uzun sürən bir ayrılığın pəncəsindən yaxanı qurtardılar. İki qardaşın sevincini görən və duyan al bayraq, bunların başları üzərində dalğalanıb, çırpınmasıyla bu bayrama yoldaş olduğunu söyləməkdədir. Bu gün minarələrin səsi qulaqlara daha açıq gəlməkdə, toplarının üstündə parçalanıb da sevdiyi yurdunu öyləcə düşməne təslim eyləyən mərd xanların mərd ruhu, buludların arasından bizdən pək məmnun qaldığını bizə sevinərək anlatmaqdadır. Allahın sevgili qulları bulunan babalarımızın ruhunu şad etdikdən sonra, tutacağımız bir yolda yavaş-yavaş da olsa yürüyürüz və bu yürüşümüzlə sevgili Turana, mövud [vəd edilmiş] cənnətə yaxlaşdıgımızı hiss etdiyimiz üçün köksümüz daha da qabarıq. Gələcək məsud günləri bir an əvvəl yaxlaşdırmaq üçün lazım olan imani qüvvəni cənabi-Allahdan niyaz eyləyirik.

- Ey, böyük Tanrı! Türklər sənin himayənə sığındılar. Lütfünü görüb, mərhəmətini təcrübə etdilər. Göndərdiyin dinin uğrunda tökülən şəhidlərimizin qanı hörmətinə olsun, bizləri məyus etmə!

Əvət, bu gün Azəri türkləri müs-təqil bir dövlət təşkil etdilər. Bu dövlətin yeganə hamisi Osmanlı türkləri

olduğunu söyləməyə hacət yox.

Bu iki türk hökumətinin biri-birini daha yaxından tanıması, söz yox ki, bunların əlaqəsini bir qat daha gözəlləşdirər və hər iki məmləkətin yüksəlməsinə yardımı toxunar. Bizim tanımaq dediyimiz, siyasi tanışlıq və diplomatlıq deyildir. Bu vardır. İstanbulda bizim bir heyətin bulunduğu kimi, onların da bizdə siyasi nümayəndələri yox deyildir.

Günlər keçdikcə bir mühərririn ətrafında toplanan siyasi gedişləri görüb sevinirik. İşin siyasət cəhətini o yolun mütəxəssislərinə buraxıb, biz məqsədimizə keçəlim.

Bir qaç ildir aramızdakı yolu, qardaşlıq yolunu bağlayan səddi ordu muzun sövləti [hücumu] devirdi. Əvvəlkinə nisbətən biri-birimizlə daha çabucq dərdləşə biləcək bir dövrəyə girdik. O zaman biz zənn etdik ki, ordunun arxasınca Osmanlının İstanbulu, İstanbulun gəncliyi qafilələr və dəstələr ilə Türkiyəni bizə, bizi də Türkiyəyə bir an əvvəl tanımaq üçün şitab edəcək [tələsəcək]. Osmanlı qəzetə mühərrirləri yurdumuzu hörümçək ağı [toru] kimi sarıb, Azəri türkünün, Qafqaz müsəlmanının səmimi salamlarını Osmanlı əfkari-ümumiyyəsinə [ictimai fikrinə] bildirəcək, ara-sıra ictimai, elmi ehtiyaclarımızdan bəhs etməklə, onların təmini yolunda bizə mənəvi bir yardımda bulunacaqdır.

Fəqət, acı bir təəssüflə mülahizəmizin doğru çıxmadığını gördük. Bu gün nə Osmanlı türkü Qafqazı, nə də

Qafqaz türkü Osmanlıni həqiqi mənası ilə tanımayıb və bu tanımamazlığı isbat edəcək minlərcə nöqsanları şahid olaraq göstərmək kimi əlimizdə dəlillər vardır. Bir az daha cəsarət edib, biz Osmanlıları tanıdığımız kimi, onların bizləri tanımadıqlarını və bu son günlərə qədər də bu uğurda bir təşəbbüsdə bulunmadıqlarını ərz edə bilə-rəm. Bizdə heç olmazsa az-çox qəzetə ilə uğraşan birisi, müəllimlər və mütə-əllimlər [tələbələr] Osmanlı türkünün Nədimini, Nəf'isini və vətənpərvər Kamalını bilməkdə, onların birer-ikişər misrasını dilinə təsbeh etməkdədir. Gənclər oradakı “Milli ədəbiyyat” cərəyanına – “Qızıl Alma”ya dörd gözlə baxmaqda, milliyyətə doğru atılan hər bir doğru addımı ürəkdən alqışlamaqdadır. Hələ tarın tellərinə sorunuz. İlk əvvəl sizə “Altun dastan”dan bəhs edəcəkdir. Emin bəyi bilməyən bir məktəbli çocuq belə yoxdur. Ara-sıra ələ düşən “Yeni məcmuə”nin nüsxələri, bulunmaz bir kimya [çox qiymətli bir nemət], bir çox dostları biri-birindən küsdürdüyünü də ərz edərsək, buraların Osmanlı türkünə tanımaq üçün bəslədiyi iştiaqın dərəcəsini ölçə bilərsiniz zənn edirəm. Osmanlı türkünə tanımaq bizə bir ehtiyacdır. Bu ehtiyacın da təmini şübhəsiz Osmanlı gənclərinin və mətbuat müntə-siblərinin [mətbuatla əlaqəli şəxslərin] əlində...

Yazıq [təəssüf] ki, onlar kəndilərini bizə tanımaq üçün pək ağır davranırlar və bizi tanımaq üçün pək gec hərəkət edirlər.

Biz, yuxarıda[kı] sözlərimizlə orada bizim üçün çarpan ürəklərin bulunmadığına hökm etməyiriz. Yalnız əlimizə düşən qəzetə və məcmuələrdən orada pək əski bir sualın hələ də təkrar olunduğunu anladıq:

- Millətə doğru gedəlim!

- Salonu nasıl buraxalım?

İstanbul bu sualın üzərində müna-qışəyə tutuşmuş ikən, pək yaxından bəri meydana çıxan “Yeni gün” qəzetəsi çıxdığı gündən tanışmaq ehtiyacını açıq duydu və kəndisinin mühərrirləri arasından ən istedadlı birisini seçib bizə göndərdi. O zat da yuxarıda adlarını yazdığımız Ruşən Əşrəf bəydir. Ruşən Əşrəf bir mühərrir olduğu kimi, gənc türk ədəbiyyatının da əhatəli bir ədibidir. Mənsub bulunduğu qəzetəyə həvadis [xəbərler] verməklə bərabər, Azəri ədəbiyyatını da tətəbbö [tədqiq] etmək üçün bütün Azərbaycanı və Şimali Qafqazı dolaşacaqdır. Bizim onlarla müləqatımız [söhbətimiz] bu uğurda müvəffəq olacaqlarına qənaət verdi. Ruşən Əşrəf, öyrəndiyi milləti ürəkdən sevir. Onun səlis qələminin ifadəsi bulunan iki kitabını oxuya bildik. Böylə gözəl bir qələmə, saf bir ürəyə malik olan məsləkdaşımızın bu xeyirli məqsəd üçün müvəffəq olmasını təmənnə etməklə bərabər, müşarünileyhin [adı çəkilən şəxsin] birinci türk mühərriri olaraq müstəqil Azərbaycana təşrifindən dolayı ürəkdən “xoş gəldin” söyləyiriz.

Cavad

ƏRZAQ

Necə ki məlumdur, Bakı alınmadan müqəddəm [əvvəl] burada çörəyin girvənkəsi on səkkiz, iyirmi manata satılmaqdaydı. Bakı qəhrəman türk qoşunları tərəfindən işğal edildi. Bakıya sərbəst olaraq azuqə gətirib satmaq üçün hər kəsə icazə verildi. Odur ki, Azərbaycanın hər tərəfindən buğda, arpa və qeyri şeylər gətirildi. Çörəyin girvənkəsi dörd manatdan artıq olmaması barəsində hökumət tərəfindən bir əmr sadir oldu [meydana qoyuldu]. Şimdi həman vaxtdan bəri qara çörəyin girvənkəsi dörd manata satılmaqda davam edir.

Azərbaycanın qeyri vilayətlərində çörəyin girvənkəsi bir manatdan iki manatadək olduğu halda, güman etmək olardı ki, Bakıda da get-gedə ucuzlaşar. Çünki taxıl gətirilən yerlərdən Bakıyadək necə hesab edilsə, kirayə [yük daşıma pulu] on manatdan artıq deyil. Bu isə girvənkədə ancaq iyirmi beş qəpik təfavüt [fərq] eylər. Amma Bakıda həman bir ay bundan qabaqkı qiymət, yəni girvənkəyə dörd manat qiyməti davam edib durmaqdadır. Çörəyin keyfiyyəti də təgyir tapmamışdır [dəyişməmişdir]. Həman qara arpa qarışıqlı, torpaqlı, zibilli çörəkdən başqa bazarda yaxşı çörək görünməyir.

Məlum olur ki, bu hala nəzər yetirib islahına çalışan bir Ərzaq İdarəməz yoxdur. Ərzaq İdarəsi işin içindən birdəfəlik “sərbəstiyi-ticarət” elan etməklə çıxaraq, bütün ərzaq işlərini

yalnız rəqabətə və “insafılı” tacirlərin öhdəsinə buraxmışdır. Doğrudur, ticarətdə qiymətlərin nizama düşməsi, ucuzlaşması və malların xalisləşməsi rəqabət sayəsində hasil olduğu bir həqiqətdir. Fəqət, rəqabətə o vaxt ümid bəsləmək olardı ki, ticarət meydanına çıxarmağa kifayət edəcək miqdarda məta [ticarət malı] olaydı. Mallar aylarla körpülərdə, vağzallarda müştərisiz qalaydı. Yəni, lazımı miqdardan artıq olduğundan, qiyməti ucuzlaşaydı. Ama biz görürüz ki, bu müharibə illərində azuqə kifayətindən ziyadə deyil, hətta ehtiyac miqdarında belə tapılmır. Azərbaycanın bu ilki ziraət statistikasını bunu göstərir ki, Azərbaycanın bu il özünə lazım olan miqdarda taxılı olmayıb, xaricdən on milyon pud taxıl gətirmək məcburiyyətindədir. İştə bundan dolayıdır ki, azadə ticarət və rəqabətdən bir şey hasil olmayıb, qiymətlər gündən-günə artır. Gətirilən taxıllar xüsusi şəxslər tərəfindən alınaraq anbarlara vurulub, özləri üçün yaxud ticarət məqsədi ilə saxlanır və bazara çıxarılmır. Digər tərəfdən o tacirlər ki, ətraf mahallardan taxıl alıb gətirirlər, burada böyük qiymətə satmaqla öz ciblərini doldurur və çörəyin ucuzlaşmasına imkan vermirlər. Belə ki, Qarabağda, ya Şəki mahalında buğdanın pudu qırx-əlli manat və kirayəsi ən artığı on manat olduğu halda, burada gətirib pudunu yüz qırx manata satırlar. Deməli pudda yetmiş-səksən manat, yəni hər vagona yetmiş-səksən min manat pul qazanırlar. Bu isə

nə kəndlinin cibinə gedir, nə sair əhəlinin nəfinə. Yalnız bəzi tacirlərin cibi dolur. Diqqət edilsin: əkinçi on iki ay şiddətli soyuqda, yandırıcı gün qabağında yüz məşəqqətlə taxıl biçib pudunu qırx-əlli manata satır. Heç zəhmət çəkməyən bir tacir isə bir həftə içində Bakıya neçə vaqon taxıl gətirərək hər vaqonda yetmiş-səksən min manat pul qazanır. Əgər Ərzaq İdarəmiz tacirlərin yaptığı bu muamiləni, yəni gedib ərzağı məhəllindən [yerindən] alıb Bakıya yeritməyi kəndi öhdəsinə götürsəydi, əvvəla tacirlərin qazandıqları paranın bir hissəsi millət xəzinəsinə getmiş olardı. Saniyə [ikincisi] camaat girvənkəsi dörd manata yediyi çörəyi iki manata, bəlkə daha ucuz bir qiymətə yeyərdi. Ərzaq İdarəsinin nəzər-diqqətini bu xüsusə cəlb və bu uğurda lazımı təşəbbüsatda bulunmasını arzu edəriz.

Oruc

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Sırağa gün Rəisi-vükəla [Baş nazir] Fətəli xan Xoyski Almaniya nümayəndəsi fon der Qoltsu ziyarət etmişdir.

- “Zaman” qəzetəsinin verdiyi məlumata görə, Azərbaycan maliyyəsinə intizama salmaq üçün Osmanlı Bankası idarəsi üzvü Həmid bəy İstanbuldan Bakıya gələcəkdir.

- Maliyyə nazirinin məruzəsinə görə Zaqatala nahiyəsi Balakən kəndində ikinci dərəcə, Alazan nəhrində Maqalins mə'bəri [keçidi] yanında üçüncü dərəcə gömrükxana təsis edilməsi qərara alınmışdır. Bundan əlavə, Alazan çayında Qazaxçöl mə'bəri yanında, Mazım çayında Balakəndən on beş verst və Lacadaqdan beş verst məsafədə və Salahlı ilə Poylu stasyonlarında iki gömrükxana qaraqolxanası təsis ediləcəkdir.

- Azərbaycanda təbabət işlərinin təzədən təşkil edilməsi layihəsi hökumət tərəfindən təsdiq edilmişdir.

- Oktyabrın iyirmi birində vaqə olan hökumət iclasında Bakı Kazyonni palatasının Azərbaycan palatasına əvəz edilməsi və həmən palata fəaliyyətinin bütün Azərbaycana şamil olunması qərara alınmışdır.

- Yenə oktyabrın iyirmi birində vaqə olan hökumət iclasında Daylidinin Litva Hökuməti işlərinin vəkili olmasına icazə verilmişdir.

Məclisi-Müəssisan seçkiləri

Oktyabrın iyirmi birində vaqə olan hökumət iclasında Məclisi-Müəssisan seçkiləri qanunu hazırlamaq üçün zeyldəki [aşağıdakı] şəxslərdən ibarət bir komissiya intixab edilmişdir [seçilmişdir]:

Sədr: Səhiyyə və Nəfiə naziri Musa Rəfiyev. Üzvlər: Doktor Həsən bəy Ağayev, Qasım Qasimov, A. Leontyev, M. Məhərrəmov, Ş. b. Rüstəmbəyov, Q. Ter-Stepanov, Qasım Cəfərov,

Y. N. Smirnov, M. Y. Şor, R. b. Axundzadə və Manandyan.

Tezliklə seçki qanunları layihəsi hazırlayıb hökumətə təqdim edilməsi məzkur [adı çəkilən] komissiyaya həvalə edilmişdir.

- Maliyyə Nəzarətinin məmurun [məmurlar] heyəti hökumət tərəfindən təsdiq edilmişdir.

Gömrük vergisinin ləğvi

Hökumət binagüzarlığı [sərəncamı] ilə şərəbdən başqa Azərbaycana gətiriləcək şeylər gömrük vergisindən azad edilmişlərdir.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Hökumətin axırncı qətnaməsinə binaən [görə] əhalinin ərzaq cəhətdən təminini hökumət kəndi öhdəsinə götürəcəkdir. Azərbaycan Hökuməti özgə yerdən taxılı mal əvəzinə alacaqdır. Bu təriqlə [yolla] Şəhər İdarəsi ancaq ərzağı əhali arasında paylamaqla kifayət edəcəkdir.

Ərzaq heyətində

Ərzaq heyətinin on üç təşirini-əvvəl [oktyabr] iclasında buğdanın məzənnəsini dəyişməyib, lakin çörəyə yeni qiymət təyin edilməsi təhti-qərara alınmışdı [qərarlaşdırılmışdı]. Lakin unçular tərəfindən verilən bəzi məlumat, heyətin nəzərini büsbütün dəyişmişdir.

Unçuların hesabına görə, onun

pudu yüz altmış bir manat əlli qəpik olmalıdır. Bunlar; məsələn beş manat buğdanın üyütməyi üçün və on faiz, yəni on dörd manat altmış qəpik də “naməlum xərc” istəyirlər.

Çörəkçilərin hesabına görə, çörəyin girvənkəsi kiçik dükanlarda üç manat əlli qəpik və böyük dükanlarda isə üç manat qırx qəpiyə başa gəlir. Ərzaq heyəti hər iki tərəfin hesablarını namüvafiq görüb qət etmişdir ki, çörək məzənnəsini ləğv etməklə bəlkə çörəyin əsl qiymətini anlaşırsın.

150 milyonluq bələdiyyə istiqrazı

Bakı Bələdiyyə rəisi və Ərzaq şöbəsi naziri imzaları ilə Azərbaycan Hökuməti Şurasına zeyldəki [aşağıdakı] məaldə [məzmununda] bir məktub göndərilmişdir:

“Necə ki, Bələdiyyə Şurasının qətnaməsindən anlaşılır, Bakı bələdiyyəsi hökumətdən rica edir ki, şəhər üçün ərzaq ehtiyatı hazırlamaq işini hökumət öz öhdəsinə alsın və hərgah bu xahiş qəbul edilərsə, o zaman bələdiyyə idarəsi yalnız ərzağın təqsimi [bölünməsi] işlərini öz boynuna alacaqdır.

Hökumət ərzaq ehtiyatı almaq işini öz öhdəsinə almaq istəməzsə, o zaman lazım gəlir ki, hökumət bələdiyyə idarəsinə maddi müavinətdə bulunsun və bunun üçün də lazımdır ki:

a) Ərzaq ehtiyatını almaq üçün hökumət bələdiyyə idarəsinə 150 milyon manat borc versin və əgər qənd, çay və ya ki qənd əvəzinə işlənən kişmiş

ehtiyatlarını hökumət özü almaq istərsə, o zaman 130 milyon manat pul vermək kifayətdir.

b) Hərgah hökumət 150 milyon rubləni verə bilməzsə, o zaman lazımdır ki, hökumət bu məbləğ müqabilində bələdiyyə idarəsinə neft versin ki, idarə o nefti satıb nəğd paraya döndərsin.

Bələdiyyə idarəsi bunu da hökumətin nəzərinə ərz edir ki, şəhərdə ərzaq mövcudu get-gedə əskilməkdə olduğundan, gərək bu məsələ bilatəxir [təxirə salınmadan] həll edilsin.”

Bakıdan 1083 yəhudi qaçqınının Qubaya göndərilməsi üçün Bakı valisi dəmiryolu müdirindən lazımi miqdarda vəqon istəmişdir.

Bir para dəvaları [dərmanları] qayımaqdan ötrü Aptekçilər İttifaqına qənd buraxılmamışdır. Bu yaxınlarda Bakı üçün göndərilməsi gözləndiyindən, İttifaq, həkimlərə müraciətlə bundan sonra naxoşlara, ələlxüsus uşaqlara şirin dəvalar yazmamalarını xahiş etmək məcburiyyətindədir.

Azərbaycan Müfəttişi-ümumisi Mərkəzi Ev Komitəsinə camaat arasında paylanılmaq üçün külli miqdarda “xüsusi şəhadətnamə” vəərəqləri göndərmişdir.

Bu vəərəqlərdə hər kəs adını, atasının adını, familiyasını, doğulduğu məkanını, küçənin adını, ev nömrəsini, yaşını, məzhəbini, təbəiyyətini,

ailə vəziyyətini və məşğuliyyətini yazıb göstərməlidir. Bu vəərəqlərin üzərində sahiblərinin fotoqrafı [fotoşəkli] olub, sabiq pasport əvəzinə işləniləcəkdir.

İrandan gəlmiş paraxod

Sırağa gün axşam İrandan “Arxangelsk” nam paraxod gəlmişdir. Həmin paraxodla 600-ədək müsəlman, rus və ermənidən ibarət sərnəşin gəlmişdir ki, bunlar Bakı faciəsindən sonra İranda yaşayırmışlar.

Üzeyir bəyin vürudu

Mart hadisətindən [hadisələrindən] sonra İrana getmiş olan məşhur musiqişünas və müsənnif [bəstəkar] Üzeyir bəy Hacıbəyov, dün “Arxangelsk” paraxodu ilə Bakıya gəlmişdir.

Bələdiyyə Şurasının iclası

Pəncşənbə [cümə axşamı] günü oktyabrın 24-ündə Bələdiyyə Şurasının iclası olacaqdır. Məhəlli-müzakirəyə qoyulacaq məsail [məsələlər] şu qərar üzrədir:

- 1) Bələdiyyə Şurasına məruzə;
- 2) Bələdiyyə İdarəsi indində [yanında] Təftişat Komitəsi təşkili;
- 3) 19-uncu xəstəxana imarətinin təmiri;
- 4) Tiraj Komissiyasının intixabı [seçilməsi];
- 5) Yer işləri;
- 6) Nəqdiyyə Komissiyasının Bələdiyyə İdarəsi üzvlərinin maaşının artması xüsusunda layihəsi.

Çörək nırxının ləğvi

Srağa gün Şəhər İdarəsinin iclasında Ərzaq şöbəsinin sədri Smirnov bir məruzə oxuyaraq, çörək nırxının ləğv edilməsini təklif etmişdir.

Onun dediyinə görə, bazarda çörək çoxaldığından, məzənnədən də aşağı satılır.

Şəhər İdarəsi çörək məzənnəsinin ləğv edilməsini təhti-qərara almışdır.

Mərkəzi Ev Komitəsində

Bu yaxında qənd və çay paylanacağından, Mərkəzi Ev Komitəsi məhəllə komitələrinə yazıb, aşağıda yazılan tədbirləri ittixaz etmələrini [həyata keçirmələrini] istəmişdir.

1 - Məhəllədəki əhalinin müəyyən [dəqiq] miqdarını Mərkəzi Ev Komitəsinə təqdim etsinlər.

2 - Məhəllədəki əhalinin siyahısını tələb edib məhəllə komitəsində saxlasınlar.

3 - Verilən siyahılar məhəllərində [yerində] təshih edilsin [yoxlansın].

4 - Ev komitələri hər nəfərə 30 qəpik məhəllə komitələrinə verməlidir. Ev komitələri bu pulu öz məxaricinə sərf edərsə, şəhadətnamələr pişnihad [təqdim] edəcəkdir.

Tapmışam

Bir balaca bağlama tapmışam. İçində qızıl zənanə [qadınlara məxsus] əşya vardır. Sahibi nişanını desə, ala bilər. Müraciət üçün ünvan: Kamenisti,132. Əhməd Məhəmmədəli oğlu.

Elan

Təcrübəli aşpaz yer axtarır.

Ünvan: Spasski və Tserkovni küçələrin tinində Cəfər Musaxanovun zərgər dükanı.

218-4/1

4 yaşında bir uşaq itmişdir

Xüsusi nişanları: boz arxalıqlı, açıq rəng tükli. Çocuğun nərədə olmasını bilən əşxasdan [şəxslərdən] rica olunur ki, işbu ünvana müraciət buyursunlar: Çadrovı cad-də, ev nömrə 6, Xançı Qulam oğlu.

Arvad dış həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dışlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dışlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-1

Arvad dış həkimi Z. A. Şexter xanım

Dışlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dışlər. Dışin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi.

Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215

Müsəlman dış təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ dış emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin]

dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə]
tədavi və emal edilir.

213

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla
farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini
qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində
olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-
ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37
nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 334. “21 təşrin fi sənə 34”: Bu-
rada tarix rumi təqvimlə verilmişdir. Mi-
ladi təqvimlə 21 oktyabr 1918-ci ilə uy-
ğundur.

Elan

səh. 335. “23-10-34”: Qəzetdə bu ta-
rix səhvən “23-10-24” kimi getmişdir. Bu-
rada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-
cü il). Miladi tarixlə 23 oktyabr 1918-ci ilə
uyğundur.

Elan

səh. 335. “23-10-34”: Burada il, rumi
tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi
tarixlə 23 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Ordu Qəragahından

səh.336. “21.10.34”: Burada il, rumi
tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi
tarixlə 21 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Teleqraf Xəbərləri:

Gürcüstan Teleqraf Acentəliyinin...

səh. 337. “...qərb cəbhəsində Müttə-
fiqlərin hücumu davam etməkdədir.”: An-
tanta bloku nəzərdə tutulur.

“Sakson əsgərləri”: O dövrdə Almaniya
İmperiyasının tərkibində yer alan Sak-
soniya Krallığı nəzərdə tutulmuşdur.

“Kresi”: Fransada “Kresi” adıyla bir çox
kommuna vardır. Burada, şimal kommu-
nalarından Kresi-sür-Ser nəzərdə tutul-
muşdur.

“Holşteyn”: Qəzetdə “Qoldşteyn” kimi
getmişdir.

“nişançı əsgərləri”: “Atıcı tabur” nəzər-
də tutulur.

səh. 338. “Düşmənin şiddətli əks-hü-

cumlarına baxmayaraq, fransız əsgərləri öz mövqelərini əldən verməmişlərdir.” Qəzetdə “mövqelərini” əvəzinə “müvəffəqiyyətlərini” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri:

Trablusqərb və Benqazidə türklər

səh. 338. “N. R. K.”: “Nive Rotterdamşe kurant” qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri:

Hindlilərin teleqrafı

səh. 338. “Xidivi-Misir”: Osmanlı Dövlətinin idarəsindəki Misir valilərinə “xidiv” deyilirdi. Xidivlik ünvanı atadan oğula keçirdi.

“Abbas Hilmi paşa”: Burada söhbət, 1892-ci ildə Misir xidivi təyin edilən II Abbas Hilmi paşadan gədir.

“İttifaqı-Mürəbbe”: (Dördlər İttifaqı) Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası və Bolqarıstandan ibarət Mərkəzi Dövlətlər nəzərdə tutulmuşdur.

**“Ordunun dastanı” şeiri
(səh. 339-340) üçün lüğət**

müəzzəz: əziz, müqəddəs

kəmik: sümük

koru: meşəlik

ərquvani: ərquvan çiçəyinin rəngi; bə-növşəyi ilə qırmızı arasında bir rəng

sırtlan: sırtlan, kaftar

paçavra: əsgə parçası

ıslıq: fit

dağıtmaq: saçmaq

xətti-istiva: ekvator xətti

kəlisə: kilsə

paqod: Uzaq Şərq ölkələrinə xas, budizm, hinduizm və daosizm məbədləri, paqoda

Ordunun dastanı

səh. 339. “Ağdəniz” (yaxud Akdəniz): Türkiyədə Aralıq dənizinə verilən ad.

səh. 340. “Taymis”: İngiltərədə, London şəhərinin mərkəzindən keçən Tamis (yaxud Temza) çayı nəzərdə tutulur.

“Böyük Turan dühasını parladaçaq yeni dünya”: Qəzetdə “dühasını” yerinə “duasını” yazılmışdır. Şeirin 1915-ci ildə İstanbulda kitabça şəklində çap edilən variantında bu misra bizim düzəltdiyimiz kimidir. (Bax. Məhməd Əmin, Ordunun dastanı”, Mətbəeyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 37).

“Şu Osmanın sancağı ki...”: Osmanlı imperiyasının banisi I Osman nəzərdə tutulur.

“Fəqət yarın onun hüma qanadının kölgələri”: Qəzetdə “hüma” yerinə “həman” yazılmışdır. Şeirin 1915-ci ildə İstanbulda kitabça şəklində çap edilən variantında bu misra bizim düzəltdiyimiz kimidir. (Bax. Məhməd Əmin, Ordunun dastanı”, Mətbəeyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 37).

“Bu talesiz ellərdə də hür millətlər yaşayacaq”: Qəzetdə “hür millətlər” yerinə “hörmətlər” yazılmışdır. Şeirin 1915-ci ildə İstanbulda kitabça şəklində çap edilən variantında bu misra bizim düzəltdiyimiz kimidir. (Bax. Məhməd Əmin, Ordunun dastanı”, Mətbəeyi-Əhməd İhsan və şürekası, [İstanbul], 1331 [1915], səh. 38).

Ruşən Əşrəf bəy

səh. 341. “...mərd xanların mərd ruhu”: Burada Gəncə xanı Cavad xan nəzərdə tutulmuşdur.

səh. 342. “Nədim”: XVIII əsr türk şairlərindən Əhməd Nədim.

“Nəfi”: XVII əsr türk şairlərindən Ömər

Nəfi.

“Kamal”: XIX əsr türk şairlərindən Nəmiq Kamal.

“Milli ədəbiyyat” cərəyanı: Türkiyədə xüsusilə 1910-1923-cü illərdə özünü göstərən və ədəbiyyatda milliyyətçiliyi ön plana çıxaran cərəyan.

“Qızıl Alma” [Kızılelma]: Türk şairi Ziya Gökalpın 1914-cü ildə çap edilən kitabının adıdır.

“Altun dastan”: Türk şairi Ziya Gökalpın Turan fikrini ələ aldığı məşhur şeiri.

“Emin bəy”: Türk şairi Məhməd Əmin Yurdaqul.

“Cavad”: Bu imza Əhməd Cavada məxsusdur.

sələri” deyərkən, Azərbaycanlılara qarşı Mart soyqırımını nəzərdə tutulur.

Ərzaq

səh. 344. “Oruc”: Bu imza Oruc Orucova məxsusdur.

Nəzarətlərdə

səh. 344. “...Alazan nəhrində Maqalins mə'bəri...”: Qəzetin rus dilində olan versiyasında bu xəbərdə “Магалинский паром через реку Алазан” deyilir (bax. “Азербайджан”, N-16, 23 oktyabr 1918). Azərbaycan versiyasındakı “Maqalins mə'bəri” ifadəsinin ruscadan mexaniki surətdə tərcümə edildiyi anlaşılır. Çox güman ki, hal-hazırda Zaqatala rayonu ərazisində, Gürcüstan sərhədi yaxınlığında yerləşən Muğanlı kəndi nəzərdə tutulmuşdur.

“Mazım çayında”: Qəzetdə səhvən “Mazıl çayında” kimi getmişdir.

“Lacadaq”: Gürcüstanın Laqodexi rayonu nəzərdə tutulur.

Bakı xəbərləri:

İrandan gəlmiş paraxod

səh. 346. “...bunlar Bakı faciəsindən sonra İranda yaşayırmışlar.”: “Bakı hadi-

Cümə, 25 oktyabr 1918-ci il, nömrə 22

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 18 məhərrəmülhəram sənə 1337. 25 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ

Bilümun [ümumiyyətlə] Bakı və ətrafı əhalisinə:

1. Qadın və erkək, böyük və kiçik, hər hansı milliyət, din, sinif və təbəədən olursa olsun, Bakı və həvalisi [ətrafı] sakini bilcümlə əhali: kəndi ev və məhəllələri heyəti-idarə və ixtiyariyyəindən [idarə və ixtiyar heyətindən] namlarına mühərrər [adlarına yazılmış], isim, pədən [ata] ismi, məmləkət, məhəllə və soqaq [küçə], xanə nömrəsi, yaş, əşkal və əlaməti-fariqə [görünüş və fərqləndirici əlamət], sənət və ya məmuriyyət və sair xüsusi-mətlubəyi [tələb olunan xüsusiyyətləri] göstərən “hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqə”sindən birər dənə edinməyə [hərə bir ədəd əldə etməyə] məcburdurlar.

2. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra çarşı, bazar, soqaq və evlərdə surəti-məxsusədə [xüsusi surətdə] sıx-sıx yapılaşmaq yoxlamalarda kəndi hüviyyət vərəqəsini ibraz [təqdim] edəmməyən

hər kəs cəza görəcək və şübhəli ədd [hesab] edilərək daxili-məmləkətə [ölkənin içlərinə] sövq olunacaqlardır.

3. Hüviyyət vərəqəsi olmayan şəxsin dəvairi-rəsmiyyəcə [rəsmi qurumlarda] heç bir işi görülməyəcəyi kimi, bey’ü-şərə [alqı-satqı], əqdi-icar [kirayə müqaviləsi] və sairə kimi işlərdə hüquqi-mədəniyyədən saqit [mədəni hüquqları əlindən alınmış] ədd ediləcək [sayılacaq] və hər hansı bir yerə səyahətində kəndisinə heç bir surətlə səyahət vərəqəsi verilməyəcəkdir.

4. Hüviyyət vərəqəsi olmayanları; ev, mağaza, otel, yazıxana, ticarətxana, fabrika və dəvairi-rəsmiyyəyə qəbul edənlər, şübhəli əşxası [şəxsləri] hökumətin nəzəri-təftişindən saxlanmış ədd edilərək və müxalifi-qanun hərəkətlərindən naşi [qanuna müxalif hərəkətlərinə görə] şədidən [şiddətli] cəza görəcəklərdir.

5. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra hüviyyət vərəqəsini ibraz edəmməyən hər kəsi zabitə [asayış keşikçiləri] tövqif

və əxbara [həbs etməyə və xəbər verməyə] məcburdur.

6. İşbu əmr, tarixi-elanından etibarən Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bilümmü qəzetlərcə bir həftə müddətlə mütəmadiyyəən nəşr olunacaqdır.

Polis Müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin

ELAN

BAKI ZİRAƏT VƏ DÖVLƏT ƏMLAKI İDARƏSİNDƏN

Qusarçay, Xudat, Ləcət, Yalama və Samur mövqifləri [stansiyaları], habelə işbu mövqiflərə yavuş dövlət meşələrində naməlum zəvata [şəxslərə] məxsus olmaq üzrə külli miqdarda hazırlanmış odun mövcuddur.

Odun sahiblərinə təklif olunur ki, təşrini-saninin [noyabrın] 5-ə kimi bu barədə məlumat versinlər. Məlumatı təhrirən [yazılı surətdə] Bakı Ziraət İdarəsinə verməlidir. Məlumat ilə bərabər oduna sahib olmağı isbat edəcək vəsiqələr də pişnihad [təqdim] ediləlidir.

Təşrini-saninin 5-ə kimi məlumat verməyənlər mallarından məhrum olacaqlar. Odunlar xəzinə nəfinə [xeyrinə] zəbt olunacaqdır.

Azərbaycan Meşələri müdiri
vəzifəsini ifaya müvəzzəf [icra edən]:
Nəcəf bəy Vəzirov
Bakü Ziraət İdarəsinin müvəqqəti
naziri vəzifəsini ifaya müvəzzəf:
Şpitalski

ELAN

1 - Əhali cürbəcür işlər üçün mövqə komandanlığına ərizə verməkdədir. Bu ərizələrin çoxu yanlış və əskik yazılıb, nöqsanı neçə yerlərdən sorub aramağa məcbur olunur. Və ona görə iş gec başa gəlir. Bundan sonra veriləcək ərizələrin lazım olar ki, aydın və sadə yazın ki, ərizə verən şəxsin işi geri qalmasın.

Məsələn: Bəzi ərizələrdə bu cürə lüğət [sözlər] yazılır: “Malım verilmir” deyilir. Kim vermir, alan kimdir və haralıdır heç bilmir. Lazımdır ki, ərizədə kimdir, nerəlidir, göstərsin.

2 - Lazımdır ki, ərizə verən şəxs qol çəkəndə aydın və sadə yazsın və harada olur, kimdir, adresi lazımdır ki, açıq və sadə yazılsın.

3 - Bəzi ərizə verənlər bilmir ki, ərizəni nerəyə versin. Ərizə verən şəxs lazımdır ki, qabaqca öyrənsin ki, bu ərizəni nerəyə verməlidir. Bu ərizə polismestrəmi, hökumətəmi, Mərkəz vəya mövqə komandanlıqlarınamı aparılacaqdır, öyrənməlidir.

Bakı Komandanı Mirliva

ELAN

ƏRAZİ NAZİRLİYİ

Ərazi naziri müstədini [ərizəçini] qəbul edir şənbə və səşənbə [çərşənbə axşamı] günləri saat 12-dən 2-yə kimi.

Azərbaycan Meşələri naziri qəbul

edir, hər gün saat 12-dən 2-yə kimi.

Bakı quberniya Ərazi və Dövlət Əmlakı İdarəsi müdiri qəbul edir saat 12-dən 2-yə kimi.

Qəbul edilmək arzusunda olanlar hər gün saat 10-dan 12-yə kimi növbətçi məmura özlərini yazdırmalıdır: Ərazi Nəzarəti dəftərxanasında hər gün saat 11-dən 1-ə kimi. Ərizə qəbul olunub məlumat verilir.

705 2-2

ELAN

Sinni-mükəlləfiyyətə [mükəlləfiyyət yaşına] daxil olmuş 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 təvəllüdündə bulunan cavanlardan əksərisinin mollalarda mövcud can dəftərlərində adları yoxdur. Bu səbəblə, bu cavanlar da əsgər düşmədim və yaxud da məni çağırmadılar deyə şöbəyə müraciət etməyirlər. On doqquzdan iyirmi dörd yaşına qədər bütün cavanlar (gərək çağırılsın və gərək çağırılmasın) təşri-ni-əvvəlin [oktyabrın] nəhayətinə qədər Əxzi-əsgər [hərbi qulluğa çağırış] şöbəsinə müraciət edərək kəndini qeyd etdirməyə məcburdurlar. Təşri-ni-əvvəlin nəhayətinə qədər kəndiləri-ni qeyd etdirməyən cavanların xainivətən [vətən xaini] ədd [hesab] edilərək haqlarında fərari müamiliəsi tətbiq ediləcəyi elan olunur.

23-10-34

İslam Ordusu

Əxzi-əsgər Rəyasəti

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Bakı Dövlət Əmlak və Ziraət İdarə-sinə

Əmr Nömrə 33

16 təşri-ni-əvvəl [oktyabr] 1918 sənə İsgəndər Zülfüqarov cənabları 1918 sənə təşri-ni-əvvəlin 16-sından Bakı quberniyası Dövlət Əmlakı və Ziraət İdarəsinin müşiri [katibi] təyin edilir.

Nömrə 34

20 təşri-ni-əvvəl [oktyabr] 1918 sənə Səbiq Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] Komissarlığının 1918 sənədə əsgərliyə çağırılıb, bu vaxtadək öz vəzifələrini ifaya başlamayan, atidə mündəric [aşağıda göstərilən] xidmətçilər qulluqlarından kənar edilirlər:

Konsultant K. A. Kostenski, ağustos 13, 1918.

Dəftərxana qulluqçusu A. D. Pona-maryov, ağustos 5, 1918.

Xadim M. K. Knyazyuk, ağustos 1, 1918.

Ərazi mühəndisi İ. M. Afanasyev, ağustos 10, 1918.

Şərab və Üzümçülük Komitəsinin baş katibi K. N. Bəzircanov, ağustos 4, 1918.

Bakı uyezdi cənbindəki [nəzdindəki] ərazi acentəliyinin xidmətçiləri:

A. K. Palagin, ağustos 6, 1918;

P. M. Kurmayev, ağustos 15, 1918.

Nömrə 35

20 təşri-ni-əvvəl [oktyabr] 1918

Səbiq Ziraət Komissarlığının atidə

mündəric [aşağıda qeyd olunan] xidmətçiləri qulluqlarına qayıtmadıqlarından naşi [qulluqlarına qayıtmadıqları üçün] kənar edilirlər:

Əhaliyə bilavasitə müavinəti-fəllahiyyə [aqronomik kömək] şöbəsinin dairə fəllahları [aqronomları]:

K. Q. Məlik-Şahnəzərov, 16 eylül [sentyabr] 1918;

Q. M. Ağamalov, 16 eylül [sentyabr] 1918.

Həman şöbə məşşığı [təlimatçısı] M. X. Markaryan, 16 eylül [sentyabr] 1918.

Ziraat və fəllahat [əkinçilik və aqronomluq] təsərrüfatı məşşığı [təlimatçısı] D. İ. Arustamov, 16 eylül [sentyabr] 1918.

Həman şöbə xadimi Rəcəbəli Məşhədi Həmid oğlu, 25 eylül [sentyabr] 1918.

Ərazi mühəndisliyi şöbəsi xadimi [F. A.] Yeliseykin, 16 eylül [sentyabr] 1918.

Müşirlər [katiblər, mirzələr]:

Vartapetov, 16 eylül [sentyabr] 1918;

Belousov, 27 eylül [sentyabr] 1918.

İdarə müdiri vəzifəsini müvəqqəti ifaya müvəzzəf [müvəqqəti ifa edən]:
Şpitalski

Azərbaycan Maarif Nəzarətinin əmri **Nömrə 50**

21 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918

Əbdülqafur Əfəndizadə Göyçay ali-ibtidai məktəbinin müəllimliyinə təyin edilir.

Nömrə 51

21 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918

Tələbə Novruzova Şəki ali-ibtidai məktəbində işbu sənə təşrini-əvvəlinin [oktyabrının] birindən tədrisə izin verilir.

Xalq Maarif naziri: N. Yusifbəyov.

22 təşrini-əvvəl. Dərсадət [İstanbul] Qərgahi-ümmüsi [Ümumi Qərgahi] əhvali-həvaiyə [hava şəraitinə] [görə] müxabirəti-teleqrafiyyəni [teleqraf əlaqəsini] mən etmiş [kəmiş] idi. Bütün Osmanlı cəbhəsində sükun vardır. Almanıyanın Vilsona cavabi notası cümə ertəsi göndərilmişdir. Bu nota mündəricatının, düşmənlərin nə kimi şərait dairəsində əqdi-mütərikə və müsəlihə [atəşkəs və sülh sazişi] edə biləcəklərini istizahdan [aydınlaşdırmaqdan] ibarət olduğu məhəfili-siyasiyyədə [siyasi dairələrdə] təmin olunur. Osmanlı mətbuatı mütəməlləri [nüməyəndələri] təhəssüsatı-ümmüyyəni [ictimaiyyətin duyğularını] idarə etmək üçün müttəhidən [birgə] nəşriyyatda bulunmağa qərar vermişlərdir. Alman firqəsi Lehistanda [Polşada] bulunan alman əsgərləri ilə məmurini-mülkiyyəsinin [mülki məmurlarının] geri çağırılması üçün hökumət nəzdində təşəbbüsatda bulunmağa qərar vermişdir. Bitərəf məmləkətlərdə dövr edən rəvayətə nəzərən, Vilsonun müttəfiqləri müşarileyhin [adı çəkilən şəxsin] on dörd şəraiti

[şerti] daxilində Dövəli-Mərkəziyyə [Mərkəzi Dövlətlər] ilə əqdi-mütərikə etmədikləri [atəşkəs sazişi bağlamadıqları] təqdirdə, Amerika münfərid [tək başına] bir sülh əqd edərək Fransada bulunan qitəatını [hissələrini] geri çəkəcəkdir. İrlandiyalı Komitəsi Vilsona göndərdikləri konfransında bir taqım mətalib [mətləblər] dərmianına [ifadə etməyə] səlahiyyətdar [səlahiyyət sahibi] bulunan irlandiyalılara da təşmilini [şamil edilməsini] tələb etmişdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Vilsonun cavabi notası Berlində məlum olmadan əvvəl, Müttəfiq Şura sülh və müharibə məsələlərinin həll edilməsi ixtiyarını camaat [xalq] nümayəndəliyinə vermək qəsdilə məşrutə [konsultasiya] qanunları on birinci maddəsinin əvəz edilməsi haqqında Reyxstaqa bir layihə təqdim etmişdir. Firqələrdən bir çoxları hökumət tərəfindən qəbul edilmiş bir məramnamə hazırlamışlar. Bu məramnamə üzərinə hərbi hökumət mülkiyyə işlərinə tabe olub, hərbi ixtiyaratın [yüksək çinli hərbcilərin] siyasətə nüfuzu olmamalıdır.

Şimdiyə qədər Vilsonun notası Vilson sülh mütəşəbbisi [təşəbbüskarı] olduğu barəsində Almaniya ümid vermir. Müşahidə olunduğuna görə, Vilsonun öz müttəfiqləri ilə müzakirəsi davam edib, nəticələri təzə notada xəbər veriləcəyi zənn olunmaqdadır.

Notanın təxirə uğramasına görə fransız və ingilis mətbuatı sülh-ümuminin [ümumi sülhün] tezliklə baş tutmayacağını yazmaqdadırlar. Buna binaən [buna görə] sülh arzusunda olanlar öz arzularında çox da uzağa getməməlidirlər. Almaniya əhalisi bu vaxtadək görünməmiş bir dərəcədə sülhə rağibdirlər [rəğbət göstərirlər]. Fəqət düşmən tərəf Almaniya millətinin axırncı dəhşətli mübarizədən xilas olmasına riza göstərməzsə [razılıq verməzsə], Almaniya camaatı əhvalının [əhvali-ruhiyyəsinin] dəyişməsi ehtimalı vardır. Bu mübarizənin indiki, yaxud qeyri bir hökumət dövründə vəqə olacağı iki böyük amalın vücuda gəlməsi üçün şiddətli bir zərbə ilə nəticəpəzir ola bilər [nəticələne bilər] ki, bunlar da düşmənlərin inandırdığına görə labüddən [labüd, mütləq] müharibə nəticəsi olaraq Almaniyanın və Camaat İttifaqının [Millətlər İttifaqının] demokratik əsasına mübəddəl olması [dəyişdirilməsi] ilə xitəpəzir olacaqdır [sona çatacaqdır]. Sülh arzusunun müvəffəqiyyətsizliyi xalq hökumətinə yabançı və bərəks [zidd] olan sabiqki hökumətin bərpa edilməsinə bais olacaqdır.

Teodor Volf “Berliner taqəblatt” qəzetəsində yazdığı baş məqaləsində Vilsonun cavabi notası haqqında deyir ki: “İndiyə qədər Vilson həmişə öz təhriri [yazılı] və şifahi müraciətnamələrində Almaniya millətini, millətpərəstlik müharibəsi ruhu ilə ruhlanmış və ya Almaniya millətinin taleyini həll etməkdə olan millətlərdən əfzəl [üs-

tün] tutmuşdur. Eyni zamanda Vilson Almaniyada olan əski təzi-idarənin [idarə üsulunun] ibarət olduğu hər bir şeyə dəfələrlə öz narazılığını və höc-cətsizliyini [etirazını] ibraz ilə [göstər-məklə] alman millətinə olan məhəb-bətini bəyan etmişdir. Hərgah biz Vil-sonun millətləri barışdırmaq və on-ların məhəbbətli ittifaq əqd etmələri arzusuna çalışdığıнын həqiqətdən ibar-ət olmasına inanarsaq, o vaxt Vilso-nun bu sözləri öz qalibiyyətini və qüv-vətini büruzə verən ruhda söylənilmə-məlidir. Təərrüz [hücum] və təcavüzə istinad edib danışan siyasi fəaliyyənin [siyasətçilərin] dili ilə ədalətli sülhə çat-maq çox müşküldür.”

“Frankfurt qəzetəsi” Vilsonun Al-maniya notasına verdiyi cavabı haq-qında yazır ki: “Vilsonun birinci və ikinci cavabi notalarının məzmunu və ruhu arasında böyük fərq var. Vilso-nun sual misalında olan birinci notası və Almaniyanın şu notaya olan etirazı bir neçə həftədən sonra müharibənin həqiqətdə dayandırılıb və sülh mü-zakirələri başlanmasına ümid verdiyi halda, Amerikanın təzə notası sayə-sində bu ümid xeyli uzağa atılıb, hal-hazırda tezliklə sülh və ya mütarikə [atəşkəs] başlanmasını şübhə altında buraxdı. Vilsonun Almaniya ordusunu vəhşi və zülümkar adlandırmasına gəl-dikdə, etiraz edilməlidir ki, zülüm-karlığa ancaq mütarikə ilə bir nəhayət vermək mümkündür. Ümumiyyətlə, Almaniya hökuməti Vilsonun almanlar haqqındakı bu sözünü etirazsız qəbul

edə bilməzdi. Bundan əlavə aşikardır ki, zülümkarlıqda müttəhim olanların təqsirləri mühəqqəq [təsdiqlənmiş] olarsa, onların cəzalanmasında alman hökuməti mütərəddid [qərarızsız] qal-maz.”

ALMANIYA İCTİMAİYYUNI-AMİYYUNUNUN [SOSIAL-DEMOKRATLARININ] ŞƏRTNAMƏSİ

Əksəriyyət firqəsinin və Reyxstaq fraksiyasının Baş komissionu eylülün [sentyabrın] 23-ündə Reyxstaqda ic-tima [toplantı] yapmışdır.

Əhvali-siyasiyyə barəsində Şeyde-man bir məruzə oxumuşdur. Şeyde-manın uzun-uzadı müzakirəyə səbəb olmuş məruzəsi nəticəsində müştərək iclas qət etmişdir ki, yeni təşəkkül edəcək hökumətə arxadaşların vürü-du [daxil olması] bərvəchi-ati [aşağıdakı] şərait [şərtlər] üzrə təsvib [təsdiq] edil-sin:

1. Ümumi tərək-silah və bütün mə-sailin [məsələlərin] sülh üzrə həll edil-məsi əsasları üzərinə Millətlər İttifa-qına daxil olmaq xüsusunda 19 təm-muz [iyul] 1918-də Reyxstaq tərəfin-dən verilmiş olan qətnamənin qəbulu.

2. Belçikanın təcidi [bərpa], təz-minati-hərbiyyə [hərbi təzminat] haq-qında etilaf [razılıq] və Serbiya və Qaradağın təcidləri [bərpaları].

3. Brest və Bükreş [Buxarest] sülh müqavilələri ümumi sülh əqdinə [mü-

qaviləsinə] zidd ola bilməzlər. İşğal edilmiş nahiyələrdə təcili surətdə və miri idarələr [dövlət idarələri] təsis edilir. Sülh əqdindən sonra işğal edilmiş yerlər qaytarılacaqdırlar. O yerlərdə yaşayan füqərə [kasıb] əhali arasında təşkilat yapılacaqdır.

4. Elzas-Loren [Elzas-Lotaringiya] muxtariyyəti: Almaniya müttəfiqlərindən ötrü ümumi, gizli, müstəqimi [birbaşa] və müsavi [bərabər] intixab [seçki] ixtiyarı; Əyan Kameronun Baş Komitəsi müşavirəsi təcili surətdə müsavi intixab ixtiyarını qəbul etməzsə, Prussiya Landtaqı buraxılacaqdır.

5. İmperiya idarəsinin birliyi, məsuliyyətsiz nüfuzların rəddi, Parlaman əksəriyyəti və yaxud firqə əksəriyyətinin siyasətini təsvib [təsdiq] edəcək nümayəndələrin dəvəti; İmperiya məşrutə [konstitusiya] qanununun 9-uncu fəslinin ləğvi. Padişah ilə hərbiyyə idarəsinin məlumatı elan edilmədən imperiya kançlerinə [kanslerinə] təqdim edilməlidir.

6. Hürriyyəti-ictimai və mətbuatı [toplaşma və mətbuat azadlığını] təhdid edən [məhdudlaşdıran] qəvaninin [qanunların] təcili surətdə ləğvi; sansür [senzura] hərbi əhəmiyyəti haiz [hərbi cəhətdən əhəmiyyət daşıyan] məsələlərdən ötrü qala biləcəkdir. Hərbi məsələ, qoşun hərəkəti, ləvazimati-hərbiyyə hazırlığı. İdareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyəyə məbni [hərbi rejimdən qaynaqlanan] tədabirdən [tədbirlərdən] ötrü siyasi nəzarət təyini. Siyasi məsələlərə müdaxilə edən hərbi müəssisələrin ləğvi.

Çocuq şeirləri:

Həsən dayı

Həsən dayı çapasını
Tarlalarda unudardı,
Çanağında lapasını
Çarqın rüzgar soyudardı.

Həsən dayı qoşammazdı,
Dizlərində dərman azdı.
Çocuqlar da pək haylazdı,
Sataşmadan durammazdı.

Həsən dayı ağ saqqallı
Bir dədəydi, beli şallı.
Sözü dadlı, çalışqandı.
Günəşlərdə üzü yandı.

Gəldi çatdı sisli günlər,
Bağ-bağçanın rəngi soldu.
Keçdi getdi sıcaq dünlər,
Həsən dayı xəstə oldu...

Pəncərənin ta dibində
Afacanlar bağırırdı:
– Yatma, Həsən dayı, ində!
Qarı, divar həp sağırdı.

Həsən dayı qulübədə
Allahına can vermədə.
Hacı nənə ağlıyordu,
Qara yazma bağlıyordu.

Afacanlar alay sandı,
Qəhqəhələr havalandı:
- Şaqa etmə, Həsən dayı,
Kim sürəcək bu tarlayı?

İmam, muxtar, köylü gəldi,
Hıçqırıqlar ürək dəldi.
Oxudular “Əlhəmd”, “Yasin”,
Həp dedilər: - Amin, amin!

Həsən dayı torpaq oldu...
Qoyun, quzu, keçi, oğlaq
“Mə, mə” deyər ağlayaraq
Məzarından otlar yoldu.

*Ruşan Əşrəf
İstanbul, 1917*

TƏHLÜKƏ QARŞISINDA

Qarabağın son günləri

(Keçən nömrələrin axırı)

Axır günlər şəhər bir hala gəlmişdi ki, hər dəqiqə dava, yaxud iğtişaş göz-lənirdi. Zira əhalinin yüzdə doxsan qis-mi aclıq çəkirdi. Ac əhalinin bir qismi “dava düşsə bəlkə yollar açılar” dey-erməni ilə dalaşmaq lüzumunu mey-dana atır, bir qismi isə “dövlətlilər an-barlara doldurub bizi ac buraxırlar” dey-ə dövlətlilərin evlərini axtarmağı lazım görürdü. Hər iki tədbir şübhəsiz ki, bir çox qan axıdılmasına bais ola-caqdı. İş bir dərəcəyə gəlmişdi ki, hət-ta Ağdama əsgər gəldi deyildikdə, heç kəs artıq inanmayırdı. Zira ümidləri kə-silmişdi.

Ultimatım

Şəhər bu halda ikən, İsmayıl Haqqı bəy həzrətləri bir məktub yazaraq, ermənilerdən Ağdama nümayəndə gön-dərmələrini tələb etdilər. Beş nüma-yəndə getdi. Ertəsi gün nümayən-dələrdən ikisi şəhərə qayıdaraq xəbər gətirdilər ki, erməni heyətindən üç nəfəri Ağdamda saxladılar. Bizləri isə şəhərə göndərərək bilatəxir [təcili olaraq] ermənilərin təslimiyyətini tələb etdilər. Şuşa komandanına da bu məz-munda bir məktub göndərilmişdi. Bu məsələnin həlli üçün ermənilər yeni-dən qurultay dəvət edərək, bir çox gu-rultulu iclasları oldu. Beş gün cavab verə bilmədilər.

Şəhər türkləri ultimatumu eşid-ərək ənqərib [tezliklə] şəhərimizə qoşun gələcəyinə qənaət hasil etdilər və mü-zəffər ordunu layiqincə istiqbal etmək [qarşılamaq] tədbirləri görməyə başla-dılar.

Əvvəl şəhərin hasarı yanında, o yerdə ki, şəhərə birinci qədəm qoyu-lacaqdır, bir alaqaçı bəzədilər. Sonra Şahlıq körpü, Bazarbaşının ağzı, Ba-zarbaşından meydana gedən yolda, bazarın ağzında, Cəfərqulu Xan küçəsi başında, qaimməqamlıq idarəsi qaba-ğında, meydanın girəcəyində və məs-cidi-came qabağında birər alaqaçı bə-zəndi. Bundan əlavə şəhərin ziyalı xa-nımları tələbə və mütəəllimlərin [şa-girdlərin] köməyi ilə ayrıca bir alaqaçı bəzəyərək başında kardon üzərində böyük xətlə:

“Bir gün gələcək şəmsi-həqiqət doğacaqdır, Şərqi bu əsir validəsi hürr olacaqdır”

yazılı böyük bir lövhə asdılar. Bə'dəhu [ondan sonra] bütün bazar Türk bayrağı, xalı, gəbə, şal, cecim və göyerti ilə [yaşıllıqlarla] bir dərəcə bəzəndi ki, əs-gərlərin keçəcəyi küçələrdə bilmərrə ev, dükan və sairə görülməzdi. Şəhər öylə bir təntənəli mənzərə almışdı ki, aclar aclığını unudaraq, bilaixtiyar şad olurlardı. Hər gün Bazarbaşında mu-siqi çalır, xanəndələr, sazəndələr ev-lərdə, balkonlarda oxuyub çalırlar. Şəhərdə bayramdır.

Ama hələ ermənilərdən bir cavab çıxmamışdır. Fəqət gecələr, çox vaxt

saat on ikidən sonra erməni mötəbərani [mötəbərləri] komandan hüzuruna gəlirlər. Orasını camaat bir fəalnik [yaxşı əlamət, xeyir xəbər] ədd [hesab] edir.

Nəhayət, 5-inci gün axşam saat 9-da Beynəlmiləl Komitənin erməni nümayəndələri gələrək, erməni qurultayında məsələlərin müsbət surətdə həll edildiyini xəbər verdilər.

İndi hər kəsə məlumdur ki, ermənilər təslim olurlar. Nəhayət, altıncı gün Ağdamda saxlanmış olan erməni nümayəndələri şəhərə gəldilər. Məlum oldu ki, bunlara ultimatum verilərək ermənilərin 24 saat zərfində təslim olmaları tələb edilmişdir. Həmin gün ermənilərdən bir neçə kişi Şuşa komandanının hüzuruna bir dənə əldə qayırmış top, bir pulemyot və 80 tüfəng gətirərək Azərbaycan Hökumətinə təslim və tabe olduqlarını elan etdilər. O biri gün səhər tezdən Ağdama dəxi nümayəndələri gedərək bu xüsusu İsmayıl Haqqı bəy və Cəmil Cahid bəy həzrətlərinə dəxi xəbər verdilər.

Bu gündən etibarən ermənilər dəxi öz hissələrini təzyin edərək [bəzəyərək] Yuxarı meydanda, Qazançı kilsəsi qabağında, şəhərin girəcəyində birər alaqaçı qayırdılar. Bir alaqaçı da Beynəlmiləl Komitə qabağında qayırmışdı.

Mərasimi-istiqlal [qarşılama mərasimi] işlərinin tərtib və məxaricini [xərcini] Müdafiyyə-Milliyə [Milli Müdafiə] Komitəsi öz öhdəsinə qəbul etmişdi. Əsgərlərin şəhərə vürudundan [gəli-

şindən] bir gün əvvəl camaat Gövhərağa məscidinə yığılaraq, zabidlərə və əsgərlərə sərf olunmaq üçün Müdafiyyə-Milliyə Komitəsi nəfinə [xeyrinə] bir qədər para toplamaq məsələsini qaldırdılar. Filməclis [məclisdə] iyirmi min manata qədər nəgd pul toplandı. Bundan əlavə bəylərdən bir nəfəri bir günün xərcini tamamilə öz öhdəsinə aldı. Bir cavan, lazım olan miqdarda qənd və çay verməyi dəröhdə etdi [öhdəsinə götürdü]. Bir tacir iki pud hazır çörək vəd etdi. Bunlardan başqa yenə külli miqdarda qənd, çay, qəhvə, çörək və sair verildi.

İki gün aradan keçdi. Ordu şəhərə yaxlaşdı. Ordunun böylə təxirlə gəlməsinin səbəbi bu oldu ki, Ağdamla Əsgəran arasındakı dağlar damənəsində [dağların ətəyində] bulunan erməni köyləri bilamüqavimət [müqavimətsiz] təslim olmayıb, əsgərlərə güllə atırdılar. Binaileyh Xoramord, Xanabad, Daşbaş, Aranzəmin, Kenik, Ağbulaq, Qarakənd və sairləri qabağında müsadimə [çarpışma] vaqe olmuşdur.

Xaçın çayı boğazındakı kəndlər dəxi dava etdilər. Burada Ağdamdan yığılmış əsgərlər böyük rəşadət göstərmişlərdi.

Əsgərlərin şəhərə vürudu

İki-üç gün məzkur [adı çəkilən] kəndi tərək-silaha məşğul olduğundan sonra nəhayət, məhərrəmin əvvəli səhər saat 10-da Türk Ordusu şəhərə varid oldu.

Şəhərdən 30 nəfər qara çərkəz

libaslı süvari cavan Ağa körpüsünədək fəxri qaraqol sifəti ilə əsgərin istiqbalına çıxmışdı. Şəhərin girəcəyində başdan məhəlli [yerli] könüllü əsgərlər; qabaqlarında türk mütəəllimləri [şagirdləri] musiqi dəstəsi; birinci alaqağı qabağında bir tərəfdən əsgərlərin yanında ruhanilər, o biri tərəfdən Beynəlmiləl Komitə nümayəndələri, əldə şəhərin anaxtarı [açarı]; içəri tərəfdən sağda şəhər mötəbərani əldə duz və çörək; solda tələbələr ittifağı əldə bayraq və xanımlar əllərində çiçək dəmətləri; bunların dallarınca ümum tələbə və mütəəllimlər durmuşlardı. Türklər şəhərə varid olduqda, ermənilər dəxi bir musiqi dəstəsi, on beş qədər bayraq ilə üç yüzədək nümayəndə göndərmişlərdi. Bunlar dəxi istiqbal mərasimində bir tərəfdə durmuşlardı.

Səhər saat onda qoşunlar şəhərə varid olaraq, birinci sırada süvarilər, sonra topçular, mitralyozçular, daha sonra həman Qaladərəsi qəhrəmanı Sultan bəy və İldırım bəy Qarabağ atlıları ilə gəldilər. Müsəlman xanımları komandan həzrətlərinə qırmızı məxməl [məxmər] üzərində mirvaridlə tikilmiş bir ünvan təqdim etdilər. Əsgərlər şəhərə girdikdən sonra Cəmil Cahid bəy həzrətləri camaata xitabən bir nitq irad edərək [söyləyərək] siyasətimizdə qan tökmək olmadığını, türk və islam məmləkətlərində din, məzhəb və milliyət fərqi qoyulmadan hamıya bir nəzərlə baxıldığını qeydlə minbə'd [bundan sonra] hamının Azər-

baycana tabe olması və xülusi-qəlb ilə [səmimi qəlblə] təbəiyyət [təbəçilik] edib də, sülh və müsəlimətlə [əmin-amanlıqla] yaşayaraq, ümumi qüvvə ilə məmləkətin abadlığına və tərəqqisinə çalışması lüzumunu bəyan etdilər.

Bə'dəhu [ondan sonra] zabitlər qabaqca hazırlanmış olan evlərdə yerləşib, əsgərlər isə böyük qışlada, sabiq kazak qışlasında və müvəqqət olaraq qismən də realni və seminariya məktəblərində yerləşdirildi.

Xəlil İbrahim

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Əmlak və Ərazi Nəzarəti tərəfindən ərazi işlərinə lazımi surətdə aşına adamlardan zeyldəki [aşağıdakı] əşxas [şəxslər] dəvət edilmişdir:

Sabiq Əmlak vəzirinin Qafqaziya mürəxxəsinin [vəkilinin] müavini Şemanovski, fənni-ziraət [əkinçilik elmi] mütəfənnini [mütəxəssisi] Medvedyev, Tiflisdə Əmlak Bankası müdiri İqnatyev, mühəndis Sokolov, mühəndis Mirşərif Mirzəyev və başqaları dəvət edilmişdi. Onlardan ziraət mütəfənnini Lizqar ilə mühəndis Vinqradov gəlib öz vəzifələrinə başladılar.

Digərlərinin bu günlərdə gələcəyi ilə Ərazi Nəzarəti cənbində [nəzdində] xüsusi bir müşavirə məclisi düzəldikdən sonra Nəzarətin işləri nə yola

gedəcəyi bəlli olacaqdır.

Oktyabrın 22-sində vaqə olan hökumət iclasında Kür nəhri boyunca olan dövləti [dövlətə məxsus] balıq və təgələrinin icarəyə verilməsi və xüsusi xərac təyin edilməsi qərara alınmışdır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Neft Mədənciləri Şurasının ümumi iclası mədənlərdə xidmətçilər və fəhlələr ilə sahibkarların münasibətini [münasibətlərini] qaydaya salmaq üçün nizamnamə layihələri hazırlayır. Bu qanunlar sabiq müştərək müqaviləni əvəz edib hökumət tərəfindən təsdiq ediləcəkdir.

Oğruların tövqifi [həbsi]

21 təşrini-əvvəldə [oktyabrda] sabah vaxtı Balaxanski və Şaxski caddələrin küncündə duran Əbiş Əminulla oğlu nam inzibat əsgəri dörd nəfər şübhəli əşxasın [şəxsin] mal apardığını gördükdə, bunları təqibə başlamışdır. Əsgər bunların bir nəfərini bir yeşik sabun ilə tutmağa müvəffəq olub, sairələri isə qaçmışlar. İnzibat əsgəri güllə atıb imdad istədikdə bir neçə nəfər qeyri əsgərlər və xəfiyyə polis müdiri Quliyev gəlir. Quliyev sabunun Balaxanski caddəsindəki darüleytamdan [yetimxanadan] oğurlandığını bilib oraya getdikdə, oğruların birini də buradaca tövqif edir. Sonra Çadrovı caddədə 141 nömrəli evdə digər bir oğrunu

və 8 yeşik sabunu kəşf edir. Tutulanlar məşhur oğrular Alxas Ramazan oğlu, Bağır Abbasəli oğlu və Heydər Abbasəli oğludur. Heydər Abbasəli oğlundan çoxlu açar tapılmışdır.

Tutulanlar hamısı polis müfəttişinə tapşırılıb divani-hərbə [hərbi məhkəməyə] veriləcəkdir.

Teleqrafçılar yoxdur

Dəmiryolunda gürcülərin vətənlərinə qayıtmasından sonra və teleqrafçılar həyatı şəraitinin müşküllüyündən naşi [müşküllüyü səbəbindən] dəmiryolu teleqrafında teleqrafçıların azlığı müşahidə olunur. Teleqrafçıların azlığından teleqramaların azaldığı müşahidə edilməkdədir. Teleqrafda işləmək üçün yeni teleqrafçılar dəvət edilməsi dəmiryol idarəsi tərəfindən təhti-qərara alınmışdır [qərarlaşdırılmışdır].

- Hal-hazırda Mirzə Əsədullayev cənablarının sədarətində [sədrliyi altında] Neft Mədənciləri Şurasının iclasları vaqə olur. Mədəncilər Şurasının sədr və əza [üzv] seçməyə ixtiyarı olmadığından, Şura Ticarət və Sənəət [Sənaye] nazirinə müraciətlə sədr və 4 üzv intixabına [seçməyə] ixtiyar istəmişdir. Bu surətlə Əsədullayev cənabları nazir tərəfindən təsdiq edilmiş müntəxəb [seçilmiş] sədr olur.

- Azərbaycan Hökuməti 18 təşrini-əvvəl [oktyabr] iclasında qət etmişdir ki hökumət xidmətçilərinin məvacibi bu qərarla artırılınsın:

Bakıda xidmət edənlər üçün

Aldıqları məvacibə artırılır

Təşrini-əvvəlın 1-ındən Artırılır

1	200 manata kimi alanlar	300 manat
2	200-dən 300-ə kimi " "	250 " "
3	300-dən 400-ə kimi " "	300 " "
4	400-dən 500-ə kimi " "	450 " "
5	500-dən 600-ə kimi " "	500 " "
6	600-dən ziyadə " "	550 " "

Azərbaycan məmləkətinin qeyri yerlərində xidmət edənlər üçün

Eylülün [sentyabrın] 1-ındən indiki məvaciblərinə artırılır

1	200 manat alanlar	200 manat
2	200-dən 300-ə kimi " "	225 " "
3	300-dən 400-ə kimi " "	250 " "
4	400-dən 500-ə kimi " "	275 " "
5	500-dən 600-ə kimi " "	300 " "
6	600-dən ziyadə " "	325 " "

Dövlət Bankasında [Bankında]

Bu günlərdə hökumət tərəfindən əmr verildikdən sonra Azərbaycan Bankası fəaliyyətə başlayıb, qeyri-məhdud surətdə vaxtsiz və vaxtlı tövdiat [əmanət] qəbul olunaraq, hökumət tərəfindən təmin ediləcəkdir. Veriləcək faizlər bu qərar ilə olacaqdır:

Hesabatı-cariyyə [cari hesablar]	3 faiz
Bir illik tövdiat	4 " "
5 illik tövdiat	5 ½ " "

Hələlik Azərbaycan Bankası sabiq Dövlət Bankası qanunları üzərinə fəaliyyətdə bulunacaqdır.

- Bu ildəki taxıl məhsulatına baxmayaraq, çörək yenə baha qiymətə satılıb, kasıb camaatın aclığına səbəb olduğundan, hökumət bunu nəzərə alaraq, bu yaxında çörəyin 2 manat 50 qəpiyə satılması üçün binagüzarlıqlar [sərəncamlar] edəcəkdir.

- Hökumət Bankası müdiri xüsusi səhmdarlar bankalarına əmr verib, xaricə pul bəratı qəbulunun müvəqqəti dayandırılmasını xahiş etmişdir. Lüzum görüldüyü təqdirdə, bu xüsusda Maliyyə Nəzarətindən icazə almalıdır.

- Bakı Birinci Realnı məktəbində təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 26-sında saat 9-da dərslərə şuru ediləcəkdir [başlanacaqdır].

Ərzaq şöbəsinin kassa qaraqolları [qarovulları]

Ərzaq şöbəsinin kassasını mühafizə üçün iki nəfər qaraqol təyin edilmişdir. Məzkur [adı çəkilən] qaraqollar Ərzaq İdarəsindən donluq aldıqları halda, silah və formanı polis idarəsindən alacaqları münasibətilə dün Polis Müfəttişi-ümumisinə müracətlə Ərzaq İdarəsi üzvü xahiş etmiş ki, məzkur qaraqolların silahları və rəsmi libasları verilsin.

Mirzəağa Əliyev

Mart hadisəsində bolşeviklər ilə davada yaralanandan sonra Rəştə gedib Mirzə Kiçik xan ilə bərabər ingilislər ilə dava edən məşhur artistimiz

Mirzəağa Əliyev bu gün dörd gündür ki, Təbriz təriqi [yolu] ilə Bakıya övdət etmişdir [qayıtmışdır].

LƏNKƏRANDAN YAZIRLAR

Lənkəran müsəlman əhalisinin halı bu axır vaxtlarda çox müşkülləşmişdir. Hamı ərzaq şeylərini onların əlindən alıb bazarda azad alış-veriş etməyə qoymurlar. Bu surətlə müsəlmanlar qış üçün ərzaq toplamaq imkanından məhrum olmuşlardır. Bu ilki taxıl və meyvə məhsulunun çoxluğuna baxmayaraq, burada artıq dərəcə bahalıq müşahidə olunur. Ərzağı Lənkəranda Sarı cəzirəsinə [adasına] aparmışlar. Bura əhalisi Şura hökumətinə tabe olduğuna baxmayaraq, yenə soldatlar tərəfindən döyülüb əzilməkdədirlər. “Şübhələr” və yalançı xəbərlər üzrə bura fəhlələri və kəndlilər həbs edirlirlər. Məhbuslara verilən gündə bir girvənkə çörək kifayət etmədiyindən, bunların arasında naxoşluq zühur etmişdir. Məhbuslar bu vaxtadək nə səbəbə həbs edilmələrini bilməyirlər. Müsəlman kəndçilərinin fəhlə yoxluğundan naşi öz əkinlərini ələ gətirməyə qadir olmamasına baxmayaraq, öz kəndlərindən və ailələrindən avara düşmüşlər. Buradakı bir para qara fikirli şəxslər mənfəəti-şəxsiyyətlərindən [şəxsi mənfəətlərindən] ötrü qeyrilərini pamal etməkdən [əzməkdən] çəkinmirlər. Biz Lənkəranlılar bu vaxtadək

qəzetə və xəbər [xəbər] yoxluğundan Bakının alınmasını bilmirdik. Əhali, xüsusən ruslar, Bakıda kadetlərin bolşeviklərə qalib gəlib, şəhəri işğal etdiklərini güman edirdilər. Bu növlə bizim “başçı”larımızın fəaliyyəti sayəsində dünyadan bixəbər yaşayaraq, tez bir zamanda Lənkəranın qəhrəman Türk Ordusu tərəfindən azad edilməsinə ümidvar oluruq.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Moskvadan Kiyevə verilən xəbərlərə görə, Moskva həbsxanasında minlərlə sabiq zabitan [zabitlər] və ziyalılar məhbusdurlar. Məhbusların halı artıq dərəcədə fənadır; səhiyyə işləri və yemək məsələsi dəhşətli bir hal kəsb etmişdir. Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 31-indən etibarən bunlar müştərəkən [birgə] tətillər elan etmişlər.

- Xalq Komissarları Şurası bütün cahana xitabən bir müraciətnamə nəşr etmişdir. İşbu müraciətnamədə Şura, ingilis və firəngləri Volodarskinin və Uritskinin qətlində, Lenin və Zinoviyevin yaralanmasında, Şuranı dağıdıb burjuaziya hökuməti təsis etmək, ərazini kəndçilərdən geri almaqda müttəhim edir. Uritski əks-inqilab sui-niyyəti kəşf etdiyi üçün qətl edilmiş, bununla belə Müttəfiqlər öz məqsədinə nail ola bilməyib, sui-niyyətin üstü açıldı. Şura Hökuməti ictimaiyyətin [sosialist]

sülhü tərəfdarıdır, fəqət səfərin sui-niyyət və qətlər ocağı olmasına razı ola bilməyəcəkdir.

Bütün cahana məlum olmalıdır ki, İngiltərə-Fransa sərmayədarları Rusiya fəqərəsi [proletarları] miyanında [arasında] özlərini ləkələndirmişlər.

- Permdən alınan məlumata görə, bura ticarət və sənəət [sənaye] dəvairi [dairələri] başda sabiq Sinod Baş müddəyi-ümumisi Lvov olmaq üzrə, Məclisi-Müəssisan əleyhinə çıxmışlar. Bunlar hərbi mütləqiyyət tərəfdarıdır. Sibiryalılar ilə samarlıların toqquşması ehtimalından təşvişdəirlər.

- Petroqrada əhalisi, əksərən ziyalılar və burjuaziyadan mürəkkəb olmaq üzrə külliyyətli surətdə Almaniya təbəiyyətinə [vətəndaşlığına] keçirlər. Almaniya təbəiyyətini qəbul etdikdən sonra Petroqraddan çıxmaq mümkündür.

- Kurskdan xəbər verirlər ki, toqquşmadan sonra latış ovçuları bütün Qırmızı qvardiya qitəatını [hissələrini] cəbhəyə getməyə məcbur etmişdir. Vaqonlara oturdular vaxt bir çox Qırmızı qoşun əfradı [fərdləri] tren [qatar] altına atılmışlar, bir çoxları intihar, başqaları isə kəndlərə fərar etmişdir [qaçmışdır].

- Voloqdadan fərar etmiş Qırmızı qoşun şəhəri bir neçə tərəfdən yandırmışdır.

- Balaşov şəhərində yaşayan bütün zabitan [zabitlər] həbs edilmişdir.

- Kursk quberniyasında Fəqərə Müəllimləri İttifaqına daxil olmaq istəməyən bir çox kənd müəllimləri həbsə alınmışlar.

Kazanda

Kazandan bolşeviklər xəbər verirlər: “Ağ qvardiyalardan təxliyyə edilmiş yerlərdə Şura müəssisələri düzəlməkdədir. Əhalinin fəqərə sinfi arasında təşkilat yapılır. Burjuaziya ümumən gizlənməmiş, bir çoxu fərar etmişdir.

Kəndçilər miyanında [arasında] qələyan [iğtişaş]

Kaluqa üzərinə yürüyən Qırmızı qvardiya, Miralay Neverov komandası altında müharibə edən kəndçiləri məğlub etmişdir, Neverov əsir alınıb teleqraf ağacından asılmışdır.

Qorbaçov, Ponomaryov mövqiflərində [stansiyalarında] Durnov və Bobrinskiyin qitəatı [hissələri] durur.

Korinskiyin qitəatı, Bobrikinin komandası altındakı Qırmızı qoşunu ricətə [geri çəkilməyə] məcbur edərək, Jdanka yanında topxananı almışdır. Kəndçilər əsir düşmüş Qırmızı qoşun əfradını [əsgərlərini] güllələyirlər.

Oryol, Tula, Kaluqa şəhərlərində aclıqdan naşi [aclıq səbəbindən] kəndçilər miyanında [arasında] qələyan [iğtişaş] müşahidə olunur. Əhali nümayiş yaparaq Qırmızı qoşuna mənsub nəfərləri [əsgərləri] qətl edirlər.

Ukraynanın istiqlaliyyəti

Ukraynada müntəşir [yayımlanan] “P. B.”yə mövsuq [mötəbər] mənbələrdən verilən xəbərlərə görə, Şimali Amerika Cəmahiri-Müttəhidəsi [Birləşmiş Ştatları] hökuməti rəsmi surətdə Ukrayna istiqlaliyyətini təsdiq etməyə razı olmuşdur.

Xarkovda əkmək [çörək] yoxluğu

Xarkovda əkmək yoxluğu fəna hal kəsb etmişdir [pis hal almışdır]. Əhaliyə verilən ¼ funta belə əkmək kifayət etmir.

Gürcüstandan ötrü taxıl

Tersk nahiyə ərzaq komitəsi tərəfindən müqavilə əqdindən [bağlamaqdan] ötrü Tiflisə xüsusi bir komission varid olmuşdur [gəlmişdir]. Komission üzvlərinin dediyinə görə, Tersk nahiyəsi Gürcüstana külli miqdarda un, qarğıdalı və buğda verə bilər. Nümayəndələrin məlumatına görə, bu ilki məhsul çox gözəl imiş. On ildən ziyadədir ki, bu qədər taxıl olmamışdır.

Təxsisat [vəsait ayrılması]

Erməni Milli Firqəsinin təşəbbüsü ilə erməni sərvətdarları [varlıları] bir müşavirə məclisi tərtib verərək, təbliğat icrası üçün yarım milyon manata qədər pul bıraxmağı təhti-qərara almışdır [qərarlaşdırmışdır].

BƏYANİ-TƏŞƏKKÜR [TƏŞƏKKÜR İFADƏSİ]

Dünkü [dünənki] gün Mürsəl paşa həzrətləri biz xəstəganı [naxoşları] nə-

sibi-xatir etmək [xatirini almaq, könlünü almaq] üzrə xəstəxananı təşrif buyurdular. Binaileyh [bu məqsədlə] xəstəganın yegan-yegan [tək-tək, ayrı-ayrılıqda] yanlarına gəlmək surəti ilə istifsari-xətr etdilər [xətrimizi soruşdular] və bu vəsilə ilə alicənab bir komandan olduğunu biz məcruh [yaralı] və züəfaya [zəiflərə] ibraz [nümayiş] etdilər. Üluvcənablarına [alicənablıqlarına] zəminə olmaq üzrə [əlavə olaraq] tütün və siqara ağızlığı və təsbeh hədiyyə etmək surətilə bizləri təltif buyurdular. Kəndilərinə bəyani-təşəkkür edir, bu kimi madununa [rütbəcə özündən aşağı olanlara] məhəbbət göstərən komandanların təzyidi-ömürlərini [ömürlərini uzatmasını] Xəllaqi-ləmyəzəldən [Allahdan] ən-səmimülbal [səmimi-qəlbədən] təmənni eyləriz.

*Əhməd Xülusi
Əbdülqadir oğlu Əhməd*

Satılır

Kolyubakinski küçədə 34 nömrəli iki mərtəbə ev və Mixaylovski küçədə hazır mağazin. Almaq arzu edənlər; Mixaylovski küçədə Biradərani-Məlikovların [Məlikov qardaşlarının] mağazasına müraciət edə bilərlər.

219

Elan

Əhli-xibrələr [mütəxəssislər] tərəfindən türkçə və rusca lisanlarında hər cürə ərizələr yazılır və tərcümələr yapılır. Adres: Persidskaya küçə, nömrə 20.

223 3—1

Təcrübəli müəllimə

Nəzəri və elmi olaraq fransızca və almanca dərsləri verir və edadi məktəbləri proqramınca bütün dərslərdən dövr yapır [dərs proqramını başdan-sona qədər keçir] və pansiona tələbə qəbul edir.

Adres: Orlov soqaqı, nömrə 37.

Axtarıram

İvan Davidoviç İnyaneşvili nam zövcümü [ərimi]. Əşkalati-məxsusəsi [xüsusi nişanələri]: ayaqyalın, başıaçıq, qara don geymiş. Zövcümün yerini bilən zəvatdan [şəxslərdən] rica edirəm ki, işbu ünvana müraciət buyursunlar: Vorontsovski cad-də, nömrə 8.

221

Türk dilində ərizə

Yazdırmaq xahişində olanlar hər gün axşam saat 4-dən 6-ya qədər Starı Poçtovı küçədə Rzayevin 57 nömrəli mənzilinə müraciət edə bilirlər. Ərizə artıq savada malik olan şəxs tərəfindən yazılır.

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-xanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-1

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-3

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213

Diş müalicəxanası

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrəzını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər.

Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-3

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doludur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altın və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210 12-3

**Bəhri-Xəzər [Xəzər Dənizi] İttifaqı
İstehlak Cəmiyyəti
“Kooperasiya” İdarəsi**

Bununla hamı kooperativ cəmiyyətlərinə təklif edir ki, hal-hazırda qədər davam etməkdə olan dükanları və şöbələri haqqında üç günə kimi Kooperativ İttifaqı İdarəsinə məlumat versinlər.

Göstərilən müddətə qədər hansı bir cəmiyyət tərəfindən lazım gələn məlumat verilmədiyi əsnada, kooperativ ittifaqı həmən cəmiyyəti təsviyə [ləğv] edilmiş və öz fəaliyyətini dayandırmış hesab edəcəkdir.

222

**Müdirilər:
Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 353. “23-10-34”: Qəzetdə bu tarix səhvən “23-10-24” kimi getmişdir. Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 23 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

(Adsız mətn)

səh. 355. “İrlandiyalılar Komitəsi Vilsona göndərdikləri konfransında bir taqım mətalib [mətləblər] dərmiyanına [ifadə etməyə] səlahiyyətə [səlahiyyət sahibi] bulunan irlandiyalılara da təşmilini [şamil edilməsini] tələb etmişdir.”: bu cümlədə anlaşılmaqlıq var.

Sülh ətrafında

səh. 355. “Müttəfiq Şura”: səh. 332-dəki izaha bax.

“Bu məramnamə üzərinə hərbi hökumət mülkiyyə işlərinə tabe olub...”: qəzetdə “olub” yerinə səhvən “olmayıb” getmişdir.

“Şimdiyə qədər Vilsonun notası Vilsonun sülh mütəşəbbisi...”: qəzetdə “mütəşəbbisi” yerinə səhvən “təşəbbüsü” getmişdir.

“Bu mübarizənin indiki, yaxud qeyri bir hökumət dövründə vəqə olacağı iki böyük amalın vücuda gəlməsi üçün şiddətli bir zərbə ilə nəticəpəzir ola bilər [nəticələne bilər] ki, bunlar da düşmənlərin inandırdığına görə labüddən [labüd, mütləq] müharibə nəticəsi olaraq Almaniyanın və Camaat İttifaqının [Millətlər İttifaqının] demokratik əsasına mübəddəl olması [dəyişdirilməsi] ilə xitampəzir olacaqdır [sona çatacaqdır].”: Bu cümlə qarışıqdır və oxu-

cular üçün anlaşılması çətin ola bilər. Söhbət, Almaniyanın son həddə qədər sıxışdırılması halında, həm Almaniyanın, həm də Millətlər İttifaqının demokratik təməllər üzərində inşa edilməsi arzusunun təhlükəyə düşməsindən gedir.

səh. 355-356. “İndiyə qədər Vilson həmişə öz təhriri [yazılı] və şifahi müraciətnamələrində Almaniya millətini, millətpərəstlik müharibəsi ruhu ilə ruhlanmış və ya Almaniya millətinin taleyini həll etməkdə olan millətlərdən əfzəl [üstün] tutmuşdur.”: Bu cümlə mənbə mətndən səhv tərcümə edilmişdir. “Vilson yazılı və şifahi müraciətlərində, alman xalqını, bu xalqın taleyini həll edən və nasionalist müharibə tərəfdarı olan idarəçilərdən ayırmışdır” kimi başa düşülməlidir.

səh. 356. “Frankfurt qəzetəsi”: söhbət “Frankfurter zeytunq” [Frankfurter Zeitung] qəzetindən gedir.

“Həsən dayı” şeiri (səh. 357)

üçün lüğət

çapa: kənd təsərrüfatı aləti, kətmən.

lapa: bulamac.

haylaz: nadinc.

afacan: kiçik, nadinc uşaq.

in: mağara.

sağır: kar.

qulübə: daxma.

yazma: örpək.

alay: zarafat.

şaqa: zarafat.

sürmək: şumlamaq.

imam: molla.

muxtar: kənd sakinlərinin qanuni nümayəndəsi.

köylü: kəndli.

“Əlhəmd”: “Quran”ın ilk surəsi “Fatihe”nin xalq dilindəki adı.

“Yasin”: “Quran”ın 36-cı surəsi.

Xarici xəbərlər:

Ukraynanın istiqlaliyyəti

səh. 365. “P. B.”: burada söhbət Ukrayna Mətbuat Bürosundan gedir.

Xarici xəbərlər:

Xarkovda əkmək [çörək] yoxluğu

səh. 365. “Funt” metrik ölçü sisteminə əvvəl işlədilən və təxminən 400 qrama bərabər olan çəki ölçüsüdür. Burada, çörək ehtiyatının, adambaşı ¼ funt, yəni 100 qram çörək vermək üçün belə kifayət etmədiyi deyilir.

Bəyani-təşəkkür

səh. 365. “təzyidi-ömürlərini [ömürlərini uzatmasını]”: qəzetdə “təzyini ömürlərini [ömürlərini bəzəməsini]” getmişdir.

“Xəllaqi-ləmyəzəl”: Sonu olmayan, əbədiyyən var olan Xaliq, Allah.

Bazar, 27 oktyabr 1918-ci il, nömrə 23

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 20 məhərrəmülhəram sənə 1337. 27 təsrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELANI-RƏSMİ

Bilümum [ümumiyyətlə] Bakı və ətrafı əhalisinə:

1. Qadın və erkək, böyük və kiçik, hər hansı milliyət, din, sinif və təbədən olursa olsun, Bakı və həvalisi [ətrafı] sakini bilcümlə əhali: kəndi ev və məhəllələri heyəti-idarə və ixtiyariyyəyindən [idarə və ixtiyar heyətindən] namlarına mühərrər [adlarına yazılmış], isim, pədar [ata] ismi, məmləkət, məhəllə və soqaq [küçə], xanə nömrəsi, yaş, əşkal və əlaməti-fariqə [görünüş və fərqləndirici əlamət], sənət və ya məmuriyyət və sair xüsusi-mətlubəyi [tələb olunan xüsusi] göstərən “hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqə”sindən birər dənə edinməyə [hərə bir ədəd əldə etməyə] məcburdurlar.

2. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra çarşı, bazar, soqaq və evlərdə surəti-məxsusədə [xüsusi surətdə] sıx-sıx yapılaşacaq yoxlamalarda kəndi hüviyyət vərəqəsini ibraz [təqdim] edəmməyən

hər kəs cəza görəcək və şübhəli ədd [hesab] edilərək daxili-məmləkətə [ölkənin içlərinə] sövq olunacaqlardır.

3. Hüviyyət vərəqəsi olmayan şəxsin dəvairi-rəsmiyyəcə [rəsmi qurumlarda] heç bir işi görülməyəcəyi kimi, bey’ü-şərə [alqı-satqı], əqdi-icar [kirayə müqaviləsi] və sairə kimi işlərdə hüquqi-mədəniyyədən saqit [mədəni hüquqları əlindən alınmış] ədd ediləcək [sayılacaq] və hər hansı bir yerə səyahətində kəndisinə heç bir surətlə səyahət vərəqəsi verilməyəcəkdir.

4. Hüviyyət vərəqəsi olmayanları; ev, mağaza, otel, yazıxana, ticarətxana, fabrika və dəvairi-rəsmiyyəyə qəbul edənlər, şübhəli əşxası [şəxsləri] hökumətin nəzəri-təftişindən saxlamış ədd edilərək və müxalifi-qanun hərəkətlərindən naşi [qanuna müxalif hərəkətlərinə görə] şədidən [şiddətli] cəza görəcəklərdir.

5. Tarixi-elandan iyirmi gün sonra hüviyyət vərəqəsini ibraz edəmməyən hər kəsi zabitə [asayış keşikçiləri] tövqif

və əxbara [həbs etməyə və xəbər verməyə] məcburdur.

6. İşbu əmr, tarixi-elanından etibarən Bakıda müntəşir [nəşr olunan] bil-ümum qəzetəlcə bir həftə müddətlə mütəmadiyyəən nəşr olunacaqdır.

Polis Müfəttişi-ümumisi
Bəhaəddin

ELAN

Şəhər daxilində minik avtomobillərinin saatda on iki və yük avtomobillərinin də saatda on kilometrə getməsi həm yolların xarablığına və həm də qəzanın ədəmi-vüqu və hüdusuna [baş verməməsi və meydana gəlməməsinə] səbəb bulacağı cəhətlə [üçün] bu əmri-müsaid[ə] [əlverişli əmrə] gərək əhali və gərək əsgəri minik və yük avtomobillərinin son dərəcə diqqət eyləməsi ümuma elan olunur.

Bakı Komandanı
Mirliva

ELAN

Mart hadisəti [hadisələri] zamanı yağma edilmiş və əhalidən alınıb Birjavoy və Krasnovodski caddələrin küncündə Bünyadovun evində saxlanılan malları təyin edən heyət mütəzərrirlərə [zərərçəkənlərə] elan edir ki, əşya sahibləri çaharşənbə [çərşənbə] və cümə günləri saat ondan (10) 1-ə kimi kəndi əşyalarını tanıyıb ala bilərlər.

Heyət

ELAN

Tatarski-Suraxanskidə bulunan Rza-yev hamamı əsgərə təxsis edilmiş [ayrılmış] və bir manat ücret [qiymət] qəbul olunmuşdur. Hamamın qabiliyyəti-istiabiyyəsi [tutumu] yüz əlli nəfərlik olub, pəncşənbə [cümə axşamı] və bazar ertəsi günlərindən maəda [başqa] hər gün əfrad [əsgərlər] istehmam edə [yuyuna] biləcəkdir.

Bakı Mövqə Komandanı
Mirliva

ELAN

Müayinələri icra qılınaraq əsgər edilən və fəqət kəndisi və yaxud pədəd [ata], qayınpədəd [qayınata], qayınbəradər [qayın] və bəradərinin [qardaşının] məluliyyyətini [əlilliyini] iddia edərək həkim müayinəsinə tabe olmaq üzrə əsgərə sövq edilməyərək, müvəqqədən xanələrinə buraxılan əfradın [əsgərlərin] müayinələri təşrinə-əvvəlin iyirmi səkkizinci bazar ertəsi (düşənbə) günü sabahleyin saat doqquzda Əxzi-əsgər dairəsində icra ediləcəyindən, məluliyyyət iddiasında bulunanların yövmi-məzkurədə [deyilən gündə] bəhərhal [mütləq] isbati-vücuda etməsi [gəlməsi] şərtidir. Gəlməyən olarsa, ayrıca müayineyi-sihhiyələri [sağlamlıq müayinələri] icra edilməyərək, sövq olunacaqlardır [əsgərə göndəriləcəklərdir]. Keyfiyyəti-ümumi [ümumi vəziyyət] məlum olmaq üzrə elan olunur.

İslam Ordusu Əxzi-Əsgər Rəyasəti

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Ziraət Nəzarətinin [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin] əmrləri

21 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918

Nömrə 52

Bakı quberniyası Şamaxı meşəçiliyinin meşəbəyi müavini [A. S.] Kobridze 16 təşrini-əvvəl 1918 sənədə qulluğuna gəlməməsindən dolayı xidmətdən kənar edilir.

Nömrə 53

Bakı quberniyası Quba meşəçiliyinin ikinci dərəcə meşəbəyisi [P. L.] Partanski 1918 sənədə Bakı və dairəsində elan edilmiş səfərbərliyə çağırılaraq bu vaxtadək öz vəzifəsini ifaya qayıtmamağına görə, vəzifəsindən ağustosun 1-i 1918 sənədən əzl [azad] edilir.

Nömrə 54

Bakı quberniyası Qusar meşəçiliyinin ikinci dərəcə meşəbəyisi [M. İ.] Saqutonov 1918 sənədə Bakı və ətrafında elan edilmiş səfərbərliyə çağırılaraq bu vaxtadək öz vəzifəsini ifaya qayıtmamağına görə, öz vəzifəsindən təmmuzun [iyulun] 12, 1918 etibarən əzl [azad] edilir.

Ziraət naziri: X. Sultanov

5 oktyabr 1918

1) 1918-inci ilə qədər Azərbaycan Cümhuriyyəti dairəsindən xaricdə və dövləti gəlir vergisi verməkdə olan müəssisələr, səhmdaran [səhmdarlar]

şirkətləri və kompaniyalar, istiqraz və paraxod nəqliyyat şirkətlərini 1918-inci ildən başlamış Azərbaycan daxilində olanları dövləti gəlir vergisi verməyə cəlb etməli.

2) Birdəfəlik vergi təəyyününün [təyininin] 1918 sənəsinə təşmilini [şamil edilməsini] və ticarət və sənəət [sənaye] müəssisələrinin artıq mənfəətinə [əlavə gəlirinə], zəhmətə və kəsbə [qazanca] qoyulan vergi və gəlir vergisinin alınması və məhsubatında [hesablamalarında] bəzi təbəddülat [dəyişikliklər] icra və həmçinin camaat hüzurunda hesab verməsi məcburi olmayan müəssisələr və bəzi sair şəxsi kəsblərdən [qazanclardan] alınan vergiləri ləğv və müəssisə və kəsblərdən mənfəət faizi olaraq alınan verginin miqdarı və qaydasını təbdil edən [dəyişdirən] və 1918 sənəsi oktyabrın 13-ündə verilmiş olan qanun, tamamilə təcdid [yenilənsin] və gələcək sənələrə dəxi təşmil [şamil] edilsin. (Məcmuyi-qəvanin [Qanunlar toplusu] 1918, nömrə 2278, fəsil 2051 və 2052)

3) Gəlir vergisi hesabıyla 1918-inci sənəsində 15 mini mütəcaviz [aşan] mədaxili olan şəxslər, cəmiyyət və kompaniyalar birdəfəlik vergi verməyə cəlb olunmalıdırlar.

7 oktyabr 1918

1) Əsgəri vergi haqqında 1915 sənəsi 19 aprel tarixli təsdiq edilən 30-uncu maddə qanunu (Məcmuyi-qəvanin [Qanunlar toplusu] 1915, maddə 100) ərazi vergisinə əlavə olunmaqla,

şəhərdə olan qeyri-mənqul [daşınmaz] və mədən əmlakı vergiləri 1918 sənəsi yanvar ayının birindən İslam əhalisi üzərindən götürülür.

2) Hökumət palatasının hesabı ilə əsgəri xidmət əvəzində borclu olan, əsgəri vergisi verməyə borclu olanlar vergidən azad edirlər.

1918-inci sənəsində 449-uncu maddə (Məcmuyi-qəvanin [Qanunlar toplusu] 5-inci cild, 1914) və həman maddə əsasınca Müvəqqət Hökumət tərəfindən 1910 sənəsi 13 oktyabr tarixli qanuna görə (Məcmuyi-qəvanin, 1918, 10 noyabr, nömrə 288, maddə 2052) ümumiyyət etibarilə neft mədənləri və onlara müavin [köməkçi] müəssisələr, həmçinin paraxod və nəqliyyat müəssisələri müstəqim [birbaşa] və əlavə vergi verməlidirlər.

Qeyd: 509-531 maddələri qərarinca (Məcmuyi-qəvanin, 5-inci cild, 1914) ikinci maddədə göstərilən və 574-üncü maddənin təşmilinə [əhatə dairəsinə] müvafiq olan hamı müəssisələrə ixtiyar verilir ki, verəcəkləri vergi haqqında Kazyonni Palataya [Xəzinə Palatasına] müraciət edib, öz əsasi və dövrü sərmayələrini düz hesab göstərməklə məlum etsinlər.

4) 1916-ncı sənəsi 13 may tarixli qanun mövcibincə [qanuna görə] (Məcmuyi-qəvanin [Qanunlar toplusu], 14 may 1916, nömrə 131, maddə 998) və 1918-inci sənəsi 12-13 iyun tarixli Müvəqqət Hökumət binagüzarlığı [sərəncamı] ilə ticarət və sənəət [sənaye] müəssisələri və mədən xidmətində

olub xüsusi mükafat alanların mədaxilləri üzərinə qoyulan vergi 1918-inci sənəsi üçün dəxi təyin edilir.

5) Bu qanun elan edilən gündən bir həftə müddətinə qədər ticarət və sənəət [sənaye] müəssisələrinin sahiblərini məsuliyyət altında məcbur etməlidir ki, müstəqim [birbaşa] vergi qanununun 543-üncü maddəsi mövcibincə (Məcmuyi-qəvanin [Qanunlar toplusu], 5-inci cild, 1914) 1917-inci ildə öz müəssisələrinin dövrü sərmayələri və bu müddət ərzindəki mənfəətləri haqqında bəyanat versinlər.

6) Bu qərardadın birinci və 2-nci hissəsindəki vergiyə şamil olan məsələlər haqqında Maliyyə nazirinə ixtiyar verilir ki, vergi idarələrinə binagüzarlıq [sərəncam] və düsturüləmə [rəhbər tutulan sənəd, təlimatnamə] kimi təlimat versin.

Ədliyyə Vəzarətində [Nazirliyində] 21 oktyabr 1918

Bakı nahiyyə məhkəməsi şöbəsinin məhkəmə müdiri müavini Aleksandr Leonidoviç Volkov Bakı şəhər məhkəməsi şöbəsinin məhkəmə müdiri müavini və ikinci Bakı nahiyyə məhkəməsi şöbəsinin sabiq məhkəmə müdiri müavini Vladimir Dimitriyeviç Viktorov həman məhkəmə şöbəsinin məhkəmə müdiri müavini və Maştağa istintaq hissəsinin müdiri təyin edilir.

22 oktyabr 1918

Bakı nahiyyə məhkəməsinin üzvləri

Aleksey Nikolayeviç Kitayski və Henrix Stanislavoviç Pekarski 1918-inci sənəsi iyun ayının 24-ündə vəqə olan hökumət qərarına müvafiq vəzifələrindən və həmişəlik bu xidmətdən kənar edirlər.

*Ədliyyə naziri vəzifəsini ifa edən
T. Makinski*

OSMANLI MİLLİ AJANS XƏBƏRLƏRİ

Dərsəadət [İstanbul], 23.10.34

Qəzetələr mütarikə müzakirəsinin [atəşkəs müzakirələrinin] irəliləməkdə olduğunu bəyan etməkdədirlər. Məmafih [bununla belə] hələlik [hələlik] rəsmi bir təbliğ mövcud deyildir.

Alman qitəatının [hərbi hissələrinin] qərb cəbhəsindən yaptıkları təxribat haqqında tədqiqatda bulunmaq üzrə Belçikada bulunan bitərəf hökumət müvəkiləri [bitərəf hökumətlərin nümayəndələri] cəbhə-hərbə [hərb cəbhəsinə] getmişlərdir.

İspaniya qəzetələrindən Londraya varid olan [çatan] məlumata nəzərən, İspaniya hökuməti Almaniyadan Almaniya Bəhriyyə Nəzarətinin [Almaniya Dənizçilik Nazirliyinin] bütün təhtəlbəhrlərinə [sualtı gəmilərinə] dərhal üsülhərəkələrinə [bazalarına] övdət etmələri [qayıtmaları] əmrini verdiyini müəyyin [bildirən] rəsmi bir xəbər almışdır.

Əksər qəzetələrimiz münfərid [ayrı-ayrılıqda] mütarikə [atəşkəs] müzakirəsinin yaxında xitam bulacağını, əsl sülh şərtlərinin ümumi sülh müzakirətində [müzakirələrində] təqərrür edəcəyini [qərarlaşdırılacağını], ancaq mütarikəni müttəaqib [atəşkəsdən sonra] hali-sülhün [sülh vəziyyətinin] övdət edəcəyini [qayıdacağını], Etilaf məmləkətləri ilə münasibəti-ticariyyəyə [ticarət əlaqələrinə] başlanacağını yazırlar. İstanbulda bu xəbərlər piyasa [bazar] üzərində böyük təsirlər icra etməkdədir. Hər şeyin qiymətində mühüm tənəzzüllər [düşümlər] davam edir.

Fransa Xariciyyə naziri Romanya [Rumıniya] hökumətinə Dobriça məsələsinə dair teleqraf göndərərək, bolqar mütarikəsində [Bolqarıstanla atəşkəsdə] yalnız xüsusi-əsgəriyyə təqərrür etdiyini [hərbi şərtlərin qərarlaşdırıldığını], ərazi məsələsinin ümumi sülh müzakirələrində həll ediləcəyini bildirmişdir. Romanyalılar [rumınlar] bundan pək məmnun olmamışlardır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Almaniyanın cavabi notası

Almaniyanın Vilsona göndərdiyi cavabi notası bütün mətbuat tərəfindən qəti və əhvali aşikarə surətdə göstərici bir nota kimi tələqqi olunmaqdadır [qəbul edilməkdədir]. Çünki, sülh əqd

edilməsi [bağlanması] və sülh müzakirələri [müzakirələri] başlanması yaxında həll ediləcək bir məsələ kimi ədd [hesab] edilməkdədir. “V.” qəzetəsi yazır ki, Almaniyanın ikinci iqdamatı [təşəbbüsü] birincidən əfəldir [əhəmiyyətli]. Birinci iqdamatdan sonra Almaniya ikincisi qarşısında geri çəkilmədi. Bu yaxın zamanda vəqə ola biləcək hadisələr haqqında qəzetə yazır ki, Vilsonun birinci və üçüncü suallarına kafi dərəcədə cavab verilmişdir. İkinci məsələ isə zəbt edilən yerlərin təxliyəsi məsələsi olduğundan, həll edilməsi lazım gəlir. Bu ancaq ondan ibarət ola bilər ki, Almaniya mütarikə əqdi [atəşkəs imzalanması] qarşısında zəbt edilən yerləri boşaltmağa razı olub, mütarikə əqd edilməsi əsnasında həmin yerləri təxliyə etsin. Mütarikə əqd edilənə qədər işğal olunan yerlərin boşaldılması düşmən hərəkəti qarşısında difadan [müdafiədən] imtina etmək demək olduğundan, heç bir halda mümkün deyildir.

“B.” dəxi bu nöqtəyi-nəzərdə olmaqla bəyan edir ki, zəbt edilən yerlərin boşaldılmasının ancaq mütarikə əqdindən sonra mənası ola bilər. Bunun da təfsilatı, gizli müahidəsiz [gizli razılaşma olmadan], bütün dünyaya elan edilməlidir.

Bütün mətbuat Almaniya cavabının nəticəsi olaraq, qalan Müttəfiq dövlətlərin Vilsonun məramnaməsinə iştirak edəcəkləri nöqtəyi-nəzərində durmaqla bəyan edir ki, təzə beynəlmiləl şərait vücuda gətirməkdən ötrü

Vilson tərəfindən dörd ədəd məruzədə təqdim edilən Elzas-Lorenin beynəlmiləliyyət [beynəlxalq nəzarət] halına salınması və Lehistan [Polşa] məsələsi bir məsələ təşkil etməlidir. Almaniyanın şərik olduğu Vilson məramnaməsinin 23 tələbatı ifa edilməlidir. Qəzetə yanvarın 8-ində Vilsonun nitqinin Elzas-Loren və Lehistan məsələlərinə münasibəti [aidiyyəti] olan 13 və 18-inci maddələrindən bəhs edib deyir ki, bu hər iki maddə fevralın 12-sində Vilsonun nitqində söylənən əsas üzərinə həll edilməlidir. Bu nitqin 3-üncü əsnasında deyilir ki, bu müharibədən sonra qalxacaq sərhəd məsələsi qaldırıldığı zaman camaat və millət nəfinə [faydasına] həll edilməlidir.

Danimarka mətbuatı Almaniyanın cavab notasını nikbinanə bir surətdə təqdir və təsvib etməkdədir [bəyənməkdədir]. Sülh indi bir əmri-vəqə [məcburilik] surətini alır. Bundan belə bəşəriyyət azad bir nəfəs ala bilər.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

İstanbul, 21/10. Cəbhələrdə sakitlik hökmfərmdir [hökm sürməkdədir].

Vyana, 21/10. Cəbhələrdə mühüm bir şey vüqu bulmamışdır [baş verməmişdir]. Cənubi Moravanın hər iki tərəfindən serblərin xırda hücumları dəf edilmişdir. Qərbi Tsayskar dağlarında serblərin hücumu kəsbi-şiddət etmişdir [şiddətlənmişdir].

Berlin, 21/10. Cəbhələrdə düşmən ancaq əks-hücumlar etmiş və tərəfimizdən dəf edilmişdir. Vuzyenin hər iki tərəfində, Ena çayının şərqində düşmən tərəfindən tutulmuş ucalıqlar müqabilinə əks-hücumlarımız müvəfəqiyyətlə davam edirlər.

London, 20/10. “Londra mütaləatı”nın [“London icmalı”nın] əsgəri münaqqidi [hərbi icmalçısı] yazır: İyul ayından bəri Müttəfiqlər Belçika səvahlində [sahillərində] Brügge, Kortreyk, Due, Kambre, Sen-Kanten və La-Fer arasındakı məsafəni, Qoben, Şmend-Dam və Laon dağlarını, bütün şimali Şampanı, yuxarı Arqonu işğal etmişlərdir. Bu, ecaz [möcüzə] qəbilindən olan unudulmaz bir əmrdir [işdir]. Yerdə qalan işlərin görülməsini gələn yay əməliyyatınadək təxir etmək olar. Düşmən qışadək nicat bular; fəqət nəticə təmin edilmişdir. Düşmənin zəfi [zəifliyi] gündən-günə artır. Düşmənin can qüvvəsi və ləvazimi azalır. Düşmən bu il bir milyon tələfat vermişdir. Bu isə işin gələcək rəvişinə də [gedişatına da] təsir edəcəkdir. 5000 top qeyb etmişdir ki, bütün topxanasının bir sül-sünü [üçdə birini] təşkil edir. Əsgəri firqələrinin [diviziyalarının] miqdarını da çox azaltmağa məcburdur. Ehtiyat qüvvəsinin miqdarı 30 firqəyədək əskilmişdir. Bunun da ancaq 12-si təzədir. Almanıyanın ruhu düşməkdədir və məğlubıyyət hissi ilə daha da düşəcəkdir. Şimdi düşmən bir məsələ qarşısındadır: Təslim, yaxud müharibədə məhv olmaq.

Berlin, 21/10. Qərb cəbhəsi. Kronprins Ruprext ordusu. Flandriyada Lis xüttəsində [bölgəsində] və xətt qabağında şiddətli vuruşmalar vəqə olmuşdur.

Zomergemə soxulmuş olan düşmən, əks-zərbələrimizlə çıxarılmışdır. Deyzenin hər iki tərəfində düşmən, Lisin qərbi kənarında möhkəmlənmişdir. Şəhərin cənubunda çayın cənubuna keçmiş olan qitəatın [qoşunların] bir qismi əsir düşmüşdür. Şərqi kənarında fransızların bir dəstəsi qalmışdır. Şərqə doğru əks-hücumlarla düşmən Derlik və Zvevegemə soxulmuşdur. Qərbi və cənub-qərbi Vixte ucalıqlarında düşmənin hücumunu dayandırdıq. Şəlda şimalında düşmən hücumları xəttimiz qabağında dəf edilmişdir.

Turne şimalında düşmən Şeldaya yetişmişdir. Turne cənubunda Sent-Aman xəttinə təmas edirik. Dün Le-Kato ilə Uaza arasında düşmən böyük qüvvə ilə hücum etmişdir. Soymenq ilə Fertren arasında düşmənin hücumları atəşimizlə dəf edilmişdir. Harpriş vahəsi qərbindəki ucalıqlarda Solesmin hər iki tərəfində qabaq xəttimizi keçmiş olan düşməni dayandırdıq. Romri və Amerval şəhərlərini qeyb edib sonra əks-hücumla geri aldıq. Le-Katonun hər iki tərəfində şiddətli vuruşmadan sonra səngərlərimizi saxladıq. 44-üncü Brandenburq ehtiyat firqəsi [diviziyası] böyük rəşadət göstərmişdir.

20 kilometrlik cəbhədə düşmənin

böyük xəsarətlə etdiyi hücum piyadalarımızın səyi və topxananın köməyi ilə dəf edilmiş, düşmən pək az bir yer almışdır. Ser şimalında düşmənin yeni hücumları dəf edilmişdir. Laon-Marl yolunun hər iki tərəfində düşmən əlində olan xətlərimizi əks-hücumla aldıq və düşmənin əks-hücumlarını dəf etdik. Şərqi Prussiya taboqları əks-hücumlarla bəzi səngərlərimizi geri almış, düşmən hücumlarını dəf etmişlərdir. Vuzye şərqində düşmən ayın 19-unda qazandığı müvəffəqiyyəti genişlətmək istəmiş, dəf edilmişdir.

Qalvits ordusu xətti: Ventevil şərqində amerikalıların xırda hücumları dəf edilmişlərdir. Sair xətlərdə xırda müsadimələr olmuşdur.

Cənub-şərqi cəbhədə serblərin yeni hücumları dəf edilmişdir.

Berlin, 22/10. Ser ilə Uaza arasında fransızların hücumu dəf edilmişdir. Mebrekurun şimal-şərqində Şlezviq qoşunları müvəffəqiyyətlə hücum etdilər. Ena ucalıqlarında şiddətli vuruşmalar gedir. Vandi şərqindəki ucalıqları alman əsgərləri geri alaraq düşmənin əks-hücumunu dəf etmişlər. Olizi şərqində düşmənin hücumu müvəffəqiyyətsiz qalmışdır.

Şiddətli top atışından sonra amerikalılar şimali Sommransda geniş bir cəbhədə hücum etmişlərsə də, atəş və əks-hücumumuzla dəf olunmuşlardır. Top və mitralyoz atəşimizdən amerikalılar çox böyük tələfat vermişlərdir. Düşmənin ayroplanı Lautala qəsəbəsinə hücum edib, 4-ü vurulmuşdur.

Kruzevak-Bukovik şərqində düşmənin hücumu müvəffəqiyyətsiz qalmışdır. Trubarevo yanında biz müvəffəqiyyət qazandıq.

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. İttihadi-alman firqəsi [pangermanistlər], sülh əleyhinə xalq hərəkəti törətmək istəyir. Müraciətnamələr nəşr edilir.

Lahey [Haaqa], 20 təşrini-əvvəl. “Nyu-kurant” qəzetəsinin məlumatına görə, mütərikə [atəşkəs] üçün almanların Reyn arxasına çəkilmələri şərt qoyulur.

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. “Berliner taqebblatt” qəzetəsinin dediyinə görə, İngiltərənin Almaniyaya qələbə çalmaq fikrinə baxmayaraq, sülh əqd etməyə hazırdır. Bununla bolşevizmin önünü almaq istəyir.

Berlin, 20 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Milanda əsgərlər sülh şərafinə böyük nümayişlər yapırlar.

Berlin, [22] təşrini-əvvəl [oktyabr]. Hürəndişlər [Müstəqillər] müraciətnaməsində deyilir ki, Almaniya yeni üsuli-idarəni tanrının lütfü ilə yox, xalqın tələbi ilə qəbul edir. Biz təcili surətdə sülh əqdi, əfvi-ümumi, idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [hərbi rejimin] fəxini [ləğvini] tələb edirik. Məqsədimiz cümhuriyyəti-ənamdır [xalq cümhuriyyətidir].

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Karl Libknext həbsxanadan azad edilmişdir.

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. “L. F. T.” qəzetəsi “Gedərmi-qalarmı” sər-

lövhası ilə bir məqalə yazarq Vilhelm barəsində yazır ki:

“Burjuaziya Vilhelmin getməsində sülh əqdini görür. Hürəndiş sosialistlərin zənnincə, Vilhelmin taxtından düşməsini militarizmanın fəxsi [aradan götürülməsi] kimi tələqqi [qəbul] edəməzlər.”

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Almaniya hökuməti alman lisanında Rusiya sosialist qanunları barəsində böyük məqalələr nəşr edən mətbəələr əleyhinə tədabir ittixaz etməkdədir [tədbirlər görməkdədir]. Rusiya hökuməti Almaniyaya bundan naşi [bu səbəblə] bir nota təqdim etmişdir.

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Litvada almanlar, hökuməti Litva hökumətinə vermək istəyir. Alman mülikiyyə idarələri müvəqqət qalacaqdır. Tərzi-hökumət qəbulu Litva hökumət[in]ə vagüzər ediləcəkdir [tapşırılaçaqdır]. Almaniya qoşunları burada qalacaqdırlar.

Vyana, 21 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Praqada Lehlər Milli Komitəsinin [Pol-yak Milli Komitəsinin] izdihamlı bir ictimai [yığıncağı] olmuşdur. Caddələrdə mitralyozlarla qoşun qitələri qoyulmuşdur. Beş gün sakit keçmişdir. Avstriyada bir çox millətlərin ictimaları olur. Avstriya Nemesləri Şurası əmələ gəlmişdir. Bunlar Avstriya almanlarının istiqlalyyəti barəsində müraciətnəmələr buraxmışlardır. Ərzaq məsələsinin şiddət etməsindən dolayı bələdiyyə ərzaq şurası düzəlmişdir.

Berlin, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Yassıda hökumət əleyhinə olaraq bir nümayiş olmuşdur.

Berlin, 20 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Sofiya caddələrində bolşeviklərlə hökumət qoşunları arasında müsadimələr [toqquşmalar] vaqe olmuşdur [baş vermişdir]. 3 minədək insan tələfatı vardır. “F.”nin məlumatına görə, Serbiyada Fəhlə və Kəndçilər Şurası fəaliyyətə başlamışdır. Əhali arasında sülh şərafinə təbliğat getməkdədir.

Stokholm, 23 təşrini-əvvəl. Xristianiyadan verilən məlumata görə, ittixabatda [seçkilərdə] “ictimaiyyəni-amiyyəni” [sosial-demokratların] qələbəsi hiss edilməkdədir.

Petroqrad, 22 təşrini-əvvəl. Finlandiyadan gələnlərin dediyinə görə, burjuaziyanın əhvalı dəyişmişdir. Məşhur ağqvardiyaçılar Finlandiyadan çıxmağa hazırlanırlar. Sosialistlər çalışırlar. Hökumət başında duranlar Almaniya qoşunlarını saxlamaq istəyirlər.

Kiyev, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Kadetlərin mərkəzi komitələrində bəynəlmiləl əhval barəsində müzakirə olmuşdur. Milyukov firqəsi sağlarla mütləqiyyət təcdidi [mütləqiyyətin bərpası] barəsində müzakirata başlamışdır.

Kiyev, 22 təşrini-əvvəl [oktyabr]. Lizoqubun sədarəti [başçılığı] altında yeni hökumət təşkil edilmişdir. Daxiliyyə nazirinin yeri hələlik boşdur.

Ordumuza ərməğan

Ey əsgər

Dağa, daşa sancağını öpdürüb,
Duman kimi bu dağları bürüyün!
Dənizlərə salam rəsmi yapıdırıb,
Göylərdəki bulud kimi yürüyün!
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Baş əydi, bax, toplarının səsinə
Yad ellərin ildırımını, şimşəyi.
Ulğun kimi qurumağa başladı
Səni görən cəlladların biləyi.
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Arslan kimi saldırdığın düşməne
Ər oğlu ər olduğunu göstərdin!
Fələk bu gün uymuş sana, deyir ki,
Türk əsgəri, sən böyləmi istərdin?
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Xəlifənin fərmanına baş əyib,
Məzlumların imdadına yetişdin.
Qaranlıqda süngü sənə yol açdı,
Sən o yoldan muradına erişdin.
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Ey türk, sənin hangi dində olduğun
Minarəyə buyur, bizə söyləsin.
Eşitməyən qulaqlara səsin
Əsən yelə buyur xəbər eyləsin.
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Şu qarşiki duman çıxan bacadan
Sən gəlmədən iniltilər çıxardı.
Geciksəydin, məzlumların fəryadı

Yeri, göyü, kainatı yıxardı.
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Ey türk, bana sevdə, çiçək, bu şeylər
Göydə hilal, yerdə sənin bayrağın.
Durnalardan göndərdiyim salamı
Yetirdimi sana nənən, torpağın?
Yürü, yürü, batan günün izinə,
Gülümsəyir doğan günəş üzünə!

Cavad

28 eylül [sentyabr] 334, Bakı

**CƏFƏROVUN
CAMALYANA CAVABI**

Qafqaziya İslam Ordusu tərəfindən Bakının işğalı zamanı vüqu bulmuş olan hadisat münasibətilə Ermənistan vəkili Camalyan bir nota vermişdir. Gürcü hökuməti nəzdində Azərbaycan Cümhuriyyəti nümayəndəsi Məhəmməd Yusif Cəfərov cənabları həmin notanın cavabında Camalyana böylə bir məktub yazmışdır:

“16 oktyabr tarixli 1249 nömrəli notanızın cavabında sizə xəbər verirəm ki, bütün fəaliyyəti zamanında mənim hökumətim var qüvvəsi ilə yan-yanə yaşayan iki milləti tamamilə barışdırmağa çalışmış və çalışmaqdadır. Birinci növbədə hökumətim çalışırdı ki, ermənilərin bolşevik adı ilə Bakıda və Şamaxıda müsəlmanları qırıb, rəsmi surətdə təhqiq edildiyinə görə, 10000-i mütəcaviz [keçmiş] türk tələf

etmələri, yaxud bu il baharda nizami erməni qoşunları tərəfindən İrəvan quberniyasında 200-dən ziyadə türk kəndi talan və məhv etmələrindən və sair bu kimi hadisələrdən dolayı həyəcana gəlmiş olan Azərbaycan türklərini sakit etsin.

İki yüz mindən ziyadə nüfusa malik olan Bakı alındıqda, müdafiləri [müdafiçiləri] getdikdən sonra yeni hökumət təsis olanadək martda müsəlman qırğını və ondan sonra daima türk əhalisi üzərində hökmfərma olan dəhşətlər səbəbi ilə təbii görülən bəzi tələfat və təcavüz vəqə olmuşsa da, hər halda bəyanatınızda göstərilən miqdaratdan [miqdarlardan] pək az tələfata bais olmuşdur.

Həmçinin Azərbaycan Hökuməti tərəfindən gec tədbir görülməsi və guya ancaq bir neçə adamın edamı haqqındakı bəyanatınız dəxi həqiqətdən uzaqdır. Zira cinayətdə tutularaq edam edilən qarətçilərin miqdarı 100-ü mü-təcavizdir.

Həmçinin ermənilər miyanında [arasında] ziyalılardan külliyyətli miqdarda həbs[i], pul almaq və dolandırıcılıq xüsusundakı təkidatınız dəxi mü-təəssifanə [təəssüflə deməliyəm ki] sizə verilən yalan məlumat üzərinə əsaslanır. Azərbaycanın daxili işləri cümləsindən olaraq, erməni ziyalılarının həbsi məsələsinə gəlincə, bəyan edə bilərəm ki, məhbuslardan ancaq o şəxslər mühakimə və tənbehə düçar olacaqlar ki, müqəssirlikləri lazımınca aşkar olsun. Məhkəməcə təqib edil-

məyən bir çox məhbusların hər gün həbsdən azad edilmələri bu sözlərimin doğruluğunu isbat edir.

Yuxarıda zikr olunan fəqərəni [bəndi] xəbər verməklə bərabər, kəndimi borclu bilirəm elam edim [bildirim] ki, erməni hökuməti belə hərəkətləri ilə mənim hökumətim kimi iki millət arasında ədavət və nifrət ibraz edici [meydana çıxaran] amilləri qaldırmaq uğrunda çalışmaq əvəzinə, Bakı işğal olunan vaxt vüqu bulmuş hadisəni mübaliğə ilə göstərərək, öz bəyanatında qeyri-məqul [ağlasıqmaz] və şiddətli əlfaz [sözlər] istimalı ilə [işləməklə] əfkari-ümumiyyəni [ictimai rəyi] Azərbaycan əleyhinə həyəcana gətirmək və milli ədavət çıxarılmasına bais olur.

Bununla bərabər, sizin notanızı da öz hökumətimə göndərirəm.”

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Oktyabrın 22-sində vəqə olan hökumət iclasında, Hökumət İşləri müdiri R. x. Xoyski Nafiə və Ümuri-Xeyriyyə [Xeyriyyə və Sosial Təminat] naziri müavini təyin edilmişdir.

- Azərbaycan Hökuməti ilə Dağıstanlılar İttifaqı Hökumətinin nümayəndələri arasında əhəmiyyətli siyasi məsələlər haqqında saziş hüsula gəlmişdir. Bu saziş, məzkur [adı çəkilən] hökumətlər arasında sıxı münasibətə [sıx

əlaqələrə] və bununla bərabər hər iki hökumət arasında bir para işlərdə birləşməyə dəxi bais olmuşdur. Bu barədə vəqə olan müzakirətdə Dağıstan Hökuməti tərəfindən hökumət sədri T. b. Çermoyevin iştirakı ilə Daxiliyyə naziri İbrahim bəy Heydərov və Maliyyə naziri Cabaqiyev dəxi iştirak etmişlərdir.

- Oktyabrın 23-ündə vəqə olan hökumət iclasında Azərbaycan Cümhuriyyəti tərəfindən Kırım Cümhuriyyətinə siyasi nümayəndə təyin edilməsi qərara alınmışdır.

Bu iclasda Hərbiyyə Nəzarəti təsisi dəxi qərara alınmışdır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Cənub ordusu

Bolşevik mürəxxəsi İoffe, Almaniya Xariciyyə Nəzarətinin baş katibinə bir nota təqdim etmişdir. Notada göstərilir ki, şimdiki Ukraynanın bir çox şəhərlərində və almanlar tərəfindən işğal edilmiş mərkəzlərdə hal-hazırda Cənub ordusuna əsgərlər cəm edilir. Şimdilikdə işbu ordunun hesabı 20 minə çatmışdır. Cənub ordusunun Odessa, Pskov, Minsk, Xarkov, Qomel, Jitomir, Rostov, Kamenets-Podolski kimi şəhərlərdə birər ərkani-hərbi [hərbi qəragahı] vardır. İşbu ordudan ötrü hal-hazırda 5 zirehli tren [qatar] hazırlanır ki, Odessadadır. Təşkil edilmiş qoşun general Semyonovun təhtikomandasına [komandası altına] verilir.

General Semyonov, yaxın zamanlarda general Krasnov tərəfindən Voronej quberniyasının işğal edilmiş hissəsinə vali təyin edilmişdi. Ordunun mərkəzi ləvazimat və mühimmatı-əsgəriyyə idarəsi Kiyevdədir.

Krımdan Nikolay Nikolayeviç tərəfindən göndərilmiş bir çox zabıt dəst-xətti ilə buraya gəlmişdir ki, əhali arasında Cənub ordusuna yazılmaq nəfinə [xeyrinə] təbliğatda bulunsunlar. Cənub ordusunun məqsədi Şura Hökumətini yıxıb monarşini təcrid [bərpa] etməkdir. Üsuli-idarə məsələsi, mübarizə bitdikdən sonra həll ediləcəkdir. Cənub ordusu başında general Semyonov durur. Bu şəxs, Rusiyaya nicat verici şura indində məsuldur. Ordu məzkur [adı çəkilən] şuraya daxil olmuş üzvlərdən qərz təriqi ilə [borc kimi] cəm edilən para ilə saxlanır. Notada işbu ordu əleyhinə etiraz edilir. Cavab aldıqdan sonra İoffe Xariciyyə İşləri komissarına bu məzmununda bir teleqram vurmuşdur:

“Mənim böyük notama cavab olaraq Baş katib bildirir ki, hökumətin bu işdən xəbəri yoxdur. İş məhəllində [yerində] təhqiq etmək üçün təcili surətdə adamlar təyin edilmişdir. Həqiqət kəşf edildikdə ciddi tədabir ittixaz olunacaqdır [tədbirlər görülecəkdir].”

BİR MƏKTUB

Qəzetələrdə xəbər verilmiş olduğu üzrə, Tiflis Dumasının 14 oktyabr ta-

rixli iclasında daşnaxsaqanların təşəbbüsü ilə qısnılar Bakıda ermənilərin qırılması məsələsini müzakirə edərək qərar vermişdilər ki, Türk-Azərbaycan əsgərlərinin belə “vəhşiyənə” hərəkəti müqabilinə protesto, ermənilərə bəyani-təziyə etsinlər [başsağlığı versinlər] və mütəzərrir [zərəçəkən] ermənilər nəfinə 50 min manat pul təxis olunsun [ayrılısın]. Ermənilər bu işə gürcü qoşularımızı dəxi soxmuşlardı.

Bu münasibətlə gürcü Parlamanı əzasından Topuridze cənabları “Kaspi” qəzetəsinin 84-üncü nömrəsində bir məktub dərc edərək məzkur [adı çəkilən] fəqərədə [maddədə] daşnakların nə kimi hilə və təzvir [fırılmaq] işlədiklərini açıdığından, məktubu eynilə tərcümə və qarelərimizin [oxucularımızın] nəzər-diqqətinə təqdim edirik. İştə məktub:

Oktyabrın 14-ündə Tiflis Dumasında qəbul edilən qərardad, Bakı əhalisinin diqqətini cəlb etdiyinə görə, bu barədə əldə etdiyim məlumatın nəşrini özümə borc bilirəm. Tiflis Dumasının 14 oktyabrdakı növbəti iclasında Daşnak fırqəsi Bakının türk qoşunları tərəfindən alındığı vaxt minlərlə ermənilərin qətli və arvad-uşaqlarla fəna müamilə [pis rəftar] edilməsi barəsində bir məsələ qaldırmışdır. Məruzəçi və sol inqilabçılar Türk Komandanlığına və Azərbaycan Hökumətinə bu barədə protesto və bəyani-nifrət edilməsini [nifrətini bildirməsini] tələb etdilərə də, bu etirazın əsassız və qeyri-münasib olduğu onlara anladılaraq

təklif rədd edildi. Mübahisə vaxtı daşnaklara və tərəfdarlarına göstərilmişdir ki, Qafqaziya Cümhuriyyəti dövründə və inqilab vaxtı ermənilər Bakıda və uyezdələrdə kərratla [dəfələrlə] fəna rəftarlar edib, onların əlində minlərcə müsəlman arvad-uşaq tələf olmuşdur. Böylə bəyanat alqışla qarşılanırdı ki, bunun da əhəmiyyəti az deyildir. Ermənilərin müsəlmanlar haqqında icra etdikləri fəna müamilə, vaxtilə Zaqafqaziya Seymində müzakirə və məsul firqələr mətbuatı tərəfindən nəşr edilmiş olduğu dəxi Duma iclasında ermənilərə göstərilmişdir.

Danışıqdan sonra qət olundu ki, eylülün [sentyabrın] 14 və 15-ində Bakıda vaqe olan hadisələr haqqında Duma qərarnaməsində qısnılar öz münasibətlərini izhar etsinlər.

Sübutsuz sabit olan bir şeyi müdafiəyə qalxışmaram. Bizim Azərbaycanla münasibətimiz dostanədir və ancaq böylə də ola bilər. Səbiqəmiz [keçmişimiz] və hazırda ən ciddi mənafeyimizin birliyi Gürcüstanla Azərbaycanı birləşdirmişdir. Bu dostluq Gürcüstanda da, Azərbaycanda da müşahidə edilib, kəndim də Azərbaycan Hökuməti nümayəndələri ilə etdiyim müsahibədə bunu anlamışam. Mən məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] təyid [təsdiq] edirəm ki, gürcülər də, Azərbaycan türkləri də, hər iki cümhuriyyət camaatının xeyri naminə ən-əməimülqəlb [səmimi qəlbədən] dostanə əlaqədə bulunmağa səy edirlər. Şübhəsizdir ki, yeni təşəkkül edən cümhuriyyətlər həya-

tında vüqu bulan yaxud vüqu bula biləcək olan bu ya o hadisə münasibəti ilə çıxarılan təsadüfi qərarnamələr, hər iki millətin dostluq uğrundakı səylərini mütəzəzil qılammaz [sarsıda bilməz].

Gürcü Cümhuriyyəti Parlamanının üzvü D. Topuridze

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Şimali Qafqazda

Eşitdiyimizə görə, 22.10.34-də icra edilən müvəffəqiyyətli bir təərrüz [hücum] nəticəsində Şimali Qafqaz qitəatının [hərbi hissələrinin] Qayakənd və Həcm kəndlərinin səkkiz kilometrə qədər şimalına vasil olduğu [çatdığı] və düşmənin ricət etməkdə [qaçmaqda] olduğu müstəxbərdir [xəbər verilir].

Konfrans

Dün axşam möhtərəm Ruşən Əşrəf və mücahidi-əkrəm Ruşəni bəylər, Türk Ocağı təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] konfranslar verdilər. Ruşən Əşrəf bəy, türk ədəbiyyat müəllimlərinə və türk ədəbiyyatı mənsublarına və türk lisanını eyi bilənlərə böyük bir dərsi-tədqiq və tətəbbö [tədqiqat və araşdırma dərsi] verdi.

Mücahidi-möhtərəm Ruşəni bəy, türk milliyət siyasətinin nə qədər qüvvətli olduğunu və Türkiyədə oyanan türk milliyət ruhunun nə kimi xəvariq [xarüqələr] vücuda gətirdiyini

pək gözəl misallarla izah etdi və misallar arasında Nuri paşanın və rüfəqasının [yoldaşlarının] çöllərdən təbdili-qiyafət və bir çox müzahimlə [çətinliklə] nə surətdə Qafqaziyaya və türk gənclərinin fədakarlıqlarının hər türk-lük ruhi-milliyəti ilə vücuda gəldiyini anlatdı.

“Türk Ocağı” kafi dərəcə elan yapmadığı üçün bu pək qiymətli konfransları pək çox zəvat [adam] dinləyəmədi. Oturan zabitan [zabitlər] və əhali arasında əyan və əşrafdan və irəli gələnlərdən heç bir kimsə yox idi.

Məktəblərimizdə

Bakı 3-üncü Ünas [qızlar] gimnaziyası elan edir ki, bu ildən gimnaziyada türk dilində əlifba və iki yuxarı [mladşi [kiçik] və starşi [böyük]] şöbələr açılmışdır. Çocuqlarını bu şöbəyə vermək istəyən valideynin bu barədə məktəbə ərizə vermələri arzu olunur. Məktəbin dəftərxanası hər gün saat 10-dan 12-yə kimi açıqdır.

Şəhər xidmətçilərinin istidası [xahişi]

Şəhər Xidmətçiləri İttifaqı şəhər Dumasına ərizə verib zeyldəki [aşağıdakı] tələbatı təqdim etmişdir:

1) Hal-hazıra müvafiq məvaciblər artırılın.

2) Müqavileyi-müştərəkənin [kollektiv müqavilənin] vəziyyəti aşkar olunsun.

3) Avqustda verilən avans geri qaytarılmaması tələb edilsin.

4) Tez bir zamanda qulluqçuların ədədi azalıb, xaric olanlara qeyri şöbələrə yer verilsin. Çünkü bu şöbələrə yeni qulluqçular qəbul edirlər.

5) Müqavileyi-müştərəkə mövcü bincə [kollektiv müqaviləyə uyğun olaraq] bir tək naxoşlara olmayıb, ümumi qayda üzrə xidmətçilərə məzuniyyət verilsin.

Ərzaq ixracı xüsusunda

Gəncə Şəhər İdarəsi valisi, bu axır vaxtlarda Gəncə şəhərində çörəyin bahalanmasını nəzərə alıb, taxılın və sair ərzağın Gəncə şəhərindən və quberniyasından xaricə çıxarılmamasını qət etmişdir. Bu qətnaməni teleqrafla Rəisi-Vükəlaya [Baş Nazirə] xəbər verdikdə, hökumət cavab vermişdir: Məmləkət daxilində ərzaq nəql və həmlə [daşınması] ancaq hökumət ixtiyarında olub, məhəlli [yerli] idarələrin vəzifəsi xaricindədir. Bundan əlavə, mövqif nazirlərinə [stansiya müfəttişlərinə] əmr verilmişdir ki, ərzaq məsələsində ancaq hökumətin əmrlərini icra etsinlər.

Poylu mövqifində [stansiyasında] yanğın

Azərbaycan dəmiryol idarəsinə xəbər verilir ki, 20 təşrini-əvvəldə [oktyabrda] Poylu mövqifində yanğın vəqə olmuşdur. Yanğın papirosdan baş vermişdir. Mövqifin sərnəşinlərə məxsus binası yanmışdır. Dövlət əmlakı və pul-lar xilas edilib, qatarlar dəxi saxlanılmamışdır.

TAKSA [NIRX] XÜSUSUNDA

Bələdiyyə idarəsi Ərzaq şöbəsi naziri [müfəttişi] Smirnovun layihəsinə görə, Bələdiyyə idarəsi çörəyin taksasını fəsx [ləğv] etmişdir. Bu surətlə, bundan sonra çörək satışı sərbəstdir. Məlum olduğu üzrə, şəhərimizdə bu anda həddən ziyadə un və buğda mövcuddur. Ərzaq ticarəti sərbəst olduğundan hər bir dükançı, əllaf [buğda, arpa kimi şeylər satan tacir] və çörəkçi böyük ehtiyatlar saxlamağa müvəffəq olmuşlar. Buğda və unun qiyməti get-gedə ucuzlaşır. Hökumətimizin bu yolda göstərdiyi məharəti və durbinliyi [uzaqqörənliyi] layiqi-təhsindir [alqışa layiqdir]. Bu son günlərdə bəzi şayiət [şayiələr] var idi ki, guya ətraf quberniyalardan Bakı üçün ərzaq göndərməyə mümaniyət [maneçilik] göstərilir. Vəzarət [nazirlik] bu barədə lazımı sərəncamda bulunmuşdur. Ərzaqdan başqa sair malütti-carənin də [ticarət mallarının da] fiatı zamani-sabiqə [əvvəlki zamana] nisbətən yüngüldür. Lakin hər halda bələdiyyənin taksa şöbəsinə bu xüsusda bir az ciddiyət göstərmək lazım gəlir. İki həftə əqdəm [əvvəl] meyvəcətə təyin olunan taksa indiyə kimi davam edir. Hər bir bazara çıxan şəxs burasını anlar ki, taksa komissiyasının müəyyən etdiyi fiatlar əsla həqiqətə müvafiq deyildir. Almaya, armuda, ənara [nara], üzümə qoyulan taksa nə dükançı və nə də əhali tərəfindən nəzərə alınmayıb. Meyvəcati “əla”, “qeyri-əla” deyə növlərə təqsim etmək [ayırmaq]

işini satıcı ilə alıcı arasında çox bica [boş] mübahisələrə bais və səbəb olur. Əlavə yollar açıldığı üçün get-gedə meyvəcat Bakıya gəlir və hər gün qiyməti əskilir. Lakin bələdiyyəyə race [aid] olan bir məsələ varsa o da budur ki, bazarda olan “dəllal”lara bir çarə qılmaqdır. Malüticarənin qiyməti nə mal sahibində və nə də mal alanda olmayır. Aradakı “dəllal”lar öz cib mənfəətləri üçün hər dəfə bir cürə qiymət təyin edirlər. Lazımdır ki, bələdiyyə idarəsi bu “dəllal”ların bazardan rəf edilməsi [götürülməsi] üçün bir çarə arasın. Çox vaxt olur ki, “dəllal” şəhərin kənarında və ya Şamaxı yolunda kənardan gələn araba və dəvələri tutub hərə bir cürə “siyasət”lə sadə kəndçiləri öz evlərinə, karvansaraylarına aparırlar. Orada ucuz qiymətlərə onların mallarını alıb sonra malüticarəni meydana çıxararaq çox artıq qiymətlər təyin edirlər. Bu qərarla nə mal sahibi və nə də xırda alış-verişçi görmədikləri mənfəəti həmin “dəllal”lar bilazəhmət [zəhmətsiz] alırlar.

Bizcə meyvəcat və səbziiyyət [göy-göyərtili] üçün heç bir taksa təyin etmək lüzumu yoxdur. Çünki bu şeylər nə qədər bazarda çox olarsa, o qədər də qiymətləri aşağı düşəcəkdir. Ancaq gərək çalışmaq ki, mal satanla mal alanın arasında “dəllal” olmasın.

Mim. Sad.

Elan

Əhli-xibrələr [mütəxəssislər] tərəfindən türkçə və rusca lisanlarında hər cürə ərizələr yazılır və tərcümələr yapılıb. Adres:

Persidskaya küçə, nömrə 20.

223 3—2

Satılır

Yatacaq, qonaq, xörək odalarından [otaqlarından] ibarət və qeyri gözəl müxələfat [ev əşyaları], xalı və pərdələr satılır.

Ünvan: Vrangelski və Persidski caddələrin küncündə Budaqovun evi. Nömrə 7/10, otaq nömrə 5. İkinci mərtəbədə. Görmək mümkündür saat 2-dən 8-ə kimi.

225

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-3

Diş müalicəxanası

S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 5-2

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-5

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıрма dişlər. Dişin yaxşı qayrılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-4

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hökumət qərarı:
Ziraət Nazirliyinin əmrləri
7 oktyabr 1918

səh. 372. Bu qərarın 3-cü maddəsi qəzetdə verilməmişdir. Belə olmalıdır:

“3) İdarə mərkəzləri Azərbaycan Cümhuriyyətinin nüfuz sahəsi xaricində olan və 1918-ci ilə qədər öz idarə mərkəzlərinin olduğu yerlərin qanunlarına müvafiq vergi ödəyən bütün müəssisələr, 1918-ci il üçün, hesab verməyən müəssisələrə şamil edilən qaydalara uyğun olaraq, əlavə mədən vergisi verməlidirlər.” (bax. "Азербайджан", N-17, 24 окт. 1918)

Eləcə də, 4-cü maddə qəzetdə səhvən 5-ci maddə kimi, 5-ci maddə isə nömrəsiz getmişdir.

Osmanlı Milli Ajans xəbərləri

səh. 373. “23.10.34”: burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 23 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Sülh ətrafında

səh. 374. “V.” qəzetəsi: “Forverts” [Vorwärts] qəzeti nəzərdə tutulur.

“B.” qəzetəsi: “Berliner folks zeytunq” qəzeti nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri:**London, 20/10.**

səh. 375. “Müttəfiqlər”: Antanta bloku nəzərdə tutulur.

Teleqraf xəbərləri:**Berlin, 21/10. Qərb cəbhəsi.**

səh. 375. “Şərqə doğru əks-hücumlarla...”: qəzetdə mətnin bu hissəsində anlaşılmaqlıq və tərcümə xətalrı var.

Teleqraf xəbərləri:

Berlin, [22] təşrini-əvvəl.

səh. 376. “Almaniya yeni üsuli-idarəni tanrının lütfü ilə yox, xalqın tələbi ilə qəbul edir”: qəzetdə səhvən belə getmişdir: “Almaniya yeni üsuli-idarəsi allah izni ilə deyil, tələbi ilə qəbul edir.” (bax. “Азербайджан”, N-19, 27 окт. 1918)

Teleqraf xəbərləri:

Berlin, 22 təşrini-əvvəl.

səh. 376. “L. F. T.”: “Leypsiqer folks zeytunq” qəzeti nəzərdə tutulur.

səh. 377. “Hürəndiş”: qəzetdə səhvən “hürəndişlər” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri:

Berlin, 20 təşrini-əvvəl

səh. 377. “F.”: “Forverts” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Ey əsgər”

səh. 378. Şeir Əhməd Cavadındır.

“Ulğun kimi qurumağa başladı

Səni görən cəlladların biləyi.”

Qəzetdə “urğun/orğun” kimi yazılan söz, Əhməd Cavadın “Seçilmiş əsərləri”nin 1992-ci il nəşrində və 2005-ci ildəki təkrar nəşrdə “Quzğun” kimi verilmiş (bax. Əhməd Cavad, “Seçilmiş əsərləri”, 2 cildə, 1-ci cild, “Azərnəşr”, Bakı, 1992, səh. 151; “Şərq-Qərb”, Bakı, 2005, səh. 142), demək olar ki, bütün digər mənbələrdə də eynən getmişdir. “Urğun” sözü “vurulmuş, yaralı” mənasına gəlsə də, bizə görə, bu söz quraq və şoran torpaqlarda cılız kol şəklində bitən ulğun/yulğun bitkisinin adı olmalıdır. Qəzetdəki “urğun/orğun” imlası ya yanlışdır, yaxud da “ulğun/yulğun” sözünün fərqli bir versiyasıdır.

Bir məktub

səh. 381. “Qafqaziya Cümhuriyyəti dövründə...”: Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası nəzərdə tutulur.

Taksa xüsusunda

səh. 384. “Mim. Sad.”: Bu imza Məhəmməd Sadiq Arana məxsusdur.

Bazar ertəsi, 28 oktyabr 1918-ci il, nömrə 24

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 21 məhərrəmülhəram sənə 1337. 28 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

İqamətqah təəyyün [təyin edilməsi] və təxsis [ayrılması], Azərbaycan Cümhuriyyəti Daxiliyyə Nəzarətincə [Daxili İşlər Nazirliyi tərəfindən] icra edilməkdə isə də, zabitan [zabitlər] bu xüsusda əvvəla Bakı Komandanlığına müraciət edərək, alacaqları vəsiqələrlə Daxiliyyə Nəzarətində iqamətqah üçün təşəbbüsatda bulunmaları elan olunur.

*Bakı Komandanlığı:
Mirliva Mürsəl*

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Azərbaycan Maarif Nəzarətinin əmri

23 təşrin-i-əvvəl [oktyabr] 1918

Nömrə 19

Dəmiryol ali-ibtidai məktəbinin müəlliməsi Minodor Dmitriyevna Qot-

siridze məvacibi verilməklə iki həftəlik məzuniyyətə buraxılır.

Nömrə 52

Məhəmməd Hüseynov Gəncə mahalı, Nuxu və Ərəş uyezdlərində müdiriyyət dairəsinə katib təyin edilir.

Nömrə 55

Gəncə zəkur [oğlanlar] gimnaziyasının müdirlik vəzifəsini ifa edən D. P. Budarin vəqti-müəyyəndə [müəyyən edilmiş vaxtda] öz xidmətinə gəlmədiyinə görə, vəzifəsindən və həmişəlik üzrə xidmətdən kənar edilir.

Əmr nömrə 46

20 təşrin-i-əvvəl [oktyabr] 1918

Əsgər cəm etməkdən ötrü, bu gün təşrin-i-əvvəlin 21-ində mənim idarəmdə olan nahiyənin dördüncü hissəsinə azim olacağıma [gedəcəyimə] görə, mənim birinci müavinim Məlik-Abbasova "Məcmuyi-qəvanin [Qanunlar toplusu] 715-inci maddə ikinci cild"

qanunu mövcubincə [qanununa uyğun olaraq] öz vəzifəsi icrasına başlamağı təklif edirəm. Nəzərə alınmaqdən ötürü, bu barədə Nahiyə idarəsinə elan olunur.

Bu əmrin surəti Gəncə valisinə təqdim edilməlidir.

Nahiyə naçalnik İsrafilbəyov

SÜLH QARŞISINDA

Dörd il yarım davam edib də milyonlarca can, milyardlarla mal aparmış olan hərbin nəhayət qurtarmaq üzrə olduğu anlaşılmaqdadır. Müharib [savaşın] tərəflərdən Amerika ilə Almaniya arasında neçə müddətdən bəridir ki, müharibəni bitirmək məsələsi haqqında notalar mübadilə edilməkdədir. İstanbuldan telsiz teleqrafla verilən son xəbərdə, Almaniyanın Vilsona ikinci bir nota verərək, Müttəfiqlərin nə şərait [şərtlər] üzərinə barışmağa hazır olduqlarını sorduğu bildirilir. Bu surətlə mütarikə [atəşkəs] elanı və sülh müzakirəsinin [müzakirələrinin] başlanması Vilsonla müttəfiqlərinin cavabına bağlıdır.

Hələ Almaniyanın birinci notasından məlumdur ki, Düvəli-Mərkəziyyə [Mərkəz Dövlətləri] ittifaqı Vilsonun 8 noyabr tarixli nitqində göstərmiş olduğu 14 maddəlik sülh proqramını qəbul edir. Fəqət müharibə dövlətlər hər hangi şərait üzərinə sülh əqd edəcək

[bağlayacaq] olurlarsa olsunlar, bizim üçün başlıca bir məsələ var:

Ufaq [kiçik] millətlərin müqəddəratı!

Məlum olduğu üzrə, müharibənin ibtidasından [başlanğıcından] bəri, hər iki müharibə tərəfin diplomatları yeri gəldikcə “məzlum millətlərin hakimlər əlindən alınması” və “xırda millətlərin kəndi müqəddəratının kəndisinə verilməsi” uğrunda dava etdiklərini meydana atmaqda idilər. Doğrudur, taleyi-hərb [hərb taleyi] hangi tərəfə üz tutduqca, o tərəfin diplomatları, gözələri müvəffəqiyyət şöləsindən qamaşaraq, elan etmiş olduqları o böyük əsasları qismən unudur, yaxud ikinci sıraya buraxırlardı. Lakin, bəinhəmə [bununla belə] ufaq millətlərin müqəddəratı məsələsi, ümumiyyətcə təmin edilməmiş olduğu halda, yenə də hərbin böyük bir amili kimi meydanda idi. Həm böyləlikdə davam etməkdədir.

Həman mülahizə ilədir ki, bizcə bu gün sülh məsələsi meydan alaraq, neçə ildən bəri hərbin ağır yükü altında əzilməkdə olan bəşəriyyətdə işıqlı ümid verdiyi bir zamanda, ufaq millətlərin müqəddəratı məsələsi yenə bütün mükəmməliyyəti ilə araya atılmalıdır.

Madam ki, hər iki tərəf məzlum millətlərin nicatı və “ufaqların müqəddəratı” üçün hərbi edirdi, şübhəsiz ki, sülh dəxi, səbəbi-hərb [müharibənin səbəbi] olan məsələlərin hüsnihəlli [uğurlu həlli] ilə əqd edilməlidir.

Digər tərəfdən bütün bəşəriyyətin zəhnini işğal edən böyük bir məsələ

var: Cahanşümul hər b ümumi və daimi olmaq üzrə sabit sülh ilə qurtarmalıdır.

Bizcə sülh o vaxt sabit və ümumi olub daima davam edər ki, bu hərbdən sonra ufaq-böyük bütün millətlərin mənafeyi təmin edilsin. Halbuki, ufaq millətlərin müqəddəratının özlərinə tapşırılması məsələsi əsas qəbul edilməzsə, nəinki ümum millətlərin mənafeyi, hətta bir çox “xırda” millətlərin mövcudluğu belə təmin edilməmiş olar. Bu isə, mütləqə sülhün tez-tez pozulmasına bais ola bilər. Deməli, aləmi-bəşəriyyət bunca qurban verdikdən sonra, yenə də arzusuna nail olmaz.

Bu mülahizə ilə də ufaq millətlərin müqəddəratı məsələsi sülh konfransının iştiğal edəcəyi əsas məsələlərdən birisini təşkil etməlidir.

Fəqət, “özgə özgənin dərini lələ bayatısıyla çağırar” demişlər. Sülhün daimi və ümumi olmasında ən artıq mənfəətdar və mənafeyi ilə bərabər, mövcudluğu-milliyəsi [milli varlıqları] dəxi daima təhdid altında olan ufaq millətlər, kəndi müqəddəratlarının həllini böyük dövlətlərdən gözləyərək özləri dinməz-söyləməz əyləşəcək olursalar, heç şübhəsiz tarixi bir xəta işləmiş və bəlkə ümid etdikləri səadətə bərabər, istiqlal və bəlkə mövcudluğu-milliyələrini qeyb etmiş olurlar.

Bundan dolayıdır ki, bizcə hal-hazırda ümum xırda millətlər - gərək yenicə istiqlalyyət elan etmişlər, gə-

rək irəlidən müstəqil yaşamaqda olanlar və gərək sə hələ istiqlalyyət almayaq böyük millətlərin təhti-hakimiyətində [hakimiyəti altında] bulunanlar - bu gün həməvaz olaraq [bir ağızdan] səslərini ucaltmalı və milli hüquqlarının təmini, milli müqəddəratlarının kəndilərinə tapşırılmasını bir səslə tələb etməlidirlər.

Ufaq millətlərin həpsi bu məsələdə birləşərək səslərini ucaltsalar, şübhə yoxdur ki, sözlərini eşitdirər və arzularına nail ola bilərlər. Ona görədir ki, şimdi artıq xırda millətlər dəxi, milli müqəddəratlarının öz əllərində olması və hüquq və mövcudluğunun təmin edilməsini istədiklərini elan etməli [bildirməli] və bu uğurda ciddi təşəbbüsə [təşəbbüslərə] girişməlidirlər.

Xəlil İbrahim

SÜLH ƏTRAFINDA

Lahey [Haaqa] Konfransı

Gözlənməkdə olan sülh müzakirəsinin [müzakirələrinin] Laheydə olacağı məhafili-siyasiyyədə [siyasi dairələrdə] danışılmaqdadır. Məsələ haqqında Felemenk [Hollandiya] hökuməti ilə müxəbirə [danışığı] davam edir. Felemenk hökuməti bu barədə öz razılığını xəbər vermişdir. Laheydə təcili surətdə Sülh Sarayı nizama salınmaqdadır. Ümumi cəlsələrin [iclasların] burada vaqə olacağı zənn edilir. Sülh konfransı ehti-

yacatından [ehtiyaclarından] ötrü Beynəlmiləl Tribunal binası həmçinin hazırlanmaqdadır.

Almaniyanın Vilsona notası

Berlin - 21 oktyabr. Yekşənbə [bazar] axşamı Almaniya hökumətinin Amerika Cəmahiri-Müttəfiqə [Amerika Birləşmiş Ştatları] hökumətinə təslim etdiyi notanın məzmunu: Almaniya hökuməti işğal edilən yerlərin təxliyəsi təklifini qəbul etdikdə, bu nöqtəyindən nəzərdə olmuşdur ki, təxliyə işlərini feilən icraya qoymaq və mütarikə şəraiti [atəşkəs şərtləri] əsgəri mütəxəssislərə vəgüzar edilməlidir [tapşırılmalıdır]. Bundan əlavə, cəbhələrdə olan qüvvənin bir-birinə nisbəti əsasən sazişə idxal edilməlidir. Almaniya hökuməti cüziyyəti [detalları] düzəltməkdən ötrü gözəl şərait vücudə gətirilməsini Vilsona təklif etmişdir. Almaniya hökuməti ümidvardır ki, Vilson alman millətinin şərafinə və sülhün əsası olan ədalətə müvafiq olmayan tələbatın [tələblərin] heç birini təsvib [təsdiq] etməyəcəkdir. Almaniya hökuməti alman bərrisi [quru] və bəhri [dəniz] əsgərlərinə və camaatı [xalqı] üzərinə qanundan kənar və insaniyyətə müqayirə [zidd] hərəkətlər haqqında atılan töhmətlər əleyhinə etiraz edir. Təxribat həmişə geri çəkilməyi örtməkdən ötrü lazım olmaqla bərabər, beynəlmiləl hüququnca da bu mənada qullanılır. Alman əsgərləri xüsusi əmlakı mühafizə etməklə bərabər, mümkün qədər əhali qeydinə qalmaq haqqın-

da ciddi bir əmr almışlardır. Cinayət baş verən yerdə müqəssirlər cəzaya giriftar ediləcəkləridir. Almaniya hökuməti həmçinin, guya Almaniya bəhri əsgərləri [dəniz əsgərləri, matroslar] gəmiləri qərq etdikdə, nicat verici qayıqları da sərnəşinləri ilə bərabər qəsdən tələf etmələri barəsindəki bəyanat müqabilinə də etiraz edir. Almaniya hökuməti böylə hadisələr baş verərsə, bu işin təhqiq edilməsi üçün bitərəf komissiyalara imkan verilməsini təklif edir. Sülh işlərinin müvəffəqiyyətli bir surətdə getməsinə mümaniət [maneçilik] göstərici şeyləri dəf etməkdən ötrü, bütün sualtı qayıqları komandirləri naminə [adına] sərnəşin gəmilərini qərq etməmək əmri verilmişdir. Şəraiti-hazirə [hazırkı şərait] üzrə sualtı qayıqları öz üssülhərəkələrinə [bazalarına] qayıtmadan, bu əmrin hamı sualtı qayıqlarına çatacağına söz vermək olmaz. Vilson sülh əqd edilməsinin əsas şəraiti olmaq üzrə kontrolsuzluqdan nəşət edən [qaynaqlanan] başsızlığa istinad edici hər bir hökumətin bərtərəf edilməsini [aradan qaldırılması] göstərir ki, bu da öz-özlüyündə beynəlmiləl sülhü xələdar edə bilər [sülhə ziyan vura bilər]. Almaniya hökuməti buna cavab verir ki: “Şimdiyə qədər Almaniya İmperatorluğunda hökumət təşkilatına camaat nümayəndəliyi heç bir nüfuz yetirə bilməmişdir. Mühəribə və sülh məsələlərinin həllində məşrutə [konstitusiyaya] qanunu camaat nümayəndəliyinin iştirakını lazım görməmişdir. Bu dairədə böyük təbəddülat

[dəyişikliklər] vücuda gəlmişdir. Təzə hökumət, camaat nümayəndəliyinin arzusuna müvafiq, ümumi, müsavi [bərabər], müstəqim [birbaşa] və gizli seçki qanunu əsası ilə vücuda gətirilmişdir. Reyxstaqda olan böyük fırqa başçıları hökumət heyətinə daxil olmuşlardır.

Həmçinin, gələcəkdə Reyxstaq[da] əksəriyyətin etimadına məzhər olmayan [etimadını qazanmayan] heç bir hökumət vücuda gətiriləmməz və öz fəaliyyətini davam ettirəmməz. İmperiya Kançlerinin [Kanslerinin] camaat nümayəndəliyi qarşısında məsuliyyəti qanunlar ilə müəyyən və təmin edilir. Təzə Almaniya hökumətinin birinci iqdamatı [təşəbbüsü] müharibə və sülh məsələlərinin həllində camaat nümayəndəliyinin rızası lazım olduğu kimi, məşrutə [konstitusiyaya] qanunlarının əvəz edilməsi təklifindən ibarət olmuşdur. Təzə üsuli-idarə [idarə tərzini] davamının təmini bir tək qanun təminatı ilə olmayıb, bəlkə bu tərz idarə qanunlarının tərəfdarı və bu qanunların ciddi surətdə genişlənməsini tələb edən alman milləti əksəriyyətinin qüvvətli arzusu ilə ola bilər. Vilson və müttəfiqlərinin kimlə müamilədə bulunmaları [kimlə danışıq, haqq-hesab aparmaları] haqqındakı istizahına [izahat tələbinə] bu surətlə açıq cavab verilmiş olar ki, sülh və mütarikə təklifi əski məsuliyyətsiz və keyfəmayəşaya [öz keflərinə] xidmət edən hökumətdən deyil, məsuliyyətli və bütün alman millətinin əksəriyyətinə istinad edən

təzə hökumət tərəfindən sadir olmuşdur [meydana qoyulmuşdur].

AZƏRBAYCANDA

Gəncədə Hərbiyyə məktəbini bitirmiş birinci dəstə gənc zabitlərin oktyabrın 26-sında buraxılacaqları gözlənilməkdədir. Zabitlərin buraxılacağı gün təntənəli bir surətdə olacaqdır. Bu təntənəyə bütün hökumət ərkani və Baş Hərbiyyə Komandanlığı dəvət edilmişdir.

Qaçqınların İrəvandan bəri gəlməsi

Nafiə və Səhhiyyə Nəzarətinin [Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyinin] Gəncədən aldığı teleqramdan anlaşılır ki, İrəvan qaçqınlarının axıntısı son dərəcə kəsb-i-şiddət etmişdir [şiddətlənmişdir]. Bunlara ciddi və təcili müavinət [kömək] lazımdır. Davacata [dava-dərmana] böyük ehtiyac müşahidə ediləməkdədir. Qaçqınlar dəmiryol ilə Kürdəmirə gəlməkdədirlər.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Azərbaycan Hökumətinin 24 təşrihi-əvvəldə [oktyabrda] vəqə olan iclasında Zurnabadda taun ilə mübarizə edici istasyonu hazırlamaqdan ötrü üç yüz min manat təxsis edilməsi [ayrıl-

ması] qərara alınmışdır.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin əsgərlər ehtiyacatından [əsgərlərin ehtiyaclarından] ötrü mənzillər kirayə və təmir edilməsi üçün Daxiliyyə Nəzarəti [Daxili İşlər Nazirliyi] ixtiyarına yüz min manat para buraxılmışdır.

Azərbaycan Cümhuri Hökuməti 1919-cu il üçün hökumət siyahısı tərtib edilməsindən ötrü bir komissiya təşkil edilib və həmin komissiyaya bir sədr təyin etməyi Maliyyə Vəzarətinə [Nazirliyinə] təklif etmişdir.

ERMƏNİ-GÜRCÜ İXTİLAFI

Tiflisdən xəbər verilir ki, oktyabrın 19-unda gürcü hökumətinə bildirilmişdir ki, nizami erməni əsgərləri Kober mövqifi [stansiyası] ilə sərhəd körpüsü arasındakı məsafəni və Borçalı uyezdi Sanain ətrafını tutmuş və Gürcüstandan çıxmaları haqqında alman əsgərlərinin tələbinə baxmayaraq, yeni yerlər tutmaqda davam edirlər. Gürcü Xariciyyə naziri, erməni nümayəndəsi Camalyana bir nota verərək, Gürcüstan hökuməti həmişə Ermənistan ilə sərhəd məsələsini sülh təriqi [yolu] ilə həll etməyə hazır olduğunu bəyanla, böylə bir etilaf [razılıq] əmələ gəlmədən, erməni qoşunlarının Tiflis quberniyasına soxulmalarını erməni hökuməti tərəfindən Gürcüstan əleyhinə

bir ədavət kimi tələqqi [qəbul] edəcəyini bildirmişdir. Erməni nümayəndəsi həman gün Xariciyyə naziri müaviniylə görüşərək bəyan etmişdir ki, Borçalı uyezdindəki davalı yerləri ermənilər Osmanlı hökumətinin rızası ilə işğal edirlər. Eyni zamanda hökumət qərarına görə, Hərbiyyə naziri Gürcüstan hüdudunun müdafiəsi üçün tədbirlər görmüşdür: Sanainə göndərilmiş zirehli tren [qatar] rəisi oktyabrın 20-sində xəbər vermişdir ki, Kober ilə Kalageran mövqifləri arasındakı körpünü ermənilər tərəfindən işğal edilmiş görərək, Gürcüstan ərazisinin təxliyəsinə tələb edici bir ultimatum vermiş və ayın 21-ində əməl edilmişdir. Camalyan notanı öz hökumətinə göndərmiş və gürcü Xariciyyə nazirinə bəyan etmiş ki, hər iki cümhuriyyət hökumətlərinin dostanə əlaqəni möhkəmləşdirmək uğrunda məsaisi [səyləri] nəticəsində, məsələnin hər iki millət üçün əlverişli bir surətdə sülh ilə həll ediləcəyinə ümidvar olur. Oktyabrın 23-ündə erməni Baş Vəziri [Baş Naziri] Kaçaznuni bir teleqraf çəkərək gürcü əsgərləri komandanlığı Şaqalı mövqifinin təxliyəsi haqqında ultimatum vermiş və erməni əsgərlərinə mövqifi boşaltmalarını barəsində hökm verilmiş olduğunu bildirərək, təvəqqe etmişdir ki, gürcü əsgərləri həman durduqları xətdə saxlansınlar və sərhəd məsələsi sülh ilə həll edilsin. Bunun cavabında Hərbiyyə naziri, Kaçaznuniyə bəyan etmiş ki, gürcü hökuməti özü təklif etdiyi kimi məsələnin

sülh ilə həllinə razıdır və gürcü qoşununa əmr olunmuşdur ki, durduğu xətdə dayanaraq dava hərəkəti başlasın. Fəqət, həman gün gürcü hökumətinə xəbər verilmişdir ki, erməni qoşunları Korincin təxliyəsinə tələb etmiş və sonra Korinc-Tsater xəttini tutaraq, alman qaraqolxanasını çəkməyə məcbur etmişlərdir. Vəz [vəziyyət] və əhvalı müzakirə edərək, gürcü hökuməti Xariciyyə nazirinə tapşırılmışdır erməni vəkilinə xəbər versin ki, əgər erməni qoşunları türklər getmədən əvvəl tutduğumuz xətti, Korinc, Tsater və Kamenka çayı ilə bərabər təxliyə etməsələr, yaxud Tiflis quberniyasında yeni ərazi tutsalar, gürcü hökuməti bu hərəkəti erməni hökuməti tərəfindən başlanmış bir müharibə əməliyyatı kimi tələqqi [qəbul] edəcək və hər iki cümhuriyyət üçün hasil olan fəna [mənfi] nəticənin məsuliyyətini onun öhdəsinə atacaqdır. Nota Camalyana verilmişdir. Hökumət ixtilafın sülh ilə yatırılacağına ümidini kəsmir.

RUŞƏN ƏŞRƏF BƏYİN ŞƏRƏFINƏ ZİYAFƏT

Keçən günkü axşam, şəhərimizin üdəba [ədibləri] və ziyalıları tərəfindən Baküdə müsafirətən [qonaq olaraq] bulunan, türk ədibi və şairi-şəhiri [məşhur şairi] Ruşən Əşrəf bəy həzrətlərinin şəərəfinə Yay klubunun böyük zalında gözəl bir ziyafət verildi. Daha bir-iki

sənə əvvəl xəyalımıza belə gələ bilməyən və yuxumuza girəmməyən “əcaib” [qəribəliklər] qəbilindən idi ki, əksəriyyəni müsəlmanlara qarşı qapısı bağlı olub da məhz qeyri-müsəlmanların təfərrüc [əyləncə] və istirahət yeri olan bu zalda qəhrəman Türk Ordusunun bir tərəfdə musiqi orkestri guruldayıb, digər tərəfdə də yenə o nəcib millətin incə saz taqımı [heyəti] tərənnümsaz olmaqla [tərənnüm etməklə], yerli müsəlmanların qəlbini zövq və şövq ilə doldururdu. Bu tərəfdən dəxi nətiqlər möhtərəm qonağımızın şəərəfinə bədənəş olaraq [qədəh qaldıraraq], gözəl-gözəl nitqlər söyləyirdilər.

Cavan şairimiz Cavad əfəndi öz nitqində pək doğru olaraq, bizi düşmənlərdən xilas edib, istiqlaliliyyətimizi özümüdə qaytaran qəhrəman Türk Ordusunun əqəbincə [ardınca] türkün ürfan [bilik, maarif] ordusu gələcəyini və möhtərəm Ruşən Əşrəf əfəndinin o ordunun müqəddimətülceyişi [ordunun önündə gedən dəstə, kəşfiyyət qrupu] mənəzələsində [yerində] olduğunu qeyd etdi.

Unudulmuş Azərbaycan ədəbiyyatını yenidən yada salmaq və bu ədəbiyyatın varlığını isbata yetirmək haqqında illərcə çalışmaqda olan möhtərəm Firidun bəy Köçərli cənabları Azərbaycan şivəsi ilə gözəl bir nitq söyləyib, bizim də ədib və şairlərimizin hal və zaman iqtizası [tələbi] ilə daim türk üdəbasını təqib etdiklərini bəyan qıldılar.

Azərbaycan dramnəvislərindən [dra-

maturqlarından] möhtərəm Nəcəf bəy Vəzirov cənabları haqlı olaraq söylədilər ki, biz Azərbaycan türkləri dilcə “piyada”yıq. Başımızdakı fikirləri və qəlbimizdəki hissiyatı bəyan etməyə dilimizdəki sözlər kifayət etməyir. Çünki, əsrlərdən bəri bizi öz dilimizi unutmamağa məcbur edirdilər. Maarif naziri müavini Həmid bəy Şaxtaxtinski cənablarının nitqi dəxi bu yolda olub, dil tərəfdən məzur tutulacağımızın [üzrlü hesab ediləcəyimizin] səbəbini bəyan etdilər. Allaha minlərcə şükür olsun ki, bu gün öz dilimizi azad və sərbəst bir surətdə yenidən öyrənməyə artıq mümaniət [manecilik] yoxdur.

Əziz qonağımız möhtərəm Ruşən Əşrəf bəy həzrətləri nətiqlərimizə cavab olaraq, səlissə və bəliğ [bəlağətli] bir nitqlə məclis əhlini feyzyab etdilər. Ədib əfəndi bizim Bakıda, özünü ikinci bir İstanbulda zənn edirmiş. Təvazö edərək söyləyirdi ki, mən bu şərəfə və bu ehtirama layiq deyiləm, özüm də buraya Azərbaycan qardaşlarımı ziyarət qəsdilə gəlib, dərvişanə bir surətdə dönüb dolaşmaq istərdim. Amma siz Azərbaycan türkləri bizim üçün o dərəcədə susamışsınız ki, mənə möhtərəm bir türk hesab edib də haqqımda bu qədər canfəşanlıq göstəriyorsunuz. Ədib əfəndi vədə verdi ki, İstanbula övdət edib də [qayıdıb] Azərbaycan türkləri haqqında var qüvvəsilə çalışacaqdır; ədəbiyyatımızdan, əxlaq və adatımızdan [adətlərimizdən], arzu və amalımızdan bəhslə biz türkləri İstanbulla tanıtdıracaqdır və İstanbul ilə

Azərbaycan arasında hər bir cəhətcə mətin bir rabitə təşkilinə bütün səy və qüvvətini sərf edəcəkdirlər. Əziz qonağımızın gözəl nitqi sürəkli alqışlarla qarşılandı.

Məclis əhli qəhrəman Türk Ordusu zabitanı-möhtərəməsindən [möhtərəm zabitlərindən] Asim bəy əfəndi cənablarının da əsgərcəsinə söylədiyi bəliğ nitqini dinləyib, feyzyab oldular; müzəffər Türk Ordusu şərəfinə dəxi bir çox nitqlər söyləyib, “Yaşasın Türk Ordusu!” deyə zabitani-hazirun əfəndiləri [orada olan zabitləri] alqışladılar. Bə'dəhu [sonra] Azərbaycan mücahidlərindən məşhur İsa bəy Aşurbəyli cənablarının son sözləri ilə rəsmi-ziyafət [ziyafət mərasimi] tamam olub, məclis əhli əziz qonağımızla xudahafizləşib, şad və bəxtiyar bir surətdə evlərinə övdət etdilər [qayıtdılar].

Ayn

Çocuq şeirləri:

Dəyirmən

Sevgili “Cahid”ə

Bax şu gözəl dəyirmən
Dönüyor hər gün həməni.
O, köydən az ötədə
Tarlada bir köşədə
Tənha, tək bir qulübə
Yüksək, sivri bir izbə.
Kənarına damının
Ta yanına camının
Dörd taxta qol gərilmis,

Həpsinə bez sərilmış.
 Yel əsincə o bezlər
 Şişər, qanada bənzər.
 O qollar artıq dönər,
 Dönər; bunu görənlər
 Sanarlar bir qoca əl
 Onlara der: Mənə gəl.
 Ətrafında çocuqlar,
 Civarında quşcuqlar
 Qoşuşarlar, düşərlər,
 Ötüşərlər, üşərlər.
 Dəyirmənçi bəmbəyaz
 Çıxar baxar gah bir az,
 Sonra yenə qapanar,
 Çünki un çox toplanar.
 Arabalar ötədən
 Daha çıxıb gəlmədən
 Çuvalları doldurar,
 Yeni buğda buldurar.
 Rüzgar əsər muttasıl,
 Qanad durmaz, bax nasıl
 Yorulmadan gidiyor,
 “Çalışmaq nə xoş” diyor.
 Altun günəş batarkən,
 Quş yuvada yatarkən
 Üfqə salam yollayar,
 İşləyib yel qollayar.
 Fəqət axşam olunca,
 Qaranlıqlar dolunca
 Rüzgar bir an duruyor,
 Sanki həyat quruyor.
 Şişkin bezlər enərək
 Çırpınmalar dinərək
 Dinləniyor dəyirmən,
 “Tənbəl, diyor, sən əylən”.
 Lakin gümüş ay gecə
 İşğını sərpdikcə
 Qanad yenə canlanar,
 Çalışmaqla şanlanar.
 Çoban qaval çalarkən,
 Ay buluda dalarkən,
 Qoyun-quzu mələrkən

Düşünməz heç gec, erkən
 Dönər, dönər o qollar,
 Muttasil un ufalar.
 Faidəli dəyirmən
 Gecə-gündüz didinmə
 Bizə verir səadət,
 Əkmək böyük bir nemət.
 Öyütməzsən əgər un
 Tütməz olar bir furun.
 Artıq həyat tükənər,
 Qıtlıq, ölüm bəklənər.

*Ruşən Əşrəf
 İstanbul: 1916*

SAĞALMAZ YARALARIMIZ

“Kaspi” qəzetəsinin 89-cu sayında “Mart vüquatına [hadisələrində] aid” sərəlvhəsi ilə dərc edilmiş şayani-diqqət [diqqətəlayiq] bir məqaləni biltər-cümə [tərcümə edərək] qarilərimizə [oxuyucularımıza] təqdim edirik:

Tiflis “Vozrajdeniye” qəzetəsi may sayılarının birində mart axırlarında Bakı vüquati-müəssifəsini [kədarli hadisələrini] mövsuq vərəqələrlə [mötəbər sənədlərlə] təşrih edən [açıqlayan] “Ağa Xas” imzası ilə çap edilmiş bu məqalə ancaq bu halda burada alındığından, bu maraqlı əhvalatdan əhali yeni hali [xəbərdar] ola bilər:

Miralay Maqalov qitəsi [hərbi hissəsi] ilə işğal olunmuş Hacıqabul mövqifinə [stansiyasına] nisan [aprel] ayı vəsətində [ortasında] iki vaqondan ibarət bir qatar varid oldu. Vaqonlarda poçt-teleqraf məmuru Pavel Aleksan-

droviç, iki teleqraf məmuru, on texnik və qitələr [hərbi hissələr] bulunurdu. Şuproviç yədində [əlində] onun Bakı və Tiflis şəhərləri arasında olan teleqraf və telefon xətlərini təmirat üzrə Şaumyan tərəfindən məmur olunduğunu [vəzifələndirildiyini] haiz [göstərən] bir vəsiqə bulunmuş və təhərriyat [axtarış] əsnasında Şuproviç üzərində Bakı bolşevik komissarı və eyni zamanda Gəncə Erməni Milli Komitə idarəsi müdiri Tarayev tərəfindən məzkur [adı çəkilən] komitəyə olan bir məktub bulundu. Bu məktubun məzmunu ermənilərin nə məramda olduqlarını qayət aşkar şərh etdiyinə məbni [görə], bunun tibqi olaraq [ey-nən] çap edilməsi lazım görülür. Məktub da budur:

“Əziz arxadaşlarım, mənim Gəncədən əzimetim [gedişim] pişəzvaxt [qabaqcadan] müqərrər edilmiş [qərarlaşdırılmış] olsa da, o qədər tez oldu ki, sizinlə görüşüb Bakıda olacaq hərəkətim haqqında sizdən bir təlimat ala bilmədim. Mahəza [bununla belə], komitədəki fəaliyyətim və vəzifəmdən bizə ən zəruri şeyləri bildiyimdən, lazimələri [lazım olan şeyləri] bey etməyə [almağa] başladım. Ən ibtida da [əvvəl də] koks aramağa, ciddən [ciddi] hərəkətə iqdam etdim [girişdim] və ənvaimüsibətlə [bir çox çətinliklə] 60 pud buldum. Bu koks Aram Verdiyana üçün olmayıb, sənətxanalara [sənaye müəssisələrinə] təxsis edilmişdir [ayrılmışdır]. Birinci dəfə olaraq iki meşok göndərim. Bunun sizə vüsul ola [çata] bil-

cəyini yəqin edə bilmədiyimdən, qüsuru [qalanı] burada məhfuzdur [mühafizə edilir]. Aram Verdiyana üçün çox məşəqqətlə üç ədəd baqır [mis] əritməyə məxsus tiqel buldum. Bunların iki ədədi xas [xalis] ingilis işidir [malıdır].

Daha da iqtiza edərsə [lazım gələrsə], rus tiqeli bulmaq mümkündür. Fiatı [qiyməti] 100 markaya. Fəqət bunlar və başqa lazimə əşyalar bey edilmək üçün üç min rublə daha lazımdır. Gətirdiyim üç min rublənin nəyə sərf edildiyini buradakı vəsiqədən anlarsınız. Arxadaşım Gülxəndəryanla həmrəy olaraq min iki yüz rubləyə bir teleqraf aparatı və 45 pud dəmir bey etdim [aldım]. Fəqət bunların cümləsi ilə kifayət etmədim.

Stepan Şaumyanın sizə və mənə olan rəğbətini gördükdə, sizlə onun irtibatına [rabitəsinə, əlaqəsinə] məxsus və bundan bir xətt də Milli Müşavirə Məclisinə ayrılmaq üzrə bir teleqraf xətti çəkilməsinə Stepanı mayil [razı] etdim və bu xətt yapımaq üçün Pavel Aleksandroviç azim oldu [yola düşdü]. Məzkur [adı çəkilən] xəttə təxsis edilmək [ayrılmaq] üzrə məccanən [pulsuz] iki ədəd teleqraf və iki ədəd telefon aparatı, lazımı miqdarda batareyalar, on verst əla dəmir tel ki, bunların cümləsi on min rubləyə mal ola [baş gələ] bilər və məzkur xətt təmiratına sərf ediləcək qədər məbləğ Şaumyan tərəfindən mənim kəfalətimlə [zəminliyimlə] əta edilmişdir [bağışlanmışdır]. Tədad olunan [sadalanan] əşyanı Pavel Aleksandroviç kəndisiylə götürür. Bu

gözəl hədiyyə bir ay müddətində mənim məcburi sükutuma qarşılıq ola biləcəyini ümid edirəm.

Bundan başqa bura cəbhəsində artıq lazım olmadığı halda, iyirmi ədəd telefon aparatı, altmış verst telefon və teleqrafa məxsus yer altından çəkilən dəmir tel (kabel) bizim mahal üçün verilməsini Stepan Şaumyan vəd etmişdir. Pavel Aleksandroviç işinə iki-üç verst kabel kafidir. Qalan altı-yeddi verst kabeli siz Zurnabaddan o yana olan yavuq köyə qədər xətti uzatmağa qullana bilərsiniz. Cəmi [bütün] Bakı vüquət [hadisələri] haqqında Pavel Aleksandroviç sizə müfəssələn məlumat verir. Ancaq Atabekyanın qətl edilməsini sizə xəbər verirəm.

Türk dilində intibahnamə [təbliğat vərəqəsi] göndərirəm. Bunların müsəlman köylərində paylanmasını burada çox arzu edirlər. Cümlənizin əllərini sıxıram, xülusi-qəlblə [səmimi-qəlblə] arxadaşlıq salamını təbliğ edən S. Taryan.”

“Dəmirlə koks başqalarını şüphələndirməyə səbəb ola biləcəyinə məbni [görə], yaxşı olar ki, nemsələrdən rica edəsiniz məzkur [adı çəkilən] əşyani onlar götürsünlər. Guya “Kolonyə [Köln] üçün imiş”. “Yenə də o”.

Bu məktubdan başqa Şuproviç üzərində Gəncə erməniləri isminə erməni dilində yenə də məktublar bulunmuş. Həman məktublarda vahiməli Bakı faciəsini belə yazırlar:

“Üç gün müddətində şəhərin tamam hissələrində onları (müsəlman-

ları) tələf etməyə davam edildi və müsəlman evləri yandırıldı, bir kimsə salamat azad edilmədi. Cümləsini bir-bəbir öldürürlərdi. Bu adi bir qırğın idi. Soqaqlar meyitlərlə dolmuş idi. Nikolayevsk soqağından meydana qədər bazar tamam yandırıldı. Gəncənin əvəzi çıxdı. Uşaq, böyük, arvad və kişi heç kəsə fərq qoyulmayıb, hamısını qətl edirlərdi. Daşnaksaqanların bitərəf durmalarına inanma, bunlar yolları tutdular ki, köylərdən imdada kimsə gələ bilməsin. Həmidyyə, İsmailyyə binaları və Dikaya Divizya qışlası yaxıldı. Bu halda Müsavat bürosu yanır. Müsəlman hissəsində salamat bir ev qalmadı. Cəmi [bütün] müsəlman ev, dükan və mağazaları talan edilib, yaxılmışdır.

Çocuqlar nə vaxt gələcəklər, göndər, bunları görüb, şad olsunlar. Bir müsəlman həyatına daxil olub, burada otuzdan qırxa qədər çocuq, arvad və erkək cənazələrini quru yerdə buraxılmış gördüm. Müsəlmanların tələfatı, yalnız qətl edilənlər beş-altı minə qədərdir. Rüzgar [külək] mane olmasaydı təyyarələr göyə qalxıb, qüvvələr birikdikdə [birləşdikdə] bunların təkmini [hamısını] dənizə tökməklə, bir dəfə olaraq bunlardan xilas olmaq mümkün idi. Lənkəran, Petrovsk işğal edilmiş, Şamaxıya və Hacıqabula əsgər göndərilmişdir. İyirmi-iyirmi beş günə qədər Gəncədə olmağımıza ümid edirəm.

Gəncə bir azca da davam etsin [dözsün], Amazasp böyük cəsəret gös-

tərib onları gözəl əzdi.”

Şuproviç və onun məiyyətində [yanında] bulunanları hamil [aparan] qatarda Tarayevin məktubunda yazılan əşyanın cümləsi mövcud idi. Bunlardan başqa, Şuproviçdə Bakı ilə Gəncə aralarındaki mövqiflərin [stansiyaların] isimləri, şifrəsi və patlanqıclar bulundu. Baqır [mis] ərildilməyə məxsus tiqel və başqa şeylər Tarayev tərəfindən Gəncə Erməni Milli Komitəsi rəisi və hal-hazırda Quberniya komissarı müavini Malxazova təslim edilmək üçün verildiyini Şuproviç və onun adamları iqrar [təsdiq] etdilər. Bakı faciəsində firqə mənsubiyyəti mülahizə edilmədiyi [nəzərə alınmadığı] məzkur şəxslərin təqirratından [ifadələrindən] aşkar olurdu. Belə ki, intelligentlərlə bərabər, bolşevik fəhlə müsəlmanlarını da öldürürmüşlər. Buna da səbəb, məzlumların müsəlman olmaları imiş.

Tarayev məktubunun əhəmiyyətli yeri Malxazovun müsəlman köylərində nəşr edilmək üzərə bolşevik ədəbiyyəti göndərilməsi bəyan olunan yeridir ki, bu da Gəncə quberniyasında lazimə qədər aşkar və aşnaların xətirəsi üçün, Zülqədərov və başqa mülkədarların qətl edilməsinə dair olan hərəkətlərdən bir nümunədir.

Şuproviç və onun arxadaşlarında bulunan övraq [sənədlər] Revolusyon tribunalına [inqilabi tribunala] verilmişdir. Bunların məzmunundan Bakı faciəsində ermənilərin qayələri nə olduğu aşikardır. Ermənilərin Bakıda bol-

şevik namı [adı] ilə yaptıkları təşəbbüsət [işlər, hərəkətlər], bolşeviklik üçün olmayıb, bolşevikliyə ancaq burası bənzəyirdi ki, bisilah [silahsız] və məzlum əhalini qorxutmaq üçün heç bir iqdamatdan [addımdan] çəkinməyirlərmiş. Bakıda bigünah əhalini də nizə töküüb, onları suda boğmağa da iqdam edilirmiş.

İrəvan quberniyasında mitralyoz və top vasitəsilə 199 köy təxrib edilib [dağıdılıb], müsəlman yurduna erməni qaçqınları dolmuşdur.

Şamaxı mahalına dörd min nəfərdən ibarət bir qitə [hərbi birlik] göndərilib, əhali tədib edilir [cəzalandırılır] və dörd min əsgərin yüzdə səksəni erməni olur. Bunların cümləsindən [hamısından] Bakı faciəsi nə məram üzrə oynandığı və bu faciə əsnasında ermənilər nə vəzifədə bulduqları mənəcə aşikar olsa gərəkdir.

Məhəmməd

BİR ZIYA [İTKİ]

Bu günlərdə kimsə xəbərini bilmədən, otuz beş ildən bəri Bakı türk və müsəlman səhnəsində bitəmənna [təmənnasız], könüllü surətdə çalışaraq, bu uğurda hər şeyindən keçən aktyorlarımızdan Kərbəlayi Cahangir Zeynalov vəfat etmişdir. Kərbəlayi Cahangiri Bakıda tanımayan bir kəs yoxdur. 18 Mart hadisəyi-müəssifəsindən [kədarli hadisəsindən] sonra, başqa türk və

müsəlmanlar kimi İrana fərar etmiş [qaçmış], 6 ay bir müddət orada yaşamışdır. Son günlərdə İrandan öz yurduna övdət etmiş [qayıtmış], xəstələnərək vəfat etmişdir.

Ölüm haqdır. Kimsə bunun əlindən təxlisi-giriban [yaxasını xilas] edəmməyəcəkdir. Kərbəlayi Cahangirin bu surətlə vəfat edərək, çalışdığı maarif və xeyriyyə cəmiyyətləri üzvlərinin və aktyor arxadaşlarının və mətbuat xadimlərinin xəbəri olmadan dəfn edilməsi təəssüf ediləcək, bəlkə əfv edilməyəcək bir haldır. Zamanəmiz o qədər keşməkeşli bir hal almışdır ki, kimsə öz yaxın tanışlarından belə olsun vaxtlı-vaxtında xəbər tutammır. Kərbəlayi Cahangirin vəfatı və dəfni də bu qəbil olmuşdur. Lakin onun qövm-əqrəbası vəfatı xəbərini qəzetə elanları ilə xəbər verə bilərdilər ki, bu bizim şəhərimizin adətidir. Nəilsə [necə olmuşsa] burasına etina edilməmişdir.

Kərbəlayi Cahangir otuz beş sənə bir zamandır ki, səhnə və teatro işlərində çalışır və öhdəsinə götürdüyü müzhik [gülməli] rolları layiqincə ifa edirdi.

“Hacı Qara” və “Hacı Qəmbər” komediyaalarının qəhrəmanları dərxatir edilərkən [yada salınarkən], ixtiyarsız olaraq insanın nəzərində Kərbəlayi Cahangir təcəlli edir [canlanır]. Son on ildə faciələrdə də iştirak edib, birinci dərəcə baş rollar oynayırdı. Hər nə qədər yaşı altmış beşi təcavüz etmişdisə [keçmişdisə] də, ruhu cavan idi. Vaxtilə Bakıda təşkil edilmiş “Nicat”,

“Səfa” və “Nəşri-Maarif” kimi cəmiyyətlərdə idarə üzvü sifəti ilə çalışmışdır. Kərbəlayi Cahangir yanılmayırsam, Azərbaycan səhnəsində ən ixtiyar [yaşlı] aktyor idi. Tanrının rəhmətində olsun.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Neftçilər Şurasında

Tağı bəy Səfəraliyevin Ticarət və Sənəət [Sənaye] nazirinin müavinliyinə təyininədən naşi [təyini səbəbindən], Neftçilər Şurasının üzvlüyünə mühəndis Rüstəm bəy Sultanov intixab edilmişdir [seçilmişdir].

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Xeyriyyə və Sosial Təminat] nazirinin Göyçay və Şamaxı əhalisinə şəhər anbarlarından dərman buraxmaq barəsindəki təklifinə şəhər bələdiyyə idarəsi cavab vermişdir ki, axır vaxtlarda şəhər anbarlarından dərmanların azalmağından dolayı, yaxın zamanda xəstəxanalarda dərman belə tapılmayacağı hiss edilir.

Məhkəmə müəsisələri təşkili

Bu günlərdə müxbirimiz Bakı nahiyə məhkəməsi sədri Perçixin ilə mü sahibədə bulunmuşdur. Perçixin cənabları məsələni böylə təsvir edir:

Məhkəmə müəsisələrinin təşkili şəhərdə bitmişdir. Hal-hazırda bir çox istintaq komissionları və başqa müəsisələrdən məlumat və ərzihal [ərizə] gəlməkdədir. Sabiq qulluqçular öz yer-

lərini tutmuşlar. Qəzalarda əhval vəxamət kəsb etmişdi [ağır vəziyyət yaranmışdı]. Sabiq məmurları bulmaq çətinidir. Yenilər isə qəzalara getməyə razı olurlar. Bu işi bir qədər də müsəlman məmurları yoxluğu çətinləşdirir. Müsəlman əhalisi olan yerlərdə müsəlman məmurları bulunması ən lazımlı məsələdir. Məhkəmə işləri məhəlli [yerli] lisanında olmalıdır. Kargüzarlıq isə hələlik rus lisanında olacaqdır.

Ümumiyyətlə, məhkəmə işləri təşkilatı yaxın zamanda yaxşılaşacaqdır. Miri [mülki] şöbənin əvvəlinci iclası olmuşdur, cinayət şöbəsi isə hələlik işə başlamamışdır. Məhkəmənin böyük salonunun Türk Hərbi məhkəməsi tərəfindən tutulması, işi bir qədər də geriyə atır.

Perçixin cənabları müsahibəsinin nəticəsində [sonunda] demişlər ki, məhkəmə işlərini düzgün bir hala salacağına itminan [arxayınlıq, əminlik] hasil etmişdir.

Edam

Dün Bakıda bir neçə adam asılmışdır. Bunlar özbaşına axtarış yapmaq, oğurluq və sairə kimi cinayətdə ittiham edilirlərmiş.

Rus Milli Komitəsində

Zaqafqaziya Rus Milli Komitəsi Tiflisdəki səfirimiz vasitəsilə Azərbaycan hökumətinə müraciətlə, Milli Komitənin Barsov nam [adlı] nümayəndəsinin Azərbaycana gəlməsinə müsaidə

[icazə] istəmişdir. Barsov Azərbaycandakı ümuri-xeyriyyə [xeyriyyə işləri] ilə tanış olmaq, xüsusən mal mübadiləsi üçün müzakirətdə [müzakirələrdə] bulunmaq üçün gəlir. Bakıdakı Komitə şöbəsi Ticarət və Sənəət [Sənaye] nazirindən Barsovun gəlməsinə müzakirətdə bulunmağı [köməklik göstərməyi] rica etmişdir.

Bakı üçün yanacaq

Bakı bələdiyyəsinin Ərzaq şöbəsi qərar qoymuş ki, Bakı əhalisi və hökumət idarələri üçün məhrumat [yanacaq] tədarük etsin. Aleksandr Kosteniç Ərzaq şöbəsi tərəfindən vəkalətən Dərbənd mövqifinədək [stansiyasınadək] gedəcəkdir ki, mövqiflərdə hazır olan odunları Bakıya gətirsin.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Nikolay Nikolayeviçin edam edilməsi

Jeneva [Cenevrə] - İsveçrə mətbuatına Tsarski Selodan verilən xəbərlərə görə, sabiq Rus ordusu Baş komandanı Nikolay Nikolayeviç təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 16-ncı gecəsi edam edilmişdir.

Berlin - Almanya Ərkani-Hərbinin [Baş Qərargahının] nümayəndəsi siyasi müşavirdə bəyan etmişdir ki, Almaniyaya müharibəni bitirməyə məcburdur, halbuki işbu müharibəni məğlub ol-

madan davam etdirə də bilər. Bu məlumat Vilsonun cavabi notasına çox təsir etmişdir.

Kiyev - Sofiya Meydançasında ukraynalılar nümayiş yapmışlar. Rusiya hüddudundan Almaniya qoşunları 10 çağırım içəri çəkirlər. Amerika hökuməti Ukrayna istizahına [izahat tələbinə] cavab olaraq demişdir ki, Sülh konqresində bütün Rusiya nümayəndələrini görmək istəyirlər.

Moskva - Fransa mətbuatı məmləkətdə aclıq başlanmasını qeyd edirlər.

Kiyev - Şura hökuməti Voronejə köçür. Ruhani və burjuaziya istehkamat işlərində işləmək qəsdilə səfərbərlik elan edilmişdir.

Kazanda

Bolşeviklər vürudundan [gəlişindən] sonra fəhlələrin yeni üsyanı olmuşdur. Bunlar səfərbərlik, quldurluq, həczlər [müsadirələr] əleyhinə etiraz edirmişlər. Üsyan yatırılmışdır. 61 fəhlə, 380 burjua, ruhani və zabit gülləbaran edilmişdir. 4000-dən ziyadə əhali həbsə alınaraq 500 min manat təzminat-hərbiyyə [hərbi təzminat] tələb edilmişdir. İşbu məbləği 4 günə kimi verməlidirlər. Verilməzsə rəhn [girov] surətilə həbsə alınmışlar qətl ediləcəklər.

İspanyol nəzləsi [ispan qripi] ilə mübarizə

Avstriya ordusu təbiblərindən Kar-

naseviç ispanyol nəzləsi əleyhinə dərman tapmışdır. Bu əlac yaxşı nəticələr verir. Ən yaxın zamanda məcburən bütün Avstriya ordusunda əsgərlərə peyvənd edəcəklər.

Leninə suiqəsd

Leypsiq - 18 təşrinə-əvvəl [oktyabr]. “L. V. Q.” qəzetəsinin Kiev müxbiri teleqrafən [teleqraf vasitəsilə] xəbər verir ki, Kurskda Leninə yenidən suiqəsd edilmişdir. Lenini çiyindən tapanca qurşunu ilə yaralayan cani dərdəst edilmişdir [tutulmuşdur].

Rusiya Cümhuriyyəti

“Q. F.” Londradan xəbər verir: “İngiltərə hökumət məhafilində [dairələrində] bir böylə şayiə dəvəran edir [gəzir] ki, Etilaf hökumətləri bolşeviklərlə mübarizə edən bütün firqələrlə müzakirədən sonra qət etmişlər mərkəzi bir Rusiya Cümhuriyyəti təsis edərək ayrılmış başqa-başqa hökumətləri işbu mərkəzə ilhaq etsinlər və gələcək rəisi-cümhurun [dövlət başçısının] kim olacağı məsələsi də məhəlli-müzakirəyə qoyulmuş [müzakirəyə çıxarılmış] imiş. Əvvəllər Kerenskinin namizədliyi təklif edilsə də, burjuaziya tərəfindən rədd edilmişdir. Kerenski Amerikaya gedib təbliğat yapmaq layihəsindən vaz keçmişdir. Ehtimal ki, Kerenski Arxangelskə qayıdıb hökumətdə bir yer tutana kimi orada qalacaqdır.”

Şimali Qafqaziyada

Şimali Qafqaziyadan Tiflisə gələn-

lərin dediyinə görə, Kislovodsk Kuban kazakları tərəfindən işğal edilmiş, Pyatıqorsk isə hələlik bolşeviklər əlindədir. Buraya Andjiyevski nam [adlı] bolşevikin təhti-komandasında [komandanlığı altında] qoşun qitəsi [hissəsi] gəlmişdir. Bu şəxs məhəlli [yerli] qırmızı qvardiyanı qovub ərkani-hərbini [baş qərargahını] isə güllələtməmişdir. Qırmızı qvardiya komandanı Bilenkoviçi həbsə almışdır. Qırmızı qvardiya zabitanını [zabitlərini] şiddətlə təqib edirlər. Bunları qətdən müqəddəm [öldürmədən əvvəl] gözlərini çıxarır, dillərini belə kəsirlər. Kislovodskda qırmızı tədhiş [terror] elan edilmişdir.

Ermənistanda

“Orizon” qəzetəsinə İrəvandan xəbər verilir:

“Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 5-ində Türkiyə hökumətinin Qafqaziya Ordusu Baş komandanı Xəlil paşa həzrətləri İrəvana varid olmuş [çatmış], həman gün də Təbrizə azim olmuşdur [getmişdir]. Xəlil paşanın əzimətindən [gedişindən] sonra Türkiyə hərbi anbarlarından, bir ay bundan irəli komandan tərəfindən erməni hökumətinə vəd edilmiş olan 12 min pud buğdanın verilməsi barəsində əmr verildi.”

Bununla bərabər xəbər gəlmiş ki, Türklər Qarakilsə ilə Lorini təxliyə edərək erməni hökumətinə işbu yerləri təhvil götürməsi təklif edilir. Təşrini-əvvəl 3-ündə katolikos İrəvana gəlmişdir. Katolikos türk səfiri Məhməd Əli paşanı ziyarət etmişdir. Paşa kato-

likosu məmnuniyyətlə qəbul edərək şərəfinə bir ziyafət vermişdir.

“J. D.” qəzetəsinin xəbərlərinə görə, Türkiyə Hərbiyyə nazirinin əmri mövcibincə [əsasında] Azərbaycan hökumətinə təklif edilmişdir ki, Ermənistandakı qaçqınlara 90 min pud buğda buraxılsın.

Satılır

Yatacaq, qonaq, xörək odalarından [otaqlarından] ibarət və qeyri gözəl müxələfət [ev əşyaları], xalı və pərdələr satılır.

Ünvan: Vrangelski və Persidski caddələrin küncündə Budaqovun evi. Nömrə 7/10, otaq nömrə 5. İkinci mərtəbədə. Görmək mümkündür saat 2-dən 8-ə kimi.

225

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doludur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sairə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210 12-3

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-4

Diş müalicəxanası**S. M. İtkinin süni diş laboratoriyası**

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 5-3

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-6

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-4

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıdırma dişlər. Dişin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnələr üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir. Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-5

Səadət mədrəsəsi bununla ümumə elan edir ki, şöbə və siniflərə ərizələr qəbul olunur və təşirini-saninin [noyabrın]

birindən etibarən mədrəsələrdə dərslər başlanacaqdır. İdarə açıqdır səhər saat 9-12-yədək. Adres: Suraxanski soyaq, nömrə 197. “Səadət” idarəsi.

227

Satram

Hamı dəmiryollarına cövhər, neft, mazut və yağ vaqonlarına dublikatlar.

Bakı - Hacı-Turxan neft şirkəti kantoru. Qorçakovski caddədə Kontrol pereulokunun [döngəsinin] küncündə, nömrə 17-3. Telefon nömrə 12-08.

229

Bu günlərdə Üçüncü Ünas [qız] edədiyəsində (gimnaziya) türk dilində əlifba, birinci və ikinci ehtiyat sinifləri açıldığından, arzu edənlər ərizə [ərizə] təqdim etməkdə müsariət etsinlər [tələssinlər].

Məktəbin dəftərxanasında hər gün saat 10-dan 2-yə qədər ərizə qəbul edilir.

226

Müdirələr:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Sülh qarşısında

səh. 389. “Bu mülhizə ilə də ufaq millətlərin müqəddəratı məsələsi sülh konfransının iştiğal edəcəyi...”: Qəzetdə “iştiğal” yerinə səhvən “işğal” getmişdir.

Sülh ətrafında:

Almaniyanın Vilsona notası

səh. 390. “Təxribat həmişə geri çəkilməyi örtməkdən ötrü lazım olmaqla bərabər, beynəlmiləl hüququnca da bu mənada qullanılır.”: Bu cümlə bir az qarışıq və anlaşılmaz çətindir. Qoşunların geri çəkilmək məqsədi ilə, keçdiyi yerlərdə dağıntılara yol verməsinə haqq qazandırılır və bu hərəkətin beynəlxalq hüquqa zidd olmadığı deyilir.

Nəzarətlərdə

səh. 392. “Azərbaycan Cümhuri Hökuməti 1919-cu il üçün hökumət siyahısı...”: burada söhbət büdcədən gedir.

Ruşən Əşrəf bəyin şərəfinə ziyarət

səh. 393. “Yay klubu”: Bakıda, hazırda Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının yerləşdiyi bina.

“İncə saz taqımı [heyəti]”: klassik türk musiqisi ifa edən, kamança, ney, tənbur, ud, qanun və sair alətlərdən və müğənnilərdən ibarət musiqi heyəti.

“Cavan şairimiz Cavad əfəndi öz nitqində pək doğru olaraq...”: burada şair Əhməd Cavad nəzərdə tutulur; “öz nitqində pək doğru olaraq” yerinə qəzetdə “pək doğru öz nitqində olaraq” getmişdir.

“Dəyirmən” şeiri (səh. 394-395)

üçün lüğət

“dəyirmən”: dəyirman.

“qulübə”: daxma.

“izbə”: alçaq tavanlı, işıqsız yer.

“cam”: pəncərə.

“qoca”: böyük.

“civarında”: yan-yörəsində.

“düşmək”: yıxılmaq.

“ötüşmək”: civildəşmək.

“üşmək”: toplaşmaq.

“ötədən”: uzaqdan.

“müttasil” (müttəsil): daima.

“qaval”: tütək.

“ufalamaq”: öyütmək, xırdalamaq.

“furun”: soba.

Dəyirmən

səh. 395. “Düşünməz heç gec, erkən”: Bu misra qəzetdə belə getmişdir: “Düşünməz heç kim, erkən”. Şeirin Türkiyədəki nəşri əsas alınaraq, mirsa düzəldildi. (Bax. “Tələbə dəftəri” uşaq jurnalı, cild 2, sayı 32, səh. 516.)

Sağalmaz yaralarımız

səh. 396. “tiqel” (almanca: tiegel, rusca: тигель): müxtəlif metalları əritmək üçün istifadə olunan, odadavamlı qab, buta.

səh. 397: Amazasp: “Daşnaksutyun” partiyasının liderlərindən, erməni qatil və terrorist Hamazasp Srvandzyan nəzərdə tutulur.

Bir ziya

səh. 398. “18 mart hadiseyi-müəssifəsindən...”: ermənilərin Bakıda və eləcə də Azərbaycanın başqa yerlərində Azərbaycanlılara qarşı törətdikləri soyqırım (Mart soyqırımı) nəzərdə tutulur. Qətlamlar 30 mart – 2 aprel 1918-ci il tarixləri

arasında davam etmiş, əsas qırğın Bakıda 31 martda (köhnə təqvimlə 18 mart) başlamışdır.

Xarici xəbərlər:

Leninə suiqəsd

səh. 401. “L. V. Q.”: “Leypsiqskaya veçernyaya qazeta” (Лейпцигская вечерняя газета) [Leipziger Abendzeitung] nəzərdə tutulur. Bax. “Leypsiqer abendzeytunq”.

Xarici xəbərlər:

Ermənistanda

səh. 402. “...Qafqaziya Ordusu Baş komandanı Xəlil paşa həzrətləri...”: Qafqaz İslam Ordusunun komandanı Nuri paşa idi. Qafqaz İslam Ordusu Türkiyənin Şərq Ordular Qrupunun tərkibinə daxil idi. Şərq Ordular Qrupunun Baş komandanı Xəlil paşa (Xəlil Qut) idi.

“J. D.”: “Joxovrdi dzayn” (Xalqın səsi) adlı erməni qəzeti nəzərdə tutulur.

"Azərbaycan" qəzetinin 25-ci nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Çərşənbə axşamı, 29 oktyabr 1918-ci il, nömrə 25

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 22 məhərrəmülhəram sənə 1337. 29 təşrin-i-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

25 təşrin-i-əvvəl [oktyabr] 34 tarixli Osmanlı Qərargahi-ümumisindən təbliğ olunmuşdur:

1) Fələstin cəbhəsində ufaq-təfək kəşf qitəatı müsədıməsi [kəşfiyyat qruplarının çarpışması] oldu.

2) Digər cəbhələrdə yeni bir şey olmadı.

Milli Ajans, 24-10-34

- Fransız sosialist rüəsasından [liderlərindən] Samba, yazdığı məqalədə alman ordusunun hər b etməyə müq-tədir olduğunu və Etilaf ordularının qeyrətinə [səylərinə] rəğmən alman ordusu cəbhəsinin yarılmasına müvəffə-qiyyəti-hal olmadığını [hazırda müvəf-fəq olunmadığını] yazır.

- İtalyan sosialistlərindən Balzilan, alman ordusunun qısalmış hər b cəbhəsinin arxasında uzun müddət müqavimət edə biləcəyini yazır.

- Alman Baş Vəkili [Baş Naziri]

Reyxstaq məclisində bəyan etmişdir ki, bütün cahanda bir mücadileyi-əfkar [fikirlərin mübarizəsi] başlamışdır: bir tərəfdən Almanıyanı imha [məhv] etmək hissələri, digər tərəfdən millətimizə qarşı qüvveyi-cəbriyyə istemal etməksizin [güc tətbiq etmədən] ixtiyari bir etilaf [razılaşma] ilə sülhü təmin etmək. Bunlardan hangisinin qüvvətli olduğu mühəqqəq [qəti] surətdə söylənəmməz.

Vilsonun yeni notasında bu xüsusu da qəti surətdə izah edəcəyi möhtəməldir [ehtimal olunandır]. Biz hər iki ehtimala qarşı hazırlanmalıyıq. Bu ehtimallardan biri düşmənin sülh istəməməsidir. Bu təqdirdə alman hökuməti sülh məsələsində millət namindən [adından] söylədiyi kimi, müdafieyi-milliyəni [milli müdafiəni], səlahiyyəti nisbətində təmin edəcəkdir. Digəri xəsmələrin [düşmənlərin] sülh istəməsidir. Bu təqdirdə millət koruna [kor-koranə] sülh təmayüllərinə sövq edilməməlidir. Almanıyanın sülh

haqqında əta eylədiyi cavabi nota [cavab notası] Amerikaya vürud etmişdir [çatmışdır].

Bakı, 28-10-34

26 təşrini-əvvəl 334 tarixli Osmanlı Qərargahi-ümumisindən təbliğ olunmuşdur.

1) Fələstin cəbhəsində dümdar [arxa birliklər; aryerqard] müharibələri olmaqdadır.

2) Sair cəbhələrdə şayani-əhəmiyyət [əhəmiyyətli] bir təbəddül [dəyişiklik] yoxdur.

Milli Ajans, 25-10-34

- İspaniya kabinəsi [Nazirlər Kabineti] istefa etmişdir.

- Kiyevdə Krımın Ukrayna ilə ittihadı [birləşməsi] məsələsi mövzui-bəhs [mübahisə mövzusu] olmaqdadır. Ukrayna hökuməti Krımın vase [geniş] muxtariyyət əsası üzərinə Ukrayna ilə ittihadına tərəfdar, Krım heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndələri] isə vase muxtariyyət mühafizə edilmək şərt ilə hökuməti-müttəfiqə [federativ hökumət] halında ittihad arzusundadır.

- İngiltərə hökuməti ümumi müahidə müzakirəti-möhtəmələsinə [ümumi saziş haqqında gözlənilən müzakirəyə] iştirak etmək üzrə iki admiral, iki generaldan mütəşəkkil bir heyəti-mürəxxəsə [nümayəndə heyəti] təyin etmiş imiş.

- İtaliyada nəşr olunan “Populer” qəzetəsi sülh məsələsindən bəhslə yazır ki, Vilsonun mətbuatımızın təsiri-təna qapılmamasını təmənni [arzu]

edirəm. Əks-təqdirdə növi-bəşər [bəşəriyyət] kamilən məhv oluncaya qədər hər b davam edəcəkdir.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülh haqqında İtaliya fəhlələri

Romada vəqə olmuş fəhlələr komitəsi ictimaiyyətdə [yığıncığında] fəhlələr ilə hökuməti barışdırmaq üçün ziyadəsincə təlaş edilmiş, fayda verməmişdir. Fəhlələr müharibə və indiki siyasətin əleyhindədirlər.

Sülh haqqında Belçika

Belçika Maarif naziri Xenklis, Kral Albertə bir məktub yazıb xalq namindən [adından] sülh əqd etməyi [bağlamağı] tövsiyə etmişdir. Xenklis məktubunda Almaniya Sədrəzəminin [Baş Nazirinin] Reyxstaqda söylədiyi nitqini müzakirə, sülh əleyhinə olanları təkdir edərək [pisləyərək] deyir ki, Belçika müharibəni davam etdirməkdən acizdir. Binaileyh [ona görə] Kral Albert, Qraf Qartlinqin sülh təklifini nəzəri-ətibara almalı və ona əhəmiyyət verməlidir.

Almaniya fəhlələri miyanında [arasında]

Almaniya fəhlələrinin mürəvvici-əfkarı [mətbuat orqanı; fikirlərini yayan] yazır:

“Biz sülh tərəfdarıyıq, fəqət öylə təsəvvür edilməsin ki, biz düşmənlər boyunduruğu altına keçmək istəyirik.

Almaniya böylə sülhü heç vaxt əqd edəmməz [bağlaya bilməz]. Biz vətənimizi mühafizə etməkdən ötrü ən böyük fədakarlıqlara hazırız. Bizim arzu və tələblərimiz, hökumətimiz[in] iqtisadi tələbatına zidd deyildir. Biz elam edirik [bildiririk] ki, beş illik müharibədə iştirak etdiyimizə baxmayaraq, yenə də düşmən qarşısında dayanmağa hazırız.

Vyanada

Vyanadakı Almaniya mürəxxəsi [nümayəndəsi] xəbər verir ki, bu vaxtadək müşahidə olunan ruh sönüklüyü yüksəkliyə mübəddəl olur [ruh yüksəkliyi ilə əvəzlənir]. Vyanada Vilsona inanırlar, bu da Almaniya-Avstriya ittifaqına köməkdir. Macarıstan Parlamentində Tisa, Vilson maddələri üzərində əsaslanmış sülhü təsvib etmişdir [bəyənmişdir].

TÜRKİYƏDƏ

Osmanlı Mətbuat kooperativ şirkəti

Müntəşibini-mətbuatın [mətbuat nümayəndələrinin] təhvini-ehtiyacına [ehtiyaclarının yüngülləşdirilməsinə] mədar [mərkəz, əsas] olmaq üzrə iki sənə müddətli və “Osmanlı Mətbuat kooperativ şirkəti” ünvanlı xüsusi bir şirkət təşəkkül etmişdir.

Şirkətin sərmayəsi, bəhər [hər bir] hissəsi nama mühərrər [qeydə alınmış

səhm şəklində] 6 lirədən ibarət olmaq üzrə 6 min lirə olacaqdır.

Hissə bədəlatı [dəyəri] şəhri yüzər quruş [aylıq 100 quruş] taksitlə [hissələrə] altı ayda tədiyə olunacaqdır [ödəniləcəkdir]. Şirkətə əlyövm [hal-hazırda] qəzetələrdə, məcmuə və risalələrdə bilfeil [həqiqətən, əməli olaraq] çalışan və mətbəələrdə məmur və müstəxəmə [xidmətçi] bulunan kimsə hissədar ola biləcəkdir.

Şirkət, hissədarın heyəti-ümumiyyəsinin [payçıların ümumi heyətinin] ictimainə [iclasına] qədər müvəqqət bir heyət tərəfindən idarə olunacaqdır. Heyəti-müvəqqətə [müvəqqəti heyət] Cəlaləddin Muxtar, Yunis Nadi, Kazım Şinasi, Əhməd Sabiq, Ənis Təhsin bəylərlə, Marqrits əfəndidən mürəkkəb olacaqdır. Şirkətin iqamətgahiqanunisi [qanuni ünvanı] Osmanlı Mətbuat Cəmiyyətinin mərkəz idarəsidir. Əlyövm [hal-hazırda] qeyd müamiləsi [qeydiyyat işləri] Əhməd Sabiq bəy tərəfindən icra edilməkdədir.

Həyatın fəvqəladə müzayiqəli [çətin] bir dövrə girdiyi böylə bir zamanda, mətbuat müntəşibininin [nümayəndələrinin] böylə xüsusi bir kooperativ şirkəti təşkil edərək bizzat [şəxsən] təhvini-ehtiyaclarına [ehtiyaclarını yüngülləşdirməyə] sərfi-qeyrət etmələri [səy göstərmələri] ciddən [həqiqətən] şayani-məmnuniyyətdir [məmnuniyyətə layiqdir]. Kooperativ şirkətinin bir an əvvəl təşəkkül edərək, xeyirli və faydalı işlər görməsini təmənni [arzu] edir, bütün müntəşibini-mətbuatın

[mətbuat nümayəndələrinin] şirkətə təlib olmağa şitab edəcəklərini [tələsəcəklərini] mühəqqəq ədd eyləriz [müt-ləq hesab edirik].

Osmanlı marşı

Zati-şövkətməabi-həzrəti-padişahinin və bilcümlə əzayi-xanədani-səltənəti-səniyyələrinin cəddi-ələləri cən-nətməkan Sultan Mahmud xani-sani həzrətləri tərəfindən nizami-cədidi-əsgəriyyənin hini-ehdasında [quruluşu əsnasında] ilk dəfə olaraq qəbul buyurulmuş olan və məhəreyi-musiqişünasandan [musiqişünasların mahirlərindən] Donizettinin asari-məşhurəsindən [məşhur əsərlərindən] bulunan marşın bə'dəzin [bundan sonra] surətidaimədə [daimi surətdə] Osmanlı Marşı olaraq qəbulu şərəf-sadir olan iradəsinə icabi-alisindən bulunmuş [ali zərurət olaraq görülmüş] və hökmi-münbəği [layiqli hökm] məqami-sədarətdən [Baş Nazirlikdən] iqtiza edən [lazım gələnlə] dəvairə [dairələrə, qurumlara] təbliğ edilmişdir.

PROFESSOR TSUQMAYER İLƏ MÜSAHİBƏ

Almaniya Hökumətinin məlumat şöbəsi müdiri Tsuqmayer, Tiflis qəzetləri müxbirləri ilə etdikləri müsahibəsində professor demişdir:

Almaniya Hökumətinin İstanbul mürəxxəsliyi [nümayəndəliyi] teleqra-

fən [teleqraf vasitəsilə] Qafqaziyadakı Almaniya heyətinə xəbər vermişdir ki, hökumət dəyişməsi sakitliklə keçmişdir.

Trakya hüduunda sakitlikdir. Düşmənin Türkiyə torpağına keçməsi görülməmişdir. Burada güclü türk qüvvəsi vardır ki, Etilafçılar hücumunu hər dəqiqədə dəf etməyə qadirdir.

İstanbulun işğal edilmək şayiəti [şayiələri] ən adi bir yalandan ibarətdir. Dardaneldə gördükləri məğlubiyəti ingilis-firənglər təcədd edəmməzlər [bərpa edə bilməzlər, kompensasiya edə bilməzlər]. Türkiyə başqa Mərkəzi Dövlətlər kimi sülh tərəfdarıdır.

Vilson axırncı notasında Almaniya yadan tələb etmişdir ki, “qara və sudakı dəhşətinə” xitam versin. Bundan dolayı Almaniya Hökuməti sualtı qayıqlarına əmr vermişdir ki, sərnəşin vaporlarını qərq etməsinlər, fəqət əlbəttə ki, Etilaf Hökuməti bundan istifadə etməməlidirlər.

“Qara dəhşətinə” gəldikdə, Almaniya dəfələrlə göstərmişdir ki, Fransa şəhərləri Almaniya tərəfindən deyil, firəng-ingilis toplarından xaraba qalır. Bu məsələni Çörçil özü də etiraf edir ki, ingilis topları hər gün 100.000 tondan ziyadə mərmə atırlar. Həqiqəti sübut etməkdən ötrü Almaniya Vilsona təklif etmişdir ki, təhqiqdən [araşdırmaqdan] ötrü cəbhəyə bir beynəlmiləl komisiyon göndərisin. Brükseldəki [Brüsseldəki] bitərəf dövlətlər nümayəndəsi cəbhəyə bir komisiyon göndərmişdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Amerika tədhiş [terror] əleyhinə

“Loqal A.” qəzetəsinə Laheydən [Haaqadan] teleqraf edirlər ki: “Vəşinq-tondan alınan xəbərlərə görə, Amerika hökuməti əcnəbi məmləkətlərdə olan öz siyasi nümayəndələrinə təmimnamələr [yazılı göstərişlər] göndərrib, bütün bitərəf dövlətlərə müraciətlə bolşeviklər tərəfindən yayılan dəhşət və zülmkarlıq əleyhinə müttəhidən [birgə] etiraz etmək lüzumunu bildirmişdir. Amerika Hökuməti bolşeviklərin etdikləri işləri qarşısında bütün cahan mədəniyyətinin onlara nə tövr nifrətlə baxdığını bolşeviklərə andırmaq üçün bir yerdə hərəkət etmək arzusundadır. Amerika Hökumətinin zənninə görə bu təklif bolşeviklərcə məznun olan [şübhələnilən; təqsirləndirilən] Fransa və İngiltərə dövlətlərindən olmayıb, ancaq Amerika Hökuməti tərəfindən edilməlidir.

Vilson və Lehistan [Polşa]

Varşavadan “L.” qəzetəsinə teleqraf edirlər ki: Lehistan Şurası tərəfindən leh millətinə xitabən bir müraciətnamə buraxaraq orada qeyd edilir ki: Leh millətinin əqidə və ixtiyarı bu saatda aşkar, qəti və müttəhid [vahid] olmalıdır. Vilson tərəfindən təklif edilib də hal-hazırda bütün yer üzü millətlərinin bir yerdə yaşayacaqları təzə həyat və təzə təşkilat əsasından ibarət sülh şəraiti göstərildikdən sonra məzkur [adı çəkilən] müraciətnamədə deyir

ki: “Vilson tərəfindən Lehistan haqqında təklif edilən əsaslar mövcubincə [əsaslara uyğun olaraq] Lehistan hökuməti dənizə çıxmaqla siyasi və iqtisadi cəhətlərdən müstəqil və bütün Lehistan torpağından ibarət olmaqla beynəlmiləl müahidənamə [müqavilə] ilə hər bir təcavüzdən təmin [əmin] edilməlidir. Bu əsasların feilən icrası üçün leh milləti tənə-vahid [hamı bir nəfər] kimi qalxıb öz ixtiyarının anladılması və bütün Şura tərəfindən etiraf edilməsi üçün bütün qüvvəsini cəm etməlidir. Buna binaən [görə] biz qərara aldığımız ki:

1 - Hökumət Şurası buraxılsın.

2 - Tezliklə hər cür siyasi cərəyan və əhalinin geniş dairələri nümayəndələrindən ibarət təzə hökumət təşkil edilsin.

3 - Bu hökumətə həvalə edilməlidir ki, Lehistan Seyminin geniş demokrat [xalq] dairələrinə istinad etməsi üçün bütün Lehistan firqələri nümayəndələri ilə bərabər seçki qanunları hazırlasın və bu seçki qanununu ən gec bir ay müddətində təsdiq və elan edilməkdən ötrü Şuraya təqdim etsin.

4 - Bunu mütəəqib [bunun ardınca] bilavasitə Seym dəvət edilib ali hökumət heyəti təşkili ona tapşırılsın.

Bolşeviklərin qalibiyyəti

Tiflis qəzetələrinin yazdığına görə, Simbirsk şəhəri bolşeviklər tərəfindən zəbt edilən gün dörd saat müddətində səkkiz yüz nəfər burjua və ziyalı güləlməmişdir. Penza, Ryazan, Tula və

Bryansk şəhərlərində tədhiş [terror] fəvqəladə bir dərəcəyə varmışdır. Bu şəhərlərdə ziyalılar, tacirlər və zabitlər tamamilə tələf edilmişlərdir.

Petroqradda

“F. qazeta”ya xəbər verirlər ki: Petroqrada həbsxanaları müdiriyyəti tərəfindən rəsmi surətdə verilən məlumat görə, bu axır günlər zərfində iki mindən ziyadə adam qətl edilmişdir. Qətlə məhkum olanlar Petropavlovsk qalası yanında güllələnib oradaca dəfn edilmişlərdir.

RUSİYANIN YENİ HÖKUMƏTİ

Petrovsk telsiz teleqraf mövqifindən [radiostansiyasından] xəbər verilir ki, eylülün [sentyabrın] 23-ündə Ufada Dövlət Şurası beş nəfərdən ibarət bir hökumət intixab etmişdir: Sədr Avksentyev, Voloqodski, Çaykovski, Astrov, Baş komandan general Boldırev.

Məclisi-Müəssisan [Təsisçilər Məclisi] üzvlərinin müşavirəsi Məclisi-Müəssisan dəvətini yanvarın birinə qərar qoymuşlardır. Hökumət dövlət qulluqçularından rica edir yerlərini bildirsinlər. Rusiya mürəxxəsləri [nümayəndələri], məsələn İtaliya mürəxxəsi [nümayəndəsi] hökumətlə müxabirəyə [xəbərləşməyə] başlamışdır. Müttəfiqlər yeni Müvəqqəti Hökuməti təhniyə

[təbrik] edirlər. İngiltərə xüsusi müvəkili Eliot, Ufaya gəlmişdir.

“*Mən Ufanı İrandakı əhvalımızdan xəbərdar etməyə çalışacağam.*” Minorski.

Ümumi Rusiya Müvəqqəti Hökumətinin şəxsi üzvlüyünə Zenzinov, Arqunov, Sapojnikov, Vinqradov və general Alekseyev təyin edilmişlər. Alekseyev təşrinə-əvvəlin [oktyabrın] 10-unda vəfat etdikdə, Könüllü ordu komandanlığına Denikini təyin etmişdir. Müvəqqəti Hökumət ümumiyyətlə müşavirədə təyin edilmişdir. İşbu müşavirədə müsəlmanlar da iştirak etmişlər.

“*Hökumət Məclisi-Müəssisan indində [qarşısında] məsuldur. Hökumət Rusiya məmləkətinin federasiya əsası üzrə bina tapacağı barəsində bir müraziətnamə buraxmışdır.*” Minorski.

Əmr oxunduqdan sonra bir komissiyon intixab edilmişdir [seçilmişdir] ki, müşavirənin ümumi qətnamələrini və bəyanatını təhqiq etsin. İşbu komissiyonun iki günlük işləri nəticəsində üzvlər miyanında [arasında] etilaf [razılaşma] əmələ gələ bilmişdir. İclas davam edir.

“*Voljskoye slovo*” qəzetəsinin məlumatına görə, müşavirədə ən qəvi [güclü] firqə Məclisi-Müəssisan üzvləridir. Firqəçilik hələlik görülmür, fəqət inqilabçılar güclü fraksiya təşkil edirlər. Tez-tez fraksiya iclasları təyin edirlər. Bir çox millətlər nümayəndələri də iştirak edirlər: başqırd, qırğız, tatarlar və qazax nümayəndələri də vardır.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Çinovniklərin məvacibi

Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 26-sında vəqə olmuş hökumət iclasında qət edilmişdir: Azərbaycan Hökumətinin vüruduna [gəlişinə] kimi sabiqki hökumətlərdən məvacib almamış olan məmurlara eylülün [sentyabrın] 15-indən məvacib verilsin.

Bakı pulu

Hökumət qət etmişdir ki, neft satıl-dıqda bədəl olaraq fəqət [sadəcə] Bakı pulu qəbul edilsin.

Siyasi etilaf [razılışma]

Azərbaycan Hökuməti ilə Müttəhid [Birləşmiş] Dağıstan Cümhuriyyəti nümayəndələri hal-hazırda iki hökumət arasında hüsula [əmələ] gəlmiş olan siyasi etilafın təfsilatını tərtib və təyin edirlər.

DAXİLİYYƏ NAZİRİ HƏZRƏTLƏRİ İLƏ MÜLAQAT [SÖHBƏT]

Keçən gün Daxiliyyə nazirini ziyarət edib, məmləkətin idarəsini islah xüsusunda olan düşüncələrini və xüsusi nəzəriyyələrini sordum. Aldığım cavabları, verdiyim suallarla bərabər qarelərə [oxuculara] təqdim edirəm.

Sual - Daxiliyyə Nəzarəti [Daxili İşlər

Nazirliyi] və nəzarətə aid dəvairin [dairələrin] milliləşdirilməsi üçün nə kimi iqdamat olmuşdur [addımlar atılmışdır]?

Cavab - Daxiliyyə Nəzarəti, bütün dairələrini milliləşdirmək üçün hər gün can atmaqdadır. Bütün əhalinin müsəlman olduğu yerlərdə əhali ilə polis dairələri türkcə görüşür, övraq [sənədlər] türkcə yazılır. Belə yerlərdə məsuliyyətli vəzifələr müsəlmanların öhdəsinə həvalə olundu.

Fəqət bizə bu gün beynəlmiləl bir şəkildə görünən şəhərlərdə hökumət məmləkətin qolaylıqla idarəsi üçün dairələri birdən-birə türkləşdirmədi. Hökumət əhalinin dərini ümumi olaraq kəndi bildiyi bir dildə, kəndi ağzından eşitmək məramında bulundu. Məlum ya, əgər biz yalnız türk dilində görüşsəydik, çabıq yetişmək istədiyimiz məqsədə doğru olan yolumuz iki qat uzayacaqdı. Halbuki, görürsünüz, itiriləcək bir dəqiqəmiz belə yoxdur. Onun üçün hökumət ruscanı idarələrdən hələlikdə qovmadı. Bütün dairələrdə məsuliyyətli yerlərin başında müsəlmanlar bulunmaq şərtilə bərabər, rusca da ərizəhəllər [ərizələr] qəbul edilib, bəyanat dinlənilir. Bu gün Azərbaycanda ruscanın istemalı [işlədilməsi], rus lisanını sevdiyimizdən deyil. Hökumət məmləkətin faydasını bunda gördü. Təbiidir ki, bu hal çox davam etməz, bəzi dairələrin mühüm yerlərini işğal edən [tutan] məmurlar türkcə bilməzlərsə, xidmətinə davam etməyəcəkdir. 1-2 ildən sonra Azərbaycan dövlət dairələrini büsbütün milliləş-

dirilmiş bir şəkildə görəcəksiniz.

Bizim bir çox məmurlarımız vardır ki, - müsəlman, rus və sairə - türkçə bilmirlər. Yerlərini əllərindən qeyb etməmək üçün hər haldə türkçə öyrənməlidirlər. Məmurlar türkcəni öyrənmək üçün hökumət Maarif Nəzarətinə müraciət etdi. Eşitdiyimə görə, bu yaxın günlərdə Maarif Nəzarəti gecə dərsləri tərtib verəcəkdir. Bunun üçün Maarif Nəzarətinə müraciətinizdə daha ətraflı məlumat əldə edə biləcəyinizi zənn edirəm.

Sual - Məmləkətin idarəsində əski təşkilat və təqsimati-mülkiyyəmi [inzi-bati bölgümü] mühafizə ediləcək, yoxsa bir islahatı olacaq?

Cavab - Əski təşkilat da, təqsimat da müvəqqətidir. Məmləkəti bütün mənası ilə düşməndən xilas etdiyimiz kimi [etdikdən sonra] bu yolda yeni addımlar atacağız.

Yeni təqsimati-mülkiyyə yapıldığı kimi, təşkilatda da dəyişiklik olacaqdır. Rus üsuli-idarəsinin zərərli nöqtələri büsbütün atılacaq.

Məmurların ünvanları, ümumiyyətlə Osmanlı ünvanları, qiyafət və apoletlər də [paqonlar da] hakəza [onun kimi] Dövləti-Aliyyənin [Osmanlı dövlətinin] qəbul etmiş olduğu bir tərzdə olacaqdır. Əski apoletlərin şimdiyə qədər istemal edilməsi sırf apolet yapmaq üçün lazım olan malın bulunmadığıdır.

Daxiliyyə naziri həzrətləri məmurini-mülkiyyəyə [mülki məmurlara] məxsus apolet nümunələrini həman göstərib, bu gün bir əldən emal

edildiyini buyurdular.

Sual - Bacarıqlı və açıq gözlü polis və jandarma yetişdirmək üçün Nəzarət, xüsusi məktəblər açmaq təşəbbüsündə bulundumu? Məmləkətdə belə məktəblər açılıncaya qədər Osmanlı polis məktəblərindən istifadəyə qərar verildimi?

Cavab - Qabil polis və jandarma yetişdirmək üçün Türkiyədən Azərbaycana hələlik mütəxəssis bir miralay [polkovnik] dəvət etdik. Müşarileyh [adı çəkilən şəxs], açılacaq məktəblərin layihəsini tərtib etməkdədir. Məktəb üçün lazım olan müəyyən miqdarda müəllimlərin yetişdiyi kimi, məktəb açılacaq zənn edərsəm. Bu hər haldə bir aya qədər bitmiş kimi olar.

Daha canlı məlumat kəsb etmək [almaq] üçün Nəzarət İstanbula polis məktəbinə tələbə göndərmək məramındadırsa da, daxili bir çox işlərimiz şimdiyə qədər buna meydan vermədi. Nəzarət Türkiyənin polis məktəblərindən hər haldə istifadə edəcəkdir.

Sual - Azərbaycanda yaşayan müxtəlif millətlərin bir-biri ilə olan əlaqələrini gözəlləşdirmək üçün şimdiyə qədər nə kimi iqdamat [təşəbbüslər] olmuşdur? Və istiqbal [gələcək] üçün nə düşünülür?

Cavab - Azərbaycanda yaşayan müxtəlif millətləri bir-biri ilə çarpışdıran çox vaxt hər iki tərəfin müsəlləh [silahlanmış] olması və heç bir tərəfin etimadını qazanmış olan bir hökumətin bulunmamasıdır. Bu fəsad ocağını söndürmək üçün bilafərqi-milliyət

[milliyyət fərfinə baxılmadan] bütün əhalinin silahı toplanacaqdır. Sülh və müsəlmeti [əmin-amanlığı] davam etdirməklə bərabər, hər zaman son yarıdımına qoşan bir hökumətin varlığını hiss edən düşmən millətlər, zənnimə qalarsa, getməkdə olduqları yanlış yoldan dönüb əlaqələrini gözəlləşdirərlər. Hökumətin məramı Azərbaycanda bütün millətləri bir gözdə görməkdir. Bizə qurşun atmayan bir xarici ilə bir müsəlmanın hüququ müsəvidir [bərabərdir]. Bunu bizzat təcrübə etdikdən sonra buradakı müxtəlif ənasir [ünsürlər] arasında ticarət rabitələri başlanacaq.

Təbiidir ki, iki qonşu milləti biribirinə ən çox mehriban edən amillərdən biri də alış-verişdir. Ticarət və Sənaye naziri bulunduğum üçün ayrıca bir gündə ticarət üçün gördüyümüz tədbirlərdən bəhs edərəm.

Sual - İnqilab əsnasında Azərbaycanda törəyən bəy və rəiyyət məsələsi xüsusunda; bəylərin aldığı xəsarət və müqəssirlərin mücazati [cəzalandırılması] haqqında Daxiliyyə Nəzarəti nasıl davranmaq məramındadır?

Cavab - Məmləkətin hər yerini qaplamış olan anarşi (anarxiya), başsızlıq davam etdikcə, hökumət bir iş görəmməyəcəyi, məlumunuz olsa gərək. Onun üçün hökumət ən əvvəl gücünü anarşini yatırmağa sərf etdi. Hökumətin indiyə qədər həbs etmiş olduğu adamların içində hər sinifdən vardır. Bəy, rəiyyət, ruhani, əmələ [fəhlə], kim olursa olsun, hökumətcə

cinayətdə iştirakı aydın olanlar təqib edilməkdədir. Ən aşağısı, böylə canilərin yüzdə doxsanı dərdəst edilmişdir [tutulmuşdur]. Bunların içində Gəncədən bir mülkədar, Qubadan bir molla da vardır.

Məhbusların içində bir də bəzi bəylərin qatilləri varsa da, onlar bəy və köylü, yəni torpaq məsələsi üçün tutulmadı. Onların qəbahəti cinayətdir.

Əski-yeni bütün canilər cəhəti-ədliyyəcə [ədliyyə qurumları tərəfindən] tövqif [həbs] edilməkdə və həpsinin haqqında qanuna müvafiq təhqiqat [araşdırma] yapılməqdadır. Azərbaycanda idareyi-örfiyyə [hərbi rejim] elanından əvvəl cinayətlə müttəhim olanlar, hökumətin qərarına görə ədliyyə məhkəmələrinə verilir. İdareyi-örfiyyə elanından sonra cinayət işləyənlərin işinə təbii, divani-hərbi-örfi [hərbi məhkəmə] baxacaqdır.

Torpaq məsələsi qayət mühüm bir məsələdir. Hökumətin ən çox diqqətli davranacağı bir məsələ torpaq işləridir. Hökumətin qərarına görə, Ziraət Nəzarəti [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi] tərəfindən bu xüsusda bir layihə tərtib edilməkdədir. Əmlak və Ziraət nazirinin bu layihəsi bu günlərdə Şurayivükəlaya [Nazirlər Kabinetinə] təqdim ediləcəyini güman edirəm.

Sual - İşciləri, əmələləri himayə qəsdilə bizdə Zəhmət Nəzarəti “Министерство труда” təşkilati təsəvvür olundumu?

Cavab - Ayrıca olaraq, bir Zəhmət Nəzarəti təşkil edilməyəcəkdir. “Ми-

нистерство труда” Ticarət və Sənaye Nəzarətinə həvalə edilmişdir. Nəzarəti-məzkurədə [adı çəkilən Nazirlikdə] bunun üçün xüsusi bir şöbə açılmışdır ki, bunun [haqqında] Ticarət Nəzarətinə aid olacaq söhbətimizdə təfsilat verə bilərəm.

Sual - Məclisi-Müəssisan və intixablar [seçkilər] xüsusunda Daxiliyyə nazirinin xüsusi mülahizəsi nədir?

Cavab - Mərkəzi Milli Şura hökumət təşkilindən sonra altı aydan gec olmamaq şərti ilə Məclisi-Müəssisan dəvət edilməsinə qərar verdi. Azərbaycan o vaxta qədər düşməndən təmizlənəcəyinə ümid bağılandığından böylə qət edildi. Fəqət məmləkəti büsbütün düşməndən xilas edəmədiyini üçün ola bilər ki, bu müddət bir az da uzansın. Dövlətin paytaxtı fəth edildi. Ancaq torpaqların bir parçası hələ düşmənin əlində bulunmaqdadır. Düşmənin bu torpaqdan təmizlənməsi Məclisi-Müəssisanı təxirə uğratdı. Nə vaxt dəvət ediləcəyini də hələlik söyləmək gücdür.

Komisyounun tərtib edəcəyi layihə hazır olduğu kimi, sizə göstərə bilərəm.

Məclisi-Müəssisanın intixabı [seçilməsi] və sair nizamnaməsini tərtib etmək üçün hökumətin əli ilə bir komiyon təşəkkül etmişdir. Komiyon bu xüsusu ətrafıca nəzərə almışdır.

İntixab üsuluna gəldikdə, deyə bilərəm ki, hökumət əzaları arasında, firqələrdən olsun deyənlər vardır.

Fəqət, mənim xüsusi düşüncəm bu xüsusda böylədir:

Hökumətin pək böyük müşkilat içərisində susdurmuş olduğu coşqun ehtirasları bir daha oyandırmamaq üçün, məmləkətin səlaməti naminə “firqəçiliyi” bir daha ağıza almayalım. Keçən inqilab günlərində firqələrin biri-birinə qarşı olan düşmənanə vəziyyətləri, insanı, onların haqqında çox bədbin etməkdədir. Onsuz da bir çox dərdimiz vardır. Firqəçiliyə də yol verərsək, qorxuram ki, buğda samana qarışsın. Bu mənim xüsusi düşüncəmdir. Komiyon qərarını hələlik bilmirəm.

Sual - Əhali arasında bir çox dediqodulara baxılırsa, Azərbaycanda bulunan milli komitələr (xaricilər) qayət sərbəst olaraq, əleyhimizdə propaqandalar yapmaqdadır. Nəzarət belə milli komitələrə bir hüdud təyin etmədimi?

Bu suallar təqdim edildiyi vaxt Daxiliyyə nazirinin bir çox işləri, həm də təcili işləri var idi.

Yığın-yığın işlər arasında lütfən verilən cavablardır:

Cavab - Milli komitələr, sərbəstdir. Hangi millətdən olursa olsun, mənsub olduğu millətin xeyirli işləri və hüsni-halı [vəziyyətini yaxşılaşdırmaq] üçün çalışan komitələr istədikləri qədər fəaliyyətdə buluna bilərlər. Unutmamalı ki, Azərbaycanda idareyi-örfiyyə [hərbi vəziyyət] elan edilmişdir. Siyasətə əl vuran komitələrə, fərdlərə hökumət tərəfindən müsaidə verildiyi yoxdur.

Hökumət, əleyhinə yürüdümlən müzirr [zərərli] propaqandalara qarşı çıxmaq üçün lazım olan gücə malikdir.

Xoş keçinmək istəyənlərə qəlbimizdə yer verdik. Siyasi düşmənlərimizə qarşı pək sərt davranacağıız. Böylə günlərin məntiqi də zənnimcə budur.

Hökumət əzaları [üzvləri] arasında bu xüsusda sağlam bir birlik vardır.

Çalışqan və gənc nazirimizin hüzurunda bu qədər qala bildim. Müsai-dəsini alıb, vidalaşdım. Sıx-sıx görüş-məmizi arzu etdilər.

Cavad

Çocuq şeirləri

MƏKTƏB ŞƏRQİSİ

Günəş doğdu, günəş doğdu,
Ortalığı nura boğdu.
Oyan çocuq, oyan çocuq,
Çəkəkəksin əlbət zorluq!

Qaç aydır həp evdə qaldın,
Sazdan düdük yapıb çaldın.
Yamacların dərələri,
Ağaçların kölgələri
Həm ruhunu əyləndirdi,
Həm başını dinləndirdi.

Fəqət şimdi nerdə o yaz,
Rüzgarlarla sallanan saz!
Mavi dəniz, bəyaz sandal,
Şişkin yelkən, incə qaval,
Dərdli çoban, sakın sürü!
Haydı, artıq dərse yürü.

Xəzan oldu, xəzan oldu,
Yarpaqlar da artıq soldu.
Bahar şimdi məktəblərdə,
Dolaşma sən başqa yerdə.

*Ruşən Əşrəf
İstanbul, 1916*

RUŞƏN ƏŞRƏF VƏ RUŞƏNİ BƏYLƏRİN KONFRANSI

Bir an əvvəl qəzetələrdə xəbər verildiyi kimi, cümə gecəsi ədəbi və siyasi bir konfrans verildi. Konfrans balada [yuxarıda] isimləri yazılmış bəylər miyanında [arasında], haqqında məlumat verəcəkləri mövzu təbiət və nəzəriyyətcə adətən təqsim edilmiş [bölünmüş] kimi idi.

Konfranslar türk ədəbiyyat və lisanı ilə türk gəncləri arasındakı cərəyanı-əfkara [fikir cərəyanlarına] dair olacaqdı.

Birinci hissəni İstanbul darülmüəlimini-aliyyəsi [ali pədaqoji məktəbi] müəllimlərindən, “Yeni gün” qəzetəsi mühərrirlərindən Ruşən Əşrəf bəy öhdəsinə götürmüşdü. Böylə də oldu: Həp ictimaiyyət və siyasiyyəti [ictimai-siyasi mövzuları], ardınca gələcək mü-hazirəçiyə buraxdı. Ümumun anlayacağı sadə və səlis bir lisanla Osmanlı tarixi-ədəbiyyatından [ədəbiyyat tarixindən] bəhs edən müxtəsər mühazirəsi hazırlıqsızın, bütün timsal və təşbehətindəki [təşbehlərindəki] gözəlliyi səhnədə özü-özündən doğurdu. Bir same [dinləyici], aldığı bir mühazirənin bir çox gözəlliyi və zinətini deyil, eşitdiyi mövzunun ixtisarən məzmununu meydana gətirməyə çalışmış.

Ruşən Əşrəf bəy cənabları başladılar:

Möhtərəm xanım əfəndilər və bəy əfəndilər!

Əvvəla Allaha şükr edirəm ki, Ba-

kını müstəqil bir türk və müsəlman paytaxtı olaraq gördüm. Bir həftədir gözəl şəhərinizdə yaşayıram. Hələ rəyaya görə kimiyəm. Fəqət bu uzaq qardaş diyarlarını da öz məmləkətləri kimi sevən bir neçə fədakar, cəsur, əsil Osmanlı zabiti ilə, Osmanlı əskərimiz milli qüvvələrinizə yardım gətirərək ikinci Türkiyəni meydana çıxardılar. Bu həqiqət, fəqət rəyaya çox bənzəyir. Yeni bir türk və İslam ölkəsi yaratmaq üçün kəndilərini fəda edən, iki milləti birləşdirən orduya təşəkkür etmək mənim üçün bir borcdur. Bakınızda keçirdiyim hər saat mənim üçün unudulmaz bir bəxtiarlıq olur. Hər İstanbul çocuğu kimi İstanbulu mən də çox sevirəm. Ondan beş gün ayrılısam, onun hər bucağı zehnimdə, ruhumda bir yara kimi acıyır. Balıq suyundan, ciyər nəfəsdən nasıl ayrılmazsa, mənim üçün də İstanbuldan uzaq düşmək belə acı bir şey olur. Nerəyə getsəm İstanbulla bənzər bir guşə araram. Onunla ovunaram. Bakıda böylə guşələri çox buldum. Xüsusilə gecələyin bulvarda dolaşarkən uzaq, seyrək elektrikli ilə Bibiheybəti görüncə, üzərində Topqarı sarayı duran Sarayburnunu görür kimi oluram. Çorni qoroda [Qara şəhərə] baxsam, suya əks edən işıqları ilə elə sanıram ki, orada Dolmabağça sarayı durur. Rixtimə [sahilə] çarpan sular, mənə hələ dənizdən, Boğaziçindən uzaqlaşmamışam kimi bir təsir verir. Çox təmənni edirəm ki, Bakı da ikinci bir İstanbul olsun. Zənginliyi ilə Asiya qitəsinin bir

tacı olan Bakı, istiqlaliyyəti və fikri ilə də hakim, yeni bir türk mərkəzi olsun. Biz orada, İstanbulda buralarını çox sevdik, çox özlədik. Bizi xoşbəxtliyə götürəcək yolun Azərbaycandan keçəcəyini bilirdik. Buraya qoşmaq həpimizin arzusu idi, arzusudur. Sizə can atan bir çox Osmanlı ziyalıları arasında sizə əvvəla qovuşmaq şərəfini, xoşbəxtliyini Allah mənə nəsib etdi. Onun üçün mən iki dəfə bəxtiyaram. Möhtərəm şair Cavad bəy bugün qəzetədə deyirdi ki, Osmanlı fikir ordusu Azərbaycana qoşmaqda gecikdi. Biz onların əsərlərini əzbərlədik, can evlərimizə soxduq. Onlar bizi aramayırlar. Əziz məsləkdaşım gəncliyə məxsus bir atəşlə, bir həyəcanla, bir əcələ [tələkənlik] ilə söz söylədi, fəqət bunda haqqı vardı. Çünki çox sevən, çox özləyən, çox bəkləyən bir kişi [adam] tələsər. Xüsusilə gənc bir şair olarsa. Halbuki biz həpimiz buralara gəlmək istəriz. Xalidə Ədib xanım keçənlərdə bir müsahibə əsnasında vətəndaşlarınızdan birinə: “Sizin gözəl məmləkətinizdə bir bahar keçirmək, o qardaş ölkələrini görmək, orada çalışmaq mənim çox istədiyim şeydir” deyirdi. Şu halda ürəkləri millət eşqi ilə dolu fədakar qoşunlarımızın pişdarları [öncüləri] qara günlərinizdə sizə şu təpələrdən xilas xəbərini nasıl gətirdilərsə, məni də bu axşam, buranın türklərini öz canları kimi sevən Osmanlı türk gəncliyinin bir pişdarı kimi qəbul edin.

Sizi təmin edirəm ki, Osmanlı türklərinin məndən çox yüksək, çox elmlı,

çox dəyərli mühərrirləri vardır. Onlar da zaman-zaman sizi görməyə gələcəklər, xeylidir həsrətini çəkdikləri bu qardaş diyarına məmləkətimizin salamlarını, fikirlərini, arzularını gətirəcəklər. O böyüklərimiz buraya gəlincəyə qədər müsaidə verərsəniz, mən sizə bu axşam İstanbulun son fikri cərəyanından, milli ədəbiyyat barəsindəki səyindən bir parça bəhs edəyim.

Çün bugünkü düşüncələrə hangi yoldan gəldiyimizi, o yollarda nələrdə gördüyümüzü, nə savaqlar etdiyimizi bilmək gərək ki, yeni ədəbiyyat fikri daha yaxşı anlaşılınsın.

İştə bundan ötrü sizə qısaca Osmanlı türk ədəbiyyatının həyatını anlatacağam.

(Sonu var)

ORDAN-BURDAN

- Əşi, Allaha and olsun, yol açılan kimi çıxıb gedib ya Rusyətdə, ya zaqranitsada qalıb, bir kərə də üzümü Bakıya çevirməyəcəyəm!

- Balam, nə olubdur?

- Nə olacaqdır? Ustudentlik vaxtımızda bir o qədər yaxşılıq eləmişəm, pulu olmayanda pul vermişəm, neçə kərə teatrolara aparmışam, evimdə yer verib saxlamışam. İndi özü ministr olubdur, mənə deyir ki, gəl səni qubernat təyin eyləyim! Yəni aşağa, aşağa, qatıqlaşdan da aşağa!? Neujeli mən o qədər əskik oldum ki, ancaq quber-

natorluğa layiqəm!

- Əfəndim, Nikolay vaxtında min cürə yaltaqlıq, rüşvət, peşkəşdən sonra birimizə pristavlıq veriləndə, elə bilirdik ki, bütün dünya bizə verildi; indi nə oldu ki, qubernatorluq əskik iş oldu!

- Xeyr, mən demirəm ki, qubernatorluq əskik şeydir; siz görünür ki, məni başa düşmədiniz! Mən onu deyirəm ki, indi ki mən sənə ustudentlik vaxtında bir o qədər yaxşılıq eləmişəm, neçə kərə pul da vermişəm və sən mənim yoldaşım idin, bu gün sən ki, pristav olmusan, məni də heç olmasa pamoşnik pristav [pristav köməkçisi] elə! Naçalnik olmusan - pamoşnik naçalnik elə! Qubernat olmusan - pamoşnik qubernat elə! Ministr olmusan - heç olmasa tavarış ministra [nazir müavini] elə! Daha elə olmasın ki, sən olasan ministr - mən nə? - Qubernator! Mən bunu demək istəyirəm!

- A, siz bunu demək istəyirmişsiniz? Elə isə, bu başqa məsələdir! İnşallah yol açılanda çıxıb getməyiniz məsləhətdir.

Qadan alım, bircə məni başa sal görüm ministr, yəni nə deməkdir?

- Ministr, yəni vəzir!

- Çox yaxşı, Allah səndən razı olsun. Deməli bizim Xan Xoyski vəzirdir?

- Vəzirdir!

- Əbdüləli bəy də vəzirdir?

- Vəzirdir!

- Bizim Nəsim bəy də vəzirdir?

- Vəzirdir!

- Cavanşir, Hacinski, Aşurov, Məlikaslanov, Sultanov... bunlar da vəziridirlər?

- Vəziridirlər!

- Allah sənə ömür versin. Bəs qandan alim, bunlar hansı padişahın vəziridirlər?

Bu sual bir az məni karıxdırdı.

- Necə, hansı padişahın?

- Yəni deyirəm, Osmanlı padişahının vəziridirlər?

- Xeyr, Sultan həzrətlərinin öz vəzirləri vardır!

- Rus padişahının?

- Xeyr, indi bizim Rusiya ilə heç bir əlaqəmiz yoxdur!

- Bəs hansı padişahın vəziridirlər?

Fikrimi toplayıb dedim:

- Sən padişahın!

Güldü:

- Mən padişah olsaydım baqqallıq eləməzdim!

Dedim:

- Baqqallığın və ya dülgərliyin zərəri yoxdur. Bu saat bu ministrlər hamısı sən vəziridirlər!

Dedi:

- Vallah yaxşı başa düşmədim!

Dedim:

- Bax bu vəzirlər Azərbaycan Hökumətinin millət vəzirləridirlər və sən də Azərbaycan Hökumətinin millətişən. Bəs demək bu vəzirlər sən vəzirlərindir! İnşallah elə ki bu tezlikdə millət evimiz (Parlamanımız) açılar, onda baxıb görərsən ki həqiqətən də vəzirlər sənindir! Və bu dəstgah hamısı ondan ötrüdür ki sən bir növ isti-

rahət ilə dolanıb azad çörəyini azadə yeyə biləsən. Ancaq bu azadlığı sən üçün qan töküüb alan türk millətinə nəcibəsindən və türk qəhrəman ordusundan qəflətdə olmayıb onlar haqqında həmişə dua-gu [dua eləyən, duaçı] olasan. Necə ki, Sədi əleyhirrəhmə [ona rəhmət olsun] buyurubdur:

Əbr o bad o məh o xurşid o fələk
dər-karənd
Ta to nani be kəf ari vo be qəflət
nə xori

Baqqal Kərbəlayi Kərim bu sözləri eşidəndən sonra bir az fikir edib bə-dəhu [sonra] papağını əyri qoydu və kamali-səmimiyyət ilə:

- Allah qoysa işlərimiz yaxşı olar! deyib, kefi kök və damağı çağ getdi.

Filankəs

İNAD QURBANLARI

Şəhərimizdə yenə də oğru firqələri baş qaldırırlar. Ötədə-bəridə evləri təftiş, bəzi adamları həbs etmək və təhdidən [qorxudaraq] para almaq kimi cinayətlərə şüru etmişlərdir [başlamışlar]. Nədənsə bir dəfə şu bədbəxtlər bunu qanmaq, etiraf etmək istəməzlər ki, hökumət ilə anarşi [anarxiya], nizam və qanun ilə xudsərlik [özbaşınalıq] və keyfəmayəşə [kefinin istədiyini eləmək] bir yerdə yaşamazlar. Höku-

mət olan yerdə qanuni-nizam [nizam qanunu], istirahəti-ümumi [ümumi dinclik] bərpa olması təbiidir. Gərək şurasını hər kəs və baxşus [xüsusilə] qara fikirli canı və əşqiya firqələri [quldur dəstələri] birdəfəlik etiraf etsinlər ki, “bolşevik”, “menşevik”, “daşnaxsagan” və sairə dövründə qanun və bəlkə də məslək və məqsəd şəklini almış hərc-mərc, əhalinin bir təbəqəsinin malı, canı, irzi-namusu başqa bir təbəqəsinə halal ədd [hesab] edilmək zamanı daha keçmişdir. O zamandan ki, şövkətli, əzəmətli hökumətimiz Bakıya gəldi, həqiqi və qanuni bir hökumətin vətənimizdə mövcudiyətini hər kəs, hər fərd hiss etmişdir, zənnindəyəm. Həyatı-yövmiyyəminin [gündəlik həyatımızın] hər cəhətinə nəzər edilib fikir verilərsə, burası yaxşı anlaşılır, lakin yazıqlar olsun o şəxslərə ki, bu sadə, ufaq və ən açıq məsələni anlamırlar. Şu bədbəxtlər bir dəfə bunu görmürlər ki, hər beş-on gündən bir “Parapet”, “Quba meydanı”, “Vağzal” və ya sair izdihamlı yerlərdə hökumət qərarı ilə boğazlananların [edam edilənlərin] həpsi onların həmkarı, həmməsləki və həmfikridirlər. Bu boğazlananlar “kontr-revolusioner” [əks-inqilabçı] və ya başqa bir bu kimi əfsanələr ucundan asılmayıb, ancaq istirahəti-ümumiyyəni pozmaq, əhalinin asayişini xələldar etmək kimi təqsir və günahları üçün boğazlanmışdır. Hər bir ağılsız, kim olursa olsun, bu vaxta kimi daha bunu dərk etməlidir ki, hökumətimiz

birdəfəlik vətənimizdə nizam və qanun bərpa etmək qəsdində olub, həp bu fikir ilə çalışmaqdadır. Srağa gün sabahdan şəhərimizdə mütəəddid [bir çox] nöqtədə bir neçə adam edam cəzasına məhkum edilərək asılmışdı. Bunlar həpsi təhdidlə pul almaq, evlərdə təhərriyat [axtarış] yapıb adamlar həbs etmək və qətl kimi cinayətlər üstündə fəvriyə olanlardır [ölüb gedənlərdir].

Bir gün irəli şu canilərin edam ediləcək xəbərini bizə söyləyən Azərbaycan Polis Müfəttişi-ümumisi [Polis Baş müfəttişi] Bəhaəddin bəy əfəndi hökumətin şu xüsusdakı əmrini bəyanla, bunu da ilavə etdi ki, əhali birdəfəlik bunu anlamalıdır ki, hər bir müsəlmanın canı, malı, şəxsi heysiyyəti hökumətimiz ricalı [adamları] tərəfindən mühafizə və təmin edilən kimi, bilafərqi-din, məzhəb və hüviyyət [din, məzhəb və şəxsiyyət fərqi olmadan] başqalarının da canı, malı həmin qərar üzrə hökumət indində [nəzində] müsavi [bərabər] olaraq mühafizə ediləcəkdir. Hökumətimiz heç vaxt buna yol verməyəcək ki, bir firqə başqasına, bir təbəqə qeyrisinə və yaxud bir millət ötəki bir millətə qələbə [üstünlük] edib, zülm və güclülük göstərsin. Hökumət indində hamı müsaviül-hüquqdur [bərabər hüquqludur].

Hamıdan artıq böyük günah budur ki, mərqum [yuxarıda deyilən] canilər həpsi əsgər və ya polis nəfəratı [nəfərləri] libasını taqınıb da [geyib də] öz əf’ali-şəniələrinə [biabırçı hərəkətlərinə] mübaşir olurlar [girişirlər]. Daima bizə

şikayət gəlir ki, İslam Ordusu əsgərləri ötədə-bəridə xudsəranə [özbaşına] təhərriyat [axtarış] yapıb, insanları həbs edib “ştaba” və yaxud müfəttişliyə, daha bilməm nerələrə aparırlar. Həp bu şikayətlər xüsusunda təftişatda bulunub, istintaq cari edildikdə [aparıldıqda] anlaşılır ki, canilər və xırsızlar [oğrular] əsla əsgər olmayıb, sabiqlərdən [keçmişdən] bəri Bakıda sənətkar olan xırsızlar, quldurlardır ki, bu dəfə əsgər qiyyəsinə girərək öz əf’ali-qəbihələrinə [qəbahətli əməllərinə] şüru etmişlər [girişmişlər].

Müfəttişlikdə alınan xəbərlərdən anlaşılımış, cümlə xırsızlar və canilər qalibə əsgər libasında olub da, arxalarında silah belə daşıyırlar.

Bunun üçündür ki, asılanlar həpsi zahirən türk əsgəri libasında olub da, amma həqiqəti-halda [əslində] Bakının budala [sərsəri] və xırsızlarıdır.

Məhəmməd Sadiq

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Maarif Nəzarəti [Maarif Nazirliyi] bütün edadi, ali-ibtidai və ibtidai məktəblərin nazir [müfəttiş] və müdirlərinə təcili surətdə dərs kitablarının və məktəbə lazım olacaq dəftər və başqa yazı ləvazimatının miqdarı barəsində məlumat istəmişdir.

- Kəsbkarlar İttifaqlarının [Həmkarlar İttifaqları Şurasının] sədri Azərbaycan

Hökumətindən Petrovska getmək üçün vəsiqə almışdır. Sədr ora[nın] padişahlıq bankasındakı [dövlət bankındakı] İttifaq pullarını alacaqdır.

- Bakıdakı “Səadət” ruhani məktəbində dərslər yeni qayda üzrə təşrinisəninin [noyabrın] birindən başlayacaqdır. Ərizələr hər gün saat 9-dan 12-yədək qəbul olunur.

- Bələdiyyə İdarəsi Azərbaycan Hökumətinə müraciətən 7 milyon pul istəmişdir. Şəhər Duması Upravanı [Bələdiyyə İdarəsini] vəkil etmişdir ki, Şurayı-Vüzərə [Nazirlər Kabineti] indində [nəzdində] işbu məbləğin verilməsi və yaxud işbu məbləğ miqdarında istiqraz əqdinə [bağlanmasına] izin verilməsi barəsində təşəbbüsatda bulunsun [təşəbbüs etsin]. Uprava hökumətdən pul istəməyi tərcih etmişdir; çünki şəraiti-hazirədən [hazırkı şəraitdən] dolayı daxili və xarici istiqraz bağlamaq mümkün olmayacaqdır. Bütün istiqraz müəssisələri 7 aydan ziyadədir ki, mərkəzlərindən qəti-əlaqə etmişlər [əlaqəni kəsmişlər]. Binaileyh [ona görə] pul və təlimat alammırlar. Xüsusi adamlara gəldikdə, bunların da bütün əmlak və pulları milliləşdirilmiş olduğundan, nəyə malik olacaqları qeyri-müəyyəndir. Bu iş məsələni bir qədər də müşküləşdirir.

Binaileyh şəhər təsərrüfatını iflasdan saxlamaqdan ötrü yeganə bir çarə hökumətdən pul almaqdır. Uprava bir çox müəssisələr göstərir ki, onlarsız Azərbaycan Hökuməti bir çox məxaricata [xərcə] məruz qalmalıydı: xalq

hifzüssihhə [gigiyena] müəssisələri, məktəblər, Şollar su yolu.

Şəhər məxaricatının böyüməsinin səbəbi iki il davam edən hərc-mərclik olmuşdur. Bu vaxt zərfində şəhər mədaxili həddi-əqəllə [minimuma] yetmişdir. Məxaric isə pək artmışdır.

Gürcü Milli Komitəsində

İki həftədir ki, Gürcü Milli Komitəsi gürcüləri öz vətənlərinə göndərir. Bu vaxtadək bir çoxları getmişdir. Bunlardan ötrü Komitə Azərbaycan Hökumətindən vəsiqələr almışdır. Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 16-sında 49 vaqondan ibarət bir tren [qatar] getmişdir ki, 250 nəfər sərnəşin aparmışdır. Birinci tren şəhər və mədən dairəsi əhalisindən ibarət idi. Füqəranı [imkansızları] Komitə öz xərci ilə göndərmişdir. Komitə xərci ilə gedənlərin hesabı bu vaxtadək 70-dən ziyadədir. Əlavə olaraq, Komitə bir çox gürcülərə borc pul vermişdir. Birinci tren Komitə sədrinin təhti-idarəsində [rəhbərliyi altında] yola düşmüşdür. Təşrini-əvvəlin 27-sindən Komitə ikinci tren göndərmək təşəbbüsətinə düşmüşdür.

ERMƏNİ-GÜRCÜ İXTİLAFI

Dünkü sayımızda təfəsilatı verilmiş olan erməni-gürcü ixtilafı münasibətilə “Saxalxo sakme” nam [adlı] gürcü qəzetəsi bir məqalə nəşr edərək yazır ki:

Ermənistan Hökuməti öz macərəculuğunu [macərəpərəstliyini] bununla haqlı göstərir ki, guya Gürcüstanın cüzi-layətəfəkki [ayrılmaz parçası], türklər tərəfindən işğal edilmiş olan ərazini Türkiyə Hökuməti ilə bağlamış olduqları əhdnamə mövcubincə [müqaviləyə uyğun olaraq] öz ərazisi hesab edirmiş.

Biz hələ erməni məhafili [dairələrinin] və erməni diplomatlarının belə bir siyasi xəta işləmələrinə inanmayırıq. Ermənistan bu gün rahat yaşayarsa, ermənilər baqi [geridə] qalan qüvvələri ilə sülh konfransınadək yaşayaraq sülh görəcəklərsə, bunlar həp Gürcüstanın təşəbbüsəti [təşəbbüsləri] sayəsində görünür. Ermənilər macərəpərəstliyi davam edəcək olarsa, Gürcüstan onun önünü ala biləcək qüvvətə malikdir. Fəqət biz yenə lazım bilir və arzu edirik, ermənilər birdəfəlik hər dürlü siyasi dolandırıcılıqdan [hiylədən] vaz keçsinlər və bilsinlər ki, gürcülər hüquqca malik olduqları bir şeyi heç vaxt mübarizəsiz kimsəyə verməzlər.

Borçalı qəzasında idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə [fövqəladə vəziyyət]

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 23-ündə Gürcüstan Hökuməti tərəfindən əsgəri idarələrə belə bir əmr verilmişdir:

Borçalı qəzasının bir para hissələrində vüqu bulmuş həvadisədən [baş verən hadisələrdən] dolayı Gürcüstan Hökuməti Borçalı qəzası və cənubi dəmiryollarını idareyi-örfiyyəyi-əsgəriyyə altında elan edir.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Hindistanda üsyan

Təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 20-sindən Kopenhagenə [Kopenhagendən] xəbər verilir: Kəlkətə, Mədrəs və başqa Hindistan şəhərlərində onuncu gündür ki, üsyan baş qalxızmışdır.

Nikolay Nikolayeviç sağ imiş

Moskvadan xəbər verirlər ki, edam edilməsi xəbər verilmiş olan Veliki knyaz [Böyük knyaz] Nikolay Nikolayeviç sağdır və Kiyev şəhərindədir.

Alman qoşunlarının getməsi

Almaniya Baş komandanlığının əmrinə görə, Gürcüstandakı alman qoşunlarının nisfi [yarısı] geri qayıtmalıdır. Gürcüstan Hökuməti bundan naşi [ötrü] Almaniya Hökuməti ilə müzakirata [müzakirələrə] girişmişdir. Gürcüstan bu qoşunların geri getməsinə razı deyildir. Fon Kress də bu barədə Berlinə teleqram göndərmişdir. Almaniya Hökumətinin cavabı iki-üç gündən sonra alınə biləcəkdir. Almaniya siyasi nümayəndəliyi hər halda Gürcüstanda qalacaqdır.

Almanlar ilə Ukrayna

Almaniya və Ukrayna siyasi dəvairi [dairələri] miyanında [arasında] Müttəfiqlərin müvəffəqiyyətindən dolayı soyuqluq müşahidə olunmaqdadır. Kiyevə cəm olmuş qaragüruh ciddi surətdə işləyir. Təmmuz [iyul] ayındakı monarşi [monarxistlər] qurultayında Bezak, Koçubey, Katenindən ibarət bir şura in-

tixab edilmişdir [seçilmişdir].

Şura Ukraynada ocaqlar [təşkilat özləri] əmələ gətirir. İşbu cəmiyyətlərin məqsədi Rusiyanı təcidd [bərpa] edərək padişah intixab etməkdir [seçməkdir]. Şuranın hərbi şöbəsi başında Keller, Palitsın, Kantakuzen dururlar.

Monarşi bloku Getmana sollar ilə etdiyi mübarizəsində müavinətdə [yardımda] bulunur. Zamislovski, Pelikan, Koçubey və gülləbaran edilmiş Şeqlovitovun oğlu burada böyük rollar oynayırlar.

Krımда yeni hökumət

Ağməsciddə təşkil edilmiş yeni hökumətə kadetlərdən Krım, Vinaver, Nabokov, inqilabiyyundan Foss daxil olmuşdur.

Elan

Əhli-xibrələr [mütəxəssislər] tərəfindən türkçə və rusca lisanlarında hər cürə ərizələr yazılır və tərçümələr yapılır. Adres: Persidskaya küçə, nömrə 20.

223 3—3

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-7

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-

xanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-5

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 5-4

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradı qapıdan.

215 25-4

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

Arvadı, uşaqları, qardaşları (Baba və Əliqulu Zeynalovlar) və yeznələri (Məşhədi Soltan Mustafabəyov, Əbdüləhəd İskəndərov və Məşhədi Səlim Zeynalov) əziz və sevgili İsmayıl Hacı Qəni oğlu Zeynalovun 28 təşrinə-əvvəldə [oktyabrda] vəfat etdiyini kamali-hüzn və təhəssürlə [dərindən hüzn və kədərlə] qövm-əqrəbalarına və dost-aşnalarına xəbər verirlər.

Təşyi-yi-cənəzə [cənəzənin yola salınması] bu gün ayın 29-u səhər saat 9-da Şirvanlı məscidində olacaqdır. Təziyədarlıq [yas mərasimi] Merkuryevski küçə 7 nömrəli evdə xüsusi mülkündə olacaqdır.

Elan

Ərzaq naziri həzrətlərinin binagüzarlığına [sərəncamına] görə, noyabr ayının 2-si səhər saat 10-da Gəncə şəhərində Arakelovun evində həc [müsadirə] olunmuş və irəlidən qalmış şeylər müzayidə [hərrac, auksion] ilə satılacaqdır. Satılan şeylər bunlardır: fərş [döşəmə əşyası], ipək yaylıq, ipək parça, çit, mis qab, zibilli qənd, yaramaz un, şlanq rezin şinlə, sandalya əqsamı [hissələri], pianino, kəpək, yun, zibilli buğda, kürk, inək və qoyun dərisi, duz, qarçs və sairə.

Ərzaq nazirinin quberniya vəkili
Katib
206

Bakı Şəhər İdarəsi yeni açılmış çocuq azarxanasına qulluğa dəvət edir:

1) İki həkim (ordinator); 2) Bir həkim (patronaj); 3) İki nəfər müavin.

Ordinator və patronaj həkimlərin məvacibi əsasi 125 manat, imdi isə 550 manat, müavinlərə isə bunun yarısı olacaqdır (məvaciblərə yenidən baxılacaq). Müavinliyə 1914-cü ildən qabaq qurtarmış cavan həkimlər qəbul ediləcəkdir. Növbəçilik hər beş gündəndir. Bu vəzifələri ifa etmək arzusunda olanlar bu barədə noyabrın 15-inə kimi Şəhər İdarəsinin Səhiyyə şöbəsinə ərizə verib sabiqdəki xidmətini bildirməlidir.

Şəhər İdarəsi Səhiyyə şöbəsinin naziri [müfəttişi]: Şərifov
709

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri:

Milli Ajans, 24-10-34

səh. 407. “Milli Ajans”: Osmanlı Teleqraf Agentliyi nəzərdə tutulur.

“24-10-34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cu il). Miladi tarixlə 24 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“Alman Baş Vəkili...”: burada söhbət, Almaniya İmperiyasının sonuncu Kansleri Maksimilian fon Badendən gədir.

Teleqraf xəbərləri:

Bakı, 28-10-34

səh. 408. “28-10-34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cu il). Miladi tarixlə 28 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

“26 təşrini-əvvəl 334”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cü il). Miladi tarixlə 26 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Teleqraf xəbərləri:

Milli Ajans, 25-10-34

səh. 408. “25-10-34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cu il). Miladi tarixlə 25 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Türkiyədə:

Osmanlı marşı

səh. 410. “şəraf-sadir olan iradə”: padşah tərəfindən verilən fərman.

Rusiyanın yeni hökuməti

səh. 412. “Petrovsk telsiz teleqraf mövqifindən xəbər verilir ki, eylülün...”: Qəzetdə “eylülün” yerinə səhvən “iyulun” getmişdir.

“Rusiya mürəxxəsləri, məsələn İtaliya mürəxxəsi”: burada Rusiyanın xarici ölkələrdəki diplomatik nümayəndələri (səfirləri), o cümlədən İtaliyadakı səfiri nəzərdə tutulur.

Nəzarətlərdə:

Bakı pulu

səh. 413. “Bakı pulu”: burada söhbət Bakı bonundan gədir.

Daxiliyyə naziri həzrətləri ilə

mülaqat

səh. 415. “Ticarət və Sənaye naziri bulunduğum üçün...”: Behbud xan Cavanşir o dövrdə həm Daxili İşlər naziri, həm də Ticarət və Sənaye naziri vəzifələrini tutmuşdur.

səh. 416. “Əhali arasında bir çox dediqodulara baxılırsa, Azərbaycanda bulunan milli komitələr (xaricilər)...”: burada söhbət Azərbaycanda yaşayan azlıqların milli təşkilatlarından gədir.

səh. 417. “Cavad”: bu imza Əhməd Cavada məxsusdur.

“Məktəb şərqisi” (səh. 417)

şeyri üçün lüğət

saz: qamış

sandal: qayıq

qaval: tütək

Ordan-burdan

səh. 420. “Filankəs”: bu imza Üzeyir Hacıbəyliyə məxsusdur.

Gürcü Milli Komitəsində

səh. 423. “Təşrini-əvvəlin 16-sında 49 vaqondan ibarət bir tren getmişdir ki, 250 nəfər sərnəşin aparmışdır.”: rəqəmlərdə qeyri-dəqiqlik ola bilər; qəzetdə eynən getmişdir.

Xarici xəbərlər:**Almanlar ilə Ukrayna**

səh. 424. “Getman”: Ukrayna Dövlətinin (ikinci Getmanlıq) başçısı Pavel Skoropadski nəzərdə tutulur.

“Şeqlovitovun oğlu”: 1918-ci ildə güllələnən İvan Qriqoryeviç Şeqlovitovun oğlu Konstantin İvanoviç Şeqlovitov nəzərdə tutulur.

Xarici xəbərlər:**Krımда yeni hökumət**

səh. 25/18. “Ağməciddə təşkil edilmiş yeni hökumətə”: 15 noyabr 1918 – aprel 1919-cu il tarixləri arasında mövcud olmuş Krım Regional Hökuməti (ikinci Krım Regional Hökuməti) nəzərdə tutulur.

“İnqilabiyyun”: Sosialist İnqilabçılar Partiyası (eserlər) nəzərdə tutulur.

İnna lillahi və inna ileyhi raciun

səh. 424. “İnna lillahi və inna ileyhi raciun”: “Həqiqətən biz Allaha məxsus və həqiqətən Ona qayıdacağıq”. Bu ifadə, “Quran”ın Bəqərə surəsinin 156-cı ayəsinin bir hissəsidir. Ayə belədir: “O kəslər ki, başlarına bir müsibət gəldikdə, həqiqətən biz Allaha məxsus və həqiqətən Ona qayıdacağıq, deyərlər.”

Adsız elan

səh. 425. “Ordinator və patronaj həkimlərin məvacibi əsasi 125 manat...”: güman ki, 1250 manat olmalıdır.

ازینجا

مؤکومدهک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک فرتهسیدر.

آبونه شرایطی:

یاوارک برینه دک باکو ایجون ۳۴.
باشنه شهراره ۳۲ رولهدر.
بر آیشی باکو ده ۱۲، باشنه شهراره
۱۹ رولهدر.
اعلان فیالی:
سطری ۲ روله کراهه کیند اعلانلار
ایجون گشت ایبلر.

تورک و اسلامه مفید مقالره سیمه
لرمنز آچیندر. دوج ایشیان اولان
اعاده ایبلنر. دوج ایشیان مقلانک
مکالتای اداره تئین ایبلور.
محل اداره:
باکو، قاپویا کینسکبا کوچده
۵ آذربایجان ادارهسی
تانون نمر. ۶-۹۱
تک نسخهسی ۵۰ قک.

ایکینجی آذربایجان فرقهسی طابورلرنده استخدام اولونق اوزره تورکجه
بیل آلتی قشهره لزوم واردره، آرزو ایدلر ویتقهرله برابره هرگون ساعت
۲۴ ساعت ۶ سوکرایه قدر ووجیلدک مؤنده فرقه سرطبییاته مرجمت ایتسونلر.

ایو قومتهلرینه اعلان رسمی

بوئنگله شخصی وقهرلر خصوصنده بون اهالیه اعلان اولنورکه وقهرل
تنبیلی ایوقومتهلری طرفدن یازیلوب اهالیه ویریلهلیدر. فوتوگراف صورتلری
اینه سابق اعلانده کی بر آری مذته بدل ایکی آی مذتنده هویت وقهرله
یایشدرمالیدر. کذلک پولیس دایرهلرینه مرجمتدن اوتری سابقده اعلانده کی
اون گونه بدل تفتیش ایجون وقت دکشیلوب هرکی آیدر بر دمه مایهندن
اوتری کندی پولیس دایرهلرینه مرجمت ایتیلدیر.

آذربایجان پولیس مفتش عومیسی
بهالهدین

نمره ۶۵

تشرین اولک ۱۹۱۸ین اعتبارا ۱۱۳ نمره ای
۱۹۱۷ سنمکن ۱۴ نوایری فرمائی موچینه
سابق خصوصی زافاقتابا قویتهنه ویریلن امر
ایله باکو زراعت ودولت املاکی اداومته تئین
ایبلیشش ۲ نیمی درجه میسجه ماملوی
زیرلیتوقونکی ناملوم سینم نانی وطنهسی
ایغیه کلمدیگی ایجون تشرین اولک ۱۹۱۸ اعتبارا
قولوقندن اخراج ایبلیلور.
زراعت ناظرلی: خ. سلطانوف

شجاعت قلنجی ایله دشمنک قلنجی

ترهمن اولره

کسکک باشی ائه فورقوسیدر، ای سلمان
ائه عظیم الشانک عظمت و جلالتی یابوب آندن
فورقق کرکدیر. هر ایولک ائه فورقوسندن
دوغرا ائه فورقوسی انسانی توتو ایشلری شهایی
ایشلری ایشلمکنک آیتور. هرنه ایسکک ائه
فورقوسی اصلا خاطرینه چیچارما، دار ندیده
دقتر آلاملری دار اخرته کوره تئلم ایتدیرن
ائه فورقوسیدر. بو دنیانک توفیقی ائه فورقوس
سیلهدر. انانک قابنده ائه فورقوسی بوشه
جانی حیوانتی اولور. آرتق نه قلموسی قایلر،
نه حیاتی قلمور. نه دین نه ایمان، ایته ایله
خرشان، مقلرک بائسی، مقلرکن ائه فورقونک
سینسی ایله باشلار، اخلاق کیدر، ملت کیدر،
نه استقالی، نه استقال چلمسی کیدر. بر ملندن
ائه فورقوسی قانقره ملت نام بر تولوم عارض
اولور. افرادینک قلنده ائه فورقوسی بولونان
بر ملت دنیایه صاحب اولور. موتی استحقاق
ایدر، صاحب شرف اولور. ائه نالی و تقس
حضرتلری کئندیسندن فورقافردن شخود اولور،
ایه سلمان: ائه فورقوسیه گوزدن آقان باشی
ائه یک سومر. ائه فورقوسیه آغلایان گوز
جهنم آتشی دکیجهگی یشمیرمز (سالیاته)
تالی علیه و سلم اقدیمز یوشمدر. بولارک
قندره بر جوق آیت کریملرده واردر. اللهم
فورقماق آتی بیلدک دیمسکدر. باکزر یامیان
انلارده اسلاخیز یوقدر. هر شیشی ائه فورقوس
سندن کور. وعندهن ساق اولنق عهدهنه وفا
کارلق کورتمک ائه فورقوسیدر. قلی محقنه
ائه نوری ایله قنچنک بارمالی کی بارایان اولن
آرتق هیچ بر شیندن فورقوه بالکزر اللهم
فورق چوئنگه سزی طرق نجاه، سزی استقلال
ورچه، سعادت و استقال کورومچنک بولدر.
نه دیرلرله دیولر ملت یارییه قارش میلک
تیزرسون قلینگمه کی محقنه ائه فن ائری
اوزندن بوسک و اوزندن کوروک اولانری
یوروسین: شاهلیرنک، آمرارنک و یورونگی
ایملری اجرا ایردیسین. عسکرکنه، وظیفه
مقدسه و مطبهنک ایغاشنه کورمک چکمیزین.

صلح طرفانده

ویلسون یغی ماملری

- ۱) مصلحت افکاره داخل اولاجق مملکتلر
بری برینهده اولندن گوزر کچیلدولر. مقلر
حیسی برابر حقوقه مالک اولاجلار.
- ۲) بریاخود بریتنجه ملطک مناصی، عومی
منافع شند اولدییی عقیدره عومی ائتلاف اون
مدافعه ایسیمچکدر.
- ۳) عومی ائتاق اخلاصده و با اولمقلر
آرامنده عوموسی ائتاق و ائتلافلار موجود
اولایلتیز.
- ۴) اعقاده برات اوری ملطک العاصدی
جهتلفنی تعجب ایسیمچک: اقتصادی یاغوت
قلمی سورلنده دقن ایدیلور. فقط ائتاق بر
با خود یاغوه مقلی دنیا باراریندن چوقاقق
اختیارته سالدر.
- ۵) برون بین الامال دولدار عومی اعلان
ایبیلدولر.
معلوم اولدییی اوزدره. ماقس بادهتسکی
طرفندن اوسپوره واسطهله گوندریش توطه
ده دایلدور:
آلمانی حکومی، جیمیرلر عهده رئیس
جمیورینک گرگه ایباران تازیلی ملطقنده و
گره سوکسی بایئنده، خصوصاً ۲۷ ایلول
تاریخلی ملطقده گوندریش اولدییی ماملری
صاح اساسیه یوقولمق ایجون لوی ایلپیودو
منارهگ شرطلی
کیریا رتس جمیوردی ویلسون ملطق دولتر
حکومقلرنه تکلیف ایتشدیرگه عسندی محقن
اولان بئارکاتر گوندریش حاضرا اولدولار. ویلسون
بیان ایتشدیرگه فورق اعقاده نامیات طلب ایبلور:

حکومت قراردادی

- ۱) داخله نظارتندن
۱۹۱۸ سنه تک تشرین اولک ۲۷ سندن.
نمره ۹
موقت باکو غوبرناموری وظیفهسی ایغیه
موقت ایزکان حرب میر آلمی محمد قشهبکی
جبارلی تشرین اولک ۲۰ سندن باکو غوبرنامورلر
تئین ایبلیلور.
- ۱۰
باکو غوبرناموریک باش ماملوی وظیفهسی
موقت ایغیه موقت قلیتق عهدهسی آمال
ایش مصیبتک آخچانوف تشرین اولک ۲۰ سندن
باکو غوبرناموریک باش ماملوفنه تئین ایبلیلور.
- ۱۱
قاپان علی کی زیریکسکی تشرین تانیک
۹ نمن اعتبارا باکو غوبرناموریک کوچک ماملوتک
تئین ایبلیلور.
- ۱۲
سابق زافاقتابا سیمی کار کداری بوسفکی
حاجی قاسوف مواجی ۱۹۱۸ سنه تک تشرین
اولک ۹ نمن حساب اولنق اوزره بیباش خصوصی
ایشلر ماملوم تئین ایبلیلور.
- ۱۳
کئنگه غوبرنایساک اهلی سمدن جمیلینسکی
تشرین تانیک ۱۸ نمن اعتبارا بی خصوصی ایملره
باقن کوچک ماملوم تئین ایبلیلور.
- نمره ۱۴
۱۹۱۸ سنه تک نومروی ۱۷ سندن اعتبارا
قولوقسکی سقرناتلر برابریک رشابک لوف بی
دقراطمه کار کدارینه تئین ایبلیلور.
- نمره ۱۵
کجه غوبرنایسی اخذعسکر ادارمسیک
عندی دو قورقوسکی بی مقترخانه تشرین اولک
۲۰ سندن ویتنه دیریتور تئین ایبلیلور.
- نمره ۱۶
شوتا قفاسی ۳ نیمی شمسکک میرووی
بوسردنی، مانیسکک تشرین تانیک بریندن
اعتبار ایشلر شمسکی میرووی بوسردنیلک
تئین ایبلیلور.
امور داخله نظارتلی: ب جوائشیر
- زراعت نظارتک امرلری
نمره ۵۰
۲۰ تشرین اول ۱۹۱۸ سنه موچینه دقتر
خانه کابی فرجادیک آقابت ایولک ۱۹ نمن اعتبارا
اوز عریضهس کوره قولوقندن اخراج ایبلیلور.
- نمره ۶۰
۲۴ تشرین اول ۱۹۱۸ سنه عباسلی ملک کئسکی
ایولک ۹ نمن اعتبارا زراعت نظارتک بوسقو
نولته معاون تئین ایبلیلور.
- نمره ۶۳
تشرین اول ۱۹۱۸ سنه میسجهیلر سفنده
سایلاق، خصوصی میسجهیلک ایشلرینه گوندریش
با کوزرات ادارمته تابع اولان سعوره بریاخوف
ناملوم جهته کئسککند دویلی ایولک ۱۶ سندن
اعتبارا قولوقندن اخراج ایبلیلور.
- نمره ۶۴
تشرین اولک ۱۷ سندن اعتبارا میسده بارتا
متی طرفندن باکو زراعت ادارمسی و دولت
مالکته ایکنجی درجه میسجهیلک تئین
ایبلیشش شیخوف. وظیفهسی ایغیه کلمدیکن
دولای تشرین اولک ۱۷ سندن اعتبارا قولوقندن
اخراج ایبلیلور.

Çərşənbə, 30 oktyabr 1918-ci il, nömrə 26

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 23 məhərrəmülhəram sənə 1337. 30 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən altı fəldşərə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat ikidən saat altı sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərtəbə-tətinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

EV KOMİTƏLƏRİNƏ ELANI-RƏSMİ

Bununla şəxsi vərəqələr xüsusunda bütün əhaliyə elan olunur ki, vərəqələr təcili ev komitələri tərəfindən yazılıb əhaliyə verilməlidir. Fotoqraf surətləri isə sabiq elandakı bir ay müddətə bədəl iki ay müddətində hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqələrinə yapışdırılmalıdır. Kəzəlik [həmçinin], polis dairələrinə müraciətdən ötrü, sabiqdə elandakı on günə bədəl təftiş üçün vaxt dəyişilib, hər kəs ayda bir dəfə müayinədən ötrü, kəndi polis dairələrinə müraciət etməlidirlər.

*Azərbaycan Polis
Müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

HÖKUMƏT QƏRARDADI

Daxiliyyə Nəzarətindən [Daxili İşlər Nazirliyindən], 1918 sənənin təşrini-əvvəlinin [oktyabrının] 27-sindən

Nömrə 9

Müvəqqət Bakı qubernatoru vəzifəsini ifaya müvəzzəf [ifadə] erkanihərb miralay [qəragah polkovniki] Məhəmməd Fəthi bəy cənabları təşrini-əvvəlin 20-sindən Bakı qubernatorluğuna təyin edilir.

Nömrə 10

Bakı qubernatorunun baş müavini vəzifəsini müvəqqət ifaya müvəzzəf Kiyev hüquq şöbəsini ikmal etmiş [bitirmiş] Müseyib bəy Axıcanov təşrini-əvvəlin 20-sindən Bakı qubernatorunun baş müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 11

Kapitan Əli bəy Zizikski təşrini-səninin 1-indən etibarən Bakı qubernatorunun kiçik müavinliyinə təyin edilir.

Nömrə 12

Sabiq Zaqafqaziya Seymi kargüzarı Yusif bəy Hacıqasımov, məvacibi 1918 sənəsinin təşrini-əvvəlinin [oktyabrının] 10-una hesab olmaq üzrə, mənim baş xüsusi işlər məmurum təyin edilir.

Nömrə 13

Gəncə quberniyasının əhli Səməd bəy Cəmillinski təşrini-saninin [noyabrın] 1-indən etibarən mənim xüsusi işlərə baxan kiçik məmurum təyin edilir.

Nömrə 14

1918 sənənin təmmuzun [iyulun] 17-sindən etibarən kollejski sekretar [kollegiya katibi] Bəhram bəy Rzabəyov mənim dəftərxanam kargüzarlığına təyin edilir.

Nömrə 15

Gəncə quberniyası Əxzi-əsgər [Hərbi qulluğa çağırış] idarəsinin üzvü Doku-dovski mənim dəftərxanama təşrini-əvvəlin[oktyabrın] 20-sindən vitse-direktor təyin edilir.

Nömrə 16

Şuşa qəzası üçüncü şöbəsinin mirovoy posredniki [sülh vasitəçisi] Mas-tidski təşrini-saninin [noyabrın] 1-indən etibarən Ərəş şöbəsi mirovoy posred-nikliyinə təyin edilir.

Ümuri-Daxiliyyə
[Daxili İşlər] naziri:
B. Cavanşir

Ziraət Nəzarətinin [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin] əmrləri**Nömrə 50**

20 təşrini-əvvəl 1918 sənə. Mövcü-bincə [uyğun olaraq] dəftərxanam kati-bi Fərhad bəy Ağayev eylülün [sent-yabrın] 1-indən etibarən, öz ərizəsinə görə qulluqdan ixrac edilir.

Nömrə 60

24 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918 sənə. Abbasəli bəy Makinski eylülün [sentyabrın] 1-indən etibarən Ziraət Nəzarətinin [Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi-nin] yuriskonsultuna [hüquq məsləhətçi-sinə] müavin təyin edilir.

Nömrə 63

26 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918 sənə. Meşəçilər sinfində sayılaraq, xüsusi meşəçilik işlərinə göndərilmiş və Bakı Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] İdarəsinə tabe olan Serebryakov, naməlum cə-hətə getdiyindən dolayı, eylülün 16-sından etibarən qulluğundan ixrac edilir.

Nömrə 64

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 17-sin-dən etibarən meşə departamenti tərəfindən Bakı Ziraət İdarəsi və Dövlət Əmlakına ikinci dərəcə meşəçiliyə təyin edilmiş Şixov vəzifəsini ifaya gəlmədiyindən dolayı, təşrini-əvvəlin 17-sindən etibarən qulluğundan ixrac edilir.

Nömrə 65

Təşrini-əvvəlin 1-indən etibarən

113 nömrəli, 1918 sənəsinin 14 noyabrı fərmanı mövcubincə [fərmanına uyğun olaraq] sabiq xüsusu Zaqafqaziya komitəsinə verilən əmr ilə, Bakı Ziraət və Dövlət Əmlakı İdarəsinə təyin edilmiş ikinci dərəcə meşəçi müavini Jellinxovski naməlum səbəbdən naşi [ötrü] vəzifəsini icraya gəlmədiyi üçün, təşrini-əvvəlın 1-indən etibarən qulluğundan ixrac edilir.

*Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] naziri:
X. Sultanov*

ŞÜCAƏT QILINCI İLƏ DÜŞMƏNİN QILINCINI TİTRƏDƏN ƏRLƏRƏ

Hikmətin başı Allah qorxusudur. Ey müsəlman! Allahu-əzimmüşşanın [şanı uca olan Allahın] əzəmət və cəlalını bilib, ondan qorxmaq gərəkdir. Hər eyilik Allah qorxusundan doğar. Allah qorxusu insanı kötü işləri, şübhəli işləri işləməkdən alı qor [uzaqlaşdırar]. Hər nə isən, Allah qorxusunu əsla xatirindən çıxarma. Dari-dünyada [dünya evində] dəftəri-amalımızı [əməl dəftərimizi] dari-axirətə [axirət evinə] görə tənzim etdirən Allah qorxusudur. Bu dünyanın nizamı Allah qorxusu ilədir. İnsanın qəlbində Allah qorxusu yoxsa, həyatı heyvanlıq olar. Artıq nə namusu qalar, nə həyası qalar, nə din, nə iman. İştə, əbədi xüsrən [ziyan; məhrumiyət], millətlərin batması, millətlərdən Allah

qorxusunun silinməsi ilə başlar. Əxlaq gedər, milliyət gedər, nə istiqbalı [gələcəyi], nə istiqlal, cümləsi gedər. Bir millətdən Allah qorxusu qalxarsa, millətə tam bir ölüm ariz olar [üz verər]. Əfradının [fərdlərinin] qəlbində Allah qorxusu bulunan bir millət dünyaya sahib olar. Mövtü istehqar edər [ölümü saymaz], sahibi-şərəf olar. Allah-taala və təqəddəs [uca və qüsursuz Allah] həzrətləri kəndisindən qorxanlardan xoşnud olar. Ey müsəlman, Allah qorxusu ilə gözdən axan yaşı Allah pək sevər. Allah qorxusu ilə ağlayan gözə cəhənnəm atəşi dəyməyəcəyini peyğəmbərimiz (səlləllahu-təala əleyhi və səlləm) [Allah-taalanın salamı onun üzərinə olsun] əfəndimiz buyurmuşdur. Bunların haqqında bir çox ayəti-kərimələr də vardır. Allahdan qorxmaq, onu bilmək deməkdir. Yalnız bilməyən insanlarda əsla xeyir yoxdur. Hər şey Allah qorxusundan gəlir. Vədində sadıq olmaq, əhdində vəfakarlıq göstərmək Allah qorxusu ilədir. Qəlbi məxəfətüllah [Allah qorxusu] nuru ilə qılıncın parıldaması kimi parlayan türk, artıq heç bir şeydən qorxma, yalnız Allahından qorx, çünki sizi təriqi-nicata [qurtuluş yoluna], sizi istiqlal və hürriyyətə, səadət və istiqbala götürəcək yoldur. Nə derlərsə desinlər, əzəməti-Bariyə qarşı [Allahın əzəməti qarşısında] milliyətin titrəsin. Qəlbindəki məxəfətüllahdan ötrü, özündən yüksək və özündən kiçik olanları bilərsən, zabitlərinin, amirlərinin [başçıların] verdiyi əmrləri icra edərsən, əsgərliyin[d]ə -

vəzifeyi-müqəddəseyi-vətəniyyənin [vətən qarşısında müqəddəs vəzifənin] ifasında güclük çəkməzsən, Allahın əmrini yerinə gətirərsən. Sizin kimi fərdlər toplanaraq, qüvvətli məcmular [yekunlar], bölüklər, qoşunlar olar. Düşmən sizdən artıq qorxar, kimsə özünü və öz torpağınıza hücum gətirməməz, taqət bulammas. İştə, bu mərifət də əsgərlikdir. Əsgərliyi daima xatirində, qabağında tut, gur bələlərini əsgərliklə söndür. Övladı daha kiçik ikən, hətta daha ilk danışmağa başlarkən belə əsgər kəlməsini örgət. Balaları əsgərlikdən azad etdirmək üçün yalan söyləmə, yalan şəhadətdə [şahidlikdə] bulunma. Düz ol, düz danış ki, Allahuzülcəlal [şanı uca Allah] həzrətləri bütün məxluqatın ən xırda işlərini bilir, ən xırda hərəkətlərini görür. Düz işləməyənlər, düz danışmayanlar həm dünyada, həm axirətdə məqhur [qəhr, məhv] olarlar.

29 təşirini-əvvəl 34

SÜLH ƏTRAFINDA

Vilsonun yeni maddələri

Eylülün [sentyabrın] 27-sində Rəisi-cümhur [Prezident] Vilson, bir nitq irad edərək [söyləyərək], sülh proqramına atıdək [aşağıdakı] 5 maddəni əlavə etmişdir:

1. “Millətlər İttifaqına daxil olacaq məmləkətlər biri-birinə də təfəvvüq-

dən [üstünlük əldə etməkdən] göz çəkməlidirlər. Millətlər həpsi bərabər hüquqa malik olacaqlar.

2. Bir, yaxud bir neçə millətin mənafeyi ümumi mənafeyə zidd olduğu təqdirdə, ümumi etilaf [razılışma] onu müdafiə edəmməyəcəkdir.

3. Ümumi ittifaq daxilində bu və ya o millətlər arasında xüsusi ittifaq və etilaf mөvcud ola bilməz.

4. İttifaqda bir millət, o biri millətin iqtisadi cəhətlərini təqib edəmməyəcəkdir: iqtisadi boykot qəti surətdə qadağan edilir, fəqət ittifaq bu və yaxud başqa milləti dünya bazarından çıxarmaq ixtiyarına malikdir.

5. Bütün beynəlmiləl müqavilələr ümumi elan edilməlidirlər.”

Məlum olduğu üzrə, Maks Baden-ski tərəfindən İsveçrə vasitəsilə göndərilmiş notada deyilir:

“Almaniya hökuməti Cəmahiri-Müttəhidə [Birləşmiş Ştatlar] Rəisi-cümhurunun [Prezidentinin] gərək 8 yanvar tarixli nitqində və gərəkse sonki bəyanatında, xüsusən 27 eylül tarixli nitqdə göstərmiş olduğu maddələri sülh əsasına qoyulmaq üçün qəbul edir.”

Mütərikə şəraiti [atəşkəs şərtləri]

Amerika Rəisi-cümhuru Vilson, Mütəfiq Dövlətlər hökumətlərinə təklif etmişdir ki, əqdi [bağlanması] möhtəməl olan [ehtimal edilən] mütərikənin şəraitini hazırlasınlar. Vilson bəyan etmişdir ki, fəvqəladə təminat tələb edir. Zira, məşrutənin [konstitusiyanın] dəyişməsi alman millətini hökumətin

əməlinə məsul etməz. Camaat rəyasəti-əsgəriyyəni [hərbi rəhbərliyi] özünə tabe edəmməyir. İşlər həman əvvəlki şəxslərin əllərində qalır. Mötəlif [razılığa gələn] millətlər bu vaxtadək Almaniyaya siyasəti başında durmuş olanlara etimad göstərə bilməzlər və alman millətinin öylə nümayəndələri ilə mütarikə əqd edə bilərlər ki, doğrudan xalq nümayəndələri olduqlarını qanuni-məşrütə [konstitusiyaya qanuni] ilə təmin edə bilsinlər.

Cenevədən [Cenevrədən] verilən məlumata görə, fransız sosialistləri sülh məsələsi haqqında Klemansodan izahat tələb edirlər. İctimaiyyunlar [sosialistlər] bilatəxir [təxirə salınmadan] sülh müzakirəti [müzakirələri] başlaması xüsusunda müraciətnamə hazırlayırlar.

Fransa burjuvaz mətbuatı Almaniyanı axıradək döyməyi tələb edir.

İngiltərə etilafçı sosialistləri tələb edirlər ki, bolşeviklikdə məznun olanlar [bolşevik olduğundan şübhələnənlər], kəsbkarlar ittifaqlarından [həmkarlar ittifaqlarından] kənar edilsinlər.

HƏRB XƏBƏRLƏRİ

- Londondan xəbər verilir ki, “Dundalk” nam [adlı] İrlanda vaporu (paraxodu) bazar ertəsi gecə İrlanda dənizində qərq edilmişdir.

30 nəfər bəhriyyədən [matrosdan] ancaq 13-ü xilas edilib, yerdə qalanlarının müqəddəratı məlum deyildir.

- Hamburqdan işar olunur [xəbər verilir] ki, Berlində “Desaio”nun maşına fabrikasında partlayış vəqə olaraq, 70 adam ölmüş, 50-si yaralanmışdır.

- Odessadan Berlinə verilən xəbərə görə, Qara dənizə və Tuna [Dunay] çayı kənarlarında kain [yerləşən] Romanya limanları, Romanya Hökuməti tərəfindən qapadılmışlardır.

- Laheydən [Haaqadan] xəbər verilir ki, Flemenk [Hollandiya] Xariciyyə naziri hollandalıların Amerika qoşununa cəlbi münasibətilə Flemenk Hökuməti tərəfindən verilmiş protestoya Amerikanın cavabını elam etmişdir [bildirmişdir] ki, dava etmək istəməyən hollandalıları cəbhədən qaytarmağı təhtiqərar[a] almışdır [qərarlaşdırmışdır]. Fəqət cəbhədən qayıtmaq üçün öylə çətin şərait [şərtlər] qoymuşdur ki, orada bulunanlar həman öyləcə də qalacqlardır.

QƏZETƏLƏRDƏN

Rusiyada fransız pulları

Maliyyə işlərinə baxan Xalq komissarlığı idarəsinin məlumatına nəzərən, Moskvada və Rusiyanın sair şəhərlərində bulunan fransız pullarının cəmi 30 milyard franka bəliğdir [çatmışdır]. Bu məbləğ ümum Fransa sərmayəsi-

nin ondan bir və əcnəbi məmləkətlərdə bulunan fransız pullarının üçdə iki (iki süls) hissəsini təşkil edir.

Türküstanda

Təşrini-əvvəl [oktyabrın] 22-sində Ənzəli telsiz teleqraf mövqifindən [radiostansiyasından] Petrovska belə bir teleqraf çəkilməmişdir: “Zaqafqaziya Bəhri-Xəzər İttifaqı ordu və donanmasının baş komandanı Biçeraxova, bizim qoşunlarımız Tecanı işğal etmiş və düşməni Mərv tərəfə qovurlar. Fişənk ilə cəbəl [dağ] toplarına ehtiyacımız var.”

Kon.

NƏZARƏTLƏRDƏ

Zaqafqaziya pulları

28 təşrini-əvvəl [oktyabr] tarixli hökumət iclasında, Gürcüstan Hökumətinin Zaqafqaziya pulları barəsində etdiyi təklifi müzakirə edilmişdir. Gürcüstan Hökuməti özündən ötrü 80 milyon pul buraxmaq istəyirmiş.

Azərbaycan Hökuməti Gürcüstanın maliyyəsini nəzəri-etibara alaraq, öz razılığını bəyan etmişdir. Fəqət, Gürcüstan Azərbaycana düşəcəyi hissəni və sabiqdən [keçmişdə] verilməmiş hissəni də verməlidir.

Tranzit müqaviləsi

Tranzit müqaviləsi barəsində Gürcüstan ilə Azərbaycan miyanında [arasında] davam edən müzakirə [müzakirələr] hüsnə-cərayan kəsb etməkdə-

dir [müsbət istiqamətdə davam etməkdədir].

Hərbi məktəblər

Azərbaycan Hökuməti-cümhuriyyəsi təşrini-əvvəl 27-sindəki iclasında qət etmişdir ki, Bakıda açılacaq 3 hərbi məktəbə sərf edilmək üçün Daxiliyyə Nəzarətinə [Daxili İşlər Nazirliyinə] 50 min rublə təxsis etsin [ayırsın].

“Kooperatsiya” cəmiyyətinə nəzarət

Ərzaq naziri Bələdiyyə İdarəsinə işbu əmri göndərmişdir:

Mənə çatan məlumatına görə, Məvərayi-Xəzər müstəhlilikini kooperatsiya cəmiyyətinin idarəsi, Bakıdakı anarşi zamanında zərərçəkən [zərərçəkən] olmuş, bəzi ittifaqa daxil olmuş [ittifaqa daxil olan bəzi] istehlak cəmiyyətlərinin zərərinə vermək xəyalındadır.

Məzbur [adı çəkilən] cəmiyyətin xəzinəyə olan borcunu nəzərə alaraq, tələb edirəm ki, hesabı təmizləməyincə heç böylə iqdamatda [təşəbbüsdə] bulunmasın.

İşbu əmri layiqincə yerinə yetirməkdən ötrü, şəhər uprivasından xahiş edirəm ki, həman cəmiyyətin mədaxil-məxaricinin təhqiqi üçün xüsusi bir nazir [müfəttiş] təyin etsin. Bu nazir cəmiyyətin fəaliyyəti barəsində bizə hər ay məlumat verməlidir.

Maarif Nəzarətində [Nazirliyində]

Maarif Nəzarəti tərəfindən Hökumət Şurasında baxılmaq üçün işbu

məruzələr hazırlanmışdır.

1. Zaqatal ali-ibtidai məktəbi nazirinə [müfəttişinə], məktəbi təmir etmək üçün 1885 rublə təxsis etmək [ayırmaq] xüsusunda.

2. İşbu nazirə məktəbi leyli etmək [internat məktəbinə çevirmək] üçün, yəni məktəb cənbində [nəzdində] pansiyon açmaq üçün 45454 rublə.

Həmin Nəzarət tərəfindən Hökumət Şurasında heyəti-məmurini haqqındakı [məruzə] müzakirə ediləcəkdir. İdarə müdirliyinə Maarif nazirinin xüsusi məmuru Məhəmmədbağır Şeyxzamanov təklif edilir.

BƏLƏDİYYƏ İDARƏSİ NƏ YAPIR?

Bələdiyyə İdarəsinin ümdə vəzifələrindən birisi və böyüyü şəhər əhəlisinin səhhətini həmişə nəzərdə tutaraq, hifzüssihhə [gigiyena] qanununun mükəmməl surətdə tətbiqi və riayəsinin təqibidir [qanuna riayət edilməsinə nəzarətdir]. Xüsusən müharibə və bahalıq zamanı bu məsələdə Bələdiyyə İdarəsi öhdəsinə pək böyük vəzifələr və məsuliyyət düşür. Zira, hərbin tövlid etdiyi [doğurduğu] şərait təhtində [şərtlər altında] adətən, xalq arasında min dürlü sari [yoluxucu] və qeyri-sari [yoluxucu olmayan] xəstəliklər münasib zəminə taparaq, fövqəladə sürətlə intişar edir [yayılır]. Bilxassə ki, yenə hərbin doğrudan-doğruya nəticələ-

rindən olan bahalıq vaxtı, yemək şeylərinin gərək kəmiyyət və gərəkse keyfiyyət cəhətcinə normadan pək aşağı olduğundan dolayı, əhali arasında, xüsusən füqərə sinfi miyanında [arasında] bir çox xəstəliklər peyda olar. Bundan dolayıdır ki, hər b və bahalıq vaxtı şəhər ataları öhdəsinə bir ailə başçısı kimi, tam [bütün] şəhərin qeydkeşliyi vəzifəsi düşər. Hal-hazırda xəstəliklər intişarına [yayılmaya] səbəbiyyət verən bu şəraitin [şərtlərin] hər ikisi mövcuddur.

Şimdi hər bir vətəndaşın, bilxassə bələdiyyə heyətinin borcudur xəstəliyin önünü almaq üçün hər dürlü tədbirlər görsün və çalışsın ki, bari əlacı öz əlimizdə olan amillər dəxi dərd üstünə yeni dərd artırmasınlar.

Böylə amillərdən birisi şəhərin tibbiyyə və səhiyyə cəhətindən qayət fəna bir halda olmasıdır. Küçələrdən keçənlər, xüsusən kənar məhəllələrdə bir çox şeylər görürlər. Məsələn, bu günlərdə şəhəri gəzərkən, Zavedenski - Verxni-Naqornı küçələrinin küncündə bir at leşi gördüm. Bir az sonra Zavedenski küçə ilə gedərkən, şiddətli bir üfunət eşitdim. Ətrafıma baxdıqda iki pişik (kedi) ölüsü gördüm.

Hələ küçələr uzununu hər yerdə koma-koma zibil yığılması son zaman sanki bir adi hal surəti kəsb etmişdir. Halbuki, bu işlərə baxmaq üçün, Bələdiyyə İdarəsinin müəyyən şöbələri var. Bu işlərə nəzarət yetirmək Bələdiyyə İdarəsi Tibbiyyə və səhiyyə şöbəsinin vəzifəsidir. Küçələri təmizləmək üçün

şəhərin həmişə külli miqdarda süpürgəçisi, arabası vardı. Adətən böylə işlərə lazımınca diqqət verilirdi. Şimdi isə, Bələdiyyə İdarəsi guya bütün vəzifələrini unutmuşdur. Şimdi guya şəhər yaxud bələdiyyə xidmətçiləri bil-mərrə dəyişmişlərdir. İnsan Bakının şimdiki halına baxdıqda, ürəyi yanır. Bakı kimi bir şəhərin tibbiyyə və səhiyyə, təmizlik və abadanlıq işlərinin bu halda olması, nəhayət dərəcə müəssif [təəssüf doğuran], həm də müəssif olduğu qədər də əhali üçün təhlükəli bir əmrdir [işdir]. Böylə natəmizlikdən, şübhəsiz, min dürlü xəstəliklər tövlid edər [yaranar]. Hazırki şərait altında isə, xəstəliklərin intişarına sədd çəkmək, qabağını almaq asan işlərdən deyildir.

Bundan dolayıdır ki, Bələdiyyə İdarəsinin nəzər-diqqətini bu xüsusa cəlb ilə ümidvar oluruq ki, küçələrin təmizlənməsi, leşlərin küçədən qaldırılması və sairə haqqında ciddi tədbirlər görür. Şayəd şəhər “oboza” [nəqliyyat vəsitələri] zəifləmiş, süpürgəçi azalmışsa, Bələdiyyə Məclisi böylə nöqsanın bir an əvvəl islahına çalışmalıdır.

Xəlil İbrahim

*İşbu abdar [parlaq] şeir Qafqaziya İslam Ordusu Baş komandanı dövlətli fəriq Nuri paşa əfəndimiz həzrətlərinin Şəkiyə vürudu [gəlişi] münasibətilə Qafqaziya şüərasından [şairlərdən] möhtərəm Məhəmmədəmin oğlu Salman “Mümtaz” əfəndi tərəfindən bədahətən söylənmiş və paşa həzrətlərinin nami-namilərinə [məşhur adına; şanına] ithafən təb [çap] və nəşr edilmişdir.

ÖYÜN, MİLLƏT*

Yavərani-həzrəti-şəhriyaridən Qafqaz İslam Ordusu Baş komandanı sipəhsalari-ə'zəm dövlətli fəriq Nuri paşa həzrətlərinə ithaf olunur.

Öyün, millət ki, əltafi olub şövkətli
sultanın,
Hilalın haləsi qılsın əhatə türk övtanın.

Təfaxür eylə, ey millət, muradın hasil
olmuşdur,
Daha əflakə yüksəlməz əninü ahü
əfqanın.

Ziyasız rus zülmündən o yüksək ruhun
ölmüşdü,
Tutardı şişəyə hər dəm şərabi-nab tək
qanın.

Qızılgül tək açıl, gül, gör ki, türkün
şanlı ordusu
Rəvaqi-ərşə nəsb etmiş böyük
Osmanlı ünvanın.

Səmaya doğru toğrul tək sən ey türk
oğlu, uç, yüksəl,
Ki, sənsən şanlı övladı şərəfli, əski
Turanın.

Bulud altında qalmışdı əgərçi kövkəbi-
bəxtin,
Gör imdi nəcmi-zahir tək hilalın,
nəcmi-tabanın.

Gərək taqi-müqərnəsdən asılsın türk
tuğrası,
Mələklər zibi-duş etsin livasın
ali-Osmanın.

Bütün mümtaz ellərdən olur türk
milləti mümtaz,
Sürər bundan sora türklük şərəfli-şanlı
dövrünün.

*Məhəmmədəmin oğlu
Salman Mümtaz*

**TÜRK ƏDƏBİYYAT VƏ LİSANI VƏ
TÜRK CƏRƏYANI-ƏFKARI
[TÜRK ƏDƏBİYYATI VƏ DİLİ, TÜRK FİKİR
CƏRƏYANLARI]**

(Ruşən Əşrəf və Ruşəni bəylərin konfransı)

(keçən sayıdan mabəd)

Ruşən Əşrəf bəy cənabları, məzkur [haqqında bəhs edilən] müqəddimədən sonra əsl mövzunu təşkil edən türk ədəbiyyatına keçərək ədəbiyyat tarixi ilə həyatı-milliyənin [milli həyatın] müvazi tərəqqisini [paralel inkişafını] böylə təsvir edirlər:

“Millətlərin əskilərindən biri olan və bəşəriyyət tarixi ilə yaşıt (bir yaşda) bulunan türk milləti, çox şeylər gördü, keçirdi. Himalay dağlarının tərəsi necə buludlar içində qalıb gözlərimizdə gözükməyirsə, türk tarixinin də o qədər ulaşılmaz yüksəklikləri var ki, onların həpsini qavramaq bana vergi [mənim gücüm çatan iş] deyildir.

Yalnız türklərin bir qismi yenə türklərin bir qismindən ürküb, qərbə doğru qaçdığı vaxt, ümumi türk tarixində yeni bir aləm doğurdu. Zira türklər yer üzündən silinməsi qabil olmayan bir millətdir. Nərdə onu batırmağa çalışdırlarsa, o, heç bəklənmədən bir tərəfdən çıxmış və varlığını göstərmişdir.

İştə, Ərtəğrul Qazinin hicrət qafiləsi bir türk diyarından özgə bir türk diyarına Səlcuqilərin hökm sürdüyü diyara qondu. O vaxt Səlcuqilər tamamilə iraniləşmiş, adlarını belə İran siyaqında [tərzində] qoydurmuşlardı. Hökumətin qullandığı, danışdığı dil,

İran dili idi. Adətləri, zövqləri, süsləri həməh-həməh həp iraniləşmişdi. İran kəndini bütün şərqə tanıtmış böyük, qədim və şümullu [geniş yayılmış, əhatə dairəsi geniş] bir mədəniyyətdir, fəqət Osman Qazi, Səlcuqi ənqazı [qalıqları] üstünə dövlətini qurduğu vaxt, iki istiqlal birdən elan etdi. İstiqlaliyyətin biri siyasi, digəri dəxi lisanı idi.

Osmanlı dövləti türk dili ilə bərabər quruldu. Bu isə türk millətinin və türk dilinin tarixində unudulmaz bir səadət anıdır. Bir yenilik başlanğıcıdır. Ondan sonra gün-gündən böyüdü, gözəlləşdi, nazikləşdi. Fəqət lisanı, dövləti qədər istiqlaliyyətini saxlayamırdı. Hicrət [köç] yollarından bir çox adət və kəlmə alınmışdı. Yeni vətəndə də İran dili, İran mədəniyyəti bulunmuşdu. Dinimiz də ərəblərin dini idi.

Demək ki, vəznimizi, şeir qaydalarımızı, xəttimizi, sərfimizdən [morfologiyamızdan] bir çox qaydanı ərəblərlə farslardan həman [eyni ilə] aldıq. Yalnız bu yabançı qaydaların içində türk kəlmələri yavaş-yavaş gürbüzləşdi [gücləndi] və iyi parçalar da yazıldı, hətta ilk günlərimizdən bizə çox qiymətli və çox qüdsi bir abidə kimi qalan, hər oxunuşda həpimizi təəssür [duyğular] və sevgi ilə dolduran mövlud vardır. Bunu Süleyman Çələbi yazmışdı.

Fatih dövründə türk dili daha qüvvətli olurdu. İştə Şeyxilər, Necatilər, Zatilər, Sinan paşalar o dövrdə dilimizə və sənətimizə qüvvə gətirən kişilərdir.

Süleyman Qanuni dövrü siyasətimizin olduğu qədər, ədəbiyyatımızın

da bir böyüklük fəslı idi. O vaxtın ruhlarına şahlıq edən iki şair söyləyəcəyəm ki, biri İstanbul nəzminə yeni siyaq [üslub] verən Baqıdır. O biri də sizin və bizim ən dərin, ən yanıq şairlərimizdən sayılan cənabi-Füzulıdır. Dənə bilər ki, Füzulı Azəri türklərini Osmanlı türklərinə ulaşıdıran, bu iki diyar arasında həşmətlə qonan bir abıdədir. O öylə bir abıdə oldu ki, onu siz və biz müştərək bir ziyarətğah kimi gördük, sevdik.

Fəqət Füzulinin iki tərəfə də görünüşü başqa-başqa idi. Bizim duyğularımıza, sizin duyğularınıza və dilinizə əsər etdi.

Füzulı çox millətsevər, dilini çox istər bir böyük qəlbli bir türkdür. Ərəbcə və farsca gözəl şeirlər yazılıb, türkcədə böylə şeylər yazılmaması onu üzürdü. Hər türkcəni zənginləşdirmək qayğısı ilə çalışdı. “Leyli və Məcnun”u bir eşq saiqəsi ilə [eşqin sövq etməsi, ilham verməsi ilə] türkcəyə keçirdi, fəqət Füzulıdan sonra iki türk ədəbiyyatı arasında təfavüt böyüdü, bir-birimizi adətə bir dəştdə [səhrada] itirdik. Uzun müharibələr, siyasi və dini savağlar nahaq yerə bir millətin iki qolunu bir-birinə düşmən qıldı. Bununla bərabər, necə də ayrılacaq siz də, biz də İran ədəbiyyatının təsiri altında qaldıq. Nəfi kimi, Nədim kimi, Şeyx Qalib kimi ən böyük, ən dəyərlı şairlərimiz belə Feyzi Hindi, Saib Təbrizi, Şövkət Buxari kimilərə hər nəzirə və təqlidlər yaptılar. Bütün əndişələr [düşüncələr] İran qafasından qaynayıb çıxmış bir

taqım şeylərə bənzəyirdi. Türk padişahları hər İran şahı, türk qadını hər əcəm qadını, türk ruhu və adabı [qayda-qanunu, ədəb-ərkanı] eyni ilə bir iranlı adab və əxlaqı kimi təsvir və tələqqi [qəbul] edilirdi. Öylə ki, ədəbiyyatımız İran ədəbiyyatının İstanbul şöbəsi olmuşdu. Halbuki İran ədəbiyyatı yüksəkdi. Çün o millətin ürəyindən doğma idi. Bizdə isə kiçik qalırdı. Çün təqliddi. Ruhdan qopmayır, qafadan çıxırdı. Hər bir gözəlliyi iranlılar kimi düşünürdük. Məsələn, bir şairimiz tərsim [təsvir] etdiyi bir gözəlin qaməti üçün mütləqə bir sərv, qağları kaman, hörükləri birər ilan olduğunu bir qiyas [müqayisə] qalıbı ədd edirdi [sayırdı].”

Buraya gəldikdə, qafqaziyalılarca bəs-bəlli olan mərhum Sabirin əski şairlərimizin sevgilisi haqqında yazdığı övsafda [vəsfdə, sifətdə] Ruşən Əşrəf bəy kəndi vətəndaşlarına söyləyir: - Bir sərv üzərində iki ox yayı olarsa, kirpiklər oxlara bənzərsə və bir başın sağından-solundan bir qaç dənə ilan asılmış olarsa, o qadında nasıl bir gözəllik meydana çıxacağını sorur.

Sonra, - “Osmanlı şairləri əşarda [şeyirlərdə] hürufat, cinas və təşbehat [təşbehələr] ilə uğraşdılar,” - deyir.

“Bir misranın başındakı hərfi digər misra başına qovuşdurduqda ondan nasıl bir məna tövlid edər [meydana çıxan] kimi beytlər ilə nəzmin zahiri tərəfini söylədilər. Qafiyə xətri üçün beyt, beyt xətri üçün qəsidə, qəzəl yazdılar. Bunlarda da nə ruh təsviri

vardı, nə də təbiət təsviri. Gərçi Nədim və sonra Şeyx Qalib bir az təsvir gətirdilər. Nədimin qəzəllərində ciddən gözəl eşq hərəkətləri, ruh şənlikləri və coşqunluqları vardır. Öylə ki, Osmanlı dövləti [kimi] əsrlərcə bu ərz [yer] üzərinə ən mühüm dastanlar yazan, qəsidələrə və həcviyələrə səbəbiyyət verəcək xislətləri və nöqsanları olan bir dövlətin üç-dört əsrlik həyatı ədəbiyyatda həman [demək olar ki] heç bir iz buraxmadan getdi. Yalnız Füzulinin, Nəfinin, Nədimin bir qaç qəsidəsilə, bir qaç qəzəli şöylə xəfif bir həyat göstərdilər. Şeirimizdə də, nəsrimizdə də bizimkilər böylə oynayarkən Avropada Volterlər, Jan Jak Russolar, Monteskyölər, Didrolar və bunlardan əvvəl Korneyllər, Rasinlər, Madam dö la Payetlər, Roşfokorlar, Molyerlər gəlmişdi. Ədəbiyyat həyata doğru qoşur, istiqbal yollarını açan, aydınladan bir məşələ olurdu. Avropada zaman-zaman inqilablar doğmağa başladı. Hətta Fransa ixtilali-kəbirindən [böyük inqilabından] sonra Napolyon əsrində Avropa əfkari-amməsi [ictimai rəyi] böyük təbəddülata [dəyişikliyə] uğradı. Hər dövlətlər silahlarını təknil etməyə [təkmilləşdirməyə] çalışdılar. Ordunu yeni intizam üzrə təlim etdilər. İctimai və siyasi həyat üçün yeni yollar açdılar. Ədəbiyyatları da təkəmmül etdi [kamilləşdi], fənlər[i] [elmləri] də. Avropanın böyüklüyü qarşısında biz köhnə halımızla qalammazdıq. Qaldıqca yenilirdik. Nəhayət 3-üncü Sultan Səlim də ordumuzu və həyatımızı dəyişmək

fikrinə düşdü. Onu əskilər öldürdülər. 2-nci Mahmud taxtı-Osmaniyə [Osmanlı taxtına] cülus etməsi [çıxması] ilə islahat və təcəddüdata [yeniliklərə] başladı. Sonra oğlu Sultan Məcid, Gülxanə xətti-hümayun[u] [Gülxanə fərmanını] ilə məmləkətdə islahata davam etdi. Avropaya təqərrüb ediləcəyi [yaxınlaşılacağı] xüsusunda təbliğ edildi. Kitablara, məktəblərlə, ordu ilə buna çalışıldı. O vaxt da Türkiyə müstəid [istedadlı] gənclərindən Avropaya təhsil üçün Şinasini göndərdi. Şinasi, əcnəbi məmləkətlərində gördüyü yeniliyi hər vətəndə həyata, ədəbiyyata tətbiq etməyə başladı. Avropada olan kimi o zaman türk ədəbiyyatında təsviratdan, yəni gördüyünü eyni ilə kağız üzərində yazmaqla oxuyanın gözü önündə işbu mənzərəni silvələndirmək qüdrətindən bir şey yox idi. Teatrosuz, roman, hekayə, trajedi, təbiət və ruh təsvirləri də gözükməyirdi. Ədəbiyyatımızda nə təhlil vardı, nə tərkib. Bunların ədəbiyyatımıza girməsinə Şinasinin açdığı dövr səbəb oldu. Şinasinin vasitəsilə türk ədəbiyyatı birinci yeniliyi gördü, duydu. Türkiyədə qəzetlər çıxmağa başladı.

(yənə var)

YASLI BİR XƏBƏR

Həqiqət, hər bir yaslı xəbəri qəzetlərdə və ya qeyri adamdan eşidib görəndə vəfat edən kişinin isminə baxıb və nə uğurda çalışdığını görüb tə-

əssüf edərsən. Əgər türk millətinin uğrunda çalışıbsa, həqiqət, adama pək ziyadə təsir verər. Ələlxüsus, mərhum arxadaşımız Kərbəlayi Cahangir Zeynalovun vəfat xəbərini “Azərbaycan” qəzetəsinin 24-cü nömrəsində oxuyub, xeyli yaşlı bir xəbər olmaq cəhətinə mən də bu məktubu xəstə yatağımın içində göz yaşımlla, arxadaşım Kərbəlayi Cahangirin qövm-əqrəbasına sərsələməti [başsağlığı] vermək ilə və mənle “Səfa” məktəbində nə qədər zəhmətlər çəkibdir. Mən “Səfa” cəmiyyət və məktəbi bulunan Çəmbərəkənd məhəlləsinin camaatı tərəfindən izharı-təəssüf edib [təəssüfümü bildirib], Kərbəlayi Cahangir mərhumun ruhuna fatihəxan olaraq [“Fatihə” oxuyaraq] qövm-əqrabalarına sərsələməti verir və mərhumun rəhmətdə olmasını Haqq-taaladan istirham edirəm [diləyirəm].

Kərbəlayi Balakərim Salamzadə

İSLAM QADINLARINA MÜRACİƏTNAMƏ

Bu sərlovhə altında erməni qadınları türk-islam xanımlarına müraciətən, “Azərbaycan” idarəsinə aşağıdakı məktubu yazmışlardır:

“Biz erməni qadınları, validə və bacıları, müsəlman qadınları, validə və bacılarına müraciət edirik.

Biz Qafqaziyada on sənələrlə müt-

təhidən [birgə] yaşamışıq. Dərdimiz ümumi, səadətimiz birgə olmuş. Biri-birimizə gediş-gəlişimiz olmuşdur. Evlərimiz ayrı olmamışdır. Aramızda heç bir xüsumət [ədavət] və düşmənçilik baş verməmişdir. Fəqət, 1905-ci il bədbəxtanə həyatımıza düşmənçilik, küdurət salıb, xüsumət toxumları saçaraq rahatımızı pozmuşdur. Qara fikirlilərin himməti [səyi] ilə mənhus ədavət davam edərək həyatımızı zəhərləmiş, ürəyimizə ağı [zəhər] saçmışdır.

Biz düşmənçilik ilə uğraşdığımız vaxt, başqa millətlər mədəniləşməyə çalışmış, biz isə sanki başqa mənafemiz yoxmuş kimi, ancaq yek-digərimizi itlafa [tələf etməyə] çalışmaqla, müsibətimizi artırdıq. Şimdi biz erməni qadınları siz islam qadınlarına müraciət edirik. Gəlin əl-ələ verək. Yalnız biz öz erkəklərimizin qəlblərindəki düşmənçilik yalovunu söndürə bilərik. Bunların mürəbbiyəsi [təربiyəçisi] biz, bunları həyata hazırlayan bizik. Biz də çox şey edə bilərik, etməliyiz də. Gəncə, Şəki, Şuşadan islamlar ilə ermənilərin əlaqələri əvvəlkindən eyiləmiş, fəqət bircə bakılılar biri-birinə yabançı olmuşlardır.

Siz müsəlman qadınlarına müraciət edirik. Vəziyyətimizi düşününüz, gələcəyimizi düşünəlim. Düşmənçiliyi buraxmaz isək, bizi nə kimi bir hal gözlədiyini anlayalım. Siz də öz səslərinizi ucaldınız. Səslərinizin eşidiləcəyinə itminanımız [əminliyimiz] var. Qoy, bizim və sizin müttəfiq səsiniz, işbu iki millət erkəkləri ürəyində yaxşı

hisslər oyadacaq bir nakus [zəng; kilsə zəngi] sədasi olsun.

Əziz islam anaları, bütün cahan sülh deyə çalışır. Biz də sülhə dəvət etməzsək, böyük cinayət işləmiş olarız.”

Məktubun axırında 16 imza vardır.

TSUQMAYER İLƏ MÜSAHİBƏ

Tiflis qəzetləri mühərriri ilə müsahibə əsnasında professor Tsuqmayer bəyan etmişdir ki:

Gürcü hökumətinin təvəqqeyilə [xahişi ilə] general Fon Kress alman qoşunlarının Gürcüstandan aparılmasını istida [xahiş] etmişdir. Fəqət, əmrin dəyişməsinə ümid azdır. Gürcüstandan alman qoşunlarının çağırılmasının səbəbinə gəlincə, əmrdə bir səbəb göstərilməmişdir. Fəqət, iki ehtimal ola bilər:

1) Gürcüstandakı alman dəstəsinin mərkəzi qüvvədən ayrılmaq qorxusu;

2) Sülh müzakirətinin [müzakirələrinin] Rus[iya] ilə əlaqədar olan siyasi mülahizə.

- Varna və Burqaz almanlar tərəfindən tərk edilib, hazırda Müttəfiqlər əlindədirlər. Fəqət, burası Bəhri-siyahda [Qara dənizdə] alman hərəkətinə bir təhdid təşkil etməz. Zira, məzkur [adı çəkilən] limanlarda donanma yoxdur. Bəhri-səfidən [Aralıq dənizindən] də dəmir yolu ilə sualtı qayıqları gətirmək üçün, bu nöqtələrdə qayıq pozmaq və sonra inşa etməkdən ötrü yeni verflər

[tərsənələr] inşa etməlidir.

- Qərb cəbhəsində almanlar cəbhəni qısaltdıqdan sonra, almanların vəziyyəti yaxşılaşmışdır. Bir ingilis xəbərində deyilir ki, almanların ricəti [geri çəkilməsi] dayanmışdır.

- Avstriya-Macarıstanda məşrutənin [konstitusiyanın] müxtəlif ölkələrə daha artıq muxtariyyət verilməsini tələb edici bir surətdə dəyişməsi hazırlanır.

- Bolşevizmin Avropada intişarı [yayılması] haqqında varid olan suala cavabən professor demiş ki, bir məmləkət bolşevik qayəsinin intişarından məhfuz qalmamışdır. Fəqət, Rusiya Şuralar hökumətinin cahana vermiş olduğu ibrət dərəsi sair millətləri bolşevik yolu ilə getməkdən daşıdır.

- Ümid var ki, gürcü-erməni ixtilafı sülh ilə yatırılınsın. Almaniya bu ixtilafa qarışmamağa çalışır. Əhdnaməmizin Gürcüstan sərhədinin mühafizəsi haqqındakı maddəsinə əməl etmək məsələsinə gəlincə, Almaniya buna o vaxt əməl edər ki, gürcü hökuməti Almaniya heyəti-mürəxxəsəsinə [nümayəndə heyətinə] bu xüsusda müraciətdə bulunsun. Hələ böylə müraciət vəqə olmamışdır.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Azərbaycan Hökuməti mühəndis [M. N.] Vinqradova tapşırılmışdır ki, irəlicə Əncüməni-daniş [Elmlər Akade-

miyası] və sair fənni [elmi] müəssisələrin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olub da, bütün Azərbaycanda bulunan ümum fənni müəssisə və idarələri nizama salsın və onların halı və atidə [gələcəkdə] davamı xüsusunda bir məruzə təqdim etsin.

Sənəət məktəbi

Mühəndis Vinoqradovun Tiflisdə bulunan edadi sənəət məktəbinin Bakıya köçürülməsi xüsusunda Ziraət [Kənd Təsərrüfatı] naziri həzrətləri məzkur [adı çəkilən] mühəndislə bir müqavilə bağlamışdır. Müqavilənamə mövcibincə [müqaviləyə uyğun olaraq], şü məktəb, Ziraət Nəzarətinin təhti-idarəsində [idarəsi altında] olacaqdır. Nəzarət məktəb üçün ev və təcrübə və sairə üçün yer verməyi iltizam edir [öhdəsinə götürür]. Ev və üç yüz bin rublə pul buraxıldıqdan bir ay sonra, məktəbi açmağı mühəndis öhdəsinə alır. Bu məktəbin açılmasından murad, xalq arasında ziraət və fəllahət [kənd təsərrüfatı və əkinçilik] işlərinə aid elm və məlumata intişar verməkdir [yayılməsını təmin etməkdir]. Məktəb iki şöbədən ibarət olur:

1) Ziraət [kənd təsərrüfatı]; 2) sənəət [texniki-incəsənət] şöbələri. Bunların da hərəsi iki şöbə olub, əkinçilik, su işləri, əkinçiyə lazım makinalar inşası və sairə kimi fənlər tədris ediləcəklərdir. Bu il, iki ehtiyat [hazırlıq] və iki böyük sinif açıla biləcəkdir. Məktəbdə ehtiyat sinfindən başqa, tədris 4 il olacaqdır. Birinci ehtiyat sinfinə daxil

olmaq üçün, iki sinifli məktəb qurtarmaq lazımdır. Birinci sinfə girmək üçün, 1872 sənəsi qanunu ilə açılmış məktəbləri bitirmiş, yaxud o qədər oxumuş olmalıdır. Rusiya ali məktəblərinin fəna bir halda olmalarından dolayı, bir çox professorlar işsiz qaldıqlarından, bu məktəbə lazım olan qədər yaxşı professorlar dəvət etmək olacaqdır.

Məvaciblər

Hökumət dəmiryolları, jandarmaları, Bakı Polis Müfəttişi-ümumisi və qulluqçularına veriləcək məvacibdən ötrü, Daxiliyyə Nəzarətinə 140.000 rublə təxsis etmişdir [ayırılmışdır].

- Azərbaycan Hökuməti-cümhuriyyəsi qətnaməsi mövcibincə [qətnaməsinə uyğun olaraq], Bakı Müfəttişlik Palatası müdiri Aleksey Petroviç Delitsin Azərbaycan Dövlət Nəzarəti müdirliyinə təyin edilmişdir.

Yəhudilər miyanında [arasında]

Yəhudi Milli Komitəsi, Bakı qubernatoru cənabları indində [nəzdində] Quba yəhudi qaçqınlarını yerlərinə aparmaqdan ötrü, pulsuz vaqon verilmək barəsində təşəbbüsatda bulunmuşdur. Qubernator cənabları, işbu istidanı [xahişi] qəbul edərək, Xaçmaz mövqifinədək [stansiyasınadək] 27 vaqon verilməsi xüsusunda binagüzarlıq etmişlərdir [sərəncam vermişlərdir]. Bu vaxtadək 1100 nəfər qaçqın göndərilmişdir.

Gömrükxana

Gömrükxananın ən ümdə vəzifəsi İran ilə sabıqki [əvvəlki] müamiləni [əməliyyatları] təcdid [bərpa] etməkdir. Gömrükxana fəaliyyətə başlamışdır. Fəqət, müvəqqət olaraq İran ilə müamilə olmadığından [əməliyyat aparılmadığından], fəqət sərnişinlər əşyası və anbardakı malları təhqiq etməyə iktifa [kifayət] edir. Gürcüstan hüdudu və Zaqatal nahiyəsində birər gömrükxana şöbələri açılmışdır. Balakən gömrükxanası ikinci sinif, Mağalı üçüncü sinif, Laqodexidən 5 çağırım məsafədə Marınçay körpüsündə də bir gömrükxana təsis edilmişdir. Gürcüstan sərhədini möhkəmləşdirmək qəsdilə Qazax qəzasında iki şöbə açılmışdır. Salahlı və Şıxlı köylərində gömrükxana mal buraxmaq ixtiyarından məhrum olmaqla bərabər, sərnişin və onlara lazım olacaq əşyanı buraxırlar. Mallar isə yaxında Poylu, Balakən, Maqalinskə göndərilir.

Fəhlə klubları

Kəsbkarlar Şurası ən yaxın zamanda şəhər və dairələrində [rayonlarında] fəhlə klubları açmaq fikrindədir. Şura dəvətindən ötrü izin hasil etmək qəsdilə, Azərbaycan Hökuməti indində [nəzdində] istidada [xahişdə] bulunur. İşbu məsələlər müzakirə ediləcəkdirlər:

1) İttifaqların halı barəsində məruzələr;

2) İttifaqın gələcək həyatı və fəaliyyəti;

3) Maliyyat [maliyyə məsələləri];

4) Təşkilat və iclasda arız olana çıxan biləcək başqa məsələlər.

Şəhərin təmizliyi

Osmanlı komandanlığı şəhərin küçələrinin nəhayət dərəcə zibilli olduğunu nəzərə alaraq, təmizlik məsələsində Bələdiyyə İdarəsinə yardım etməyə qərar vermişdir. Bu məqsədlə, Mürsəl paşa həzrətləri Bələdiyyə rəisi müavinini Mehdiyevi hüzuruna dəvətlə bəyan etmişlər ki, müvəqqət olaraq Bələdiyyə İdarəsi binagüzarlığına [sərəncamına] 40 at verilməsi barəsində binagüzarlıq edilmişdir. Bu günlərdə 100-110 at daha veriləcəkdir. İlk dəfə şəhəri təmizləmək üçün 5-6 dənə də böyük avtomobil buraxılacağı mümkünatdandır. Şəhər atları üçün, Ərzaq və mühimməti-əsgəriyyə idarəsindən ələfiyyat [ot-ələf, heyvan yemi] buraxmağı da Mürsəl paşa həzrətləri ayrıca vəd etmişlər.

İdarədən: Şəhərin təmizlik cəhətindən bunca fəna halda bulunduğumuz zaman, bu müavinət Bələdiyyə İdarəsi üçün böyük əhəmiyyəti haiz olduğundan, Bələdiyyə İdarəsi və şəhər əhalisi boynuna böyük minnətdir.

LƏNKƏRANDA

(xüsusi müxbirimizdən)

Payız mövsümünün hülulu [gəlməsi] ilə güclü yağışlar yağmağa başlamışdır. Bundan dolayı, şəhərlə kəndlə-

rin əlaqəsi kəsildiyindən, ərzaq bahalarıdır. Məkulatın [ərzağın] bahalanmasının ümdə səbəbi, Ərzad İdarəsinin bahalıqla mübarizədən aciz olduğu halda, azadə satışa mane olmasıdır.

Erməni qoşunları müsəlmanlar arasında axtarış və həbslər yaptığı əsnada, məşhur qaçaq Yunis öz dəstəsi ilə şimali rus kəndləri üzərinə düşüb, çalıb-çapmışdır.

Köməyə göndərilmiş erməni qoşunları geri qayıtmağa məcbur olmuşdur.

T. B.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti tərəfindən qış teatro mövsümünün açılması bu günlərdə gözlənilir. Rəsmi-güşad [açılış mərasimi] Hökumət (səbiq Mailov) teatrında icra edilərək, birinci növbədə türk məşahiri-üdəbasından [məşhur ədiblərindən] Namiq Kamal əfəndinin “Akif bəy” yaxud “Namus” adlı əsəri mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Rəsmi-güşadın təntənəli bir surətdə icrasına diqqət verilərək, Bakıda yaşayan əziz Osmanlı qardaşlarımızımıza da xüsusi dəvətnamələr göndəriləcəkdir. Rəsmi-güşadın müfəssəl proqramı, xüsusi vərəqələri elan ediləcəkdir.

2-nci növbədə yenə həmin ədibin əsəri olan “Vətən” faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyularaq, bütün hasilatı Azərbaycan hərbində canını qurban

edən qəhrəman şühədanın [şəhidlərin] övladları nəfinə [yararına] gedəcəkdir.

Bu teatroda müdiriyyət və aktyorlar bitəmənna [təmənnsız] çalışaraq qərar vermişlər mədaxilin çox olması üçün teatro, mətbəə, parikmaxer, rekvizitor, xülasə, ümum teatroya aid şeylər məccani [pulsuz] olsun.

KÖYLƏRİMİZİN HALI

Lahıc qəsəbəsindən bizə yazırlar:

Lahıc qəsəbəsi, Şamaxı mahalında dörd dağ arasında vaqe bir qəsəbədir və burada şose yolu olmadığına görə, cığır yolları ilə ancaq at və qatır işlər. Şamaxı şəhərində və ətrafında erməni-müsəlman davasında bir Lahıc qəsəbəsi salamat qalıb, onun da yollarının həpsini ermənilər tutmuş idilər. Lahıcdə əsla ziraət [əkinçilik] olmadığından, daima taxılı Şamaxı ətrafından və Qubadan və ətraf erməni köylərindən almağa məcbur idilər. Odur ki, neçə dəfə həman yolları tutan ermənilər ilə bir dəstə müsəlləh [silahlı] süvari adam atışa-atışa yol açıb gedib, Gəncədən, Ağdaşdan, Kürdəmirdən taxıl gətiriblər və xərci-kirayə [kirayə ilə yük daşıma xərci] ağır qiymətə tamam olduğundan dolayı, çox baha qiymət ilə taxıl gətirib camaata veriblər və axırda iki ay qədəri mal əti, fındıq, ələfiyyat [ot], nəbatat [bitkilər] ilə dolanıblar. Camaat mart ayından türklər gələnədək, ətrafda olan dağları səngər

vurub, gecə-gündüz qarovulda olublar. Lakin, bir tərəfdən aclıq, bir tərəfdən dava hazırlığı, digər tərəfdən naxoşluq və pulsuzluq camaatı təhəmmülü [dözülməsi] müşkül olan dərdlərə salmışdır və bu müddətdə ətraf köylərin hansına ermənilər hücum edirdisə, Lahıcdan oraya mümkün qədər müsəlləh süvari və piyada imdada gəldirdi. Xülasə, çox zəhmət və məşəq-qətdən sonra həmiyyətli və qeyrətli böyük türk qardaşlarımızın sayeysəadətlərində bu böyük bəladan xilas olduq.

Amma şimdiki 3-4 aydır ki, Lahıcdə və ətraf köylərində 3-4 növ müsri [yoluxucu] naxoşluq əmələ gəlib ki, iyirmi, otuz və elə vaxt olur 50 adam vəfat eyləyir. Təxminən demək olar ki, Lahıcdə və ətrafında 5-6 min adam tələf olmuşdur. (Bu naxoşluqlar vəba, tif, möhriqə [qızdırma] və sair müsri mərəzlərdir.)

Şimdiyə qədər Lahıcdə bir nəfər doktor, feldşer, dəvaxana [apteki] yoxdur. Bu biçərə fələkzədələr [bədbəxtlər] təbibsiz, dəvasız, əlacsız qalıb, üç gün, beş gün, on gün zəhmət çəkəndən sonra dünyaya vida eyləyirlər və bu halda baqi [geridə] qalanlar isə yüzdə səksən və yüzdə doxsan faizi yenə naxoşdur. Düşmənin yədi-zalimanəsindən [zülmləyən əlindən] salamat qalıb, şimdiki dəvasız, doktorsuz, təbibsiz qırılırız. Bu xüsusda möhtərəm Bakı qubernatorunun hüzuruna ərizə verib, Lahıca bir doktor və feldşer və dəvaxana göndərmələrini rica

və təmənnə [xahiş] etmişik. Cənab qubernatorun və Səhiyyə və Nafiə [Səhiyyə və Sosial Təminat] nazirlərinin diqqətlərini bu xüsusda cəlb etməklə, şu möhlik [öldürücü] girdəbdən sahili-nicata [nicat sahilinə] çıxarmaqlarını acizənə təmənnə edəriz.

Həbib Ələkbərzadə

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Ümumi Qafqaziya pulları

Gürcistan Xariciyə naziri Azərbaycan və Ermənistan siyasi nümayəndələrinə müraciətlə sual etmişdir ki, məzkur [adı çəkilən] hökumətlər gürcü hökumətilə birlikdə ümumi Qafqaziya pulu (Tiflis pulu) buraxmağı davam etdirməyə razıdırlarmı?

Neft vaqonları

Türüq və Məabir Nəzarəti [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi] əmri mövcubincə [əmrinə uyğun olaraq] təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 24-ündə Tiflisdən Azərbaycan dəmiryollarına 50 ədəd neft vaqonları göndərilmişdir. Bu vaqonları hökumətimiz kirayə etmişdir.

Bolşeviklərin aclığı

Aclıq elan etmiş bolşeviklərə təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 23-ündə elan edilmişdir ki, onlar Daxiliyyə nazirinin əmri mövcubincə [əmrinə uyğun olaraq] bolşevik hərəkatında iştirak etdiyin-

dən naşi [etdiyinə görə], 4 aydan 7 aya kimi həbs edilmişlər. Bu qətnamə müttəhim edilənlərin birini qane etmişdir, başqaları isə azad edilənə kimi aclıq elan edəcəklərini bildirmişlər. Fəqət, bir nəfəri yoldaşlarının səlahididi [münasib görməsi] ilə yemək qəbul etməyə məcbur olmuşdur. Bunun əhvalı pək fəna imiş.

Ermənistanda

İrəvandan verilən xəbərlərə görə, Ermənistanda vəba xəstəliyi azalmışdır. Çörəyin qiyməti ucuzlaşmışdır. Hal-hazırda çörəyi 3 rublədən 3 rublə 20 qəpiyə kimi satırlar. Əvvəllərdə isə 4 və yaxud 4 manat 50 qəpik idi. Ermənistan Hökuməti-cümhuriyyəsi bütün qaçqın əhəlinin siyahısını tutmuşdur. Hökumət bir fabrika açmağı təhti-qərara almışdır [qərarlaşdırmışdır]. Fabrika binasına sərf olunmaqdan ötrü 6 milyon rublə təxsis etmişdir [ayırmışdır]. Rəvayətə görə, buradan çıxacaq qumaşın arşını təxminən 4 rublə 83 qəpiyə tamam olacaqdır. Fabrikada 1500 fəhlə işləyəcəkdir.

Kubanda

Kubandan Tiflisə gəlmiş bir zat, ora əhvalı barəsində belə məlumat vermişdir: Qafqazsk mövqifi [stansiyası] bolşeviklər əlindədir. Fəqət, Könüllü ordu başçılarının dediyinə görə, mövqifi yaxın zamanda işğal etməyə müvəffəq olacaqlar. Bir çox müharibələrdən sonra, Armavir şəhəri bolşeviklərin əllərində qalmışsa da, hal-ha-

zırda təxliyə edirlər. Maykop könüllülər tərəfindən işğal edilmişdir. Yekaterinodarda rahatlıqdır.

Krımda

Gürcüstan Hökuməti xəbər almışdır ki, mühacirlərin Krım Cümhuriyyətinə daxil olmaları qadağan edilmişdir. İşbu qətnamə elan ediləcəkdir.

Krım Cümhuriyyətinin təsdiqi

Krım Hökuməti Berlindəki nümayəndəsindən xəbər almışdır ki, Krım Cümhuriyyətini Almaniya təsdiq etmişdir.

Etilaf dövlətlərinin dəniz tələfatları

Berlindən rəsmi surətdə xəbər verilir ki, təmmuz [iyul] ayı ərzində 550.000 ton[naj] ticarət vaporu təxrib edilmişdir. Müharibə başlanandan bu vaxtadək Etilaf dövlətlərinin 18.800.000 ton[naj] vaporu təxrib edilmişdir. Bundan 11.600.000 İngiltərəninindir. Rəsmi surətdə elan edilənlərdən əlavə, təmmuz ayı zərfində 28.000 ton[naj] vapor güclü surətdə xəsarətdidə olmuşdur [zədələnmişdir]. Bunlar düşmən limanlarına aparılmışlardır.

- Sualtı müharibəsindən Etilaf hökumətlərinə dəyən zərər bir daha müdhişdir [dəhşətlidir]. Hamısından çox İngiltərə qeyb etmişdir. İngiltərənin qızgın çalışması, düşmən gəmilərinin, hətta bitərəf dövlətlərə məxsus gəmilərin tutulması belə itirdiyini təcdidə [bərpa etməyə] imkan verəmədi. “N. R. K.” qəzetəsi “D. N.” və “D.

K.” nam [adlı] ingilis qəzetləri hökuməti cəbhəyə qoşun göndərməkdə müttəhim edirlər. Bunların əqidəsinə kömür mədənləri və gəmiqayıran müəssisələr belə ciddi bir vaxtda boşluğa məruz qalacaqlardır. Hökumətin cəbhəyə qoşun göndərməsi ticarət seyri-səfaininə [ticarət gəmilərinin hərəkətinə] zərbə vurmaqla, məmləkəti fəna bir halda buraxır. “D. T.” qəzetəsinin bəhri [donanma] müxbiri Argibald Qurd yazır: Bəhriyyə Nəzarəti və tərsanə itminanlarına [xatircəmlilərinə] baxmayaraq yenə bir çox vapourlarımız qər q olmuşdur: Sualtı müharibəsi barəsindəki işbu məlumat pək maraqlıdır. Düşmən donanmasından 1916 sənədə noyabr-fevral aylarında 238.000 brut ton, mart-aprel aylarında 423.000, may-iyun 219.500, iyul 103.000, avqust 309.347, sentyabr 254.000, oktyabr 395.500, noyabr 408.500, dekabr 415.000. 1917 sənədə: yanvarda 439.500, fevral 781.500, mart 885.000, aprel 109.100, may 869.000, iyun 1.016.000, iyul 811.000, avqust 808.800, sentyabr 672.000, oktyabr 674.000, noyabr 607.000, dekabr 702.000. 1918 sənədə: yanvar 632.000, fevral 680.000, mart 689.000, aprel 652.000, may 662.000, iyun 549.000.

Diş həkimi Melçarski

Torqovaya soqaqda Muxtarovun xanəsində nömrə 15. Dişlərə tədavi edir, doludur, ağrısız ixrac edir. Gözəl altun və sa-

irə dişlər emal edir. Xəstələri qəbul edir: sübh saat 9-2-yədək.

210 12-4

Mama K. Şerman

Qəbul edir: mamalıq, ovmaq (masaj) və iynə vurmaq işləri. Həmçinin xəstələrə qulluq etmək işində də təcrübəsi vardır. Ünvanı: Kolyubakinski küçədə Parapetin qabağında Dildarovun 26 nömrəli evində, 2-ci mərtəbə.

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərin qayıtdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Marskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 5-5

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıdırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-5

Müsəlman diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-8

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicəxanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-5

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünas əmrəzini [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Morskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

209 12-5

Elan

Fransız “uşaq bağçasına” 2 yaşından 10 yaşına kimi çocuqlar tamam pansiyona qəbul edilib, rusca və fransızca təcrübə verilir.

Ünvan: Mariinski caddədə nömrə 18.

224

Müdirilər:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

Şəfi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hökumət qərardadı:

Ziraət Nəzarətinin əmrləri

səh. 430. “Abbasəli bəy Makinski”: qəzetdə səhvən “Abbasqulu bəy Makinski” kimi getmişdir.

Şücaət qılıncı ilə düşmənin qılıncını titrədən ərlərə

səh. 431. “Artıq nə namusu qalar, nə həyası qalar”: “həyası” yerinə qəzetdə “həyatı” getmişdir.

səh. 432. “29 təşirini-əvvəl 34”: Burada il, rumi tarixlə göstərilmişdir (1334-cu il). Miladi tarixlə 29 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Qəzetələrdən:

Türküstanda

səh. 434. Zaqafqaziya – Bəhri-Xəzər İttifaqı: Burada söhbət, bolşeviklərə qarşı birgə mübarizə aparmaq məqsədi ilə qurulan Qafqaz-Xəzər İttifaqından gedir.

“Kooperasiya”

cəmiyyətinə nəzarət

səh. 434. “Mavərayi-Xəzər müstəhlkini “Kooperasiya” cəmiyyəti”: Burada söhbət “Kooperatsiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqından [Прикаспийский Союз потребительских обществ “Кооперация”] gedir.

Öyün millət

səh. 436. “Yavərani-həzrəti-şəhriyari”: “Padşah həzrətlərinin yavərləri” mənasını verir. Osmanlı İmperiyasında hərbi ünvan idi.

“Sipehsaları-əzəm”: “əzəmətli Baş komandan”.

“Dövlətli”: Osmanlı İmperiyasında bəzi

yüksək çinli zabitlərə və dövlət məmur-
larına müraciət formasıdır.

“Fəriq”: Osmanlı ordusunda hərbi rüt-
bə. “Fəriqi-sani” (ikinci fəriq) “general-
mayor” və “general-leytenant” rütbələri-
nə, “fəriqi-əvvəl” (birinci fəriq) isə “ordu
generalı” rütbəsinə uyğun idi.

“Tutardı şişəyə hər dəm şərabi-nab tək
qanın”: “Sənin qanını hər dəm, saf bir şə-
rab kimi şişəyə çəkərdi.” Burada klassik
ədəbiyyatın “şərabi-nab”, “şişəyə tutmaq”,
“dəm” kimi məşhur məzmunlarından isti-
fadə edilmişdir. Bu misranın ən bəsit mə-
nası belədir: “Hər an sənin qanını içərdi.”

“Öyün millət” şeiri (səh. 436) üçün lüğət

əltaf: lütfələr

övtan: vətənlər; ölkələr

əninü ahü əfqan: nalə, ah və fəryad

rəvaqi-ərs: ərşin (göyün ən uca mərtə-

bəsinin) qübbəsi, çardağı

nəsb etmək: asmaq; sancmaq

kövkəbi-bəxt: bəxt ulduzu

nəcmi-zahir: görünən, parlaq ulduz

nəcmi-taban: işıqlı, parlaq ulduz

liva: bayraq; qoşun bayrağı

zibi-duş etmək: bəzək (zinət) kimi

çiyinə (boynuna) asmaq

mümtaz: seçkin, imtiyazlı

Yaslı bir xəbər

səh. 440. “Ələlxüsus, mərhum arxa-
daşımız Kərbəlayi Cahangir Zeynalovun
vəfat xəbərini...”: bu cümlədə anlaşılma-
lıq var. Güman ki, mətnin bir hissəsi itmiş-
dir. Qəzətdə də belədir.

Tsuqmayer ilə müsahibə

səh. 441. “Varna və Burqaz... Müttə-
fiqlər əlindədirlər.”: Antanta bloku nəzər-
də tutulur.

Sənəət məktəbi

səh. 442. Burada söhbət “texniki-
incəsənət məktəbindən” gedir.

Bakı xəbərləri:

Gömrükxana

səh. 443. “Mağalı”: güman ki, Zaqata-
lanın Muğanlı kəndi nəzərdə tutulur.

“Marinçay”: güman ki, Mazım çayı nə-
zərdə tutulur.

“Maqalinsk”: güman ki, yenə də Zaqə-
talanın Muğanlı kəndi nəzərdə tutulur.

Teatro və musiqi

səh. 444. “...Namiq Kamal əfəndinin
“Akif bəy” yaxud “Namus” adlı əsəri...”: Na-
miq Kamalın “Akif bəy” dramı Azərbaycan-
da “Namus” adıyla səhnəyə qoyulmuşdur.

Xarici xəbərlər:

Bolşeviklərin aclığı

səh. 445. Burada söhbət Gürcüstan
bolşeviklərindən və Gürcüstanın Daxili
İşlər nazirindən gedir.

Xarici xəbərlər:

Kubanda

səh. 446. “Kavkazsk”: burada söhbət
Rusiyanın Krasnodar diyarının Kropotkin
şəhərindəki Kavkazskaya dəmiryolu stan-
siyasından gedir.

Xarici xəbərlər:

Etilaf dövlətlərinin dəniz tələfatları

səh. 446. “N. R. K.”: “Nive Rotter-
damşe kurant” qəzeti nəzərdə tutulur.

“D. N.”: “Deyli nyus” qəzeti nəzərdə
tutulur.

“D. K.”: “Deyli xronikl” qəzeti nəzərdə
tutulur.

səh. 447. “D. T.”: “Deyli teleqraf”
qəzeti nəzərdə tutulur.

Cümə axşamı, 31 oktyabr 1918-ci il, nömrə 27

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 23 məhərrəmülhəram sənə 1337. 31 təşrini-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Kolyubakinskaya küçədə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə: 6-91. Tək nüsxəsi 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 35, başqa şəhərlərə 42 rublədir.

Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir.

Elan fiati: sətri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

İkinci Azərbaycan firqəsi [diviziyası] taborlarında istixdam olunmaq [xidmətə qəbul edilmək] üzrə türkcə bilən altı fəldşərə lüzum vardır. Arzu edənlər vəsiqələri ilə bərabər, hər gün saat ikidən saat altı sonraya qədər Rotşildin evində firqə sərtəbə-tətinə [baş həkimliyinə] müraciət etsinlər.

EV KOMİTƏLƏRİNƏ ELANI-RƏSMİ

Bununla şəxsi vərəqələr xüsusunda bütün əhaliyə elan olunur ki, vərəqələr təcili ev komitələri tərəfindən yazılıb əhaliyə verilməlidir. Fotoqraf surətləri isə sabiq elandakı bir ay müddətə bədəl iki ay müddətində hüviyyət [şəxsiyyət] vərəqələrinə yapışdırılmalıdır. Kəzəlik [həmçinin], polis dairələrinə müraciətdən ötrü, sabiqdə elandakı on günə bədəl təftiş üçün vaxt dəyişilib, hər kəs ayda bir dəfə müayinədən ötrü, kəndi polis dairələrinə müraciət etməlidirlər.

*Azərbaycan Polis
Müfəttişi-ümumisi Bəhaəddin*

ELAN

Qafqaz Müsəlman Ordusuna 7 ay müddətində 150 min pud mal və qoyun əti vermək arzusunda olan zəvət [şəxslər] Mariinski caddədə 6 nömrəli evdə Ərzaq şöbəindən şəraitini [şərtlərini] bilə bilərlər.

710 6-1

QİSMİ-RƏSMİ HÖKUMƏT QƏRARDADI

**Maarif Nəzarəti əmrləri
28 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918**

Nömrə 62

Qazax darülmüəllimininə [pedaqoji məktəbinə] tədris etməkdən ötrü aşığıda adları yazılan zəvət [şəxslər] təyin edilirlər. Hökumət dəftərxanası kargüzarı İsfəndiyar bəy Vəkilov, Yusif Qasımov, Bakı 3-üncü ali-ibtidai məktə-

binin müəllimi Əli Hüseynov, Bağmanlı məktəbi naziri [müfəttişi] Məhəmməd Hüseynzadə, İbrahim Əfəndi Qayıbov. Birinci Vəkilov rus lisanı və təbiət, ikinci Qasimov qəvaid [qrammatika], Hüseynov tarix və coğrafiya, Hüseynzadə riyaziyyat, Qayıbov əlsinə [dillər]. Bunlar təşrini-əvvəlın 20-sindən hesab olunurlar.

Nömrə 66

Həmin sənə təşrini-əvvəlın [oktyabrın] 1-indən etibarən Bakı gimnaziyasının müəllimi Mirzə Məhəmməd Axundzadə vəzifəsindən ixrac edilir.

Nömrə 67

Rəhim Kərimzadə, Olqa Qavrilovna Nikolayeva, Nadejda Yakovlevna İvanova, Maarif Nəzarəti [Maarif Nazirliyi] dəftərxanasına təyin edilirlər. Əvvəlincisi dəftərxana məmuru, ikincisi isə makina yazıçılığına.

*Maarif naziri əvəzində:
Şahtaxtinski*

Ziraət və Dövlət Əmlakı İdarəsinə əmr

26 təşrini-əvvəl [oktyabr] 1918

Nömrə 50

1918 sənədə sabiq Qafqaziya Ziraət idarəsinə göndərilən Göyçay qəzasının 8-inci dairəsinin naziri [müfəttişi] Kotin, Tiflisdə vəfat etdiyindən naşi xidmətçilər siyahısından çıxarılır.

İdarə müdiri vəzifəsini müvəqqəti ifaya müvəzzəf [ifa edən]: Şpitalski

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

28 təşrini-əvvəl [oktyabr] 334 tarixi ilə Osmanlı Qərargahi-ümumisindən təbliğ olunmuşdur. Dəclə cəbhəsində vüqu bulan düşmən təərrüzləri [hücumları] tərd edildi [geri püskürdüldü].

Osmanlı Milli Ajans[ı] xəbərləri

29.10.34

Almaniya səfiri kont [qraf] Bernstorf məzunən [məzuniyyətə çıxaraq] məmləkətinə getmişdir. İstanbulda bulunan alman və Avstriya əfrad və zabitanı [əsgər və zabitləri] hər gün məmləkətlərinə övdət etməkdədirlər [qayıtmaqdadır]. Alman heyəti-islahiyyəyi-əsgəriyyəsinin [hərbi təlimatçılar heyətinin] də gedəcəyini qəzetələr yazırlar.

Alman Ərkani-hərbiyyəyi-ümumiyyəyə rəisi [Baş qərargahının rəisi] general Lüdendorf istefasını vermişdir.

İstanbuldakı ingilis əfradi-bəhriyyəsinin [matroslarının] tərxisinə başlamışdır.

Ticarət və Ziraət sığorta ümuru [işləri], İlaşə naziri Cəlaləddin Muxtar bəy tərəfindən idarə olunmaqdadır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Osmanlı Milli Ajans[ı] teleqrafı

Xariciyyə naziri Nabi bəy dün Məclisi-Məbusanda [Parlamentdə] hökumətin ingilis mürəxxəsləri [nümayəndələri] ilə mütarikə müzakirəsinə [atəşkəs

haqqında müzakirələrə] girişildiyini rəsmən bəyan etmişdir. Müzakirat mövcibi-məmnuniyyət [məmnuniyyət verici] bir şəkil almış, bu gün-yarın nəticələnməsi mühəqqəq [qəti] görünür.

Bolqarıstanın qəbul etdiyi şərtlər arasında möhtəməl [ehtimal olunan] bir alman təərrüzünə [hücumuna] qarşı, Bolqarıstanın kəndi ərazisini müdafiə etməsi də daxildir.

Romanyanın rəsmi qəzetəsi Romanya və Macarıstanın Tuna [Dunay çayı] qərbindəki mənafe iştirakına binaən [mənafealarının ortaq olmasını nəzərə alaraq], hər iki məmləkətin birləşməsi üçün nəşriyyatda bulunur.

Miralay [polkovnik] Hauz ilə amerikan qüvveyi-bəhriyyəsi rəisi [Hərbi Dəniz qüvvələri komandiri] Qakson Parisə gəlmişdir. Bunlar Almanyanın sülh təklifinin əsnayi-müzakirəsində [müzakirəsi prosesində] bulunacaqlardır. Klemanso ilə Kox arasında mütarikəyə dair teleqraf təati edilmişdir [qarşılıqlı teleqraflar göndərilmişdir]. Kox, almanlar səmimi olduğu təqdirdə, mütarikə[nin] bütün əsgəri təfəvvüqü [üstünlüyü] mühafizə edəcəyini bəyan etmişdir.

Milli Ajans / 29.10.34

Qəzetələrə nəzərən 5-inci Mondros limanı qərarğahında cərəyan etməkdə olan mütarikə müzakirəti bir qaç günə qədər imzalanacaqdır.

Bern, 23 təşrin-əvvəl

Almaniyanın Vilsona vermiş olduğu

axırını cavabı, İngiltərə və Fransa mətbuatının narazılığına səbəb olmuşdur. Müttəfiqlərin rəyincə Almaniya məğlub olub, tərksilah edənədək sülh müzakirəti başlamağın heç mənası yoxdur.

Paris millətçi mətbuatı qoşunları cəbhədən geri çəkib, beynəlmiləl istintaq komiyonu təyin edilməsi təklifini qeyri-məqbul görür. Almaniya icra edilmiş islahatı da qeyri-kafi hesab edirlər. “Deyli Xronikl” yazır: Almaniyanın qüvveyi-hərbiyyəsinə sındırmadıqca, Amerikada heç kəs müharibənin nəticəsindən razı qalammaz.

Peştə, 23 təşrin-əvvəl [oktyabr]

Almaniya və Avstriyadan kömür, benzin və cövher gəlmədiyindən dolayı Macarıstan Avstriyaya taxıl buraxmayır.

BAKI, 23 MƏHƏRRƏM

Vəziyyətimiz

Müharibənin bidayətindən [başlanğıcından] Avropada, daha doğrusu bütün kürreyi-ərzdə hökmfərma [hökmran] olan siyasi vəziyyət, bir neçə vaxtdan bəridir ki, böyük bir təbəddülata [dəyişikliyə] uğraşmaya başlamışdır.

Şimdiyə kimi müəyyən bir surətdə davam edən müharibə, şimdi öz halını dəyişib, zəfəryab olan [zəfər qazanan] Almaniyanı hərbi cəhətdən böyük bir

müşkilata [çətinliyə] uğratmışdır.

Almanların geri çəkilməsi bugünkü vəziyyət etibarını ilə məğlubiyət mənasını təzəmmün etməz isə də [məğlubiyət mənasına gəlməsə də], hər halda nazik [həssas] və ciddi bir vəziyyətdə bulunduğunu inkar etmək qabil deyildir.

Məlum olduğu üzrə, biz Azərbaycan türklərinin və bütün türk və islam aləminin istinadgahi-yeganəsi [yeganə dayağı] olan Osmanlı dövləti Almaniya ilə müttəfiqdir. Bunun üçün də, hər bir Almaniya müvəffəqiyyəti, həm Türkiyədə və həm də başqa islamlar arasında böyük məmnuniyyət və şadmanlıq ilə tələqqi edilirdi. Binaileyh [ona görə], təbiidir ki, almanların Qərb cəbhəsindəki müvəffəqiyyətsizlikləri əfkari-ümumiyyətimizdə icrayı-təsir etməkdən xali qalmayıb [ictimai rəyimizə təsirsiz ötürsün].

Vəziyyətimiz nə olacaq? Gələcəyimiz nə şəkil alacaq? Bütün türk və islam aləmi belə bir könül açmayan təbəddülatdan nə halda qalacaq? Türk milləti-nəcibəsi [nəcib türk milləti] bu müharibədə sərf etdiyi zəhmət [zəhmətlər], verdiyi qurbanlara nisbətən bir şey qazanacaq mı? Müharibə indiki halda davam edərsə, həm kəndisinin, həm də başqa türk və islam qardaşlarının gələcəyini təmin etməyə qadir ola biləcəkmi? İştə aramızda cərəyan ilə bizləri mütəhəyyic edən [həyəcanlandıran] suallar.

Bu suallara mümkünat daxilində cavab verməyə səy edəlim. Bizcə,

iztiraba və nigarançılığa elə bir məhəl [yer] yoxdur. 1914 sənə ağustos ayının 19-unda tövlid edən [doğulan; başlayan] müharibənin baniləri millətlər kəndiləri olmamış, bəlkə bəzi istilacı və qəlbləri hirs [tamah] ilə dolu hökumətlər olmuşlar ki, onların ən ümdə mütəşəbbisi Rusiya çarlığı idi. Müharibə [savaşın] dövlətlər arasında demək olar ki, yalnız bir Türkiyə kəndi millətinin hüquqi-bəşəriyyəsinə [insani hüquqlarını] mühafizə etmək üçün həmin müharibəyə girişməyə məcbur oldu. Başqa dövlətlərin hər birisini götürsək, onların qəlblərində tutduqları amal, yalnız bir millətin təmini-həyatı və ya mühafizəsi olmayıb, onun xaricində bir çox əməllər [arzulər, niyyətlər] daha var idi. Rusiyada vəqə olmuş inqilablar, Almaniyaadakı kabinə [hökumət] və məşrutə [konstitusiyə] təbəddülatı [dəyişiklikləri], İngiltərə, Fransa, İtaliya və Amerikadakı sülh tərəfdarlarının uca səsləri söylədiyimiz fikrə bu gün böyükcə dəlildir. Müşahidə ediləyənə binaən [müşahidə ediləyən kimi], bu gün zəfər işığı millətlərin gözlərini qamaşdırmayıb. Hər tərəfdən gələn “sülh” sədəsi Avropa ricalı-dövlətini [dövlət adamlarını] istilacı əməllər və hərəkətdən [işğalçılıq arzu və hərəkətlərindən] çəkinməyə məcbur edir və edəcəyi mühəqqəqdır [qətidir]. Deməli, günü-gündən mövqeyi yüksəlməkdə olan sülh əsnasında, hər bir millət üçün yek-digəri ilə etilafa [razılığa] girişib də, öz hüquqi-bəşəriyyətlərini təminə vase’ [geniş] bir imkan hasil

olur. Belə vəziyyəti asanlaşdıran digər bir əsas vardır ki, o da hər bir müharibə dövlət tərəfindən təsdiq və təkid edilən: “Hər bir millət kəndi müqəddəratını kəndi əlinə alacaqdır” nöqtəsidir. Sülh həmin əsas üzərə olasıdır. Bunu hal-hazırda bütün Avropanın vəz’ini [vəziyyətini] dəyişdirməyə qadir olan prezidenti Vilson dəxi dəfəatla [dəfələrlə] təkid etmişdir. Həmin əsas müəyyən bir şəkil alarsa (zatən almaşına bir səbəb olmasın gərək) ol vəqt [o vaxt] türk əqvamının [qövm-lərinin] və onlarla bərabər başqa islam qardaşlarımızın həyatı bir qədər təmin edilər və onların hüquqi-bəşəriyyətlərinə qarşı heç bir tərəfdən təcavüz olunmaz.

Lakin, bunun üçün türk və islam aləmindəki fikir sahibləri, ziyalılar, siyasiyyun [siyasətçilər] və həmçinin məhafili-diplomasi [diplomatik dairələr] ən ciddi səy və kuşışdə [çalışmaqda] olub da, bu xüsusda üç yüz milyonu havi [əhatə edən] bir kütlənin səslərini və istəklərini bütün aləmə bildirib, Avropanın millətləri haqqında münasib görülməz vəziyyət və əsasa bunların da istehqaqı [haqqı] olduğunu isbat etməlidirlər. Bizcə, bu barədə Türkiyə, İran, Hindistan, Rusiya, Qafqaz və başqa məmləkətlərdə yaşayan müsəlmanlar arasında indidən bir mübadileyi-əfkar [fikir mübadiləsi] icrası pək münasibi-hal və zaman [vəziyyətə və dövrə uyğun] olardı.

Siyasət üfqündə başqa şeylər görünməsi qeyri-möhtəməldir [ehtimal

mal daxilində deyil]. Lakin, əgər sülh cərəyanı cəngcu məhafillərin [müharibə istəyən dairələrin] israrı altında xəfiflərsə [zəiflərsə], o vaxt nə etməli? Buna dəxi hazır olmalıyıq. Azərbaycan türkləri və bəlkə onlardan başqa qeyri [digər] islam balaları öz talelərini böyük qardaşları olan Osmanlı türkləri ilə birləşdirmişlərdir. Buna görə qarşımızdakı möhtəməl vüquat [hadisələr] həpimizə aid olacaqdır. Bu təqdirdə də güman etdiyimizə görə, iztirab və nigarançılığa yenə də məhəl olmasa gərək. Çünki, bir fikir və bir hisslə yaşayan və hər bir fədakarlığa amadə [hazır] olan əzim [əzmi] bir ittihadı [birliyi] pozmaq, çox da asan işlərdən deyildir.

Bizim bu fikir və ümidimizə türk mətbuatının dəxi şərik olduğu möhtərəm “Yeni gün” arxadaşımızın baş məqaləsindən iqtibasən götürdüyümüz şu mülahizələrdən aşikardır.

“Yeni gün” rəfiqimiz məqaləmizin ikinci qismindəki mövzudan və Qərb cəbhəsindəki müharibə vəziyyətinin (bizə olan kimi) sui [mənfi] təsirindən bəhslə deyir ki:

“Əvət, nazik [həssas] və ciddi bir vəziyyətdə bulunduğumuzu inkar etmək qabil deyildir. Fəqət, vəziyyətin nəzakət [həssaslıq] və ciddiliyətini inkar etməmək yə’s və növmidiyə [kədər və ümitsizliyə] büsbütün təslimi-nəfs eyləmək [təslim olmaq] demək deyildir. Şu hərbi-ümumi tarixini göz önünə gətirəcək olarsaq, bundan daha nə qədər ciddi və hətta vəxim [qorxulu]

dəqiqələr keçirdiyimizi dərhal görürüz. Rus qüvvələrinin təhəmmülsüz [dö-zülməz] bir şiddətlə Qaliçyanı əzərək macar ovalarına enməyə başladıkları, Almanıyanın Şərqi Prussiya vilayətini çığnadıqdan [tapdaladıqdan] sonra irəliləməyə davam etdiyi günləri unuttuqmu? Çanaqqalanı zorlamaq üçün, xasmin [düşmənin] atəş və çəlik püs-kürdüyü xələcanlı [təşvişli] saatları xatirdən çıxardıqmi? İtalyan və bilaxirə [ardınca] rus və Amerika müdaxilələri üzərinə keçirdiyimiz düşüncəli zamanların iztirabları heç birimizin qəlbində mənquş [nəqş edilmiş halda] qalmadımi? Bu tarixi misallar bugünkü qeyri-müsaid [əlvərişsiz] vəziyyət qarşısında büsbütün növmid və məyus olmağın doğru olmayacağını isbata kafidir. Şairin şu gözəl sözlərini heç unutmayalım:

“Ümmid ilədir cahanda hər hal.”

İştə qəlbimizdə həmin ümidlə gələcəyə açıq gözlə baxmalıyıq.

C. D.

KANÇLƏRİN NİTQİ

Reyxstaqın 22 təşrinə-əvvəl [oktyabr] tarixli iclasında Almanıya Kançləri böylə bir nitq irad etmişdir [söyləmişdir]:

“Həzərat, sizinlə ilk dəfə danışıqdıqdan sonra, hər iki tərəf yeni alman hökumətinin sülh təşəbbüsətinə müvafiq yeni iqdamatda bulunmuşdur

[addımlar atmışdır].

Yeni hökumət vəzifəsinin ifasına başladığı zaman, Vilsonun istizahı [sorghusu] varid olmuşdu [gəlib çatmışdı]. Bizim müsbət cavabımız nəticəsində Vilson yenidən isticvab etmişdir [cavab istəmişdir]. Bu istizaha cavabımız dün nəşr edilmişdir. (Qəzetemizdə vardı. İdarə.) Alman milləti hökumətin sülhə necə hazırlandığını bilmək arzusundadır. Fəqət, anlayırsınız ki, bu məsələdən sərhesablıqla [ehtiyatla] bəhs edə bilərəm. Bilərəm ki, firqələrin həpsi bu məsələni vaxtın tələb etdiyi üzrə tam sərhesablıq ilə müzakirəyə çalışırlar. Bu alman millətidir ki, rəisicümhur Vilsona müraciət edir. Bu əmr [iş] firqə nümayəndələrinin danışıqlarına böyük qiymət verir. Almanıyanın sülh təklifi müqabilinə Vilson verdiyi bir neçə cavab, hüquq əsası üzərinə bağlanmış sülh, yaxud qüvvə əsası ilə əqd edilən barışıq məsələsi ətrafında işləyən ümum məmləkətlərdə müdhiş bir mübahisəyə bais olmuşdur. Bu xüsusda Etilaf dövlətlərində çox danışıldı. Məmləkətimizdə də mübahisə bədihidir [açıqdır, aydındır]. Bir tərəfdən açıq və qısa hissinə qapılmış və məmləkətimiz hesabına hislərini yatırmaq vaxtını yaxlaşmış hesab edənələr, həmişəkindən bərk danışırlar. Digər tərəfdən, beynəlmiləl ittifaq əsasına istinad edən firqə hələ diridir. Yeni əlaməti-imanın [inaniş simvolunun] hərtərəfli imtahana çəkilməsi, bunu isbat edir. Bu, isbatına həcət olmayan bir həqiqətdir. Bir hö-

kumət və ya bir neçə dövlət ittifaqının digər bir millət müqabilinə iqlamatda bulunaraq gözü olan şeyi qaba qüvvə ilə almağa çalışmasından əvvəl, feilən qəti surətdə əhdnamə bağlanmasına və hazırki beynəlmiləl vəziyyətində sülhə nail olmağa çalışmalıdır. Vilsonun son notası vəziyyəti artıq aydınlaşdırmadı. (Buraxılmışdır.) Vilsondan gözlənən yeni cavabın əhvalı aydınlaşdıracağı mümkünatdandır. O vaxtdək biz qövlən və feilən [sözlə və işlə] bu müğləq [dolaşiq] məsələni qarşılaşmağa hazır olmalıyıq: Ola bilər ki, düşmən hökumətlər müharibəni davam etdirmək istərlər. O halda, biz bütün qüvvələrimizi toplayaraq müdafiə etməli oluruz. Burası labüd olsa, Almaniyaya Hökuməti millətin müdafiəsi xüsusunda millət namından danışa bilər. Necə ki, sülh iqlamatında [təşəbbüslərində] millət namından danışdı, hüquq əsası üzərinə sülh prinsipi tərəfdarları eyni zamanda borcludurlar, qüvvə əsası üzərinə qurulan sülh müqabilində bilamüqavimət [müqavimət göstərmədən] razı olmasınlar. Bu əsası mühafizə etməyən hökumət alman mücahid və fəhlələrinin nifrətinə təsadüf edər və bəlkə xalq həyəcanı dalğalarıyla yer üzündən silinər. Fəqət, ikinci məsələni də bütün nəticəyə [nəticələri] ilə unutmamalıdır. Alman milləti konfransa gözü bağlı gedə bilməz. Alman millətinin ixtiyarı var sual etsin ki, Vilson şərtləriylə sülh əqd edilsə, burası Almaniyanın həyatimilliyəsi və istiqbalı üçün necə təsir

bağışlar? Mətbuata nəzərən alman milləti Vilson istizahına hökumət tərəfindən cavab verildikdən sonra, iqlamatın nəticəsinə idrakla baxır. Şimdi hər şeydə müəyyənlik və aydınlıq tələb edir. Əvət, burası bizim üçün böyük nəticəli bir qərar idi. Şimdi bizim mövqemizin qüvvəsi özümüz nəyi haqlı sanmamızla deyil, müarizlərimizlə [rəqiblərimizlə] mübahisələrimizin nəticəsi ilə mərbutdur [əlaqəlidir]. Bu əmr [iş], fəth və qalibiyyətə adət etmiş faxir [fəxr edən, öyünən] bir millətdən böyük fədakarlıqlar tələb edir.

Bu hüquq sərhədlərimizdə də riayət edilməlidir və biz heç vaxt sərhədimizi düşmən qüvvəsinə açmayacağıq. Qəbul etdiyimiz maddələr daxili həyatımıza da aiddirlər. Bir çoxları mənə etiraz edirlər ki, Vilson maddələrinin qəbulu Almaniyanın düşmən mühakiməsinə tabe olmasından ibarətdir və düşmən hüquq məsələsini öz nöqtəyindən nəzərinə müvafiq bir surətdə həll edəcəkdir. Bu böylə olsaydı, bəs nə üçün mötəlif [etilaf edən, razılığa gələn] dövlətlərin mütəəssib [təəssübkeş] millətçilər konfransı salonunda öylə qorxurlar, necə ki canilər məhkəmədən qorxurlar. Vilson proqramının ümudə maddəsi Millətlər İttifaqı əsasıdır.

İttifaqda iştirak edən millətlərin həpsi, fədakarlığa razı olmasalar, bu əsas həqiqət olaraq meydana çıxa bilməz. Hüququn ümumiliyi özgələr kimi bizdən də tələb edir ki, istiqlaliliyyəti-mütləqəmizi [mütləq istiqlaliliyyəti]

yətimizi] bir qədər təhdid edək [məhdudlaşdıraq]. İstiqbalımız [gələcəyimiz] üçün bunun böyük əhəmiyyəti var. Bu əsas üzərinə biz bir vahid millət kimi tərəqqi edə bilərik. Cərəyani-əfkarda [düşüncə cərəyanlarında] təbəddülət [dəyişiklik] vüqu bularsa, onda biz bu yaxınlaradək millətlərin həyatında sarsılmaz bir əsas təşkil edən təəssübi-milliyə [milli təəssübkeşlik] əsasında ayrılmamış olarıq. O halda, ağalar, həyatımızda nə səhhət [sağlamlıq] əmələ gələr, nə təcəddüd [yenilənmə]. Belə olsa, hirs və narazılıq hissi baqi [daimi] qalaraq, nəsil-dən-nəslə bizi məhv edər. Amma biz bu dəhşətli müharibənin əhəmiyyəti ədalət hissində qələbədən ibarət olduğunu dərk edərsək, əgər biz böylə hiss müqabilində nifrətiz baş əyərək, bu əmrə [halda] hazırkı yaralarımız üçün şəfa və gələcək fəaliyyətimiz üçün zəmin taparıq. Alman milləti ümumi beynəlmiləl məsələni də bu millətin xislətini təşkil edən ciddiyət və idrakla həll edir.

Biz son iki nəslin ruhunda getməliyiz. Belə edərsək, bəşəriyyətin arzusunu kəndi arzumuz kimi tələqqi etdiyimiz təqdirdə, yeni tərəqqi üçün bu fəqərədən [maddədən; bənddən] yeni mənəvi qüvvə taparıq. Millətlər ittihadı əhraranə [hürriyyətpərəst] böyük bir məqsəddir. 19 fevralda söyləmiş olduğum sözləri təkrar edirəm. Mövcudiyəti təmin üçün edilmiş müdhiş və qanlı müharibə qüvvəyi-bəşəriyyənin bir çox qisimlərini müayinə edilməmiş buraxdı. Biz millətlərin rifahiyyəti-hal

və hüququnu məxsusi arzu halına salmalıyıq. Bu saat mən öz camaatıma Millətlər İttifaqını yegane bir təsəlli mənbəyi kimi təqdim edirəmsə, eyni zamanda gizlətmək istəmirəm ki, ən qəvi [güclü] dövlətlər buna ziddirlər. Bu təfəvvüqün [üstünlüyün] nə qədər davam edəcəyini kimsə deyə bilməz. Nə olursa olsun, yaxın günlər və həftələr bizi yeni müharibəyə məcbur edər, yaxud sülh yolu açarsalar, biz onu da bunu da qəbula hazırız. Amma bir şərtlə ki, imdiki hökumətin proqramına əməl edilsin və əski üsul hərəkətdən vaz keçilməsi qərarlaşdırılsın.

ERMƏNİ-GÜRCÜ İXTİLAFI

Gürcüstan Hökuməti nəzdində erməni diplomasi nümayəndəliyi, Tiflis qəzetəsində belə bir fəqərə [yazı] nəşr etdirmişdir. Oktyabrın 21-ində Erməni Cümhuriyyətinin Mantaşev karvansarasındaki şeylərini mühafizə edən erməni əsgərləri ilə şəhər milis nəfəratı miyanında [arasında] xırda bir ixtilaf baş vermişdir. İxtilaf imdi yatırılmışdır. Bu məsələ ətrafında min türlü şeyiələr dövrən etməkdədir. Bunun da ümdə səbəbi hazırda Mantaşov karvansarası qarağollarının [keşikçilərinin] gürcü əsgərlərinə əvəz edilmiş olmasıdır. İxbərat [xəbərlər] bürosu: “Qarağol erməni hökuməti müvəkkili Camalyanın rızası [razılığı] ilə əvəz edilmişdir. Çünki, erməni bölükləri İrəvana göndərilməli-

dirlər. Halbuki, anbardakı şeylərin həpsini aparmağa bu saat imkan yoxdur.” Büro bunu da əlavə edir: “Gürcüstan Hökuməti həməən anbarlarda yığılmış erməni cümhuriyyətinə məxsus olan şeylərə heç vaxt göz dikməmişdir və dikməyir də.”

Srağagün qazetələrdə yazıldığı kimi ermənilərlə gürcülər arasındakı sərhəd ixtilafının axırı vuruşma şəklini aldığı xəbər alınır. Gözəl Qafqazda yaşayan millətlərin biri-biriylə yaxşı və xoş keçinmələri və can deyib can eşidəcəkləri möhtəməl ikən, yek-digərə qarşı cəngcuyanə [müharibə arzulayan] və xəsmənə [düşməncə] bir halda bulunmaları [olduqları] anlaşılır. Bu isə gözəl Qafqazıyanın mənafeyinə müvafiq deyildir. Ələlxüsus, beş ildən bəri müharibə edən böyük millətlər və hökumətlər mütarikə [atəşkəs] qapısında və sülh arzusunda bulunduqları bir zamanda Qafqaz millətlərinin yek-digərə elani-hərb edərək, müharibə etmələri şayani-təəccübdür [təəccübə layiqdir].

AZƏRBAYCANDA

Müavinəti-tibbiyyə [tibbi yardım] lüzumu

Xıllı dairəsindən Bakı qubernatoru naminə bu məzmununda bir teleqram alınmışdır. Ətraf kəndlərdə dəhşətli müsri [yoluxucu] xəstəlik əmələ gəlmişdir. Hər gün 45-50 adam tələf olur. Zat alilərinizdən rica edirik ki, təcili

surətdə müavinəti-tibbiyyə və dərman göndərmək barəsində lazımi tədabir ittixaz edəsiniz [tədbirlər görəsiniz]. Burada dərman tapmaq pək müşküldür. Əhalinin əksəri yeni bir xəstəliyə düşər olmuşlar. Cənabınızın köməyi labüddür.

Qarabağda heyəti-mürəxxəsə

Ermənistandakı Türkiyə səfiri Məhməd Əli paşa və Qafqaziya cəbhəsi komandanı Xəlil paşa həzrətləri vəsi-tələri ilə Ermənistan ilə Türkiyə səltənəti miyanında hasil olmuş etilaf [razılışma] mövcubincə, Ermənistan Hökuməti Nuri paşa həzrətləri hüzuruna bir heyət göndərməyi təhti-qərara almışdır. İşbu heyət Qarabağdakı müsəlmanlar ilə ermənilərin münasibətini [münasibətlərini] yaxşılaşdırmaq və sərhəd təyini məsələsini həll edəcəkdir. Heyətə hökumət tapşırılmışdır ki, Nuri paşa həzrətləri ilə etilafa [razılığa] girərək, müzakirə zamanı türklər tərəfindən müharibənin dayandırılmasını istirham [xahiş] etsin.

RUSİYADA

Şimali nahiyyə Müvəqqəti Hökumətinin Arxangelsk qəzetələrində Rusiyanın birləşdirilməsi haqqında bir deklarasiyası dərc edilmişdir. Deklarasiyada göstərilidiyi üzrə baş idarə işbu məsələləri həll etməli imiş.

1. Başqa nahiyyələr ilə bərabər Rusiyada vahid bir hökumət və şimali

nahiyələrdə məhəlli hökumət təşkili.

2. Şimali nahiyələrin və bütün məmləkətin ərazi və istiqlali-milliy-yəsinin düşmən təərrüzündən və əhalisinin mühafizəsi.

3. Rusiyadan ayrılmış nahiyələrin əhalinin ixtiyarı ilə yenidən Rusiya ilə birləşmə və Rusiyaya mülhaq [ilhaq] olmaları.

4. Həqiqi camaatın hökumət müəssisələrinin, Məclisi-Müəssisan, zems-tvo, bələdiyyə idarələrinin və hürriyyətin təcidi.

5. Əhalinin ruhani, iqtisai və ictimai hüquqlarını təmin edəcək sabit və qanuni nizamın bərpası.

6. Zəhmətkeşlərin torpaq hüququnun təmini.

7. Məsai [əmək] mənafeyinə bütün Rusiya və şimali nahiyələrin iqtisadi və siyasi mənafeyinə müvafiq bir surətdə mühafizəsi.

8. Əhali arasında hökmfərma olan aclığın dəf və rəfinə [aradan qaldırılmasına] səy edilməsi.

TƏLƏBƏLƏRİMİZƏ DAİR

4 sənədən ziyadə davam edən Avropa qanlı müharibəsi hamı məmləkətləri millətlərlə bərabər biz Qafqaziya müsəlmanlarını da mütəzərrir etmişdir [ziyan vurmuşdur]. Şu müharibə Qafqaziyada sənəət, iqtisad və ticarətə təxribat yapıdığı kimi, biz müsəlmanları da maarifcə çox sənələr

geriyə atmışdır. Müsəlmanlar axırını illərdən bəri elmə, məktəbə həvəskar olub da, 10-20 il müddətində yetirdikləri oxucu və tələbələr arasında baş açıq qaldılar. Bu 4 ilin ərzində Rusiya ali məktəblərində təhsildə bulunan tələbələrımız maddi cəhətcə zəif olduqlarından və axırını inqilabdan naşi dərslərini atıb, kəndi məişətlərini təmin etməyə çalışmışlar. Vətənlərində edadi məktəbləri bitirən tələbələrımız də yenə təhsilə gedə bilmədiyindən və maddətən təmin edilmiş olmadıqlarından kəndi əməyi ilə özlərini və ailələrini idarə etmişlərdir. İmdi Qafqaziyanın mərkəzi və Azərbaycanın paytaxtı olan Bakı şəhərinin müzəffər Türkiyə Ordusu tərəfindən alınıb da, islam [müsəlmanların] əlinə keçdiyindən, Azərbaycan tələbələrini üzünə hamı məktəblər və darülfünunlar [ali məktəblər] açılın gərək. Azərbaycanın azad övladı elm təhsilində artıq Rusiyaya möhtac deyildir. Bu gənclər həpsi islamın ikinci Kəbəsi mənziləsində [yerində] olan İstanbulda ikmali-təhsil etməlidirlər [təhsillərini başa vurmalıdırlar]. Əlbəttə, bu barədə bizim yeni təşkil olmuş Azərbaycan Hökuməti, kəndisinin ziyalı qüvvəyə möhtac olduğunu nəzərə alıb, əli altında olan tələbələri az olmalarına baxmayaraq, təhsilə göndərməlidir. Digər tərəfdən hökumət tərəfindən səfərbərlik elan olunub, həp gənclər o cümlədən tələbələr, silah altına alınmalıdırlar. Əlbəttə, yeni hökumətin yeni ordusuna hadi [yol göstərən] ol-

maq üçün bizim tələbələrımız zabitan məktəblərinə varıb da yeni əsgərlərimizi irşad etməlidirlər [doğru yola sövq etməlidirlər]. Şimdi bunu heç bir tələbə və ziyalı inkar edib, öz vəzifeyi-əsgəriyyəsinin ifasından imtina etməz. Lakin, gənc tələbələr yeni hökumətimizin istiqbalını [gələcəyini] və atidə [gələcəkdə] fəal millət xadimlərinə möhtac olduğunu düşünüb, təhsillərini itmama yetirmək [başə vurmaq] həvəsinə düşmüşlərdir. Əvət, bu əsgərlikdən imtina deyildir. Biz bunu düşünməliyiz ki, 5-10 nəfər ziyalı hökumət makinasını idarə etməyə qadir olammaz. Şiməndifər [dəmiryolu], zavod və fabriklərdə işləyən əcnəbilər Azərbaycanın türklər yedinə [əlinə] keçdiyindən mütəəssir olub, vəzifələrini ifaya səy etməyir və yaxud vətənlərinə qayıdırlar. Bunlar getdikdən sonra, şiməndifərlərdə, zavodlarda işləməyə qadir xidmətçilərimiz varmı? Budur ki, bizim tələbələrımız öz aralarından bir taqımını əsgərlikdən saxlayıb, İstanbulda təhsil etməyə çalışırlar. Hökumət bu gün tələbələrin arzusunu səmimi qəlbədən alqışlamalıdır. Gələcəkdə tələbələrin bu iqdami [addımı] hökumətimizə çox mənfəətlər yetirəcəkdir. Bu vaxtadək rus edadilərində və ali məktəblərində elm oxuyaraq, bütün-bütünə öz vətənidən, millətindən uzaqlaşib da, ruslaşmaqda olduğumuz halda, bundan belə Dərsədətdə [istanbulda] təhsil alıb, öz milli ruh və salim qəblə Azərbaycana qayıdıb, kəndi millətimizə xidmət

etməliyiz. Bən yenə təkrar edirəm ki, tələbələrımız məmləkətin bu ağır vaxtında məmaliki-əcnəbiyəyə [əcnəbi ölkələrə] təhsilə getməkləri ilə heç də yeni təcrübəsiz ordumuzu başlı-başına buraxıb, əsgərlikdən qaçmırlar. Lakin, sadə nəfər və yaxud kiçik zabıt olmaq-dansa, bunlar Türk və Azərbaycan Ordusunun daha mürşid hadisi [daha yaxşı yol göstərəni] və daha müqtədir zabiti olmaq üçün, İstanbul hərbiyyələrində [hərbi məktəblərində] və qeyri ali məktəblərində təhsil etməyə çalışırlar. İştə Azərbaycan tələbələrinin arzusu!

Bugün hökumət vətənin gənclərinə müavinət [yardım] etməlidir!

Əli Əkbər Buzovnalı

AÇIQ MƏKTUB

“Kaspi” qazetəsinin 84-cü nömrəsində bir baş məqalə yazılaraq, Daşnaksutyun firqəsinin siyasətindən bəhslə deyilmişdir ki, ermənilər içində böylə siyasətə razı olmayanlar varsa, səslərini çıxarmalıdırlar. Zira, onların sükutü daşnak siyasətinə razı və daşnaklarla həmməslək [eyni əqidədə] olmaları kimi tələqqi [qəbul] olunur. Daşnak olmayıb, onların siyasətini təsvib etməyən [bəyənməyən] ermənilər səslərini çıxararsalar, bu vaxtadək törənmiş olan vəhşiliklərin məsuliyyəti ermənilərdən bir qisminin üzərinə

düşər və erməni milləti ilə bizim aramızda dostluq və mehriban qonşuluq münasibəti [münasibətlərinin] hüsuluna [meydana gəlməsinə] zəminə hazırlar. Məzkur məqaləyə cavab olmaq üzrə erməni mühərrirlərindən, camaat xadimlərindən Kara-Murza yenə həməən qəzetənin 87-ci nömrəsində “Kaspi” müdirinə belə bir açıq məktub yazmışdır: Möhtərəm Qara bəy, “Kaspi” qəzetəsinin 84-cü nömrəsində yazılmış baş məqaləyə Daşnaksutyun firqəsinin məslək [əqidə] düşməni olmaq üzrə, cavab verməyə müsaidənizi rica edirəm. Məzkur məqalədə denilir ki, daşnaksaqan olmayan ermənilərin tərəfindən Daşnaksutyun firqəsinin ağılsızcasına yürütülən millətçilik siyasətini sükutla keçirmələri bu siyasətə razı olduqlarına bir əlamətdir. Bu fikrin yalnızlığı elə burasındadır ki, sükut, həmişə riza əlaməti deyildir. Biz bilirik ki, tərəqqipərvər rus mətbuatı uzun müddətlərdən bəri rus bürokrat hökumətinin ən fəna işləri barəsində bir şey yazmayırdı. Fəqət, burasını onun hökumət nöqtəyi-nəzərinə razı olması ilə izah etmərik. Məlumdur ki, imperator 3-cü Aleksandrın vəfatı münasibətilə “R. vedomosti” qəzetəsinin tövsif yazmaması haqqında qəzetəyə tənbeh edilmişdir. Aşıqardır ki, burada sükut hökumət nöqtəyi-nəzərinə razı olmamaq əlaməti idi. Bu surətlə sükut həmişə riza əlaməti deyil. Bəzi vaxt tamamilə əksidir. Mülahizə ediniz ki, sentyabr hadisətinə [hadisələrinə] həmədən ziyadə, həməən Mart fəlakətinə

bais olan daşnaksaqanlar etinə, səskü edirlər, amma daşnak olmayan ermənilər, Mart hadisətinin cavabı olan sentyabr fəqərəsinin [hadisəsinin] labüdlüyünü dərklə, sükut ixtiyar edirlər. Zənnimcə, bu mülahizələrlə bütün ermənilərin Daşnaksutyun firqəsi tərəfindən yürütülən kutahbinə [dar düşüncəli], bundan dolayı da həməən erməni millətinin özü haqqında cinayətkarənə siyasətinə “razı olmaları” məsələsi həll edilmiş olur.

Fəqət məntiqi xətalardan başqa, məzkur məqalənidə izaha möhtac sair təkidat [fikirlər] dəxi mövcuddur. Məqalədə deyilir ki: “Hesablaşmaq saati yetişdikdə, ələ düşən hər erməni özünün daşnak olmadığını və bütün təqsirlərin Daşnaksutyun firqəsində olduğunu təkid edir. Nəticədə anlaşılır ki, cinayət işlənir, fəqət kimlər tərəfindən, məlum deyil. Zira bir müqəssir ələ düşməyir. Belə çıxır ki, ermənilər bir sürü qoyundurlar, müsəlmanlar isə vəhşi canavar sürüsüdürlər.”

Müqəssirləri tövqif etmək mümkün olmayırsa, burası müqəssir yoxdur demək deyildir. Daha təbii olardı ki, müqəssirlər qaçanlar arasında axtarılsın, nəinki Bakıda qalanlar miyanında [arasında]. Çünki, özünü günahkar və hər günahdan sonra hesablaşmaq saatının gələcəyini bilən bir adam heç vaxt şəhərdə qalmağa cəsərat etməz. Əlavə, yanlış müqəddimənidən məntiqcə əsla “qoyun və qurd” məsələsi kimi yanlış nəticə hasil olmaz. Mən erməni olduğum halda, həməyə deyir-

rəm və iləricə demişəm ki erməni millətinin rüsvalığı olaraq ermənilər dəxi müsəlmanları, hətta müsəlman arvad, uşaq və qocalarını insaniyyətə müqayir [zidd], vəhşiyənə bir surətdə qətl edə bilirlər. Lakin, mən inanıram və həmçinin bunu da hamıya deyirəm ki, belə cinayətdə müqəssir olmayan müsəlmanlar dəxi vardılar. Siz də inanınız möhtərəm doktor ki, ermənilər, hətta daşnaklar arasında da çox adamlar var ki insana əl qaldırmağa müstəid deyildirlər [əl qaldırmağı bacarmazlar]. Binaileyh [ona görə] də Mart hadisəsinin təqsiri onların öhdəsinə düşməz.

Bir də məqalə sahibi daşnaksaqan olmayan ermənilərdən tələb edir ki, siyasi macərəculuğa [macərəpərəstliyə] və əxlaq pozucu bolşevizmə uyaraq mart ayında və sonralar bir çox uyezdlərin müsəlman əhalisinə bunca zülm etmiş Bakı Daşnaksutyun firqəsi canilərinə protesto etsinlər. Məgərəsə insanların böylə vəhşiliyi hələ ayrıca protesto tələb edir. Məgərəsə şərir [yaramaz], ağılsız qardaşlarının günahı müqabilində cəza almış olan yerdə qalan ermənilərin bu hadisələrə nifrətdən başqa bir ayrı hissləri də ola bilərmiş?

Axır, sükut əlaməti-riza [razılıq əlaməti] deyildir. Nəhayət, sükut nərdədir? Qulaq asın ki, erməni camaatı arasında milləti xainanə bir surətdə aldatmış olan firqəyə qarşı nə qədər nifrət var. Zira, bu firqə həmişə əksini təkid etdiyi halda, firqənin mənafeyini

millət mənafeyindən uca tutmuşdur.

Nəhayət, müəssif [təəssüf doğuran] mart-sentyabr ayları hadisəsinin müqəssirlərini aramağın vaxtı yetişməsi və lüzumu xüsusunda bir neçə söz deyəyim. Ümumiyyətlə, bu hadisələr aşikar və müqəssirləri məlumdurlar. Həmçinin məlumdur ki, mart və sentyabr hadisəsinə mütəəqib [ardınca] idrakla icra olunan müəyyən siyasətlər yürütüldülər və birinci siyasət haqqında sentyabradək danışmaq qeyri-mümkün olduğu kimi, ikinci haqqında da şindi danışmaq olmaz. Halbuki mühərririn vəzifəsi hər işi tamamilə tənvir etməkdir [ışıqlandırmaqdır]. İmdi dərin matəm batmış Bakı erməniləri, hələ ölümlərini ağlamamış və bəzilərinin fəlakətli xətalrı digərlərinin müqəddəratına bunca inikas etdiyini [əks olduğunu] ürək yanğısı ilə dərk etdiyi bir zamanda, mart ya sentyabr müqəssirləri haqqında mübahisə [yə] başlaya bilərlərimi? Nəhayətsiz müsibət içində nə mübahisə vaxtıdır? Bundan əlavə, bizim yek-digərimizə [bir-birimizə] qardaş kimi əl uzatmamız üçün qatil və qarətçülərə [soyğunçulara] qarşı nifrət və etirazımı lazımdır? Halbuki, əqrəbasının pişəzvaxt [vaxtsiz] və fəcianə bir surətdə ölməsinə ağlayanlar ağzında onlar təlin edilirlər [lənetlənilər] və iş həm söz quldurlarının və allahsızların xahişlərinə rəğmən, ittihad və qardaşlıq hasil olarsa, məzlumlar daha yaxşı ibrət dərsi almazlarmı? İnsanın xeyirxahlığına iman qüvvətli olarsa, insaniyyətini qeyb

etmiş şəxslərə bəyani-nifrət edilmədən [nifrətini ifadə etmədən] də əsrlərdən bəri qonşu olan iki millət arasında məhəbbət, üxüvvət [qardaşlıq] və müvafiqət [uzlaşma] əsasları üzərinə yeni həyat əsası qurmaq olar. Mən böylə xeyir əsaslara inanır və mənhus zamanəmiz dolu olan şərlərin belə məndə bu imanı öldürmədiyinə iftixar edirəm. Təhti-idarənizdə [rəhbərliyiniz altında] nəşr olunan qəzetənin bir çox məqaləsinə mən, daşnaksaqan olmayanın cavabı budur. Sizin üçün kafidirmi yoxmu, bilmirəm. Fəqət, hələlik bundan artıq deyə bilmərəm.

P. Kara-Murza

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Dün Daxiliyyə naziri Polis müfəttişi-ümumisi müşayiəti ilə məhəlli həbsxanalara baxmışdır.

- Bu günlərdə Bakı qubernatoru naminə Ticarət və Sənəət Nəzarətindən bir kağız gəlmiş ki, Azərbaycan Cümhuriyyəti dairəsində 12 rubləyə cövhər, 8 rubləyə neft (aksiz vergisi də buraya daxildir) buraxılacaqdır. Bundan dolayı, qubernator cənabları əhalini xəbərdar etməlidir ki, Nəzarətə müraciət etsinlər.

- Şəhərin Maliyyə komissiyonu qət etmişdir ki, gələcək iclasda şəhər qulluqçuları məvəciblərinin artması barəsində məruzə pişnihad [təqdim] etsin.

- Əsgərliyə çağırılan bələdiyyə qulluqçularına bir ayın məvəcibini verməyi Bələdiyyə İdarəsi qət etmişdir.

- Şəhərin Maliyyə komissiyonu ev sahiblərinin qiymət vergisinin 20-dən 10 faizinə kimi azalması barəsində verdikləri istidayı [ərizəni] rədd etmişdir.

- Şəhər əmini, uprava üzvü, su kəməri baş mühəndisi və dəftərxana müdiri imzaları ilə qubernatora bir ərzi-hal verilmişdir. İşbu ərizəhalde deyilir ki, su kəməri təmiri üçün göndərilən qulluqçular qoşun hissələri tərəfindən tutulub, ya həbsə aparılır və yaxud başqa işlərə sövq etdirilirlər. Bunları həbsə alan zəvat [şəxslər], Şəhər İdarəsi şəhadətnamələrini nəzəri-ətibara belə almayırlar. Bu isə su işlərinin fəna olmasına səbəbiyyət verəcəkdir. Şəhər İdarəsi qubernatordan rica edir ki, rəyasəti-əsgəriyyə [hərbi idarə] nəzdində böylə qulluqçulara şəhadətnamə verilməsi barəsində lazımı binagüzarlıqda [təşəbbüsdə] bulunsun. Bunların gecə və yaxud gündüz şəhər-mədən dairəsinə buraxılmaları barəsində lazımı tədabir ittixaz edilsin.

- Quba ətrafında Şəhər İdarəsi əhalidən ötrü taxıl hazırlamışdır. Şəhər İdarəsi Qafqaziya İslam Ordusu Baş komandanı həzrətlərinə müraciət edərək, Xaçmaz mövqifindəki “Qafqaz-Merkuri” cəmiyyətinə məxsus anbarların Şəhər İdarəsinə verilməsi və həmən mövqifdəki ərzaq təşkilatına məxsus avtomobilin şəhər acentələ-

rinə verilməsi barəsində lazımı bina-güzarlıqda bulunmağı rica və istirham etmişdir.

- Dünəndən etibarən Bakı qubernatoru dəftərxanası dərya kənarında vaqe Dadaşovun 10 nömrəli mülkünə köçmüşdür. Dəftərxana 2-ci və 3-cü mərtəbələrdə yerləşdiriləcəkdir.

Müştərək müqavilənamə

Üçüncü gündür ki Şəhərin Duması Maliyyə şöbəsinin iclası davam edir. İclasda yeni Dumanın şəhər qulluqçuları ilə bolşevik Dumasının bağladığı müştərək müqavilənamə [kollektiv müqavilə] müzakirə edilirdi. Məsələ uzun-uzadı mübahisəyə səbəb olmuşdur. Natiqlərin əksəri işbu müqavilənin qarışıq vaxtda bağlandığından, bir çox hüquqi əsaslara məbni [görə] yeni Duma üçün icbari olmamasını söyləmişlər. Maliyyə şöbəsinin qətnaməsi də bu ruhda olmuşdur.

Xüsusi banklarda

Hal-hazırda xüsusi banklar sabiq və yeni fəaliyyətlərinə başlamışlar. Müamilatın [əməliyyatların] kiçik miqyasda aparılmasının səbəbi, Azərbaycan Hökumətinin xaricə ilə müamilatda olmamaq barəsində verdiyi fərmandan iləri gəlmişdir.

Padşahlıq bankasının əlaqəsi qeyri-müəyyən olduğundan, işbu banklar sərbəst müamilata başla[ma]mışlar. Bankların bütün portfəlləri təcil edilmişdir [təxirə salınmışdır]. Təcil edilmiş veksellərə pul vermək məsələsi höku-

mət tərəfindən müəyyən edilməmişdir. İşbu məsələdən və padşahlıq bankada istiqraz olmadığından, xüsusi banklar fəaliyyətə başlaya bilməyirlər.

Ərzaq komitəsində

Üçüncü gündür ki qılsını Leontyeviç sədarəti altında Ərzaq komitəsinin xüsusi müşavirəsi olmaqdadır. Smirnov qəzalar ilə ediləcək mal mübadiləsi barəsində şifahi məruzə söyləmişdir. Məruzədən məlum olur ki, Şəhər İdarəsinin Türkiyə Komandanlığı ilə bağladığı etilaf mövcubincə [razılaşmaya uyğun olaraq], bütün Quba qəzasından Bakı üçün ərzaq gətirmək müyəssərdir. Ərzaq şöbəsinin məlumatına görə işbu qəzadan beş yüzdən səkkiz yüz min putadək taxıl gətirmək olacaqdır. Məhəlli [yerli] əhali taxıl buraxmağa razıdır. Fəqət, lazımlı əşya tərəfindən təmin edilmələrini şərt qoymuşlar. Ərzaq şöbəsi müvəkkili kəncilərlə etilafa girişmişdir. Bu etilafa görə, kəndçi verəcəyi taxıl əvəzində bütün qiymətinin rübünü [dördüdə birini] mal, dördüdə üçünü pul [ilə] alacaqdır. Bu şərait üzrə bu günlərdə buğda putu 40-48 rubləyə, arpa 20-25 rubləyə kimi veriləcəkdir. Müvəkkil bir neçə böyük əraziyə malik zəvat [şəxslər] ilə də etilaf bağlamışdır.

Smirnovun əqidəsincə Bakı qənd, çay, mıx, dəmir, cövhər, benzin buraxa biləcəkdir. Smirnov bu məsələnin bir an əvvəl həllini rica edir. Qiymətlər qalxarsa, taxılı Dağıstana aparacaqlar.

- Əhali və Türkiyə qoşunlarına pa-

piros, tənbəki verən Mirzəbekyanın fabrikası Ticarət və Sənəət Nəzarətin[in] indində [nəzdində] 100 nəfər fabrika fəhləsinin şəhərdə azadə gəzməyi barəsində əmr verilməsi üçün təşəbbüsətdə bulunmuşdur. Fabrikanın istehsalını artırmaq qəsdilə edilən bu təşəbbüs, Nəzarət [Nazirlik] tərəfindən qövldən feilə [sözdən işə] gətirilmək üçün qubernatora göndərilmişdir.

- Xalq təsərrüfatı xidmətçiləri Şura heyəti-rüəsasına müraciət edərək Azərbaycan Hökumətinin təşirini-əvvəlin [oktyabrın] 18-ində verdiyi fərmanı onlara da aid olması üçün təşəbbüsətdə bulunmuşlar. Bu fərman mövcibincə [fərmana görə] bütün padşahlıq qulluqçuların məvacibi artırılır. Bura qulluqçuları məvacibləri artmaqdan ötrü ayda 16 min manat pul lazımdır.

- Bir həftədir ki Kərim Məşhədi Əbuzər oğlu nam 27 yaşlarında bir Şamaxı əhli itmişdir. Əşkalati-məxsusəsi [xüsusi nişanları]: ortaboylu, qarabəniz, qara paltarlı. Bu barədə məlumatı olan cənablardan “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsinə xəbər verməyi rica edirik.

LƏNKƏRANDA

Lənkəranda yazırlar ki, bu günlərdə buraya bir qədər ingilis gəlmişdir. Bunlar şəhərin ətraf və əknafını [kənarlarını] gəzərək, plan götürürlər və nəinki

nabələd olduqları yerlərin şəraiticoğrafiyyəsini [coğrafi şəraitini], hətta məhəlli [yerli] əhalinin əxlaq və adabını [adət-ənənələrini] belə müfəsələn öyrənirlər. Donanma vasitəsilə Petrovsk cəbhəsindən məlumat alaraq, bunlar əhali arasında hər türlü yalan xəbərlər yayırlar ki, guya türklər məğlub olaraq Qafqaziyadan çıxırlar və bütün Bakı sərvətini özləri ilə apararaq Azərbaycanı köməksiz və məiyyətsiz [yoldaşsız] buraxırlar. Məhəlli türk və iranlıların kəndi müqəddəratlarını Türkiyə ilə bağlamağını zərərli göstərmək qəsdilə ingilislər məhəlli türklər arasına nifrət saçmağa çalışaraq, İngiltərə ilə dostluq uğrunda təbliğət icra edirlər. Türkiyə əleyhinə ədavətkaranə təbliğət və intriqalar bir tərəfdən İngiltərənin qızılı və rüşvət, digər tərəfdən siyasi tərəddüd ruhu doğuraraq, şəkk və şübhə hüsulu ilə [əmələ gətirməklə] məhəlli türklərin istiqlalıyyəti-millıyyəyə və Azərbaycanın ehya və təcdidinə [dirçəlməsinə və yenilənməsinə] olan etiqadını qeyb etdirirlər. Müsəlmanlarla xoş rəftar etmək, hammala [hambala], fəhləyə muzdu çox vermək, bazardan əşyanı danışıqsız almaq və sairə ilə öz vətən və millətini cib mənfəətinə satan avam camaatı öz tərəflərinə çəkirlər.

Burada təkrar bir şad xəbər çıxmışdır ki, Petrovsk süqut etsə Muğan qoşunu Lənkəranı davasız təslim edirlər. Çünki, şərir [yaramaz] politikanların [siyasətçilərin] qanlı əlləri ilə vurulmuş yaralara məlhəm qoyub, adi zəhmət

və kəsbinə qayıtmaq istəyən zəhmətkeş rus əkinçiləri belə tələb edirlər. Fəqət, rus və türk zəhmətkeşlərinin bu tələbi ciddi maneələrə uğrayır. İngilislər əsrlərdən bəri mehriban qonşu kimi yaşamış olan bu iki millətin yaxınlaşmasına hər vəsilə ilə mane olurlar. Astaradan Kürün mənsəbinədək dəniz sahilini əlinə alıb, balıq vətəgələrini işlətmək və Krasnavodsk - Hacı-Tərhan təriqi ilə Rusiya ilə dəniz ticarət əlaqəsini təzələmək qəsdilə ingilislər Avetisov ilə İlyəşeviç arasında çıxmış olan ixtilafı yatırıb və İlyəşeviçə tövsiyə edirlər ki, Salyana təzədən qoşun göndərərək, islam əsgərləri tərəfindən xilas edilmiş olan yerləri geri alsınlar. Amma bu təşəbbüs baş tutmayacaqdır. Çünki Muğan qoşunu ermənilərə qarşı ədavət bəsləyirlər və ingilisləri Rusiyanın böyük düşməni hesab edərək onların qızılına aldanmaq istəməyirlər. İngilislərin vürudundan [gəlişindən] bəri erməni qoşunları müsəlmanları çox şiddətlə sıxışdırırlar.

Yalan xəbər və əsassız şübhə üzərinə ermənilər müsəlmanların evlərini axtarıb, adamları həbs edib həbsxanaya apararkən yolda guya qaçmaq istədiklərini bəhanə edərək güllələyirlər. Yalan bir xəbər üzərinə arvadlı-uşaqılı bütün ailəni həbs edirlər. Adamları yolda tutub bisorğu və sual [sorgusuzsualsız] öldürürlər.

Avetisov saldatlarının müsəlmanlar haqqında etdikləri vəhşilik və zülümlər sayəsində, şəhər guya öl-

müşdür. Çünki camaat küçəyə çıxmaqdan qorxub, evlərdə gizlənilir. Bu günlərdə 28 bakılıni həbs ediblər ki, Bakı alınanda siz dəxi Bakı hadisatında iştirak etmişsiniz. Halbuki bu adamlar Bakı hadisatından çox iləridən Bakıda olurlar və heç yerə getməmişlərdir. Məhbuslardan otuz min manat almışlar ki, buraxsınlar. Amma pulu aldıqdan sonra buraxmamışlar.

Erməni zülüm və boyunduruğu altında əzilən biçərə məhəlli türklər səbirsizliklə gözləyirlər:

Nə vaxt himmət və həmiyyətli qardaşlarımız gəlib bizi vəhşi Avetisov saldatlarının qanlı əllərindən xilas edəcəklər.

XARİCİ XƏBƏRLƏR

Londrada Beynəlfirəq [Partiyalararası] Sosialistlər Konqresi

İşbu günlərdə Londrada Beynəlfirəq Sosialistlər Konqresi qapanmışdır. Qurultay Amerikanın Avstriya sülh təklifinə verdiyi cavabı təsvib edərək [bəyəyənrək], başqa müttəfiqlərin də sülh haqqında nəzəriyyatlarını [nəzəriyyələrini] bəyan etməyi təklif edir. Müttəfiqlərin Rusiyadakı siyasətinə gəldikdə, Fransa sosialistləri əqidəsi əleyhinə olaraq qurultay işbu siyasəti sabiq təzi-idarənin qayıtması şərtilə təsvib etmişdir. Sosialistlər müharibə zamanı beynəlmiləl konqre dəvətini rədd etmişlər.

Türk duyğuları

Yeni əsgərlərə

5

BÖYÜK YOL, BÖYÜK İMAN

Ey türk elinin böyük əsgəri!
Üzündə şimdiki gördüyüm tərlər
Pək böyük və pək ağır yükləri
Sırtına bu gün aldığıın söylər...

Yerdən qalxaraq təmiz alınına
Yavaş və sakin o qonan tozlar
Şəfqətlə səni öpüyor... Bunlar
Busələridir vatanın sana...

Ardında sana həp qurtulanlar
Dua ediyor... Baxma arxana.
Önündə fəqət ağlayanlar var,
Əlində silah, get sən onlara...

Xain, qanlı və qəddar əllərlə
Parçalanmaqda analar, qızlar...
Nurlu bacılar, həpsi də murdar
Oldu, pək yazıq, pis əməllərlə...

Durma, yürü, qoş, bunları qurtar,
Təmiz qalanlar bərbad olmasın...
Düşməni altında inləyən qızlar
Qurtulsun artıq, fəryad qalmasın...

Mavi səmanın göz yaşlarıyla
İslanmış çəmən üstündə bir qan
Görər hər sabah erkəndən qalxan.
Yaşıl, qızarmış türk qanlarıyla...

Kəskin, ləkəli bir daş görərsən,
Bil, o xain bir əldən keçmişdir...
Düşməni əliylə bir türk qızından
Qanınca qızıl qanlar içmişdir...

Topraqlarında yığıq evlərin
Bulacaqsan bir qaç çürük kəmik.
Bir qaç cəsəd və ya dəlik-deşik...
Yaxud kəlləsin bir mücahidin...

Qarşısında bir yanmış yuvanın
Əlbəttə sən bir gün qalacaqsan.
Orda yaxılmış bir gənc qadının
Küllərini bil ki, bulacaqsan.

Bunların ruhu şimdiki səmada
Görünməz bir quş kimi uçmaqda.
Nurlar içində məhzun baxmaqda...
Görünər sana bəlkə rəyada.

Keçdiyini yerdə al qanlar axdı,
Məs'ud yuvalar tarumar oldu...
Basdığıın topraq bir gülüstəndi,
Gülləri soldu, həp məzar oldu...

Sırtında iki yol: millət, vatan.
Qəlbində iki böyük iman var:
İntiqam, bəqa. Olmazsa bunlar
Yanar, qovrulur, məhv olar Turan.

Sırtındakı yükünlə tərlərsə üzün,
Vatan öpər səni incə tozlarıyla...
Qəlbindəki imanla titrərsə üzün,
Turan qucar səni gözəl qızlarıyla...

Görməliyəm bən hər an
O titrəyən könlündə,
Alnındakı tərində
Böyük yol, böyük iman...

*Arif İrfan Qaraosman
16/10/334, Bakı*

GÜRCÜSTANDA

Səfərlər [Səfirliklər]

Bu günlərdə Tiflisə İngiltərə, Fran-
sa, Amerika səfərləri gələcəyi gözlə-
nir. Bunlar bir neçə ay bundan əqdəm
[əvvəl] şimala tərəf getmişlər idi. İngil-
tərə səfərləri başçısı Mayor Pak Vladi-

qafqazda bolşeviklər tərəfindən öldürülmüşdülər. Heyətin başqa üzvləri həbsə alınmışdılar. Bunlar İran konsullunun təşəbbüsü sayəsində azad edilmişlər. Vətənlərinə getmək müyəssər olmadığından naşi [olmadığına görə], bunlar Tiflisdə qalacaqlar. Gürcüstan Hökuməti bunların can və mallarının təminini öz öhdəsinə götürmüşdür.

Qara dəniz yolu

Gürcüstan Cümhuriyyəti Hökuməti Qara dəniz boyuyla çəkilən dəmiryolu itmama yetirməyi [tamamlamağı] qət etmişdir. Qalan mühümmanın mühafizəsi Türüq və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rəbitə Nazirliyinə] həvalə edilir [tapşırılır]. Bundan ötrü də ... min manat pul təxsis edilmişdir [ayrılmışdır]. Əvvəlinci dəfə Novo-Senaki – Zuqdidi birləşdiriləcəkdir.

Camalyanın etirazı

Ermənistan Hökuməti müvəkkili Camalyan Gürcüstan Hökuməti tərəfindən Ermənistana pul buraxılması müqabilinə protesto vermişdir. Gürcüstan Hökuməti təcili surətdə işbu etiraza cavab verməsini vəd etmişdir.

Qənd təklif edilir

Bələdiyyə İdarəsi Qavriil Kostin ilə etilafa girməyi [razılığa gəlməyi] qət etmişdir. Bu zat putu 295 manatdan 10 vaqon qənd və şəkər, putu 320 manatdan şirni (manpası) təklif etmişdir. Bu qiymət Tiflis mövqifində [stansiyasında] təyin edilir.

Bələdiyyə İdarəsi işbu qiymətləri təklif edir: qəndə 260 rublə, şəkər 250 rublə, manpası 280 rublə.

Diş müalicəxanası

S.M. İtkinin süni diş laboratoriyası

Dişlərin ağrısız çəkilməsi. Təzə üsulla farfor və qızıl dişlər qondarılması. Dişlərini qayıdırmaq və diş qoydurmaq xahişində olanlar səhər saat 9-dan birə və 4-dən 6-ya qədər qəbul olunurlar.

Ünvan: Bolşoy Morskoy küçədə 37 nömrəli ev, telefon 06-25.

208 25-10

Arvad diş həkimi Z. A. Şexter xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qarma və hər növ qayıdırma dişlər. Dişin yaxşı qayıdırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün iş tezliklə görülür. Qiymətlər münasibdir.

Qəbul olunur 9-dan 2-yə və axşam 4-dən 7-yə kimi. Vorontsovski küçə, 14 nömrəli evdə, paradni qapıdan.

215 25-5

Müsəlman

diş təbibəsi Ayna xanım

Malakan bağıının qarşısında Zeylidsonun kabinəsində hər gün xəstə qəbul və hər növ diş emal və tədavi [müalicə] edir. Zabitan və əfradın [zabitlərin və əsgərlərin] dişləri əhvən şəraitlə [münasib şərtlərlə] tədavi və emal edilir.

213 12-8

Arvad diş həkimi Moiseyeva-Levin

Olqinski caddədə ev nömrə 5, 3-üncü mərtəbə, sağda. Telefon nömrə 06-23.

Dişlərə müalicə edir, çıxarır. Kauçuk və qızıl üzərində sabiq Berlin şəhər müalicə-

xanasının müdiri nəzarəti altında süni dişlər qayırılır.

Qəbul edir: səhər saat 9-dan 1-ə kimi; axşam saat 5-dən 8-ə kimi.

216 25-5

Müdirələr:

Ceyhun bəy Hacıbəyli
Şafi bəy Rüstəmbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Teleqraf xəbərləri:

Osmanlı Milli Ajansı xəbərləri

səh. 452-453. “29.10.34”: burada il, rumi təqvimlə verilmişdir; miladi təqvimlə 29 oktyabr 1918-ci ilə uyğundur.

Bakı, 23 məhərrəm:

Vəziyyətimiz

səh. 456. “Ümmid ilədir cahanda hər hal”: Türk şairi Müəllim Nacinin “Quzu” şeirindən götürülmüşdür.

“C. D.”: bu imza Ceyhun bəy Hacıbəyliyə məxsusdur.

Kançlerin nitqi

səh. 458. “Mövcudiyyəti təmin üçün edilmiş müdhiş və qanlı müharibə qüvəyi-bəşəriyyənin bir çox qisimlərini müayinə edilməmiş buraxdı.”: qəzetdə “müayinə” yerinə “ayinə” getmişdir.

Rusiyada

səh. 459. “Şimali nahiyə Müvəqqəti Hökuməti”: burada söhbət 1918-ci ilin avqustundan 1920-ci ilin martına qədər mövcud olmuş muxtar dövlət qurumu Şimal vilayəti (yaxud Şimali Rusiya) hökumətindən gedir.

Açıq məktub

səh. 462. “Möhtərəm Qara bəy...”: Qara bəy Qarabəyli nəzərdə tutulur.

“R. vedomosti”: “Russkiye vedomosti” qəzeti nəzərdə tutulur.

Xarici xəbərlər

səh. 467. “Müttəfiqlər”: Antanta bloku nəzərdə tutulur.

Gürcüstanda: Qənd təklif edilir

səh. 468. “şəkər”: şəkər tozu nəzərdə tutulur.

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

17 Oktyabr İttifaqı (yaxud Oktyabristlər): Rusiya imperiyasında mötədil sağ görüşlü siyasi partiya. 1905-ci ildə təsis edilmişdir. Adını II Nikolayın 17 oktyabr 1905-ci il tarixli manifestindən almışdır. Tərəfdarları əsasən iri mülkədarlardan və işgüzar dairələrdən ibarət idi. 1917-ci ildə fəaliyyətini dayandırdıqdan sonra, Oktyabristlərin sol qanadı Proqressiv bloka qoşulmuşdur. 132

1905-ci il inqilabı (Rusiya) 60

1917-ci il inqilabı (Rusiya): bax. Rus inqilabı.

31 Mart soyqırımı: bax. Mart soyqırımı.

Abbas Hilmi Paşa, II: (1874-1944): Misir xidivi. 1892-ci ildə Misir xidivi təyin edilmişdi. 1914-cü ildə Misiri Böyük Britaniyanın protektoratı elan edən ingilislər Abbas Hilmi paşanın xidivliyinə son qoydu. 338, 349

Abbasi xəlifələri 240

Abbaszadə, Hacıağa (yaxud Hacıağa Abbasov; 1888-1975): Azərbaycan aktyoru. 237

Abdal Qasım: bax. Qasım.

Abdulxaliq əfəndi: Ağdaş sakini. 329

Abdullah: Əndülüs hökmdarları nəslindən. 232

Abdullayev, Məmmədqasım: Şamaxı sakini; Göyçay məhkəməsində işləmişdir. 11

Abduşelişvili: Gürcüstanın Qori qəzasında təşkil edilən gizli zadəgan dəstəsinin rəhbəri. 162

Aberq: Fransanın qərbində, İsveçrə sərhədi yaxınlığında yer. 205

Abesadze: keşiş. 102

Abidin: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 40

Acibiy, Knyaz Əmir 178

“Açıq söz”: Bakıda, 1915-1918-ci illərdə nəşr edilən gündəlik qəzet. Əsası Məhəmməd Əmin Rəsulzadə tərəfindən qoyulmuşdur. 30

Adamoviç, Stepan Yakovleviç: Azərbaycan Cümhuriyyəti Dövlət Nəzarəti Nazirliyində işləmişdir. 101

Adivar, Xalidə Ədib: bax. Xalidə Ədib. 123

Afanasyev, İ. M.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Afrika (qitə) 215, 235, 238, 340

Ağ qvardiya, ağqvardiyaçı 34, 310, 311, 329, 364, 377

Ağ şəhər; Ağ şəhər dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 309, 319

Ağa körpüsü: Şuşa yaxınlığında körpü: 359

Ağa Xas: Tiflisdə nəşr olunan “Vozrajdeniye” qəzetində gedən imzalardan biri. 395

Ağababayev, Hacıbaba 279

Ağahəsənov, Əli 181

Ağahüseynov, Abbasqulu bəy 11

Ağamalov, Q. M.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354

Ağaoğlu, Əhməd bəy (1869-1939): Azərbaycanın və Türkiyənin gökəmli ictimai-siyasi xadimi; hüquqşünas, şərqşünas, yazıçı-publisist. Türkçülük hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 123

Ağayev, Fərhad bəy: Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi dəftərxanasında katib işləmişdir. 430

Ağayev, Həsən bəy (1875-1920): Azər-

baycanın görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının 28 may 1918-ci il tarixli iclası (Azərbaycanın müstəqilliyinin elan edildiyi iclas) Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə keçirilmişdir. Azərbaycan Parlamenti sədrinin birinci müavini olmuş və Parlamentin sədri Topçubaşov Bakıda olmadığından, Həsən bəy faktiki olaraq Parlamentə rəhbərlik etmişdir. Tiflisdə erməni terroristi tərəfindən qətlə yetirilmişdir. 344

Ağayev, Xanlar bəy 12

Ağayev, Salman: Bakı Bələdiyyə İdarəsinin müfəttişi. 308

Ağbulaq: Qarabağda kənd. 359

Ağdaş 67, 444

Ağdaş qəzası: bax. Ərəş qəzası.

Ağdaş Milli Komitəsi 66

Ağdam 6, 12, 67, 249, 250, 304, 305, 358, 359

Ağdam qəza məhkəməsi 11

Ağdamlı, Əhməd (yaxud Əhməd Ağdamski; 1884-1954): Azərbaycanın opera müğənnisi, teatr və kino aktyoru. Teatr səhnəsində qadın rollarının mahir ifaçısı kimi tanınmışdır. 237

Ağdaş 137, 329

Ağdəniz [Akdeniz]: Türkiyədə Aralıq dənizinə verilən ad. Bax. Aralıq dənizi.

Ağəlizadə, Axund Molla Ağa 82

Ağqvardiyaçı: bax. Ağ qvardiya.

Ağməscid: Krımın Simferopol şəhərinin əvvəlki adı. Bax. Simferopol.

Ağstafa 239, 276, 294, 314

Ağsu 82

Ağsunqur bəy, Əbusəid (? - 1094): Oğuzların Avşar boyuna mənsub olan Səlcuqlu sərkərdəsi. Hələb valisi olmuşdur. 254, 260

Axalsix (yaxud Axaltsixe): Gürcüstanın cənubunda şəhər. 165

Axaltsixe: bax. Axalsix.

Axıcanov, Müseyib bəy (1892-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Kiyevdə Müqəddəs Vladimir Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı qubernatorunun müavini, Bakı qubernatoru, Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 163, 429

Axilles (yaxud Aşil): qədim yunan mifologiyasının və Homerin “İlliada” poemasının qəhrəmanlarından biri. 253, 260

Axtı: Dağıstanda rayon və bu rayonun mərkəzi olan eyniadlı kənd. 258

Axundov, Hacı: Qala kənd sakini. 127, 197

Axundov, Mirzə Məhəmməd: bax. Axundzadə, Mirzə Məhəmməd.

Axundzadə, Məhəmməd Sadiq: bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Axundzadə, Məmmədsəid 11

Axundzadə, Mirzə Məhəmməd (1875-1923): şair, dramatur, maarifçi və teatr xadimi. “Difai” təşkilatının üzvü olduğu üçün 1908-ci ildə həbs edilərək sürgünə göndərilmişdir. Maarif sahəsində çalışmış, “Müsavət” partiyasının üzvü olmuşdur. Dram əsərləri, şeirlər, ictimai-siyasi mövzulu məqalələr, eləcə də ədəbiyyatşünaslığa və teatr sənətinə dair monoqrafiyalar qələmə almışdır. 102, 452

Axundzadə, Rəşid bəy: Azərbaycanın siyasi xadimi; Məclisi-Müəssisan seçkiləri qanununu hazırlayan komissiyanın və Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 345

“Akif bəy”: Türk şair və dramaturq Namiq Kamalın dram əsəri. Azərbaycanda “Namus” adıyla səhnəyə qoyulmuşdur. 444, 449

Aksiz İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 70, 120, 308

Aksiz İdarəsi (Gəncə) 119

Aksiz İdarəsi (Zaqafqaziya) 119, 133

Aksiz İnhisar İdarəsi: bax. Aksiz İdarəsi.

Alaş-Orda Qərb şöbəsi 25

Alazan çayı 344, 350

Albaniya 269, 337

Alberix müdafiə mövqeyi [Alberich Stellung]: Fransanın şimal-şərqində müdafiə istehkamları xətti. 150

Albert I [Albert I] (1875-1934): 1909-1934-cü illərdə Belçika kralı. 269, 408

Albrext fon Vürtemberg [Albrecht von Württemberg; 1865-1939]: Almaniyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsində əvvəlcə Dördüncü ordunun komandiri, daha sonra Hersoq Albrext Orduları Qrupunun baş komandanı olmuşdur. 86

Aleksandr III (1845-1894): Rusiya imperatoru; 1881-1894-cü illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 462

Aleksandropol: Qərbi Azərbaycanın (indiki Ermənistan) Gümrü şəhəri. Rus çarı I Nikolayın arvadı Aleksandra Fyodorovnanın şəərəfinə 1837-ci ildə Aleksandropol adlandırılmış və 1924-cü ilə qədər bu adı daşımışdır. 28, 57, 199

Aleksandrov körpüsü (yaxud Sızran körpüsü): Volqa çayının üstündən keçən dəmiryolu körpüsü. 1880-ci ildə açılan körpü Moskva-Sızran-Samara dəmiryolu xəttinin bir hissəsini təşkil edir. 213

Aleksandrovsk (yaxud Fort-Aleksandrovsk): İndiki Qazaxıstanın Mangistau (Manqışlaq) vilayətində yerləşən Fort-Şevçenko şəhəri 1857-1924-cü illərdə Aleksandrovsk (Fort-Aleksandrovsk) adlanmışdır. 34

Aleksandropol: bax. Dədəağac.

Alekseyev, Mixail Vasilyeviç (1857-1918): Rusiya hərbi xadimi, general. Ağqvardiyaçılar hərəkatının aktiv üzvlərin-

dən biri və Könüllü ordunun qurucusu idi. 73, 79, 92, 210, 212, 237, 412

Aleksinaç [Aleksinac]: Serbiyada şəhər. 269, 336

Aleman [Allemant]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 86

Aleppo: bax. Hələb.

Alfonso XIII [Alfonso XIII; 1886-1941]: İspaniya kralı. Özündən əvvəlki İspaniya kralı, atası XII Alfonso'nun vəfatından sonra doğulduğundan, anadan olan kimi tac geymişdir. 1931-ci ildə hakimiyyətdən devrilmiş, həyatının son illərini müharibə dövründə keçirmişdir. 79

Alxan-Qala: bax. Yermolovsk.

Alxas Ramazan oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 361

Alim xan, Seyid Mir Məhəmməd (1880-1944): Buxaranın sonuncu əmiri. 10 yanvar 1911-ci ildə atasının yerinə taxta keçmişdir. Buxaranın Qırmızı ordu tərəfindən işğal edilməsi nəticəsində, 30 avqust 1920-ci ildə Əfqanıstana qaçmış və orada vəfat etmişdir. 41

Alman, almanlar 13, 14, 20, 52, 59, 65, 73, 76, 79, 86, 96, 111, 113, 122, 124, 140, 142, 143, 144, 150, 151, 154, 157, 158, 167, 168, 191, 219, 227, 248, 263, 272, 273, 274, 278, 289, 294, 300, 322, 337, 338, 354, 356, 368, 373, 376, 377, 380, 390, 391, 392, 393, 397, 407, 424, 432, 441, 452, 453, 454, 456, 457, 458

Alman dili, almanca 366, 377

Alman Komandanlığı 21, 424

Alman Ticarət Palatası (Türkiyə) 300

Almaniya 14, 31, 33, 41, 56, 65, 68, 73, 75, 77, 92, 94, 95, 96, 111, 112, 130, 132, 142, 143, 144, 149, 151, 153, 154, 155, 158, 159, 166, 167, 168, 169, 170, 190, 191, 192, 193, 198, 199, 208, 209, 216, 219, 221, 229, 230, 238, 241, 248, 251, 252, 263, 268, 269, 272, 275, 278, 290,

- 293, 299, 309, 321, 322, 332, 338, 344, 348, 349, 354, 355, 356, 357, 364, 367, 368, 373, 374, 375, 377, 386, 388, 400, 401, 404, 407, 408, 409, 410, 427, 433, 441, 446, 448, 453, 454, 456, 457
- Almaniya Baş Qərargahı 204, 452
- Almaniya Hökuməti 65, 68, 190, 191, 208, 268, 356, 377, 390, 391, 407, 410, 424, 432, 456, 457
- Almaniya imperatoru 193, 206
- Almaniya Müstəmləkələr Komandanlığı 59
- Almaniya Parlamenti: bax. Reyxstaq.
- Almaniya Sosial-Demokrat Partiyası 221, 229
- Almaniyanın Qafqazdakı nümayəndə heyəti (heyəti-mürəxxəsəsi) 65, 68, 272
- Almaniyanın Gürcüstandakı nümayəndə heyəti (heyəti-mürəxxəsəsi) 229, 257, 424
- Almaniyanın Türkiyədəki səfiri 452
- Alp Arslan (1030-1072): Səlcuqlu sultanı; 1063-1072-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 296
- Alp dağları 285
- Altay, Altaylar 232, 285
- Altağac: Azərbaycanın Xızı rayonunda qəsəbə. 153
- “Altun dastan”: Türk şairi Ziya Gökalpın Turan ideologiyasından bəhs edən məşhur şeiri. 342
- Amazasp: bax. Srvandzyan, Hama-zasp.
- Amerika (yaxud Yeni Dünya): qitə. 76
- Amerika, Amerika Birləşmiş Ştatları 58, 75, 95, 96, 97, 132, 165, 235, 247, 268, 269, 271, 272, 281, 293, 299, 300, 321, 337, 355, 356, 408, 411, 433, 453, 454, 456, 467, 468
- Amerika Birləşmiş Ştatları Senatı: 95, 388, 390, 401
- Amerika Birləşmiş Ştatları Hökuməti 246, 365, 390, 401, 411
- Amerika Birləşmiş Ştatları Konqresi 271
- Amerika Birləşmiş Ştatları Prezidenti 132, 133, 432
- Amerika Mətbuat Agentliyi 169
- Amerika Sosialistlər Konqresi 229
- Amerikalı, amerikalılar 86, 95, 97, 140, 155, 156, 157, 167, 190, 300, 376
- Amerval [Amerval]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 375
- Amirecibi, Roseb: Kartlinin qədim gürcü knyazları nəslindən Amirecibilərin (Amirecibovların) nümayəndəsi. 148
- Amyen [Amiens]: Fransanın şimalında kommuna. 86
- Anadolu (yaxud Kiçik Asiya): Qara dəniz, Mərmərə dənizi, Egey dənizi, Aralıq dənizi, Bosfor və Dardanel boğazları ilə əhatə olunan, Türkiyənin Asiya hissəsinin yerləşdiyi yarımada. 10, 36, 85, 184, 215, 260, 267
- Ananov, A. E.: Bakı şəhər poçt idarəsində işləmişdir. 171
- Anaplı, Əbülhəsən: bax. Anaplinski, Əbülhəsən.
- Anaplinski (Anaplı), Əbülhəsən (1894-1921): Teatr aktyoru. Bir sıra teatr trup-palarında, o cümlədən Hacıbəyov qardaş-larının teatr dəstəsində çıxış etmişdir. Əsasən komik rollar oynamışdır. Qarabağ-da qastrol səfərində olarkən ermənilər tərəfindən xaincəsinə qətl edilmişdir. 89, 111, 237
- Anarxizm (yaxud anarşizm) 219
- Anatollu, Əhməd (Əhməd Anatolski, Əhməd Səfərov; 1894-1973): teatr və kino aktyoru, eyni zamanda dramaturq, şair və yazıçı. Azərbaycan SSR Əməkdar artisti idi. 63, 81, 111, 240
- Anatolski, Əhməd: bax. Anatollu, Əhməd.

- Andjiyevski, Qriqori Qriqoryeviç (1897-1919): rus bolşevik, Şimali Qafqazda Sovet hakimiyyəti uğrunda fəal mübarizə aparmışdır. 1919-cu ildə Bakıda ingilislər tərəfindən həbs edilərək Pyatıqorska göndərilmiş və hərbi-səhra məhkəməsinin qərarı ilə edam edilmişdir. 402
- Andranik: bax. Ozanyan, Andranik.
- Andranikov 126
- Andreyev: təhsil müfəttişi. 102
- “Ani” (gəmi) 88, 107
- Anizi-le-Şato [Anizy-le-Chateau]: Fransanın şimalında keçmiş kanton. 155
- Anqr [Angres]: Fransanın şimalında kommuna. 167
- Antanta: bax. Etilaf Dövlətləri.
- Antimilitarizm 219
- Apremon [Apremont]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 156, 157, 229
- Aptekçilər İttifaqı (Bakı) 346
- Arakelov: Gəncə sakini. 261
- Arakelovun evi: Gəncədə mülk. 425
- Arakelyan, A.: daşnak, Sentrokaspi Diktaturasının rəhbərlərindən biri. 21
- Aralıq dənizi 80, 339, 349, 441
- Aran, Məhəmməd Sadiq (Axundzadə; 1895-1976): Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, jurnalist. Cümhuriyyətin süqutundan sonra fəaliyyətini mühacirətdə davam etdirmişdir. 25, 54, 89, 92, 97, 110, 164, 185, 384, 422
- Aranzəmin: Qarabağda kənd. 359
- Araz çayı 217, 304, 327
- Arbeyl: Fransanın şimal-qərbində kommuna. 157
- Ardel [Ardelles]: Fransanın şimalında kommuna. 156
- Arxangelsk 401, 459
- “Arxangelsk” (gəmi): 69, 178, 346
- Arxangelsk Hökuməti 248
- Arion: Fransada yer adı. 139
- Arjanixa (notarius) 91, 124, 125
- Arqon [Argonne]: Fransanın şimal-şərqində sıx meşəliklərlə örtülü təpəlik ərazi. 139, 140, 154, 155, 156, 157, 190, 375
- Arqunov: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 412
- Arle [Arleux]: Fransanın şimalında yaşayış məntəqəsi. 155
- Armantyer [Armantières]: Fransanın şimalında kommuna. 189
- Armavir: Rusiyanın cənub-qərbində, Krasnodar diyarında şəhər. 93, 446
- Armyanski küçəsi: Bakıda küçə. Sovet dövründə “Qorki küçəsi”, daha sonra “Mirzə İbrahimov küçəsi” adlanmışdır. 127
- Arn [Arnes]: Fransanın şimal-qərbində çay. 205, 206
- Arpat çayı 74
- Arras [Arras]: Fransanın şimalında şəhər. 140
- “Arşın mal alan”: Üzeyir Hacıbəylinin operettası. 54, 55, 63, 81, 88
- Artyomovski: bax. Yeqorşin.
- Arustamov, D. İ.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354
- Arzumanov: Gəncədə pambıq fabriki sahibi. 65
- Asxabad (Aşqabad) nahiyə məhkəməsi 11
- Asim bəy: Qafqaz İslam Ordusunun zabiti. 394
- Asiya (qitə): 22, 184, 215, 231, 254, 340, 418
- Ask: Fransanın şimalında kommuna. 336
- Astara 177, 178, 467
- “Astrabad” (gəmi): 178
- Astraxan: bax. Hacı-Tərhan.
- Astrov: Ufa Dövlət Şurasının üzvü. 412
- Astvosaturov: müəllim. 102
- Aşağı Çəmbərəkənd: Bakıda küçə; in-

diki Teymur Elçin küçəsi. 104

Aşil: bax. Axilles.

“Aşot Yerqat” (gəmi): 112

Aşurbəyli, İsa bəy (1878-1938): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi və xeyriyyəçisi. Bakı Şəhər Dumasının və “Nicat” cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində əsir düşən türk əsgərlərinə yardım edən komitənin işində fəal iştirak etmişdir. 1938-ci ildə güllələnmişdir. 394

Aşurov, Ağa (1880-1936): Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakıda anadan olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Ticarət və Sənaye naziri, Ərzaq naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Rostova köçmüş, orada vəfat etmişdir. 44, 66, 82, 100, 101, 106, 118, 138, 147, 420

Aşurovlu: bax. Aşurov, Ağa.

Atabekyan 397

Atabəyov, Rza bəy Həzrət bəy oğlu: Şamaxı məhkəməsində işləmişdir. 12

Atakişiyev, İbrahim: bax. Atakişizadə, İbrahim.

Atakişizadə, İbrahim (yaxud İbrahim Azəri; 1898-1969): Aktyor. “Müsavat” partiyasının üzvü olmuşdur. Sovet hakimiyyəti illərində həbs və sürgün edilmişdir. 237

Atamanaki, Mitrofan İvanoviç 101

Atbulaq: Hacıqabul rayonunda dəmiryolu stansiyası. 83

Ati [Athies]: Fransanın şimalında kommuna. 204

“Ati”: İstanbulda nəşr edilən gündəlik qəzet. İlk nömrəsi 1 yanvar 1918-ci ildə çıxmışdır. 10 fevral 1919-cu ildə hökumət tərəfindən bağlandıqdan sonra “İləri” adıyla çıxmağa davam etmişdir. 33

Atilla: V əsrdə Hun türklərinin lideri. 49, 60

Atlas dağları: Afrikanın şimal-qərbində dağ sırası. 285

Attini [Attigny]: Fransanın şimal-qərbində kommuna. 337

Avakyan, Bağdasar (1883-1918): Erməni əsilli bolşevik. Bakı Kommunasının üzvü. Bolşevik-daşnak qüvvələrinin Bakıda törətdiyi mart qırğınlarından sonra Bakının hərbi komendantı təyin olunmuşdu. 71

Avanov, Qleb Nikolayeviç: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dövlət Nəzarəti İdarəsində işləmişdir. 101

Avetisov: Muğanda Azərbaycan Cümhuriyyətinin ordusuna qarşı döyüşən qüvvələrin komandirlərindən biri olmuşdur. 467

Avksentyev, Nikolay Dmitriyeviç (1878-1943): Rusiyanın siyasi xadimi. Sosialist İnqilabçılar Partiyasının üzvü idi. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin (Ufa Direktoriyasının) sədri olmuşdur. 237, 412

Avoen [Awoingt]: Fransanın şimalında kommuna. 205, 206

Avropa (qitə) 4, 35, 55, 76, 106, 128, 146, 172, 184, 208, 254, 271, 274, 285, 296, 338, 340, 439, 441, 453, 454, 455

“Avropa” mehmanxanası (Bakı): 220, 239

Avropa müharibəsi: bax. Birinci Dünya müharibəsi.

Avropalı, avropalılar 131, 215

Avru [Avroult]: Fransanın şimalında kommuna. 167

Avstriya 33, 41, 69, 75, 95, 158, 167, 168, 238, 274, 278, 289, 322, 377, 401, 401, 409, 452, 453, 467

Avstriya Alman Şurası 377

Avstriya Hökuməti 69, 269

Avstriya imperatoru 193, 194, 206

Avstriya Parlamenti 158

Avstriya-Macaristan 28, 41, 140, 141,

150, 168, 208, 209, 221, 246, 349, 441

Avstriya-Macaristan imperatoru 193, 209, 246

Avstriya-Macaristan Parlamenti (Reyx-srat) 170, 221

Avşar boyu, avşarlar 260

Ayasofiya: İstanbulda məşhur məbəd. 288

Aydəmirov, Hacı İsrafil: Bakı sakini. 279

Ayn. Əbdül: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Əbdülov, Əbdül.

Ayna xanım: Bakıda fəaliyyət gös-tərmiş diş həkimi. 279, 314, 347, 366, 384, 403, 424, 447, 468

Ayolla, Qrigori: 1918-ci il iyulun axır-larında Bakıda menşeviklər və daşnaklar tərəfindən qurulan Sentrokaspi Diktatu-rası hökumətinin üzvlərindən, menşevik. 15, 72

Aysorlar (yaxud assuriyalılar): Yaxın Şərq xalqlarından. Xristiandırlar. Əsasən İraq, Suriya, İran və Türkiyədə yaşayırlar. Habelə ABŞ, İsveç və digər ölkələrdə böyük aysor icmaları var. 148

Azərbaycan; Azərbaycan Cümhuriyyəti 2, 5, 9, 10, 13, 14, 15, 19, 20, 21, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 39, 41, 44, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 55, 56, 60, 64, 65, 66, 67, 68, 82, 83, 85, 96, 106, 107, 115, 119, 120, 122, 126, 128, 133, 136, 138, 139, 146, 153, 162, 164, 173, 183, 191, 192, 197, 198, 207, 209, 214, 218, 222, 226, 229, 240, 244, 252, 255, 256, 257, 261, 270, 279, 281, 288, 289, 295, 307, 313, 318, 323, 326, 327, 328, 334, 339, 342, 343, 344, 345, 360, 362, 371, 378, 379, 380, 381, 385, 391, 392, 393, 394, 399, 400, 413, 414, 415, 416, 429, 434, 441, 442, 444, 449, 451, 459, 460, 461, 464, 466

“Azərbaycan”: 15 sentyabr 1918 – 28 aprel 1920-ci il tarixləri arasında, əvvəlcə

Gəncədə və sonra Bakıda nəşr olunan qəzet. 1, 9, 10, 11, 17, 19, 25, 27, 34, 37, 40, 43, 59, 60, 63, 64, 81, 88, 96, 99, 117, 119, 124, 133, 135, 136, 150, 153, 171, 189, 206, 207, 214, 225, 226, 230, 240, 243, 252, 261, 266, 275, 279, 280, 299, 314, 317, 333, 351, 385, 386, 387, 404, 407, 426, 429, 440, 451, 466

Azərbaycan Aksiz İdarəsi: bax. Aksiz İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti).

Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti: bax. Azərbaycan Hökuməti.

Azərbaycan Dəmiryolu İdarəsi 239, 271, 276, 294, 314, 383, 445

Azərbaycan dili 17, 25, 40

Azərbaycan Dövlət Bankı: Azərbaycan Cümhuriyyətinin maliyyə qurumu. 70, 159, 256, 362

Azərbaycan Dövlət Filarmoniyası 404

Azərbaycan Heyəti-Mürəxxəsəsi: bax. Heyəti-Mürəxxəsə (Azərbaycan Cümhuriyyəti).

Azərbaycan Hökuməti 2, 3, 6, 7, 8, 9, 12, 17, 19, 20, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 40, 43, 44, 46, 47, 52, 53, 56, 60, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 79, 82, 83, 88, 89, 92, 96, 100, 103, 104, 106, 118, 119, 120, 121, 122, 126, 127, 138, 146, 150, 160, 161, 162, 163, 171, 173, 181, 186, 196, 209, 210, 211, 217, 222, 237, 243, 251, 256, 270, 286, 287, 290, 308, 326, 327, 345, 359, 361, 379, 381, 391, 392, 402, 404, 413, 420, 422, 423, 434, 441, 442, 443, 460, 465, 466

“Azərbaycan Hökumətinin əxbarı” 88

Azərbaycan Korpusu 3, 4, 10, 12

Azərbaycan Korpusu Məhkəməsi: 3, 10

Azərbaycan Qolordu Məhkəməsi: bax. Azərbaycan Korpusu Məhkəməsi.

Azərbaycan Qolordusu: bax. Azərbaycan Korpusu.

Azərbaycan Meşələri Müdiri 318, 334, 352

Azərbaycan Milli Şurası: Zaqafqaziya Seyminin Müsəlman fraksiyasının üzvləri tərəfindən 27 may 1918-ci ildə Tiflisdə yaradılan və Azərbaycanın idarəsini öz üzərinə götürən ali qanunvericilik orqanı. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Şuranın sədri, Həsən bəy Ağayev isə onun müavini seçilmişdi. Azərbaycan Milli Şurası 28 mayda Tiflisdə keçirilən ilk iclasında Azərbaycanın İstiqlal bəyannaməsini qəbul etdi və Fətəli xan Xoyskinin başçılığı altında Cümhuriyyətin ilk hökumətini yaratdı. 17 iyun 1918-ci ildə Gəncəyə köçdükdən sonra bütün səlahiyyətlərini hökumətə verərək özünü buraxdı. 16 noyabr 1918-ci ildə öz fəaliyyətini bərpa edən Milli Şura, Azərbaycan Parlamentinin yaradılması haqqında qanunu qəbul etdi. Parlamentin 7 dekabr 1918-ci ildə öz işinə başlaması ilə Azərbaycan Milli Şurasının fəaliyyətinə xitam verildi. 416

Azərbaycan Ordusu 19, 146, 322

Azərbaycan Parlamenti 420

Azərbaycan türkləri 5, 324, 379, 380, 381, 393, 394, 454, 455

Azərbaycanlı, azərbaycanlılar 192, 193, 260, 350, 404

Azərbaycanın Gürcüstandakı səfiri 28, 137, 163, 197, 199, 210, 400, 445

Azəri, Azəri türkləri 47, 228, 341, 342, 438

Azərbaystan 229

“Azərşər” 386

Aziatski: Bakıda küçə; indiki Ələvsət Quliyev küçəsi. 280, 330, 366, 403, 448

“B.”: qəzet; bax. “Berliner folks zeytunq”.

Babayev: bax. Mirbabayev, Seyid.

Babayeva, B.: Bakının erməni sakinlərindən. 91, 92, 124, 125

Babayevin dəniz kənarındakı mülkü: bax. Seyid Mirbabayevin mülkü.

Babayev: Rusiyanın Voloqda vilayətində şəhər. 311

Babil 284

Babur, Qazi Zahirəddin Məhəmməd (1483-1530): 1526-cı ildə Böyük Moğol imperiyasını qurmuşdur. 231, 240

Baden, Maksimilian fon [Maximilian von Baden] (1867-1929): Almaniyanın siyasi və hərbi xadimi. Almaniya İmperiyasının sonuncu Kansleri (3 oktyabr – 9 noyabr 1918-ci il) olmuşdur. 153, 169, 170, 208, 238, 426, 432

Badenvill: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 230

Badenski, Maks: bax. Baden, Maksimilian fon.

Bağdadbəyov, Cəlil bəy (1887-1951): Azərbaycanın teatr xadimi və sənətsünası. Bakıda və Moskvada teatr təhsili almışdır. 237.

Bağdadlı, Cəlil: bax. Bağdadbəyov, Cəlil bəy.

Bağır Abbasəli oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 361

Bağırzadə, Məhəmmədağa: aktyor. 237

Bağmanlı məktəbi 452

Bakı (şəhər) 6, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 44, 48, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 79, 81, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 99, 100, 104, 105, 106, 107, 108, 112, 113, 115, 117, 118, 119, 124, 125, 126, 127, 133, 135, 136, 137, 138, 139, 143, 146, 150, 152, 153, 159, 160, 161, 163, 170, 171, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 186, 189, 192, 193, 194, 197, 207, 209, 210, 213, 219, 222, 225, 226, 236, 239, 243, 246, 251, 255, 256, 257,

258, 259, 261, 264, 270, 271, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 286, 294, 297, 299, 307, 308, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 318, 322, 323, 325, 327, 328, 331, 332, 333, 334, 335, 343, 344, 345, 346, 350, 351, 353, 361, 362, 363, 369, 370, 371, 378, 379, 381, 382, 383, 384, 386, 387, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 403, 404, 407, 408, 413, 417, 418, 421, 422, 426, 429, 434, 436, 441, 442, 444, 449, 451, 452, 453, 460, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 469

Bakı Bələdiyyə İdarəsi 29, 41, 53, 54, 64, 70, 87, 105, 107, 126, 152, 160, 161, 162, 181, 182, 183, 197, 203, 270, 286, 287, 308, 328, 329, 331, 332, 345, 346, 347, 383, 384, 400, 422, 425, 434, 435, 436, 443, 464, 465, 468

Bakı Bələdiyyə Şurası; Bakı Duması 161, 162, 180, 181, 182, 186, 308, 329, 331, 345, 346, 382, 422, 436, 465

Bakı Bələdiyyəsi Məmur və Xidmətçiləri İttifaqı 308, 309

Bakı Bələdiyyəsinin sədri 203, 345, 464

Bakı-Culfa dəmiryolu 327, 328

Bakı Duması: bax. Bakı Bələdiyyə Şurası.

Bakı faciəsi; Bakı hadisələri: bax. Mart soyqırımı.

Bakı Fəhlə Deputatları Sovet: bax. Bakı Soveti.

Bakı-Hacı-Turxan neft şirkəti 403

Bakı Xalq Komissarları Soveti: bax. Bakı Soveti.

Bakı xanlığı 37, 38

Bakı Xəzinə Palatası: bax. Xəzinə Palatası (Bakı).

Bakı Kənd Təsərrüfatı İdarəsi 318, 430, 431

Bakı Komandanı 100, 107, 331, 352, 370

Bakı Komandanlığı 100, 387

Bakı komissarları 71, 396

Bakı qubernatoru: bax. Bakı valisi.

Bakı quberniyası 14, 31, 36, 119, 120, 138, 163, 171, 196, 334, 336, 353, 371, 371, 429, 442, 445.

Bakı Mənzil Müfəttişliyi 331

Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyəti: 2.

Bakı Müsəlman qızlar məktəbi: bax. Tağıyevin qızlar məktəbi.

Bakı nahiyə məhkəməsi 32, 153, 173, 220, 335, 372, 399

Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının rəhbər orqanı. Bakı neft sənayeçilərinin Birinci Qurultayı neft sənayesinin ehtiyac və problemlərini müzakirə etmək məqsədi ilə 26 oktyabr – 7 noyabr 1884-cü ildə Bakıda keçirilmiş, neft sənayesini maraqlandıran müxtəlif məsələlər Qurultayın gündəminə salınmışdır. İkinci Qurultayda (15 mart – 9 aprel 1885) Qurultayın rəhbər orqanı olan Şura seçilmiş və Konstantin İretski Şuranın sədri olmuşdur. Ən iri neft şirkətlərinin nümayəndələrindən təşkil olunan Şura, Hökumət qarşısında neft sənayeçilərinin maraqlarını müdafiə edir, qurultaylarda qəbul edilən qərarları həyata keçirir, eləcə də Qurultaya hesabat verirdi. 160, 240, 288, 297, 309, 318, 319, 332, 361, 399

Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının məktəbi (Ağ şəhər) 309, 319

Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının məktəbi (Bayıl) 309, 319

Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının məktəbi (Qara şəhər) 309, 319

Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının məktəbi (Sabunçu) 225, 309, 319

Bakı Nəzarət Palatası 442

Bakı Polis İdarəsi 308

Bakı Soveti (yaxud Bakı Xalq Komis-

- sarları Soveti) 27, 40, 73, 79, 120, 124
 Bakı Şəhər Duması: bax. Bakı Bələdiyyə İdarəsi Şurası.
 Bakı şəhər məhkəməsi 372
 Bakı Ticarət məktəbi: bax. Ticarət məktəbi (Bakı).
 Bakı vali müavini 163
 Bakı valisi 160, 217, 218, 219, 307, 346, 459, 464, 465, 466
 Bakı Zəbtiyyə İdarəsi 53
 Bakı Ziraət İdarəsi: bax. Bakı Kənd Təsərrüfatı İdarəsi.
 Bakılı, bakılılar 71, 440, 467
 Bakinets: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 23, 25
 Bakü, Mürsəl: bax: Mürsəl paşa.
 Baqi (1526-1600): XVI əsr türk şairi. Əsl adı Mahmud Əbdülbaqi olub, “Baqi” təxəllüsünü işlətməmişdir. “Sultanüşşüəra”, yəni “şairlər sultanı” kimi tanınmışdır. 438
 Baqrations, Varvara 162
 Baqrations-Davidov, David: Gürcü knyazları nəslindən Baqrations-Davidovların nümayəndəsi. 148, 162
 Baqrations-Davidov, Georgi Aleksandroviç (1864-1920-ci ildən sonra): Gürcü knyazları nəslindən Baqrations-Davidovların nümayəndəsi. Tiflis məhkəməsinin fəxri hakimi, Qafqaz canişini dəftərxanasının xüsusi işlər məmuru, 1906-1913-cü illərdə Tiflis quberniyası zadəganlarının başçısı. 162
 Baqrations-Davidov, Vasili: Gürcü knyazları nəslindən Baqrations-Davidovların nümayəndəsi. 162
 Balaxanı (Bakı) 219
 Balaxanski: Bakıda küçə; indiki Füzuli küçəsi. 361
 Balakən 344, 443
 Balaqədəş Kərbəlayı Seyidəli oğlu 169
 Balamir: Hun hökmdarı, IV əsrdə Qərb hunlarının lideri olmuşdur. 49, 60
 Balaşov: Rusiyada şəhər. 364
 Balayan, Q.: Rusyanın Qafqaz ordusunun Hərbi-İnqilab Komitəsinin Tibbi-Sanitar komissiyasının sədri. 71, 79
 Balfur, Artur [Arthur Balfour; 1848-1930]: Britaniyanın dövlət xadimi. 1902-1905-ci illərdə Baş Nazir, 1916-1919-cu illərdə Xarici İşlər naziri olmuşdur. 274
 Balıq Vətəgələri İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 328
 Balkan, Balkanlar 76, 231, 284, 336, 338
 Baltik donanması (Rusiya) 195
 Bankə: İndiki Neftçala rayonunun Bankə qəsəbəsi. 164
 Baranov, İ. M.: Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 104
 Barsov: Zaqafqaziya Rus Milli Komitəsinin nümayəndəsi. 400
 Basmaçılar hərəkatı: Orta Asiyada rus hakimiyyətinə qarşı 1918-ci ildə başlayan və 1930-cu illərin axırları - 1940-cı illərin əvvəllərinə qədər davam edən hərbi-siyasi hərəkat. 315
 Baş Komandanlıq: bax. Türk Ordusu.
 Baş Meşəbəyi müfəttişi 153
 Baş Nazir (Almaniya) 153, 168, 166, 169, 170, 208, 238, 391, 407, 426, 456, 458, 469
 Baş Nazir (Avstriya-Macaristan) 209
 Baş Nazir (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 7, 12, 20, 30, 44, 48, 52, 68, 69, 138, 147, 160, 177, 189, 203, 220, 239, 307, 308, 326, 344, 383
 Baş Nazir (Dağıllar Respublikası) 127, 133
 Baş Nazir (Ermənistan) 211, 392
 Baş Nazir (Gürcüstan) 28
 Baş Nazir (Kırım) 293
 Baş Nazir (Macarıstan) 229
 Baş Nazir (Rusiya) 272, 277
 Baş Nazir (Türkiyə) 128, 133

- Baş Nazir (Ukrayna) 275, 292
- Baş Polis müfəttişi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 64, 88, 89, 90, 91, 99, 104, 108, 109, 117, 118, 124, 127, 135, 136, 146, 184, 187, 243, 313, 318, 344, 370, 421, 429, 442, 451, 464
- Baş Polis Müfəttişliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 243, 344, 352, 362
- Başqırd, başqırdlar 412
- Batalin, Viktor Aleksandroviç: Ədliyyə sistemində işləmişdir. 11
- Batalpaşın mahalı: Rusiyanın Kuban bölgəsində 1869-1922-ci illərdə mövcud olan inzibati ərazi vahidi. 93
- Batum (yaxud Batumi) 24, 144, 145, 199
- Batum konfransı: Osmanlı dövləti ilə Zaqafqaziya Seyminin nümayəndələri arasında 11 may - 4 iyun 1918-ci ildə Batumda keçirilən konfrans. 57, 61
- Batum şərtnaməsi: Batum konfransında aparılan danışıqlar nəticəsində imzalanmış müqavilələr. bax. Batum konfransı.
- Baturin, Pyotr Karpoviç: Bakı nahiyyə məhkəməsində işləmişdir. 153
- Bavariya 320
- Bavariya kralı 274
- Bayıl; Bayılov (Bakı) 87, 104, 328, 331
- Bayılov həbsxanası 71
- Bayramov, Əhməd Əfəndi Muxtar oğlu: Şəkidə müəllim işləmişdir. 101
- Bazankur [Bazancourt]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 205
- Bazar; Bazarnı: Bakıda küçə. Daha sonra “Hüsü Hacıyev” adlanmışdır. Müasir dövrdə “Azərbaycan prospekti” adını daşıyır. 279
- Bazar məscidi (Ağdaş) 329
- Bazarbaşı: Şuşada məhəllə. 358
- Bazil, Nikola [Nicola Basile; 1883-1974]: İtaliyanın siyasi xadimi. Gənc yaşda İtalyan Sosialist Partiyasının üzvü olmuşdür. Alessandriya şəhərinin meri vəzifəsini tutan Bazil, eyni zamanda yazıçı idi. 407
- Bazue [Bazuel]: Fransanın şimalında kommuna. 336
- Bexterev: Bank işçisi. 25
- Bektabekov, İvan: Gürcü knyazları nəslindən Bektabekovların nümayəndəsi. 162
- Bektabekov, Roman: Gürcü knyazları nəslindən Bektabekovların nümayəndəsi. 162
- Beqlo: Hollandiya-Belçika sərhədində yer. 337
- Belçika 95, 96, 168, 190, 269, 272, 294, 321, 337, 356, 373, 375, 408
- Belçikalı, belçikalılar 155
- Beldmon: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 229
- Beli-qorod dairəsi: bax. Ağ şəhər dairəsi.
- Bellenqliz [Bellenglise]: Fransanın şimalında kommuna. 157
- Bellikur [Bellicourt]: Fransanın şimalında kommuna. 86, 157
- Belousov: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354
- Belova: müəllim. 102
- Benqazi: Liviyanın şimalında, Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri. 338, 349
- Berezin: Rusiyanın hərbi xadimi; hərbi komissar. 329
- Berezina: Dnepr çayının qolu. 142
- Berlin 33, 56, 77, 85, 92, 95, 132, 139, 140, 144, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 166, 189, 190, 208, 227, 238, 257, 268, 269, 272, 274, 281, 282, 289, 293, 299, 319, 320, 322, 336, 337, 338, 347, 355, 366, 375, 376, 377, 384, 385, 386, 390, 400, 402, 424, 433, 446, 469
- Berlin Universiteti 338
- “Berliner folks zeytung” [Berliner Volkzeitung] (“Berlin xalq qəzeti”): 1904-

1944-cü illərdə Berlində nəşr olunan gündəlik qəzet. 374, 385

“Berliner taqəblatt” [Berliner Tageblatt]: 1872-1939-cu illərdə Berlində nəşr olunan almanca qəzet. 274, 278, 355, 376

Bern: İsveçrənin paytaxtı. 453

Bernstrof, İohan Henrix fon [Johann Heinrich von Bernstroff; 1862-1939]: Alman diplomatı. Almaniyanın İstanbulda səfiri olmuşdur. 452

Bessarabiya: Cənub-şərqi Avropada, Qara dənizlə Dunay, Prut və Dnestr çayları arasında tarixi vilayət. 168

Beynəlmiləl Komitə: Şuşada Azərbaycanlı və erməni nümayəndələrdən təşkil edilən komitə. 304, 325, 359, 360

Beynəlmiləl Təxliyə Komissiyası 70

Beynəlmiləl Tribunal (Haaqa) 390

Beynənnəhreyn: bax. İkiçayarası.

Beyrut 231

Bezək, Fyodor Nikolayeviç (1865-1940): Rusiyanın siyasi-ictimai xadimi. Dvoryan ailəsinə mənsub idi. Kiyev quberniyasından Duma üzvü seçilmişdi. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Kiyevdə yaşamış, daha sonra mühacirətə getmiş və Fransada ölmüşdür. 424

Bezant, Anni [Annie Besant; 1847-1933]: ingilis yazıçısı. Qadın hüquqları, İrlandiya və Hindistanın müstəqilliyi uğrunda mübarizə aparmışdır. 58

Bədəlbəyli, Əhməd bəy Bəşir oğlu: bax. Ağdamlı, Əhməd.

Bəhaəddin bəy: Cümhuriyyət dövründə Polis Müfəttişi-ümumisi (Baş Polis müfəttişi). 64, 90, 91, 99, 104, 105, 108, 109, 117, 118, 124, 125, 127, 135, 136, 146, 184, 185, 243, 313, 318, 334, 352, 370, 421, 429, 451

Bəhri-Xəzər: bax. Xəzər dənizi.

Bəhri-mühit; Bəhri-mühiti-kəbir: bax. Sakit okean.

Bəhriyyə naziri (Türkiyə) 300

Bəhriyyə Nazirliyi (Almaniya) 373

Bəhriyyə Nazirliyi (İngiltərə) 447

Bərbəristan: Şimali Afrikada tarixi bölgə. 85

Bərdə 67

Bərkin, Məhməd Sərvət: bax. Məhməd Sərvət.

Bəsrə: İraqın cənubunda şəhər. 141

Bəydadaş bəy Hacı Məhəmməd bəy oğlu 114

Bəzirganov, K. N.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Bıç, Luka Lavrentyeviç (1870-1945): Kuban kazaklarının siyasi və ictimai xadimi. Hüquq təhsili almışdır. Bakıda işləyərkən Bakı Şəhər Dumasına üzv seçilmiş, 1912-1917-ci illər arasında Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. 1917-ci ilin Fevral inqilabından sonra Kubana qayıtmış, Kuban Hökumətinin sədri seçilmişdir. Kuban heyətinin başçısı olaraq Paris Sülh Konfransında iştirak etmiş, Kuban Xalq Respublikası süqut etdikdən sonra mühacirətdə qalmışdır. 93

Bibiheybət 418

Bibiheybət-Bayıl dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 309, 319

Biçeraxov, Lazar Fyodoroviç (1882-1952): Rusiyanın hərbi xadimi. İrlandakı Rusiya korpusunda xidmət edərkən, təxminən 1000 nəfərlik bir dəstə yaratmış, ingilislərlə əməkdaşlıq etmişdir. Bakı Komissarları da Qafqaz İslam Ordusuna qarşı Biçeraxovun yardımına müraciət etmişdilər, ancaq daha sonra bolşeviklərlə Biçeraxov arasında ixtilaf meydana gəldi və Biçeraxov öz dəstəsi ilə birgə Dağıstana çəkildi. Sentrokaspi Diktaturası Xəzər dənizindəki hərbi donanmanı Biçeraxovun əmrinə vermişdi. 73, 90, 104, 125, 194, 434

Bierinq 309, 319

Bilgəh 22

Bilenkoviç: Qırmızı ordunun Şimalı Qafqazdakı komandirlərindən olmuşdur. 402

Binervill [Binarville]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 156

Binəqədi; Binəqədi dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 309, 319

Bingöl: Türkiyənin şərqində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 253

“Bir naxoş”: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri, Məmmədəli Səfərova məxsusdur. Bax. Səfərov, Məmmədəli.

Birinci Dünya müharibəsi: (yaxud Avropa müharibəsi, Cahan müharibəsi, Hərbi-ümumi). 3, 4, 9, 31, 34, 36, 75, 77, 171, 209, 222, 262, 263, 264, 296, 302, 349, 388, 389, 455, 460

Birinci Krım Regional Hökuməti: bax. Krım Regional Hökuməti (Birinci).

Birinci Müsəlman gimnaziyası 69

Birinci Realni məktəbi (Bakı): 171, 362

Birja Komitəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 308

Birja küçəsi: Bakıda küçə; indiki Üzeyir bəy Hacıbəyli küçəsi. 370

Birləşmiş Dağlılar İttifaqı: bax. Dağlılar Respublikası.

Bismark, Otto fon [Otto von Bismarck; 1815-1898]: Almaniyanın dövlət xadimi. Almaniyanın birləşdirilməsini həyata keçirmiş, Alman imperiyasının birinci kansleri olmuşdur. 85

Bitola: bax. Manastır.

Bizans (ayrıca bax: Şərqi Roma). 284, 296

Blinov, İosif Fyodoroviç (1871 - ?): Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının katibi. Bakıda təhsil sahəsində fəaliyyət göstərmiş, bir sıra pedaqoji şuraların üzvü olmuşdur. “Azərbaycan neft təsərrüfatı” (rusca,

“Азербайджанское нефтяное хозяйство”) jurnalının redaktoru olmuşdur. 181

Blok 158

Bluvişteyn, Tamara 219, 220

Bobrikin: Rus hərbi. 364

Bobrinski: Rus hərbi. 364

Bobrov: Muğan Su Müdiriyyətində işləmişdir. 2

Boen (yaxud Boen-an-Vermandua) [Bohain; Bohain-en-Vermandois]: Fransanın şimalında kommuna. 205, 320

Boğaziçi: İstanbul boğazı (Bosfor) və bu boğazın hər iki tərəfində yer alan ərazilər. 254, 418

Boğazlar: Avropa ilə Asiyanı bir-birindən ayıran İstanbul (Bosfor) və Çanaqqala (Dardanel) boğazları. 39

Boğazönü adaları: Egey dənizində yer alan adalar qrupu. 232

Boqolyubov: Gəncə Oğlanlar gimnaziyasının müdiri olmuşdur. 47

Bolayır: Türkiyədə Çanaqqala ilinin (vilayətinin) Gəlibolu ilçəsinin (rayonunun) kəndi. 283, 296

Boldırev, Vasili Georgiyeviç (1875-1933): Rusiyanın hərbi xadimi. Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqının rəhbər heyətinə daxil olmuşdur. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti qoşunlarının baş komandanı idi. 237, 412

Bolxovitinov, Leonid Mitrofanoviç (1871-1925): Rusiyanın hərbi xadimi, general. Rusiyanın Qafqaz ordusunun general-kvartirmeysteri olmuşdur. 1918-ci ildə Qırmızı orduya daxil olmuş, həmin ilin avqust ayında Könüllü ordu tərəfindən həbs edilmişdir. İntihar etmişdir. 237

Bolqar, bolqarlar 231, 238, 289, 293, 373

Bolqarıstan 33, 154, 158, 159, 169, 195, 227, 238, 272, 273, 274, 278, 289, 293, 300, 322, 349, 373, 453

- Bolqarıstan Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti 159, 169
- Bolqarıstan Hökuməti 122, 159
- Bolqarıstanın ABŞ-dakı səfiri 274
- Bolqariya: bax. Bolqarıstan.
- Bolşevik, bolşeviklər 14, 15, 22, 32, 34, 41, 46, 54, 55, 56, 72, 73, 74, 83, 84, 93, 108, 110, 124, 138, 149, 154, 159, 169, 192, 196, 213, 236, 237, 238, 248, 257, 258, 273, 294, 306, 310, 311, 329, 330, 362, 363, 364, 377, 378, 380, 396, 398, 401, 411, 421, 433, 441, 445, 446, 449, 465, 468
- Bolşevik Hökuməti (Azərbaycan) 14, 159
- Bolşevik Hökuməti (Rusiya) 4
- Bolşevizm 4, 14, 22, 32, 51, 238, 376, 441, 463
- Bolşoy Morskoy: Bakıda küçə; indiki Bülbül küçəsi. 220, 239, 280, 314, 348, 366, 384, 403, 425, 447, 448, 468
- “Borba”: 1917-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının orqanı idi. 19, 20, 30, 41, 93, 154, 158, 189, 194, 272, 323, 330
- Borçalı qəzası 392, 423
- “Bord of treyd cournal” [Board of Trade Journal]: İngiltərədə 1886-1970-ci illərdə çap olunan aylıq jurnal. 113
- Bortsov 121
- Boyn, Maks fon [Max von Boehn, 1850-1921]: Prussiya ordusunun generalı. 86, 156, 190, 204
- Boyn Orduları Qrupu 204
- “Böyük Ermənistan”: 35, 36
- Böyük Fransa inqilabı 439
- Böyük Moğol İmperiyası: Asiyada, əsası Babur tərəfindən qoyulan, XVI-XIX əsrlərdə mövcud olan türk dövləti. 240
- Böyük Yarma: Qarabağda yer. 304
- Braila: Rumıniyada, Dunay çayının üstündə liman şəhəri. 322
- Brailov: Braila şəhərinin köhnəlmiş adı, bax. Braila.
- Brandenburg [Branderbug]: Prussiyanın əyaləti. Brandenburg alayları (Brandenburg polkları) Prussiya ordusunun 3-cü korpusunun tərkibinə daxil idi. 205, 281, 375
- Bren; Bren-l’Allyo [Braine; Braine-l’Alleud]: Belçikanın mərkəzində kommuna. 268
- Brey [Breuil]: Fransanın şimalında kommuna. 190
- Breslau [Wrocław]: Polşanın cənub-qərbində tarixi bölgə və bu bölgənin mərkəzi olan şəhər; Vrotslav. 300
- Brest müahidənaməsi; Brest müqavilənaməsi yaxud Brest-Litovsk müahidəsi: bax. Brest-Litovsk sülh müqaviləsi.
- Brest-Litovsk sülh müqaviləsi: 3 mart 1918-ci ildə Brest-Litovskda İttifaq dövlətləri ilə Sovet Rusiyası arasında imzalanan sülh müqaviləsi. 144, 145, 168, 300, 322, 356
- Briel: Fransanın şimal-şərqində yer. 156
- Brimon [Brimont]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 229
- Bron: Bakıda fəaliyyət göstərmiş doktor; eyni zamanda Mərkəzi Ev Komitəsinə işləmişdir. 328
- Brunhild müdafiə mövqeyi [Brunhilde Stellung]: Fransanın şimal-şərqində müdafiə istehkamları xətti. 150
- Brügge [Brugge]: Belçikanın şimal-şərqində, Qərbi Flandriya bölgəsində şəhər. 281, 336, 337, 375
- Brüssel: Belçikanın paytaxtı. 410
- Bryansk: Rusiyanın qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan şəhər. 212, 412
- Budaqovski küçəsi: Hal-hazırda Bakı

şəhərinin mərkəzində, Səbail və Nəsimi rayonları ərazisində yerləşən Rəşid Behbudov küçəsinin köhnə adı. Keçmişdə Budaqovski – Kaspiyski – Leytenant Şmidt küçəsi adlarını daşımışdır. 309, 319

Budaqovun evi: Bakıda, Vrangelski (Əhməd Cavad) və Persidski (Murtuza Muxtarov) küçələrinin kəsişməsində mülk. 384

Budarin, D. P.: Gəncə oğlanlar gimnaziyasının müdiri olmuşdur. 387

Buddizm 349

Buxara 34

Buxara əmiri 34, 41

Buxara küçəsi: Bakıda küçə; indiki Vəli Məmmədov küçəsi. 207

Buxarest: Rumıniyanın paytaxtı. 238, 300

Buxarest sülh müqaviləsi (1918): 7 may 1918-ci il tarixində imzalanan, bir tərəfdə Almaniya, Avstriya-Macaristan, Bolqarıstan və Türkiyə ilə digər tərəfdə Rumıniya arasında müharibəyə son qoyan sülh müqaviləsi. 168, 356

Buxari (hədis kitabı) 79

Buxarski: bax. Buxara küçəsi.

Bukovik: Serbiyada yaşayış məntəqəsi. 376

Bulatovskaya küçəsi: Gəncə şəhərində küçə. 11, 19

Bulqakov, Sergey Alekseyeviç (?-1824): Rusiyanın hərbi xadimi, general. 38

Bum məhkəməsi: Şəki qəzasında, hal-hazırda Qəbələ rayonunun tərkibində Bum qəsəbəsində məhkəmə. 11

Bundesrat (Almaniya İmperiyası): Almaniya İmperiyasında 1867-1919-cu illərdə mövcud olan ali hakimiyyət orqanı. 321, 332, 367

Burje [Le Bourget]: Fransanın şimalında kommuna. 155

Burjua; burjuaziya 30, 330, 363, 364,

377, 401, 433

Burian, Ştefan [Stephan Burian; 1851-1922]: Avstriya-Macaristan imperiyasının siyasi xadimi və diplomatı. Bir sıra ölkələrdə səfir kimi fəaliyyət göstərmişdir. Maliyyə naziri olmuşdur. 16 aprel – 24 oktyabr 1918-ci il tarixləri arasında Xarici İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. 170, 246

Burqaz (yaxud Burqas): Bolqarıstanın cənub-şərqində, Qara dəniz sahilində şəhər. 441, 449

Busyer [Bussières]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 336, 337, 338

Butırin, Yakov Petroviç (1884-1919): Şimali Qafqazın siyasi və dövlət xadimi. Dəmiryolu məktəbini qurtardıqdan sonra Bakı-Biləcəri dəmiryolu xəttində işləmişdir. İnqilabi hərəkata qoşulmuş, Şimali Qafqazda sovet hakimiyyətinin qurulması uğrunda mübarizə aparmışdır. Tersk Respublikasının Daxili İşlər komissarı olmuşdur. 236

Buykis, Yan Yanoviç (1895-1972): “Şmdixen” ləqəbli latış atıcısı və kəşfiyyatçısı. Əslində Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyasının agentı idi. Sovet Hökumətinin rəhbərlərinə qarşı hazırlanan sui-qəsdin üstünün açılmasında həlledici rol oynamışdır. 93, 97

Buzovnalı, Əli Əkbər: “Azərbaycan” qəzetində yazmışdır. 461

Bülbülə: Bakı ətrafında kənd. 169

Bünyadovun evi: Bakıda mülk; Birja (indiki Üzeyir bəy Hacıbəyli) və Krasnovodski (indiki Səməd Vurğun) küçələrinin kəsişməsində yerləşir. 370

C. D.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.

C. Dağıstani: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.

Cabaqır: bax. Cabaqiyev, Vassan-Gəray.

Cabaqiyev, Vassan-Gəray (1882-1961): Şimali Qafqazın siyasi və dövlət xadimi; milliyətcə inquşdur. Almaniyada təhsil almışdır. İnquş Milli Şurasının sədri olmuş, Şimali Qafqaz Dağlılar İttifaqının (Dağlılar Respublikasının) qurulmasında yaxından iştirak etmiş, İttifaqın Mərkəzi Komitəsinin üzvü və Maliyyə naziri olmuşdur. Dağlılar Respublikasının Müstəqillik Aktının müəllifi və Dağlılar Respublikası Konstitusiyasının müəlliflərindən biri idi. Şimali Qafqazın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. İstanbulda ölmüşdür. 236, 380

Cabbarzadə, Bağır (1894-1951): Azərbaycan aktyoru. 237

Cahan hərbi: bax. Birinci Dünya müharibəsi.

Cahid 394

Camalyan, Arşak (1882-1940): Erməni siyasi xadimi. Almaniyada təhsil almışdır. Qafqaza qayıtdıqdan sonra jurnalistlik və müəllimliklə məşğul olmuşdur. Ermənistanın Gürcüstandakı səfiri olmuşdur. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətə getmişdir. 57, 131, 149, 378, 392, 393, 468

Canbulat, İsmayıl Haqqı (1880-1926): Türkiyənin siyasi xadimi. Müxtəlif dövrlərdə millət vəkili, İstanbul valisi və İstanbul bələdiyyəsinin sədri olan Canbulat 1918-ci ildə qısa müddət Daxili İşlər naziri vəzifəsini tutmuşdur. Atatürkə sui-qəsdə təqsirləndirilərək edam edilmişdir. 33, 123

Cansevər, Həsən Fərid: bax. Həsən Fərid.

Caparidze, Prokofi (1880-1918): Bakı Xalq Komissarları Sovetinin rəhbərlərindən biri. Daxili İşlər və Ərzaq komissarı olmuşdur. 1918-ci ilin martında Bakıda

bolşevik və daşnak quldurlarının türk-müsəlman əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımında fəal iştirak etmişdir. Bakı komissarları sırasında güllələnmişdir. 15, 124

Cavad: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri; bax. Əhməd Cavad.

Cavad xan: Gəncə xanı. 349

Cavad qəzası (uyezdi) 101, 164

Cavanşir, Behbud xan (1886-1921): Azərbaycanın dövlət xadimi. Almaniyada Frayberq Dağ-Mədən Akademiyasını bitirmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Daxili İşlər naziri, Ticarət və Sənaye naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. İstanbulda erməni terrorçusu Torlakyan tərəfindən odlu silahla vurularaq öldürülmüşdür. 1, 65, 68, 82, 103, 147, 270, 280, 286, 420, 426, 430

Cavanşir qəza məhkəməsi 11

Cavid bəy (Məhməd Cavid bəy; 1875-1926): Osmanlı siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi partiyasının üzvü idi. Bir müddət Maliyyə naziri olmuşdur. Atatürkə sui-qəsdə təqsirləndirilərək edam edilmişdir. 322

Cem: Dağıstanda kənd. 319

Cenevrə: İsveçrənin cənub-qərbində şəhər. 400, 433

Cəbəllüttariq: Pireney (İberiya) yarımadası ilə Afrikanın şimal-qərb sahilini ayıran və Atlantik okeanı ilə Aralıq dənizini bir-birinə bağlayan boğaz. 85

Cəbrayıl (yaxud Qaryagin) 67, 250, 292, 305

Cəbrayıl qəza məhkəməsi 12

Cəbrayıl qəzası 101

Cəbrayıl sülh məhkəməsi 12

Cəfəqulu xan küçəsi: Şuşada küçə. 358

Cəfərli, K.: Bakı Bələdiyyəsi Maliyyə şöbəsi sədrinin müavini. 147

Cəfərov, Əli İsgəndər (1875-1941): müəllim, naşir və ictimai xadim. “Nəşri-

maarif” cəmiyyətinin katibi olmuş, bir sıra dərslərlərin yazılmasında və nəşrində yaxından iştirak etmiş, “Həyat”, “İrşad”, “Füyuzat” kimi mətbuat orqanlarıyla əməkdaşlıq etmiş, uşaqlar üçün “Dəbistan” jurnalını çıxarmışdır. Elmi məqalələr və bədii hekayələr qələmə almışdır. Məmməd Yusif Cəfərovun böyük qardaşı idi. 87, 181

Cəfərov qardaşları küçəsi: bax. Pozenovski küçəsi.

Cəfərov, Qasım: Bakı Dumasının üzvü. 181, 344

Cəfərov, Məmməd (yaxud Məhəmməd) Yusif (1885-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Ali hüquq təhsili almışdır. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə müxtəlif tarixlərdə Sənaye və Ticarət naziri, Azərbaycanın Gürcüstandakı diplomatik nümayəndəsi və Xarici İşlər naziri olmuşdur. 19, 28, 199, 252, 378

Cəlaləddin Muxtar (yaxud Cəlal Muxtar; Cəlal Özdən; 1865-1947): Türk həkimi və ictimai xadimi. Dermatoloq kimi Avropada böyük şöhrət qazanmışdır. Türkiyədə ictimai-siyasi sahədə fəaliyyət göstərmiş, Qırmızı Aypara cəmiyyətinin və Osmanlı bankının idarə heyətində yer almışdır. Türkiyənin İlaşə naziri olmuşdur. 409, 452

Cəmil Cahid bəy (Toydəmir; 1883-1956): Türk zabiti. Qafqaz İslam Ordusu sıralarında döyüşmüş, Şuşaya daxil olan ordunun komandanı olmuşdur. Azərbaycandan getdikdən sonra Türk Ordusunda müxtəlif vəzifələr tutmuş, 1942-ci ildə “or-general” (dörd ulduzlu general) rütbəsi almışdır. İstefaya çıxdıqdan sonra millət vəkili və Müdafiə naziri (1946-1947) olmuşdur. 359, 360

Cəmillinski, Səməd bəy: Daxili İşlər

Nazirliyində işləmişdir. 430

Cəngi: Azərbaycanın Qobustan rayonunda kənd. 74

Cənub ordusu: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi əsnasında, 1918-ci ilin yay-payız aylarında Ağqvardiya ordularının əməliyyat-strateji birləşməsi. 380

Cəzair: bax. Əlcəzair

Culfa: Naxçıvanda rayon və bu rayunun inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 131, 327

Cunkovski, Vladimir Fyodoroviç (1865-1938): Rusiyanın dövlət xadimi. Moskva qubernatoru, Daxili İşlər nazirinin köməkçisi və Xüsusi Jandarma Korpusunun komandiri (1913-1915) olmuşdur. 1938-ci ildə güllələnmişdir. 272, 277

Cuvarlinski, Cavad bəy: Gəncədə maarif müfəttişi olmuşdur. 102

Cümə məscidi: Bakıda, Qız qalası yaxınlığında məscid. 82

Cümhuriyyət Firqəsi: ABŞ-ın iki əsas siyasi partiyasından biri olan Respublikacılar Partiyası. 95

Cüneyd xan (1857-1938): Basmaçılar hərəkatının liderlərindən biri. 315

Çad: Mərkəzi Afrikada ölkə. Birinci Dünya müharibəsi illərində Fransanın müstəmləkəsi idi. 283

Çadrovı: Bakıda küçə, indiki Mirzəağa Əliyev küçəsi. 328, 347, 361

Çanaqqala 184, 230, 252, 266, 267, 283, 296, 339, 456

Çanaqqala müharibələri: Birinci Dünya müharibəsində Osmanlı imperiyası ilə Antanta dövlətləri arasında gedən quru və dəniz döyüşləri. 184, 296

Çar Hökuməti, çar rejimi, çarizm 17, 20, 121, 144, 145, 201, 307, 454

Çaykovski, Nikolay Vasilyeviç (1851-1926): Rus inqilabçı. Sankt-Peterburq Universitetini bitirmişdir. Sosialist İnqilabçılar

Partiyasına qoşulmuşdur. 1874-1907-ci illərdə Amerika və Avropada yaşamışdır. Bolşeviklərin hakimiyyəti ələ keçirməsinə etiraz etmiş, Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü olmuşdur. 237, 412

Çeçen, çeçenlər 128

Çex, çexlər 213, 222

Çexoslovakiya korpusu (yaxud Çexoslovakiya legionu): Birinci Dünya müharibəsi əsnasında Rusiyada yaşayan çexlər və slovalardan təşkil edilən və Rusiya ordusunun tərkibində döyüşən könüllü hərbi birləşmələr. 222

Çexoslovakiya legionu: bax. Çexoslovakiya legionu.

Çexoslovaklar 195, 212, 222, 305, 315

Çennai: bax. Mədrəs.

Çerqəştov, Qriqori Andreyeviç: Dini Etiqad Nazirliyində kilsə işləri katibi olmuşdur. 102

Çermoyev, Əbdülməcid Tapa (1882-1936): Şimali Qafqaz dağlılarının siyasi xadimi, azadlıq hərəkatı liderlərindən biri, milliyətcə çeçendir. Birinci Dünya müharibəsi illərində “Vəhşi diviziya”nın çeçen alayında xidmət etmişdir. Şimali Qafqaz Dağı Xalqları İttifaqının qurucularından biri və Dağlılar Respublikasının başçısı olmuşdur. 28, 126, 127, 128, 129, 133, 289, 290, 380

Çernin, Ottokar [Ottokar Czernin; 1872-1932]: Avstriya-Macaristanın diplomati və dövlət xadimi. 23 dekabr 1916 – 14 aprel 1918 tarixləri arasında Xarici İşlər naziri olmuşdur. 167, 168, 170

Çernomordikova, Y. D.: Bakı sakini. 220

Çernosoten: bax. Qaraqürh.

Çəmbərəkənd küçəsi: Bakıda küçə, indiki Lermontov küçəsi. 72

Çəmbərəkənd məhəlləsi: Bakıda məhəllə. 440

Çərkəz, çərkəzlər 359

Çxataraşvili, Dmitri Mixayloviç: Gəncə məhkəməsində işləmişdir. 27

Çxenkeli, Akaki İvanoviç (1874-1959): Gürcüstanın siyasi xadimi. Menşevik. Hüquq təhsili almışdır. Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Zaqafqaziya Federativ Demokratik Respublikasının Baş Naziri, 1918-ci ilin ortalarından noyabr ayına qədər Gürcüstan Respublikasının Xarici İşlər naziri olmuşdur. 1921-ci ildə bu ölkənin Fransadakı səfiri təyin edilmiş, sovetləşmədən sonra ölkəsinə qayıtmamışdır. 33, 92

Çxetiani: Gürcüstan bolşeviklərindən. 257

Çikaqo: ABŞ-da şəhər. 229

Çili: Cənubi Amerikada ölkə. 215

Çin: Asiyada ölkə. 49, 95, 114, 232

Çin Hökuməti 114

Çin səddi 49

Çingiz xan (1162-1227): Monqol sərkərdəsi və Monqol imperiyasının banisi. Tarixin yetişdirdiyi ən böyük sərkərdələrdən biri olmuşdur. 49

Çinli, çinlilər 95

Çornı-qorod; Çornı-qorod dairəsi: bax. Qara şəhər; Qara şəhər dairəsi.

Çorox (yaxud Çorux): Türkiyənin şimal-şərqində çay; Qara dənizə tökülür. 267

Çörçill, Uinston [Winston Churchill; 1874-1965]: Britaniyanın görkəmli dövlət xadimi. 410

Çud gölü: Avropada şirin sulu göl. Şimal və qərb sahilli Estoniyaya, şərq sahilli Rusiyaya məxsusdur. 143

Çuxuryurd: Şamaxının kəndi. 286

“D. K.”: qəzet; bax. “Deyli xronikl”.

“D. N.”: qəzet; bax. “Deyli nyus”.

“D. T.”: qəzet; bax. “Deyli teleqraf”.

Dadaşovun evi: Bakıda, Naberejni küçəsində (indiki Neftçilər prospekti) mülk. 465

- Dadiani: Gürcüstanın siyasi xadimi. 126
- Dadizele [Dadizele]: Belçikanın şimal-qərbində qəsəbə. 156
- Dağıstan, dağıstanlı 14, 15, 22, 37, 38, 41, 101, 128, 129, 217, 240, 248, 259, 465
- Dağıstan Hökuməti: bax. Dağlılar Respublikası Hökuməti.
- Dağıstani, C.: bax. Hacıbəyli, Ceyhun bəy.
- Dağlı, dağlılar 290
- Dağlılar Respublikası 28, 236, 247, 289, 290, 413
- Dağlılar Respublikası Hökuməti 126, 128, 240, 289, 290, 379, 380
- Daxili işlər naziri (Almaniya) 221
- Daxili işlər naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 1, 2, 47, 65, 66, 67, 68, 82, 103, 125, 137, 138, 147, 270, 280, 286, 413, 414, 416, 426, 430, 464
- Daxili işlər naziri (Dağlılar Respublikası) 290, 380
- Daxili işlər naziri (Ermənistan) 165
- Daxili işlər naziri (Gürcüstan) 162, 445, 449
- Daxili işlər naziri (Rusiya) 248
- Daxili işlər naziri (Türkiyə) 32, 123
- Daxili işlər naziri (Ukrayna) 377
- Daxili İşlər Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 3, 64, 66, 137, 220, 239, 241, 256, 280, 288, 387, 392, 413, 414, 415, 429, 434, 442
- Daxili İşlər Nazirliyi (Gürcüstan) 162
- Daqna: Dağıstanda stansiya. 173
- Danimarka 374
- Daosizm: dini-fəlsəfi ünsürlər ehtiva edən təlim; Çində meydana gəlmişdir. 349
- Darablı, Rza (yaxud Rza Darablinski, Rza Hüseyinov; 1883-1942): Azərbaycanın teatr aktyoru. “Nicat”, “Səfa”, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyyəti” truppalarında çıxış etmişdir. Moskvada teatr texnikumunu bitirmişdir. 237
- Dardanel 184, 410
- Darüleytam: uşaq evi, yetimxana (Bakı). 87, 162, 328, 361
- Daşbaş: Qarabağda kənd. 359
- Daşdəmir: Şuşa sakini. 305
- Daşkənd: Mərkəzi Asiyada şəhər; indiki Özbəkistanın paytaxtı. 309
- Daşnak, daşnaksaqan 14, 15, 21, 22, 23, 29, 35, 36, 37, 54, 72, 73, 84, 110, 127, 196, 251, 323, 381, 397, 421, 461, 462, 463, 464
- “Daşnaksutyun” partiyası 13, 14, 15, 16, 34, 35, 211, 222, 327, 381, 404, 461, 462, 463
- Davidovski, Vladimir Vasilyeviç: Şamaxı məhkəməsində işləmişdir. 27
- Davud (Hacı Davud): XVIII əsrin əvvəllərində Səfəvi hakimiyyətinə qarşı üsyanın rəhbərlərindən. 37, 41
- Daylidi: Litva Hökumətinin Azərbaycandakı müvəkkili. 344
- Dehen alayları: Almaniya ordusu alayları. 204
- Dekabr üsyanı: bax. Moskvada dekabr silahlı üsyanı (1905).
- Dekanozov, Aleksandr: Gürcüstanda “Qara zadəgan üzlüyü” gizli cəmiyyətinin üzvü. 162
- De-Ketele: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 140
- Delitsın, Aleksey Petroviç: Cümhuriyyətdən əvvəl Bakı Nəzarət Palatasının sədri və Bakı şəhər Bələdiyyə Şurasının üzvü olmuşdur. Cümhuriyyət dövründə Bakı Bələdiyyəsinin Maliyyə şöbəsinin sədri və Dövlət Nəzarəti Nazirliyinin Dövlət Nəzarəti İdarəsinin rəisi olmuşdur. Sovet dövründə SSRİ Maliyyə Xalq Komissarlığının Azərbaycandakı səlahiyyətli nümayəndəsinin müavini olmuşdur. 147, 442

Demokrat Partiya: ABŞ-ın ən mühüm iki siyasi partiyasından biri. 97

Denen [Denain]: Fransanın şimalında kommuna. 268

Denikin, Anton İvanoviç (1872-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general-leytenant. Ağ qvardiyanın rəhbərlərindən olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində Qərb cəbhəsinin (may-iyul 1917) və Cənub-qərb cəbhəsinin (avqust 1917), Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun (aprel 1918 – yanvar 1919) və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin (yanvar 1919 – aprel 1920) komandiri olmuşdur. 1920-ci ildə mühacirətə getmişdir. 412

Denstervil, Lionel [Lionel Dunsterville; 1865-1946]: İngiltərənin hərbi xadimi. Birinci Dünya müharibəsində Almaniya və Türkiyənin Hindistana ehtimal olunan hücumunun qarşısını almaq vəzifəsini daşıyan Britaniya hərbi hissələrinin komandiri olmuşdur. 1918-ci ilin avqust ayının ortalarından sentyabrın ortalarına qədər Bakıdakı Britaniya hərbi hissələrinin komandiri olmuşdur. Qafqaz İslam Ordusunun təzyiqi qarşısında Bakını tərk etmişdir. 112

Deputatlar palatası (Avstriya-Macaristan) [Abgeordnetenhaus]: Avstriya-Macaristan Parlamentinin (Reyxsrat) aşağı palatası. 208, 221

Derlik [Deerlijk]: Belçikanın şimal-qərbində kommuna. 375

Derna: Liviyanın şimalında, Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri. 338

“Desaio”: Berlində fabrik. 433

“Deyli xronikl” [Daily Cronicle]: 1872-1930-cu illərdə nəşr edilən ingilis qəzeti. 446, 449, 453

“Deyli nyus” [The Daily News]: İngiltərədə nəşr olunan gündəlik qəzet. Əsası 1846-cı ildə Çarlz Dikens tərəfindən

qoyulmuşdur. 238, 241, 446, 449

“Deyli teleqraf” [The Daily Telegraph]: 1855-ci ildən etibarən nəşr olunan gündəlik ingilis qəzeti. 79, 297, 447, 449

Deynze [Deinze]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 375

Dəclə: Türkiyə, Suriya və İraq ərazisindən keçən çay. 452

Dədəağac: Yunanıstanın şimal-şərqində şəhər; Aleksandrupolis. 33

Dəli Petro: bax. Pyotr I.

Dəllər: Gəncə qəzasının kəndi. 24

Dəməşq: bax. Şam.

Dəmirtaş (yaxud Timurtaş; ? - 1328): Elxanlı əmiri. Anadolu valisi olmuşdur. 254, 260

Dəmiryol ali-ibtidai məktəbi (Bakı) 387

Dərbənd 38, 126, 146, 184, 194, 209, 247, 270, 271, 281, 289, 290, 299, 319, 336, 400

Dərəçiçək (İrəvan quberniyası) 1

Dərsəadət: bax. İstanbul.

Didro, Deni [Denis Diderot; 1713-1784]: Fransız yazıçısı və filosofu. 439

Dikaya Diviziya 397

Diksmoyde [Diksmuide]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində şəhər. 155

Dildarovun evi: Bakıda, Kolyubakin (indiki Nigar Rəfibəyli) küçəsində mülk. 189, 221, 225, 447

Dilfirib: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 255

Dini Etiqad Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 102

Dini Etiqad və Sosial Təminat naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 152

Dini Etiqad və Sosial Təminat Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 147

Divo 76

Djaqeli: Bakıya gəlmiş gürcü heyətinin üzvlərindən. 126

Dobriça: bax. Dobruca.

Dobrotina, Serafima Zaxarovna: Maarif Nazirliyinin dəftərxanasında işləmişdir. 102

Dobruca: Balkan yarımadasının şimalında tarixi bölgə. Günümüzdə Rumıniya və Bolqarıstan arasında paylaşılmışdır. 33, 158, 373

Dodekanes: Egey dənizinin cənub-şərqində arxipelaq; müasir dövrdə Yunanıstana məxsusdur. 33, 41

Doktor Nazim bəy (Məhməd Nazim bəy; 1872-1926): Türkiyənin ictimai-siyasi xadimi, doktor. İttihad və Tərəqqi Cəmiyyətinin təsisçilərindən biri idi. 1918-ci ildə Maarif naziri olmuşdur. Türkiyənin Birinci Dünya müharibəsində məğlubiyətindən sonra mühacirətə getmişdir. 1922-ci ildə Türkiyəyə qayıtmış, 1926-cı ildə edam edilmişdir. 33

Dokudovski, Tixon Petroviç: Cümhuriyyətdən əvvəl Yelizavetpol quberniyası Hərbi qulluğa çağırış idarəsinin üzvü; Cümhuriyyət dövründə Daxili İşlər Nazirliyi dəftərxanasında işləmişdir. 430

Dolmabağça sarayı: İstanbulda, Osmanlı sultanlarına məxsus olmuş saray. 418

Don vilayəti 34, 213, 290

Donetsk 143

Donizetti, Cüzeppe [Giuseppe Donizetti] (1788-1856): italyan bəstəkarı. Osmanlı sultanı II Mahmud tərəfindən İstanbulda dəvət edilmiş, Osmanlı hərbi orkestrinə rəhbərlik etmişdir. Sultan II Mahmudun şərəfinə bəstələdiyi “Mahmudiyyə marşı” 11 il, Sultan Əbdülməcidin şərəfinə bəstələdiyi “Məcidyyə marşı” isə 22 il boyunca Osmanlı imperiyasının himni olmuşdur. Türkiyədə “paşa” ünvanını alan və “Donizetti paşa” kimi tanınan Cüzeppe Donizetti həyatının son 28 ilini burada keçirmiş və İstanbulda

vəfat etmişdir. 410

Dostməhəmmədov, Jahanşa (1887-1938): Qazaxların siyasi-ictimai xadimi, “Alaş” partiyasının liderlərindən biri. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almış, bir müddət ədliyyə qurumlarında işləmişdir. Ümumdünya Müsəlmanları Qurultayının (1-11 may 1917) iştirakçısı və Alaş-Orda Hökumətinin üzvü olmuşdur. 1918-1919-cu illərdə Alaş-Ordanın Qərb şöbəsinin rəhbəri olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 25

Dotələb: Şuşanın şimalında təpə. 292

Doyran (Doiran): Makedoniyada göl. 76

Dörtlər İttifaqı: bax. Mərkəzi Dövlətlər.

Dördüncü Oğlanlar gimnaziyası (Bakı) 251

Dövlət Bankı 43

Dövlət Duması (Rusiya): bax. Duma.

Dövlət Əmanət Kassası: bax. Əmanət Kassası.

Dövlət Xəzinəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 66, 70

Dövlət Müfəttişi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 27, 147, 220, 239, 256, 270, 286, 307

Dövlət Müfəttişliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 27, 442

Dövlət Müfəttişliyi (Gürcüstan) 257

Dövlət Müfəttişliyi (Rusiya) 307

Dövlət Nəzarəti: bax. Dövlət Müfəttişliyi.

Drujinin, Nikolay İnanoviç: Bakı Şəhər Dumasının üzvü. 181, 182

Due [Douai]: Fransanın şimalında, Belçika sərhədi yaxınlığında kommuna. 281, 321, 336, 337, 375

Duma (yaxud Dövlət Duması; Rusiya): 33, 41, 330

- Dunay çayı 433, 453
 “Dundalk”: İrlandiyaya məxsus gəmi. 433
 Durnov: Rus hərbi. 364
 Dvina: Avropada çay. 142
 Dzerjanski, Adam İvanoviç: Bakı nahiyyə məhkəməsində işləmişdir. 153
 Ege, İlyas Rəqib (Nurəddin oğlu Rəqib, yaxud İlyas Rəqib Ege kimi də tanınmışdır, 1888-1960): Türkiyə zabiti. Bir sıra türkçü təşkilatlarla yaxından əməkdaşlıq etmişdir. 123
 Elet [Ailette]: Fransanın şimalında çay. 155, 167, 169, 205
 Elxanlı dövləti 260
 Eliot, Çarlz [Charles, Eliot] (1862-1931): Birtaniyalı diplomat. Rusiya, Mərakeş, Türkiyə və Amerikada işləmişdir. Britaniyanın Omskdakı ali komissarı təyin edilmişdir. 412
 Elmlər Akademiyası (Rusiya) 441
 Elzas-Lotaringiya (Alsace-Lorraine): Günümüzdə Şimali Fransada tarixi ərazi. 1871-ci ildə Almaniya birləşdirilən bu torpaqlar, 1918-ci ildə Fransaya qaytarılmışdır. II Dünya müharibəsində yenə Almaniya tərəfindən ələ keçirilmiş və müharibədən sonra Fransaya qaytarılmışdır. 95, 96, 154, 300, 357, 374
 En [Aigny]: Fransanın şimal-şərqində kommuna və eyniadlı çay. 139, 140, 155, 166, 167, 169, 268, 321, 337
 Ena [Aisne]: Fransada çay, Uaza [Oise] çayının sol qolu. 155, 156, 157, 190, 205, 320, 375, 376
 Engels küçəsi: bax. Pozenovski küçəsi.
 Epey [Épehy]: Fransanın şimalında kommuna. 86
 Er [Aire]: Fransanın şimalında çay, Ena [Aisne] çayının sağ qolu. 156, 205, 320, 321
 Erməni, ermənilər 6, 12, 13, 14, 15, 16, 20, 24, 28, 30, 34, 35, 36, 37, 51, 54, 55, 57, 58, 64, 67, 69, 71, 74, 78, 87, 88, 90, 102, 109, 111, 129, 130, 131, 137, 149, 165, 166, 177, 187, 191, 194, 203, 209, 212, 218, 243, 249, 250, 251, 270, 281, 290, 291, 292, 304, 307, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 346, 358, 359, 360, 365, 378, 379, 381, 392, 393, 397, 398, 423, 440, 441, 444, 445, 458, 459, 461, 462, 463, 467
 Erməni dili, ermənicə 165, 397
 Erməni Xalq Partiyası: Ermənistanda 1917-1921-ci illərdə fəaliyyət göstərən siyasi partiya. 222
 Erməni icması (Bakı) 278
 Erməni insanıyətərpərvər cəmiyyəti [Армянское человеколюбивое общество]: Bakıdakı erməni cəmiyyətlərindən biri; valideyn himayəsindən məhrum uşaqlar üçün cəmiyyətin yetimxana və uşaq evləri var idi. 88
 Erməni Milli Firqəsi 365
 Erməni Milli Komitəsi 112, 113
 Erməni Milli Komitəsi (Gəncə) 396, 398
 Erməni Milli Şurası (Ermənistan) 14, 165
 Ermənistan 4, 34, 41, 57, 58, 61, 68, 70, 130, 131, 149, 165, 166, 191, 192, 199, 210, 211, 215, 222, 250, 291, 326, 378, 392, 402, 405, 423, 446, 458, 459, 468
 Ermənistan Hökuməti 57, 131, 199, 392, 393, 402, 423, 446, 458, 459, 468
 Ermənistanın Gürcüstandakı səfəri 131, 149, 445, 458, 468
 Eserlər: bax. Sosialist İnqilabçılar Partiyası.
 Essen: Avropada çay. 205
 Estlandiya: Estoniyanın bir qisminin tarixi adı. 1721-ci dilə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə Est-

landiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci ilə Rusiya İmperiyasının tərkibindən çıxmışdır. (bax. Estoniya)

Estoniya (yaxud Estlandiya) 4, 142, 143

Etilaf dövlətləri: I Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan Antanta bloku. Bu blokun aparıcı dövlətləri Böyük Britaniya, Fransa və Rusiya idi. 13, 77, 132, 142, 158, 167, 195, 195, 229, 246, 247, 277, 278, 289, 297, 300, 306, 332, 348, 373, 385, 388, 401, 407, 410, 424, 441, 446, 449, 456, 467, 470

Eyer: Fransada yer. 268

Eynulla Miçi oğlu: Gəncə qəzasının Dəllər kənd sakini. 24

Ezonvil (yaxud Ezonvil-e-Bernovil) [Aisonville; Aisonville-et-Bernoville]: Fransanın şimalında kommuna. 320

Əbdülkərim paşa (1872-1923): Türkiyənin hərbi xadimi. Balkan müharibələrində və Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1918-ci ilə Türkiyənin Gürcüstandakı siyasi nümayəndəsi təyin olunmuşdu. 19

Əbdülov, Əbdül: “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. 217, 222, 236, 240

Əbdülməcid (1823-1861): Osmanlı sultanı. 1839-1861-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 439

Əbdülsəlimzadə, Məhəmməd Hadi: bax. Hadi, Məhəmməd.

Əbülhəsən: bax. Anaplinski.

Əbdürrəhim Xeyri əfəndi (1894-1952): Osmanlı şahzadəsi. Sultan II Əbdülhəmidin oğlu idi. 248, 260

Əbiş Əminulla oğlu: Bakıda asayiş keşikçisi olaraq xidmət etmişdir. 361

Əcəm: bax. İranlı.

Ədən: Yəməndə, Ədən körfəzi sahilində şəhər. 131

Ədliyyə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 9, 12, 28, 147, 153, 173, 326, 336, 373

Ədliyyə naziri (Kırım) 293

Ədliyyə naziri (Rusiya) 248

Ədliyyə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti). 9, 11, 27, 66, 126, 137, 153, 173, 220, 239, 335, 336, 372

Ədliyyə Nazirliyi (Kırım) 293

Əfəndiyev, Əbdülqədir bəy: mühəndis. 101

Əfəndizadə, Əbdülqafur: müəllim. 354

Əfəndizadə, Mustafa: Qafqazın müftüsü. 127

Əfqanıstan 34

Əhəmənilər İmperiyası 60, 260, 296

Əhməd Cavad (1892-1937): Azərbaycanlı şair və ictimai xadim. Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin sözləri Əhməd Cavada məxsusdur. 214, 342, 350, 378, 386, 393, 417, 418, 426

Əhməd Əbdülqadir oğlu: əsgər. 365

Əhməd Fərid bəy: Türk Ocağı cəmiyyətinin üzvü. 123

Əhməd Xülusi: əsgər. 365

Əhməd İhsan mətbəəsi: İstanbulda mətbəə. 296, 349

Əhməd Məhəmmədəli oğlu: Bakı sakini. 347

Əhməd Nəsimi bəy (1876-1958): Türkiyənin dövlət xadimi. Ticarət naziri (noyabr 1914 – fevral 1917), Xarici İşlər naziri (fevral 1917 – oktyabr 1918) vəzifələrini tutmuşdur. 133

Əhməd paşa (yaxud Hacı Əhməd paşa): Ənvər və Nuri paşaların atası. 262, 270, 276, 277, 286, 297

Əhməd Sabiq: Osmanlı mətbuatının nümayəndəsi. 409

Əhmədov, Sadiq: Ticarət və Sənaye Nazirliyində işləmişdir. 100

Əhmədov, Yusif: Ticarət və Sənaye

İttifaqında işləmişdir. 106

Əhmədoviç, Aleksandr: Krım-tatar hökumətində Ədliyyə naziri olmuşdur. 293
“Əxbar” qəzeti (Petrovsk) 112

Əxzi-Əsgər İdarəsi: Hərbi qulluğa çağırış idarəsi. (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 1, 259, 275, 312, 334, 335, 353, 370, 430

Əkinçilik və Dövlət Əmlakı İdarəsi (Bakı) 334, 452

Əl-Cəzirə: Sudanın əyaləti. Çox bərəkətli torpaqları olan bir kənd təsərrüfatı ölkəsidir. 232, 240

Əl-Xüms: bax. Xüms.

Əl-mücahid fi-səbilillah: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri 68

Əlcəzair (yaxud Cəzair) 231, 285

Ələkbərzadə, Həbib: “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşlarından. 445

Ələt 83, 270, 286, 327

Əli bəy: Bakıda polis müdiri olmuşdur. 146

Əli ibn Əbu Talib (601-661): İslam xəlifəsi, Məhəmməd peyğəmbərin əmisi oğlu və kürəkəni. 282, 295

Əliağa Məhəmmədəli oğlu: Bakı sakini. 328

Əlibəyli, Mustafa bəy: “İşiq” cəmiyyətinin sədri. 279

Əlibəyov, Bəylər bəy: hüquqşünas; Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumət İşləri İdarəsində işləmişdir. 2, 12

Əliyev, Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyində xüsusi məmur. 101

Əliyev, Hüseyinli: Göyçay qəzasında dövlət ərazilərinin müfəttişi olmuşdur. 2

Əliyev, İbad (İbadulla Əliyev, 1879-1938): Azərbaycanlı mühəndis. Rıqa Politeknik İnstitutunda oxumuş, H. Z. Tağıyevin mədənlərində mühəndis işləmiş, Bakı Şəhər İdarəsinin su işləri üzrə mütəxəssisi, Şollar su kəmərinin mühəndisi olmuşdur. Sovet dövründə müxtəlif vəzifələrdə

işləmişdir. Repressiya qurbanı olmuşdur. 162, 181, 329, 331, 332

Əliyev, Mirzəağa: bax. Əlizadə, Mirzəağa.

Əlizadə, Mirzəağa (1883-1954): Azərbaycanlı aktyor. “Həmiyyət”, “Nicat” truppalarında çıxış etmişdir. 1924-cü ildən etibarən Azərbaycan Dövlət Dram Teatrında çalışmış, 1949-cu ildə Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 237, 362, 363

Əmanət Kassası 43

Əmək Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 415

Əməvilər: 661-750-ci illərdə mövcud olmuş feodal dövlət və bu dövləti idarə edən hakim sülalə. 232

Əmin Ali bəy: Türk Ocağı cəmiyyətinin üzvü. 123

Əmir Acı-biy: bax. Acı-biy, Knyaz Əmir.

Əmiraslanov, Nuri: Ordunun ərzaq ehtiyacının yerinə yetirilməsi məqsədi ilə qurulan komitənin üzvü olmuşdur. 3

Əmircanov, Əbdüləli bəy (1870-1948): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Tiflisdə Müəllimlər İnstitutunu bitirmiş, Azərbaycanın bir sıra yerlərində müəllim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə naziri, Dövlət Nəzarəti naziri vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Türkiyəyə mühacirətə getmişdir. 27, 43, 66, 68, 101, 147, 256, 270, 286, 307, 419

Əmircanov, Şirəli bəy: Şəki məhkəməsində sülh vasitəçisi olmuşdur. 28

Əmirov, Hacı Əmir: Bülbül kənd sakini. 169

Əmlak naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 3

Əmlak Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 9, 360

Əmlak və Ziraət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 65, 415

Əndülüs: İberiya yarımadasında VIII-XV əsrlərdə müsəlman ərəblərin təsiri və nüfuzu altında olan bölgələrin ümumi adı. 232

Əndülüs Əməvi dövləti (yaxud Kordova xilafəti): 929-1031-ci illərdə müasir İspaniya və Portuqaliya ərazilərinin bir hissəsində mövcud olmuş islam dövləti. 240

Ənis Təhsin: Osmanlı mətbuatının nümayəndəsi. 409

Ənvər paşa (1881-1922): Osmanlı dövlətinin hərbi və siyasi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən idi. 1914-1918-ci illərdə Osmanlı dövlətinin Hərbi naziri, Baş Qərargah rəisi olmuşdur. Türk xalqlarını birləşdirmək uğrunda mübarizə aparmışdır. 74, 77, 128, 133, 200, 230, 252, 266, 270, 276, 277, 283, 286, 288, 289, 297, 339

“Ənvəriyyə”: Şuşada Azərbaycanlıların yerli özünümüdafiə dəstəsi. 291, 297

Ənzəli: İranın şimalında, Xəzər dənizi sahilində liman şəhəri. 29, 69, 73, 84, 90, 112, 113, 125, 178, 179, 434

Ərazi İdarəsi (Bakı) 171

Ərazi naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 137, 138, 147, 150, 153, 173, 220, 239, 261, 334, 352

Ərazi Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 138, 150, 153, 261, 334, 335, 352, 353

Ərazi və Dövlət Əmlakı İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 220, 239, 353

Ərdahan: Türkiyənin şimal-şərqində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 41, 144, 145, 231

“Ərdahan” (kanoner qayığı) 12, 29, 40, 41, 88

Ərəb, ərəblər 232, 437

Ərəb dili, ərəbcə 438

Ərəbli, Hüseyn (yaxud Hüseyn Ərəb-

linski; 1881-1919): Azərbaycanın teatr aktyoru və rejissoru. “Nicat”, “Səfa”, Hacıbəyli Qardaşları müdiriyyəti truppalarında çıxış etmişdir. 237

Ərəblinski, Hüseyn: bax. Ərəbli, Hüseyn.

Ərəş 430

Ərəş qəza məhkəməsi 11

Ərəş qəzası (uyezdi): Yelizavetpol quberniyasının tərkibində inzibati vahid. Daha sonra Ağdaş qəzası adlanmışdır. 9, 24, 164, 387

Ərəş mahalı 71

Ərtoğrul Qazi (? - 1282): Osmanlı dövlətinin banisi olan I Osmanın atası. 232, 240, 437

Ərzaq İdarəsi (Bakı): 30, 66, 87, 107, 287, 288, 343, 344, 345, 362

Ərzaq İdarəsi (Gəncə): 1, 8

Ərzaq Komitəsi 3, 465

Ərzaq naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 8, 66, 82, 87, 121, 220, 261, 288, 425, 434

Ərzaq naziri (Gürcüstan) 257, 258

Ərzaq naziri (İtaliya) 77

Ərzaq naziri (Tersk Sovet Respublikası) 236

Ərzaq naziri (Türkiyə) 33

Ərzaq Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 100, 239, 288, 308

Ərzaq Şurası (Tiflis) 258

Ərzincan 29, 36

Ərzurum 29, 36, 231

Əsədullayev, Mirzə (1875-1936): Azərbaycanlı sahibkar, ictimai-siyasi xadim. 1918-ci ilin dekabrından 1919-cu ilin martına qədər Azərbaycanın Ticarət və Sənaye naziri olmuşdur. 90, 178, 179, 361

Əsfəndiyar xan (1871-1918): 1910-1918-ci illərdə Xivə xanı olmuşdur. 315

Əsgər Seyid Dadaş oğlu: Gəncə qəzasının Dəllər kənd sakini. 24

Əsgəran, Əsgəran qalası: İndiki Əsgəran qəsəbəsi, Azərbaycanın Xocalı rayonu ərazisindədir. XX əsrin əvvəllərində Şuşa uyezdinin kəndi idi. 249, 250, 324, 359

Əski mədəni dairəsi: bax. Köhnə mədəni dairəsi.

Əttarlar: Gəncədə küçə. 257

Əyan Məclisi; Əyan Palatası (Avstriya-Macaristan): bax. Herrenhaus.

Əyan Məclisi; Əyan Palatası (Prussiya): 357

Əzəm Kərbəlayı Musa qızı: Gəncə qəzasının Dəllər kənd sakini. 24

Əzizbəyov, Məşhədi (1876-1918): Azərbaycanlı inqilabçı. Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının üzvü olmuşdur. Bakı Şəhər Dumasının üzvü və Bakı Kommunasının liderlərindən biri idi. Bakı Komissarları sırasında güllələnmişdir. 124

“F.”: qəzet; bax. “Forverts”.

“F. T.”: qəzet; bax. “Fossişe zeytunq”.

“F. qazeta”: qəzet. 412

Faros (ada). 86

Fars, farslar 437

Fars dili, farsca 438

Fateh Sultan Məhməd: bax. Məhməd

II.

Fenikə: bax. Finikiya.

“Feodosiya” (gəmi) 112

“Feodosiya” Xəzər istehlak cəmiyyəti 70

Ferdinand I [Ferdinand I, 1861-1948]: Bolqarıstan çarı. 1908-ci ildə Üçüncü Bolqar çarlığının əsasını qoymuşdur. Bolqarıstanın Birinci Dünya müharibəsində məğlubiyyətindən sonra, 3 oktyabr 1918-ci ildə oğlu III Borisin xeyrinə taxtdan çəkilməmişdir. 159, 169, 274, 278

Fertren: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 375

Feyn: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 156

Feyzi Hindi (1547-1595): Hindistanda yetişmiş şair və mütəfəkkir. Əsərlərini fars dilində yazmışdır. 438

Fəhlə-Kəndli Şurası (Serbiya) 377

Fəxri bəy: Türk Ordusunun Ağdamdakı hissələrinin komandanı. 250

Fələstin 33, 86, 141, 232, 407, 408

Fərat çayı 267

Fərzəlibəyov, Mustafa bəy: Şəki və Şamaxı məhkəmələrində işləmişdir. 28

Fəttahov, K. b.: Gəncə həbsxanasının rəisi olmuşdur. 16

Fəvvarələr meydanı: bax. Kolyubakin meydanı.

Filankəs: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri; bax. Hacıbəyli, Üzeyir.

Filibə: Bolqarıstanın ən böyük şəhərlərindən biri, indiki Plovdiv şəhəri. 300

Fin, finlər 77

Finikiya (Fenikə): Aralıq dənizinin şərq sahilində tarixi bölgə. 232

Finlandiya: (yaxud Finlanda). Şimali Avropada dövlət. 4, 5, 77, 79, 142, 144, 268, 282, 377

Firəng: bax. Fransız.

Firsov: Rus inqilabçı. 248

Fiy: Rusiya Federasiyasının tərkibində Dağıstan Respublikasının Axtı rayonu ərazisində kənd. 319

Flaxas: Fransada yer. 269

Flandriya [Flandre]: Avropada tarixi bölgə. Müasir dövrdə əsas hissəsi Belçikaya, geri qalanı isə Fransa və Niderlanda məxsusdur. 155, 156, 189, 190, 281, 319, 320, 321, 336, 337, 375

Flemenk: bax. Hollandiya.

Flerbe [Fleurbaix]: Fransanın şimalında kommuna. 190

Flin: Fransanın şimalında kommuna. 336

Fonten-an-Dormua [Fontaine-en-Dormois]: Fransanın şimal-şərqində kom-

muna. 140

Fort-Aleksandrovsk: bax. Aleksandrovsk.

Fort-Şevçenko: bax. Aleksandrovsk.

“Forverts” [Vorwärts] (“İrəli”): Almaniya Sosial-Demokrat Partiyasının orqanı olan qəzet. Əsası 1876-cı ildə qoyulmuşdur. Təqiblərə görə müxtəlif dövrlərdə Leypsiq, Berlin, Praqa və Parisdə nəşr edilmişdir. 221, 374, 377, 385, 386

Foss, A. V.: Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi, eser. 424

“Fossişe zeytunq” [Vossische Zeitung]: 1721-1934-cü illərdə Berlində nəşr edilən alman qəzeti. 274, 278, 289

Foş, Ferdinand [Ferdinand Foch, 1851-1929]: Fransanın hərbi xadimi, marşal. 293, 297

Fövqəladə Komissiya (Rusiya): bax. Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası.

Fövqəladə Təhqiqat Komissiyası: Erməni daşnaklarının azərbaycanlıların həyatına və əmlakına qarşı işlədikləri cinayətləri təhqiq etmək məqsədi ilə Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökuməti tərəfindən yaradılmış komissiya. 3, 31, 34

Frakiya: bax. Trakya.

Frankelşteyn, Baron fon: Avstriya-Macarıstanın Gürcüstandakı nümayəndə heyətinin rəhbəri olmuşdur. 28

Frankfurt 86

“Frankurt qəzeti”: bax. “Frankfurter zeytunq”.

“Frankfurter zeytunq” [Frankfurter Zeitung]: Frankfurtda 1856-cı ildən etibarən nəşr edilən almanca gündəlik qəzet. 1943-cü ildə bağlanmışdır. 77, 356, 368

Fransa 49, 95, 96, 132, 140, 149, 150, 154, 206, 238, 268, 269, 272, 281, 293, 294, 332, 337, 338, 348, 355, 364, 401, 410, 411, 433, 453, 454, 467, 468

Fransa donanması 240

Fransa Hökuməti 238

Fransa inqilabı: bax. Böyük Fransa inqilabı.

Fransanın Rusiyadakı general-konsulu 95

Fransız, fransızlar 77, 86, 139, 140, 154, 155, 156, 157, 190, 205, 268, 269, 272, 285, 300, 321, 349, 355, 363, 375, 407, 410, 433, 434, 448

Fransız dili; fransızca 366, 448

Fransisk I [François Ier; 1494-1547]: Fransa kralı; 1515-1547-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 285, 296

Fransua: bax. Fransisk I.

Friç, fon [von Fritsch]: Alman ordusu generalı. 190

Fridrix Karl fon Hessen [Friedrich Karl von Hessen, 1868-1940]: Böyük Hessen hersoqluğunun şahzadəsi. 9 oktyabr – 12 dekabr 1918-ci ildə Finlandiya kralı olmuşdur. 282, 295

Fridrix Vilhelm [Friedrich Wilhelm; 1882-1951]: Almaniya və Prussiyanın vəliəhd şahzadəsi; Almaniya imperatoru II Vilhelmin oğlu. Birinci Dünya müharibəsində əvvəlcə Beşinci ordunun komandiri, sonra Kronprins Vilhelm Orduları Qrupunun baş komandanı olmuşdur. 41, 96

Fromel [Fromelles]: Fransanın şimalında kommuna. 190

“Füyuzuat” jurnalı 302, 315

Füzuli, Məhəmməd (1494-1556): məşhur Azərbaycan şairi. Türkdilli klassik poeziyanın ən böyük şairi kimi qəbul edilir. 438, 439

Gegeçkori, Yevgeni Petroviç (1881-1954): Gürcüstanın dövlət xadimi. Mənşevik. Hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Komissarlığının sədri seçilmişdi. Gürcüstan müstəqilliyini elan etdikdən sonra Xarici İşlər naziri, 1921-ci ildə isə Ədliyyə

naziri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsinin ardından mühacirət etmişdir. 36, 210
Georgi; Müqəddəs Georgi 257
Getman 424, 426
Gədəbəy 2
Gəlibolu 253, 296
Gəncə (şəhər) 1, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 24, 27, 32, 38, 52, 59, 64, 65, 66, 67, 71, 88, 119, 127, 163, 184, 199, 209, 239, 255, 256, 257, 261, 271, 276, 288, 294, 308, 313, 314, 318, 323, 334, 383, 387, 391, 396, 397, 398, 415, 425, 440, 444
Gəncə Aksiz İdarəsi: bax. Aksiz İdarəsi (Gəncə).
Gəncə ali-ibtidai məktəbi 102
Gəncə Darülmüəllimini: bax. Gəncə Müəllimlər Seminariyası.
Gəncə Ərzaq İdarəsi: bax. Ərzaq İdarəsi (Gəncə).
Gəncə gimnaziyası 1
Gəncə Hərbi məktəbi (Gəncə Hərbiyyə məktəbi; Gəncə Kiçik zabitlər məktəbi; Gəncə Podpraporşiklər məktəbi): Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə milli hərbi kadrlar hazırlayan məktəb. 1918-ci ilin iyun ayında Gəncədə fəaliyyətə başlamış, həmin ilin oktyabr ayında ilk məzunlarını vermişdir. 1918-ci ilin dekabrında Gəncə Podpraporşiklər məktəbinin bazasında Gəncə Praporşiklər məktəbi yaradılmışdır. 161, 391
Gəncə Hərbiyyə məktəbi: bax. Gəncə Hərbi məktəbi.
Gəncə xanı 349
Gəncə xanlığı 35, 37, 38
Gəncə Kiçik zabitlər məktəbi: bax. Gəncə Hərbi məktəbi.
Gəncə komendantı 16
Gəncə qəzası 24, 31, 101, 257
Gəncə qəza məhkəməsi 11, 12
Gəncə quberniyası: 1, 2, 13, 31, 32,

101, 102, 119, 137, 163, 383, 398, 430
Gəncə Mixaylov sənət məktəbi 102
Gəncə Müəllimlər Seminariyası 16, 102
Gəncə nahiyyə məhkəməsi 11, 27, 28, 335
Gəncə oğlanlar gimnaziyası 12, 47, 387
Gəncə Podpraporşiklər məktəbi: bax. Gəncə Hərbi məktəbi.
Gəncə Şəhər Bələdiyyə İdarəsi 3, 261, 383
Gəncə şəhər məhkəməsi 11
Gəncə Təxliyyə Komissiyası: Ordunun ehtiyacları üçün bəzi binaların müsadirə edilməsi məqsədi ilə təşkil edilən komissiya. 3
Gəncə valisi 388
Gilan 177
Gindes, Yevsey Yakovleviç (1872-1954): həkim və ictimai xadim; Azərbaycan Cümhuriyyətinin Səhiyyə naziri. Kiyevdə anadan olmuş, Müqəddəs Vladimir Universitetini (Kiyev) bitirmiş və həkim kimi işləməyə başlamışdır. 1905-ci ildə Bakıya köçmüş, Qara şəhər xəstəxanasında, Ümumrusiya vərəm əleyhinə mübarizə cəmiyyətinin Bakı şöbəsində işləmiş, Bakı Pediatriklər cəmiyyətini qurmuş və cəmiyyətə rəhbərlik etmişdir. 1918-ci ildə Bakıda uşaq xəstəxanasını təsis etmişdir. Cümhuriyyət dövründə (26 dekabr 1918 – 14 mart 1919) Səhiyyə naziri olmuşdur. Bakı Dövlət Universitetində dərs demişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da pediatr kimi fəaliyyətini davam etdirmiş, eyni zamanda valideyn himayəsindən məhrum uşaqlar üçün uşaq evləri və düşərgələr açmışdır. Bakıda vəfat etmişdir. 87, 88
Givatsxuri: Gürcüstanın Raçinski qəzasında kənd. 91

- Goranboy: bax. Goranboy-Əhmədli.
 Goranboy-Əhmədli: indiki Goranboy rayonu. 31
 Gorus 212, 249, 258
 Gökalp, Ziya (1876-1924): Türk sosioloqu, şairi və siyasətçisi. Türkiyədə milliyətçiliyin ən böyük ideoloqu olaraq qəbul edilir. 123, 350
 Gömrük İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): bax. Mərkəzi Gömrük İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti).
 Gömrük naziri 69
 Gövhərağa məscidi: Şuşada məscid. 359
 Göyçay: 2, 31, 47, 67, 68, 138, 336, 399
 Göyçay ali-ibtidai məktəbi 354
 Göyçay qəza məhkəməsi 11, 12
 Göyçay qəzası (uyezdi): 2, 452
 Göyçə gölü 24, 71, 79
 Gözəladə Ağahüseyn: Qırmızı Aypara cəmiyyətinin üzvü. 225
 Gülablı: Qarabağda kənd. 305
 Gülablı Heydər: bax. Heydər.
 Gülxandyan (yaxud Gülxəndanyan) Erməni Milli Komitəsinin üzvü. 112, 396
 Gülxanə xətti-hümayunu (yaxud Gülxanə fərmanı): Türkiyədə, Sultan Əbdülməcid dövründə, 3 noyabr 1839-cu ildə elan edilən fərman. Qərbyönlü inkişafın ilk ciddi addımı kimi qəbul edilir. 439
 Gülnaz: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz. 110
 Gümrü: bax. Aleksandropol.
 Gürcü, gürcülər 31, 69, 91, 107, 109, 111, 126, 129, 147, 148, 162, 210, 214, 257, 260, 291, 322, 361, 381, 392, 393, 423, 441, 458, 459
 Gürcü dili, gürcücə 147, 152, 210
 Gürcü icması (Bakı) 257
 Gürcü Milli Şurası (Azərbaycan Cümhuriyyəti): Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Bakıda fəaliyyət göstərən milli şuralardan biri. 1918-ci ilin aprelində gürcü icması tərəfindən yaradılmışdı. Sədri Konstantin Mikeladze idi. (Gürcüstanın istiqlaliyyətini elan edən Gürcüstan Milli Şurası ilə qarışdırılmamalıdır.) 423, 426
 Gürcüstan 4, 19, 24, 28, 31, 33, 38, 41, 69, 91, 93, 122, 126, 143, 147, 149, 151, 152, 160, 162, 170, 191, 192, 197, 198, 210, 211, 214, 222, 255, 257, 258, 260, 271, 350, 365, 378, 381, 392, 423, 424, 434, 441, 443, 449, 468, 470
 Gürcüstan Dəmiryolu İdarəsi 271
 Gürcüstan Hökuməti 19, 28, 33, 82, 92, 93, 127, 148, 160, 162, 199, 209, 210, 222, 257, 378, 392, 393, 423, 424, 434, 441, 445, 446, 458, 459, 468
 Gürcüstan Milli Şurası: 20 noyabr 1917-ci ildə Gürcüstanın I Milli Qurultayında yaradılan partiyalar arası siyasi qurum. Şurada çoxluq menşeviklərdə idi. 26 may 1918-ci ildə Gürcüstanın istiqlaliyyətini elan etdi və Gürcüstan Parlamentinin funksiyasını yerinə yetirməyə başladı. (Bakıda fəaliyyət göstərən Gürcü Milli Şurası ilə qarışdırılmamalıdır.) 147, 152
 Gürcüstan Parlamenti 381, 382
 Gürcüstan Teleqraf Agentliyi 122, 139, 154, 166, 169, 319, 336, 348
 Gürcüstanın Azərbaycandakı nümayəndə heyəti (heyəti-mürəxxəsəsi) 69, 256, 257
 Gürcüstanın Azərbaycandakı səfiri 24, 71, 160, 257
 Gürcüvan: İndiki Ağsu rayonunun Xanbulaq kəndi. 6
 Güzdək kəndi: 74
 H. Hamid: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 52
 H. Hənəfi: bax. Zeynalli, Hənəfi.
 H. R.: “Azərbaycan” qəzetindəki imza-

lardan biri, bax. Məhəmmədbəyli, Hüseyn Rza.

Haaqa [Den Haag]: Niderlandda şəhər. Bir sıra böyük beynəlxalq təşkilatlar bu şəhərdə yerləşir. 158, 376, 389, 411, 433

Haaqa Konfransı 389

Hacı Davud: XVIII əsrin əvvəllərində Səfəvi hakimiyyətinə qarşı üsyanın rəhbərlərindən. Bax. Davud.

“Hacı Qara”: Mirzə Fətəli Axundovun komediyası. 399

“Hacı Qəmbər”: Nəcəf bəy Vəzirovun komediyası. 399

Hacı-Tərhan: İndiki Rusiya Federasiyasının Həştərxan (Astraxan) şəhəri. “Azərbaycan” qəzetinin müxtəlif nömrələrində “Hacı-Turxan”, “Hacı-Tərhan” kimi adlarla getmişdir. 52, 71, 72, 84, 91, 108, 124, 125, 159, 213, 273, 403, 467

Hacı-Turxan: bax. Hacı-Tərhan.

Hacıbəyli, Ceyhun bəy (yaxud C. Dağıstani; 1891-1962): Azərbaycanlı filoloq, tarixçi, jurnalist və ictimai xadim. Peterburq və Sorbonna universitetlərində təhsil almışdır. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından olmuşdur. Qəzetdəki yazılarını “C. Dağıstani” imzası ilə nəşr etdirmişdir. Üzeyir Hacıbəylinin kiçik qardaşdır. 50, 60, 114, 132, 149, 169, 185, 205, 221, 239, 259, 276, 294, 314, 324, 331, 332, 348, 357, 385, 403, 425, 448, 456, 469

Hacıbəyli, Üzeyir (1885-1948): Azərbaycanlı bəstəkar, musiqişünas, publisist, pedaqoq və ictimai xadim. Azərbaycanın müasir peşəkar musiqi sənətinin və milli operanın banisi. Dövrünün bir sıra qəzet və jurnallarında, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində məqalə, felyeton, hekayə və miniatürlərlə çıxış etmişdir. “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. Sovet dövründə Azərbaycan Bəs-

təkarlar İttifaqının sədri, Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının rektoru, Azərbaycan Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü olmuşdur. Azərbaycan SSR-in və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnlərinin musiqisinin müəllifidir. 55, 63, 81, 89, 346, 420, 426

Hacıbəyli, Zülfüqar (1884-1950): Azərbaycanlı bəstəkar. Üzeyir Hacıbəylinin böyük qardaşdır. 179, 311

Hacıbəyov Bəradərləri truppası: bax. Hacıbəyov Qardaşları müdiriyyəti.

Hacıbəyov Qardaşları müdiriyyəti: Zülfüqar və Üzeyir Hacıbəyli qardaşları tərəfindən Bakıda qurulan opera və operetta artistləri truppası. 54, 63, 81, 88, 89, 236, 237, 316, 444

Hacikənd 214

Hacıqabul 83, 239, 276, 294, 314, 395, 397

Hacıqasımov, Yusif bəy: Zaqafqaziya Seyminin kargüzarı olmuşdur. 430

Hacinski, İsa bəy (1860-1919): Azərbaycanın ən böyük neft sənayeçi və xeyriyyəçilərindən biri. 72, 79

Hacinski, Məhəmmədhəsən (1875-1931): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburq Texnologiya İnstitutunu bitirmişdir. Cümhuriyyətdən əvvəl Bakının abadlaşdırılmasında xidmətləri olmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin üzvü idi. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasında Ticarət və Sənaye naziri vəzifəsini tutmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü idi. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Xarici İşlər naziri, Dövlət Nəzarəti naziri, Maliyyə naziri, Daxili İşlər naziri, Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri kimi vəzifələrdə işləmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra repressiyaya məruz qalmışdır. 103, 147, 227, 245, 420

Hacıyev, Xaspolad bəy (d. 1900):

Şuşada doğulmuşdur. İrəvanda gimnaziya bitirmiş, Rusiyada ali təhsilini tamamlaya bilməmişdir. Müxtəlif yerlərdə meşəbəyi müavini olmuşdur. Azərbaycan Parlamentinin qərarı ilə təhsil almaq üçün xaricə göndərilən tələbələr arasında idi. 138

Hacıyev, İ.: Ərazi naziri vəzifəsini müvəqqəti icra etmişdir. 138

Hadi, Məhəmməd (Əbdülsəlimzadə; 1879-1920): Azərbaycanlı şair və jurnalist. 8, 87, 141, 177, 264, 302, 315

Hadizadə, Molla Əbdürrəhim: Bakı sakini. 82

Hadrut 47

Halim Sabit bəy (1883-1946): Tatar əsilli türk ziyalı. Kazanda doğulmuşdur. 1901-ci ildə təhsil məqsədi ilə İstanbula getmişdir. Daha sonra İstanbulda müxtəlif dərəcəli təhsil ocaqlarında dərs demişdir. 1919-1939-cu illərdə ticarətlə məşğul olmuş, bir çox Avropa ölkəsini gəzmişdir. II Dünya müharibəsi başladıqdan sonra Türkiyəyə qayıdaraq “İslam Ensiklopediyası”nın nəşr bürosunda və Din İşləri Qurumunda işləmişdir. Ziya Gökalp, Əhməd Ağaoğlu kimi türkçülərlə yaxın dostluq əlaqələri var idi. 123

Hamazasp: bax. Srvandzyan, Hama-zasp.

Hambal; hamma: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operetasında obraz. 111

Hamburq 229, 433

Handzeym [Handzame]: Belçikanın şimal-qərbində kommuna. 156, 189, 320

Hannibal (e. ə. 247-181): Karfagen sərkərdəsi. 284

Hannover [Hannover]: Prussiyanın əyaləti. Hannover alayları (Hannover polkları) Prussiya ordusunun 10-cu korpusunu meydana gətirirdi. 205

Harpriş [Harprich]: Fransanın şimal-

şərqində kommuna. 375

Hautem [Houtem]: Belçikanın şimal-qərbində qəsəbə. 156

Hauz, Edvard [Edward House, 1858-1938]: Amerika siyasi xadimi və diplomatı. Hərbçi olmasa da “polkovnik Hauz” kimi tanınmışdır. Amerika prezidenti Vilson, Hauzun təsiri altında qalmışdır. 453

“Havas”: Fransız xəbər agentliyi. 1835-ci ildə təsis edilmişdir. Frans-press agentliyi [Agence France-Presse] daha sonra “Havas”ın bazasında yaradılmışdır. 195, 268

“Hayrenik”: İstanbulda erməni dilində nəşr edilən gündəlik qəzet: 57, 191

Helen 231

Helsinki: Finlandiyanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. Finlandiya 1809-1917-ci illərdə Rusiya İmperiyasının tərkibində olmuşdur. Rus dilində Helsinki şəhərinin adı 1926-cı ilə qədər Helsingfors kimi işlənmişdir. 165, 213

Helsingfors: bax. Helsinki.

Herrenhaus [Herrenhaus]: Avstriya-Macaristan Parlamentinin (Reyxsrat) yuxarı palatası olan Əyan palatası. 167, 168, 170

Hersoq Albrext: bax. Albrext fon Vürtemberq.

Hertlinq, Georq fon [Georg von Hertling; 1843-1919]: Almaniyanın dövlət xadimi. 1 noyabr 1917 – 3 oktyabr 1918 tarixləri arasında Almaniyanın Baş Naziri (Reyxskansler) olmuşdur. 168, 408

Hessen, Fridrix Karl: bax. Fridrix Karl fon Hessen.

Heybəli (ada): 300

Heydər; Gülablı Heydər: Şuşa sakini. 305

Heydər Abbasəli oğlu: Bakıda oğurluq üstündə tutulmuşdur. 361

Heydərov, İbrahim bəy: Dağlılar Res-

- publikasının Daxili İşlər naziri. 290, 380
 Həcm: Şimali Qafqazda kənd. 382.
 Hələb: İndiki Suriya Ərəb Respublikasının şimal-qərbində şəhər, ölkənin ən böyük və qədim şəhərlərindən biri. 131
 Həmdullah Sübhi (Soyadı qanunundan sonra “Tanrıövər” soyadını qəbul etmişdir; 1885-1966): Türk yazıçısı və siyasi xadimi. Osmanlı Məclisi-Məbusanının və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü, Maarfi naziri və səfir olmuşdur. 123
 Həmid bəy: Osmanlı Bankının İdarə heyəti üzvü. 344
 Həmidyyə: Bakıda bina. 397
 Həmkarlar İttifaqları Şurası (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 422, 443
 Hərbi Donanma naziri: bax. Bəhriyyə naziri.
 Hərbi Donanma Nazirliyi: bax. Bəhriyyə Nazirliyi.
 Hərbi İşlər Dairəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 3.
 Hərbi İşlər Dairəsi (Gəncə quberniyası) 102
 Hərbi İşlər müvəkkili (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 147
 Hərbi qulluğa çağırış idarəsi: bax. Əxzi-Əsgər İdarəsi.
 Hərbi Ləvazimat İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 288
 Hərbi nazir (Avstriya) 273
 Hərbi nazir (Ermənistan) 149, 392
 Hərbi nazir (Gürcüstan) 392
 Hərbi nazir (İngiltərə) 263
 Hərbi nazir (Kırım) 293
 Hərbi nazir (Türkiyə) 133, 402
 Hərbi Nazirlik (Avstriya) 273
 Hərbi Nazirlik (yaxud Hərbiyyə Nazirliyi) (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 220, 239, 265, 380
 Hərbi Nazirlik (Prussiya) 154
 Hərbi Sənaye Komissarı (Rusiya) 330
 Hərbi-ümumi: bax. Birinci Dünya müharibəsi.
 Hərbiyyə və Bəhriyyə naziri: bax. Müdafiə və Donanma naziri.
 Hərəməyn: Məkkə və Mədinə şəhərləri. 285, 296
 Həsən Bəsri bəy: Şuşa şəhərinin komendantı. 250, 251, 290, 297
 Həsən Fərid (Soyadı qanunundan sonra “Cansevər” soyadını qəbul etmişdir; 1891-1969): Türk yazıçısı və həkimi. Türk Ocaqlarının qurucularından olmuşdur. 123
 Həsənqulu bəy: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz; “millətpərəst”. 111, 116
 Həştərxan: bax. Hacı-Tərxan.
 “Həyat” qəzeti (Azərbaycan) 302, 315
 Həzi Aslanov küçəsi (Bakı): bax. Karantinni küçəsi.
 Hicaz 85, 150
 Hilali-Əhmər: bax. Qırmızı Aypara cəmiyyəti.
 Himalay dağları 285, 437
 Hindenburg, Paul fon (Paul von Hindenburg, 1847-1934): Almaniyanın hərbi və siyasi xadimi, Birinci Dünya müharibəsinin ən məşhur sərkərdələrindən biri. 1925-1934-cü illərdə Almaniya prezidenti olmuşdur. 159, 263, 264
 Hindenburg xətti [Hindenburg Line]: Fransanın şimal-şərqində müdafiə istehkamları xətti. 150
 Hindistan 58, 85, 166, 231, 260, 285, 338, 424, 455
 Hindistan İşləri naziri (İngiltərə) 58
 Hindli; hindu 58, 166, 232, 338, 349
 Hindu: bax. Hindli.
 Hinduizm 349
 Hints, Paul fon [Paul von Hintze, 1864-1941]: Almaniyanın dövlət xadimi və diplomati. İyul-oktyabr 1918-ci ildə Alma-

niyanın Xarici İşlər naziri olmuşdur. 144, 159

Hnçak Partiyası: bax. Sosial-Demokrat Hnçak Partiyası.

Holland, hollandlar 433

Hollandiya 337, 433

Hollandiya Hökuməti 389, 433

Holşteyn [Holstein]: Almaniya tarixi vilayət. 337, 348

Homer 260

Hot-Deyl [Haute-Deûle]: Fransanın şimalında de-la-Deyl [de-la-Deûle] kanalının yuxarı hissəsi. 320

Hökumət İşləri İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 2, 9, 138, 379

Hökumət İşləri İdarəsi Müdiri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 65, 379

Hökumət katibi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 2

Hökumət Müfəttişi; Hökumət Kontroloru; Hökumət Kontrolu: bax. Dövlət Müfəttişi.

Hökumət Müfəttişliyi: bax. Dövlət Müfəttişliyi.

Hökumət teatırı (Azərbaycan) 287, 311, 331, 444

Hun, hunlar 60

Husarek, Maks fon Heynleyn [Max Hussarek von Heinlein; 1865-1935]: Avstriya-Macaristanın dövlət xadimi. 25 iyul – 27 oktyabr 1918 tarixləri arasında Baş Nazir olmuşdur. 209

Hutulst [Houthulst]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində qəsəbə. 155

Hüseyn: İmam, Məhəmməd Peyğəmbərin nəvəsi, həzrəti-Əlinin oğlu. 96, 184, 185

Hüseyn: Səfəvi şahı. Bax. Sultan Hüseyn.

Hüseynov: 189, 221, 225

Hüseynov, Əli: Bakıda və Qazaxda müəllim olmuşdur. 452

Hüseynov, Məhəmməd: Şəki və Ağdaş qəzalarında təhsil sahəsində işləmişdir. 387

Hüseynov, Rza: bax. Darablı, Rza.

Hüseynzadə, Ağa Süleyman Məhəmmədbağır oğlu: Bakı sakini. 207

Hüseynzadə, Ələkbər (1887-1967): teatr və kino aktyoru. Azərbaycan SSR Əməkdar artisti idi. 63, 81, 89, 111, 116, 237

Hüseynzadə, Ələkbər Məhəmmədbağır oğlu: Bakı tacirlərindən. 207

Hüseynzadə, Əli bəy (1864-1940): Azərbaycanın və Türkiyənin görkəmli ictimai xadimi, eyni zamanda həkim, publisist və pedaqoq. 48, 123

Hüseynzadə, Xəlil: teatr aktyoru. 89, 237

Hüseynzadə, Məhəmməd: Qazaxda müəllim olmuşdur. 452

Xaçaturov 87

Xaçbulaq döyüşü 67

Xaçın çayı 359

Xaçmaz 126, 200, 202, 442, 464

Xalidə Ədib (Soyadı qanunundan sonra “Adıvar” soyadını qəbul etmişdir; 1884-1964): Türk yazıçısı və siyasi xadimi. Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 418

Xalq Komissarları Soveti (Rusiya): bax. Sovet Hökuməti (Rusiya).

Xalq Təsərrüfatı Şurası 70, 118

Xalqçı Sosialistlər Partiyası (yaxud Xalqçı-Sosialist Əmək Partiyası): Rusiyada 1905-1918-ci illərdə mövcud olmuş siyasi partiya. 241

Xanabad: Qarabağda kənd. 359

Xanbulaq: Ağsu rayonunun kəndi. Bax. Gürcüvan.

Xançı Qulam oğlu: Bakı sakini. 344

Xanxoyski, Əmir xan: bax. Xoyski, Əmir

xan.

Xanxoyski, Fətəli xan: bax. Xoyski, Fətəli xan.

Xankəndi 292

Xanməhəmmədqala: İndiki Məmmədqala kəndi. Rusiya Federasiyasının tərkibində, Dağıstan Respublikasının Dərbənd rayonundadır. 319

Xarəzm 315

Xarici İşlər naziri (Almaniya) 208, 221, 322, 380

Xarici İşlər naziri (Avstriya-Macaristan) 167, 170

Xarici İşlər naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 3, 9, 103, 147, 160, 239, 326

Xarici İşlər naziri (Ermənistan) 191

Xarici İşlər naziri (Fransa) 373

Xarici İşlər naziri (Gürcüstan) 19, 28, 92, 392, 393, 445

Xarici İşlər naziri (Hollandiya) 433

Xarici İşlər naziri (Rusiya) 380

Xarici İşlər naziri (Türkiyə) 128, 133, 322, 452

Xarici İşlər Nazirliyi (Almaniya) 380

Xarici İşlər Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 70, 147

Xarici İşlər Nazirliyi (Gürcüstan) 210, 227

Xarici İşlər Nazirliyi (Türkiyə) 322

Xarkov 310, 365, 368, 380

“Xarkovskaya jizn” (qəzet) 212

Xasməmmədov, Ələkbər bəy: Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. “Difai” partiyasının, Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin, Gəncə Milli Komitəsinin üzvü olmuşdur. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının sədri təyin edilmişdir. 31

Xasməmmədov, Xəlil bəy (1873-1947): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya Dövlət Dumasının, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan

Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Ədliyyə naziri, Daxili İşlər naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Azərbaycanın Türkiyədə səfiri təyin edilmiş, Cümhuriyyətin süqutundan sonra Azərbaycana qayıtmamışdır. Siyasi fəaliyyətini mühacirətdə də davam etdirmişdir. 147, 288

Xenklis: Belçikanın Maarif naziri. 408

Xələfzadə, Məhəmməd Əli: Şəkiddə müəllim olmuşdur. 103

Xəlfəli: Şuşanın kəndi. 250, 292

Xəlifə, İslam xəlifəsi: 128, 133, 193, 200, 206

Xəlil İbrahim: bax. İbrahimov, Xəlil.

Xəlil paşa: Xəlil Qut (1882-1957). Osmanlı İmperiyasının hərbi xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin üzvü olmuşdur. Ənvər paşanın əmisi (Ənvər paşadan 1 yaş kiçik idi), eyni zamanda Hərbi Akademiyada Mustafa Kamalın (Atatürk) sinif yoldaşı olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsində İraq cəbhəsində böyük müvəffəqiyyət qazanmış, Qafqaz İslam Ordusu ilə birgə Bakıya daxil olmuş, Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmişdir. 7, 13, 28, 57, 131, 214, 277, 297, 402, 405, 459

“Xəliliyyə”: Şuşada Azərbaycanlıların yerli özünümüdafiə dəstəsi. 291, 297

Xəzər dənizi 13, 38, 41, 56, 71, 79, 249, 367

Xəzər donanması (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 41

Xəzər donanması (Rusiya) 30, 40

Xəzər donanması (SSRİ) 41

Xəzinə Palatası (Bakı) 183, 209, 271, 271, 372

Xəzinə Palatası (Gəncə) 286

Xəzinə Palatası müdiri (Bakı) 183

Xıllı: Neftçalanın qəsəbəsi. 459

Xırdalan 74

Xidiv; Xidivi-Misir: bax. Misir valisi.

Xilafət 25

- Xita: bax. Çin.
 Xitalı, xitalılar: bax. Çinli, çinlilər.
 Xivə 34
 Xivə xanı 309, 315
 Xivə xanlığı 315
 Xocayev, İ. N.: Gəncənin erməni sakinlərindən. 12
 Xoramord: Qarabağda kənd. 359
 Xoştariya: Bakıya rəsmi səfərə gələn Gürcüstan heyətində yer almışdır. 126
 Xoyski, Əmir xan (1888-1954): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, milli istiqlal hərəkatının iştirakçısı. Bakı qubernatorunun müavini, eləcə də bir sıra yerlərdə qəza rəisi olmuşdur. 200, 202, 206, 219
 Xoyski, Fətəli xan (1875-1920): Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri, görkəmli dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bakı Şəhər Dumasının sədri (1917-1918), Zaqafqaziya Seyminin üzvü və Zaqafqaziya Federativ Respublikasının Xalq Maarifi naziri (1918) olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyətinin ilk hökumətinin sədri seçilmiş, Cümhuriyyət dövründə bir neçə dəfə Baş Nazir, eləcə də Daxili İşlər naziri, Ədliyyə naziri, Xarici İşlər naziri vəzifələrini icra etmişdir. Bolşevik işğalından sonra Tiflisə mühacirət etmiş və orada erməni daşnakları tərəfindən şəhid edilmişdir. 7, 12, 20, 44, 52, 68, 69, 147, 177, 326, 344, 419
 Xoyski, Rüstəm xan (1888-1939): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. Fətəli xan Xoyskinin qardaşı. Hökumətin İşlər İdarəsinin müdiri, daha sonra Sosial Təminat naziri olmuşdur. 2, 65, 138, 379
 Xristian, xristianlıq 17, 22, 34, 35, 49, 102, 184, 296
 Xristianiya [Christiania]: bax. Oslo.
 Xudabaşyan: Bakı sakini, mühəndis. 127
 Xudafərin 327
 Xudat (dəmiryol stansiyası) 318, 334, 352
 Xolyavin, Pavel Vladimiroviç: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 173
 Xumaradze, X. P.: Bakı tacirlərindən. 87
 Xunxadze, İvan: Qazaxda maarif müfəttişi olmuşdur. 102
 Xüms (yaxud Əl-Xüms): Livianın şimalında, Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri. 338
 Xüsusi Dövlət Kontrolu İdarəsi: bax. Dövlət Müfəttişliyi.
 Xüsusi tam oğlan gimnaziyası: 1914-cü ildə A. K. Saykovskaya tərəfindən Bakıda, Bolşoy Morskoy (indiki Bülbül) və Bala-xanski (indiki Füzuli) küçələrinin kəsişməsində açılan məktəb. 183, 187
 Xüsusi Zaqafqaziya Komitəsi: Müvəqqəti Hökumətin (Rusiya) Zaqafqaziyanı idarə etmək üçün təsis etdiyi orqan. 1917-ci ilin mart-noyabr aylarında mövcud olmuşdur. Bu Komitənin sədri Vasili Akimoviç Xarlamov, üzvləri Mixail İvanoviç Papacanov, Məmməd Yusif Cəfərov, Akaki İvanoviç Çxenkeli və Kita Georgiyeviç Abaşidze idi. 2
 “İ. N.”: Rusiyada nəşr edilən qəzet. 330
 İaşə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 69
 İaşə naziri (Türkiyə) 164, 452
 İaşə Nazirliyi (Türkiyə) 164
 İbad Fətullah oğlu: Bakı sakini. 146
 İbiş Mehdi oğlu: Goruslu. 258
 İbrahim Azəri: bax. Atakişizadə, İbrahim.
 İbrahim xan (yaxud İbrahim Xəlil xan; 1732-1806): Qarabağ xanı. 249
 İbrahim paşa, Nevşehirlilə Damad (1660-1730): Nevşehirdə doğulmuşdur. Dövrün Osmanlı padşahı III Əhmədin qızı

Fatma sultanla evlənmişdir. 1718-1730-cu illər arasında Osmanlı sədrəzəmi (baş vəziri) olmuşdur. 265, 277

İbrahimov, Cəfər: Krım Hökuməti üzvlərinə qarşı sui-qəsdə cəhd edərkən tutulmuşdur. 293

İbrahimov, Xəlil (Xəlil İbrahim; Xəlil İbrahimzadə; 1892-1938): Azərbaycanlı müəllim, publisist və tənqidçi. Şuşada anadan olmuşdur. Bakıda müəllim işləmiş, müxtəlif qəzet və jurnallarda, o cümlədən “Azərbaycan” qəzetində yazılar dərc etdirmiş, bir müddət “Azərbaycan” qəzetinin “müvəqqəti müdiri” olmuşdur. 1938-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 251, 292, 305, 326, 360, 389, 436

İdil çayı (Volqa) 212, 213, 273

İkiçayarası (yaxud Mesopotamiya, Beynənnəhreyn): Yaxın Şərqdə tarixi-coğrafi bölgə, Dəclə və Fərat çaylarının arasında qaldığından, bu adı almışdır. 33, 141

İkinci Krım Regional Hökuməti: bax. Krım Regional Hökuməti (İkinci).

İkinci Qızlar gimnaziyası (Bakı) 251

İkinci Oğlanlar gimnaziyası (Bakı) 251

İkinci Realnı məktəbi (Bakı) 171, 183

“İqdam”: 1894-1928-ci illərdə İstanbulda türk dilində nəşr edilən gündəlik siyasi və elmi qəzet. 1894-1910-cu illərdə “İqdam”, 1910-1912-ci illərdə “Yeni İqdam”, 1912-ci ildə bir müddət “İqtiham”, 1912-1928-ci illərdə yenə “İqdam” adıyla nəşr edilmişdir. 321

İqnateviç (polkovnik) 46

İqnateviç, Nadejda 46

İqnatıyev: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

İl-d’Eks [Île-d’Aix]: Atlantik okeanında Fransaya məxsus ada. 238

İldırım bəy: Qafqaz İslam Ordusu zabiti. 360

“İliada”: Qədim yunan şairi Homerin poeması. 260

İlyas Rəqib: bax. Eğə, İlyas Rəqib.

İlyəşeviç: Muğanda Azərbaycan Cümhuriyyətinin ordusuna qarşı döyüşən qüvvələrin komandirlərindən biri olmuşdur. 467

İlyuşkin, Pyotr Fyodoroviç: Bakı Şəhər İdarəsinin və Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 1917-ci ildə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi və Bakı qubernatoru vəzifələrini müvəqqəti olaraq icra etmişdir. Cümhuriyyət dövründə Bakı Şəhər İdarəsinin rəisi olmuş, sovet dövründə isə Bakı Şəhər Sovetində müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 29, 41, 161, 181, 182, 329, 331

İmperatriça Aleksandra rus-müsəlman qız məktəbi: bax. Tağıyevin qızlar məktəbi.

İmperialist, imperializm 15, 23, 56, 93, 95, 97, 113, 128

İngelmünster [Ingelmunster]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 268

İngilis, ingilislər 6, 12, 13, 14, 15, 16, 21, 22, 23, 29, 31, 33, 34, 36, 56, 58, 59, 73, 77, 86, 93, 94, 112, 113, 139, 140, 154, 155, 156, 157, 167, 177, 190, 192, 193, 195, 204, 212, 263, 269, 269, 272, 281, 285, 311, 321, 336, 337, 338, 355, 362, 363, 396, 410, 441, 446, 452, 466, 467

İngilis dili, ingiliscə 214

İngiltərə 14, 72, 73, 76, 77, 85, 93, 94, 95, 112, 113, 114, 149, 154, 158, 166, 168, 190, 216, 281, 293, 294, 300, 322, 338, 349, 364, 376, 401, 411, 412, 433, 446, 453, 454, 466, 467, 468

İngiltərə donanması 240

İngiltərə Hökuməti 58, 93, 113, 408

İngiltərə Parlamenti 58

İnqilabi tribunal: Sovet Rusiyasında və digər Sovet respublikalarında 1918-1923-cü illərdə mövcud olan, fəvqəladə səla-

hiyyətlərə malik məhkəmə orqanı. “Qırımızı terror”un həyata keçirilməsində Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası ilə birgə əsas rolu oynamışdır. 329, 398

İnquş Milli Şurası sədri 236

İnyaneşvili, İvan Davidoviç: Bakı sakini. 366

İoffe, Adolf Abramoviç (1883-1927): Rus inqilabçı və diplomat. Berlin və Vyana universitetlərində tibb və Sürix Universitetində hüquq təhsili almışdır. Bir sıra yerlərdə, o cümlədən Bakıda inqilabi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. Oktyabr inqilabından sonra Xarici İşlər Nazirliyində işləmiş, Almaniya ilə sülh müzakirələrini aparmaq üçün Brest-Litovska göndərilən Rusiya heyətinə daxil olmuşdur. 144, 149, 380

İohan kilsəsi (Müqəddəs İohan [St. Johann] kilsəsi): Almanyanın Mayns şəhərində 1000 ildən çox yaşı olan qədim kilsə. 158

İosilyani: Bakıya rəsmi səfərə gələn Gürcüstan heyətində yer almışdır. 126

İpr [Ypres]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriya əyalətində, Fransa sərhədi yaxınlığında şəhər. 156, 167

İraq 231

İran 19, 33, 34, 37, 38, 103, 121, 148, 177, 179, 186, 273, 284, 300, 346, 350, 399, 412, 437, 438, 443, 455, 468

İran dili 437

İran şahı 37, 41

İrəvanın Tiflisdəki general-konsulu 19, 148

İranlı, iranlılar 38, 109, 437, 438, 466

İrəvan 14, 37, 69, 120, 166, 194, 211, 243, 391, 402, 446, 458

İrəvan xanlığı 35, 37

İrəvan quberniyası: 1, 32, 34, 36, 82, 166, 215, 323, 378, 379, 398

İrəvan nahiyyə məhkəməsi 11

İrland dənizi: Atlantik okeanında, Böyük Britaniya və İrlandiya adaları arasında yerləşən dəniz. 433

İrlandiya 433

İrlandiyalı, irlandiyalılar 338, 355, 367

İrlandiyalılar Komitəsi 355, 367

“İrşad” qəzeti 302, 315

İsa (peyğəmbər) 48, 201

İskəndər (yaxud Makedoniyalı İskəndər) 284

İskəndərov, Əbdüləhəd 425

İslam, İslamiyyət, müsəlman, müsəlmanlıq 1, 3, 5, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 24, 25, 28, 29, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 63, 67, 68, 69, 74, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 99, 103, 105, 106, 109, 111, 122, 123, 127, 128, 129, 135, 144, 145, 146, 153, 166, 171, 184, 185, 189, 197, 199, 200, 201, 207, 209, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 222, 225, 231, 232, 234, 236, 249, 250, 251, 254, 257, 261, 266, 267, 270, 273, 279, 280, 282, 283, 285, 286, 290, 291, 292, 295, 299, 303, 304, 307, 317, 323, 324, 325, 326, 328, 333, 346, 351, 360, 363, 369, 378, 381, 384, 387, 393, 397, 398, 399, 400, 407, 412, 413, 414, 415, 418, 429, 431, 440, 441, 444, 451, 454, 455, 459, 460, 462, 463, 466, 467

İsmailiyə: Bakıda bina. 397

İsmayıl Haqqı bəy: Qafqaz İslam Ordusu zabiti. 358, 359

İspan qripi 75, 76, 79, 401

İspaniya 75, 79, 141, 373, 408

İspaniya Hökuməti 373

İspaniya kralı 75, 79

İspaniya kraliçası 75, 79

İspanyol nəzləsi: bax. İspan qripi.

İsrafilbəyov: Gəncədə nahiyyə rəisi olmuşdur. 388

İstanbul 24, 39, 47, 52, 55, 56, 57, 86, 88, 92, 107, 123, 127, 128, 130, 131, 141, 144, 146, 164, 191, 215, 227, 229, 246, 248, 254, 255, 257, 260, 265, 269, 270, 272, 277, 282, 285, 289, 296, 300, 311, 329, 331, 336, 341, 342, 344, 349, 354, 357, 373, 374, 388, 394, 395, 410, 414, 417, 419, 438, 452, 460, 461,

İsveçrə 75, 141, 230, 238, 400, 432

İsveçrə Hökuməti 268

“İşiq” cəmiyyəti 279

İşkodra (yaxud Şkoder): Albaniyanın şimalında şəhər. Uzun müddət Osmanlı hakimiyyətində qalmışdır. 231

İtaliya 33, 77, 80, 141, 150, 247, 269, 293, 300, 336, 408, 426, 454

İtaliya Hökuməti 246

İtalyan, italyanlar 132, 170, 338, 407, 456

İtkin, S. M.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 280, 313, 330, 348, 366, 384, 403, 425, 447, 468

İttifaq Dövlətləri: bax. Mərkəzi Hökumətlər.

İttihad və Tərəqqi Partiyası 33, 170

İttihadi-alman fırqəsi: bax. Pangermanistlər.

İuda [Judas Iscariot]: xristianlıq inanışında İsanın həvarilərindən biri. 296

İvanov, İvan Yakovleviç: Cavanşir qəzasında maarif müfəttişi olmuşdur. 101

İvanov sülh məhkəməsi 12

İvanova, Nadejda Yakovlevna: Maarif Nazirliyi dəftərxanasında işləmişdir. 452.

İzbudaq, Vələd Çələbi: bax. Vələd Çələbi.

İzegem [Izegem]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriyada şəhər. 319, 320

İzliyumə: Fransa-Belçika sərhədində yer. 189

“İzvestiya” (qəzet): 34, 151, 329

“İzvestiya” (Həştərxanda nəşr edilən bolşevik qəzeti): 72

“Jamanak”: 1908-ci ildən etibarən İstanbulda erməni dilində nəşr edilən gündəlik siyasi qəzet. 131

Japoniya: bax. Yaponiya.

Jdanka: Rusiyanın Tula vilayətində dəmiryol stansiyası.

Jelixovski, P. V.: meşəçi; Bakı Kənd Təsərrüfatı idarəsində işləmişdir. 431

Jerminon [Germinon]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 190

Jitomir: Ukraynada şəhər. 380

“Joxovrdi”: erməni qəzeti. 194

“Joxovrdi dzayn” (Xalqın səsi): erməni qəzeti. 403, 405

Jordaniya, Noy Nikolayeviç (1868-1953): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Varşavada veterinarlıq təhsili almışdır. Tiflisdən Dövlət Dumasına üzv seçilmişdi. 1918-1921-ci illərdə Gürcüstan Demokratik Respublikasının Baş Naziri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirət etmişdir. 28, 93

Juda: bax. İuda.

Jukov, P. A.: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü. 32

“Jurnal-de-Jenev” [Journal de Genève]: 1826-1991-ci illərdə Cenevrədə nəşr edilmiş qəzet. 274

Juruli, Georgi Durmuşxanoviç (1865-1951): Gürcüstanın dövlət xadimi. Gürcüstanın müstəqilliyi barəsində aktı imzalayanlardan biri idi. Maliyyə və Ticarət naziri olmuşdur. Gürcüstan Respublikasının süqutundan sonra mühacirətə getmiş, Parisdə ölmüşdür. 210

“K. M.”: qəzet. 275, 278

Kaçaznuni, Hovanes (1868-1938): Ermənistanın siyasi və dövlət xadimi. Daşnaksutyun Partiyasının, Erməni Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Ermənistan

Respublikasının ilk hökumətində Baş Nazir vəzifəsini tutmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra mühacirətdə qalmış, Daşnaksutyun Partiyasından istefa edərək Sovet Ermənistanına qayıtmışdır. 1937-ci ildə həbs edilmiş, həbsxanada ölmüşdür. 211, 392

Kaçı, Məhməd Vəhib: bax. Məhməd Vəhib paşa.

Kadet partiyası; kadetlər (Konstitution-Demokratik Partiya): XIX əsrin əvvəllərində Rusiyada fəaliyyət göstərmiş siyasi partiya. 1905-ci ildə qurulan partiya, 1917-ci ilin axırlarında bolşeviklər tərəfindən qadağan edildikdən sonra da bir müddət gizli olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmiş, Ağqvardiyaçılar hərəkatını müdafiə etmişdir. 73, 83, 132, 363, 377, 424

Kadjava: Gürcüstan bolşeviklərindən. 257

Kalageran: Gürcüstan-Ermənistan sərhədi yaxınlığında dəmiryol stansiyası. 392

Kaluqa: Rusiyanın qərbində şəhər. 364

Kamal bəy: Türkiyənin Ərzaq naziri. Bax. Qara Kamal.

Kamaləddin: bax. Memar Kamaləddin.

Kambre [Cambrai]: Fransanın şimalında şəhər və kommuna. 140, 155, 156, 157, 190, 205, 375

Kamenets-Podolski: Ukraynanın cənub-qərbində şəhər və dəmiryolu stansiyası. 380

Kamenisti: Bakıda küçə; indiki Bəşir Səfəroğlu küçəsi. 347

Kamenka: Gürcüstan-Ermənistan sərhədində kiçik çay. 393

Kamil Rza: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 247

Kamo (yaşayış məntəqəsi): bax. Yeni Bayəzid.

Kanada 190

Kandilaki, A.: Gürcüstan Hökuməti

tərəfindən Azərbaycana göndərilən nümayəndələrdən idi. 92

Kanonkl [Cagnocles]: Fransanın şimalında kommuna. 205, 206

Kansk: Rusiyanın Krasnoyarsk diyarında şəhər. Kan çayının hər iki sahilində yerləşir. 213

Kansler: bax. Baş Nazir (Almaniya).

Kantakuzen, Vladimir Georgiyeviç (1872-1937): Rusiyanın generalmayoru, Birinci Dünya müharibəsinin iştirakçısı. Rusiyada Vətəndaş müharibəsi qurtarıqdan sonra Fransaya mühacirət etmişdir. 424

Kap burnu 232

Kapitalist, kapitalizm 15, 23

Kara-Murza, Pavel Makaroviç: Bakının erməni sakinlərindən. 181, 462, 464

Karantinni küçəsi: Bakıda küçə. Sovet dövründə “Pioner küçəsi”, daha sonra “Həzi Aslanov küçəsi” adlanmışdır. 127

Karinj: bax. Korinc.

Karl I, Frans İosif [Karl I. Franz Josef; 1887-1922]: Avstriya-Macaristan imperatoru; 21 noyabr 1916 – 12 noyabr 1918 tarixləri arasında hakimiyyətdə olmuşdur. 206, 221

Karl Marks meydanı (Bakı): bax. Kolyubakin meydanı.

Karnaseviç: Avstriya ordusunda həkim olaraq xidmət etmişdir. 401

Kartsivadze, Nikolay İotamoviç (1884-1937). Gürcüstanın ictimai xadimi və diplomatı. Ali hüquq təhsili almışdır. Menşeviklərin Gürcüstandakı rəhbərlərindən biri idi. Gürcüstanın Azərbaycan Cümhuriyyətindəki siyasi nümayəndəsi təyin edilmişdi. 1937-ci ildə Sovet rejimi tərəfindən həbs edilərək güllələnmişdir. 24, 71, 126, 160

Karyo [Querrieu]: Fransanın şimalında kommuna. 167

“Kaspi”: 1881-1919-cu illərdə Bakıda rus dilində nəşr edilən qəzet. 30, 213, 381, 395, 461, 462

Katenin: rus monarxistlərindən. 424

Kattenir [Cattenieres]: Fransanın şimalında kommuna. 157

Kaufman, P. Y.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 181, 182

“Kavkazişe post” [Kaukasische Post]: Tiflisdə alman dilində nəşr olunan qəzet. 1906-1914 və 1918-1922-ci illərdə çap edilmişdir. 111

Kavkazskaya: Rusiyanın Krasnodar diyarının Kropotkin şəhərində dəmiryolu stansiyası. 446, 449

“Kavkazskoye slovo”: 1914-1919-cu illərdə Tiflisə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Bu qəzetin arxasında erməni burjuaziyasının böyük nümayəndələri dayanırdı. 21, 28, 30, 130, 148, 213, 272, 323

Kayzerslautern [Kaiserslautern]: Almaniyanın qərbində şəhər. 86

Kazak, kazaklar (Rusiya) 213, 258, 267, 273, 401

Kazan: Rusiyada şəhər; Tataristanın paytaxtı. 364, 401

Kazım bəy: Türk Ordusunun Qaryagin-dəki komandanı. 250

Kazım Nami bəy: Türk ziyalı, Türk Ocağının üzvü olmuşdur. 123

Kazım Şinasi: Osmanlı mətbuatının nümayəndəsi. 409

Kazımi, Mirmahmud (yaxud Mirmahmud Kazımovski; 1882-1940): Azərbaycan aktyor, rejissor və dramaturqu. 237

Kazımzadə, Rüstəm (yaxud Rüstəm Kazımov; 1879-1943): Azərbaycan aktyoru. 237

Keller, Fyodor Arturoviç (1857-1918): rus hərbiçi, ağqvardiyaçı general. 1877-1878 Rusiya-Türkiyə müharibəsinin və Bi-

rinci Dünya müharibəsinin iştirakçısı olmuşdur. 424

Kenik: Qarabağda kənd. 359

Kerenski, Aleksandr Fyodoroviç (1881-1970): Rusiya Müvəqqəti Hökumətinin (1917) başçısı. 105, 106, 132, 161, 401

Kerenski Hökuməti: bax. Müvəqqəti Hökumət (Rusiya).

Keyxosrov 48, 60, 285, 296

Kəbə 231, 267, 460

Kələntərbəyov, Həsən bəy Əli bəy oğlu: Göyçay məhkəməsində işləmişdir. 12

Kələntərovun evi: Bakıda, Şamaxı küçəsində mülk. 287

Kəlkətə: bax. Kəlküttə.

Kəlküttə (yaxud Kəlkətə; Kolkata): Hindistanın şərqində, Qanq çayının deltasında şəhər; ölkənin ən böyük şəhərlərindən biri. 166, 424

Kənd Təsərrüfatı naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): bax. Ziraət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti)

Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): bax. Ziraət Nəzarəti (Azərbaycan Cümhuriyyəti)

Kənd Təsərrüfatı Komissarlığı 353

Kərbəla 96

Kərim Məshədi Əbuzər oğlu: Şamaxı sakini. 466

Kərimi, Fatih (yaxud Fatih Kərimov; 1870-1937): Tatar xalqının yazıçı, jurnalist və ictimai xadimi. İstanbul Universitetində təhsil almışdır. Maarif sahəsində işləmiş, Orenburqda mətbəə açmış, “Vakit” adlı tatar qəzetinin redaktoru olmuşdur. 1925-ci ildən Moskvada yaşamışdır. Repressiyaya məruz qalmış, 1937-ci ildə həbs edilərək güllələnmişdir. 273, 277

Kərimov, Fatih: bax. Kərimi, Fatih.

Kərimzadə, Rəhim: Maarif Nazirliyi dəftərxanasında işləmişdir. 452.

Kəsbkarlar İttifaqları Şurası: bax.

Həmkarlar İttifaqları Şurası.

Kəvər (yaşayış məntəqəsi): bax. Yeni Bayəzid.

Kiçik Asiya: bax. Anadolu.

Kiçikxanov, Bayram Niyazi oğlu: Zaqatalada maarif müfəttişi işləmişdir. 102

Kil Universiteti (rəsmi adı: Kristian Albrext adına Kil Universiteti): Almaniyanın Kil [Kiel] şəhərində yerləşən universitet. 58

Killigil, Nuri: bax. Nuri paşa.

Kir II (e. ə. 600-530): Əhəməni hökmdarı; e. ə. 559-530-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 60, 296

Kirenaika: Şimali Afrikada tarixi vilayət. 33, 41

Kislovodsk 401, 402

Kitayski, Aleksey Nikolayeviç: Bakıda ədliyyə sistemində işləmişdir. 373

Kitçener, Herbert [Herbert Kitchenner; 1850-1916]: Britaniyanın hərbi xadimi. Hindistandakı, daha sonra Misirdəki Britaniya ordularının Baş komandanı olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsi illərində Britaniyanın Hərbi naziri təyin edilmişdir. Rusiyaya rəsmi səfərə gedərkən mindiyi hərbi gəminin minaya toxunub partlaması nəticəsində həlak olmuşdur. 263

Kiyev 34, 73, 132, 293, 363, 377, 400, 408, 424, 429

Kiyev Universiteti: 2

“Kiyevskaya mısl”: 1906-1918-ci illərdə Kiyevdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. 1917-ci ildən gündə iki dəfə (səhər və axşam) çıxmışdır. 34, 278, 297

Klank, Mixail Aleksandroviç: Ədliyyə Nazirliyinin katibi olmuşdur. 9

Klemanso, Jorj [Georges Clemenceau; 1841-1929]: Fransanın dövlət xadimi. 1906-1909 və 1917-1920-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. 433, 453

Klementyev, Vyacheslav Nikolayeviç:

Bakı nahiyyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 173

Klerken [Klerken]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində qəsəbə. 155

Knyazyuk, M. K.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Kober: Ermənistanın şimalında Lori vilayətində kənd. 392

Koberidze, A. S.: Şamaxıda meşəbəyi müavini olmuşdur. 371

Koçubey, Viktor Sergeyeviç (1860-1923): Rus hərbiçisi. Əsası Krım xanlarının nəslindən olan Koçubəy (Kiçik bəy) tərəfindən qoyulan dvroyan ailəsinə mənsub idi. 1899-cu ildə general-mayor, 1911-ci ildə general-leytenant olmuşdur. Şahzadə Nikolay Aleksandroviçin (II Nikolay) yavəri idi. 1917-ci ildə hərbi xidmətdən istefaya çıxaraq Kiyevə köçmüş, daha sonra mühacirətə getmiş və Almaniya da ölmüşdür. 424

Kodri [Caudry]: Fransanın şimalında kommuna. 155

Kox: Birinci Dünya müharibəsi dövrünün siyasi xadimlərindən. 453

Kokovtsov, Vladimir Nikolayeviç (1853-1943): Rusiyanın dövlət xadimi. 1904-1905-ci və 1906-1914-cü illərdə Maliyyə naziri, 1911-1914-cü illərdə eyni zamanda Baş Nazir olmuşdur. 1918-ci ildə Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası tərəfindən həbs edilmiş, ancaq həbsdən qaçmağı bacarmış və mühacirətə getmişdir. Parisdə ölmüşdür. 195

Koqanov, Mark Romanoviç (1891-1918): Rus bolşevik, Bakı Kommunasının Hərbi-İnqilab Komitəsinin üzvü. 71

Kolesnikov: Rus əsgər. 238

Kolkata: bax. Kəlkətə.

Kolonya (Cologne): Almaniya da şəhər, Köln. Bax. Köln.

Kolpin; Kolpino: Rusiyada, Sankt-Peterburq yaxınlığında şəhər. 310

Kolyubakin küçəsi: Bakıda küçə. Köhnə adı “Qəssabbazar” idi. Çar Rusiyası dövründə “Kolyubakin küçəsi” adını almış, daha sonra bolşeviklər tərəfindən “Yefim Saratovets küçəsi” adlandırılmışdır. İndiki adı “Nigar Rəfibəyli küçəsi”dir. 43, 59, 63, 64, 81, 99, 117, 119, 135, 136, 153, 171, 189, 207, 220, 221, 225, 243, 261, 279, 299, 317, 333, 351, 365, 369, 387, 407, 429, 447, 451

Kolyubakin meydanı: Bakıda meydan. Çarlık dövründə “Parapet meydanı” da deyilirdi. Sovet dövründə “Karl Marks meydanı” adını daşımışdır. İndiki “Fəvvarələr meydanı”. Nigar Rəfibəyli və Əhməd Cavad küçələrinin arasında yerləşir. Bakının ilk şəhər meydanlarından biridir. 27, 40, 63, 81, 90, 91, 119, 136, 189, 207, 221, 225, 421, 447

Komen [Comines]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 156, 320

Kommunist, kommunizm 139

Konde-sur-Syuiipp [Condé-sur-Suipe]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 338

Kondratyev, Mixail Vasilyeviç: Maarif Nazirliyi dəftərxanasında işləmişdir. 102

Kondratyev, Vasili Vasilyeviç: Maarif Nazirliyinin dəftərxanasında işləmişdir. 102

Konstansa (yaxud Köstəncə): Qara dəniz sahilində Rumıniyaya məxsus liman şəhəri. 33

“Konstantin”: Sidney Reylinin ləqəbi, bax. Reyli, Sidney.

Kontrol; Kontrolni: Bakıda, Qorçakov (indiki Hacı Zeynalabdin Tağıyev) küçəsində döngə. 403

Konya: Türkiyədə, Mərkəzi Anadoluda şəhər. 77, 131, 322

Koolskamp [Koolskamp]: Belçikanın

şimal-qərbində şəhər. 268

“Kooperasiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqı: Cümhuriyyət dövründə mövcud olmuş istehlak cəmiyyətləri ittifaqı. 367, 434, 448

Kopenhagen: Danimarkanın paytaxtı və ən böyük şəhəri. 77, 141, 154, 213, 424
Kopenhaq: bax. Kopenhagen.

Kordova xilafəti: bax. Əndülüs Əməvi dövləti.

Korinc (yaxud Karinj): Ermənistanın Lori vilayətində kənd. 393

Korkotyan: müəllim. 102

Korqanışvili: bax. Korqanov, Qriqori Nikolayeviç.

Korqanov, Qriqori Nikolayeviç (Korqanışvili və Korqanyan kimi də tanınmışdır, 1886-1918): Erməni əsilli bolşevik. Bakı kommunasının liderlərindən biri. Tiflisdə erməni ailəsində doğulmuşdur. Bakı Xalq Komissarları Sovetinin tərkibində Hərbi-Dəniz komissarı olmuşdur. Qafqaz İslam Ordusunun Bakıya hücumu əsnasında, bolşevik-daşnak güclərinin hərbi əməliyyatlarına rəhbərlik edirdi. Bakı komissarları sırasında güllələnmişdir. 71, 124

Korqanyan: bax. Korqanov, Qriqori Nikolayeviç.

Kornel, Pyer [Pierre Corneille; 1606-1684]: fransız şair və dramaturqu. 439

“Kornilov” (gəmi) 112

Kortemark [Kortemark]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 320

Kortreyk [Kortrijk]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriyada şəhər. 86, 269, 281, 319, 320, 321, 336, 337, 375

Kosovo: Şərqi Avropada bölgə. 231

Kosteniç: Bakı Bələdiyyəsinin Ərzaq şöbəsində işləmişdir. 400

Kostenski, K. A.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Kostin: müəllim. 102

Kostin, Qavriil: ticarətlə məşğul olmuşdur. 468

Kotin: Əkinçilik və Dövlət Əmlakı İdarəsində işləmişdir. 452

Kotlyarevski, Pyotr Stepanoviç (1782-1851): Rusiyanın hərbi xadimi, general. 38, 39

Kozan (yaxud Sis): Türkiyənin Adana vilayətinin rayonu. 131

Kozlovski, Meçislav Yulyeviç (1876-1927): inqilabçı, hüquqşünas. Əslən polyak idi. Rusiya, Polşa və Litvada inqilabi hərəkətdə yaxından iştirak etmiş, 1918-1920-ci illərdə Rusiyanın Ədliyyə Nazirliyində bir sıra vəzifələr tutmuşdur. Daha sonra diplomat kimi də fəaliyyət göstərmişdir. 329

Köçərli, Firidun bəy (1863-1920): Azərbaycanın görkəmli maarif xadimi, ədəbiyyatşünası və yazıçısı. Qori Müəllimlər Seminariyasını bitirmişdir. 1918-ci ildə Qori Müəllimlər Seminariyasının Azərbaycan şöbəsini Qazaxa köçürərək müstəqil bir seminariyaya çevirmiş və bu seminariyanın direktoru olmuşdur. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü kimi İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlar arasında yer alan Firidun bəy Köçərlinin Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinə dair əsərləri xüsusilə dəyərlidir. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 199, 212, 393

Köhnə mədən dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 309, 319

Köln: Almaniyada şəhər. 77, 397

“Kölnişe zeytung” [Kölnische Zeitung]: Gündəlik alman qəzeti. Xüsusilə XIX əsrdə ən nüfuzlu alman qəzetlərindən biri idi. 1945-ci ildə bağlanmışdır. 114, 248

Könüllü ordu: Rusiyada Vətəndaş müharibəsi əsnasında, ağqvardiyaçı zabitlərin Rusiyanın cənub bölgələrində təşkil etdikləri ordu. 73, 92, 210, 446

Köprülüzadə, Məhməd Fuad bəy (1890-1920): Türk ədəbiyyatşünası və türkoloqu. Türk ədəbiyyatı tarixinə dair bir sıra qiymətli əsərlərin müəllifidir. Eyni zamanda siyasətlə də məşğul olmuş, dəfələrlə millət vəkili seçilmiş, 1950-1956-cı illərdə Türkiyənin Xarici İşlər naziri olmuşdur. 123

Köstəncə: bax. Konstansa.

Krankal, Kris: Latış atıcısı. 94

Krasnokutski, Pavel Mitrofanoviç: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü. 335

Krasnodar: bax. Yekaterinodar.

Krasnodar diyarı 449

Krasnov, Pyotr Nikolayeviç (1869-1947): Rusiyanın hərbi xadimi, general Don kazaklarının atamanı olmuşdur. 380

Krasnovodsk: indiki Türkmənistanın Türkmənbaşı şəhərinin 1993-cü ilə qədərki rəsmi adı. 71, 79, 113, 124, 467

Krasnovodski: Bakıda küçə. Bugünkü “Səməd Vurğun” küçəsi. 280, 330, 366, 370, 403, 448

Kreml; Kremlin 229, 248, 329

Kresi-sür-Ser [Crécy-sur-Serre]: Fransanın şimalında kommuna. 337, 348

Kress, fon: bax. Kressenşteyn.

Kressenşteyn, Kress fon [Kreß von Kressenstein] (1870-1948): Almaniyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsində Osmanlı ordusunda xidmət etmiş, 1918-ci ildə Gürcüstana ezam edilmişdir. Müharibədən sonra Almaniya ordusunda xidmətini 1929-cu ilə qədər davam etdirmişdir. 149, 190, 424, 441

Krevekur [Crevecoeur]: Fransanın şimalında kommuna. 157

Kırım 4, 33, 34, 41, 123, 124, 148, 149, 275, 292, 293, 380, 408, 424, 427, 446

Kırım Regional Hökuməti (Birinci): Kırmda 25 iyun – 15 noyabr 1918-ci il tarixlərində mövcud olan hökumət. Höku-

mət başçısı Süleyman bəy Sulkeviç olmuşdur. 33, 34, 41, 293, 380, 446

Kırım Regional Hökuməti (ikinci): Kırım da 15 noyabr 1918-ci ildən 1919-cu ilin aprel ayına qədər mövcud olan hökumət. Hökumət başçısı Solomon Samoyloviç Kırım idi. 33, 41, 427

Kırım, Solomon Samoyloviç (1867-1936): İkinci Kırım Regional Hökumətinin başçısı. 41, 424

Kırımlı, kırımlılar 123, 124

Kriqe, İohannes [Johannes Kriege, 1859-1937]: Alman siyasətçi və diplomat. Brest-Litovsk sülh müzakirələrində Almaniya heyətinin tərkibinə daxil olmuşdur. 144

Krimhild müdafiə mövqeyi [Kriemhilde Stellung]: Fransanın şimal-şərqində müdafiə istehkamları xətti. 150

Kristianiya [Kristiania]: bax. Oslo.

Krit: Aralıq dənizində ada; hal-hazırda Yunanıstana məxsusdur. 33

Kronprins Ruprext: bax. Ruprext fon Bayern.

Kronprins Vilhelm Orduları Qrupu: 96, 169, 205, 206

Kronştadt: Rusiyanın şimal-qərbində, Fin körfəzində liman şəhəri. 165

Kropotkin: Rusiyanın Krasnodar diyarında şəhər. 449

Kruazi [Croisilles]: Fransanın şimalında kommuna. 86

Kruşevaç [Kruševac]: Serbiyada şəhər. 269

Kserks I (yaxud Sərxəs; e. ə. 485-465): Əhəməni imperiyası hökmdarı. 253, 260

Kuban 93, 148, 204, 257, 288, 401, 446

Kuban Hökuməti (Kuban Xalq Respublikası): Rusiya İmperiyasının süqutundan sonra, 1918-ci ilin əvvəllərində Kubanda qurulan hökumət. 1920-ci ilin mart ayına

qədər mövcud olmuşdur. 93, 210

Kubinka; Kubinski: bax. Quba yolu.

Kukasov: Bakı ermənilərindən. 270

Kumel: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 156

Kurlandiya: Latviyanın bir qisminin tarixi adı. 1795-ci ildə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, 1796-cı ildə Kurlandiya quberniyası yaradılmış, 1918-ci ildə müstəqil Latviya Respublikası elan edilmişdir. (bax. Latviya)

Kurmayer, P. M.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Kursk: Rusiyanın Kursk vilayətində şəhər. 143, 213, 282, 310, 311, 364, 401

Kutaisi quberniyası 211

Kutaisi nahiyə məhkəməsi 11

Kuznetsov: doktor. 31

Külman, Rixard fon (Richard von Kühlmann, 1873-1948): Almaniyanın diplomatı. İstanbulda anadan olmuş, Leypsiç, Berlin və Münxen universitetlərində təhsil almışdır. Diplomat kimi Peterburq, Tehran, London, Stokholm və bir sıra başqa şəhərlərdə işləmişdir. 1917-ci ilin avqustundan 1918-ci ilin iyuluna qədər Almaniyanın Xarici İşlər naziri olmuşdur. Brest-Litovsk sülh danışıqlarında Almaniya nümayəndə heyətinə rəhbərlik etmişdir. 322

Kür çayı 138, 152, 163, 304, 327, 361, 467

Kürd, kürdlər 326

Kürdəmir 31, 307, 336, 391, 444

Kürdəmir məhkəməsi 11

Kürdüstan 85

“Q. D.” (qəzet) 300

“Q. F.” (qəzet) 401

Qaçaq Yunis: Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın cənub bölgələrində fəaliyyət göstərmiş qaçaq. 444

Qaçqın İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 24, 79, 82, 196, 307

- Qaf dağı 283, 285
- Qafqaz, Qafqaziya 10, 13, 15, 37, 38, 39, 41, 46, 48, 50, 51, 55, 56, 57, 58, 61, 64, 65, 68, 84, 92, 103, 111, 112, 121, 124, 128, 129, 143, 148, 151, 172, 190, 191, 192, 193, 197, 209, 215, 217, 230, 231, 232, 236, 237, 240, 249, 252, 266, 288, 290, 300, 301, 302, 305, 311, 315, 322, 341, 360, 382, 410, 436, 440, 445, 455, 459, 460, 466
- Qafqaz-Alman Ticarət Bankı 111
- Qafqaz-Xəzər İttifaqı [Кавказско-Каспийский Союз]: Bolşeviklərə qarşı birgə mübarizə aparmaq məqsədi ilə Zaqafqaziya, Şimali Qafqaz və Xəzərətrafi regionların nümayəndələrinin qurduqları hökumət. İttifaqın mərkəz şurası doqquz nəfərdən ibarət idi. Bunlar Tersk Kazak-Kəndli Hökumətini (2 nəfər), Zaqafqaziya İcraiyyə Komitəsini (2 nəfər), Muğan və Lənkəranı (2 nəfər), Port-Petrovsku, Dərbəndi və Erməni Milli İttifaqını təmsil edirdilər. Mərkəzi Port-Petrovsk (Ma-
haçqala) şəhəri idi. 434, 448
- Qafqaz İslam Ordusu 6, 7, 10, 12, 16, 53, 126, 133, 150, 173, 186, 199, 209, 222, 247, 258, 259, 262, 275, 312, 319, 329, 332, 335, 336, 348, 353, 370, 378, 402, 405, 422, 451
- Qafqaz İslam Ordusu Baş Komandanı 126, 199, 206, 270, 281, 286, 436, 464
- “Qafqaz-Merkuri” cəmiyyəti 464
- “Qafqaz-Merkuri” körpüsü 90, 104, 125
- Qafqaz müftisi 329
- Qafqaz müsəlmanları; Zaqafqaziya müsəlmanları (yaxud islamları) 3, 9, 25, 34, 35, 36, 37, 39, 55, 121, 128, 172, 341, 460
- Qafqaz ordusu (Rusiya) 79
- “Qafqaz Səhmdarlar Şirkəti” 189, 207
- Qafqaz Su İşləri İdarəsi 2
- Qafqaz türkü, Qafqaz türkləri 197, 215, 228, 342
- Qafqaziya Cümhuriyyəti: bax. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası.
- Qafqaziya Ziraət İdarəsi 452
- Qafqazlı, qafqaziyalı 129, 438
- Qafur İsa oğlu: Dağıstanın Axtı rayonundan. 258
- Qaibzadə, Məhəmmədəli: aktyor. 237
- Qakson: Amerika Hərbi Dəniz qüvvələri komandiri. 453
- Qala: Bakı ətrafında kənd. 127, 197
- Qaladərəsi: Azərbaycanın Şuşa rayonu ərazisində kənd. 326, 360
- Qalaqayın 47, 138, 150, 163
- Qalıçya: bax. Qalisiya.
- Qalisiya (yaxud Qalıçya) 456
- Qalvits, Maks fon [Max von Gallwitz, 1852-1937]: Almaniyanın hərbi xadimi, artilleriya generalı. 157, 190, 268
- Qalvits Orduları Qrupu 205, 321, 376
- Qanq çayı 283
- Qanuni Süleyman: bax. Süleyman I.
- Qara dəniz 33, 49, 92, 143, 148, 149, 151, 433, 441, 468
- Qara Kamal (Əhməd Kamal bəy, 1868-1926): Osmanlı dövlət xadimi. İttihad və Tərəqqi partiyasının liderlərindən idi. Birinci Dünya müharibəsi illərində Ərzaq (İaşə) naziri olmuşdur. İstanbullu işğal edən ingilislər tərəfindən Malta adasına sürgün edilmişdir. 1926-cı ildə Atatürkə sui-qəsdə təqsirləndirilərək edamə məhkum edilmişdir. İntihar etmişdir. 33, 164, 165, 170
- Qara şəhər; Qara şəhər dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 109, 309, 319, 418
- “Qara zadəgan üzlüyü”: Gürcüstanın Qori qəzasında fəaliyyət göstərmiş gizli cəmiyyət. 162
- Qarabağ 13, 38, 39, 69, 88, 110, 131,

- 173, 217, 248, 249, 250, 251, 260, 281, 290, 299, 302, 319, 323, 324, 327, 343, 358, 360, 459
- Qarabağ xanlığı 37, 38
- Qarabaği, Cəmil bəy: aktyor. 237
- Qarabəyovlar 32
- Qarabəyli, Qara bəy (1873-1953): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi, eyni zamanda həkim və jurnalist. “Difai” partiyasının rəhbərlərindən, “İttihad” partiyasının sədri olmuşdur. “Həyat”, “İrşad”, “Kaspi” kimi bir sıra nəşrlərlə əməkdaşlıq etmişdir. 181, 182, 213, 214, 462, 469
- Qaradağ (Avropa) 356
- Qaragüruh 15, 17, 248
- Qarakənd: Qarabağda kənd. 359
- Qarakilsə 402
- Qaraosman, Arif İrfan: Türk şairi. 197, 230, 252, 305
- Qars 29, 36, 41, 144, 145
- “Qars” (kanoner qayığı) 29, 40, 41, 178
- Qayakənd: Şimali Qafqazda kənd. 336, 382
- Qayıbov, İbrahim əfəndi: Qazaxda müəllim olmuşdur. 452
- Qaryagin: bax. Cəbrayıl.
- Qasım; Abdal Qasım: Şuşa sakini. 305
- Qasimov, Qasım: Bakı Şəhər Dumasının üzvü. 3, 161, 180, 181, 182, 344
- Qasimov, Yusif: Qazax darülmüəllimini müəllimlərindən. 451, 452
- Qavar: bax. Yeni Bayəzid.
- Qayı boyu, qayılar 260
- Qazax: Azərbaycanın qərb rayonlarından. 199, 211, 212, 288, 308, 443
- Qazax, qazaxlar (Orta Asiyada türkdilli xalq) 412
- Qazax ali-ibtidai məktəbi 102
- Qazax Darülmüəllimini (Qazax Müəllimlər Seminariyası) 212, 451
- Qazax qəza məhkəməsi 11
- Qazax qəzası 13, 32, 67, 71, 101
- Qazaxçöl: Alazan çayı üzərində keçid. 344
- Qazaxıstan 4
- Qazançı kilsəsi (Şuşa) 359
- “Qazet-dö-Kolonyaya” 77
- Qessenski Karl: bax. Fridrix Karl fon Hessen.
- Qədirov, Ağa: Bakı sakini. 82
- Qədirov, Hacıağa: Bakı sakini. 189, 221, 225
- Qəmərinski, Əhməd (Əhməd Qəmərli; Əhməd Məlikov; 1880-1952): Azərbaycanın teatr və kino aktyoru. Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi. 63, 81
- Qərb 232, 254, 268, 284, 285, 340
- Qərb cəbhəsi (Birinci Dünya müharibəsində qərb cəbhəsi) 85, 272, 277, 336, 373, 375, 385, 441, 454, 455
- Qəssabbazar küçəsi (Bakı): bax. Kolyubakin küçəsi.
- Qəzetəçi: bax. Rza bəy.
- Qəzvin 177
- Qırğız, qırğızlar 25, 412
- Qırğız qurultayı 25
- Qırmızı Aypara cəmiyyəti 225
- Qırmızı Xaç cəmiyyəti 220
- Qırmızı qvardiya 402
- Qırmızı ordu 15, 196, 212, 213, 310, 311, 364
- Qırnata: bax. Qranada.
- “Qızıl Alma” [Kızıılma]: Türk şairi Ziya Gökalpın 1914-cü ildə çap edilən kitabı. 342, 350
- Qızlar gimnaziyası (Gəncə) 257
- Qiyasbəyov, Nəsim ağa: Qazaxda maarif müfəttişi olmuşdur. 101
- Qlesiyev, Nikolay Nikitç: Gəncədə torpaq texniki olmuşdur. 12
- Qoben: bax. Sen-Qoben.
- Qoqibadze: Bakıda gömrük müfəttişi olmuşdur. 69
- Qolts, Baron fon der: General Kolmar

fon der Qoltsun oğlu, Almaniyanın Azərbaycan Cümhuriyyətindəki səlahiyyətli nümayəndəsi. 20, 68, 190, 252, 270, 344

Qolts, Kolmar fon der [Colmar von der Goltz; 1843-1916]: Alman generalı. 1883-1896-cı illərdə Osmanlı İmperiyası ordusunda keçirilən islahatlara rəhbərlik etmişdir. 1909-1912-ci illərdə Osmanlı İmperiyası ordusunda xidmət etdikdən sonra istefaya çıxmış, ancaq Birinci Dünya müharibəsi başladıqdan sonra xidmətə qayıtmışdır. Osmanlı İmperiyasının Altıncı ordusunun komandiri vəzifəsində olarkən, Bağdadda yatalaq xəstəliyinə tutularaq ölmüşdür. 68, 190

Qolubov: keşiş. 102

Qomel: Belarusun cənub-şərqində şəhər. 380

Qonnelye [Gonnelieu]: Fransanın şimalında kommuna. 157

Qorbaçov (yaxud Qorbaçovo): Rusiyanın Tula vilayətində dəmiryol stansiyası. 364

Qorçakovski: Bakıda küçə; indiki Hacı Zeynəlabdin Tağıyev küçəsi. 403

Qori 160, 211

Qori Seminariyası 199, 211, 222

Qorki küçəsi: bax. Armyanski küçəsi.

Qorqyans: keşiş. 102

Qorşkov, P. A.: Bakıda cinayət üstündə tutulmuşdur. 104

Qotsiridze, Minodor Dmitriyevna: müəllimə. 387

Qranada (yaxud Qırnata): İspaniyanın cənubunda, tarixi Əndülüs bölgəsinin Qranada əyalətində şəhər. Qranada əmirliyinin paytaxtı olmuşdur. 232

Qrandpre [Grandpré]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 268, 337

Qrikur [Gricourt]: Fransanın şimalında kommuna. 86, 157

Qrimodi: İtaliyanın Ərzaq naziri. 77

Gross, Qustav [Gustav Groß; 1856-1935]: Avstriya-Macaristan İmperiyasının siyasi xadimi. 208, 209

Qroznı 258

Qröner, Vilhelm [Wilhelm Groener; 1867-1939]: Almaniyanın hərbi və dövlət xadimi. 208

“Qruziya”: 1918-1921-ci illərdə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Heç bir partiyanın orqanı olmadığı elan etsə də, bu qəzet əslində gürcü millətçilərinin görüşlərini əks etdirirdi. 31, 92, 212, 322

Quba 15, 38, 160, 198, 199, 200, 202, 203, 204, 206, 217, 222, 243, 288, 346, 371, 415, 442, 444, 464

Quba qəzası 202, 465

Quba meydanı (Bakı) 198, 421

Quba yolu (yaxud Kubinka; Bakı) 13

Qubernski: Bakıda küçə; indiki Nizami küçəsi. 311

Quçkov, Aleksandr İvanoviç (1862-1936): Rusiyanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Tarix-Filologiya fakültəsini bitirmişdir. III Dövlət Dumasının sədri olmuşdur. Müvəqqəti Hökumətin Hərbi və Dənizçilik naziri olmuşdur. 330, 332

Quliyev: Bakı xəfiyyə polisi müdiri. 328, 361

Quliyev, Ağabala (1862 - ?): Azərbaycanlı sahibkar və xeyriyyəçi. Bakıda və Rusiyanın bir sıra şəhərlərində un dəyirmanlarına və düyü təmizləmə fabriklərinə sahib idi. Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin qurucularından idi. Cümhuriyyətin süqutundan əvvəl İrana gedən Quliyev bir daha Azərbaycana qayıtmamışdır. 160, 182, 189, 207, 209

Qullux: Fransanın şimalında yer. 190

Qumri, Mirzə Məhəmməd Tağı (1819-1891): Azərbaycanlı şair. Dərbənddə yaşayıb-yaratmışdır. 254

- “Qundel” (qayıq) 141
- “Quran” 67, 79, 86, 217, 218, 221, 222, 223, 232, 252, 295, 368, 427
- Qurban bayramı 19, 25
- Qurd, Argibald: “Deyli teleqraf” qəzeti müxbiri. 447
- Qusar 219, 371
- Qusarçay (dəmiryol stansiyası) 318, 334, 352
- Qusarek: bax. Husarek.
- Qut, Xəlil: bax. Xəlil paşa.
- Quvil, V. V.: hüquqşünas. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının üzvü olmuşdur. 31
- Qyilan [Gjilan]: bax. Morava.
- “L.”: qəzet. 411
- “L. F. T.”: qəzet; bax. “Leypsiqer folks zeytung”.
- “L. V. Q.” (Лейпцигская вечерняя газета): bax. “Leypsiqer abendzeytung”.
- La-Base [La Bassée]: Fransanın şimalında kommuna və eyni adlı kanal. 85, 167
- La-Fer [La Fère]: Fransanın şimalında kommuna. 375
- Lacadaq: bax. Laqodexi (Gürcüstan).
- Lafayet, Mari-Madlen de [Marie-Madeleine de La Fayette; Madame de La Fayette; 1634-1693]: fransız qadın yazıçısı. 439
- Lahey: bax. Haaqa.
- Lahıç 444, 445
- Lahican (İran) 177
- Laqodexi: Gürcüstanın bir rayonu. 344, 350
- Lalə dövrü: Osmanlı imperiyasının tarixində 1718-1730-cu illər arasındakı dövr 276, 277
- Landep: Fransanın şimal-şərqində yer. 338
- Landr [Landres]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 268
- Landtaq (Prussiya): Prussiyanın qanunverici orqanı (parlament). 357
- Lanq (mühəndis): 100
- Laon (yaxud Lan) [Laon]: Fransanın şimal-şərqində şəhər. 321, 336, 337, 375, 376
- Laroşfuko, Fransua de [François de La Rochefoucauld; 1613-1680]: fəlsəfi-əxlaqi əsərlər yazan fransız yazıçısı. 439
- Latın dili, latınca 233
- Latış atıcıları 94, 97, 329
- Latviya (yaxud Kurlandiya) 4, 5, 142, 143
- Lautala: Avropada yer. 376
- Lebedev: Zaqafqaziya Rus Milli Komitəsinin nümayəndəsi. 227
- Ledegem [Ledegem]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 189
- Leh, lehlər: bax. Polyak, polyaklar.
- Lehistan: Polşanın tarixi adı (bax. Polşa).
- “Le-jurnal d’Orient” [Le journal d’Orient]: İstanbulda fransız dilində nəşr edilən qəzet. 191
- Lekarten: 238
- Le-Katle [Le Catelet]: Fransanın şimalında kommuna. 156
- Le-Kato (yaxud Le-Kato-Kambrezi) [Le Cateau; Le Cateau-Cambrésis]: Fransanın şimalında kommuna. 269, 281, 336, 337, 375
- Lemnos (ada). 86
- Lenin, Vladimir İliç (1870-1924): Rus inqilabçı və marksist. Əsl soyadı Ulyanov idi. Rusiyada 1917-ci il Oktyabr inqilabının təşkilatçısı və rəhbəri, Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının (SSRİ) qurucusu və SSRİ Nazirlər Sovetinin ilk sədri olmuşdur. 94, 229, 248, 282, 329, 363, 401, 405
- Leokur [Lehaucourt]: Fransanın şimalında kommuna. 157
- Leontyeviç, Aleksandr Konstantinoviç (? - 1920): Cümhuriyyətdən əvvəl Bakı

Şəhər Dumasının üzvü; Mərkəzi Ev Komitəsinin təsisçilərindən biri və rəhbəri olmuşdur. 1920-ci ildə bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 87, 88, 181, 344, 465

Leptis-Maqna: bax. Ləbdə.

Lermontov küçəsi: bax. Çəmbərəkənd küçəsi.

Le-Tur [Le Thour]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 320

Levon: Gəncə ermənilərinin arximan-driti. 12

“Leyli və Məcnun”: Məhəmməd Füzulinin məşhur məsnəvisi. 438

Leypsiq [Leipzig]: Almaniyanın şərqində şəhər. 401

“Leypsiqer abendzeytung” [Leipziger Abendzeitung]: alman qəzeti. 282, 295, 401, 405

“Leypsiqer folks zeytung” [Leipziger Volkszeitung] (“Leypsiq xalq qəzeti”): Leypsiqdə alman dilində nəşr edilən qəzet. Əsası 1894-cü ildə qoyulmuşdur. 376, 386

“Leypsiqskaya veçernyaya qazeta”: bax. “Leypsiqer abendzeytung”.

Ləbdə: Müasir Liviya ərazisində, Aralıq dənizi sahilində qədim şəhər; xarabalıqları qalmışdır. 338

Ləcət (dəmiryol stansiyası) 318, 344, 352

Lənkəran 15, 69, 84, 88, 107, 108, 125, 163, 164, 199, 309, 363, 443, 466

Lənkəran qəzası 163

Lətifbəyov, Rza (Rza Zaki): Azərbaycanlı pedaqoq və yazıçı. Bakı, Gəncə, Şəki, Göyçay və Batumda müxtəlif təhsil ocaqlarında ana dili və şəriətdən dərs demişdir. Bədii yaradıcılıqla da məşğul olmuş, xüsusilə tarixi mövzularda əsərlər yazmışdır. 85, 130, 173, 229, 266

Libknext, Karl [Karl Liebknecht; 1871-1919]: Almaniya və beynəlxalq fəhlə

hərəkatının fəal iştirakçısı, Almaniya Kommunist Partiyasının banilərindən biri. 376

Lies (yaxud Lies-Notr-Dam) [Liesse; Liesse-Notre-Damme]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 320

Liflandiya (yaxud Livoniya): Müasir Latviya və Estoniya ərazilərindən bir qismini əhatə edən tarixi bölgə. 1721-ci ildə Rusiya imperiyasına birləşdirilmiş, imperiyanın süqutundan sonra bölgənin cənubu Latviyanın, şimalı isə Estoniyanın tərkibinə daxil olmuşdur. 142, 143

Lixterveld [Lichtervelde]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriya bölgəsində şəhər. 269, 320

Lill [Lille]: Fransanın şimalında, Belçika sərhədi yaxınlığında şəhər. 281, 320, 321, 336, 337

Lion [Lyon]: Fransanın cənub-şərqində şəhər. 269

Liri [Liry]: Fransanın şimal-qərbində kommuna. 157

Lis [Lys]: Fransa və Belçika ərazilərindən axan çay, Şelda [Schelde] çayının sol qolu. 86, 155, 156, 268, 281, 320, 336, 337, 375

Litva 4, 5, 142, 143, 377

Litva Hökuməti 344, 377

Livern 95

Livoniya: bax. Liflandiya.

Lizoqub, Fyodor Andreyeviç (1851-1928): Rusiya və Ukraynanın ictimai-siyasi xadimi. Ukrayna Dövlətinin (İkinci Getmanlıq) Nazirlər Sovetinin Sədri və Daxili İşlər naziri olmuşdur. Daha sonra müharibə getmiş, Belqradada ölmüşdür. 377

Lizqar: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

Lloyd Corc, Devid [David Lloyd George; 1863-1945]: Britaniyalı siyasətçi. 1905-1908-ci illərdə Ticarət naziri, 1908-1915-ci illərdə Maliyyə naziri, 1915-1916-cı

illərdə Hərbi nazir olmuşdur. 6 dekabr 1916 – 19 oktyabr 1922 tarixləri arasında Britaniyanın Baş Naziri vəzifəsini tutmuşdur. 168, 170

Lodj, Henri Kebot (Henry Cabot Lodge, 1850-1924): Amerikanın siyasət xadimi. 95, 96

“Lokal A.”: qəzet. 411

Lokhart, Robert Hamilton Bryus (Sir Robert Hamilton Bruce Lockhart, 1887-1970). “Azərbaycan” qəzetində “Lokkart” kimi getmişdir. Britaniyalı diplomat və casus. 1918-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Britaniyanın Sovet Hökumətindəki xüsusi heyətinin sədri olmuş, Sovet Hökumətinin rəhbərlərinə qarşı sui-qəsdə iştirak etməkdə günahlandırılaraq həmin ilin sentyabrında həbs edilmiş, oktyabrında Sovet Rusiyasından xaric edilmişdir. 93, 94, 95

London: Böyük Britaniyanın paytaxtı. 114, 158, 263, 274, 349, 373, 375, 385, 401, 433, 467

“London icmalı”: bax. “London revyu”.

“London revyu” [The London Review]: ingilis qəzeti (“London icmalı”). 375

Londra: bax. London.

“Londra mütləəti”: bax. “London revyu”.

Lopatinski: Bakıda Mərkəzi Ev Komitəsində çalışmışdır. 88

Lordkipanidze, İvan Nestoroviç (1889-1937): Gürcüstanın siyasi xadimi. Tibb təhsili almışdır. Gürcüstan Demokratik Respublikası Hökumətində Ədliyyə naziri vəzifəsini icra etmiş, daha sonra Nəqliyyat naziri olmuşdur. 28

Lorens, Şarlot: Berlin Universiteti məzunu. 338

Lori 402

Lovendorf [Löwendorf]: Almaniyanın şərqində rayon. 205

Lüdendorf, Erix (Erich Ludendorf, 1865-1937): Almaniyanın hərbi xadimi, general. Birinci Dünya müharibəsinə, 1916-cı ilin avqust ayından etibarən alman ordularını faktiki olaraq Lüdendorf idarə etmişdir. 159, 452

Lüdviq III [Ludwig III; 1845-1921]: 5 noyabr 1913 – 13 noyabr 1918-ci il tarixləri arasında Bavariya kralı olmuşdur. 274

Lvon Kabinəsi: Rusiyada Müvəqqəti Hökumət dövründə Georgi Yevgenyeviç Lvovun (1861-1925) sədrliyində qurulan Nazirlər Kabineti (mart-iyul 1917). 330, 332

Lvon, Georgi Yevgenyeviç (1861-1925): Rusiyanın siyasi xadimi. 1917-ci ilin mart-iyul aylarında Müvəqqəti Hökumətin başçısı olmuşdur. 332

Lvon, Vladimir Nikolayeviç (1872-1930): Rusiyanın dini və siyasi xadimi; Müqəddəs Sinodun Ober-prokuroru olmuşdur. 364

Lyuis, Ceyms Hamilton (James Hamilton Lewis, 1863-1939): Amerikanın siyasət xadimi. 95, 96

M. H.: bax. Zeynallı, Hənəfi.

M. Hənəfi: bax. Zeynallı, Hənəfi.

M. S. (yaxud Mim. Sad.): bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Maarif naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 27, 68, 103, 136, 137, 138, 147, 160, 207, 210, 211, 261, 266, 271, 279, 287, 354, 393, 435, 452

Maarif naziri (Belçika) 408

Maarif naziri (Türkiyə) 32

Maarif Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 11, 27, 40, 89, 101, 102, 115, 130, 136, 137, 146, 210, 212, 251, 265, 354, 387, 413, 422, 434, 435, 451, 452

Maarif Nazirliyi (Gürcüstan) 147, 148

Maas [Meuse]: Fransa, Belçika və Niderland ərazisindən keçən çay. 86, 139,

140, 141, 154, 155, 156, 157, 190, 205, 205, 206, 269, 281, 321, 336, 337

“Maas-Boode”: qəzet. 141

Macar, macarlar 456

Macarıstan 159, 322, 453

Macarıstan kralı 193, 194, 206

Macarıstan Parlamenti 409

Mağalı 443, 449

Mahaçqala: bax. Petrovsk.

Mahmud II (1785-1839): Osmanlı sultanı; 1808-1839-cu illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 410, 439

Mahmud Şövkət paşa (1856-1913): Osmanlı imperiyasının hərbi və siyasi xadimi. 1913-cü ildə Sədrəzəm (Baş Nazir) olmuşdur. 297

Mahmudov, Ələkbər: Şəkidə maarif müfəttişi olmuşdur. 101

Mahmudov, Vahid Rəhim oğlu: meşəbəyi. 1

Mahru xanım: teatr aktrisası. 63, 81

Mailov teatrı: Bakıda teatr; indiki Opera və Balet Teatrı. 89, 236, 287, 311, 329, 330, 444

Makarov, Aleksandr Aleksandroviç (1857-1919): Rusiyanın dövlət xadimi. 1911-1912-ci illərdə Daxili İşlər naziri və 1916-cı ildə Ədliyyə naziri olmuşdur. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 248, 272

Makedoniya 76

Makedoniyalı İskəndər: bax. İskəndər.

Makinski, Abbasəli bəy (1888-1938): Azərbaycanlı hüquqşünas. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. Cümhuriyyət dövründə dövlət qurumlarında hüquq məsləhətçisi kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1938-ci ildə güllələnmişdir. 430, 448

Makinski, Teymur bəy (1874-?): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqaziya Seyminin Müsəlman fraksiyasının, Azərbaycan

can Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü olmuşdur. Bir müddət Ədliyyə naziri vəzifəsini tutmuş, daha sonra Ermənistan Hökuməti yanında Azərbaycanın diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. 12, 28, 153, 173, 326, 336, 373

Makkinyi [Macquigny]: Fransanın şimalında kommuna. 321

Maklakov, Nikolay Alekseyeviç (1871-1918): Rusiyanın dövlət xadimi. 1912-1915-ci illərdə Daxili İşlər naziri olmuşdur. 5 sentyabr 1918-ci ildə Moskvada bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 195

Maqalaşvili, Levan Luarsaboviç: bax. Maqalov, Levan Luarsaboviç.

Maqalins 344, 350, 443, 449

Maqalov (Maqalaşvili), Levan Luarsaboviç (1879-1926): Gürcü knyazı və generalı. Rus ordusunun Çinə yürüşündə (1900-1901), Rus-yapon müharibəsində (1904-1905) və Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmiş, Vəhşi Diviziyanın Tatar süvari polkunun komandiri olmuşdur. Gürcüstanın sovetləşməsindən sonra mühacirətdə yaşamışdır. 19, 52, 69, 126, 395

Maqomayev, Müslüm (1885-1937): Azərbaycanlı bəstəkar və ictimai xadim. Milli musiqinin inkişafında müstəsna xidmətləri olmuşdur. 63, 81, 89

Malakan: Qarabağda kənd. 305

Malakan bağı (Bakı) 54, 63, 81, 279, 314, 347, 366, 384, 403, 424, 447, 468

Malakanlar: xristianlığın kilsə iyerarxiyasını qəbul etməyən malakanlıq sektasına mənsub ruslar. 69

Malakanski: Bakıda küçə; indiki Xaqani küçəsi. 90

Maldegem [Maldegem]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 337

Malxazov: Gəncə Erməni Milli Komitə-

sinin rəisi olmuşdur. 398

Malibəyli: Şuşanın kəndi. 249, 292, 305

Malinov, Aleksandr (1867-1938): Bolqarıstanın siyasi xadimi. Kiyevdə hüquq təhsili almışdır. 29 yanvar 1908 - 29 mart 1911, 21 iyun - 28 noyabr 1918 və 29 iyun - 12 oktyabr 1931-ci illərdə Bolqarıstanın Baş naziri olmuşdur. 154, 238, 274, 275, 289

Maliyyə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 27, 43, 47, 66, 68, 70, 101, 103, 119, 120, 147, 183, 209, 227, 245, 256, 271, 286, 308, 344, 372

Maliyyə naziri (Dağlılar Respublikası) 380

Maliyyə naziri (Gürcüstan) 210

Maliyyə naziri (Rusiya) 433

Maliyyə naziri (Türkiyə) 322

Maliyyə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 43, 66, 106, 119, 120, 126, 137, 138, 220, 239, 256, 287, 308, 326, 327, 345, 362, 392

Maliyyə Nazirliyi (Gürcüstan) 162

Maliyyə, Ticarət və Sənaye naziri (Gürcüstan) 257

Maliyyə, Ticarət və Sənaye Nazirliyi (Gürcüstan) 257

Mamulaşvili: Gürcüstan Hökumətinin Azərbaycana göndərdiyi nümayəndə heyətində yer almışdır. 126

Man: Kil Universitetinin müəllimi. 58

Manandyan, Yakov Hamazaspoviç (1873-1952): Erməni tarixçisi. Yena (Almaniya), Sankt-Peterburq və Tartu universitetlərində təhsil almışdır. Zaqafqaziyanın müxtəlif yerlərində məktəb, seminariya və gimnaziyalarda müəllimlik etmişdir. Cümhuriyyətdən əvvəl və Cümhuriyyət dövründə Bakıda vəkil köməkçisi və vəkil işləmişdir. Daha sonra İrəvan Dövlət Universitetində dərs demiş, Ermənistan

SSR və SSRİ Elmlər Akademiyalarının akademiki olmuşdur. Erməni tarixi haqqında əsərləri var. 344

Manastr (yaxud Bitola): Şimali Makedoniyanın cənubunda şəhər. Uzun müddət Osmanlı hakimiyyətində qalmışdır. 231

Mançuriya 95

Manr [Manre]: Fransanın şimal-qərbində kommuna. 157, 166

Mantaşev 22

Mantaşev karvansarası (Tiflis) 458

Manuylov, Konstantin Aleksandroviç: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 173

Mariinski: Bakıda küçə; indiki Rəsul Rza küçəsi. 220, 448, 451

Marikur [Maricourt]: Fransanın şimalında kommuna. 336

Maritsa: bax. Meriç.

“Mariya” qız məktəbi (Bakı) 182

Markaryan, M. X.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354

“Markoni”: İtalyan mühəndis Qulyelmo Markoni [Guglielmo Marconi] tərəfindən icad edilən teleqraf cihazı. 165, 170

Markoni, Qulyelmo [Guglielmo Marconi]: İtalyan mühəndis. 170

Markovski: texnik. 102

Markuen [Marcoing]: Fransanın şimalında kommuna. 155, 157

Marqrits əfəndi: Osmanlı mətbuatının nümayəndəsi. 409

Marl [Marle]: Fransanın şimalında kommuna. 337, 376

Mart hadisələri: bax. Mart soyqırımı.

Mart soyqırımı: Birləşmiş bolşevik-daşnak qüvvələrinin Bakıda türk-müsəlman əhaliyə qarşı törətdikləri soyqırımı. Rəsmi məlumatlara görə, Mart soyqırımında Bakıda 12 mindən çox azərbaycanlı qətlə yetirilmişdir. Ümummilli lider

Heydər Əliyevin 26 mart 1998-ci il tarixli fərmanı ilə 31 mart Azərbaycanlıların Soyqırımı Günü elan olunmuşdur. 20, 74, 90, 126, 146, 177, 311, 328, 346, 350, 362, 370, 379, 395, 397, 398, 404, 462, 463

Masnier [Masnieres]: Fransanın şimalında kommuna. 157

Massaget, massagetlər 60

Mastidski: Şuşa və Ağdaşda məhkəmə sistemində işləmişdir. 430

Mastitski, N. P.: mühəndis, Azərbaycan Cümhuriyyəti Su İdarəsində işləmişdir. 2

Maştağa: Bakı ətrafında kənd; hal-hazırda şəhər tipli qəsəbə. 21, 22, 372

Mavərayi-Xəzər müstəhləklərini kooperasiya cəmiyyəti: bax. “Kooperasiya” Xəzəryanı İstehlak Cəmiyyətləri İttifaqı.

Maykop: Rusiyanın cənub-qərbində şəhər, hal-hazırda Adige Respublikasının paytaxtıdır. 93, 446

Mayns [Mainz]: Almaniyada, Reyn [Rhine] çayı sahilində şəhər. 154, 158

Mazım çayı: Balakən rayonu ərazisində çay. 344, 350, 443, 449

Maznişvili, Georgi İvanoviç (1872-1937): Gürcüstanın hərbi xadimi, general. Abxaziyanın, daha sonra Tiflisin general-qubernatoru olmuş, Ermənistanla müharibədə Gürcüstan qoşunlarının baş komandanı təyin edilmişdir. Gürcüstan Respublikasının süqutundan sonra həbs edilmiş, mühacirətə getmiş, ancaq yəni-dən vətəninə qayıtmış və 1937-ci ildə güllələnmişdir. 210

Mazniyev, Georgi İvanoviç: bax. Maznişvili, Georgi İvanoviç.

Mebrekur [Mesbrecourt]: Fransanın şimalında kommuna. 376

Medvedyev: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

Mehdiyev, Mir Yaqub (1891-1949):

Azərbaycanın dövlət xadimi. Bakı Şəhər Bələdiyyəsi sədrinin müavini, Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, Azərbaycanın Paris Sülh Konfransına göndərdiyi nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, İstanbulda ölmüşdür. 162, 181, 270, 286, 443

Mehmandarov, Səməd bəy (1856-1931): Azərbaycanın hərbi xadimi. Peterburqda hərbi məktəb bitirmiş, Çar Rusiyası ordusunda xidmət etmiş, Rusiya-Yaponiya müharibəsində göstərdiyi şücaətlərə görə mükafatlandırılmış, Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1917-ci ilin fevral inqilabından sonra Rusiya ordusundan istefa vermişdir. Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanın Hərbi naziri olmuş, ordu quruculuğu sahəsində böyük işlər görmüşdür. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən həbs edilmiş, azadlığa çıxdıqdan sonra müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 160

Melçarski: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 280, 330, 366, 402, 447

Memar Kamaləddin (1870-1927): Türk memarı. Almaniyada təhsil almışdır. Başda İstanbul olmaqla, Türkiyənin bir çox yerində çox sayda memarlıq və mühəndislik əsərinə imzasını atmışdır. 266, 277

Memar Sinan (1488-1588): Türk memarı. Osmanlı imperiyasının baş memarı olmuşdur. Süleymaniyyə cəməsi (İstanbul), Səlimiyyə cəməsi (Ədirnə) kimi möhtəşəm memarlıq abidələri də daxil olmaqla, dövrün Osmanlı coğrafiyasının bir çox yerində çox sayda əsərə imzasını atmışdır. 266, 277

Mena: Rusiyanın şimalında, Sankt-Peterburq yaxınlığında dəmiryolu stansiyası. 310

Menen [Menen]: Belçikanın şimal-

qərbində, Qərbi Flandriya bölgəsində şəhər. 269, 320

Menqreliya (yaxud Minqreliya): Gürcüstanın qərbində tarixi vilayət, Sameqrelo. 257

Menşevik, menşeviklər 15, 21, 23, 72, 84, 323, 421

Menşevizm 51

Meriç: Balkan yarımadasında çay. 267

Meriç [Maritsə]: Bolqarıstanın bir rayonu. 158, 169

Merkuryevski küçəsi: Bakıda küçə; indiki Zərifə Əliyeva küçəsi. 271, 309, 319, 425

Mesopotamiya: bax. İkiçayarası.

“Metropol”: Bakıda mehmanxana; indiki Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin binası. 68, 126, 189, 220, 221, 239, 255

Mets [Metz]: Fransanın şimal-şərqində, tarixi Lotaringiya rayonunda şəhər. 229

Mezel [Mezel]: Fransanın mərkəzində şəhər. 140

“Meridian” (gəmi) 112

Meşə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 153

Məcid: bax. Əbdülməcid.

Məclisi-Əyan (Avstriya-Macarıstan): bax. Herrenhaus.

Məclisi-Məbusan (Türkiyə) 128, 452

Məclisi-Müəssisan (Azərbaycan) 5, 20, 138, 326, 344, 416

Məclisi-Müəssisan (Rusiya) 364

Mədənələr dairəsi (Bakı) 109

Mədinə 296

Mədrəs (yaxud Çənnai): Hindistanın cənubunda şəhər; ölkənin ən böyük şəhərlərindən biri. 58, 424

Mədrəsə: Şamaxının kəndi. 70, 82

Məğfurə xanım (yaxud Mariya Frolovna Yermakova; 1901-1982): Azərbaycan

can teatr səhnəsinin ilk aktrisalarından biri olmuşdur. Əsl adı “Mariya” olsa da, səhnədə “Məğfurə” adıyla çıxış etmişdir. 110, 237

Məhəmməd: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 398

Məhəmməd Fəthi bəy: Bakının Qafqaz İslam Ordusu tərəfindən xilas edilməsindən sonra bir müddət Bakı valisi (qubernatoru) olmuş Türk Ordusu zabiti. 160, 217, 222, 429

Məhəmməd Mehdi Hacı Həmid oğlu: Quba sakini; dinc əhaliyə zülm etmişdir. 203

Məhəmməd Peyğəmbər: 96, 128, 185, 222, 254, 267, 283, 285, 295, 431

Məhəmməd Sadiq: bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Məhəmmədbəyli, Hüseyn Rza (yaxud Hüseynağa Məmmədbəyli, Hüseynağa Məmmədbəyov): jurnalist; “Azərbaycan” qəzetinin əməkdaşı olmuşdur. 202, 203, 206, 219, 223

Məhəmmədhüseyn Hacı Hacıağa oğlu (Təbrizli) 221

Məhəmmədli: Bakı ətrafında kənd. 219

Məhəmmədov, Əliş bəy: Gəncədə quberniya vəkili müavini olmuşdur. 8

Məhəmmədov, Talib: vəkili; Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətinin katibi. 2

Məhəmmədyusif Cəfərov küçəsi: bax. Pozenovski küçəsi.

Məhəmmədzadə, Mirzə Muxtar (yaxud Mirzə Muxtar Məmmədov; 1852-1929): Azərbaycanlı xanəndə və teatr aktyoru. 111, 237

Məhərrəm Məhəmmədrza oğlu: Bakı şəhərində Pozenovski küçəsinin sakini. 163

Məhərrəmov, Məhəmməd (1886-1982): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi.

Moskva Universitetində təhsil almışdır. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Parlamentinin üzvü, Paris Sülh Konfransına göndərilən nümayəndə heyətinin müşaviri olmuşdur. Aprel işğalından sonra mühacirətdə qalmışdır. 344

Məhməd II (Fateh; 1432-1481): Osmanlı sultanı. 1444-1446 və 1451-1481-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. İstanbulu fəth etdiyi üçün “Fateh” adıyla tanınmışdır. 48, 60, 231, 240, 254, 260, 284, 296, 437

Məhməd VI (1861-1926): Osmanlı İmperiyasının sonuncu sultanı Məhməd Vəhidəddin. Sultan Əbdülməcidin oğlu idi. 3 iyul 1918-ci ildə Osmanlı sultanı olmuş, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin monarxiyanı ləğv etdiyi 1 noyabr 1922-ci il tarixinə qədər hakimiyyətdə qalmışdır. Mühacirətdə ölmüşdür. 41, 206, 260, 297

Məhməd Cavid bəy: bax. Cavid bəy.

Məhməd Əli paşa: Türkiyənin Ermənistandakı səfiri olmuşdur. 402, 459

Məhməd Əmin (Soyadı qanunundan sonra “Yurdaqul” soyadını qəbul etmişdir; 1869-1944): Osmanlı Məclisi-Məbusanının və Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 123, 230, 252, 266, 283, 296, 339, 342, 349, 350

Məhməd Nabi bəy (Mənəmənizadə; 1868-1924): Türkiyənin diplomatı və dövlət xadimi. Bir sıra ölkələrdə səfir kimi ölkəsini təmsil etmişdir. 1918-ci ildə qısa müddətə Türkiyənin Xarici İşlər naziri olmuşdur. 452

Məhməd Nazim bəy: Bakının komendantı. Bax. Nazim bəy.

Məhməd Nazim bəy: Türkiyənin Maarif naziri. Bax. Doktor Nazim bəy.

Məhməd Sərvət (Bərkin; 1899-1941): Türk müəllimi. 123

Məhməd Vəhib paşa (Kaçı; 1877-

1940): Türkiyənin hərbi xadimi; general. Qafqaz İslam Ordusunun da tabe olduğu Şərq Ordular Qrupunun komandanı idi. Türkiyədə soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Kaçı” soyadını almışdır. 297

Məkkə 296

Məlik-Abbasov 387

Məlik-Şahnazarov, Cümşüd: meşəbəyi.

2

Məlik-Şahnəzərov, K. Q.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354

Məlik-Şahnəzəryan, Andrey (yaxud Andranik Məlik-Şahnəzərov; 1887-1937): Erməni hərbi. Başçılıq etdiyi silahlı dəstələr Qarabağda, Zəngəzurda və Türkiyənin şərqində dinc əhaliyə qarşı törədilən qırğınlarda iştirak etmişdir. Zaqafqaziyanın sovetləşməsindən sonra sovet ordusunda xidmət etmişdir. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 250, 251, 260, 325, 326

Məlik-Yolçuyan, S.: 1918-ci il iyulun axırlarında Bakıda menşeviklər və daşnaklar tərəfindən qurulan Sentrokaspi Diktaturası Hökumətinin üzvlərindən, daşnak. 72

Məlikaslanov, Xudadad bəy (1879-1935): Azərbaycanın dövlət xadimi. Peterburqda mühəndislik təhsili almışdır. Zaqafqaziya Seyminin, Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətində Nəqliyyat və Rabitə naziri, Poçt və Teleqraf naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra da bir sıra vəzifələrdə işləmişdir. Repressiyaya məruz qalmış və həbs düşərgəsində vəfat etmişdir. 66, 147, 420

Məlikov qardaşları mağazası: Bakıda, Mixaylovski (indiki Əziz Əliyev) küçəsində yerləşmişdir. 365

Məlikov, Soltan bəy: Göyçay və Kürdəmir məhkəmələrində işləmişdir. 11

Məmmədbəyli, Hüseynağa: bax. Mə-

həmmədbəyli, Hüseyn Rza.

Məmmədbəyov, Hüseynağa: bax. Məhəmmədbəyli, Hüseyn Rza.

Məmmədqala: bax. Xanməhəmməd-qala.

Məmmədov, Mirzə Muxtar: bax. Məhəmmədzadə, Mirzə Muxtar.

Mənəmənlizadə: bax. Məhməd Nabi bəy.

Mənzil Müfəttişliyi: bax. Mərkəzi Ev Komitəsi.

Mərkəzi Dövlətlər (yaxud Mərkəzi Hökumətlər): Birinci Dünya müharibəsinin tərəflərindən biri olan İttifaq Dövlətləri (Almaniya, Avstriya-Macaristan, Osmanlı İmperiyası, Bolqarıstan). 5, 57, 59, 113, 148, 158, 191, 208, 209, 246, 246, 247, 248, 321, 338, 349, 355, 387, 410

Mərkəzi Ev Komitəsi (Bakı) 87, 88, 183, 196, 197, 286, 287, 328, 346, 347

Mərkəzi Gömrük İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 245

Mərkəzi Hökumətlər: bax. Mərkəzi Dövlətlər.

Mərkəzi Komandanlıq; Mərkəz Komandanlığı: bax. Türk Ordusu.

Mərkəzi Poçt və Teleqraf İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 66, 288

Mərkəzi Rada (Ukrayna Xalq Respublikası) 151

Mərmərə dənizi 254

Mərv 34, 434

Məsih: bax. İsa (peyğəmbər).

Məşhədi İbad: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz. 111

Mətbuat Bürosu (Almaniya) 195

Mətbuat Bürosu (Ukrayna) 365, 368

Məzahib Nazirliyi: bax. Dini Etiqad Nazirliyi.

Məzahib və Müavinət Nazirliyi: bax. Dini Etiqad və Sosial Təminat Nazirliyi.

Mixaylov, Nikolay Mixayloviç (1867-1920): hüquqşünas. Xarkov Universitetinin Hüquq fakültəsini qurtarmış, Zaqafqaziyanın, o cümlədən Azərbaycanın müxtəlif yerlərində məhkəmə sistemində işləmişdir. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının üzvü təyin edilmişdir. 31

Mixaylovski: Bakıda küçə; indiki Əziz Əliyev küçəsi. 189, 221, 225, 365

“Mikado” teatrı: Bakıda kinoteatr; indiki S. Vurğun adına Azərbaycan Dövlət Akademik Rus Dram Teatrı. 54, 55, 63, 81, 89

Mikaladze 126

Mil düzü 249

Milan 376

Milkovski, Aleksandr Stepanoviç (1873 - ?): Rusiyanın və Krımın hərbi xadimi, general. Krım Hökumətində Hərbi nazir olmuşdur. Sovetləşmədən sonra represiyaya məruz qalmışdır. 293

Millətlər İttifaqı 355, 356, 367, 368, 432, 457, 458

Millətpərəst: bax. Həsənqulu bəy.

“Milli”: bax. Osmanlı Teleqraf Agentliyi.

“Milli ədəbiyyat” cərəyanı: Tükiyədə xüsusilə 1910-1923-cü illərdə özünü güclü bir şəkildə göstərən, ədəbiyyatda milliyətçiliyi ön plana çıxaran, Türkçülük cərəyanı ilə paralellik nümayiş etdirən ədəbi cərəyan. Məhməd Əmin (Yurdaqul), Ömər Seyfəddin, Əli Canib (Yöntəm), Ziya Gökalp bu cərəyanın qurucuları olaraq qəbul edilir. 342, 350

Milyukov, Pavel Nikolayeviç (1859-1943): Rusiya siyasi xadimi, eyni zamanda tarixçi və publisist. Konstitusion-Demokratik Partiyasının (Kadetlər partiyası) liderlərindən biri idi. Müvəqqəti Hökumətdə (Rusiya) Xarici İşlər naziri olmuşdur. 73, 377

Mim. Sad. (yaxud M. S.): bax. Aran, Məhəmməd Sadiq.

Mina xanım: aktrisa. 237

Minqreliya: bax. Menqreliya.

Minorski, Vladirim Fyodoroviç (1877-1966): rus diplomat və şərqşünas. Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin Asiya departamentində, diplomat kimi İran və Türkiyədə işləmişdir. Oktyabr inqilabından sonra Rusiyaya qayıtmamış, İran, Fransa və İngiltərədə yaşamışdır. 412

Minsk: Belarusun paytaxtı. 380

Mirbabayev, Seyid (1867-1953): Azərbaycan xanəndəsi və neft sənayeçisi. Aprel işğalından sonra Fransaya, daha sonra İrana köçmüşdür. 126, 239, 327.

Mircəfərzadə, Axund Mirməhəmmədmərkərim 82

Mirzə İbrahimov küçəsi (Bakı): bax. Armyanski küçəsi.

Mirzə Kiçik xan (1880-1921): İranlı inqilabçı və hərbi xadim; Cəngəllilər hərəkatının lideri olmuşdur. 362

Mirzə Məhəmməd Axund oğlu: bax. Axundzadə, Mirzə Məhəmməd.

Mirzə Muxtar: bax. Məhəmmədzadə, Mirzə Muxtar.

Mirzəağa Əliyev küçəsi: bax. Çadrovı.

Mirzəbekyan: tütün fabriki sahibi. 466

Mirzəbekyanın evi: Bakıda, Nikolayevski küçəsində mülk. 287

Mirzəyev, Mirşərif: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

Mirzəzadə, Mirzə Musa Mirzə Sadiq oğlu: Maarif Nazirliyinin dəftərxanasında işləmişdir. 102

Mirzoyants, A. A.: Gəncədə pristav olmuşdur. 16

Misir 33, 85, 231, 338

Misir valisi 338, 349

Misirli, misirlilər 338

Mitrofanov: Bakı sakini. 220, 239

Moğol, moğollar 232

Moiseyeva-Levin, Nadejda Abramovna: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 347, 366, 384, 402, 424, 448, 469

Molyer [Molière; 1622-1673]: Fransız dramaturqu; Qərbi Avropa ədəbiyyatında klassik komediya janrının banisi sayılır. Əsl adı Jan-Batist Poklen [Jean-Baptiste Poquelin] idi. 439

Monbreen [Montbrehain]: Fransanın şimalında kommuna. 205

Mondidye [Montdidier]: Fransanın şimalında, Somma departamentində kommuna. 167

Monfokon [Montfaucon]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 140

Montblenvill [Montblainville]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 140

Monteqyo, Edvin Semuel [Edwin Samuel Montagu, 1879-1924]: Britaniyalı siyasətçi. 1917-1922-ci illərdə Hindistan İşləri naziri olmuşdur. 58

Monteskyö, Şarl Lui [Charles Louis Montesquieu; 1689-1755]: Fransız yazıçı və mütəfəkkiri. 439

Montrebo: Fransanın şimal-şərqində meşə sahəsi. 157

Morava: Kosovonun cənub-şərqində yerləşən Qyilan [Gjilan] şəhərinin tarixi adı. 269, 336, 337, 374

Morslede [Moorslede]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 156

Moskorenko: müəllim. 102

Moskva 51, 56, 60, 70, 93, 94, 132, 149, 159, 192, 195, 212, 213, 222, 227, 228, 229, 238, 248, 293, 310, 311, 329, 330, 337, 363, 401, 433

“Moskva” (gəmi) 328

Moskvada dekabr silahlı üsyanı (1905): 60

Mozdok 258

Mozel [Moselle]: Avropada çay, Reyn

[Rhine] çayının sol qolu. Fransa, Lüksemburq və Almaniya ərazisindən keçir. 158

“Mövlud”: Türk alim və şairi Süleyman Çələbinin “Vəsiletün-nicat” adlı məşhur əsəri. “Mövlud” adı verilən əsərlər, Məhəmməd peyğəmbərin doğumu münasibətilə təşkil olunan mərasimlərdə oxunmaq üçün yazılırdı. Süleyman Çələbinin əsəri türk ədəbiyyatının ilk və ən məşhur mövludu olduğundan, “mövlud” deyiləndə hər şeydən öncə bu əsər yada düşür. 437

“Mşak”: 1872-1920-ci illərdə Tiflisdə erməni dilində nəşr edilən gündüzlük qəzet. 35

Mudros limanı: Egey dənizində Lemnos adasında buxta. 453

Muğan düzü 65, 216, 249

Muğan ordusu: Azərbaycanın Muğan bölgəsində (Cavad və Lənkəran qəzalərində) Ağ ordu və bolşevik hərbi qüvvələrindən ibarət olan ordu. 466, 467

Muğan Su Müdiriyəti 2

Muğanlı: Zaqatalanın kəndi. 350, 443, 449

Muxarski, Adam Bekiroviç: Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dövlət Müfəttişliyində işləmişdir. 27, 101

Muxtar Məmməd oğlu: Gəncə sakini. 24

Muxtarov, Firdun bəy: Maarif Nazirliyində işləmişdir. 102, 103

Muxtarovun evi: Bakıda Tərcüvi (indiki Nizami) küçəsində mülk. 280, 330, 366, 402, 447

Murad I (1326-1389): Osmanlı sultanı. 1362-ci ildə taxta çıxmışdır. Birinci Kosovo döyüşündə serbləri məğlub etmiş, fəqət bu döyüşdə özü də həlak olmuşdur. 231, 240

Muravyov: müəllim. 102

Murman: bax. Murmansk.

Murmansk (yaxud Murman): Rusiyanın şimal-qərbində vilayət və bu vilayətin mərkəzi olan şəhər. 77, 93, 195

Muron [Mouron]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 320

Musaxanov, Cəfər: Bakı sakini, zərgər. 347

Mustafa əfəndi: Qafqazın müftüsü. Bax. Əfəndizadə, Mustafa.

Mustafa Məmməd oğlu: Batumi sakini. 24

Mustafabəyov, Məshədi Soltan 425
Mustafayev, Əhməd ağa Abdulla ağa oğlu 102

Mustafayev, Həsən 178

Musurmanlar: Qarabağda yer. 304

Muşen [Mouchin]: Fransanın şimalında kommuna. 337

“Müdafieyi-milliyə” cəmiyyəti (Şuşa) 303, 359

Müdafie və Donanma naziri (Rusiya) 330

Müəllim Naci (1849-1893): Türk şair və yazıçısı; “Lügəti-Naci” adlı osmanlıca lüğətinin müəllifi. 469

Müfid Nəcdət bəy 123

Müqəddəs İohan [St. Johannis] kilsəsi: bax. İohan kilsəsi.

“Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Bakı) 69, 183

“Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Gəncə) 257

Müqəddəs Sinod: bax. Sinod.

Mühacirlər İdarəsi: bax. Qaçqınlar İdarəsi.

Mühümət-Əsgəriyyə İdarəsi: bax. Hərbi Ləvazimat İdarəsi.

Münəvvər xanım: aktrisa. 63, 81, 110, 237

Mürsəl paşa (Mürsəl Bakü; 1881-1945): Türkiyənin hərbi və siyasi xadimi. Qafqaz İslam Ordusu ilə birlikdə Bakının

azad edilməsi hərəkatında iştirak etmişdir. Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, İzmirə daxil olan ilk türk generalı olmuşdur. Müharibədən sonra Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü seçilmişdir. Soyadı qanunu çıxdıqdan sonra “Bakü” soyadını qəbul etmişdir. 107, 200, 365, 387, 443

“Müsavat” partiyası 397

Müseyib bəy: bax. Axıcanov, Müseyib bəy.

Müsəlman: bax. İslam.

Müsəlman Milli Komitəsi 1

Müsəlman Teatroçuları Cəmiyyəti 89

“Müslim” (hədis kitabı) 79

Müstəmləkələr naziri (Almaniya) 274

Mütləqiyyət 17

Müttəfiq Hökumətlər: bax. Mərkəzi Hökumətlər.

Müttəfiq Şura (Almaniya imperiyası): bax. Bundesrat (Almaniya imperiyası).

Müvəqqəti Hökumət (Rusiya): Rusiyada 2 mart - 25 oktyabr (yeni təqvimlə 15 mart - 7 noyabr) 1917-ci il tarixlərində mövcud olan mərkəzi dövlət hakimiyyəti orqanı. 3, 4

Müvəqqəti İcraiyyə Komitəsi (Rusiya) 212

“N. F. P.”: bax. “Noye fraye pres”.

“N. İ.”: bax. “Nijeqorodskie izvestiya”.

“N. R. K.”: qəzet; bax. “Nive Rotterdamşe kurant”.

“N. T.”: bax. “Nyuyork Tayms”.

N. Y.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Bax. Yusifbəyli, Nəsim bəy.

Nabi bəy: bax. Məhməd Nabi bəy.

Nabokov, Vladimir Dmitriyeviç (1869-1922): rus hüquqşünas və siyasi xadim. Kadet partiyasının liderlərindən biri. 424

Nadir şah Əfşar (1688-1747): Əfşarlar sülaləsinin banisi və Əfşarlar dövlətinin I şahı; 1736-1747-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 38

Naftalan: Bibi-Heybət ərazisində Naftalan burnu. 87

Nağıyev, Musa (1842-1919): Azərbaycanın neft sənayeçisi və xeyriyyəçi. 220

Naxçıvan 11, 36

Namiq Kamal (1840-1888): Türk şair, dramaturq və ictimai xadimi. “Hüriyyət şairi” kimi tanınmışdır. Türk ədəbiyyatı və siyasi mühiti üzərində böyük təsirə malik olmuşdur. 264, 342, 349, 449

“Namus”: Namiq Kamalın “Akif bəy” dramı Azərbaycanda “Namus” adıyla səhnəyə qoyulmuşdur. Bax. “Akif bəy”.

Napoleon I (1769-1821): 18 may 1804 - 6 aprel 1814 və 20 mart - 22 iyun 1815 tarixlərində Fransa imperatoru. 128, 231, 439

Napoleon III (1808-1873): 1848-1852-ci illərdə İkinci Fransa Respublikasının prezidenti və 1852-1870-ci illərdə Fransa imperiyasının (ikinci imperiyanın) imperatoru. 332

Napoleon topu: Fransada 1853-cü ildə ixtira edilən odlu silah. III Napoleonun şərəfinə adlandırılmışdır. 325, 332

Nardaran: Bakı ətrafında kənd. 22

Nargin adası: Xəzər dənizində, Bakı buxtasının cənubunda ada; indiki Böyük Zirə adası. 71, 108, 125

“Natsional” mehmanxanası: Bakıda, Olqinski (indiki Məhəmməd Əmin Rəsulzadə) küçəsində yerləşən mehmanxana. 107

Navarin 231, 240

Navarin dəniz döyüşü: 1827-ci ildə Rusiya, İngiltərə və Fransanın birləşmiş donanmaları ilə Osmanlı donanması arasında meydana gələn dəniz döyüşü. 240

Navarin döyüşü: 1768-1774 Türk-rus müharibəsinin gedişində, 1770-ci ildə meydana gələn döyüş. 240

Nazarov, Vladimir Aleksandroviç: Bakı

nahiyyə məhkəməsinin üzvü. 335

Nazaryan, Liparit: Erməni siyasi xadim, Daşnaksutyun partiyasının və Erməni Milli Komitəsinin üzvü. 149

Nazim bəy (Məhməd Nazim bəy; 1886-1921): Türkiyənin hərbi xadimi. İstanbul, Bursa və Ankarada hərbi məktəblərdə təhsil almışdır. Rumıniyada xidmət etmişdir. Qafqaz İslam Ordusunun Bakını xilas etməsindən sonra Bakı şəhərinin komendantı olmuşdur. Anadoluya qaçırdıqdan sonra Türk Qurtuluş Savaşında iştirak etmiş, cəbhədə şəhid olmuşdur. 29

Nazim bəy: Türkiyənin Maarif naziri. Bax. Doktor Nazim bəy.

Nazirlər Kabineti (Almaniya) 208

Nazirlər Kabineti (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 68, 69, 103, 120, 127, 415, 422, 434, 435

Nazirlər Kabineti (Ermənistan) 211

Nazirlər Kabineti (İspaniya) 408

Nazirlər Kabineti (Rusiya) 332

Nazirlər Kabineti (Türkiyə) 32, 164, 289

Necati: XV əsrdə yaşamış məşhur türk şairi. Divan ədəbiyyatının ən böyük simalarından biri kimi qəbul edilir. 437

Neftçilər İttifaqı 287

Nekleyeviç, Vasili Aleksandroviç: Gəncə nahiyyə məhkəməsində işləmişdir. 27

Nerçinsk: Rusiyanın cənub-şərqində, Zabaykalsk diyarında şəhər. 141

Neron: Eramızın I əsrində yaşamış Roma imperatoru. 284

Neva: Rusiyanın Leninqrad vilayətində, Ladoqa gölü ilə Fin körfəzi arasında çay. 165

Neverov: Rus hərbcisi 364

Nəbiyev, Qasım: Bakı Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətində və Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumət İşləri İdarəsində mühasib olmuşdur. 2

Nəcəfov, Ələfsər: Xüsusi Zaqafqaziya Komitəsinin Lənkəran qəzasındakı səlahiyyətli nümayəndəsi. 2

Nəcib Asim (Yazıqsız, 1861-1935): Türk alimi və siyasətçisi. Hərbi təhsil almış, müxtəlif dərəcəli hərbi məktəblərdə dərs demişdir. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. Xüsusilə dil və tarix sahəsindəki əsərləri ilə tanınan Nəcib Asim Türkiyədə türkologiyanın banilərindən və eyni zamanda ilk türkçülərdən biridir. 123

Nədim, Əhməd (? - 1730): Türk divan şairi. Ədəbiyyatda öz üslubunu yaratmış, incə ruhlu qəzəlləri ilə məşhur olmuşdur. Şeirlərində İstanbulu vəsf etdiyi üçün “İstanbul şairi” kimi tanınmışdır. Türk ədəbiyyatının ən böyük şarilərindən biri olaraq qəbul edilir. 265, 266, 277, 342, 349, 438, 439

Nəfi, Ömər (? - 1635): Türk divan şairi, xüsusilə qəsidələri və həcvləriylə məşhur olmuş, həcvləri üzündən edam edilmişdir. Türk ədəbiyyatının ən böyük şairlərindən biri olaraq qəbul edilir. 266, 277, 342, 349, 438, 439

Nəqliyyat naziri (Gürcüstan) 28

Nəqliyyat və Rabitə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 138, 147, 239, 251, 256

Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 122, 138, 150, 220, 251, 445

Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi (Gürcüstan) 257, 468

Nərimanbəyov, Haşım bəy: Şuşada müəllim işləmişdir. 101

Nərimanov, Nəriman (1870-1925): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi və dövlət adamı; eyni zamanda yazıçı, publisist və həkim. 15

Nərimanzadə, Yunis (1895-1964): aktyor. 237

“Nəşri-maarif” cəmiyyəti: Azərbaycan-

da xeyriyyə cəmiyyəti. Daha çox təhsil və mədəniyyət sahəsində fəaliyyət göstərmişdir. 399

Nəzarət İşləri İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 220, 239

“Nicat” cəmiyyəti: Azərbaycanda təhsil və mədəniyyət sahəsində fəaliyyət göstərən cəmiyyət. 399

Nigar Rəfibəyli küçəsi (Bakı): bax. Kolyubakin küçəsi.

“Nijeqorodskiy izvestiya”: Rusiyada nəşr olunan qəzet. 330, 332

Nijni Novqorod 94, 212, 294

Nikolay II (1868-1918): Rusiya imperatoru; 1894-1917-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 105, 106, 110, 121, 161, 234, 305, 306, 307, 315, 419

Nikolay küçəsi: bax. Nikolayevski.

Nikolay Nikolayeviç (Böyük knyaz; 1856-1929): Rus çarı I Nikolayın nəvəsi. 1915-1917-ci illərdə Qafqaz canişini; 1914-1915-ci illərdə və 1917-ci ilin mart ayında Rusiya imperiyasının bütün quru və dəniz qüvvələrinin Baş komandanı olmuşdur. 1919-cu ildə etibarən İtaliya və Fransada mühacirətdə yaşamışdır. Fransada ölmüşdür. 400, 424

Nikolayev: Ukraynanın cənubunda, Dnepr limanına tökülən Cənubi Buq çayının mənsəbində, Qara dəniz sahilindən 65 km içəridə yerləşən şəhər. 149, 165, 380

Nikolayev dəmiryolu stansiyası: Sankt-Peterburqda dəmiryolu vağzal. İndiki adı Moskva vağzalındır. 1855-1924-cü illərdə Nikolayev, 1924-1930-cu illərdə Oktyabr vağzal adlanmışdır. 213, 310

Nikolayev piyada diviziyası: 22 sentyabr 1918-ci ildə 2-ci Nikolayev piyada diviziyası adıyla qurulan və Sovet ordusunun tərkib hissəsi olan 22-ci atıcı diviziya. 222

Nikolayev, Sergey Nikolayeviç: Gəncə

nahiyyə məhkəməsinin ittihamçısı. 335

Nikolayeva, Olqa Qavrilovna: Maarif Nazirliyi dəftərxanasında işləmişdir. 452.

Nikolayevski: Bakıda küçə; indiki İstiqaliliyyət küçəsi. 210, 287, 397

Nil çayı 231

Nina xanım: aktrisa. 63, 81

Nineviya: bax. Ninivyə.

Ninivyə (yaxud Nineviya): müasir İraqın ərazisində mövcud olmuş tarixi şəhər. E. ə. VIII əsrdən etibarən qədim Assuri dövlətinin paytaxtı olmuşdur. 232

Niş [Niş]: Serbiyanın cənub-şərqində şəhər. 269, 321, 337

“Nive Rotterdamşe kurant” [Nieuwe Rotterdamsche Courant]: 1844-1970-ci illərdə nəşr olunan gündəlik qəzet. 338, 349, 446, 449

Nobel zavodu 109

Nolde, Boris Emmanuiloviç (1876-1948): Rus hüquqşünas, diplomat və siyasətçi. Sankt-Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Bir sıra beynəlxalq konfranslarda ölkəsini təmsil etmişdir. Kadet partiyasına mənsub idi. 1919-cu ildə mühacirətə getmiş, Avropanın bir sıra ali məktəblərində dərs demişdir. İsveçrədə ölmüşdür. 132

Nor-Bayəzid: bax. Yeni Bayəzid.

“Norddöyçe alqemayne zeytunq” [Norddeutsche Allgemeine Zeitung]: 1861-1918-ci illərdə Berlində alman dilində nəşr edilən qəzet. Əsası 1837-ci ildə qoyulan “Leypsiqer alqemayne zeytunq” [Leipziger Allgemeine Zeitung] qəzetinin davamçısı idi. 1918-ci ildən 1945-ci ilə qədər “Döyçe alqemayne zeytunq” [Deutsche Allgemeine Zeitung] adıyla nəşr edilmişdir. 191, 338

Novatski, Andrey-Klimentiy Fomiç (1866-?): hüquqşünas. Varşava Universitetində təhsil almış, Azərbaycanın müxtə-

lif yerlərində məhkəmə sistemində işləmişdir. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının üzvü təyin edilmişdir. 31

Novo-Bayəzid: bax. Yeni Bayəzid.

Novo-Sanaki (yaxud Novo-Senaki): bax. Sanaki (yaxud Senaki).

Novorossiysk: Rusiya Federasiyasının Krasnodar diyarında, Qara dəniz sahilindəki Tsemesk buxtasında liman şəhəri. Qara dənizin ən böyük limanlarından biridir. 92, 148

Novruzov: Şəki ali-ibtidai məktəbinin müəllimi. 354

“Noye fraye pres” [Neue Freie Presse]: Vyanada 1864-1939-cu illərdə nəşr olunan qəzet. 273, 277

“Noye Leypsiqer zeytung” [Neue Leipziger Zeitung]: Leypsiqdə XIX əsrin ortalarından etibarən nəşr edilən qəzet. 297

Nuxu qəza məhkəməsi: bax. Şəki qəza məhkəməsi.

Nuxu qəzası (uyezi): Yelizavetpol quberniyasının tərkibində inzibati vahid; bax. Şəki qəzası.

Nuxu: bax. Şəki.

Nurəddin oğlu Raqib: bax. Ege, İlyas Raqib.

Nuri paşa (Killigil; 1889-1949): Osmanlı ordusunun general-leytenantı. Qafqaz İslam Ordusunun komandanı olmuşdur. 6, 7, 12, 13, 16, 29, 48, 126, 133, 150, 199, 200, 201, 202, 206, 259, 270, 276, 277, 281, 286, 297, 382, 436, 459

Nuri paşanın Gəncədəki müavini 12

Nurulla əfəndi: Zaqatala sakini. 329

Nümayəndələr palatası (Avstriya-Macaristan): bax. Deputatlar palatası.

Nüzhət Sabit bəy (1883-1920): Türk jurnalisti və müəllimi. 123

“Nyu-kurant” [The New Courant]: qəzet. 294, 376

Nyu-York: Amerika Birləşmiş Ştatlarının ən böyük şəhərlərindən biri. 76

“Nyu-York Tayms” [The New York Times]: Amerikada 1851-ci ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet. 95, 322

“O olmasın bu olsun”: Üzeyir Hacıbəylinin operettası. 54, 81, 116

Ober [Aubers]: Fransanın şimalında kommuna. 190

Oberne [Obernai]: Fransanın şimalşərqində kommuna. 140, 157

Obinye [Aubigne]: Fransanın şimalında yaşayış məntəqəsi. 156

Obuxov zavodu: Rusiyanın Sankt-Peterburq şəhərində iri metallurgiya və maşınqayırma müəssisəsi. 213

Oçıqava: Gürcüstan bolşeviklərindən. 257

Oçkurov, Aleksey Aleksandroviç: Zəngəzur məhkəməsində işləmişdir. 27

Odessa: Ukraynanın cənubunda, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 148, 380, 433

Oğuz, oğuzlar 254, 260, 284, 285

Ohancanyan, Hamazasp (yaxud Oqancanyan, Amazasp, 1874-1947): Erməni siyasi xadim, Daşnaksutyun partiyasının liderlərindən. Lozanna Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Zaqafqaziya Komissarlığında Sosial Müavinət naziri olmuşdur. 1920-ci ilin may-noyabr aylarında Ermənistanın Baş Naziri vəzifəsini tutmuşdur. Bolşeviklərin hakimiyyəti ələ almasından sonra mühacirətə getmişdir. 149

Oktyabristlər: bax. 17 Oktyabr İttifaqı.

Oqancanyan, Hamazasp: bax. Ohancanyan, Hamazasp.

Oqanovski, Nikolay Petroviç (1874-1938): Rusiyanın siyasi xadimi. Sankt-Peterburq Universitetini bitirmişdir. Xalqçı Sosialistlər Partiyasının üzvü olduğu üçün

həbs edilmişdir. Ufa Dövlət Yığıncağında iştirak etmiş və Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətində Torpaq nazirinin müavini olmuşdur. 237

Olenskaya, Yeva Nikitiçna (1900-1959): Azərbaycan aktrisası. Qubada doğulmuş, kiçik yaşda ailəsiylə birgə Bakıya köçmüşdür. “Nicat”, “Səfa”, “Hacıbəyov qardaşları müdiriyəti” truppalarının üzvü olmuşdur. Uzun müddət Milli Dram Teatrının səhnəsində çıxış etmişdir. 1949-cu ildə Azərbaycan SSR Xalq artisti adına layiq görülmüşdür. 237

Oleşkeviç, Marian Lyudviqoviç: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 173

Olqinski: Bakıda küçə. Rusiya imperatoru I Nikolayın oğlu və Qafqaz canişini Böyük knyaz Mixail Nikolayeviçin arvadı Böyük knyaginya Olqa Fyodorovnanın şərəfinə əvvəlcə “Velikoknyajevski”, sonra “Olqinski” adlanmışdır. Sovet dövründə (1920-ci ildən etibarən) 26 Bakı komissarlarından Capadizenin adını daşımışdır. Hal-hazırda (1992-ci ildən etibarən) “Məhəmməd Əmin Rəsulzadə küçəsi” adlanır. 347, 366, 384, 402, 424, 448, 469

Olizi [Olizy]: Fransanın şimalında kommuna. 281, 337, 376

Omsk Direktoriyası: bax. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti.

Orenburq: Rusiyanın cənub-qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan şəhər. 273

Orxan I (yaxud Orxan Qazi; 1281-1362): Osmanlı dövlətinin ikinci padşahı. 1324-cü ildə taxta çıxmışdır. 253, 260, 296

Orinyi (yaxud Orinyi-Sent-Benuat) [Origny; Origny-Sainte-Benoite]: Fransanın şimalında kommuna. 281, 321

“Orizon”: Tiflisdə nəşr edilən erməni qəzeti. 402

Orlovski: Bakıda küçə; indiki Səid Rüs-

təmov küçəsi. 366

Orşa (Belarus): müasir dövrdə Belarusun Vitebsk vilayətinin Orşa rayonunun inzibati mərkəzi olan şəhər. 272, 277

Orşi [Orchies]: Fransanın şimalında kommuna. 337

Oruc: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri; bax. Orucov, Oruc.

Orucov, Oruc (1878-1954): Azərbaycanlı publisist və nəşir. “Həqiqət”, “Günəş”, “Yeni Həqiqət” qəzetlərinin nəşiri olmuşdur. 1906-cı ildə qardaşları ilə birgə “Orucov qardaşları” mətbəəsini təsis etmişdir. 27, 344, 350

Orucov qardaşları mətbəəsi: 1906-cı ildə Bakıda Oruc Orucovun, qardaşları ilə birgə təsis etdiyi mətbəə və nəşriyyat. 40

Oryol: Rusiyanın qərbində şəhər. 364

Oslo [Oslo] (yaxud Xristianiya; Kristianiya): Norveçin paytaxtı və ən böyük şəhəri. XVII əsrin ortalarından 1925-ci ilə qədər Xristianiya (yaxud Kristianiya) adlanmışdır. 269, 377

Osman I (Osman Qazi; 1258-1324): 1299-cu ildə Osmanlı dövlətini qurmuşdur. 231, 240, 254, 260, 285, 296, 340, 349, 437

Osman Fuad (1895-1973): Osmanlı şahzadəsi; Sultan V Muradın nəvəsi. 16 yaşında könüllü surətdə Tripoli (Trablus-qərb) cəbhəsinə getmiş, italyanlara qarşı döyüşmüşdür. 338

Osmanlı, Osmanlı Dövləti, Osmanlı İmperiyası, Osmanlılar 5, 10, 13, 17, 19, 25, 28, 32, 37, 39, 46, 48, 57, 58, 61, 85, 103, 107, 133, 144, 145, 206, 240, 260, 264, 270, 276, 277, 281, 285, 289, 296, 297, 341, 342, 349, 354, 392, 410, 414, 417, 418, 419, 420, 436, 437, 438, 439, 444, 448, 454, 455

Osmanlı Bankı 344

Osmanlı Hökuməti: bax. Türkiyə Höku-

məti.

Osmanlı İmperiyasının Gürcüstandakı səfiri 19

Osmanlı Mətbuat Cəmiyyəti 409

Osmanlı Mətbuat kooperativ şirkəti 409

Osmanlı “Milli” Ajanı: bax. Osmanlı Teleqraf Agentliyi.

Osmanlı sultanı, Osmanlı padşahı 33, 41, 193, 194, 288, 289, 296, 297

Osmanlı Teleqraf Agentliyi 154, 373, 385, 407, 408, 426, 452, 452, 453, 469

Osmanlı-Rusiya müharibəsi (1768-1774) 240

Ostende [Ostende]: Belçikanın şimalında, Qərbi Flandriya bölgəsində, Şimal dənizi sahilində şəhər. 281, 337

Otriş (yaxud Ötriş): bax. Avstriya.

Ovanesov, Sergey: Bakı sakini, erməni. 328

Ovi: Fransada çay. 204

Ozanyan, Andranik (1865-1927): Erməni hərbi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. Başçılıq etdiyi silahlı dəstələr Qarabağda, Zəngəzurdə və Türkiyənin şərqində dinc əhaliyə qarşı törədilən qırğınlarda xüsusilə fəal iştirak etmişdir. 13, 16, 69, 131, 194, 212, 250, 251, 325

Ömər ibn Xəttab: Səhabə, Dörd xəlifədən ikincisi. 295

Özbək xan (1282-1341): Cuci ulusunun (Qızıl Orda dövləti) xanı. Özbək xanın dövründə Qızıl Orda dövləti islamı özünün rəsmi dini kimi qəbul etmişdir. 49

Özdən, Cəlal: bax. Cəlaləddin Muxtar.

“P. B.”: (Press-büro); bax. Mətbuat Bürosu.

“Pages” (buxarlı gəmi). 322

Pak, Mayor: Rusiyada fəaliyyət göstərmiş ingilis diplomatı. 468

Palagin, A. K.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Palitsın, Fyodor Fyodoroviç (1851-1923): Rus generalı. 1877-1878 Rusiya-Türkiyə müharibəsinin, Birinci Dünya müharibəsinin iştirakçısı. 424

Pangermanistlər: Almaniyada siyasi birlik. 376

Panislamizm 35

Pankeviç: müəllim. 102

Parapet meydanı (Bakı): bax. Kolyubakin meydanı.

Parren: Avropada, Flandriya bölgəsində yer. 320

Paris: Fransanın paytaxtı. 140, 274, 337, 340, 453

Partanski, P. L.: Qubada meşəbəyi olmuşdur. 371

Partiyalararası Sosialistlər Konqresi (London) 467

Pastuxov, Nikolay Avraamoviç: Bakı nahiyyə məhkəməsində işləmişdir. 153

Paşabəyov, Əziz bəy: Bum və Şəki məhkəmələrində işləmişdir. 11

Paşəndeyl [Passendale]: Belçikanın şimal-qərbində qəsəbə. 156

Patrona Xəlil üsyanı: 1730-cu ildə İstanbula baş tutan üsyan. Üsyan nəticəsində III Əhməd taxtdan salınaraq yerinə I Mahmud keçmiş, “Lalə dövrü” başa çatmışdır. 277

Pekarski, Henrix Stanislavoviç: Bakıda ədliyyə sistemində işləmişdir. 373

Pekin: Çinin paytaxtı. 95

Pelikan, Boris Aleksandroviç (1861-1931): Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi. Monarxistlər Qurultayları Şurasının üzvü idi. Serbiyaya mühacirət etmişdir. 424

Penza: Rusiyanın Avropa hissəsində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 411

Pepla: Rusiyanın şimalında, Sankt-Peterburq yaxınlığında dəmiryolu stansiyası. 310

Perçixin, Lev Veniaminoviç (1858 - ?): Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü və sədri olmuşdur. 181, 399, 400

Peronn [Peronne]: Fransanın şimalında kommuna. 140

Perm: Rusiyanın Avropa hissəsində şəhər. 330, 354

Perri: Fransanın şimal-şərqində yer. 338

Persidski: Bakıda küçə; indiki Murtuza Muxtarov küçəsi 220, 365, 384, 424

Peşt (yaxud Peştə): Macarıstanın paytaxtı Budapeştin şərq hissəsi. Şəhərin digər hissəsi olan Budadan Dunay çayıyla ayrılır. 453

Peştə: bax. Peşt.

Peter Ferdinand [Peter Ferdinand; 1874-1948]: Avstriya-Macarıstanın Böyük Hersoqu. 41

Peterburq 41, 51, 60, 70, 77, 94, 165, 195, 206, 212, 213, 248, 263, 272, 277, 293, 310, 311, 364, 377, 412

Peterburq Ali Ticarət məktəbi: bax. Petroqrاد Kommersiya İnstitutu.

Peterburq inqilabı: bax. Rus inqilabı.

Peterburq Realnı məktəbi: 2

Peters, Yakov Xristoforoviç (1886-1938): İnqilabçı, Ümumrusiya Fövqəladə Komissiyasının qurucularından biri. Əslən latış idi. Uzun illər Rusiya təhlükəsizlik orqanlarında işləmiş, əksinqilabi təşkilata üzv olmaqda günahlandırılaraq güllələnmişdir. 329

Petro I: bax. Pyotr I.

Petroqrاد: bax. Peterburq.

Petroqrاد Kommersiya İnstitutu: 1910-cu ildə qurulan Peterburq Ali Kommersiya Bilikləri İnstitutu; 1917-ci ildə Petroqrاد Kommersiya İnstitutuna, 1919-cu ildə isə Petroqrاد Xalq Təsərrüfatı İnstitutuna çevrilmişdi. Sovet dövründə bu təhsil qurumu F. Engels adına Leninqrad

Sovet Ticarəti İnstitutu adı altında fəaliyyət göstərmişdir. 2, 9

Petropavlovka: Azərbaycanda, indiki Sabirabad rayonu. 150

Petropavlovsk qalası: Rusiyanın Sankt-Peterburq şəhərində qala; şəhərin ən qədim tikilisidir. 412

Petrov: Bakı Xalq Komissarları Sovetinin adamlarından biri. 71

Petrovsk: Dağstanda, indiki Mahaçqala şəhərinin köhnə adı. 84, 104, 112, 113, 173, 178, 194, 328, 397, 412, 422, 426, 434, 466

Petrovsk bağı; Petrovsk parkı: Moskvanın şimal-qərb hissəsində şəhər parkı. “Qırmızı terror” elan edildikdən sonra bolşeviklər Rusiya imperiyasının sabiq yüksək çinli məmurlarından bəzilərini bu parkda güllələmişdirlər. 195, 329

Petrozavodsk: Rusiyanın şimal-qərbində şəhər. 195

Peyğəmbər düzü: Azərbaycanda düzənlik. 249

Pənah xan (yaxud Pənahəli xan; 1693-1763): Qarabağ xanı. 1747-ci ildə Qarabağ xanlığının əsasını qoymuşdur. 249

Pərviz Mirzə: Azərbaycanlı mühəndis, 1918-ci ildə dəmiryolları müfəttişi, 1920-ci ildə Hökumət İşləri İdarəsinin müdiri təyin edilmişdir. 161

Pioner küçəsi: bax. Karantinni küçəsi.

Pirsaat 327

Pirşağı 219, 220

Pişnamazzadə, Axund Məhəmməd (1853-1937): din xadimi. Təhsilini Gəncə və Təbrizdə almış, Rusiya əleyhinə təbliğatda günahlandırılaraq çar rejimi tərəfindən Türküstanə sürgün edilmişdir. 1909-cu ildə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuş (bu vəzifəyə rəsmi olaraq 1915-ci ildə təsdiq edilmişdir) və 10 dekabr 1918-ci ildə səhhətinə görə öz

xahişi ilə azad edilənə qədər vəzifədə qalmışdır. Maarifçilik və xeyriyyəçilik sahəsində də xidmətləri olan Pişnamazzadə 1937-ci ildə Gəncədə vəfat etmişdir. 25

Pleskaçevski, İvan Semyonoviç (1877-1931): Rusiyanın iri metallurgiya sindikati olan “Prodamet”in Bakı kontorunun rəhbəri olmuşdur. Sindikat 1918-ci ildə öz fəaliyyətinə son verdikdən sonra, Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsində işləmiş, İdarənin maliyyə işlərinə baxmışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra “Azneft”də işləmişdir. 162, 181

Plovdiv: Bolqarıstanda şəhər; bax. Filibe.

Poçt və Teleqraf İdarəsi: bax. Mərkəzi Poçt və Teleqraf İdarəsi.

Poçt və Teleqraf Qanunu (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 44

Poçt və Teleqraf naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 66, 147

Poçt-Teleqraf İdarəsi; Poçt İdarəsi (Bakı) 171, 286

Poddubni, Anton Vasilyeviç: meşəbəyi. 2

Podolsk: Rusiyanın Moskva vilayətində şəhər. 330

Podşibyakin, Mixail Floroviç (1883-1963): Litvada anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Tarix-Filoloji və Hüquq fakültələrini bitirmişdir. Bakı məktəblərində işləmiş, mətbuatda çıxış etmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Azərbaycanı tərk etmişdir. 181

Polis Müfəttişi-ümumisi: bax. Baş Polis müfəttişi.

Polkovnik Hauz: bax. Hauz, Edward.

Polşa (yaxud Lehistan) 4, 5, 82, 95, 269, 354, 374, 411

Polşa Hökuməti 411

Polşa-Macaristan Şurası 269

Polşa Seymi 411

Polyak, polyaklar 168, 411

Polyak Milli Komitəsi 377, 411

Ponomaryov (Ponomaryovo): Rusiyanın Tula vilayətində dəmiryol stansiyası. 364

Ponomaryov, A. D.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 353

Pont-a-Musson [Pont-à-Mousson]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 230

Ponti (İtaliya senatoru) 77

Popov: Bakı İkinci Reallı məktəbinin müəllimi. 171

Popov-Perelyakov: müəllim. 102

“Populer”: İtaliyada nəşr olunan qəzet. 408

Portəgiz: bax. Portuqaliya.

Portuqaliya 269

Poti 92, 122, 258

Poylu stansiyası: Ağstafanın Poylu kəndində dəmiryolu stansiyası. 82, 161, 344, 383, 443

Pozen [Posen]: Prussiyanın əyaləti. Pozen alayları (Pozen polkları) Prussiya ordusunun 5-ci korpusunun tərkibinə daxil idi. Bu korpus Pozen Korpusu adlanırdı. 204

Pozenovski küçəsi: Bakı şəhərində küçə. 1876-1881-ci illərdə Bakı qubernatoru olan Valerian Mixayloviç Pozenin şərəfinə belə adlanmışdır. Cümhuriyyət dövründən sonra Engels küçəsi, Məhəmmədyusif Cəfərov küçəsi adlanmışdır. Hal-hazırda Səbail rayonunda Cəfərov qardaşları küçəsi. 163

Praqa 377

Pravoslav, pravoslavlıq 17

Pritulin, S. Q.: Azərbaycan Dövlət Bankının rəhbəri. 256

Protopopov, Aleksandr Dmitriyeviç (1866-1918): Rusiyanın dövlət xadimi. 1916-1917-ci illərdə Daxili İşlər naziri olmuşdur. 27 oktyabr 1918-ci ildə

Moskvada bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 195

Provil [Proville]: Fransanın şimalında kommuna. 157

Prussiya 96, 154, 281, 357, 376

Pskov: Rusiyanın şimal-qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 380

Putı: Azərbaycanın Qaradağ rayonunda qəsəbə. 83

Puttkamer [Puttkamer]: Alman general-leytenantı. 337

Pyatiqorsk: Rusiyanın Stavropol diyarında şəhər. 258, 401

Pyotr I (1672-1725): Rusiya hökmdarı; 1682-1725-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 37, 38, 231, 240

“R. vedomosti”: qəzet; bax. “Russkiye vedomosti”.

Raçinski uyezdi: Kutaisi quberniyasının uyezdi. 91

Rada: bax. Mərkəzi Rada.

Ramilye [Ramillies]: Fransanın şimalında kommuna. 190

Ramişvili, İsidor İvanoviç (1859-1937): Rusiya Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyasının üzvü, menşevik. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Gürcüstan Milli Şurasının və Müəssislər Məclisinin üzvü olmuşdur. 1937-ci ildə sovet rejimi tərəfindən həbs edilərək güllələnmişdir. 21, 25

Ramişvili, Noy Vissarionoviç (1881-1930): Gürcüstanın dövlət xadimi. Menşevik. Ruhani seminariyasını bitirmiş, yarımçıq hüquq təhsili almışdır. Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikasının Xarici İşlər naziri, Gürcüstan Demokratik Respublikasının Baş Naziri, daha sonra Xarici İşlər naziri olmuşdur. 28

“Ramon Numburu”: İspaniyaya məxsus gəmi. 141

Rasin, Jan [Jean Racine; 1639-1699]:

fransız dramaturqu. 439

Ren (çay): bax. Reyn.

Respublikaçılar Partiyası (ABŞ): bax. Cümhuriyyət Firqəsi.

Revel: İndiki Estoniyanın paytaxtı Tallin şəhərinin köhnə adı. 142, 143

Reyxstaq [Reichstag]: Kayzer Almaniyası (1871-1918) və Veymar Respublikası (1918-1945) dövründə Almaniyanın parlamenti. 154, 159, 166, 169, 321, 355, 356, 391, 407, 456

Reyli, Sidney (Sidney George Reilly, 1873-1925): Britaniyalı casus. Sovet Hökumətinin rəhbərlərinə qarşı sui-qəsdə günahlandırılmış və 1918-ci ildə Moskvada onun haqqında qiyabi güllələnmə hökmü verilmişdir. Sui-qəsdin üstünün açılmasından sonra Rusiyadan qaçmış, sonrakı illərdə bu ölkəyə daha bir neçə dəfə getmiş və 1925-ci ildə Moskvada Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyasının əməkdaşları tərəfindən ələ keçirilərək güllələnmişdir. 93, 94, 97

Reyms [Reims]: Fransanın şimal-şərqində şəhər və kommuna. 140, 229

Reyn [Rhine]: Qərbi Avropanın böyük çaylarından biri. Şimal dənizinə tökülür. İsveçrə, Lixtenşteyn, Avstriya, Almaniya, Fransa və Niderland ərazisindən keçir. 49, 60, 158, 376

Rezin, İlya: Bakıda saxta pul kəsənlər sırasında həbs edilmişdir. 105

Rəcəbəli Məşhədi Həmid oğlu: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354

Rəfibəyli, Xudadad bəy (1877-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Səhiyyə naziri vəzifəsini tutmuşdur. Gəncə qubernatoru olduğu dövrdə erməni quldurlarının dinc əhaliyə

qarşı törətdikləri soyqırımın qarşısının alınmasında böyük rol oynamışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 147, 209, 336

Rəfiyev, Məşədi Əli (1886-1948): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi xadimi və xeyriyyəçi. “Müsavat” partiyasının, Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin aktiv üzvlərindən olmuşdur. 1920-ci ildə Türkiyəyə mühacirət etmişdir. 3

Rəfiyev, Musa bəy (1888-1938): Azərbaycanın dövlət xadimi. Xarkov Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmiş, həkim işləmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində portfelsiz nazir, Səhiyyə və Sosial Təminat naziri kimi vəzifələr tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətə getmişdir. 147, 152, 209, 344

Rəsulzadə, Məhəmməd Əmin (1884-1955): Azərbaycanın görkəmli dövlət xadimi, Cümhuriyyətin qurucularından biri. Azərbaycan Milli Şurasının və “Müsavat” partiyasının sədri; eyni zamanda jurnalist və publisist. 52, 55, 192, 288, 297

Rəşid oğlu Ümid bəy: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 74

Rəşt: İranda şəhər. 177, 362

Riqa: Latviyanın paytaxtı. 142, 143

Ripon [Ripont]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 140

Roxlin, Abram Veniaminoviç (1881-1941): Menşeviklərin Bakı komitəsinin üzvü, Sentrokaspi Diktaturasının Ərzaq komissarı, Bakı Şəhər Bələdiyyə Şurasının üzvü. Sovet dövründə Bakıda kommunal təsərrüfatı sahəsində işləmişdir. Casusluqda təqsirləndirilərək 1939-cu ildə həbs edilmiş, 1941-ci ildə güllələnmişdir. 161, 180

Roma 340, 408

Roma (Şərqi): bax. Şərqi Roma.

Roman IV Diogen: 1068-1071-ci illərdə Bizans imperatoru olmuşdur. Malazgird döyüşündə (1071-ci il) Səlcuqlu ordusuna məğlub olmuş və əsir düşmüşdür. Sultan Alp Arslan tərəfindən sərbəst buraxılmış, ancaq Bizans ordusu sərkərdələri tərəfindən taxtdan salınmışdır. 285, 296

Romanos: bax. Roman IV Diogen.

Romanovlar: 1613-1917-ci illərdə Rusiyanı idarə edən hökmdar sülaləsi. 47
Romanovski: bax. Telefonu.

Romri [Romeri]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 375

Rostov: Rusiyanın Yaroslavl vilayətində şəhər. 151

Rostov hərbi məhkəməsi (Rostov-na-Donu) 228

Rostov-na-Donu: Rusiyanın cənub-qərbində, Rostov vilayətində şəhər. 73, 79, 143, 151, 213, 237, 380

Roşfuko: bax. Laroşfuko.

Rotşild 28

Rotşild evi: Bakıda, Persidski (indiki Murtuza Muxtarov) küçəsində mülk; Azərbaycan Respublikası Baş Prokurorluğunun binası. 100, 220, 239, 429, 451

Rotterdam [Rotterdam]: Niderlandın qərbində şəhər. 141

“Rois”: Sidney Reylinin ləqəbi, bax. Reyli, Sidney.

“Royter” [Reuters]: Dünyanın ən böyük xəbər agentliklərindən biri. 141, 165, 195

Rube [Roubaix]: Fransanın şimalında, Belçika sərhədi yaxınlığında kommuna. 281, 321, 337

Ruler: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 269

Rum: bax. Yunan.

Rumeli: Balkan yarımadasına Osman-

- lılar tərəfindən verilən ad; başlanğıcda Osmanlı imperiyasının Avropa qitəsindəki mülklərini ifadə etmişdir. 85, 231, 254, 267
- Rumın, rumınlar 59, 373
- Rumıniya 58, 59, 168, 199, 206, 238, 373, 433, 453
- Rumıniya Hökuməti 373, 433
- Rumiyyə [Rumilly]: Fransanın qərbində, İtaliya və İsveçrə sərhədi yaxınlığında kommuna. 205, 206
- Ruprext, fon Bayern [Rupprecht von Bayern, 1869-1955]: Bavariya vəliəhd şahzadəsi, general. Bavariya kralı III Lüdviqin oğlu idi. 85, 155, 156, 189
- Ruprext Orduları Qrupu: 204, 268, 319, 375
- Rus, ruslar 21, 29, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 47, 51, 56, 60, 61, 69, 74, 77, 88, 94, 102, 103, 104, 118, 121, 124, 132, 133, 136, 137, 142, 143, 144, 149, 150, 151, 191, 194, 210, 236, 238, 273, 306, 307, 311, 322, 328, 346, 396, 414, 420, 436, 444, 456, 461, 462, 467
- “Rus” (gəmi) 112
- Rus dili, rusca 9, 10, 17, 25, 59, 60, 64, 137, 148, 150, 151, 165, 189, 214, 261, 279, 295, 350, 365, 384, 400, 404, 413, 424, 448
- Rus inqilabı (1917) 15, 32, 51, 60
- Rus Milli Komitəsi (Azərbaycan) 103, 104, 115
- Rus Milli Komitəsi (Ermənistan) 149
- Rus Milli Komitəsi (Zaqafqaziya) 227, 400
- Ruselare [Roeselare]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 189, 320
- Rusiya 4, 5, 17, 21, 23, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 49, 50, 55, 60, 73, 77, 78, 79, 84, 93, 94, 95, 97, 121, 128, 130, 132, 139, 142, 143, 148, 149, 151, 154, 159, 192, 195, 196, 201, 204, 212, 215, 216, 217, 222, 228, 233, 237, 273, 277, 293, 300, 306, 307, 310, 315, 364, 377, 380, 401, 412, 419, 424, 426, 433, 441, 442, 449, 454, 455, 459, 460, 467, 469
- Rusiya Alman alayı 66
- Rusiya donanması 240
- Rusiya Hökuməti (ayrıca bax: Sovet Hökuməti, Rusiya) 129, 142, 143, 159, 237, 238, 300, 377
- Rusiya ixtilalı; Rusiya ixtilalı-kəbiri: bax. Rus inqilabı.
- Rusiya imperatoru; Rusiya çarı 240, 267, 305, 306, 307, 315
- Rusiya imperatrichası 240
- Rusiya Orduları Baş komandanı 400
- Rusiyada 1905-ci il inqilabı: bax. 1905-ci inqilabı (Rusiya)
- Rusiyada 1917-ci il inqilabı: bax. Rus inqilabı.
- Rusiyanın Almaniyaadakı səfiri 149
- Rusiyanın Dirçəlişi İttifaqı: Rusiyada Sovet Hökumətinə qarşı mübarizə aparan siyasi partiyaların geniş tərkibli koalisiyası. 1918-ci ilin mart-may aylarında qurulmuşdu. 241
- “Russkiye vedomosti”: Moskvada, 1863-1918-ci illərdə nəşr olunan qəzet. 462, 469
- Russo, Jan-Jak [Jean-Jacques Rousseau; 1712-1778]: fransız yazıçı və mütəfəkkiri. 439
- Ruşən Əşrəf (Soyadı qanunundan sonra “Ünaydın” soyadını qəbul etmişdir; 1892-1959): Türkiyənin siyasi xadimi və diplomatı, eyni zamanda jurnalist. Türk və fransız dilləri müəllimi olmuş, bir sıra qəzet və jurnallarda yazmışdır. Tirana, Afina, Budapeşt, Roma, London kimi şəhərlərdə Türkiyənin səfiri olmuşdur. Eyni zamanda Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvü olmuşdur. 265, 270, 329, 331,

341, 342, 349, 357, 382, 393, 394, 395, 404, 417, 437, 438

Ruşəni bəy: Türkiyə ziyalılarında. 329, 331, 382, 417, 437

Ruzvelt, Kventin [Quentin Roosevelt; 1897-1918]: Amerika prezidenti Teodor Ruzveltin dörd oğlundan ən kiçiyi olan Kventin Birinci Dünya müharibəsində Birləşmiş Ştatların ordusunda pilot kimi xidmət edirdi. 14 iyul 1918-ci ildə Fransa səmasında hava döyüşündə həlak olmuşdur. 133

Ruzvelt, Teodor [Theodore Roosevelt, 1858-1919]: Amerikanın 26-cı prezidenti. 1901-1909-cu illərdə prezident olmuşdur. 132, 133

Rüstəm bəy: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz. 110

Rüstəmbəyli, Şəfi bəy (1893-1960): Azərbaycanın ictimai-siyasi xadimi. Kiyev Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Azərbaycan Milli Şurasının və Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin üzvü, “Azərbaycan” qəzetinin redaktorlarından biri olmuşdur. 15, 17, 114, 132, 149, 169, 185, 205, 221, 239, 259, 276, 294, 314, 331, 344, 348, 367, 384, 403, 425, 448, 469

Rüstəmbəyov: Səhiyyə Nazirliyinin vəkil. 87

Rüstəmbəyov, B.: Azərbaycan Balıq Vətəgələri İdarəsinin müdiri. 328

Rüstəmbəyov, Şahbaz bəy: Xalq Təsərrüfatı Şurasının müfəttişi olmuşdur. 100, 101

Rüstəmbəyov, Şəfi bəy: bax. Rüstəmbəyli, Şəfi bəy.

Ryazan: Rusiyanın Avropa hissəsində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 411

Ryazan quberniyası (Rusiya) 330

Rza bəy: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz; “qəzetçi”. 111, 116

Rza Zaki: bax. Lətifbəyov, Rza.

Rzabəyov, Bəhram bəy: Daxili İşlər Nazirliyi dəftərxanasının kargüzarı olmuşdur. 430

Rzayev: Bakı sakini (Starı poçtovı küçəsi) 279, 331, 366

Rzayev hamamı (Bakı) 370

“S. D.”: qəzet. 238

“S. R.”: bax. “Sakartvelos Respublika”.

Saat körpüsü: Araz çayı üstündə körpü. 327

“Sabah” qəzeti: İstanbulda nəşr edilən gündəlik siyasi qəzet. 273, 305

Sabir, Mirzə Ələkbər (1862-1911): Azərbaycanlı şair, məşhur satira ustası. 438

Sabirabad (şəhər) 150

Sabunçu: Bakının rayonu. 219, 220, 225, 227

Sadəddin bəy: Türk Ocağı cəmiyyətinin üzvü. 123

Sadovski, M.: 1918-ci il iyulun axırlarında Bakıda menşeviklər və daşnaklar tərəfindən qurulan Sentrokaspi Diktaturası Hökumətinin üzvlərindən, menşevik. 72

Sağ, sağlar (siyasətdə) 17

“Saxalxo sakme” (Ümumxalq işi): Tiflisdə nəşr edilən gürcü qəzeti. 423

Saib Təbrizi: XVII əsrdə yaşamış Azərbaycan şairi. Əsərlərinin çoxunu fars dilində yazmışdır. 438

“Sakartvelos Respublika”: Gürcüstanda nəşr edilən qəzet. 210, 222

Sakarya: Türkiyədə çay; Qara dənizə tökülür. 253

Sakit okean: 49

Saksoniya Krallığı: Müasir Almaniya ərazisində 1806-1918-ci illərdə mövcud

olmuş dövlət. 1871-ci ildən etibarən Almaniya İmperiyasının tərkibinə daxil idi. 337, 348

Saqateldze, Malafey: Bakıda dələduzluq üstündə həbs edilmişdir. 91, 124

Saqutonov, M. İ.: Qusarda meşəbəyi olmuşdur. 371

Salahlı: Qazaxın kəndi. 443

Salahlı (dəmiryolu stansiyası) 344

Salamzadə, Kərbəlayı Balakərim: Bakı sakini. 440

Salman Mümtaz Məhəmmədəmin oğlu (1884-1941): Azərbaycanın şair və ədəbiyyatşünası. Klassik poeziya və şifahi xalq ədəbiyyatı irsinin toplanması və tədqiqi sahəsində misilsiz xidmətləri olmuşdur. Sovet hakimiyyəti tərəfindən repressiyaya məruz qalmışdır. 436

Saloniki: bax. Selanik.

Salyan 47, 67, 69, 467

Samara: Rusiyanın cənub-qərbində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan şəhər. 24, 212, 213, 222

Samaralılar 364

Samarin, Aleksandr Dmitriyeviç (1868-1932): 1915-ci ilin iyul-sentyabr aylarında Müqəddəs Sinodun Ober-prokuroru vəzifəsini icra etmişdir. Sovet dövründə təqiblərə məruz qalmış və dəfələrlə həbs edilmişdir. 293

Samba, Marsel [Marcel Samba] (1862-1922): fransız siyasətçisi və dövlət xadimi. Beynəlxalq Fəhlə Hərəkatı Fransa şöbəsinin liderlərindən olmuşdur. 407

Sambra [Sambre]: Fransa və Belçika ərazisində çay, Maas çayının sol qolu.

Sambra-Uaza Kanalı [Canal de la Sambre à l'Oise]: Fransanın şimalında, Sambra və Uaza çaylarını birləşdirən, 71 km uzunluğunda kanal. Müttəfiq dövlətlər Birinci Dünya müharibəsinin axırlarında son qələbələrindən birini bu kanal bölgə-

sində qazanmışdır. 337

Sameqrelo: bax. Menqreliya.

“Samopomoş” istehlak cəmiyyəti 309, 319

Samsa çavuş: Osmanlı dövlətinin banisi I Osmanın yaxın silahdaşı. 285, 296

Samur (dəmiryolu stansiyası): 318, 334, 352

San-Mari-a-Pi [Sainte-Marie-à-Py]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 190

Sanain: Hal-hazırda Ermənistanın şimalında, Alaverdi şəhərinin inzibati sərhədləri daxilində qalan kənd və bu kəndin yaxınlığında dəmiryol stansiyası. 392

Sanaki (yaxud Senaki): Gürcüstanın qərbində şəhər. 257, 468

Sankt-Peterburq: bax. Peterburq.

Sant-Mari [Sainte-Marie]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 140

Sapojnikov: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 412

Sara adası: bax. Sarı adası.

Sarablı, Hüseyinqulu (yaxud Hüseyinqulu Sarabski; 1879-1945): Azərbaycan aktyoru. Azərbaycan Cümhuriyyətinin mədəni həyatında fəal iştirak edən Sarablının, Azərbaycan teatrının, eləcə də musiqisinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuşdur. 237

Saratov: Rusiyanın cənub-qərbində vilayət və bu vilayətin mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 204, 330, 332

Sarayburnu: İstanbulun tarixi hissəsidə, Topqarı sarayı kompleksinin və Gülxanə parkının olduğu ərazi. 418

Sarı adası (yaxud Sara adası): Xəzər dənizində, Lənkəran şəhərinin şərqində yerləşirdi. 1956-cı ildə torpaq yolla Port İliç (indiki Liman) şəhəri ilə birləşdirildikdən sonra yarımada olmuşdur. 125, 363

Saykovskaya, A. K.: Bakıda xüsusi oğlan gimnaziyası açmışdır. 183, 187

Saykovskaya məktəbi: bax. Xüsusi tam oğlan gimnaziyası (Bakı).

Sayman, Əhməd Nəsimi: bax. Əhməd Nəsimi bəy.

Sekear [Sequehart]: Fransanın şimalında kommuna. 204

Sel [Selles]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 205, 206, 268

“Semyon” (yəlkənli gəmi) 71

Semyonov: Gəncə müəllim işləmişdir. 102

Semyonov, Valerian Vladimiroviç (1875-1928): Rusiyanın hərbi xadimi. Vətəndaş müharibəsində Könüllü orduda xidmət etmiş, Cənub ordusunda diviziya komandiri olmuşdur. 380

Semyonov, Vladimir İvanoviç: Gəncədə torpaq texniki işləmişdir. 11

Sen-Jermenmon [Saint-Germain-mont]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 320, 337

Sen-Kanten [Saint-Quentin]: Fransanın şimalında şəhər. 156, 204, 205, 321, 375

Sen-Kleman [Saint-Clément-à-Arnes]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 205, 206

Sen-Qoben [Saint-Gobain]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 375

Sen-Mişel [Saint-Michel]: Fransanın şimalında kommuna. 167

Senaki: bax. Sanaki.

Senat (ABŞ): bax. Amerika Birləşmiş Ştatları Senati.

Sent-Aman (yaxud Sent-Aman-lez-O) [Saint-Amand-les-Eaux]: Fransanın şimalında kommuna. 375

Sent-Aman-lez-O: bax. Sent-Aman.

Sent-Etyen-a-Arn [Saint-Étienne-à-Arnes]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 205, 206

Senrokaspi Diktaturası 25

Ser [Serres]: Fransanın şimalında çay, Uza çayının sol qolu. 337, 338, 376

Ser [Serres]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 337

Serb, serblər 231, 269, 293, 300, 336, 337, 374, 376

Serbiya 274, 294, 356, 377

Serebryakov, A.: meşəçi; Bakı Kənd Təsərrüfatı idarəsində işləmişdir. 430

Seren [Serain]: Fransanın şimalında kommuna. 140

Sergeyev, Vyacheslav Nikolayeviç: meşəbəyi. 2

Seşo [Sechault]: Fransanın şimal-qərbində kommuna. 157

Sevastopol: Krım yarımadasının cənub-qərbində, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 24

“Severnaya kommuna”: Peterburqda nəşr edilən bolşevik qəzeti. 248

Seyfəddin əfəndi (1874-1927): Osmanlı şahzadəsi; Sultan Əbdüləzizin oğlu idi. 300

Seyhan çayı: Türkiyədə çay; Aralıq dənizinə tökülür. 267

Seyid Alim xan: bax. Alim xan, Seyid Mir Məhəmməd.

Seyid Mirbabayevin mülkü: Bakıda, indiki Azneft meydanında mülk; Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinə məxsusdur. 126, 239, 327.

Sezar 232

“Səadət” məktəbi (“Səadət” Bakı ruhani məktəbi): “Səadət” Bakı Müsəlman ruhani cəmiyyəti tərəfindən 1908-ci ildə Bakıda açılan məktəb. 161, 403, 422

Sədi Şirazi: XIII əsrdə yaşamış fars şairi. 420

“Səfa” cəmiyyəti: Bakıda 1912-1920-ci illərdə təhsil və mədəniyyət sahəsində fəaliyyət göstərən cəmiyyət. 399, 440

“Səfa” məktəbi: 1912-ci ildə Bakıda

“Səfa” cəmiyyəti tərəfindən açılan məktəb. 440

Səfərabad: Gəncədə küçə. 257

Səfərəlibəyov, Tağı bəy: bax. Səfərəliyev, Tağı bəy.

Səfərəliyev, Fərrux bəy: Azərbaycan Cümhuriyyəti dövründə Ticarət və Sənaye nazirinin müavini olmuşdur. 326

Səfərəliyev, Kamil: Azərbaycanda ordunun ərzaq ehtiyacının yerinə yetirilməsi məqsədi ilə qurulan komitənin üzvü olmuşdur. 3

Səfərəliyev, Tağı bəy (yaxud Tağı bəy Səfərəlibəyov; 1881-1936): Azərbaycanlı mühəndis. Neftçilər Şurasının üzvü, Ticarət və Sənaye nazirinin müavini olmuşdur. 279, 399

Səfərov, Əhməd: bax. Anatollu, Əhməd.

Səfərov, Məmmədəli; “Bir naxoş”: 206.

Səfəvi, Səfəvilər: 41

Səfikürdski, Aslan bəy (1881-1937): Azərbaycanın dövlət xadimi. Zaqafqalıya Seyminin və Azərbaycan Milli Şurasının üzvü olmuş, 3-cü hökumət kabinetində Poçt-Teleqraf və Əmək naziri, 4-cü kabinetdə Ədliyyə və Əmək naziri vəzifələrini tutmuşdur. 288

Səfikürdski, Nəsrəddin bəy (1884-1920): Azərbaycanlı hüquqşünas. Peterburq Universitetində təhsil almışdır. Sovet hakimiyyətinə qarşı Gəncədə təşkil edilən üsyanda şəhid olmuşdur. 3

Səhiyyə Xalq Komissarlığı: bax. Səhiyyə Nazirliyi (Sovet Rusiyası).

Səhiyyə naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 147, 209

Səhiyyə Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 204, 220, 239, 307

Səhiyyə Nazirliyi (Sovet Rusiyası) 196

Səhiyyə və Sosial Təminat naziri

(Azərbaycan Cümhuriyyəti): 31, 183, 445
Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 87, 181, 196, 391

Səid Abdulla xan: Xivə xanı. 315

Səidov, Yaqub: Ağdaş məhkəməsində işləmişdir. 11

Səlanik (yaxud Saloniki): Yunanıstanda şəhər. 195, 231

Səlcuqlu 260, 284, 296, 437

Səlibçilər 85

Səlim I (Yavuz; 1470-1520): Osmanlı sultanı; 1512-1520-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 48, 60, 231, 240, 284, 296

Səlim III (1761-1808): Osmanlı sultanı; 1789-1807-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 439

Səlimov mədəni 309, 319

Səlimovun evi: Bakıda, Armyanski (indiki Mirzə İbrahimov) və Karantinni (indiki Həzi Aslanov) küçələrinin kəsişməsində mülk. 127

Səlima Səlim Sirri: Türk rəqqasəsi. Bədən tərbiyəsi ustası və Türkiyənin siyasi xadimi Səlim Sirri Tarcanın (1874-1957) qızıdır. Bədii rəqs sahəsində ustalaşmışdır. 265

Səmərqənd 34

Sənaye və Ticarət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 256

Sənaye və Ticarət Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 70

Sənəm: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz. 110

Səngər: Gəncə qəzasında kənd. 24

Sənusilər: 1837-1969-cu illər arasında Şərqi Sudan və Liviyada hökm sürən sülalə. Dini-siyasi cərəyan olan Sənusilik təriqətinə mənsub idilər. Birinci Dünya müharibəsində Osmanlı Dövlətinin tərəfində çıxış etmişdilər. 338

Sərəndib: Hindistanın cənubundakı

Şri-Lankaya Orta əsrlər müsəlman coğrafiyaşünaslarının verdikləri ad. 252, 260

Sərhəd Mühafizəsi Təşkilatı (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 287

Sərxəs: bax. Kserks I.

Sərvər: Üzeyir Hacıbəyovun “O olmasın, bu olsun” operettasında obraz; “student”. 111, 116

Sızran çayı: Rusiyanın Ulyanovsk və Samara vilayətlərində çay. 213

Sızran Hökuməti 237, 241

Sızran körpüsü: bax. Aleksandrov körpüsü.

Sibir, Sibirya 4, 95, 154, 204, 212, 213, 300

Sibirlilər, sibiryalılar 212, 364

Sidqi, Mim. Ayn.: teatr suflyoru. 237

Sidqi Ruhulla, Molla oğlu (1886-1959): Azərbaycan aktyoru və teatr xadimi. 237

Sierj: Fransanın şimal-şərqində yer. 156

Silahlı Qüvvələrin Baş Qərargah rəisi (Ermənistan) 149

Sileziya [Schlesien]: Prussiyanın əyaləti. Sileziya birlikləri Prussiya ordusunun 6-cı korpusunun tərkibinə daxil idi. 204

Simbirsk: Rusiyanın Avropa hissəsində şəhər; indiki Ulyanovsk şəhəri. 411

Simferopol: Krım yarımadasında şəhər; Ağməscid. 33, 41, 424, 427

Sinan: bax. Memar Sinan.

Sinan paşa: XV əsrdə yaşamış türk alimi və dövlət xadimi. Türk ədəbiyyatında bədi nəsrin banisi kimi qəbul edilir. 437

Sindhilər: Pakistan və Hindistanda yaşayan xalq. Təxminən 60 milyon nəfərdir. Sindh dilində danışırlar. Əksəriyyəti sünni müsəlmandır. 29, 34

Sinod; Rus pravoslav kilsəsi Müqəddəs Sinodu: XVIII əvvəllərindən 1917-ci ilə qədər Rus kilsəsinin ali inzibati-məhkəmə instansiyası idi. 293

Sinodun Ober-prokuroru: Müqəddəs Sinoda imperator tərəfindən təyin olunan və Sinodda imperatoru təmsil edən şəxs. 293, 364

Sirbiladze, Xarlampiy Vasilyeviç: Bakı nahiyyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 173

Sirotkin: Bakı Poçt-Teleqraf İdarəsi müdiri olmuşdur. 171

Sis: Türkiyənin Adana vilayətindəki Kozan şəhərinin qədim adı. Bax. Kozan.

Sisson [Sissonne]: Fransanın şimalında kommuna. 320

Siuç: Rusiyanın Voloqda vilayətində kənd. 311

Sivers: Rusiyanın hərbi xadimi. 310

Siyəzən 114

Skagen [Skagen]: Danimarkanın şimalında, Yutlandiya yarımadasında şəhər. 141

Skarjetovski: feldşer. 336

Skarp [Scarpe]: Fransada çay, Şelda çayının qolu. 204

Skoropadski, Pavel Petroviç (1873-1945): Rusiya və Ukraynanın hərbi-siyasi xadimi, general-leytenant. Rus ordusunun zabiti kimi Rus-yapon müharibəsində və Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. 1917-ci il inqilabından sonra Ukrayna Mərkəzi Radasının hakimiyyətini qəbul etmiş, 27 aprel 1918-ci ildə bütün Ukraynanın getmanı, yəni Ukrayna Dövlətinin (İkinci Getmanlıq) başçısı seçilmiş və 14 dekabr 1918-ci il tarixinə qədər bu vəzifəni tutmuşdur. Getmanlıq rejiminin aradan qaldırılmasından sonra Almaniya-yə mühacirətə getmişdir. 427

“Skupilni”: Bakı şəhərində mağaza. 189, 221, 225

Slavyan, slavyanlar 95

Slovak, slovaklar 222

Sluis [Sluis]: Hollandiya-Belçika sərhədi yaxınlığında şəhər. 337

Smirnov: Azərbaycana gələn rus heyətinin tərkibində olmuşdur. 69

Smirnov, V. V.: Bakı Bələdiyyə İdarəsi Ərzaq şöbəsinin müfəttişi. 383, 465

Smirnov, N. Y.: Bakı Şəhər Dumasının üzvü. 181, 345, 347

Sofiya: Bolqarıstanın paytaxtı. 76, 122, 238, 272, 274, 277, 293, 297, 300, 377

Sofiya Meydanı: Kiyevin mərkəzi meydanlarından biri. Eyni zamanda şəhərin ən qədim meydanlarındanıdır. 401

Sokolov: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

Sokolov, V.: Qafqaz Su İşləri İdarəsi vəkili. 2

Sol, sollar (siyasətdə): 30, 41

Solesm (yaxud Solem) [Solesmes]: Fransanın şimalında kommuna. 337, 375

Solf, Vilhelm [Wilhelm Solf; 1862-1936]: Almaniyanın diplomati və dövlət xadimi. İxtisasca şərqşünas idi. Xarici İşlər Nazirliyində işləmişdir. 1911-1918-ci illərdə Müstəmləkələr naziri olmuşdur. 274

Soltan bəy: Üzeyir Hacıbəylinin “Arşın mal alan” operettasının qəhrəmanı. 63, 81

Soltanov, Hidayət bəy: Gəncə nahiyə məhkəməsində işləmişdir. 11

Soltanov, İsmayıl bəy: Ədliyyə Nazirliyində işləmişdir. 336

Soltanov, Məlik bəy (1880-1939): Azərbaycanlı həkim. Berlin və Moskva universitetlərində tibb təhsili almışdır. Bakı Şəhər Bələdiyyə İdarəsinin üzvü olmuşdur. 161

Somarinaniya: Hindistanın ictimai-siyasi xadimi. 58

Somma [Somme]: Fransanın şimalında departament. 86, 167

Sommpi [Sommepy]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 140, 156, 229

Somrans: Avropada yer. 376

Somov, Georgi Viktoroviç: Bakıda XX

əsrin əvvəllərində fəaliyyət göstərmiş notarius. 91

Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyası (Rusiya): Rusiya İmperiyasında, 1898-ci ildə təsis edilən siyasi partiya. Birinci qurultayı (təsis qurultayı) Minskdə baş tutmuşdur. 15, 25, 30, 41

Sosial-Demokrat Hıçak Partiyası: 1887-ci ildə qurulan erməni siyasi partiyası. Türkiyə və Qafqazda terrorizmlə məşğul olmuşdur. 222

Sosial-Demokrat Partiyası (Rusiya): bax. Sosial-Demokrat Fəhlə Partiyası.

Sosial-demokratlar (Almanya) 356

Sosial-demokratlar (Finlandiya) 77

Sosial-demokratlar (Norveç) 377

Sosial-demokratlar (Polşa) 269

Sosial Təminat naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 209, 336, 344, 379, 399

Sosial Təminat Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 221, 239, 336

Sosial Təminat və Səhiyyə naziri: bax. Səhiyyə və Sosial Təminat naziri.

Sosial Təminat və Səhiyyə Nazirliyi: bax. Səhiyyə və Sosial Təminat Nazirliyi.

Sosialist, sosialistlər 72, 77, 139, 148, 323, 376, 377, 407, 433, 467

Sosialist İnqilabçılar Partiyası (yaxud eserlər) [Партия социалистов-революционеров]: Rusiyada 1902-1923-cü illərdə fəaliyyət göstərən siyasi partiya. 30, 41, 132, 199, 222, 241, 424, 427

Sosializm 15, 20, 219, 251

Sovet Hökuməti (Türküstan) 34

Sovet Hökuməti (Rusiya) 77, 93, 97, 148, 149, 195, 212, 213, 227, 229, 248, 258, 300, 311, 329, 330, 363, 380, 401, 441

Sovet Hökuməti Mərkəzi Komitəsi (Rusiya) 222, 239

Sovet Hökuməti Mərkəzi Komitəsi Mətbuat Bürosu (Rusiya) 228, 337

- Sovet ordusu 34
- Soymenq: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 375
- Spasski: Bakıda küçə; indiki Zərgərpalan küçəsi. 347
- Srvandzyan, Hamazasp (1873-1921): “Daşnaksutyun” partiyasının liderlərindən, erməni qatil və terroristi. Türkiyənin Van şəhərində anadan olmuşdur. Gəncə, Şuşa, Quba, Bakı və başqa yerlərdə dinc azərbaycanlı əhaliyə divan tutmuş, minlərlə dinc sakini qətl etmişdir. Bolşeviklər tərəfindən İrəvanda həbs edilmiş, həbsxanada öldürülmüşdür. 203, 397, 404
- Stadenberq [Stadenberg]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində qəsəbə. 155
- Stadenreke [Stadenreke]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində qəsəbə. 155
- Starı poçtovı: Bakıda küçə; indiki Süleyman Tağızadə küçəsi. 279, 331, 366
- Stıpinski, Stefan İosifoviç: Cəbrayıl və Gəncə məhkəmələrində işləmişdir. 12
- Stokholm: İsveçin paytaxtı. 33, 132, 154, 166, 269, 377
- Strajevski 228
- Strasburq: Fransanın şimal-şərqində şəhər. 229
- Strastnoy monastırı; Strastnoy kilsəsi: Moskvada, əsası XVII əsrdə qoyulan qadın monastırı. 1937-ci ildə sökülmüşdür. 229
- Strumçi: bax. Ustumca.
- Strumpf, Karl Qustavoviç: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 173
- Student: bax. Sərvər.
- Su İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 2
- Su Nəqliyyatı İdarəsi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 251
- Suason [Soissons]: Fransanın şimalında şəhər. 337
- Sud; Suda: Rusiyanın Voloqda vilayətində qəsəbə. 311
- Sudan: Şimali Afrikada ölkə. 240
- Suxum (yaxud Suxumi): Gürcüstanın Abxaziya bölgəsində şəhər. 211
- Sulkeviç, Matvey Aleksandroviç: bax. Sulkeviç, Süleyman bəy.
- Sulkeviç, Məmməd bəy: bax. Sulkeviç, Süleyman bəy.
- Sulkeviç, Süleyman bəy (Məmməd bəy Sulkeviç; Matvey Aleksandroviç Sulkeviç; 1865-1920): Rusiyanın, Krımın və Azərbaycanın hərbi xadimi. Mənşəcə tatardır. Rus ordusunda xidmət etmiş, Krımda yaradılan Krım-Tatar Hökumətinin sədri olmuş, bu hökumətin Denikin tərəfindən aradan qaldırılmasından sonra Azərbaycana gəlmişdir. Azərbaycan Cümhuriyyəti Ordusunun Baş qərargah rəisi olmuş, milli ordu quruculuğuna böyük töhfə vermişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra güllələnmişdir. 293
- Sultan bəy: Qafqaz İslam Ordusu zabiti. 360
- Sultan Hüseyin (1657-1726): Səfəvi şahı. 1694-cü ildə taxta çıxmış, əfqanlar tərəfindən 1722-ci ildə hakimiyyətdən devrilmişdir. 38, 41
- Sultanov, Xosrov bəy (1879-1943): Azərbaycan Cümhuriyyətinin siyasi və hərbi xadimi. Azərbaycanın İstiqlal Bəyannaməsini imzalayanlardan biri olan Xosrov bəy Sultanov Cümhuriyyət dövründə Hərbiyyə naziri, Kənd Təsərrüfatı naziri, Qarabağ general-qubernatoru kimi vəzifələr daşımışdır. Sovet işğalından sonra mühacirət etmişdir. 2, 3, 82, 147, 153, 371, 420, 431
- Sultanov, Mehdi bəy: Bakı Bələdiyyə İdarəsi Şurasının üzvü olmuşdur. 180
- Sultanov, Rüstəm: mühəndis; Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının üzvü. 399
- Suraxanı; Suraxanı dairəsi: Bakının rayonu (Cümhuriyyət dövrü). 309, 319

Suraxanı; Suraxanski: Bakıda küçə; indiki Dilarə Əliyeva küçəsi. 370, 403

Suraxanı ambulatoriyası 309, 319

Suriya: Yaxın Şərqdə ölkə. 33

Suş [Souche]: Fransanın şimalında çay, Ser çayının sol axını. 337

Süleyman I (Qanuni; 1494-1566): Osmanlı sultanı; 1520-1566-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 49, 60, 285, 296, 437

Süleyman Çələbi (1351-1422): Türk alim və şairi, məşhur “Mövlud”un müəllifi. Bursada yaşamışdır. 437

Süleyman əfəndi: Gəncə şəhər komendantının köməkçisi, minbaşı. 15

Süleyman paşa: Osmanlı dövlətinin ikinci padşahı Orxan Qazinin oğlu. 283, 296

Süleyman Şah (? - 1227): Oğuzların Qayı boyunun lideri, Osmanlı dövlətinin banisi Osman Qazinin əcdadı. Bəzi mənbələrdə Osman Qazinin babası olduğu deyilir. 254, 260

Sülh Konfransı, Ümumdünya Sülh Konfransı 23, 300, 389

Sülh Sarayı: Haaqada, Beynəlxalq Ədalət Məhkəməsinin və Daimi Arbitraj Məhkəməsinin yerləşdiyi bina. 1907-1913-cü illərdə tikilmişdir. 389

Sürməli qəzası (uyezdi) 36

Svanetiya: Gürcüstanın şimal-qərbində, svanların yaşadığı dağlıq bölgə. 210

Sveaborq (yaxud Suomenlinna): Helsinki yaxınlığında qala istehkamları. 165

“Svyataya Nina” məktəbi (Bakı): bax. “Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Bakı).

“Svyataya Nina” məktəbi (Gəncə): bax. “Müqəddəs Nina” qız məktəbi (Gəncə).

Syuipp [Suippes]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 139, 140, 155, 156, 157

Ş. R.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. Şəfi bəy Rüstəmbəyliyə məxsusdur. Bax. Rüstəmbəyli, Şəfi bəy.

Şah məscidi: Bakıda, İçərişəhərdə

Şirvanşahlar sarayı kompleksində XV əsrdən qalma məscid. 207

Şah küçəsi; Şaxski küçəsi: Bakıda küçə; indiki Mirzə Fətəli küçəsi. 361

Şahlıq körpü: Şuşada məhəllə. 358

Şahmalıyev, İsmayıl bəy Nəsrulla bəy oğlu (1883-1938): hüquqşünas. Novorossiysk Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmiş, Zaqafqaziyanın, o cümlədən Azərbaycanın müxtəlif yerlərində məhkəmə sistemində işləmişdir. Fövqəladə Təhqiqat Komissiyasının üzvü təyin edilmişdir. 1938-ci ildə həbs edilmiş, sürgündə ölmüşdür. 11, 31

Şahmalıyev, Möhüddün bəy: Şəki və Gəncə məhkəmələrində işləmişdir. 28

Şahmalıyev, Mürsəl bəy: Gəncə mülkədarlarından. 24

Şahnazarov, Q. M.: Gəncə ermənilərindən. 12

Şahnəzəryan: bax. Məlik-Şahnəzəryan.

Şahsevən, şahsevənlər 109

Şahtaxtinski, Heydər bəy: Naxçıvan və Gəncə məhkəmələrində işləmişdir. 11

Şahtaxtinski, Həmid bəy (1880-1944): Azərbaycan Cümhuriyyətinin dövlət xadimi. Hüquq təhsili almış, maarif və məhkəmə sistemində işləmişdir. Maarif nazirinin müavini, Maarif naziri, Parlamentin üzvü olmuşdur. Repressiyaya məruz qalmış, sürgündə ölmüşdür. 271, 393, 452

Şaxski küçəsi: bax. Şah küçəsi.

Şakir, İbrahim: şair. 106, 115

Şaqalı: Gürcüstan-Ermənistan sərhədi yaxınlığında dəmiryol stansiyası. 392

Şam (yaxud Dəməşq): İndiki Suriya Ərəb Respublikasının paytaxtı. 73, 131

Şam Hökuməti 131

Şamaxı (şəhər) 11, 14, 15, 30, 31, 36, 67, 68, 69, 82, 196, 243, 286, 307, 323, 328, 371, 378, 397, 398, 399, 444, 466

Şamaxı xanlığı 37

Şamaxı küçəsi: Bakıda küçə; indiki Cəfər Cabbarlı küçəsi. 287

Şamaxı qəzası (uyezdi) 24, 36, 82, 164, 196

Şamaxı mahalı 444

Şamaxı nahiyəsi 70, 71

Şamaxı rüşdi məktəbi; Şamaxı rüşdiyyəsi 47

Şamaxı sülh məhkəməsi 12, 27, 28

Şamaxı yolu (Bakı): 53, 87, 384

Şamaxılı 196

Şamxal (Şamxor) 138, 150

Şampan [Champagne]: Fransanın şimal-şərqində tarixi bölgə. 139, 140, 154, 155, 156, 190, 205, 375

Şampober [Champaubert]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 321

Şampoil: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 268

Şantruva [Chantroi]: Fransanın şimal-şərqində kiçik çay. 338

Şaroqradski, Aleksandr: meşəbəyi. 1

Şatel [Châtel]: Fransanın qərbində, İsveçrə sərhədi yaxınlığında kommuna. 205

Şaumyan, Stepan (1878-1918): Erməni əsilli bolşevik, Bakı Kommunasının lideri. Bolşeviklərin və daşnakların 1918-ci ilin mart ayında Bakıda dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı törətdiyi soyqırımına rəhbərlik etmişdir. 71, 83, 124, 396

Şaumyan, Suren (1902-1936): Stepan Şaumyanın oğlu. Riqada doğulmuşdur. Atasının Bakıdakı qanlı fəaliyyətində onun köməkçilərindən biri olmuşdur. Rusiyada Vətəndaş müharibəsinin iştirakçısı idi. SSRİ-nin bir sıra hərbi məktəblərində, o sıradan Orlov tank məktəbində rəhbər vəzifələrdə işləmişdir. Müalicə üçün getdiyi Vyanada ölmüşdür. 124

Şeboldayev, Boris Petroviç (1895-1937): Rus bolşeviki. Rusyanın Qafqaz ordusunun Hərbi-İnqilab Komitəsinin səd-

rinin müavini və Bakı Kommunasının Hərbi İşlər üzrə komissarının müavini olmuşdur. 71, 124

Şefflerlinskinin musiqi məktəbi (Bakı) 271

Şexter, Z. A.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş diş həkimi. 330, 347, 366, 385, 403, 425, 447, 468

Şeksna: Rusiyanın Voloqda vilayətində çay. 311

Şeksna: Rusiyanın Voloqda vilayətində qəsəbə. 311

Şeqlovitov, İvan Qriqoryeviç (1861-1918): Rusiyanın dövlət xadimi. Ədliyyə naziri, Dövlət Şurasının sədri olmuşdur. Fevral inqilabından sonra həbs edilərək Moskvaya aparılmış və “qırmızı terror” edildikdən sonra, məhkəməyə çıxarılmadan güllələnmişdir. 424, 427

Şeqlovitov, Konstantin İvanoviç (1884-1926): Rusiyada Vətəndaş müharibəsinin iştirakçısı, ağqvardiyaçı. Müharibədən sonra Bolqarıstana mühacirət etmişdir. 195, 427

Şelda [Schelde]: Fransa, Belçika və Niderland ərazilərindən axan çay. 157, 375

Şemanovski: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

Şeran [Chéran]: Fransanın qərbində, İtaliya və İsveçrə sərhədi yaxınlığında çay. 205, 206

Şeremetyevski: Kür gəmiçilik müfəttişi olmuşdur. 138

Şerman, M. Q.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş tibb işçisi, mama. 189, 221, 225, 447

Şeydeman, Filipp [Philipp Heinrich Scheidemann] (1865-1939): Alman sosial-demokrati, 1919-cu ilin fevral-iyun aylarında Veymar Respublikasının Baş naziri olmuşdur. 208, 356

Şeyx Qalib: XVIII əsrdə yaşamış türk

şairi. Klassik türk şeirinin ən böyük şairlərindən biri olaraq qəbul edilir. 438, 439

Şeyxi: XV əsrdə yaşamış türk şairi. Qəsidə və məsnəviləri ilə məşhur olmuşdur. 437

Şeyxülislam (Zaqafqaziya) 19, 25, 257

Şeyxzamanov, Məhəmmədbağır: bax: Şeyxzamanzadə, Məhəmmədbağır.

Şeyxzamanzadə, Məhəmmədbağır bəy Saleh bəy oğlu 27, 435

“Şeypur” jurnalı: 1918-1919-cu illərdə Bakıda Azərbaycan dilində nəşr olunan satirik jurnal. 106

Şəhər Xidmətçiləri İttifaqı (Bakı) 382

Şəhərlər İttifaqı (Gürcüstan) 122

Şəki 343, 436, 440

Şəki ali-ibtidai məktəbi 101, 103, 354

Şəki xanlığı 37, 38

Şəki qəza məhkəməsi 11, 28

Şəki qəzası: 9, 387

Şəki oğlanlar gimnaziyası 101, 136

Şərifov, Hacıbaba: bax. Şərifzadə, Hacıbaba.

Şərifov, Mustafa Ağa İsmayıl oğlu (1875 - ?): Səhiyyə sahəsində işləmişdir. Bakı Bələdiyyə İdarəsi Səhiyyə şöbəsinin müfəttişi olmuşdur. 425

Şərifzadə, Abbas Mirzə (1893-1938): Azərbaycan aktyoru. “Səfa” və “Nicat” cəmiyyətlərinin truppalarında çıxış etmiş, “Hacıbəyli qardaşları müdiriyyəti”nə rejissor kimi dəvət edilmişdir. Azərbaycan teatr sənətinin inkişafında böyük xidmətləri olmuşdur. Sovet rejimi tərəfindən repressiyaya məruz qalmış, güllələnmişdir. 237

Şərifzadə, Hacıbaba (yaxud Hacıbaba Şərifov; 1895-1920): Azərbaycanın teatr aktyoru və rejissoru. 237

Şərq 31, 35, 55, 87, 231, 232, 254, 285, 341, 437

Şərq-Alman Kabel Cəmiyyəti 92

Şərq cəbhəsi (Türkiyə): bax. Şərq Ordular Qrupu.

Şərq-Qərb nəşriyyatı 386

Şərq Ordular Qrupu: Birinci Dünya müharibəsində Osmanlı İmperiyasının Qafqaz cəbhəsində döyüşən ordular qrupu. Üçüncü Ordu, Doqquzuncu Ordu və Qafqaz İslam Ordusundan ibarət idi. 7, 28, 57, 405

Şərq Orduları Qrupu komandanı 13

Şərq siyasəti 13

Şərqi Roma: (ayrıca bax. Bizans). 232, 284, 296

Şət vadisi: Dəclə və Fərat çaylarının qovuşmasıyla meydana gələn Şəttülərəb çayının vadisi. Bu çayın üzərində İran və İraqın bir sıra əhəmiyyətli şəhərləri yerləşir. 231

Şıxlı: Qazaxın kəndi. 443

Şıxlinski, Cavad bəy (1874-1959): Azərbaycanın hərbi xadimi. Milli ordunun təşkilində müstəsna xidmətləri olmuşdur. Aprel işğalından sonra Gəncədə başlayan üsyanın əsas təşkilatçılarından idi. İran və Türkiyədə mühacirət həyatı yaşamışdır. 16

Şıxlinski, Mamay bəy: Gəncə və Qazax məhkəmələrində işləmişdir. 11

Şibay, Halim Sabit: Bax. Halim Sabit bəy.

Şiə, şiəlik 25

Şixov, P.: meşəçi; Bakı Kənd Təsərrüfatı idarəsində işləmişdir. 430

Şimal vilayəti: bax. Şimali Rusiya.

Şimali Azərbaycan 56

Şimali Dobruca: bax. Dobruca.

Şimali Qafqaz 91, 128, 129, 305, 342, 382, 401

Şimali Qafqaz Cümhuriyyəti 236

Şimali Qafqaz və Dağıstan Dağlılarının İttifaqı: bax. Dağlılar Respublikası.

Şimali İtaliya: bax. İtaliya.

Şimali Rusiya (yaxud Şimal vilayəti):

1918-ci ilin avqustundan 1920-ci ilin martına qədər mövcud olmuş muxtar dövlət qurumu. Rusiyanın Avropa hissəsinin şimalını əhatə edirdi. Paytaxtı Arxanqelsk şəhəri idi. 459, 469

Şinasi (1826-1871): Türk şairi və jurnalisti. Parisdə təhsil almışdır. 439

Şine, Lidiya Viktorovna: Maarif Nazirliyinin dəftərxanasında işləmişdir. 102

Şirak: İndiki Ermənistanın bir rayonu. Şimalda Gürcüstan, qərbdə Türkiyə ilə həmsərhəddir. İnzibati mərkəzi Gümrü şəhəridir. 131

Şirvan (Türküstan) 34

Şirvan xanlığı 37, 38

Şirvanlı məscidi (Bakı) 425

Şişə: bax. Şuşa.

Şklovskaya, S. L.: Bakıda fəaliyyət göstərmiş həkim. 280, 330, 366, 403, 448

Şkoder: bax. İşkodra.

Şlezviq [Schleswig]: Avropanın şimalında tarixi bölgə. Birinci Dünya müharibəsindən əvvəl Prussiyanın tərkibində idi. Müharibədən sonra Danimarka ilə Almaniya arasında bölünmüşdür. 376

Şlisselburq: Rusiyanın Leninqrad vilayətində şəhər. 310

Şmen-de-Dam [Chemin des Dames]: Fransanın Ena departamentində bir neçə kommunanı birləşdirən magistral yol. 375

Şmidxen: bax. Buykis, Yan Yanoviç.

Şollar su kəməri, Şollar suyu 29, 423

Şor, Miron Yakovleviç: Cümhuriyyətdən əvvəl və Cümhuriyyət dövründə Azərbaycanda məhkəmə sistemində işləmiş, Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 181, 345

Şovinizm 15

Şövkət Buxari: XVII əsrdə buxarada yaşamış şair. Fars dilində yazmışdır.

“Şövkətiyyə”: Şuşada azərbaycanlıların yerli özünümüdafiə dəstəsi. 291, 297

Şpitalski, Anatoli İvanoviç: Cümhuriyyətdən əvvəl Bakı quberniyası Torpaq və Dövlət Əmlakı İdarəsində çalışmışdır. Cümhuriyyət dövründə Əkinçilik və Dövlət Əmlakı Nazirliyinin Torpaq şöbəsinin müdiri olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra Xalq Torpaq Komissarlığında Torpaq idarəetməsi şöbəsinin müfəttişi işləmişdir. 171, 318, 334, 352, 354, 452

Şri-Lanka: bax. Sərəndib.

Ştutqart [Stuttgart]: Almaniya şəhəri, ölkənin mühüm sənaye mərkəzlərindən biri. 158

Şubanı: Bakı ətrafında kənd. 74

Şulenburq, Fridrix-Verner fon der [Friedrich-Werner von der Schulenburg; 1875-1944]: Alman diplomatı. Müxtəlif ölkələrdə konsul kimi fəaliyyət göstərmiş, o cümlədən 1911-ci ildən etibarən Tiflisdə konsul olmuşdur. 1918-ci ildə Gürcüstana göndərilən Almaniya nümayəndə heyətinin tərkibində yer almış, Almaniyanın Gürcüstandakı rəsmi nümayəndəsi olmuşdur. Birinci Dünya müharibəsindən sonra səfir kimi Tehran və Moskvada işləmişdir. Hitlerə sui-qəsdə günahlandırılaraq həbs və edam edilmişdir. 257

Şulgin, Vasili Vitalyeviç (1878-1976): Rusiyanın siyasi və ictimai xadimi. Ağ-qvardiyaçılar hərəkatının ideoloqlarından biri olmuşdur. 73

Şuproviç, Pavel Aleksandroviç (1891 - ?): milliyətcə polyak olan Şuproviç Üçkil-sədə (Eçmiyədzin) anadan olmuşdur. Ermənistanın sovetləşməsindən sonra Krasnodar diyarının Kropotkin şəhərində yaşamışdır. 1938-ci ilə həbs edilərək 10 il müddətinə islah-əmək düşərgəsində cəza çəkməyə məhkum edilmişdir. 396, 397, 398

Şura Hökuməti (Rusiya): bax. Sovet Hökuməti (Rusiya).

- Şura qoşunu: bax. Qırmızı ordu.
- Şuşa (şəhər): 2, 173, 209, 249, 250, 251, 291, 297, 299, 302, 204, 319, 325, 326, 358, 359, 440
- Şuşa ali-ibtidai məktəbi 101
- Şuşa qəzası 101, 430
- Şuşa Milli Komitəsi 66
- “T.”: qəzet. 238
- T. B.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 449
- T. M.: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalardan biri. 21, 37
- Tahirov, İslam: Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumət İşləri İdarəsində işləmişdir. 2
- Tağıyev, Hacı Zeynalabdin: Azərbaycanlı milyonçu və xeyriyyəçi. 209, 210, 256
- Tağıyeva, Mələksima 209
- Tağıyevin qızlar məktəbi (Bakı Müsəlman qızlar məktəbi; İmperatriça Aleksandra rus-müsəlman qız məktəbi): Qafqazda ilk müsəlman qızlar məktəbi. 1901-ci ildə açılmışdır. 210
- Taqanroq: Rusiyanın Rostov vilayətinə də şəhər. 143
- Taqor, Rabindranat (1861-1941): Hind yazıçısı, Nobel mükafatı laureatı. 166
- Taqyur: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 139
- Tallin: bax. Revel.
- Tambov: Rusiyanın Avropa hissəsində, Tambov vilayətinin inzibati mərkəzi olan şəhər. 94
- Tambov quberniyası 330
- Tamis (yaxud Temza) [Thames]: İngiltərədə, London şəhərinin mərkəzindən keçən böyük çay. 340, 349
- Tamplev: Fransanın şimalında kommuna. 336
- Tanrı Dağı (yaxud Tyan-Şan): Mərkəzi Asiyada böyük dağ sistemi. 231
- Tanrıövər, Həmdullah Sübhi: bax. Həmdullah Sübhi.
- Tarayan, S.: bax. Tarayev, S
- Tarayev, S. (yaxud Tarayan): Gəncə Erməni Milli Komitəsi fəallarından. 396, 398
- Tarkanov, Yusif: Qoridə gizli zadəgan dəstəsinin üzvü kimi həbs edilmişdir. 162
- Tarqovı (yaxud Torqovı): Bakıda küçə; indiki Nizami küçəsi. 54, 189, 208, 280, 330, 331, 366, 402, 447
- “Taşkentskaya qazeta” 34
- Tatar, tatarlar 412
- Tatar, tatarlar (Orenburq) 273, 277
- Tatarski: Bakıda küçə; Sovet dövründə “Krupskaya küçəsi” adlanmışdır. İndiki Əlimərdan bəy Topçubaşov küçəsi. 370
- Taymis: bax. Tamis.
- “Tayms” [The Times]: Britaniyada 1785-ci ildən etibarən nəşr edilən gündəlik qəzet. 166
- Tazəşəhər: Krasnovodsk (indiki Türkmenbaşısı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı. Bax. Krasnovodsk.
- Teatr Meydanı (yaxud Teatralını Meydanı): Moskvanın mərkəzində meydan. Böyük teatr (Bolşoy teatr), Kiçik teatr (Maliy teatr) və Gənclər teatrı bu meydanda yerləşir. 229
- Tecan (yaxud Tecen): Türkmənistanda, eyniadlı çayın sahilində yerləşən şəhər. Aşqabaddan 200 km cənub-şərqdədir. 434
- Tecen: bax. Tecan.
- Tehran 177
- Telefonni küçəsi: Hal-hazırda Bakı şəhərinin mərkəzində, Nəsimi rayonunda yerləşən 28 May küçəsinin köhnə adı. Keçmişdə Telefonni – Vağ-zalını – Romanovski – 28 Aprel küçəsi adlarını daşımışdır. 54, 309, 319
- Temza: bax. Tamis.

Teoman (yaxud Tuman; Toman): Hun hökmdarı 60

Terek: Şimali Qafqazda, Rusiya Federasiyası və Gürcüstan ərazilərində çay. 38

Ter-Mikaelyans, Qriqori Andreyeviç: Bakı nahiyə məhkəməsinin üzvü olmuşdur. 153

Ter-Stepanov, Q.: “Məclisi-Müəssisan Seçkiləri” qanununu hazırlayan komissiyanın üzvü; hüquqşünas. 344

Tersk 236, 240, 258, 365

Tersk Cümhuriyyəti: bax. Tersk Sovet Respublikası.

Tersk-Dağıstan nahiyəsi 236

Tersk Xalq Şurası 236

Tersk Sovet Respublikası: Rusiyanın Tersk vilayətində mart 1918 – fevral 1919 tarixləri arasında mövcud olan respublika. RSFSR-in tərkibinə daxil idi. 236

Tetemel: Rusiyanın şimalında, Sankt-Peterburq yaxınlığında dəmiryolu stansiyası. 311

Teymur: XIV əsrdə yaşamış görkəmli türk sərkədəsi; Teymurilər dövlətinin banisi. 49

Təbriz 85, 178, 363, 402

Təbrizli, təbrizlilər 221

Təhmasib II (1704-1740): Səfəvi şahı; 1722-1732-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 38

Təxliyə Komissiyası (Beynəlmiləl): bax. Beynəlmiləl Təxliyə Komissiyası.

Təxliyə Komissiyası (Gəncə): bax. Gəncə Təxliyə Komissiyası.

“Tələbə dəftəri”: Türkiyədə nəşr olunan uşaq jurnalı. 404

Tələt paşa (1874-1921): Osmanlı dövlət xadimi. İttihad və Tərəqqi cəmiyyətinin liderlərindən biri idi. Daxili İşlər naziri, Poçt və Teleqraf naziri, Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Berlində erməni terrorçusu Teyliryan tərəfindən odlu silahla

vurularaq öldürülmüşdür. 128, 133, 158, 227

“Tənin”: İstanbulda nəşr edilən qəzet. 289

Tənziat fərmanı: bax. Gülxanə xətti-hümayunu.

“Tərcüman”: İstanbulda nəşr edilən qəzet. 289

“Tərcümanı-həqiqət”: 1878-1924-cü illərdə İstanbulda nəşr edilən qəzet. 55

Təsərrüf Kəssası: bax. Əmanət Kəssası.

Təsviyə Komissiyası 70

Tırnovo: Bolqarıstanın böyük şəhərlərindən biri, indiki Veliko-Tırnovo şəhəri. 300

Ticarət məktəbi (Bakı) 271

Ticarət, Sənaye və Ərzaq naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 101

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 100, 101

Ticarət və neft “İşiq” cəmiyyəti: bax. “İşiq” cəmiyyəti.

Ticarət və Sənaye İttifaqı 106

Ticarət və Sənaye naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 44, 103, 106, 118, 120, 121, 138, 147, 220, 245, 361, 399, 400, 415, 426

Ticarət və Sənaye Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 25, 53, 100, 106, 118, 120, 159, 239, 241, 288, 297, 416, 464, 465, 466

Tielt: Belçikanın qərbində şəhər. 337

Tiflis (şəhər) 2, 13, 14, 19, 20, 24, 28, 30, 33, 38, 39, 41, 43, 52, 55, 56, 57, 63, 66, 68, 70, 73, 81, 92, 93, 111, 119, 120, 122, 126, 130, 133, 136, 137, 148, 150, 154, 158, 162, 163, 165, 166, 189, 190, 194, 197, 199, 207, 209, 210, 211, 222, 225, 227, 229, 237, 243, 258, 271, 272, 276, 294, 299, 314, 321, 322, 323, 324, 332, 365, 380, 392, 395, 396, 401, 410, 411, 441, 442, 445, 446, 452, 458, 468

- Tiflis Bağbanlıq məktəbi 161
 Tiflis Dövlət Bankı 256
 Tiflis Duması 380, 381
 Tiflis Əli və Məhəmməd ruhani məktəbi 161
 Tiflis Kontrol Palatası 101
 Tiflis quberniyası 211, 392, 393
 Tiflis Meydanı (Tiflis) 19
 Tiflis məhkəmə palatası 209, 222
 Tiflis nahiyə məhkəməsi 210, 335
 Tiflis Politexnikumu 146
 Tiflis Ruhani məktəbi 161
 Tiflis Texniki-incəsənət məktəbi 137, 150
 Tiflis Teleqraf Agentliyi 281
 Tixvin: Rusiyanın Leninqrad vilayətinin Tixvin rayonunda şəhər. 311
 Tiqilkur: Fransa-Belçika sərhədi yaxınlığında yer. 337
 Tilak, Lokamanya Bal Qanqadhar (1856-1920): Hindistanın azadlığı uğrunda hərəkətin banilərindən. 58
 Tillo [Tilloy]: Fransanın şimalında qəsəbə. 157, 190, 204, 205, 206
 Timurtaş: bax. Dəmirtaş.
 Tirana 269
 Tirol [Tirol]: Avstriyanın qərbində bölgə. 141
 Tisa, İştvan [Istvan, Tisza] (1861-1918): Macaristanın dövlət xadimi. 1903-1905 və 1913-1917-ci illərdə Baş Nazir olmuşdur. Sui-qəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 409
 Tofiq: “Azərbaycan” qəzetindəki imzalarından biri. 180
 Tofiq bəy: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının Sabunçudakı məktəbində işləmişdir. 225
 Tolstonoqov: Gürcüstan Hökumətinin, Azərbaycandan neft almaq məqsədi ilə Bakıya göndərdiyi nümayəndələrdən. 92
 Toman: Hun hökmdarı. Bax. Teoman.
 Tomris 49, 60, 284
 Topçubaşov, Əlimərdan bəy (1863-1934): Azərbaycanın siyasi xadimi; Azərbaycan Cümhuriyyətinin banilərindən biri. Tiflisdə anadan olmuş, Peterburq Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya müsəlmanlarının təşkilatlanmasında və siyasi həyatında müstəsna xidmətləri olmuşdur. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü, Dumada Müsəlman fraksiyasının sədri, “Kaspi” qəzetinin redaktoru olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinin sədri, Azərbaycan Hökumətində portfelsiz nazir və Xarici İşlər naziri vəzifələrini tutmuş, Azərbaycan Cümhuriyyətinin Fövqəladə elçisi və səlahiyyətli naziri kimi İstanbula ezam edilmişdir. Paris Sülh konfransına göndərilən Azərbaycan nümayəndə heyətinin sədri idi. Cümhuriyyətin süqutundan sonra mühacirətdə qalmış, siyasi fəaliyyətini davam etdirmişdir. Parisdə vəfat etmişdir. 103, 146, 147
 Topqarı sarayı: İstanbulda XV əsrin ortalarından XIX əsrin ortalarına qədər Osmanlı sultanlarının iqamətgahı olan saray kompleksi. Hal-hazırda muzey olaraq fəaliyyət göstərir. 418
 Topuridze, Diomid (1871-1937): Gürcü inqilabçısı, menşevik. Gürcüstan Parlamentinin üzvü olmuşdur. 381, 382
 Torhut [Torhout]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriyada şəhər. 268, 269, 320
 Torqovi: bax. Tarqovi.
 Torpaq Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 25
 Toydəmir: bax. Cəmil Cahid bəy.
 Toyuqçu: Gəncədə küçə. 257
 Toyver: Fransada yer. 204
 Trablus: bax. Trablusqərb.
 Trablusqərb (yaxud Trablus): Aralıq dənizi sahilində liman şəhəri, Liviyanın paytaxtı. 33, 41, 338, 349

Trakya (yaxud Frakiya): Cənub-şərqi Avropada tarixi bölgə; müasir dövrdə Türkiyə, Bolqarıstan və Yunanıstanın sərhədləri daxilindədir. 410

Trepov, Aleksandr Fyodoroviç (1862-1928): Rusiyanın dövlət xadimi. 1915-1916-cı illərdə Nəqliyyat və Rabitə naziri, 1916-cı ilin noyabr-dekabr aylarında Baş Nazir olmuşdur. 277

Trepov, Vladimir Fyodoroviç (1863-1918): Rusiyanın dövlət xadimi. Daxili İşlər Nazirliyində xidmət etmiş, Dövlət Şurasının üzvü olmuşdur. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 272, 277

Tripoli: bax. Trablusqərb.

Trotski, Lev Davidoviç (1879-1930): Rus inqilabçı, dövlət xadimi. Petroqrada Fəhlə və Əsgər Deputatları Soveti icraiyyə komitəsinin sədri, Sovet Rusiyasının Xarici İşlər naziri, Rusiya və SSRİ-nin Hərbi İnqilab Sovetinin sədri və Hərbi Komissarı olmuşdur. 94, 213, 293

Troyanovski, Ənvər bəy: Polkovnik; Dövlət Müfəttişliyində işləmişdir. 27, 101

Trubarevo: Serbiyada yaşayış məntəqəsi. 376

“Trudovoye znamya”: 1918-ci ildə Tiflisdə rus dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Sosialist İnqilabçılar Partiyasının Tiflis komitəsinin orqanı idi. 19, 30, 41, 323

Tsaritsın: Rusiyanın Volqoqrada şəhərinin 1925-ci ilə qədərki adı. 1925-ci ildə Stalinqrada, 1961-ci ildə Volqoqrada adlandırılmışdır. 213

Tsarskoye selo: 400

Tsater: Ermənistanın Lori vilayətində kənd. 393

Tsayskar: Avropada yer. 374

Tserkovni: Bakıda küçə; indiki Vidadi küçəsi. 347

Tsirna (Cirna): Makedoniyada çay. Vardar çayının qollarından biri. 76

Tsuqmayer: bax. Zuqmayer.

Tuapse: Rusiyanın Krasnodar diyarında şəhər; Qara dəniz sahilində liman şəhəridir. 92

Tula: Rusiyada şəhər. 364, 411

Tuman: Hun hökmdarı. Bax. Teoman.

Tumanyans: erməni müəllimi. 102

Tumas xaqan 49, 60

Tuna: bax. Dunay.

Tunis 231

Turan 232, 285, 340, 341, 349, 436

Turkuen [Tourcoing]: Fransanın şimalında, Belçika sərhədi yaxınlığında kommuna. 281, 321

Turqud Alp: Osmanlı dövlətinin banisi I Osmanın yaxın silahdaşı. 285, 296

Turne [Tournai]: Belçikanın şimal-qərbində şəhər. 337, 375

Tutovanın qızlar gimnaziyası: Bakıda fəaliyyət göstəmiş özəl təhsil qurumu. 220, 239

Türk, türklər, türklük, türkçülük 1, 5, 7, 8, 10, 13, 14, 16, 21, 25, 29, 30, 33, 34, 36, 37, 39, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, 56, 60, 63, 68, 73, 74, 78, 81, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 99, 101, 103, 105, 106, 107, 121, 122, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 135, 144, 145, 153, 166, 171, 172, 173, 184, 189, 191, 197, 207, 212, 214, 225, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 236, 240, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 260, 261, 264, 265, 266, 267, 270, 277, 279, 284, 285, 290, 291, 292, 297, 299, 301, 304, 307, 317, 322, 323, 325, 333, 338, 339, 340, 341, 342, 349, 350, 351, 358, 360, 369, 378, 379, 381, 382, 387, 393, 394, 398, 407, 410, 413, 417, 418, 419, 420, 429, 436, 437, 438, 439, 440, 444, 445, 451, 454, 455, 461, 466, 467, 469

Türk-Azərbaycan Ordusu, Türk-Azərbaycan Orduları 14, 28, 29, 30, 31, 194,

289, 381, 461

Türk dili, türkcə 9, 16, 129, 130, 136, 214, 231, 261, 279, 329, 331, 338, 339, 365, 366, 382, 384, 397, 403, 413, 414, 424, 429, 437, 438, 451

Türk Hərbi məhkəməsi (Bakı) 400

Türk Hərbi orkestri 106

Türk Ocağı cəmiyyəti (Bakı) 107, 229, 382

Türk Ocağı cəmiyyəti (İstanbul) 107, 115, 123, 229

Türk Ordusu; Türkiyə Komandanlığı (yaxud Baş Komandanlıq; Mərkəz Komandanlığı); Türk əsgəri (ayrıca bax: Qafqaz İslam Ordusu). 8, 12, 13, 21, 22, 24, 28, 29, 40, 41, 49, 50, 53, 54, 69, 70, 88, 89, 90, 91, 104, 105, 107, 108, 109, 115, 125, 127, 130, 131, 146, 161, 172, 177, 178, 182, 184, 197, 203, 220, 243, 248, 255, 261, 279, 281, 284, 290, 295, 296, 299, 315, 322, 323, 335, 343, 359, 363, 381, 393, 394, 420, 436, 443, 449, 452, 460, 461, 465

Türkan: Bakının ətraf kəndlərindən. 22

Türkiyə 14, 15, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 41, 46, 56, 57, 58, 61, 68, 72, 78, 85, 89, 115, 123, 128, 129, 130, 131, 141, 144, 145, 158, 164, 184, , 191, 192, 199, 206, 217, 218, 227, 248, 255, 274, 288, 289, 290, 296, 297, 300, 305, 311, 315, 321, 341, 349, 350, 382, 402, 404, 405, 409, 410, 414, 418, 426, 439, 454, 455, 459, 465, 466

Türkiyə donanması 240

Türkiyə Hökuməti; Osmanlı Hökuməti 57, 78, 131, 144, 191, 199, 227, 269, 281, 290, 402, 423

Türkiyə Komandanlığı: bax. Türk Ordusu.

Türkiyənin Dağlılar Respublikasındakı nümayəndə heyəti 289

Türkiyənin Ermənistandakı səfiri 130,

402, 459

Türkiyənin Gürcüstandakı səfiri 131

“Türkmən” (gəmi) 71

Türkmənbaşı (şəhər): bax. Krasnovodsk.

Türküstan 4, 34, 41, 48, 103, 231, 434, 448

Türüq və Məabir Nəzarəti: bax. Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyi.

Tyuşkov, M.: Sentrokaspi Diktaturasının rəhbərlərindən biri. 21, 25

Uaza [Oise]: Fransa və Belçika ərazisindən axan çay. 155, 157, 167, 269, 281, 320, 321, 336, 337, 338, 375, 376

Ucar 279

Uçilişnaya: Gəncədə küçə. 25

Ufa: Rusiyada şəhər; müasir dövrdə Başqırdistan Respublikasının paytaxtı. 412

Ufa Direktoriyası: bax. Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti.

Ufa Dövlət Şurası: bax. Ufa Dövlət Yiğıncağı.

Ufa Dövlət Yiğıncağı (yaxud Ufa Dövlət Şurası): Rusiyada antibolşevik qüvvələrin ən geniş təmsil olunduğu yığıncaq. 8-23 sentyabr 1918-ci ildə Ufa şəhərində baş tutmuşdur. 412

Ukrayna 4, 5, 33, 34, 82, 122, 123, 124, 126, 143, 144, 148, 149, 151, 213, 255, 272, 273, 275, 277, 288, 290, 292, 293, 294, 297, 365, 368, 380, 401, 408, 424, 427

Ukrayna Hökuməti 34, 408

Ukrayna Xalq Respublikası 151

Ukraynalı, ukraynalılar 24, 280, 314, 401

Ural soveti 305

Ural vilayəti (oblastı) 24, 25, 204

Uritski, Moisey Solomonoviç (1873-1918): Rus inqilabçısı və siyasi xadimi. Petroqrada Əksinqilabla Mübarizə Fövqəladə Komissiyasının sədri vəzifəsində olarkən

sui-qəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 363

Ustrumca: Şimali Makedoniyada şəhər. İkinci Balkan müharibəsində yunanlar tərəfindən işğal edilmiş, Buxarest sülh müqaviləsinə (1913) əsasən Bolqarıstana verilmiş, Nöyü müqaviləsi (1919) nəticəsində Yuqoslaviya Krallığının tərkibində qalmışdır. 158

Uzaq Şərq 349

Üçmıx: Şuşa yaxınlığında təpə. 292

Üçüncü Ali-ibtidai məktəb (Bakı) 287, 451

Üçüncü Qızlar gimnaziyası (Bakı) 382, 403

Üçüncü Sabunçu məktəbi (Bakı) 309, 319

Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası 93, 94, 95, 97, 272, 329

Ümumrusiya Fövqəladə Heyəti: bax. Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyası.

Ümumrusiya Müvəqqəti Hökuməti (yaxud Ufa Direktoriyası; Omsk Direktoriyası): Rusiyada ali hakimiyyət orqanı. 23 sentyabr 1918-ci ildə Ufa Dövlət Yığıncağında təşkil olunmuş, 18 noyabr 1918-ci ildə baş tutan Omsk çevrilişiyə ləğv edilmişdir. 238, 412

Ümurati-Hərb Dairəsi: bax. Hərbi İşlər Dairəsi.

Ünəydn, Ruşən Əşrəf: bax. Ruşən Əşrəf.

“V.”: qəzet; bax. “Forverts” [Vorwärts].

Vaani [Wahagnies]: Fransanın şimalında kommuna. 157

Vağzalını (yaxud Vakzalını): Bakıda küçə; indiki Puşkin küçəsi. 189, 208

Valansyen [Valenciennes]: Fransanın şimalında şəhər. 268

Valez: Fransanın şimal-şərqində yer. 338

Valobuyev, Viktor Maksimoviç: Gəncə quberniyasında torpaq texniki olmuşdur. 12

Valraf, Maks [Max Wallraf; 1859-1941]: Almaniyanın dövlət xadimi. 23 oktyabr 1917 – 7 oktyabr 1918 tarixləri arasında Almaniya imperiyasının Daxili İşlər naziri olmuşdur. 208, 221

Vandi [Vandy]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 337, 376

Vandyer [Vandières]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 230

Vardar (Vardar): Makedoniya və Yunanıstan ərazisindən keçən çay. 76

Varna: Bolqarıstanın şərqində, Qara dəniz sahilində liman şəhəri. 441, 449

Varşava: Polşanın paytaxtı. 269, 411

Varşavski, İlya İvanoviç: Gəncə nahiyə məhkəməsində işləmişdir. 27

Vartanov, V. T.: Altağacda meşəbəyi olmuşdur. 153

Vartapetov: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354

Vartaşen: indiki Oğuz rayonu. Cümhuriyyət dövründə Nuxa (Şəki) qəzasının tərkibində olmuşdur. 11

Vartenburq [Wartenburg]: Almaniyanın şərqində kommuna. 205

Varvarinski qapıları (yaxud Varvarski qapıları): Moskvada, XVI əsrdən qalmaqala qapıları. 1934-cü ildə sökülmüş, bəzi franqmentləri qalmışdır. 229

Vassinyi [Wassigny]: Fransanın şimalında kommuna. 281

Vaşinqton: Amerika Birləşmiş Ştatlarının paytaxtı. 96, 114, 274, 309

Vekerle, Şandor [Sándor Wekerle; 1848-1921]: Macarıstanın dövlət xadimi. 1892-1895, 1906-1910 və 1917-1918-ci illərdə Macarıstan Krallığının Baş Naziri olmuşdur. 229

Vel [Veules]: Fransanın şimalında çay. 166

Veliki-Tirnovno: Bolqarıstanda şəhər; bax. Tirnovno.

Venesiya [Venezia]: İtaliyada şəhər. 150

Venetsiya [Veneto]: İtaliyanın şimal-şərqində vilayət, mərkəzi Venesiya şəhəridir. 141, 150

Ventevil [Venteuil]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 321, 376

Ventspils: bax. Vindava.

Verden [Verdun]: Fransanın şimal-şərqində şəhər. 139, 229, 230

Verdiyan, Aram 396

Vergilov: “İzvestiya” qəzetinin müxbiri. 329

Verxni-Naqornı: bax. Yuxarı Dağlıq.

Vermişev, Aleksandr Aleksandroviç (1879-1919): Rus inqilabçısı, eyni zamanda şair və jurnalisti. Rusiya Sosial Demokrat Fəhlə Partiyasının üzvü kimi bir sıra şəhərlərdə, o cümlədən Bakıda inqilabi fəaliyyətlə məşğul olmuşdur. 83

Verneyl [Verneuil]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 338

Versberq: Alman generalı. 166

Vervik [Wervik]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriya bölgəsində şəhər. 189, 320

Vesle [Vesle]: Fransada çay, Ena çayının sol axını. 190

Vestrinqağın: Tiflisdə alman dilində nəşr edilən “Kavkazişe post” qəzetindəki imzalardan. 111

Vestrozebek [Westrozebeke]: Belçikanın şimal-qərbində kommuna. 156

Veyfvegen [Vijfwegen]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində qəsəbə. 155

Veyler: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 86

Veynşal, Vladimir Sauloviç (1863-1943): Həkim. Peterburq və Tiflisdə işləmiş, sonra Bakıya köçmüşdür. Bakı Həkim-

lər İttifaqının katibi olmuşdur. 1922-ci ildə ailəsiylə birgə İsrailə köçmüşdür. 181

“Vəhbiyyə”: Şuşada Azərbaycanlıların yerli özünümüdafiə dəstəsi. 291, 297

Vəhşi Diviziya: bax. Dikaya Diviziya.

Vəkilov, İsfəndiyar: Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumət İşləri İdarəsinin kargüzarı. 2, 138, 451, 452

“Vəqt”: İstanbulda 1917-ci ildən etibarən nəşr edilən qəzet; 1949-cu ildə bağlanmışdır. 164

Vələd Çələbi (İzbudaq, Məhməd Bəhaəddin Vələd kimi də tanınmışdır, 1869-1953): Türk şair, ədəbiyyatşünas, dil alimi və siyasətçisi. Mövlana Cəlaləddin Ruminin nəslinə mənsub olan Vələd Çələbi Konyada doğulmuşdur. Mükəmməl təhsil almış, bir sıra rəsmi qurumlarda, eləcə də təhsil ocaqlarında işləmişdir. Müxtəlif mətbuat orqanlarında məqalələr və “Bəhai” təxəllüsü ilə şeirlər yazmışdır. İttihad və Tərəqqi Cəmiyyətinə daxil olmuş, könnüllü mövləvi dərvişlərindən ibarət alayın komandiri kimi Birinci Dünya müharibəsində iştirak etmişdir. Müharibədən sonra müəllimliklə və elmi fəaliyyətlə məşğul olan Vələd Çələbi, Türkçülük cərəyanının öncülərindən idi. Türk, ərəb, fars dilləri və ədəbiyyatları, türk folkloru, mövləvilik kimi mövzularda bir sıra əsərlər yazmışdır. 123

Vəliyüddin bəy: Türkiyədə “Türk Ocağı”nın üzvlərindən olmuşdur. 123

“Vətən” (“Vətən yaxud Silistrə”): Namiq Kamalın ilk dram əsəri. İlk dəfə 1873-cü ildə İstanbulda səhnəyə qoyulmuş, böyük əks-səda doğurmuş və müəllifinin sürgün edilməsinə səbəb olmuşdur. 444

Vəzirov, Nəcəf bəy (1854-1926): Azərbaycanlı dramaturq və ictimai xadim. Moskvada Kənd Təsərrüfatı və Meşəçilik Akademiyasını bitirmişdir. Azərbaycanın

bir sıra yerlərində meşəbəyi işləmiş, eləcə də Azərbaycan Meşələri müdiri (Baş meşəbəyi) olmuşdur. Dram əsərləri və publisistik yazıları ilə tanınmışdır. 153, 318, 334, 352, 393

Vixte [Vichte]: Belçikanın şimal-qərbində kənd. 375

Viktoriya Yevgeniya (Battenberqli) [Victoria Eugenia de Battenberg; 1887-1969]: İspaniya kralı XIII Alfonso-nun həyat yoldaşı və 1906-1931-ci illərdə İspaniya kraliçası. 79

Viktorov, Vladimir Dmitriyeviç: Bakıda ədliyyə sistemində işləmişdir. 372

Viquro, İvan Osipoviç: Bakı nahiyə məhkəməsinə işləmişdir. 153

Vil-an-Voyevr [Ville-en-Woëvre]: Fransanın şimal-şərqində kommuna. 229

Vilhelm II (Wilhelm II, 1859-1941): Almaniya imperatoru, 1888-1918-ci illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 159, 169, 206, 377

Viller-Qüsleyn [Villers-Guislain]: Fransanın şimalında kommuna. 155, 157

Vilna: Vilnüs; Litvanın paytaxtı. İndiki Vilnüs şəhəri 1918-ci ilə qədər bu adı daşımışdır. Vilna 1795-ci ildə Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil olmuş, Birinci Dünya müharibəsi dövründə 1915-1918-ci illərdə Almaniya ordularının nəzarətində qalmışdır. 1918-ci ildə Vilnada Litvanın müstəqillik aktı imzalanmışdır. 329

Vilson, Vudro (Woodrow Wilson; 1856-1924): ABŞ-ın 28-ci prezidenti (1913-1921). Birinci Dünya müharibəsinə son qoymaq üçün sülh müqaviləsi layihəsini (Wilson prinsiplərini) işləyib hazırlamışdır. 58, 75, 77, 95, 269, 272, 274, 293, 299, 354, 355, 356, 367, 368, 373, 374, 388, 390, 391, 401, 404, 407, 408, 409, 410, 411, 432, 453, 455, 456, 457

Vilson prinsipləri; Vilson maddələri: 77, 299, 354, 388, 409, 432, 457

Vinaver, Maksim Moiseyeviç (1863-1926): Rus hüquqşünası və siyasi xadim. Kadet partiyasının liderlərindən biri. 424

Vindava [Windau]: İndiki Latviyanın liman şəhəri olan Ventspils şəhərinin köhnə adı. 142, 143

Vingen [Wingene]: Belçikanın şimal-qərbində, Qərbi Flandriya bölgəsində şəhər. 320

Vinoqradov: Əmlak və Ərazi Nazirliyində işləmişdir. 360

Vinoqradov: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 412

Vinoqradov, M. N.: mühəndis. 441, 442

Visort, Vladimir Adolfoviç: Tiflis nahiyə məhkəməsinin üzvü. 335

Vissarionov, Sergey Yevlampiyeviç (1867-1918): Rusiya Daxili İşlər orqanlarında müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. Bolşeviklər tərəfindən güllələnmişdir. 272

Vitebsk: Belarusun şimal-şərqində şəhər. 311

Vitşate [Wijtschate]: Belçikanın Qərbi Flandriya bölgəsində qəsəbə. 155, 156

Vivyer [Vivières]: Fransanın şimalında kommuna. 85

Vladiqafqaz: Rusiya Federasiyasının tərkibində, Şimalı Qafqazın mərkəzində şəhər. 468

Vodovoznı: Bakıda küçə; indiki Həsən Abdullayev küçəsi. 220, 239

Voqod: katib-hesabdar. 102

Volf, Teodor [Theodor Wolff] (1868-1943): Alman yazıçısı, jurnalisti və siyasi xadimi. Birinci Dünya müharibəsindən sonra Almaniya Demokratik Partiyasının qurucuları və liderləri arasında yer almışdır. 355

Volxov: Rusiyada şəhər. Leninqrad

vilayətinin Volxov rayonunun inzibati mərkəzi. Daha önce Zvanka adlanmışdır. 195

“Voljskoye slovo”: Rusiyanın Samara şəhərində nəşr edilən qəzet. 204, 412

Volkov, Aleksandr Leonidoviç: Bakıda ədliyyə sistemində işləmişdir. 372

Volqograd: bax. Tsaritsın.

Volodarski (1891-1918): Rusiya inqilabçısı. Həqiqi adı Moisey Qoldşteyn idi. Sui-qəsd nəticəsində öldürülmüşdür. 363

Voloqda: Rusiyanın Avropa hissəsində vilayət və bu vilayətin inzibati mərkəzi olan eyniadlı şəhər. 93, 310, 311, 364

Voloqodski: Ufa Dövlət Şurasının üzvü olmuşdur. 412

Volski, Vladimir Kazimiroviç (1877-1937): Rusiyanın siyasi xadimi. Moskva Universitetini bitirmişdir. Sosialist İnqilabçılar Partiyasının ən fəal üzvlərindən biri olmuşdur. Ufa Dövlət Yığıncağında iştirak etmişdir. 237

Volter [Voltaire; 1694-1778]: Fransız mütəfəkkiri, şair və dramaturqu. 439

Vomatoviç 275, 292

Voronej: Rusiyanın Voronej vilayətinin inzibati mərkəzi olan şəhər. 143, 212, 401

Voronej quberniyası 380

Vorontsovski: Bakıda küçə; indiki İslam Səfərli küçəsi. 330, 347, 366, 385, 403, 425, 447, 468

Voskresenski, Vasili Qriqoryeviç (1888-1951): Rusiyanın hərbi xadimi, Rusiya-Yaponiya və Birinci Dünya müharibələrinin iştirakçısı. Qafqaz cəbhəsində döyüşmüş, Rusiyanın İrana göndərdiyi korpusun tərkibinə daxil olmuşdur. 1918-ci ildə Bakıda Hərbi Dəniz Qüvvələri baş komissarı idi. Daha sonra Fransaya köçmüş, Rus balet truppasına rəhbərlik etmişdir. 30, 90, 125, 178

Vossemolen [Vossemolen]: Belçi-

kanın şimal-qərbində qəsəbə. 156

Votan müdafiə mövqeyi [Wotan Stellung]: Fransanın şimal-şərqində müdafiə istehkamları xətti. 150

Voytovski: meşəbəyi. 2

“Vozrojdeniye”: XX əsrin əvvəllərində Tiflisdə rus dilində nəşr edilən qəzet. 395

“Vozrojdeniye”: Xarkovda nəşr olunan qəzet. 310

“Vperiyod”: “Daşnaksutyun” partiya-sının Bakı şöbəsinin orqanı olan, rus dilində nəşr edilən qəzet. 14

Vrangel; Vrangel'ski: Bakıda küçə; indiki Əhməd Cavad küçəsi. 384

Vukozvil: Fransanın şimal-qərbində kommuna. 157

Vuzye [Vouzieres]: Fransanın şimalında kommuna. 375, 376

Vürtemberg [Württemberg]: Almaniya İmperiyası tərkibində krallıq. 190

Vyaxirev: müəllim. 102

Vyana 49, 85, 141, 150, 208, 238, 269, 272, 273, 322, 336, 374, 377, 409

Yaxın Şərq: 80

Yakovlev, K. A.: Ümumrusiya Əksinqilab və Sabotajla Mübarizə Fövqəladə Komissiyasının üzvü olmuşdur. 329

Yaqodina [Jagodina]: Serbiyada şəhər. 269

Yalama (dəmiryol stansiyası) 318, 334, 352

“Yana vakıt”: Orenburqda 1906-1918-ci illərdə nəşr edilən tatar qəzeti. 273

Yanina: bax. Yanya.

Yanoviç-Çainskaya, Sofya Aleksandrova: Dövlət Müfəttişliyində hesabdar olmuşdur. 101

Yanya (yaxud Yanina): Yunanıstanın şimal-qərbində şəhər. Uzun müddət Osmanlı hakimiyyətində qalmışdır. 231

Yapon, yaponiyalı 95, 141, 154

Yaponiya 95, 114, 141, 300

- Yarma: Qarabağda yer adı. 249
- Yaroslavl: Rusyanın vilayəti. 151
- Yassı [laşi]: Rumıniyanın şimal-şərqində şəhər. 377
- Yavuz Sultan Səlim: bax. Səlim I.
- Yay klubu: Bakıda, hal-hazırda Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasının yerləşdiyi bina. 393, 404
- Yazıqsız, Nəcib Asim: bax. Nəcib Asim.
- “Yedineniye”: Tiflisdə nəşr olunan qəzet. 271, 272
- Yefim Saratovets küçəsi (Bakı): bax. Kolyubakin küçəsi.
- Yekaterina II (1729-1796): Rusiya imperatriçası; 1762-1796-cı illərdə hakimiyyətdə olmuşdur. 231, 240
- Yekaterinburq: Rusiyanın Sverdlovsk vilayətində şəhər. 305
- Yekaterinodar: Rusiyanın cənub-qərbində, Kuban çayının sahilində şəhər; indiki Krasnodar şəhəri 1920-ci ilə qədər Yekaterinodar adlanmışdır. 93, 204, 210, 446
- Yeçorşin (yaxud Yeçorşino): Rusiyanın Sverdlovsk vilayətində şəhər; indiki Art-yomovski şəhəri. Daş kömürü mədənləri ilə zəngin idi. 204
- “Yelena” (gəmi) 148
- Yeliseykin, F. A.: Kənd Təsərrüfatı Komissarlığında işləmişdir. 354
- Yelizavetpol: bax. Gəncə.
- Yembayev, Sergey İliç: Gəncədə hərbi idarədə və Bakıda Maarif Nazirliyinin dəftərxanasında işləmişdir. 102
- Yemelyanov, Vasili Aleksandroviç: Gəncədə maarif müfəttişi olmuşdur. 101
- Yeni Bayəzid: Müasir dövrdə Ermənistan ərazisində, Göyçə gölünün qərbində şəhər. XIX əsrin ortalarına qədər Kəvər adlanan yaşayış məntəqəsi daha sonra Novo-Bayəzid və Nor-Bayəzid adlanmış, 1959-cu ildə Kamo, 1995-ci ildə isə Qavar adını almışdır. 71
- Yeni Dünya: bax. Amerika (qitə).
- “Yeni gün”: İlk nömrəsi 2 sentyabr 1918-ci ildə nəşr edilən qəzet. Qurucusu Yunis Nadi idi. 1924-cü ildə bağlanmışdır. 248, 270, 322, 342, 417, 455
- “Yeni məcmuə”: İstanbulda Ziya Gökalpın rəhbərliyi ilə nəşr edilən həftəlik bədii, ədəbi və ictimai jurnal. “İttihad və Tərəqqi” cəmiyyətinin maddi dəstəyi ilə nəşr edilən jurnalın 12 iyul 1917 - 26 oktyabr 1918 tarixləri arasında cəmi 66 nömrəsi çapdan çıxmışdır. Türkcülük və millətçilik ideologiyasını əsas tutmuşdur. 342
- Yeniçəri: Osmanlı ordusunda piyada qoşun növü. 17
- Yermakova, Mariya Frolovna: bax. Məğfurə xanım.
- Yermolovsk (yaxud Yermolovskaya): Rusiya Federasiyasının tərkibində Çeçenistan Respublikasının Qroznı rayonunda indiki Alxan-Qala kəndi. 1922-ci ilə qədər Yermolovskaya stansiyası adlanırdı. 258
- Yevlax 239, 276, 294, 314
- Yəhudi, yəhudilik 22, 96, 217, 219, 243, 346, 442
- Yəhudi Milli Şurası (Azərbaycan Cümhuriyyəti) 442
- Yuxarı bazar (Bakı) 72
- Yuxarı Dağlıq (yaxud Verxni-Naqornı): Bakıda küçə; indiki Abdulla Şaiq küçəsi. 435
- Yuxarı meydan: Şuşada məhəllə. 359
- “Yuq” (gəmi) 112
- Yunan, yunanlar 76, 149, 293, 300
- Yunis: bax. Qaçaq Yunis.
- Yunis Nadi: Osmanlı mətbuatının nümayəndəsi. 409
- Yurdaql, Məhməd Əmin: bax. Məhməd Əmin.
- Yusif İzzət paşa: Türkiyənin Dağlılar

Respublikasındakı hərbi və diplomatik nümayəndəsi. 126, 128, 289

Yusifbəyli, Nəsim bəy (1881-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi, Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurucularından biri. Odessa Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil almışdır. 1917-ci ildə Gəncədə Türk Ədəmi-Mərkəziyyət Partiyasını qurmuşdur. Zaqafqaziya Seyminin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, Zaqafqaziya Demokratik Federativ Respublikası Hökumətində Maarif naziri olmuşdur. Azərbaycan Cümhuriyyəti Hökumətində Maliyyə və Xalq Maarifi naziri, Xalq Maarifi və Dini Etiqad naziri, Daxili İşlər naziri və Baş Nazir vəzifələrini tutmuşdur. Cümhuriyyətin süqutundan sonra qətlə yetirilmişdir. 27, 49, 60, 66, 68, 85, 96, 103, 147, 207, 261, 266, 279, 354, 419

Yusifbəyov, Bahadır bəy: hüquqşünas, ədliyyə qurumlarında işləmişdir. 11

Yusifxanov: aktyor. 110

Z. P. Xanım: Bakı sakini. 71

Zabıx (Zabux): İndiki Zabux kəndi, Azərbaycanın Laçın rayonu ərazisindədir. 325, 326

Zabrat 22

Zabux: bax. Zabıx.

Zaqafqaziya 3, 9, 13, 14, 15, 25, 31, 34, 35, 36, 37, 106, 214, 227, 249, 271, 273, 290, 434

Zaqafqaziya Agentliyi 226

Zaqafqaziya Aksiz İdarəsi: bax. Aksiz İdarəsi (Zaqafqaziya).

Zaqafqaziya – Bəhri-Xəzər İttifaqı: bax. Qafqaz-Xəzər İttifaqı.

Zaqafqaziya Dəmiryolları İdarəsi 210

Zaqafqaziya Darülmüəllimini: bax. Qori Seminariyası.

Zaqafqaziya Demokratif Federativ Respublikası: Zaqafqaziyada 22 aprel – 26 may 1918-ci il tarixlərində mövcud olmuş

federativ respublika. 381, 386

Zaqafqaziya müsəlmanları (yaxud islamı): bax. Qafqaz müsəlmanları.

Zaqafqaziya Seymi 381, 430

Zaqafqaziya şeyxüsilamı: bax. Şeyxülislam (Zaqafqaziya).

Zaqatala 198, 199, 288, 308, 329, 344, 350, 443, 449

Zaqatala ali-ibtidai məktəbi 102, 435

Zaqatala nahiyəsi 11, 66, 119

“Zaman”: İstanbulda 4 aprel 1918 – 10 sentyabr 1919-cu il tarixləri arasında türk dilində nəşr edilən gündəlik qəzet. Cəmi 480 nömrəsi çapdan çıxmışdır. 123, 144, 344

Zamıslowski, Georgi Georgiyeviç (1872-1920): Rusiyanın ictimai-siyasi xadimi. Dövlət Dumasının üzvü, sağ monarxist. 424

Zaraysk: Rusiyada, Moskva vilayətində şəhər. 330

Zarısli: Şuşanın kəndi. 304

Zarren [Zarren]: Belçikanın şimal-qərbində qəsəbə. 156

Zati: XVI əsrdə yaşamış türk şairi. 437

Zavedenski: Bakıda küçə; indiki Neftçi Qurban küçəsi. 435

Zaviyan: kənd. 247

Zavriyev, Akop (yaxud Yakov): Erməni siyasi xadimi. Petroqradda Hərbi Tibb Akademiyasını bitirmişdir. Xüsusi Zaqafqaziya Komitəsinin heyətinə daxil idi. Daşnaksutyun partiyasının fəal üzvlərindən idi. Rusiyadakı Erməni Milli Komitəsi adından Avropaya, oradakı erməni komitələri ilə əlaqə yaratmaq məqsədi ilə göndərilmişdi. 149

Zayçikov, Timofey Mixayloviç: Şəki məhkəməsində işləmişdir. 11

Zelenin: əmlak müfəttişi. 102

Zeman: Gəncədə həkim olmuşdur. 31

“Zemlya i volya”: Samarada nəşr olu-

nan qəzet. 24

Zenzinov: Ümumrusiya Müvəqqəti Hökumətinin üzvü. 412

Zeylidzon, D. L. (yaxud Zeylidson): Bakıda fəaliyyət göstərən diş həkimi. 279, 314, 347, 366, 384, 403, 424, 447, 468

Zeynalli, Hənəfi (1896-1937): Azərbaycanlı müəllim, yazıçı, tənqidçi və ədəbiyyatşünas. Bakıda anadan olmuşdur. İlk qələm təcrübələri Cümhuriyyətdən əvvəl çap edilmişdir. “Azərbaycan” qəzetində “M. Hənəfi”, “M. H.” imzaları Hənəfi Zeynallıya məxsusdur. Bolşevik işğalından sonra ədəbiyyatşünas kimi fəaliyyətini davam etdirmiş, xüsusilə Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatını tədqiq etmişdir. Eyni zamanda ictimai həyatda yaxından iştirak edən Zeynalli, represiya qurbanı olmuş, 1937-ci ildə Bakıda güllələnmişdir. 1957-ci ildə bəraət almışdır. 103, 111, 115, 116, 122, 129, 133, 160, 170

Zeynalov, Baba: Bakı sakini. 425

Zeynalov, Cahangir (1865-1918): Azərbaycanın ilk peşəkar aktyorlarından. Azərbaycanda teatr sənətinin inkişafında misilsiz xidmətləri olmuşdur. 398, 399, 440, 449

Zeynalov, Əliqulu: Bakı sakini. 425

Zeynalov, İsmayıl Hacı Qəni oğlu: Bakı sakini. 425

Zeynalov, Məşhədi Səlim: Bakı sakini. 425

Zəbtiyyə İdarəsi (Bakı): bax. Bakı Zəbtiyyə İdarəsi.

Zəhmət Nazirliyi: bax. Əmək Nazirliyi.

Zəngəzur 194, 249

Zəngəzur komandanı 66

Zəngəzur məhkəməsi 27

Zəngəzur qəzası (Zəngəzur uyezdı) 101, 212

Zərdab 336

Zəyəm qəza məhkəməsi 11

Ziğ 331

Zibenqeymen: Avropada yer. 269

Ziqfrid [Siegfried Stellung]: Fransanın şimal-şərqində müdafiə istehkamları xətti. 140, 150

Zinoviyev, Qriqori Yevseyeviç (1883-1936): Rus inqilabçısı, SSRİ-nin dövlət xadimi. Rusiya Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Siyasi Bürosunun üzvü olmuşdur. 1934-cü ildə həbs edilmiş və 1936-cı ildə güllələnmişdir. 363

Ziraət Komissarlığı: bax. Kənd Təsərrüfatı Komissarlığı.

Ziraət naziri (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 2, 82, 371, 431, 442

Ziraət Nazirliyi (Azərbaycan Cümhuriyyəti): 1, 371, 385, 415, 430, 442, 448

Zire, Yevgeni Fyodoroviç (1866-1930): Pribaltika almanlarının nəslindən olan Zire, tibb təhsilini yarımçıq qoyaraq Peterburq Universitetinin Şərqşünaslıq fakültəsini qurtarmışdır. Daha sonra bu sahədəki karyerasına son vermiş və maliyyə sahəsində işləməyə başlamışdır. Bakı Xəzinə Palatasının müdiri olmuşdur. 183

Zirə 22

Ziyadxanov, Adil xan (1877-1957): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Cümhuriyyət dövründə Xarici İşlər Nazirliyində işləmiş, Azərbaycanın İranda diplomatik nümayəndəsi təyin edilmişdir. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bir müddət İranda, daha sonra Türkiyədə yaşamışdır. 326

Ziyadxanov, İsmayıl xan (1861-1920): Azərbaycanın dövlət xadimi. Moskva Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirmişdir. Rusiya Dövlət Dumasının üzvü olmuşdur. Dinc əhaliyə qarşı soyqırım törədən erməni quldurlarıyla mübarizə aparmışdır. Cümhuriyyətin süqutundan sonra bolşev-

viklər tərəfindən güllələnmişdir. 147

Zizikski, Əli bəy: Bakı qubernatorunun müavini olmuşdur. 429

Zomergem [Zomergem]: Belçikanın şimal-qərbində, Şərqi Flandriya bölgəsində kommuna. 375

Zoryan, Zori Navasardoviç (1885-1943): Gürcüstanın siyasi xadimi. Milliyətçə erməni idi. Daşnaksutyun partiyasının üzvü idi. 1917-1918-ci illərdə Axalsıx Şəhər İdarəsinin rəisi olmuşdur. Sovetləşmədən sonra Gürcüstanda yaşamışdır. 165

Zubov, Valerian Aleksandroviç (1771-1804): Rusiyanın hərbi xadimi, general. 38

Zubovka: Azərbaycanda indiki Şirvan şəhəri 1938-ci ilədək Zubovka adlanmışdır. 327

Zuqdid: Gürcüstanın qərbində şəhər və dəmiryolu stansiyası. 468

Zuqmayer, Erix (Erich Zugmayer, 1879-1938): Avstriyalı zooloq və kəşfiyyatçı. Tədqiqat məqsədi ilə dünyanın bir sıra yerlərinə, o cümlədən Qafqaza və Orta Asiyaya səyahət etmişdir. 1918-ci ildə Tiflisdə Almaniyanın hüquq məsləhətçisi olmuşdur. 158, 197, 299, 323, 410, 441, 449

Zurnabad: Azərbaycanın Göygöl rayonunda kənd. 391, 397

Zülfüqarov, İsgəndər: Bakı Əkinçilik və Dövlət Əmlakı İdarəsinin katibi. 353

Zülqədərov: Gəncə mülkədarlarından. 398

Zülqədərovlar 32

Zvanka: bax. Volxov.

Zvevegem [Zwevegem]: Belçikanın şimal-qərbində kommuna. 375

Korrektor: Azad Ağaoğlu
Kitab üzlüyü və tərtib: Fikrət Məlikov

Çapa imzalanmışdır: 22.09.2021
Formatı: Kağız formatı: 16x24.5
Üzlük formatı: 17x25.5
1/2. H/n həcmi: 26 c.v
Səhifə sayı : 600
Kağızın çəkisi: 120 qr
Ofset çap üsulu. Sifariş 2611. Tiraj: 300

Hazır materiallar əsasında

mətbəəsində çap edilmişdir.

Şamil Əzizbəyov 154
Bakı, Azərbaycan, AZ1010
+994 50 245 05 89
main_prestige@mail.ru
www.prestigegroup.az

ISBN 978-9952-37-639-5

9 789952 376395

AZƏRBAYCAN

QƏZETİ

1918-1920

Müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin bünövrəsinin qoyulduğu Cümhuriyyət illərində (1918-1920) nəşr edilən “Azərbaycan” qəzeti mətbuat tariximizdə müstəsna rol oynamışdır. Qəzetin səhifələrində dərc olunan rəsmi məlumatlar, yerli və xarici xəbərlər, dövrün qabaqcıl ziyalılarının məqalələri tariximizin bu zəngin səhifəsini əks etdirmək baxımından əvəzsizdir.

“Azərbaycan” qəzetinin ilk sayı 15 sentyabr 1918-ci ildə Gəncədə işıq üzü görmüş, 5-ci nömrədən etibarən qəzet Bakıda nəşr edilmişdir. Qəzetin sonuncu – 443-cü nömrəsi 28 aprel 1920-ci ildə çıxmışdır. “Azərbaycan”ın redaktorları Ceyhun bəy Hacıbəyli, Şəfi bəy Rüstəmbəyli, Üzeyir bəy Hacıbəyli və Xəlil İbrahim olmuşlar.

Cümhuriyyət dövrünün canlı şahidi olan “Azərbaycan” qəzetinin tam külliyyatının ilk dəfə olaraq ərəb əlifbasından latın qrafikalı müasir Azərbaycan əlifbasına çevrilməsini və çoxcildlik nəşrini təşəbbüskarı ADA Universiteti həyata keçirir.

I cild

(Sentyabr-oktyabr 1918)

